

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

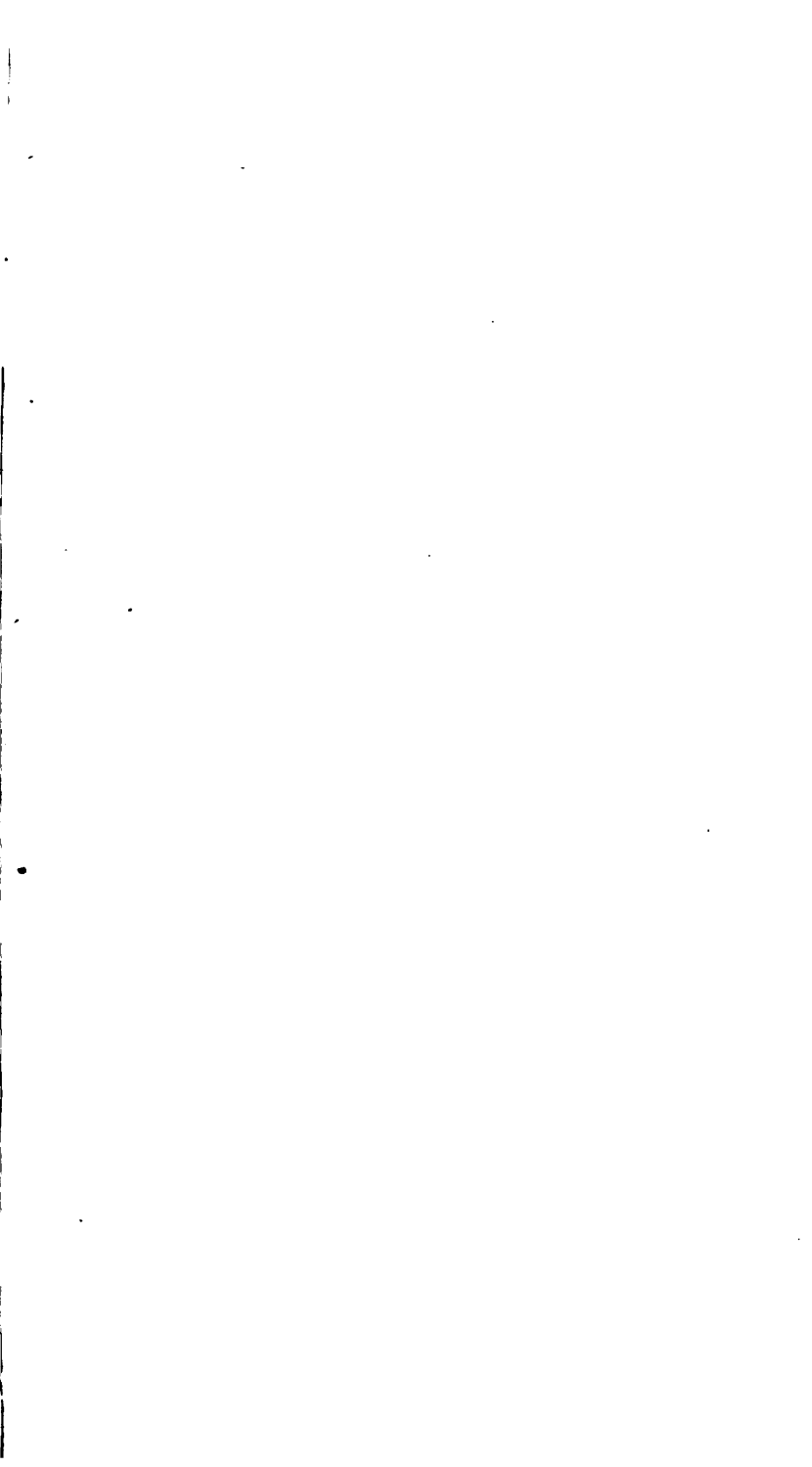
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

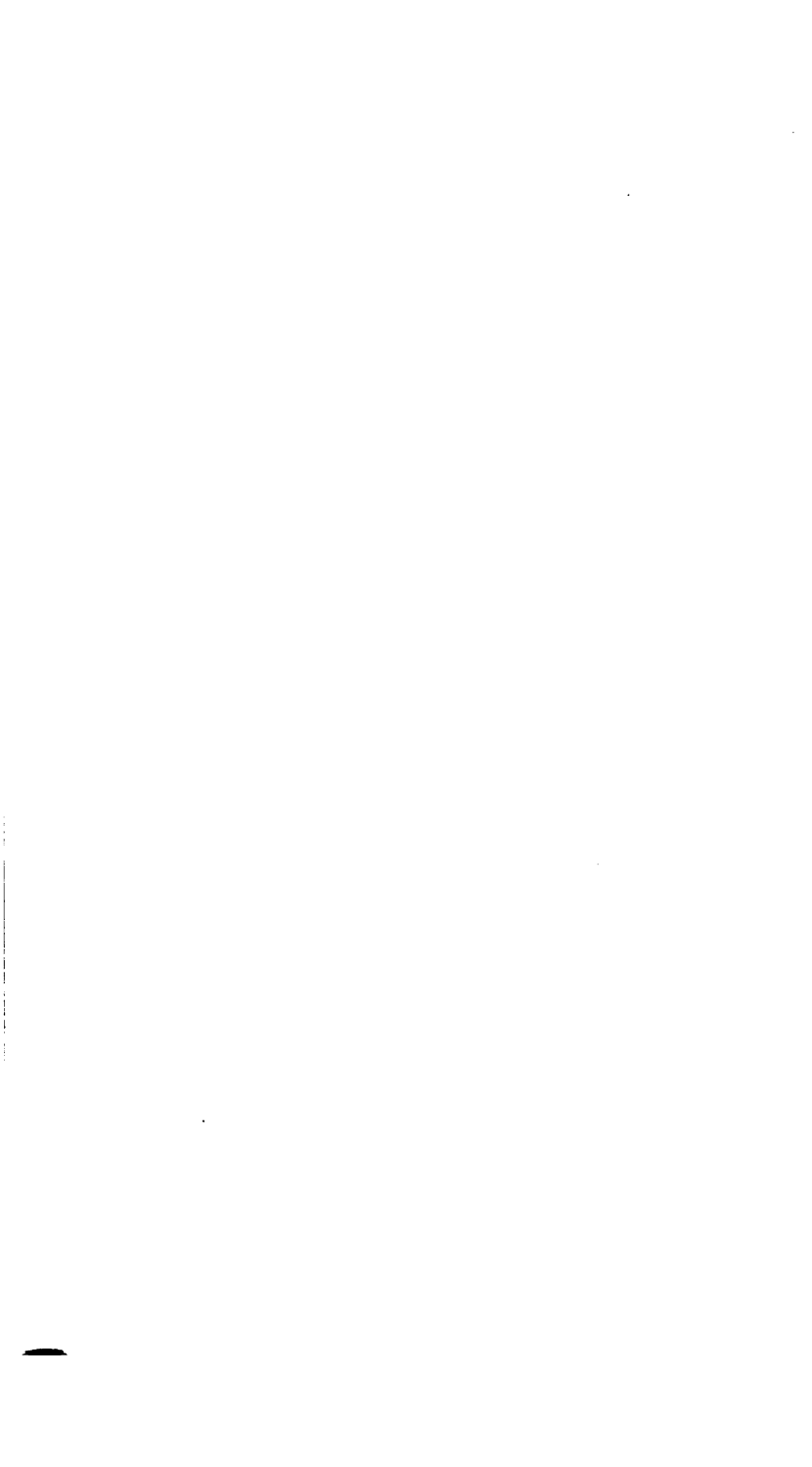
Slav 7196.527

**HARVARD COLLEGE
LIBRARY**

**FROM THE FUND OF
CHARLES MINOT
CLASS OF 1828**

Č A S O P I S

ČESKÉHO MUSEUM.

6
Š E S T Ý R O Č N Í B Ě H.

SWAZEK PRVNÍ.

^c
X **W PRAZE, 1832.**

N Á K L A D E M M A T I C E Č E S K É.

7418

~~IX. 227~~

~~Slav 1004~~

Slav 7196.527

Minot fund.

1.

GASNĚ OSWJCENĚMU RUDOLFOWI KNJŽETI KINSKĚMU ZE WCHYNIC A TETOWA &c.

I.

O et praesidium et dulce decus meum.

Garnj když wywodj Hóra na oblohu
Bljž k zemským žitelům slunce miloskwělé,
Genž zlatými paprsky
Trudnau ze sna budj zemi:

Ayhle, gak na gegjm lěně ožiwném
Cit radosti gedem, djky a lásky cit
We všech wládne rozencjch,
Po všem praudu bytj wane;

Leskem libě gehu kwjtku ogasněná
W obět prostomilau wůni wyléwagj,
Hágowé a palauky
Wjtánj mu tiché strogj;

A zwýšence milý obraz ugawše do
Swých toků zhlazených geg hlaholem řeky
Wážným proslawugj, geg
Swjžjch též potoků hrkot;

Ke cti i zborowé ptactwa gemu zněgj
W nápěw rozmanitý, sladkodechá w luhu
Geg Siréna hudebná
Gjmawým welebj zpěwem —

Slunce knížata wy swém gste u národu!
O nechtěgte libau twáři ukrywati
Za mhlau wášně, hrlosti,
W soběctwj studeném mraku!

Leč z gasných pramenů plyň na lid uznalý
Dobroděgně waše swětlo a teplota;
Ljbeznoť w nehynaucjm
Srdecj chrámu obýwati.

Tak swjtj zmlené vlasti a národu
Slunce nezkalené — ljce RUDOLFOWO,
Takž on sobě památnjk
Chystá w neskonale wěky.

Wiz, wljdné to-li on swé čelo obgewj,
Giž za njm se nesau pohledy zástupu,
Wraucně wespolek usta:
„Ten gest, tento!“ pošeptugj.

Šepcj — leč spanilau sláwu po končinách
Powěst hláholiwá prostraňugje geho,
W zápětj plesu ohlas,
Žehnánj a radost rodj.

Má - liž by gediné usta oněměla
W těchto slastiplných Twého žitj dobách?
Luzný cit mne nabjzj
Zwučných strun se dotýkati,

An we Twém se i má rozplesaná duše
Gasnu osloňuge, Knjže wywýšené!

Blah gsem, mé-li na pjsně
Wzhlédneš přjwětiwým okem.

II.

Z listů té věčité knihy —
Kde přjsný zaweden saud nade národy,
Nad gich králi a wůdcemi,
(Maudrý wládce tyto stránky za naděgi
Swým činům a za odměnu
Pokládá blaženau; leč surowý tyran,
Odwahau polekán gegich,
Před hlasem hotowj zówory, bezumec!
A zhaubným plamenům — by gen
Možné — rádby wydal dáwnoletau pečeť
Prawdy, swé aby tak gmeno
Hnusné i pradědů na wěky zahladil!)
Z těch listů neprozjragj
Předků zasmušilá Twých čela odnikud
Stjžená lidu kletbami,
Ni w slzách omočen, ni w krwi plášť gegich;
Ay, swé srdce podey plesu,
Knjže! Twého milý kmen štěpený rodu
Dáwných na stoletj toku ¹⁾
W tom zrcadle děgů wětwe ogasněné
Obrážj, osypán kwětem
I zdárným owocem vlasti na útěchu.

1) Neydáwněgšj posud nám známá stopa slowutného rodu
Kinských, magjčj důwod historický, odnášj se k prwnj
polowici XIII. stoletj, kdežto gméno Gindřicha ze Wchynic
od r. 1239 nám dochowáno.

Wýtečná-li hrdin koho
Prudkost myslí těšj a w bogi odwaha:
Kdež rovného by *Janowi* ²⁾
Tam rytjře našel w bitwě a turnagi?
Statnějšj nade *Wáclawa*
Wogska kdež woditel, též i *Rudolf*, který
Krew swau wěrně wyléwage
Moslemjna hubil. *Radslawa* - liž gmeno
Zagde w paměti Čechie?
On práv národových hágitel ohniwý,
Káraw zrádce doljčené,
Wzdor mužný učinil powěry otroku.
Swjtj čest i *Wiljmowa*,
S Rálským ač welikým geg hrdinau osud
Zastihnul nezaslaužený.
Wjce však libugeš sobě - li w úsluhách
Mjru, obci a mocnářům
S wraucnostj konaných, wjce - li Uměny
Wážjš přjeň a občana
Klidné ctnosti obor: twému gewj oku

-
- 2) Jan (ná Zášmucjch), okrasa rytjrstwa swého wěku, negedněch wěnců wyddbýl sobě w bogjch a na turnagjch, zvláště we Wjdni za cjsaře Maximiliana. Wiz o tom Francolina. Synové geho skóre všickni proslawili se w děgjch vlastenských, a gména Radslawa, Wiljma (prwnjho hraběte) a Oldřicha gisté žádnému milownjku české historie negsau nepowědoma. Rudolf, druhý po rodu bratr gegich, padl u Rábu 1597. — Wáclaw, obhagowatel Prahy při wpádu wogska Pasowského do Čech, a gak prawj Schleinic we své historii (posud Rukopis) rodů českých znamenitějšjch, „vir uti statura corporis spectabili, sis et corde vivido et generoso.“ Tentýž spisowatel podobně dj o Wiljmovi: corporis animique detibus Wencaslao fratri conequatus, — a Oldřichowi: vir procerrimae, uti ipsemet Schlukenaviae haud semel vidi, staturae, et militaris vividique ingenii etc.

Se *Smilem* se tudíž onen ³⁾
 Stálý druh w nehodách krále mezi všemi
 Neydražšjho našim srdcjm;
 K nim mocnj se řadj *Oktaviánové*, ⁴⁾
Oldřich, rádce a ozdoba
 Trůnu z utěšených let Leopoldowých,
 K nim *Štěpán* ⁵⁾, k nim i *František* ⁶⁾
 Pfičten buď s *Josefem* ⁷⁾, w zem tu zawáděti
 Genž hognosti počal pramen.
 Z rostaucjho komuž na Wchynicjch kmene
 Možno všech haluzj cenu
 Určil a plody gich slušně počjtati?
 Mé hledj k wreholům oko,
 Tam sljčná podoba Twá kde, RUDOLFE, se

-
- 3) Smil ze Wchynic žil okolo r. 1344. — Jan Dlask ze Wchynic, heytman krage Litoměřického (1470) wěrný společník strany Girjho z Poděbrad.
- 4) Jan Oktavián hrabě umř. 1669. — Wáclaw Norbert Oktavián syn předešlého; též František Oldřich neyvyššj kanclér a ministr, umř. 1699.
- 5) Štěpán Wljm, prwnj knjze.
- 6) Spisowé geho, týkagjci se zwldště wogenského uměnj a wychowatelstwj, wyšli w úplném wydánj: Des Grafen Franz Kinsky gesammelte Schriften. Wien 1785. Připomenauti tuto slušj, kterak hlubokomyslný spisowatel giž tehdáž při wychowánj mladého šlechtictwa gazyku českému přednost dáwal před ginými, w krátkých slowech pěknost a užitečnost geho nad giné k nahlednutj podávage. Wiz III. Th. Erinnerungen über einen wichtigen Gegenstand etc.
- 7) Josef Jan Maximilian hrabě Kinský právem zakladatelem české industrie může se nazjwati. — Auplného Rodopisu Gasně Oswjcených knjzat Kinských z neystaršjch časů až na dny naše zhotowenj a wydánj očekáwáme co neydřjwe od p. Františka Palackého.

Zaskwjwá, čelo wěncené
Tam Twé spatřugi, leč Čas w ruce wěncemi
Pěkněgšjmi poleskuge:
Či spadnauti na Twau w ozdobu gim hlavu?
Či zdárnému potomstwu - liž
Twému připraweny? stegně radost plodj;
Nadšeným giž okem ducha
Wjtám rozkoše den, w němž spanilý dědic
Ctnosti přegma odomělé
Dálným sláwu rodu Twého podá wěkům.

III.

BŮH, ČEST, WLAST.

(Heslo w erbu knížete Kinského)

Leskem skwělegšjm, než diamautowé
We wjnkú carském, ozdobugj slova
Tři obraz erbu knížecjho,
Sladčegi hudba gegich zaznjwá
Nad stříbrný tok tam zpěwawých zdrojů.
W řjšjch čarowných, nad zwuky ohniwé
I harf i warhan wznášegjcjch
Srdce do sjdla duchů nebeských.

Tak rázně nikdý heslowaný nebyl
Dáwných na kolbách šjtj pochycen rukau,
Nikdý za krásněgšjm se mužný
Pluk znamenjm nehrnul do bitwy.

Gest w těchto wážných zaznamenán slowech
Bytnosti základ, gest žiwota pramen,
I podněty k činům šlechtným,
Národové při gegichžto blesku

Do desk powěčných swá wpisugj giněna.
O mysli čacká! wdechнула ten kteréś
Wýrok památný w znak dědů swých
Odchowáný stoletými přaudy

W sljčné dědictwj, *Bůh* tedy twým hradem,
— Upewnělegšj netřebať ochrany —
Twau nádeggj a týž i wůdcem
Tobě budiž i potomstwu twému;

A Čest na rod Twůg záři wyléwagjo
Gasnau pochodnj, buď Geniem geho
Strážným, nášj pak *Wlasti* české
On potrwey okrasau newadlau!

IV.

Do swatyně krásy vstupugem. Sama giž Pieridko
Ty sladkousta upravug
W rozměry lehkonohé

Mau pjseň. Šlechtictwa nynj tuto perlu libostnau,
Blahost a rozkoš knjžete,
Choť geho přespanilau,

WILHELMJNU weleb; twá od wěku tať byla pje
Ke swým zpěwům objrati
Přawaby a wznešenost.

Ty však, genž na Gegj gsi wyléwala twáři tagemný
Očar z mladosti zászmitu,
Grácie přjwětiwá!

Nashledaných po sadech vlastenských tobě podávám
Kwětín potěšný na wě nec
Pěknau rozmanitost;

Záslužnoť, by se týkaly gich twé prsty panenské,
Tak nezmařj se w aupalech
Wăně a barwa gegich.

K mým ale žádostem sama takto se ozwala Charis:
„Žádných neuctj kwět sadů
Kněžnu weleslawenau;

Nad neykrásněgšj vyniká Ona aurodu kwjtků,
Ze swého lůna gež co rok
Wesna milá wywodj.

Ay Ona gest z rágských wnadná sama růže palauků,
Paupátka něžná wiz gegj
Gak wděky zobrazugj!

Lilie též, — ona gak se rosau libě leskne za gitra,
Luznj se tak zaskwjwagj
Mysli gegj darowé.

Darmo hledal by však gemnau wljdnost a milostnost
We řjši všech kwětů, gakau
Kněžnino dýše oko!“

Tak wece, i zmizela w ruměncjch záře wečeruj,
A hwězda lásky zjrala
Na Prahu sláworodau.

Fr. Lad. Čelakowský.

2.

W y u d e n e c R e k ů w.

Oda Klopstockova I.

Od J. J.

-- | - 00 - | - 00 - | 0 -
-- | - 00 - | 0 -

Kdož¹⁾ we swých rodinách od Genia, s milým
Usmánjm oka posvěcen,
Kdo twau z mládi družj, Fébe Anakreon
Bágečnau, holubičkami
Básnickými oljtán, w skolij hluku
Mäonské na ucho hlasem²⁾

1) Smysl prostý ody této gest: Kdo od přirozenj k básnictwj gest powolán, a záhy s řeckými básnjky seznámen, kterýž ale ne, jako mnozí, toliko z nich řeči a věcem se naučil, anobř také svědč na nich krásocit zůstál: tomu darmo kyne sláva wježitelowa (t. neyblyskawějšj), ano i w begi gsa nenáwidj krutost swogny. Nebažj po chwále dané toliko ze slušnosti, nebo od přepiatých ctitelů, nebo polowičných znatelů, ale taužj po nesmartedlnosti, gako-wěž požjwagj básnjci starého věku, za kterauž mu ručj wyluzená zpěwem geho slza citliwé přítelkyně.

2) Aby gemný cit krásy w swém básnjku wyznamenal, připisuge mu rannau známost s hladkým, lahodným Anakreonem, gegž samým Fébem t. bohem básnictwj nazjwá, a mäonické ucho, t. sluch cjtjčj krásu Homérowych weršů.

Ljbezným uwrkán, a perutjm, žeby
Wrásek dáwnobylosti gich
Nežtel, záhy byl ostjněn a kryt³⁾: tomu
Darmo podmanitel, hrdý
Wěncem, genž uwadá od prokletj lidu,
Kýwá wūceliwé⁴⁾ pole,
Kdež žádné mateřj zasmucených wzdechy,
Poslednjm u poljbenj,
Mraucjch tobě synů wyrwati nestačj
Ukrutná, storuká smrti!
Nech, králům že třebas geg přibočj osud,
Nezvyklý bogowým hřmotům,
W saudné ustrnulý prawdě, widj němá,
Bezdušná, swalená těla,
Žehná odprechagjeho ducha w krage,
Kde wrah lidstwa newjtěžj.
Chladně pochwalu on dobrotiwau⁵⁾ slyšj,
Chladně plýtwáče⁶⁾ oslawau,

-
- 3) Mjsto prosaického wyřknutj: „Gest seznámen s Anakre-
onem,“ prawj básnjk: že geg holubice Anakreonowy
bágečné (totiž dle domněného bágečného wěku mluwjcj)
obletugj, okrywagj, a swým přjgemným gekem to působj,
aby hluku s k o l i j, t. poznamenánj wykladačnjch, učeno-
stj někdy přecpaných, neslyšel, peněwadž čtaucjho často
z cjtěnj krásy básnjkowy wytrhugj. Klopstok předsta-
wuga skolie ty co osobu s wraskalým čelem na znamenj
starobylosti, ne bez ironie, čili tagného posměchu.
- 4) Starým způsobem mjsto: w o c e l i w é, gako w ů č i mjsto
w o č i, a t. p.
- 5) Ironicky na mjstě: zdwořilau, ze slušnosti danau, ne
z uznánj.
- 6) Wšeccko chwáljcj.

A blázna'), kdo wodit geg na odiw pilen
Brklým w obdiwu přátelům;
Nedbá posměchu gen twářolepé lady,
Gjžto Singrowa temna gest.⁸⁾
Žádost pochwaly lepšj, gemu bezsmrtj,
Pěwců před wěky bezsmrtj,⁹⁾
Gichž hodnost trwalá, rovně co praudowé
Rostauc, wše stoletj plnj,
Obgedná, i prawé odplatě geg, o njž
Pyšným snjlo se, poswětj.
On, štěstjli mu, což řjdko genom činj,
Dá přítelkyni mysliwau,
Má w každé slze, pjsnj dobyté, slzj
Přjštjch zwěstowatelkyni.

7) Přepiatého chwalitele — přátelům w swém obdiwu z mjry
wystupugjcjm.

8) Alžběta Singrowa (Singer) anglická básnjřka († 1737),
za swého wěku wážená. Gegj Friendship in death (přá-
telstwj po smrti) podalo Wielandowi obraz k geho listům
mrtwých k pozůstalým přátelům. Chtělo se pře-
kladateli dwauweršj to zméniti, a bližšjho nám Puchmjra,
o české básnictwj welice zaslaužilého zde položitj, as
takto:

Nedbá odrodilých sandu oněch Čechů,
Gimž w pjsnjch Jaroslaw temen.

9) Nesmrtedlnost starých básnjků.

K ů ň . z h o r y.

Česká powěst z IX. stoletj; skládanj Herderowo.)*

Od J. J.

Pěkně lskne se oku zlato, střjbro:
zlato, slunce; střjbro, lůna země;
skwostná ozdoba, i cena všeho,
všeho, gen ne žiwota a zdrawj.
Mocněť wábj leskem; smj gen chudý
gimi pohrdnauti; než bohatý
wjce gich mage, wjce po nich taužj.

Bohatý byl knjže Křesomysl.
Země gehu u prostřed hor krušných,
rostli gemu stromy, střjbro, zlato,
zlaté zrna wyléwaly řeky,
prali mu ge chudj rýžownjci.

Ale on hlauběgi w hor utrobách kopal,
dobýwage z lůna matky země
zlaté pliky, těžšj než on sám byl,
klada hory w obět swému bohu.
Než čjm wjc má, tjm mu wjce chybji.

*) Wiz gehu Stimmen der Völker B.II., kdež mezi mnohými cizokragnými také dvě powěsti české přiwodj, gednu pod gménem: knjžecj stůl, kteréž přeloženj od pana prof. Frant. Swobody nalezá se w Slowesnosti Jungmannowě na str. 65, druhá tato zde přeložená.

Ladem ležj nezorané rolj,
národ zaklený w hlubiny hrozné
ryge zem, a vzdychá k swému pánu.
Pán neslyšj wzdechů z hlaubi země.
Slyšj nebe: zatvrzené nebe,
gako srdce železné gich pána.

Sucho bylo. Ze země wypráhlé
wstane hlad, wyzábly hlad a bledý,
udawuge smutnau, nebohau chudinu,
a pohřbjwá do hlubiny země.

Walem, walem hladná a chřadnau
ku knjžeti hrne se chudina:
Otče! dey nám chleba, umjrame;
dey nám chleba, nám i dětem našim.
Nech kopáme rolj mjsto hory,
nech bydljme w chatách mjsto dolů.
Otče slyš, ach slyš swých dětj hlasy!

I slyšel gich hlasy otec giný,
dawnu bydlegicj we swé hoře,
kde žel gemu často bjdy lidu.

Slyšte powěst diwnau! — Gednau wečer,
Lech, pro nárek země bolesticj,
často prosiw, darmo prosiw pána,
chudým pomoc, we tmách hwězda gasná,
an poslednj skywu rozdal druhům,
Horymjř, w pustině smutný chodil:
„Kam mi gji?“ takto k sobě wece,
„Mám se wrátit do domu žalosti,
„nynj hladu a smrti obydlj:
„Čili —“ Ayta, muž tu náhle stogj,
stár a wysok; koně w uzdě držj.
Koni zraky giskřily se bleskem,
chřjpě gehu soptaly mu ohněm;
kůň byl bjlý. Starý muž ten wece:
„Horymjře dobrý, wezmi koně,

Šemjk gméno gehu. Geho gméno
w nauzi woley, bude ti pomocno.
Ale nynj chwátey, zapěň doly;
z dolů dým se walj, mor to chudým.“

Takto muž, a zgewně před očima
wešel w horu; zawřela se hora.
Stál kůň očma swjtě, rže a hrabe.
S báznj Horymjř ho ugme, hladj:
„Šemjku, nuž gménem zowu tebe,
Ty mně pomoz!“ To řka, zhůru na kůň;
kůň oo wjtr letj k zlatým dolům,
řehce, dupá, tisje hornjch duchů,
mužjčků a šetků wygde w pomoc.
S hrozným hlukem zapěnj se zmrsky,
w polu noci, luna gasně swjtj,
komoň šipkau letj, nese gehu
na dwůr swětlý, na dwůr Křesomyslůw.

Swjtá. Horymjř zde, pánu slaužj.
Gehu wrazi zpráwu přinesauce
druhého dne teprw přichwátajj.
Běda, běda pustošitelowi,
genž knjžeti swému srdce srazil!
Za něho přátelé wěrnj prosj:
„Pane, zdali on tu nebyl wčera?
Kdo můž letmo tam i tuto býti?
Která za noc ruka zmrsk zapěnj?“
Wšecko darmo. Umři! zeytra umři!
Switne gitro, smrti čeká chrabrý;
switne w mysli slowo muže z hory:
Šemjk gméno gehu. Geho gméno
w nauzi woley, bude ti pomocno.
„Knjže, wece, dřjwe nežli umru,
malau radost učiň mi a prosbu,
nech ať na swém koni, milém druhu,
geště w tomto dwoře progedu se.“

Smál se knjže ; zamčeny wše brány.
Užig prosby blázen pustošitel.
Auzkostně Horymjř pogde k stági;
smutně stogj komoň ohňozraký,
gakby mluwil: „zapoměl si na mne?“
zařehotá, wsjsti na se dage:
Šemjku mŭg, Šemjku pomoz mi!

Sotwa pronešeno tiché slowo,
u wětru gest Šemjk; gezdce nesa
přes záwory, tamo k gehu hradu,
tamo, kde ho tisje chrabrých wjtá,
tisje wčel se rogj wŭkol matky.
Ale Šemjk hlawu klonj smutný,
mdlege, zraky mu se temně lesknau,
a, ó diwu! hlas powýše, wece:
„Umřjt gest mi, býti w laupez wlkŭm,
w pokrm býti psŭm, a supŭm žrawým,
leč mne doprovodjš tamo k hoře,
bez odtahu. Djlo mé skonáno.“

I wede geg bez odtahu k hoře,
otewře se hora, muž tu stogj:
wesele zařehce ohňozraký,
omlazený komoň. Muž pak wece:
Blaze tobě, žes učinil práwě!
synŭm twým se bude dobře wěsti,
ty slynauti země wyprostitel.
Přemysl mi gméno, gá gsem Čechŭm
prworodič, prwnj gegich knjže.
Tento komoň gest komoň Libušin,
na něm ona gezdjwá k swým dětem,
pomáhat gim w nauzi. To powěděw
ugal koně, a zašel do hory.

3.

D e n w K o c a u r k o w ě.

Od Jaroslawa Langerá.

Blahotesanému Pánu.

T U R K O W I Z K A M E N A,

seděnjm na Mostě nad Wletawau,

a spolu také

wšem českým dedikantům,

pánům neyoddanějšjm, neypokornějšjm a neyponjženějšjm,

a t. d. a t. d.

báseň tuto wěnuje

Kopřiwárius.

*§.1. Ljstek z Kocaurkowa od Martina Dotlukala bdsnjka.
Žiwotopis geho. Pozwánj spisowatele těchto strd-
nek do Kocaurkowa.*

Nedlauho po wygitj rukopisu bohthaneckého, dostal sem následugjej list:

W Kocaurkowě, w dewátáu neděli roku prwnjho
po wynalezenj bohthaneckého Rkpau.

Wysoce Učený Pane!

Kde nagdu slow, kde nagdu slabik, kde nagdu pj-
smen, abych Wám aspoň stjn Wašj sláwy wymalowati
mohl, kterau ste sobě unás i po celém swětě rukopisem
bohthaneckým zjskali! kž mohu alespoň kapičkau k

welikému moři Wašj powěsti někdy přispěti, gako přispjwá giskra na ohništi o poswjcenj k slawnému obědu! A však i to giž nemožno osudem krutým; neboť božská Fama, wyčuchawši Wáš bohthanecký rukopis, tento pan-
ský salát, roztraubila giž Waše gmeno (kterěž wěčně bude ctěno!) po celém swětě. Wegdětež kam chcete, mezi muže nebo mládence, nenecháť Wás žádný gjti z domu swého bez wěnce; a mnohý pyšný král na swém trůnu w prachu sedj, a na Wás, Oslawenče! zăwistiwě hledj. Gak g á Wás mám gmenowati—? W ustech mých se slovo hatj; myšlenka myšlenku budj, a cit gedem sto citů zas pudj! O, čaroděgný slaup, na něgž se Učenost powěsila, gako se wěšjwá milenka swému choti na krk! Wyť gste lucerna, genž ku podiwu swěta na oltáři božské Musy bez swjčky swjtj! Wyť gste lauka, na njžto kwěty fantasie bugně wzrostly; i nikdy se neopowážj djtko, kwjtek z té lauky urwati, ani zwjře gakékoli, swatau tráwu porušiti zubem! Ha, stůg noho obraznosti mé! do těchto poswěcených reģiůnů se nepauštěg; podeyž se rozumu, fantasie moģe; neboť on gest pán twůg, gakož tobě powědomo z prwnjho djlu knihy k čtenj pro wenkowské školy.

Když mluwj básnjik s básnjkem, nedá citu swého wázati mezemi slušnosti a zwyku; wězte tedy Pane, že i mne zplodila aurodná matka Arkádie, že i mne osud za básnjka ustanowil.

O wyslyšte prosbu mogi, a nawštěwte náš Kocaurkow. Žádné mjsto Wám neposkytne tolik zábawy, gako naše starožitné museum, zwlášť co se starých pamětnostj a rukopisůw týče. Myť zhrdneme, gestliže potom eos o Kocaurkowě spjšete, a na swětlo wydáte.

Aby pak ale, kdyby se snad we nesmrtelném spisu Wašem — až se někdy roditi bude — o mně zmjnka státi měla, mogi spoluobčané Wám něco nenalhali, gelikož nemá žádný wjce zăwistnjků a hanců gako my básnjko-

wé, — chci Wám přjtomně, ne snad gakobych po sláwě lakotil zemske, anobrž z pauhé lásky k prawdě, krátke wypsánj žiwota swého podati, kterýžto žiwotopis Wám se potom dobře hoditi může, gako se hodj zahradnjko-wi rúže.

Gsemť rozený básnj, nam počtae nascimur. Básně sem však posud žádné skoro nepsal, neboť mi citům a myšlenkám mým w letu péro nestačj, a zdá se, gakoby pozadu kulhalo.

Gsemť pln náruživostj, gako skoro každý zname-nitěgšj muž; káwu pak pigi rád i hodně mnoho, a tudjž znamenám netoliko we swých weršjch, kteréž po šesti nohách mau hlavu proljzajj, ale i w chuti gazyka gakausi přjbuznost s básnjky francauskými.

W osmnáctém roku četl sem, že gakýs Hans Sachs, gsa šewcem a spolu básnjkem, weliké pówěsti sobě do-byl; i zadychtíl sem po gehu sláwě, a dal sem se na šewcowstwj.

Ona pjeň, w njžto se zmjnká děge, že se ženil kneyp, a rašple že pometala, — gest můg prwnj pokus. Poněwadž mne ale pro tuto báseň šewci za buřiče pro-hlásili, a z Kocaurkowa wymrskati chtěli, powěsil sem lyru na hřebjček, a chopil sem se kopyta; i nechci city swé a božské myšlenky newděčnému swětu odkrýwati wjce.

Giž pětkrát sem se chtěl utopiti, a desetkrát obě-siti, neboť se mi zdála samowražda býti neypřjměre-něgšj smrtj pro básnjka; wždycky sem to ale odložil geště na delšj čas.

Ostatně sem posud swoboden, ačkoli sem se giž wjce než padesátkrát zamilowal, gako téměř každý básnj.

Poraučege se do přjzně Wašj, opakugi prosbu swau týkagecj se přjchodu Wašnostiného do Kocaurkowa. Wyslyštež tedy žádost mau, která spolu gest prosbau celého města, gelikož my básnjci máme swobodu, žá-

dosti celého národu gewiti, a tauhu naši za tauhu všech občanů vydáwati; nebo toť gest onen přirozený ráz, genž krále a básnjka od sprostákůw ostatnjch dělj. Wyslyšte tedy, a nawštiwte w Kocaurkowě Wašeho obdiwowatele

Martina Dotlukala.

§.2. *Popsánj pauti mé do Kocaurkowa. Obližnosti pauti takowé. Gak ge daleko do Kocaurkowa, kde ležj, a gaké tam wedau cesty.*

Obdržew list onen, uzawřel sem i hned, opustiti naši wěžatau Prahu, a putowati do Kocaurkowa. I rozlaučil sem se upřjmně s bratry we wjře, w lásce a nádegi vlastenské, a odešel sem, aniž wěda kudy kām; nebo kdeby Kocaurkow ležel, darmo sem se poptáwal a na mapě hledal. I přigdu konečně do welikého lesa, a stratiw pěšinku, blaudil sem hauštjm, ohljžege se na wšechny strany, zdaliž bych koho uhljdati, a nebo stracenau opěť nalezti mohl cestu. Slunce zapadalo. Wěčernj saumrak naplnil tmau weškeren les. Ptáci přestali zpjwati, a zwěř lesnj zalezla do swých daupat na odpčinutj. Genom haukánj nočnjch sow a wrzánj ostrého wětru rozléhalo se wúkol, obžiwugje mrtwau tichost. Istesklo se mi při hledánj cesty, a lehl sem sobě na suchý mech pod starau gedli, abych pohowěl utrmáčenému tělu swému. Mdloba audů mých, a omrzelosť duše, ukonejšily mne.

Tuť ai! koňský gakýsi dusot probudj mne. Odewra oči, widjm před sebau muže strašliwé podoby. Gizwy w obličegi gehu a brázdy po čele byly sau wesměs křiwé, a hlas gehu podobal se sičenj hadjmu. „Proč truhljš?“ ptal se mne. „I gakž nemám býti smutným,“ odpowěděl sem. „Cestu sem stratil, a nočnj tma překwapila mne.“

Muž se pozasmál, a posadil se podlé mne pod starau gedli na suchý mech. „A kamž ge twoge cesta?“ ptal se mne dále. „Do Kocaurkowa,“ odpověděl sem gemu. Izdalo se, gakoby přemeyšlel. „Powěz pak mi,“ prosil sem ho konečně, „gak ge daleko gešiš z tohoto lesa do Kocaurkowa?“ A on dj: „Zagjc, gemuž mysliwec gednu zadnj nohu ustřelil, doskákalby tam za pět hodin; a kdyby měl wšecky čtyry nohy, snadby tam byl gešiš dřjw.“

Z těchto slow pozorował sem, že nemůže býti Kocaurkow příliš daleko. I řekl muž: „Zmrzneš do rána, zůstanešli tu, nebo wjtr ge mraziwý; pogď tedy, půgdeme gednau cestau, abys nezablaudil.“

• Chtěl sem gíti; ale nohy mi mdlobau klesaly. „Podjwey pak se gen, gak slabé ge tělo mé; nesmjím se pěšky wydati na cestu.“ Když sem takto promluwil k němu, wzdálil se, a mžiknutjm nawrátíl se s trakařem: „Co mi dáš?“ řekl pak, „a dowezu tě tam!“ I odpověděl sem smutně: „Nemám nic.“ On ale dj: „Deyž mi tedy, o čem w kapse newjš.“

Čjm déle sem s tjm škaredým howožil, tjm wjce tušil sem, kdo to as bude. Když pak napolo žiwým a napolo mrtwým hlasem ono powěstné „o čem newjš“ wyslowil, poznal sem i hned, že to předemňau stogj — odpust mi bože! — sám čert. Co sem ale smutný počjti měl? I wypustil sem z ust ono osudné „dám!“ a posadil sem se na trakař.

Ale pan čert ge chytřejšj než my lidé; i řekl gest ke mně: „Počkey ptáčku! musíš se mi dřjwe upsati, a to swau wlastnj krwj, že mi dáš, cos připowěděl.“ A wyňaw z kapsy papjr, wranj péro, a pětikreycarowau kudličku, podal mi to. Gá bodl opatrně do palce, a krew se okázala. I namočil sem, a podepsal sem se tomu pekelnému juristowi, ne gako se podepisugeme našincům — černě na bjle, ale čerweně na bjle. On mi ale newěčil,

a přečetl si to sám, z čehož sem pozoroval, že w pekle mezi práwnjmi osobami panuje táž nedůwěra jako na zemi.

Nynj se čert chopil trakaře, na němž sem se oběma rukama držel, a letěli sme přes hory a doly, přes vysoké lesy a hluboké vody.

Čert dupal w powětřj kopytem koňským, až se giskřilo, a pospichage vyplazował swůg gedowatý čerwený gazyk, dračjmu žehadlu se podobagjcj, od něhož powětřj chytati počalo a blesky wydávalo. Gá pak sem sobě myslil celau cestu, coby to w mé kapse bylo, o čemž bych newěděł. I chtěl sem sahati rukau do kapsy, abych upokogil mysl swau; wida to ale čert, počal nachylowati trakaře. I bál sem se, abych nespádl z oblačných kragin, a chopil sem se opět postranie, aniž wjce drážditi sem ho chtěl na sebe.

Po několika okamženjch počal se trakař njžiti k zemi. Měsje na nebi swjtil jako rybje oko, a Kocaurkowskau věž bylo giž widěti z daleka. Tuť ai! kohaut zakokrhal. I zasiatěl čert, a vyklopiw mne z trakaře, zmizel. Gá pak powstal, a prokljnage pekelnjka, kráčel sem k ránu skrwácegcjmu nosem do slawného Kocaurkowa. —

Tuto pak cestu swau proto sem obšjrněgi popsal, aby každý toto čta anebo čjsti slyše zwěděł, gaká gest pošta z Prahy do onoho města, o němž mnozj vlastenštj spisowatelowé zpráwy nám do pražských nowin wkládagj, činjee gakoby w tomto městě doma byli, a wše, co nám zwěstugj, gakoby vlastnjma očima byli tam widěli, a vlastnjma ušima slyšeli. Takowýmto lhanjm rádiby nám „buljka na nos powěsili,“ aby se swým kocaurkowským wtipem zawděčili městěnjnám tamněgšjma, a dosáhnauti mohli z téhož mjsta čestný diplom měšřianského práwa.

Gáť pak prawjm, že zagisté ze všech těchto lhářů ani jediný w Kocaurkowě nebyl, ba ani Kocaurkowa newiděl, — wygmuliž sám sebe. Nebo téměř málo který z nás wj, kudy, a zvlášťě gak se tam gjtí má, chceme-liž tam opravdowě přigjtí.

Wedauť pak do Kocaurkowa, kteréž město ležj w kragi sedmnáctém, genž slowe „směšný“, cesty tři, gakož gsem se teprw tam dowěděl. Wlastně gestiť to gediná cesta, která se bljž města giž we dvě wětwe děl, gež ale „druhau“ a „třetj“ nazwati chceme. Prwnj známe, a widěli sme, gak nebezpečna gest; gdoť powěťřjm, tudy, kudy mne čert na trakaři wezl, a kudy Myšlénky, tyto rychlé i sljóné poselkyně srdej lidských, běháwagj.

Onať druhá cesta ale má wlastnost takowau, že člowěk nj gdaucj, čjm wjce pospichá, tjm méně ugde.

Třetj cesta zas má wlastnost tuto, že čjm dále člowěk po nj gde, tjm dále gešťě gjtí má; to gest: pautnjk postaupj o krok, a Kocaurkow ustaupj o dwa kroky; ugdeli pautnjk denně 12 mil, má do Kocaurkowa o 24 mil dále.

Musjmť pak gešťě připomenauti wlastnost, kteráž oběma posledněgšjm cestám přináležj; totiž: čjm wjce člowěk na cestu dáwá pozor, tjm snáze gi ztratj; i tak se to stáwá, že málo kdo tam dorazj.

Těmto pak všem překážkám gá sem se wyhnul, neboťsem wěděl, že cesty tyto swau diwotwornau moc tratj, když se po nich gde — po zpátku. Gáť tedy šel z toho mjsta, kde mne čert složil a cesta se dwogila, tak — gako rák; a sice, aby inne gedna z nich nezawedla, šel sem po obau, gednau nohau po gedné, a druhau nohau po druhé.

Sapienti sat; to gest na česko: těžko přeswědčiti toho, kdo mi wěřiti aneb nechce, aneb neumj. Gá pak powědět upřjmně, a swau zkušenostj potwrdiw, gak

obtížné i nebezpečné gest cestování do Kocaurkowa, dařím a sem přesvědčen, že se po mně žádnému nezachce, putovati tam, aby co nyní o Kocaurkowě a gmenowitě o Kocaurkovském muzeu brzo wyprawowati počnu, chladně zpytoval, a drže Sprawedlnosti-nau rukau kramářské vážky, přesvědčiti sebe i jiných lidí taužil, kolik lotů prawdy a kolik asi liber lžj w každém řádku na trh sem přivezl.

§. 3. Kdy sem přišel do Kocaurkowa. Seznamenj mé s panem Wšewědem. Učenj w Praze. Gak si w Praze lidé rozuměj.

Giž se rozednįwati počalo, když sem kráčet branau, žádných wrátņj nemagecj, do powěstného Kocaurkowa. Kočky giž přestaly mňaukati, neboť ona doba gitřņj giž uplynula, kdež se miláčkowé vzdalugj; gelikož i w Kocaurkowě, gako u nás w Praze, tu dobu kočky nepřetrženě mňaukáwagj, když na ulici nyge dobrodruh, nahoru do okna podstřešņho pohljage, a s milenkau o srdci, lásce, a o věčné wěrnosti howoře.

I spoměl sem si tu na pekelného poštmistra, a sáhl gsem do kapsy, abych předc to widěl, o čem sem newěděl. Bože! — byly sau to brylle, kteréž sem zdědil po našem staroslawném otci Komenském! brylle, na nichžto sobě, tolik zakládám, a kteréž kdybych byl čertu dáti musil, gakož sem se mu vlastņj krwj upsal, nešťastným bych se byl učinil, blaudě w labyrintu swěta na wěky wěkůw!

Když sem takto stál, a w srdci plésage na brylle se djwal, slyšjm kroky. I schowám brylle, a muž, kterýž, gak se zdálo, bedliwě mne byl pozorowal, přistaupiw ke mně, dj: Gste cizj, pane?

Proč? ptám se ho.

On pak mluwj dále: Aspoň se mi zdáte cizjm; zaprášené boty tak záhy prozrazugj, že přicházjte zdaleka, snad z Prahy.

Uhodl ste, djm gá. Gestíř wěru do Kocaurkowa prašná cesta ; i nesmjť sobě člowěk, an sem chce puto-
wat, přjliš stěžowati, zaprášjli se mu boty, tak gako
ten, kdo chce psáti o Kocaurkowa, zaprášjli se trochu
geho gméno.

Dobře promluweno ! dj muž ten. Než prosjm ci-
zinče drahý, gak se gmenugete ?

I řekl gsem : Gméno mé gest Wšetýčka, a po-
nawštjwiti hodlám zdegšj museum, daufage, že w něm
dosti znamenitých wěcj pro spisowatele widěti gest.

Tedy račte se mnau ! zwolá gaksi radostně muž
ten. Lepšjho průwodčjho sotwabý ste nalezl. Slowu
Wšewěd, a mám kocaurkowské museum pod ochra-
nau, i wěrně toho pilen budu, abych Wašnostiným žá-
dostem wyhowěl. Sám pak rád s wámi pane několik
hodin stráwj ; neboť i gá byl gednau w Praze, a mjlo
mi bude, s wámi o tomto městě pohowořiti. Ljbjli se
tedy —

I šli sme ; gáť pak sem byl tomu rád, že sem se s
tjnto mužem, gak se zdálo — rozumným a přjgemným —
sešel a seznámil.

Gakby se mi zdáti chtělo, djm gá, tedy pane také
wy ste přisahal ku praporci učených ?

Přisahal, odpověděl pan Wšewěd, ač sem posud
gešť dále newynikl i sotwa dále giž wyniknu — než za
sprostého. Kdo chce důstogenstwj w tomto temu do-
sáhnanti, musj býti stále w bogi, a ohně se nebáti ; mu-
silbych bydleti w Praze, — nepak u wěčného reserwa w
Kocaurkowě.

Ba právě ! odpověděl sem. Opusťte tedy Kocaur-
kow, a wystěhugte se do Prahy.

I dj pan Wšewěd : Giž ge pozdě, nebo wlasý moge
počjnagj stjbrněti. Gen gedenkrát sem byl w Praze, a
chuť mi odpadla, wjce tam gjti. „Co ste zač, pane?“
každý se rane ptal. Co sem gim odpovědjtí měl ? Ne-

sem ani umělec, ani auřednj, ani řemeslnj; uměnj
učené žiwj mne. I řekl sem za odpověď: „Gsem
učenec!“ Tu na mne začali rozprávěti podiwnými
gazyky, a že sem jim odpowjdati neuměl, wysáli se
mi. — Kohož pak medle držíte w Praze za muže
učeného?

I odpověděl sem gemu: Pane Wšewěde! w Praze-
li slauti chcete mužem učeným, musjte sobě oswogiti
alespoň osm nebo dewět cizjch gazyků; i w dosti kra-
tičké rozmluwě hledte gich všech použiti.

Dewět gazyků! zwolal, diwě se. I gakž pak se mi
wšecy do huby směsnagj? tázal se gest dále, usmj-
wage se; z čehož sem i hned znamenal, že to zagisté
mluwjm s mužem dosti wtipným. I djm pak gemu:
Směsnagj se welmi dobře.

On ale řekl gest: A však swůg gazyk bych musil
dřjwe wyřjznauti, abych takto gazykům cizjm w ustech
mjesto udělal?

Toť se rozumj, pane! odpověděl sem, aspoň po-
někud! Nemýljmli se, tedy to tak gaksi takměř všickni
učenj pražštj dělaj; a gestliže skutečně swůg přiroze-
ný gazyk k wůli cizjm gazykům sau newyřezali, tedy
se to aspoň zdá, gakoby to byli učinili; i myslj si mno-
ho o sobě, když dosti bjdně několikero slow řech cizau
pronesau, a za to — pochwaly dogdau.

Pochwaly dogdau! zwolá zlostně pan Wšewěd. I
gaké to, prosjm —

Gá pak dopowěděl: Tak asi chwáljwáme ubohého
kosa w kleci, gemuž se gazyček podrjznul, aby nám
slowjčka žwástal, — — smějje se gemu.

Tuť se gal pan Wšewěd mluwiti takto: Pane! ne-
wjm owšem posawad, gestli saudnost naše obapolná
od sebe se neljž; přec ale tagiti nemohu, že se mi zdá
welmi zbytečno, aby Pražané wjce než gedné užjwali
řeči. Gest pak řeč proto na swětě, abychom sobě ro-

měli; i protož nerozumné gest to, požadowati od celého národu, aby měl wjce než gednu řeč národnj. Powěztež mi medle, gak sobě ti lidé w Praze rozuměgj, an každý skoro giným howořj gazykem?

Welmi dobře! odpověděl sem gemu. Genom poslyšte: Staloť se, že sem šel gednau w zimě, w onu dobu pod wečer, když všeco, co gen dvě nohy má, z dř wyleze, vyšlapowati sněhem pěšinky od hospůdky k hospůdce (gedinát to práce, kterauž každý činj rád bez platu!) že sem šel — zapoměl sem giž kam — po staropražském náměstj, an se právě Wlach a Pražan potkali. „„Vostro servitore signore! Giuoccheremo oggi di nuovo?““ „Pro mne — třebas; ale ginau nehragi, leda půldwanáctau!“ „„Ebbene, come vi piace!““ a w bratrském spolku běželi sau do blizké kafjrnj. Podlé nich šla známým krokem gakási Slečna z Roštj, a zwědawš pozorugje rozmluwu oněchno, do řeči se dala s gakýmsi sladinkým panáčkem, genž nedaleko nj stál, a gakož se zdálo, rádby se byl s nj lépe seznámil. „Die sprechen ungrisch!“ dj ona k němu, milostně gaksi na něho očkem pomrštje. „Oui oui!“ odpověděl on, a i hned sobě porozuměli; nebo mžiknutjm widěl sem, že se giž wedau pod paždj, důvěrně gaksi po německu a po francausku k sobě čukrugjce, gako dvě hrdlíček.

§. 4. Proč asi češtj spisowatelowé zapjragj osobu swau i gméno. *Artikel Walterowi Scottowi*, ginak „*Weli-kému Neznámému*“, pokorně wěnowaný.

W takowémto howoru přišli sme do obydlj pana Wšewěda, a posadili gsme se za stůl.

I počal mluwiti on: Pane, čjm wjce wás poslouchám, tjm wjce nabýwám přesvědčenj, že negste tjm, za koho se mi wydáváte. Zkrátka: wyť gate spisowatel Bohdaneckého rukopisu, a gméno „Wšetýčka“ gest pauze nomen fictum!

Uhodl ste pane! řekl gsem, pozasmáw se. My spisowatelowé češtj mámeť to giž takměř we zwyku, vlastnj gména swoge zapjratj, byť by toho i potřeba nebylo.

A proč to? zwědawě ptal se pan Wšewěd. Gáť mysljm, že spisowatel wýtečněgšj nemá se za gméno své styděti, ať přigde kamkoliwěk.

I řekl sem: Widjte pane! zapřenj gména swého gest prwnj stupeň genialnosti. Když mladý spisowatel a prwnj swau básničkau wystaupj, podepíše se gménem smyšleným. Neljbjli se práce gehu, ugde weřegněmu posměchu; máli pak báseň gehu cenu do sebe, a počnau-liž lidé chwáliti, snadno roztraubiti se může, kdož pod rauškau tohoto „Neznámého“ schowán gest, a ke wšj pochwale, kterauž byl spisowatel zaslaužil, přidáme ještě korunu, chwáljce spolu i gehu — skromnost.

Neprávě owšem, ale wěru chytře to zaslaužená koruna! — zwolal pan Wšewěd, gá pak mluwil dále: Tak to děláváme také, když přigde do společnosti a nebo do měst, kde nás žádný nezná; i teprw když odcházjme, nastrogjme to tak, aby sme někakým pěkným způsobem prozrazeni byli.

I řekl pan Wšewěd: Pane, o zapřenj sebe samého umjte wěru — mluwiti; gá sem ale předce hned poznal, že ste wy to powěstné djtě z Bohdánče.

„Dobrý kazatel býwá často špatný konatel!“ odpowěděl sem, a smáti sem se musil sám sobě.

§.5. Zmjnka o bohdoneckém rukopisu. Mstiwý ptáček. Artikulek malý, bohdoneckému truhláři, mladšjmu Kubjčkowě obětowaný.

Než pane — nebudtež netrpěliw, že wás otázkami zasypugi! dj pan Wšewěd, zwědawě se usmjwage. Rád bych předce wěděl, co tomu asi bohdonecké holky řkaly, když dostaly wáš rukopis do rukau?

I řekl sem: Pane Wšewěde! ač bych wás měl panem Wšetýčkau nazjwati —

Wěru pane! dj on, než daufám, že až prohlížeti budeme naše museum, opět gméno pana Wšetýčky pro sebe nagdete, a — „powjdeyte, pane Wšewědě!“ často po otázce z ust wypustjte.

Ba skoro pane, řekl sem. Leč kdybych wám vše, co se téhož týče wyprawowati měl, musil bych déle powjdati než sto uherských měajců; a kdybych všecku hanu sepsati chtěl, musil bych dřjwe wáš kocaurkowski rybníček w kalamář proměnit, a všecku wodu w něm očerniti nowě wynalezenými inkaustnjmi prášky!

A všecken ten inkaust by ste wynamáčel? ptal se pan Wšewěd.

Aniby nestačil, odpověděl sem. Lidé, genž lépe o mně sandj, uslyšewše, kterak sem od děvčat byl trápen, gmenugj mne: bohthaneckým mučedlníčkem.

Pomstěte se! zwolal, usmjwage se, pan Wšewěd.

Ano, kdybych byl čápem! odpověděl sem.

Na mautě duši, zachechtal pan Wšewěd, kdybych byl čaroděgníkem, geště dnes by wám z ramen wyrostly křjdlá. „Hle, nebeský ptáček nám letj!“ wolaliby truhlářowé; nebo wěru se žádná práce truhlářská neplatj tak mile a draho, gako se platj kolébky.

§. 6. Mraw i xpûsoby slečen, zwlášť w diwadle. W čem zdležj neywyššj stupeň wzdělanosti. Smutnohra à la mode.

Diwno mi ale pane, ptal se pan Wšewěd, proč se wám zachtělo práwě wenkovským děvčinám s rukopisem tjm do rozmarinowého wěnečku připlesti žehawku, kdežto by se wjce dalo powjdati o djwkách, genž bydlej we hlavnjch městách, zwlášť pak o wychowánj mladých slečinek?

I řekl sem: Kdo chce poznati mraw šlechtičen, nepotřebuge čekati na popsánj; ať genom seznámj se s nĕgakan pĕstaunkau, a gistĕ potom, wida podlé sebe dvě panny, pozná prwnjm pohlednutjm, která z nich ge — šlechtična.

Slyšte pane. Gedna urozená i šlechtná rodina trávila w kragi na panstwĭ swůg žiwot, djlem aby se wyhnula omrzugjcjm năwštĕwám, neywjce pak proto, aby djtky gegich — dvě mladičké růže — w prostotĕ wenkowské wychowány byly. Ponĕwadž pak nenj radno, spustiti se docela cesty wšeobecnĕho zwýku, wzali sau rodičowé do domu pĕstaunku, aby s dĕwčátky těmi po franeauska mluwila, a spůsobům, k wyššjmu stawu přislušĕgcjm, ge naučila.

Když pak z djtek tĕchto se giž udĕlaly kwetaucj panny, odstĕhowala se celá rodina do Prahy; a nynj nastala gest ona doba, kdežto se nestačily swĕ guvernantky ptáti, gakby se tu, a gak tam zase swĕmu stawu přimĕřenĕ chowati měly.

Gednau chtĕly slečny nawštĭwiti diwadlo. Co tam máme dĕlati? Gak to učinjme, aby nám ostatnj šlechtičny se newysmály, a selských dĕwek nenadaly? Tak se ptala gedna po druhé. Guvernantka wšak gala se mluwiti takto: „Sedjce w loži prwnjho poschodj, když bude we smutnohře obecenstwo gato, a mnohému chaulostiwému muži slza z oka se wyronj, wy se usmjweyte; když se obecenstwo sinĕge, musjte chladně wzhledati, gakoby ste měly šněrowačky zledu, aby se snad neřeklo, že patřjte k newzdĕlané hlůze tam dole, kteráž se smjchu zdržeti nemůže. W okamženjch, kteréžto wšeobecnau působugj pozornost, tak že každý swůg, vlastnj dech zatagowati se zdá, aby uchu geho ani pjsmena z onĕch několika slow neušla, gež po dlahé nĕmotĕ wyslowj sljčná Jelwa, anebo powĕstnj onen sirotek. — mluwte nahlas. Scena se promĕnj: wšecker, co

hledělo na diwadlo, bude se ohlžeti po wás. We zpěwohře, budeli se hausti owertura nesmrtného Mozarta, potrhugte sebau dle taktu; počneli se ale owertura Rossinowa, pěkně časoměrně se rozkeyweyte!“

O přewzdělaný swěte! zwolal pan Wšewěd. Když ge ti do smjchu, plač. W auzkosti srdce dey se do chechtánj. Nawštjwjli tě hlad, negez; žjznjšli, nepj; gsili ale syt, dey se do gedenj a do pitj! — K smjchu by bylo, kdyby se k tomu smutné ono přeswědčenj neplichtilo, že člowěčj mraw od bjdné zwěře takto zahnanben býwá! Co nám geště zbýwá, abychom dosáhli na cestě wzdělanosti?

I řekl sem: Horljte přjliš, pane. Gáť mysljm, žeby se chowánj toto přec něgako filosoficky wymluwiti dalo. Zapři sám sebe, chcešli dogjti do chrámu dokonalosti! Když člowěk radosti a strasti žiwota pozemského chladně pozorowati stačj, zdá se duch geho powýšen, a sprostěn okowů žiwota. W tomto statečném sobě počjnanj podobá se člowěk andělu, a bljžj se onomu, genž gest od wěčnosti a bude do wěčnosti.

Člowěk ge člowěk, dj pan Wšewěd — a k dokonalosti swé kráčeti musj cestau lidskau. Pokračowati-li bude wzdělanost naše gako potud, wěru se dočkáme časů takowých, že wzdělané naše dcery chladně wrážeti budau dýky do srdcj vlastnjch matek swých, a do pláče se dagj, omdléwati budau a blázniti, utlápneli někdo gegich zamilowaného psjčka.

Tak to chce wzdělané stoletj! odpověděl sem. A k onomu neywyššjmu stupni wzdělanosti, gegž ste w krwi namočenau šlětkau wymalowal, daufám že nemáme giž daleko, geli tomu tak, gakož se powjďá, že diwadlo o několik let na cestě wzdělanosti wždycky skutečný swět předbjhá. Neboť pry diwadelnj hry gsau takořka budaucjch mrawů barometr.

Dává se tragedie. Slečna zamilovala se do urozeného důstojníka, kteréhož byla poznala když táhl do boje, a s ním, dostav se bytem do zámku, večer pově-
 čerel a ráno posnjdal. Složil k nohaum gegjm přísahu,
 že gak mile z pole se nawrátj, gi sobě za manželku po-
 gme, rozlaučil se; swaté slzy vykropily tuto scenu.
 Odegel, přisljbiw gj posjlati zpráwu o sobě. We čtwr-
 tém gednánj tragičnost ducha gegjho wzhůru vyniká.
 Nepřátelé wtrhnau do zámku. Otec i matka gegj stanau
 se obětj tohoto dopuštěnj božjho. Ona nezaufá, neslj;
 gako skála tu stogj statečně na břehu propastiorské,
 an wlny walně w gegj čelo bigj! Nepřátelé opustj zá-
 mek a nawrátj se ke swým. W gednánj pátém sedj tu
 slečna w pokogi swém sama; myslj sobě na krwawý
 bog, na swého miláčka, a t. d. W srdci gegjm kwete
 naděge. Přigde posel. „Mluw! gest žiw? — mrtew?
 snad gen těžce raněn? kde ge? kdy přigde? Ty mlčjš?
 Mluw! — gá ti poraučjm! prosjm tě! pro wšecko co ti
 swatého tě prosjm, powěz, kde ho nagdu! ať tam letjm
 na perutěch nešťastné lásky! ať vykropjm slzami hrob
 miláčka swého, hrob hrdiny, genž padl pro wlast!“

Posel počne mluwiti. Slečna sedne na stoličj;
 omdléwá; wzkřjsj se; omdlj opět; — mysljte že giž
 umřela? ne; wzkřjsj se opět; proč? aby mohla potřetj
 omdljti. Mezi tjm wyprawuge posel takto:

Slunce čerweně zapadalo, gakoby nám nešťestj pro-
 rokowati chtělo. S večerem nastal bog, krwawý bog.
 „Djtky!“ zwolal pan důstojník we swatém rozhorlenj,
 „Djtky — neopauštěgte mne! ukrutná seč nastane —“
 Zástup našich pokračowal za zástupem, — a kdykoli
 nás o zástup pokročilo, bylo nás wždy o zástup mjň.
 Nepřátelská ruka wraždila wše napořád. Nynj přišel
 řad na nás. „Kde gest wáš wůdce, důstojník N....?“
 ptal se generál. My wšickni se djwali geden na druhého.
 Nebylo ho tu.

Bože! snad již mrtew? — zwolá wyděšeně slečna, a omdlí — potřetí. Opět ale se wzkrjísila; nebo slečna diwadelnj nesmí před skončením wyprawovánj zemřítí.

Generál nám dal giného důstojníka, a bogowali sme gako lwowé; ač udatnost naše nic nespomáhala proti přesjle nepřátelské. Všickni ze zástupu našeho zahynuli —

Slečna omdlí na nowo —

— gen mne bůh zachránil, a mého pána.

Slečna se wzkrjísí. Bog citu nedá jí slowa nagjti.

Ráno, dj dále posel wogenský, tázal se generál gakehosi rolníka, gehožto statek nedaleko bogiště stál, widěli nějakého důstojníka — snad těžce raněného w té ukrutné noci?

Tamto za našj stodolan stogj dwa již po celau noc, gež křídlo božj ochraňowati musilo, nebo sau zdráwi gako ryby! odpověděl sedlák. Generál šel s několika důstojníky za stodolu se podjwat; — i našli nás tam chwála bohu w plném zdravj, totiž mne a pána mého. Gemu utrhalí weyložky; mne wymrskali a propustili.

A on — ? ptá se slečna.

On mi powjdal, že se nawrátí domů k ženě a k swým pěti dítkám, — odpověděl posel.

Přines mi můg nowý klobauk — poraučj slečna — a černé šaty! rozumjš? hned! ať ho geště dohonjm.

Sluha odegde a přigde: Wšecko ge wydrancowáno. Toliko wáš nowý klobauk tam nepřátelé zapomněli. Ležel w kautě, gak widjte — pošlapán.

Ach! zwolá slečna, a srdce jí puklo. Sluha mrtwol gegj musil trochu do zadu odtáhnauti, aby padagec opona diwadelnj jí nezasáhla, a newzkrjísila na nowo z této věčné mdloby. —

Pane, dosti toho, zwolá pan Wšewěd, ať i moge srdce nepukne. Pukloby mi bylo již zagisté zároveň se slečniným srdečkem, a však smjchem, kdybychom

byli dřjwe naši weselau mysl chladným a wěru truchliwým rozbjránjm lidské wzdělanosti nezastudili.

f. 7. Kde gest Kucababau w Kocaurkowě. Zpowěd. Wšeobecné rozhřešenj.

Co sme takto rozprávěli, přinesla služka káwu na stůl. Tuť pan Wšewěd naljwage řekl gest: Pane, saudjm ne bez přjčiny, že ste welmi časně musil začjti w pozorowanj powah lidských.

Gá pak gemu: Ba wěru; když sem si s dětmi na žmučka anebo na kucababu hráwal, giž sem člowěka počal zkaušeti.

Co gest to, pane, ta „Kucababa“ za hru? ptal se dychtiwě pan Wšewěd.

Kucababa gest hra děcká, dosti zábawnj, a takměř národnj; nebo po mnoha kragjch známa gest i w zaljbenj, — odpověděl sem.

Powězte medle, gak se hrage na Kucababu? prosil pan Wšewěd, gá pak řekl:

Poslyšte tedy: Děwčata i pacholjci, chtjce hráti na kucababu, segdau se, buď na některém dwoře, anebo někde we swětnici. Potom postawiwše se do kola, rozehráwagj se přitom obyčegnými rytmy, kdo býti má spočátku kucababau. Na kom poslednj slowo zůstane, tomuť se šátkem zawážj oči, aby newidomě ostatnj hledal a lapal, a sluge — Kucababau. Wšickni potom pacholjci a děwčata, poskakugjce wůkol kucababy, a mňukánjm i dupotem klamagjce gi, ubjhagj. Koho kucababa lapne i pozná, tomuť potom za pokutu gegjm šátkem zawazugj se oči.

I toť gde zrowna, gako u nás w Kocaurkowě! zwolal pan Wšewěd, usmáw se. Sprawedlnost, mageci podobu staré babičky, hrage roli wašj kucababy. Mnostwj hřjšnjkůw běhá okolo nj, pokřikugjce na ni, a ubjhagjce stjhagecjm rukaum gegjm. I za mnau se gednau rozbě-

hla ta babice se zawázanýma očima; gá ale se schowal gedné dámně pod zástěrku, nebo toť sem wěděl giž gako pětileté dítě, že kdo se schowá něgaké wzácné dámně pod fěrtaušek, toho že Sprawedlnost nenagde. *

Hřjšnjčku, hřjšnjčku! djm gá, hroze mu prstem. Toť aby ste chodil denně k zpowědi.

I řekl pan Wšewěd: Zde w Kocaurkowě chodjwáme toliko gednau za rok, a to w čerwenci, následugjce způsob raků w našjch potocjch. Gako tito gednau za rok se přewlékagj, mjsto černého oděnj dostanauce čerweně, mjsto starého, hrubého a hřjšného nowé, tak hřjšnjci kocaurkowšij gednau w roce proměnjme se w anděly. Dřjw ale než mine rok a den, sau raci opět černj, a my lidé — hřjšnj.

I djm gá: Cesta polepšenj gest kulatá gako obruč. Obruč tato wisj w powětrj, a brauček leze po nj kolem, a to wěčně, tauže po zemi. — Wěčnost nám swjti zdaleka, i zahřjwá nás gako slunečko, a wzbuzuge tauhu wňádrech našich; my lidé podobáme se ale mauše, ana ze swětnice wyletěti taužj na záhřewné slunečnj swětlo. Sklo w oknu ge prohledacj, ale mauše nepronikacj; ona widj slunečko skrz okno, ale nemůže proraziti a proniknauti. Náhledy lidské sau dosti gasné, wůle lidská dosti silná; ale nesnáze okoličné sau silněgšj. Odpusťmež hřjšnjkowi! nebo kde gest a gaká gest mjra, njžbychom nesnáze měřiti, kde gest wáha, na njžbychom city a myšlenky sprawedliwě wážiti mohli? Wšickni sme zlj, aniž určiti můžeme, který z nás horšj. Toť ale určiti může člowěk, žeby mohl swět býti geště horšjm, než gest; a co geště horšjm býti může, to tedy nenj geště neyhoršjm.

I řekl p. Wšewěd, setřew tagnau slzu s twáře swé: Pane dobrý! zdá se mi, gakoby zástupowé wůkol nás tudyto stáli, a wy gakoby ste dáwal oněmi slowy celému swětu rozhřešenj.

Gá pak zwolal: Odpauštjm celému swětu; gestli ale mně swět neodpustj, bůh mi odpustj. Hřjšná propast rozewjrá tlamu swau pod námi, s hůry pak se na nás usmjwá oko božj, a zahřjwá srdce naše, gako nebeské slunce dědinu dobrým osetau semenem. Přjteli, i my negsme neyhoršj. Hospodine! odpust' nám naše winy.

„Amen!“ vzdychl pan Wšewěd, pobožně ruce sepiaw.

§. 8. Něco z filosofie Kocaurkowské. Blázni tamnějšj. Láska Kocaurkowanů k hudbě, a pokrok w uměnj tomtó.

Když sme se tak giž do mudrowánj dali — promluwil sem po chwjlce, abychom z našj němoty se probral — powěztež mi pane, gak sobě lid w Kocaurkowě představuge Wěčnost? — newjm opravdu, gak mi tato otázka byla napadla; snad že sme rozprávěli o hřjchu a polepšenj.

I galse mluwiti on: Wěčnost gest nesmrtelná slepice, kteráž polyká zrno za zrnečkem, stoletj za stoletjm. Tak aspoň to stogj w knihách Kocaurkowských.

Gá pak řekl: Tedy máte lepšj, ač trochu podiwný pogem o věčnosti, než básnjkové w stoletj našem, genž, bogjce se haněni býti, práce giných do nebe wychwalowati, a každau kramárskau písničku, bytby gi třeba teprw slepé kočičj noworozeňátko bylo wymňaukalo, za práci nesmrtelnau prohlašowati spůsob magj.

Cizj práce? diwil se pan Wšewěd.

Ano! odpověděl sem. Cizj práce prohlašugj za nesmrtelné, swé pak držegj —

Za nadnesmrtelné?

Uhodl ste. — Kdyby wěděli pane, že waše slepice také gegich zpěwy někdy zobati bude, krkem by gj zakrautili, anebo dlauhým hexametrem by gi zaškrtili, a powěsili na kůl starých bágek, nimiž prý se národové klaman.

I zvolal pan Wšewěd: Básnjkové, básnjkové! až příliš laciná gest (*Respekt zu sagen*) Waše Nesmrtelnost!

Ani tu w Kocaurkowě by se nesměl opovážiti člověk, mluwiti anebo psáti tak nerozmyšleně swaté gmeno nesmrtelnosti, gako onino páni! řekl sem.

Mejljte se pane! dj pan Wšewěd. Zdeby lid každého takového prohlásil za mudrce, nás ale oba za blázny.

I gakž to? ptám se. Zdá se, že si nerozumjwáme. Kohož medle w Kocaurkowě gmenugete bláznem? Gá, a daufám že každý má za blázna toho, kdož nemá zdravého rozumu.

I dj pan Wšewěd: A my gmenugeme bláznem toho, kdo má zdravý rozum; nebo, kdo má dobrý rozum, ten se řídj podle swého rozumu, a ne podle ostatnjch lidj; takový ale nemjwá mnoho štěstj, a kdo nohama tlape swé štěstj, o tom řjkáme wůbec, že ge owšem rozumný člowjček, ale — že si nerozumj, že gest blázen. Hezké děwče by mohlo s bohatými pány — gak řjkáme — z gednoho žbáunku piti; ale která má rozum, ta se tomu wyheybá, a když se holka nechce zadarino napiti, řjkáme, že ge blázněk.

O kom tedy řjkáte, že bláznj?

Kdo maudře gedná.

A koho gmenugete maudrým?

Kdo bláznj.

I byla mi k smjchu řeč pana Wšewěda; ale i hned sem nahljžel, že toliko hra w slowech směšnosti půwod gest, a řekl sem: Tak ge to, bohužel, na celém swětě! kdo má trochu zdravěgšj rozum, rád o všeličem všelikdy všeligak přemeyšljwá, a kdo myslj, tenť giž eo ipso hřešj.

A gest blázněk, proto že si nerozumj! doložil pan Wšewěd.

I podali sme si ruce, gako dvě hřjšnjkůw, a stiskli sme ge, gako dvě přátel. Dopiwše káwy poslednj kofljik, powstali sme, a gá řekl: Prosjm wás pane, teď me wedtež do museum.

I dj pan Wšewěd: Nestýskeyte sobě tady, nawrátjm se hned; musjm vyhledati kljče. Milugeteli hudbu, zahreytež sobě na fortepiano.

Odešel, a gá, posadiw se, zpjwal sem sobě prostau onu pjseň: „Pročbychom nebyli weseli, když nám pán bůh přege,“ prowážege nápěw gemným zwukem třasawých strun. Slyše pak řehtati kljče pana Wšewěda, přestal sem, a djm k němu: Pane, wáš hudebnj nástrog se mi ljbj; a mysljm, že se mu nenagde daleko široko rowného.

I dj pan Wšewěd: Mogi spoluobčané, pane, prohlášugj nástrog ten za neybjdňěgšj w celém Kocaurkowě.

I proč asi? ptám se gá.

Proč? proto že má klawjr tento hlásek skoro gako klawjr! odpověděl on. Widjte pane, hudba snad kromě Prahy, tohoto hnizda slawičjho, nikde nenapočjtá tolik milownjků, gako w našem Kocaurkowě. Segdeli se někde společnost i dost newolená, ať si to ge kdekoli, počne se howor o hudbě, a s hudbau se skončj. Zatijs citugj se mezi řečmi pjsně a kausky zpěwů, a wšecky tyto rozmluwy s citowanými pjsněmi dohromady podobagj se — zpěwohře, anebo lépe „frašce se zpěwy,“ gegjžto obsah gest: hudebnj rozmluwa. Chuť ale, a wkus hudebnj w Kocaurkowě giž ku podiwu daleko pokročily, owšem — shůry dolů! Klawjr gest u nich klawjrem špatným, znjli hlasem klawjrowým. Klawjr à la mode musj bručeti gako fažot, anebo drnčeti gako harfa. Fažot opět musj wydáwati hlásek hauslowý, owšem wrzawěgšj; a hausle musegj zwoniti. Zpěwec nedogde pochwalj, nekokrháli samými fistulami gako kohaut na plotě, a zpěwkyně okauzlugeci posluchače

slawičjm klockem, gest zbožněna, byť by gj ani slowjčka rozuměti nebylo. Za to ale wyučugj w kocaurském konservatorium kosy a straky mluwiti, a ubohý kanárek w kleci musj gim při kolowrátku zpjwati con affetto.

Tak gest mi powjďdal pan Wšewěd. I ljbily se mi slowa geho tak, že se osmělugi artikulek tento Tobě, powěstný Paganini! zdarma dedikowati.

§. 9. Předmluwa.

Pozorliwj páni čtenářowé!

Zagistě diwiti se budete, widauce předmluwu mau u prostřed spisku tohoto, gežto předmluwa obyčegně hned po titulu nás swým zimničnjm obličegem ráda pozdrawuge, anebo od ctižádaucjch spisowatelů až na zad knihy založena býwá; mnohýť se bogj, aby, sauci na počátku, od nedočkawých čtenářů přeskočena nebyla. Gá gi dal genom proto do prostředka, že to w obyčegj nenj. Že pak všecko neobyčegně člowěku se ljbj, byť by nic giného kromě této neobyčegnosti do sebe nemělo, daufám, že se wám i tato moge dosti bjdná předmluwa alespoň neobyčegnosti swého mjsta zaljbiti musj, kdežtoby na swém obyčegném mjstě, byť by dosti byla dokoualá, všecku-téměř cenu ztratila. Ač pak nuzněgšjho žebráka nad předmluwu tuto sotwa w celé našj literatuře nagdete — (nebo panj Předmluwa nic giného nenj, nežli modestná žebračka, kteráž u dwěřj knihy o přjzeň prosj,) mysljm přec, že stogj za to, aby ste gi sobě gednau přečetli, gen prosjm, wjckrát ne, než gednau! Nemohauci wás ona swau sljčnostj zagnauti, alespoň připomene wám onu starau prawdu k poučenj, že „i mizernost ljbj se, geli neobyčegná,“ a powystaupj takto na filosofickau kathedru w rauše bágky.

Nynj ale k věci. Rozdělití spisek tento na wjce částek uznal sem netoliko za dobré, ale i za neywýš potřebné.

Gá pak se wám, páni milj! z celého srdce wyzpo-wjdám tak upřímně a wěrně, gako se snad geště nikdo nezpowjdal, aspoň zagisté ne w předmluwě swého spisu.

Okolnosti dosti nepřjgemné přinutily sau mne, obj-rati se s ginými trochu věcmi, a obraznost swau — toto rozpustilé djtě — přiwázati na prowázek pod stůl k tr-noži. Ale srdce otcowské brzo se odměkčj. I pustil sem gi, tu čtweráčku mau s prówázku, abych se s wámi gegjmu skotačiwému šwitořenj pozasmáti mohl. Kdo zkusil, gak ge člowěku lehko, když může swé city, la-hodné i bolestné, swé myšlenky woleněgšj, swé zku-šenosti a trošku wtipu swého s někým zdjleti, — tenť zagisté wj, gak zase těžko gest, opustiti básnictwj roz-koše. Člowěk podobá se newrlému děcku, kteréž neu-stále w kolebce pláče, aniž wj samo proč, a wždy po něčem taužj, aniž wj po čem; tuť, ai! přikwapj srdečná Musa, oblečena w raucho matičino, a zpjwagje lahodné pjsně a wljbagje w usta sladké slowjčka, ukoneyšj ubo-hého sirotka.

Také zwyk dělá mnoho. Kda gako chlapec rád se škrábal na ryzku, gako gá, zagisté u wěku mládeneckém neustane proháněti koně, a domnjwá se, gakoby z nebe slyšel hlas, když čtwermonohým dupotem ugetau tepe podkowa půdu. I nespustjm se Šemjka swého, dokud nebrkne, a neshodj mne dolů!

Owšem káže toho potřeba, aby člowěk, kochage se w básnictwj, neopomjgel ostatnjch věcj užitečnjch; kdybych byl maljřem, a chtěl sobě wětroletého Peğasa wyobraziti, šel bych dřjwe do rasowny, a dj-walbych se tam tak dlauho na „kost“ a „kůži,“ podobu

koňskau mageej, ažby se obraznost moge na mrše takowé wzhljda, — potom bych teprw malował. Básnjak potřebuge — abych srozumitelněgi mluwil — něgakau službičku, nebo žiwnůstku, anebo — skrátka: něgaký přjgem. Potom ať si gezdj powěťřjm, mage koně ose-dlaného. Nebo bez sedla to na hubeném Peğasu welmi tlačj, aspoň žádný zagisté na něm daleko neugede, kdo si ho dřjwe neosedlá, a blaze gezdcowi, nebudeli konjk ten geště přjliš wzďálen od země, aby bez aurazu s něho skočiti, anebo pohodlně slezti mohl. Chybné pak gest domněnj těch, genž domejšlegj se, že básnjak od toho žiw býti může dosti pohodlně, co mu Peğasus wy-dělá. Zagisté zapřáhneli kdo w Čechách konjka toho do pluhu, za rok mu zcepenj! —

Z takowýchto přjčin uzavřel semť i gá, na něgaký čas konjku swému popřát odpočinutj a ulehčenj, doka-wáde totiž sedlo dohotoweno nebude. Že pak s wámi, wlastencowé! rád bych si pohowořil, nastaupil sem aspoň pěšky tuto cestu prostau i obecnj, a daufám, že i po nj snad do srdce vašeho dobře dogdu, a že i pěšjho mne za dweřmi státi nenecháte.

Co pak se týče spisku tohoto dosti bjdného, při-znávám se wám tedy, gakož sem nahoře připowěďel, že sem dřjw, než psáti sem počal, giž wěďel, gak málo se wám to ljbíti bude. „I proč to tedy tisknauti dal, wěda dobře, že se nám tjm nezawděčj?“ — tak se mnohý z wás nynj w duchu táže. Uhodli sem?

Každé „proč“ má swé „proto“; i ačkoli se mi, chodiwšjmu po tolik let do škol, toto osudné „proč“ tak zoškliwilo, že, kdyby mne nynj udělati někdo chěl censorem librorum omnis populi terrae, ze wšech lexikonů bych to nechutné, omrzugcej a takměř u wzďelá-něgšjch stawů z módy wyšlé „proč“ wyškrábat dal: přece z lásky odpowjm wám.

Nic nenj na swětě dražšjho, nežli ge čas. Každá chwjle gešt penězi nezaplacena! Inemáli mne to boleti, widaucjho, že spisowatelowé naši wám tento drahý čas neustále kradau, wydawagjce samé knihy pro ukrácenj chwjle? Gá wám gi ale nechci za penjze geště krátiti, anobrž prodlaužiti, gak slušj a patřj. Wydal sem tedy práci tuto proto, abych wám čtaucjm každau dlauhau chwjli geště prodlaužil tak, že se wám zagisté každá minuta hodinau zdáti bude.

Gelikož wám tedy čtenj spisku tohoto dlauhau chwjli způsobiti musj, a w takowémto stawu rád si člowěk zazjwne, rozwrhl sem práci swau na paraграфy, gak gen možno stegné, aby ste si po každém pohodlně zazjwnauti mohli. U měřenj částek těch použiti sem se osmělil za mjru zjwánj swěho, kterážto mjra dosti sprawedliwá i poctiwá gest.

Psal bych wjce; než — paraграф sem právě doweršil: račtež zjwati.

Konečně prosjm geště, aby ste tuto mogli „předmluwu“ we slownjku srdce vašeho wymazati, a na to mjsto „omluwu“ zaznamenati sobě neobtěžowáli. Boleloby mne to, kdyby ste w opravowánj tomto pochybiti měli, a kdybych někdy, nahljžege do některých exemplářů, nalezl tam — „domluwu.“

§. 10. Kráľowské brylle. Dokument o nich z Kocaurkowské kroniky. Zmjnka o p. Frantowi, a o Aesopowi.

Geli wám tedy libo, pane, pŭgdeme nynj prohljdaut znamenitosti tohoto museum, dj pan Wšewěd, drže kljče w ruce.

S radostj! zwolal sem, a šli sme k prwnjmu pokogi. Pan Wšewěd otewřel; gá pak wstaupiw tam, uwiděl sem nesčjslné množstwj starých a pamětihodných wěcj. I myslil sem, že si oči wykaukám.

Wšecko se mi zdálo tak newjdané a tak podiwné; nade wšecko ale podiwnostj swau zagaly sau mysl mogi welikánské brylle, kteréž přjmo proti dvěřům za sklem wisely. I ptám se pana Wšewěda: Co sau to za podiwné brylle? starožitnost gegich gest patrna, a gak se domnjwám, zdagj se býti ta zwětšugjcy skla w nich pro historii hwězdárského uměnj welmi znamenitá, gelikož skla takowá teprw pozděgi wynalezena býti měla, čemuž ale starowěkost bryllj těchto patrně odporuge.

I dj pan Wšewěd: Sauť to brylle kráľowské, alespoň pod tjmto gménem giž w pátém stoletj po Kr. narozenj známy sau byly, wěřitili můžeme neystaršjmu kronikáři kocaurskowskému, gehož rukopis wám okáži.

Na to přinesl pan Wšewěd starau kroniku, rozewřel gi, vyhledal mjsto týkagecj se bryllj těch, předložil mi to a řekl: „Tu to máte.“ Gá pak, posadiw na nos brylle swé, kteréž sem byl zdědil po pradědu Komenském, gal sem se čjsti takto:

* * *

Stáše pak se w roku podiwném, kterýž bieše zrowna přišel za dvě gaře, za dvě létě, za dvě gesně, a za tolikéž zim studených, po roku onom, genž znám ge všem člowěkým, a slowe rok neznám. Tenkrát wěru diwnějšie věci se děgiechu, a bieše tenkrát mnoho zwěři, a málo bieše lidj, a bieše mnoho pečenj chutných, a málo zubów, i bieše dobře žiwu býti na zemi, a proto tehďáž dolu lezěchu, kteřj už na nebi biechu. Za těmi-tože horami starými, a za horami těmi vysokými, tam bieše les welik, a tehďáž gen zwjřata w tom lese biechu, a lidi tamo nebiechu. Ta zwjřata biechu rozumná, a ta zwjřata mluwiechu gako lidé, a lew to weliké zwjře, to nad ostatnjmi zwjřaty panowáše.

I když se gednoho dne zwjřata segdechu w sněm, wylezěše mraweneček na borowičku suchú, a takto ke všem promluwjše: Gak dlúho mušemy trpěti geště? a

gák dlúho mušemy se trpěliwě djwati na wěci neprawé, kteréž lew náš pán u nás tropie? Hle, kamkoliwěk on tlápne, tam sto kop on mrawenečków a giných dobrých poddaných zatlápne, kdežto sme mu žádný neublížili!

A lew udaten powstáše, a múdře promluwjše: Ty mrawenče, dobrý poddaný móg! newidjm. tebe, geštos tak maliček, aniž pak sem slyšel řeč twú, nebo hlas twóg ge slabúček; mucha však uslyšáše tebe, a posadiwši se do ucha mého, oznámjše mi žalowánie twoge sprawedliwo. Mohuliž za to, že kráčege kamkoliwěk wás maličky smrtjm, kterýchž newidjm?

A on ten mraweneček řečéše: Lew ge zwjře, i my mrawenečkové smy také zwjřata, a nebe stwořjše nás gako gehu, abychom žiwi byli a radowali se, gako on lew. On každým krokem tisíc brúčków zatlápne, a všickni my malj nezatlápli sme lwa od stwoření swěta, ani zatlápneme na wěky wěków.

I wece lew: Učiňtež, abych kráčege widěti mohl wás, a nezatlápnu ani gednoho z wás, byť by byl maliček a slabúček!

I slezěchu se mrawenečkové z cela swěta, a w nebi králu swému bryle udělati dáchu, a když bryle biechu hotowy, tu všickni wrawenečkové ge do lesa tažěchu, a všickni brúci a čerwjčkové gim nésti pomaháchu.

Ikdyž ty weliké bryle dotažěchu do prostřed lesa, tu ge králu swému na nos nastrčjchu, a pawúci ge řetězy a prowazy pawučjmi upewnjchu. I řečéše mraweneček geden: Králi, podjway se na mne! A on lew múdřý djwáše se brylemi na mrawenečka; a on lew se uleknul, wida zwjřátko, že weliké gest, gako gest welik on lew, a promluwjše takto: Sám sem wěru tomu rád, že djwage se skrze bryle tyto, widjm weliké, což gest wele malúčké, a nikdy nedám bryle s nosu swého, abych newěda newraždil wás, genž ste postawy malé, ač ge stwoření božie každý z wás, gako sem gá, a i malý má práwo žiwu býti na tomto swětě, gako gá!

I od té doby, co se toto bieleš stalo, chodjše lew s brylema na nose. A když widěše mrawenečka na cestě, widěše zwjře welikostj sobě rowné, a wyhýbáše se gemu, a maličká zwjřátka biechu tomu ráda, a milowáchu ho, a chwáljchu ho, že ge netlape.

I stáše se gednoho dne, že slunce pěkně swjtjše, a na celé zemi plno bieleš mrawenców, a plno bieleš brúčków a čerwjčków. Tu on lew s brylema stáše, a nemožeše kročiti z mjsta, ač běše hladow welmi; nebo kam tlápnúti chtěše, tam zwjře weliké widěše. A když lew skoro mřjti už poče hladem, tu on lew newrle zatřepáše nosem, a bryle s nosu králowského shodjše, a běže pak do lesa na low, aby nezahynul hladow, a kam noha geho tlápnula, tam hrobek pro tisiec brúčkůw wytlápnula. Po smrti lwa králowáše nad zwjřaty tygr, a po tygru nedwěd welik, a po něm bieleš králem kozel bradat, ale žádný bryle ty nositi nechtěše wjce na nose králowském.

A dozvěděwše se kocúrowé o tom, že bryle ty žádn wjce nositi nechtěše, dotažechu ge swými ocasy do Kocúrkowa; kocúrowé ge tažechu, a kuřata zádu postrkowáchu, a w museum ge na památku powěsjchu. — Tuto pak powěst, kteréž gá zapsach do kněh na wěčné časy, tu mi dvě kočky mňaukáchu, kteréž tehďáž samy při tom biechu, a samotné až do mých časów na žiwě zuostáchu. —

* * *

Přečta mjsto toto w kocaurkowské kronice, sňal sem bryle komenské s nosu swého, a krautil sem hlavau diwě se tomu. Pan Wšewěd ale pozasmál se, gakož měl obyčeg dělati často, když někomu se něčjm zaljbil nebo zawděčil, a řekl gest: Gak se wám to ljbj, pane Wšetýčko? Gá pak odpověděl: Pane Wšewěde! ač teprw sotwa sme počali prohlžeti pamětnosti museum wašeho, přec giž tak všeco mne tu k sobě wjže, a

zwědawost mogli láká, že neginák než slze s těmi věcmi se laučiti budu.

I dj on: Žádný wás newyhánj, pane; zůstaňtež u mne, dokud všeco neprohljdneme, co tu se znamenitěgšjho nacházj.

Gá pak na to: Učinil sem slib swému kněhkupci, když sem opauštl Prah, že se w Kocaurkowě nezdržim déle, než gediný den.

I ptal se pan Wšewěd zwědawě: A proč medle kněhkupce takowýto slib od wás žádal?

I odpověděl sem: Znal ptátka po pérj, i obával se, abych snad, pozdržew se w Kocaurkowě déle, foliant mu nenapsal o znamenitostech, kteréž by mi zde na oči přišly, mjsto tenké brošurky, kterauž sem gemu připowěděl.

A pan Wšewěd řekl: Powědomoť mi, že brošurky se lépe vyplácej w Čechách než folianty. Když pak ste slowo giž gemu dal, a déle než den zdržeti se nemůžete, tedy mi aspoň přislibte, že mne opět co neydrjwe do Kocaurkowa nawštjwjte.

Na to sem odpověděl: To wám slibugi wěrně, a welmi-toho pilen budu, abych slib šwůg nezrušil, ač se mi cesta sem neljbj, nenagduli do té doby lepšj dráhu. Wězte pane, že mne sem dowezl na trakaři čert.

I diwil se pan Wšewěd, a žádal mne, abych mu to wyprawowal. Ač pak aučel spisu tohoto gest prodlaunženj anebo aspoň přizwáněnj dlauhé chwjle, což bych neylépe dosáhl a tudjž se tjm všem zawděčil, genž mi-lugj drahý čas, kdybych nynj znouw wyprawowal, co giž o mé cestě páni čtenářowé wědj z parağrafů přednjch, přece zanedbati se osmělugi prospěch ten, neboť by takto parağraf tento welmi zrostl, a zjwnutj dlauho zadržowal, po kterém zagisté giž nynj mnohý tagně taužj, ač posud negsem hotow.

Když tedy sem panu Wšewědowi cestu swan dosti óbšjrně popsál, pozasmál se on, a řekl gest: Poznaw nesnáze wašj cesty do Kocaurkowa, wěru daufati nesmjn, že w slibu pewně zůstanete, a mne kdy wjce nawštjwjte.

I djm gemu: Přigdu gistě, i kdybych ginau cestu naleznauti nemohl, a musil opět dát se wezti na pekelném trakaři powěťřjm, nebo giž kronika waše zasluhuge toho, netoliko co se wěcj wůbec, ale i co se starožitného gazyka týče. Z této pak přjčiny také pana Frantu, slowútného redaktora a spisatele zastaralých forem řeči české, wezmu podruhé s sebau, ač gestli že se oba na trakaři směstnáme. Mimo to gest wždy dobře a radno, abychom se newydáwali sami na cestu tak nebezpečnau. Wěrný přjtel býwá na cestě neylepšj hůl, njžto se pautnjk brániti, a na nižto se směle i we všem podpjrati a spoléhati může.

Zakokrháli ale kohaut? dj pan Wšewěd.

Zakokrháli kohaut, a wyklopjli nás čert někde vysoko s trakaře, tuť padage powěťřjm do propasti — budu se moci zadržeti pana Franty, a pan Franta mne. I když takto padagjce gedem druhého chytati se budeme, djwati se snad bude na nás Aesop s nebe, a zwolaw sententiam moralem: Klesášli, chyť se toho, kdo pewně stogj! — zaraduge se, že se mu po tolika neaurodných stoletjch podařila zase gedna bágka, za kterauž se ani w nebi hanbiti nemusj.

§. 11. Znamenité sochy w Kocaurkowském museum. Artikul swátečnj, w němžto se wšelico do ucha pošeptá.

Prohlédnuwše potom všecko zběžně w pokogi prwnjm, wstaučili sme do welikánské sjně. Nesčjslné množstwj soch stálo tu w řadech welmi dlaubých. Přistaujpjme k soše, kteráž byla hned s krage, a pan Wšewěd poukázaw prstem dj: Totoť gest Pilnost. I pro-

hlížel sem sochu tu od hlavy až do paty. Bylať tesaná z mramoru, magecj podobu pěkné panny; oděw ale gegj nebyl z kamene, gakož u gliných statuj obyčegně widjáme, ale ze sukna, tenaučkého plátna, a z cizokragného hedbáwj. Na gegj hlavě widěl sem podlauhlý, vysoký aksamitowý klobauk, asi takowý, gaký teprw letos wešel w Praze do obyčege. Gegj wlasý byly sau po straně třemi řady zakraužené do samých prstýnků, a plynuly welmi odměřeně s hůry dolů; na hoře kolečka menšj, dole wětšj, slowem: loky gegj byly sau žiwé wtělenj aritmetické progressj. Žiwůtek gegj krásnila šněrowačka welmi drahá, a dobře gi widěti bylo pod šatem tenaučkým a prohljadjm. Šat dlauhý kryl celé tělo gegj, tak síce, že každý zdařilegšj aud sochy té znáti se dal, a wšeliká křiwost a nezdařilost do pěkně složených faldů zalezla. Krásněgšjch rukawiček newiděl sem u žádné kněžny, a gegj ostrohranné střewje prozrazowaly welmi wzdělané stoletj.

Pro bůh, pane! zwolal pan Wšewěd, wida mne tu státi gako u wygewenj. Scházjliž wám něco?—gste tak zamyšlen. Oko waše opřeno ge na sochu, gako by ste w nj poznal starau známou. I řekl sem gá: Pane Wšewěde, mnohokrát widěl sem od wýborných mistrů zhotowenau sochu Pilnosti, ale toto ge sám elysegský ideál! I dj on: Nenjliž prawda? zwláště w oblčegi umělec ideu pilnosti pěkně wytesal! — zdá se, gako by to byl opravdowý pot na čele gegjm.

Což to pane, djm gá, tyto perly potowé na čele gegjm newypreyštily se z idej pilnosti, ale spjše přjlišené staženj šněrowačky ge na čelo gegj wyhnalo a wymačkalo.

Čemu tedy se obdiwugete? ptá se pan Wšewěd.

Pilnosti, djm gá; pilnosti umělcowě, genž tyto twáře z drsnatého kamene tak pěkně uhladil, gakoby

ge byl patnácte let umýwal woňawau wodičkau ! pilnosti čepčářčině, genž tento klobauček tak ušlechtilě зробila, gakoby byla měla neynowěgšj žurnal pařjský před sebau ! pilnosti fryserowě, genž tak systematicky páлил tyto wlasowé prstýnky, a holau lebku tak mistrowsky owlasatil ! pilnosti muže, genž bezzubau sochu těmito pěknými zaubky z kosti slonowé obohatil ! pilnosti kregějho, genž tak důwtipně wšecky chyby netoliko zahalil, ale takměř w samé krásoty proměnil ! pilnosti šewčj, anaž z každého šwu těchto střewjčků wykukuge, a pyšně gaksi se na nás usmjwá ! Zagisté bohem uměnj nadšen byl gest umělec ten, genž nám ideu Pilnosti w této pěkné soše uskutečnil !

Pan Wšewěd se mi smúl a dj : Neměgtež mi za zlé, pane ! takowých ideálů prý se po pražských ulicjch tau-lagj celé hegna.

Gá pak řekl : Meyljte se pane ; to sau pauhé toliko kopie.

A originály — ? ptá se pan Wšewěd.

Ty nagđete u čepčářek za sklem, odpowjm gemu ; pan Wšewěd mi ale důwěrně pošeptal do ucha, že nenj milownjk originálnosti.

I chtěli sme dále ; tuž ale mi do očj padl stoleček kamenný, na něgž Pilnost loktem podepřena byla. Istolice, na njž seděla, byla welmi pěkná, ač dřewěná ; ano i ta stolička, na njž gegj něžná noha spočjwala, zdála se býti mistrowským kusem něgakého znamenitého řezbáře, gehožto pilnost z každé šklabinky hlasitě na mne o pochwalu wolala. Na stolečku stál swjcen s hořcej swjčkau, — wšecko z kamena, a hodinky z bělaučkého mramoru, — djlo wýborné. Ručička okazowala na druhau, bez pochyby s půlnoci. Mimo to leželo na stolku asi padesáte kněh welmi ošumělých. Pokročil sem, do-

mňwage se, že to budať rukopisy z dáwných stoletj, nimižto se Pilnost ráda dnem i nocj objrá.

I rozewru gednu z nich, a byl to román od welikého neznámého. I rozewru druhau, a byla to fraška od Kocebue. To mne zamrzelo. Newrle sáhnú po knize třetj, giž sljčná Pilnost pod rukau měla, a ai! byltě to gedn ze spisů Kantowých, a sice onen, o němž se Kant před smrtj sám wyznal, že mu giž nerozumj. I obdiwowal sem se pilnostem Pilnosti a postaupil sem s panem Wšewědem dále.

* * *

„Totoť ge Mjrnost!“ dj pan Wšewěd, ukázaw na sochu podlegšj, w podobě ženské wytesanau. Drželať w gedné ruce weliký žbáněk se zlatým nápisem: „O ty můg sladký ležáku!“ a we druhé ruce koflík, do něhož naljwala. Gakési strašidlo opodál stogje, drželo ruku gegj na uzdě; pan Wšewěd powjdal, že kocaurkowská kronika gmenuge toto strašidlo andělem Nauze. Pod sochau Mjrnosti byl kamenný podstawek s nápisem: „La Tempérance prescrit une certaine médiocrité dans le boire et dans le manger; et domte les appetits déréglés comme avec une bride; et de cette sorte elle use de modération en toutes choses.“ Ostatně byla takměř gako žebračka wystrogena. Ižádal mne pan Wšewěd, abych mu ten francauský nápis přeložil do českého gazyka; gá pak djm: Pane Wšewěde! ač všem slowům těmto nerozumjm, přec o to se wám pokusiti hodlám. Tento nápis powjdá: Že Mjrnost předpisuge si mjru w gjdle i pitj. Gegj žebrácký oděw ale vzdychá z každé své djrky: „Překoda Pepjku že těch šainů nenj!“

Pan Wšewěd si tagně wzdechł, bez pochyby ke cti a chwále Mjrnosti, a šli sme dále o pět kroků.

* * *

Zde stála anebo seděla socha *Sprawedlnosti*. Oči měla zavázané, aby newiděla kdo před nj stogj; šátek byl ale nad lewým okem trochu pozdwižen, tak že přec trochu podkukowati mohla. Snad se někdy nad slepau matkau smilowalo *Milosrdenstwj*, a pozdwišlo šátku trochu, bywši uplaceno. Uši měla bawlnkau wy-
cpané, z čehož sem pozorowal, že gj činili křiwdu sta-
řj, gmenugjce gi hluchau babičkau, a že gest toliko ně-
kdy přihluchlá, trpjce od reumatismu. Ostatně držj w
prawé ruce pěkný brunswický meč a rozkljkané kra-
márské wážky. Závažj sem gj neprohljžel. Mjsky ale
wážek těchto neustále sau se pohybowaly gako *perpe-
tuum mobile*, takže brzo lewá mjska brzo prawá naho-
ru poskočila. *Sprawedlnost* owšem tedy, chtjc gedné
mjsce dáti za práwo, wyčkati může času, a když klesá
mjska ta, wýrok učiniti. Kromě toho ale byla socha
tato wýborné djlo. Každý aud měl swau proporcj, a
složenj těla bylo *mistrowské*. I řekl pan *Wšewéd*: Co
saudjte osoše *Sprawedlnosti*? Gá pak odpowěděl: *My-
sljm*, že práce tato nade wšecky ostatnj wyniká. Tu on
zase: Owšem; leč newidjte žádnau chybičku na někte-
rých audech těla gegjho? I prohljžel sem bedliwě, a
zpozorowal sem konečně, djwage se po zadu na ni, že
lewá ruka gegj, kteráž wložena byla za záda, měla tro-
šku delšj prsty.

Hned za *Sprawedlnostj* stály dvě pěkné sochy, obli-
čegem k sobě obrácené. Bylať to *Štědrost* a *Nauze*,
dvě sestry, z nichž gedna ráda dáwá, a druhá ráda běře.
Štědrost podobala se pěkné panně, bohatě wystrogené,
genž w ruce okřjdlené držj penjz. *Nauze* proti nj stogj
gako žebračka, a držj pod rukau štědrosti dlaň.

Gak se wám tyto dvě sochy ljbj? ptal se pan Wšewěd.

Pěkné gest to wěru djlo, djm gá; leč to pochopiti nemohu, proč má Nauze na každém prstu swé natažené ruky mjsto nehtu křjdyłko. Štědrost pak tato má toliko gedinanu chybičku.

A ta gest? ptá se pan Wšewěd.

Že w okřjdlené ruce wěčně držj swůg trognjček, a nepauštj ho Nauzi na dlaň, odpowěděl sem; ale pan Wšewěd nechtl to uznati za chybu, a dokazowal mi ze skušenosti, že tak nazwanj štědřj pánowé také pořád dáwagj, a nie nedagj. I wida tu, že podnožky soch těchto žádných nápisů nemagj, napsal sem pod Štědrost wěčně dáwagjcj: „Totoť ge Lakomstwj à la mode“ a pod Nauzi wěčně žebragjcj: „Totoť ge Zloděgstwj à la mode“, a šli sme dále řadem.

* * *

(Ostatek budaucně.)

4.

O bednjch) akademických.*

Od J. Jungmanna.

Býwal starý obyčeg, při wstupowánj do liternjho uměnj zkaušeti nowácky rozličným, někdy wtipným a směšným týránjm. Tak píše Řehoř Nazianzenský, w řeči své dwadcaté, o způsobu, kterak za geho času w Athenách wjtáni, uwáděni, neb raděgi nabjráni býwali ti, kteříž tam poprwé do učenj liternjho přicházeli. Obyčeg ten s uměnjm přešel w prostřednjm wěku na university w Europě založené, Pařížskau, a podlé nj na Pražskau a giné. Nowj žáckowé museli se podrobiti gistým zkauškám trpěliwosti, a i peněžně wkaupiti se do towarystwa studentského, Na den bidellem we-

*) Beán neb beján, (a, masc.) wykládá Linde w polském slownjku neuk, neokřesaný, ein unwissender, ungeschliffener Mensch, ein Gimpel. Některj magj to slowo za akrostich: Beanus est animal nesciens vitam studiosorum, Gijj od franc. bejaune, gako becjaune, (něm. Gelbschnabel), gakoby ptáče se žlutým pyskem ljtati geště neuměgicj. Lépe však, k čemuž i Linde přistupuge, od hlasu be owčjho nebo telecjhо, proto že, gak prawj Lambecius, některj žáckowé podobagj se nenesnadno autlým gehňátkům nebo telátkům. Málo gest to arci, neuměti než be neb me, a však lépe to, než o kterých gest přjslo-wj: Ani be, ani me.

řegně prohlášený, a to spowolenjin professorů, sešli se do některé kollege starší posluchači, a nowáčkové, gimž beáni neb bejani říkali, a kdež ge směšnými obřady uwáděli we spolek studentský, obyčegně gednoho některého z nich sobě za cjl střelám wtípu swého oberauce. Snad to byl tak nazwaný opat beánů (abbas beaurum), o němž u Du Fresna zmjuka se děge. Při tom dána býwala i hra něgáká diwadelnj. Příčina toho zwyku byla, aby se tudy nowáčkové, gak prawjme, otesali, okřesali, ostrjleli, hrubost a hlaupost wšecku s sebe složili, a gako rohy sobě sráželi; načež latinské výrazy: mores agrestes per beaniam relinqueré, beaniam in hirco deponere, a samého toho gednánj giné gméno depositio (skládánj) ukazugj. Ale že puštěná mládežce podobná swoboda ráda w prostopašnost přecházj, nenj diwu, že giž Justinianem cjsařem posluchačům práw takowé hříčky zapowěděny gsau. (Sec. Const. de Pandectis). Podobně w Čechách r. 1544. mistři učenj Pražského vydali zwláštnj rozkaz, aby se s těmi, kteřj se tak uwáděgj mezi studentswo, wljdněgi a mjrněgi, než před tjm, nakládalo, ze gména, aby se netýrali smradem shnilých a čerwy prolezlých pljcj, ohyzdówánjm a potjránjm twáři neb giných audů smolau tekutau, kwasnicemi, neb ginými nečistými a hnusnými wčemi, které nechut zbuzugj, a počestného muže nebo dobře zwedeného mládence uraziti mohau. (Cod. dec. phil. Fac. II. 332). Obraz takowého uwáděnj akademického do studentstwa zůstawil nám náš kragan Pontanus (Mostský) we swých pěknau latinau psaných předběžných owiđenjch (progymnasmata), vyhótowiw o tom zwláštnj rozmlauwánj, kteréž tuto swobodně w češtinu přenešené čtenářům našim se podává.

U w á d ě n j (depositio.)

T ě c h a H r o n.

T ě c h. O, proklatý den prwnjho dubna! Nikdy mi newygde z paměti. Což bych gá tomu dni rád oči wy-

laupal, tolik mi přinesl vzdychánj, tolik hořkosti. Zagisté poznamenám geg sobě černau známkau.

H r o n. Čj to hlas obrážj mé uši! koho to na bljzce wolati slyšjm! Tyli to Těchu?

T ě c h. Co ten chce?

H r o n. Zdráv buď, co děláš?

T ě c h. Domů se ubjrám.

H r o n. Postůgmež trochu. Proč se tak welmi hněwáš nad tjmto dnem, a na něg wěčně pamatowati se zakazugeš?

T ě c h. Proto, že gsem dnes trpěl strašné wěci.

H r o n. Ay, co prawjš! trpěl strašné wěci? A gaké, prosjm? Skoro bych ale hádal, co to bylo.

T ě c h. Newjšli, gaké năwěštj wywěšeno bylo na wratesch Akademie?

H r o n. Přjený rozkaz bidellůw, kterýmž ohlásil beánům, aby o hodině dwanácté polednj, kděž obyčeg gest, dali se nagjti k slyšenj a trpenj toho, což sprawedliwost a slušnost žádá.

T ě c h. To samé năwěštj, prawjm, mně bolest a úkory mnohé způsobilo.

H r o n. Řeknu swobodně, kterak mysljm. Nic tobě wjce než giným zwláštnjho a trpkého gistě se nepřihodilo.

T ě c h. Probůh, gestliže takowým způsobem přigjmagj wšechny, lépe gest mnedle mezkářem neb skotákem, než studentem učiněnu býti. A však s mými spoluškolnjky wljdněgi se dalo.

H r o n. Nemysljm.

T ě c h. Ale gá mysljm, ano gsem očima widěl, a sám ejtil. Mne sebe gako lepšj zwěř wywolili, po kteréby, giných téměř nedbagjce, hnali se s swými psy lowčjmi; a byliť to psi štekawj, welmi dorážliwj a kausawj.

H r o n. O té nehody!

T ě c h. Když gsem wstaupil, hned mne tu někteřj

gménem arcibeaána pozdrawili, ginj widliček, ginj fjků podáwali, wšickni pak mne obletowali a šklubali, gako ptáci sowu. Srdcé mi klepalo strachem, a kormautila se mysl auzkostliwau péčj. Musil gsem ležeti znak, nataženě bez pohnutj, gako mrtwý.

Hron. Co se s tebau dálo?

Těch. Náčinjm tesarským, pilau, sekerau, oštěpačkau, bradatiej, pěkně a podlé šňůry, to gest, podlé tlustého prowazu, gako něgaké břewno k stawenj tesali mne, bigjce štědře hnáty, ramena, boky, ba co djm? celé tělo. Pročež gestliže mne štjhlegšjho spatřugeš, nežli wčera a přede wčjrem, nenj diwu, an gsem mnoho ztratil we třjskách ze mne odřatých.

Hron. W té samé djlně, nynj tomu tři léta, poznal gsem gá welikau bjdu.

Těch. Holili mně ti dobřj holiči bradu, ano mi se brada geště nespe; myli mi hlawu studenau wodau, kterau gsem sám z kuchyně wměděné a nešwárné nádobe přinesti musel; ze které gedem nezbednj, gda mi po boku, twář mi rukau swau pokropowal, a kolennama mne postrkowal. Potom česal tak tenkým hřebenem, že gsem hrábě to býti se domnjwal. Zpomněl gsem na Polyféma, o němž Ovidius pjše, že se takowým hřebenem česáwal. O ručnjku, kterým mne utjrali, co řjci mám, ano z lázně a hřebenu domyslití se snadno o geho sladkosti a měkkosti.

Hron. Co bylo dělati? trpěti, neboť kdoby se opjral a bránil, neprospělby wjce, než kdyby wodu w moždjři tlaukl.

Těch. I chlapci dwaupjdnj urauhali se mi, luska-gjce mi w obljšeg, a dáwagjce štilce.

Hron. Stawěl-lis se, gakoby se hněwal, čili prosil, aby se nad tebau smilowali?

Těch. Stawěl-li gsem se? nestawěl, ale hněwal se z toho srdce, a upřjmně žádal, aby pomněli, že člověk gsem, ne howado. Ale ti nešlechetnjci, čjm gsem

wjce prosil, tjm hůře dotjrali, tjm úsilněgi teyrali, nadávali, ledačeho spjlali, štilcemi znowa okrywali. Wěru, zdálo se, ano gehně octlo se wstádě wlků.

Hron. Toťbych rád byl při té komédii.

Těch. Nebyla to komédie, byl to skřipes, nebo tur Falarisůw. Ach, gak mne všecko bolj, tak gsem utáhán, usmýkán a stlučen. Ano (neslýcháno) za takowé úkory a potupy gako za někaké dobrodinj newjm, co gsem na penězjch platiti musil, děkowati, a přísahati, že toho na kom nikdy mstjti nebudu. Kdybych nebyl přísahal, nestogjm za to, že bych některému z pálněgšjch teyratelů mých rowným za rowné neodplatil. Co gsem žiw, nic mne tak nemrzelo, gako to.

Hron. Co se stalo, ne ze zlé wůle a nenáwisti, ale z lehkosti a pro stropenj smjchu stalo se. Odpust, a pomysli, že i ginj podobného cosi nesli posawad, a ponեսau budaucně.

Těch. Těžko gest, co radjš. Poslyš ale klam podiwný. Přinesli mi kalamář na saustruh dělaný, s pérem a papjrem, a kázali psáti. Gá chtěge kalamář otewřiti, nemohl gsem, neboť zátka nebyla zastrčena, a k wynđánj, anobrž wše djlo bylo z gednoho kusu, gak prawjm, na saustruh učiněné. Tu wyskočj gedem, a mne klepna přes prsty, řekl: Pro pána krále, ten beán geště neumj otwjrati kalamáře. Wšickni se počali chechtati. O, což bych rád chlapu tomu byl kygem hlawu natřel, aneb aspoň twář pěstmí pohladil, tolik chutj gsem w ruce cjtíl.

Hron. Mjrně tu s tebau naloženo, ha, ha! Newzal bych za to sto zlatých, abych se s tebau dnes nesešel. Geště něco bylo?

Těch. Bylo, a mnohem horšjho.

Hron. Powěz mi to, rád uslyšjm.

Těch. Někaký šibeničnj strčil mi nepatrně do kapsy u kalhot psanjčko, gako od matky mně poslané,

kteráž on wytáhna přede všemi četl. Pro pána boha, gaký tu strhl se smjch rozpustilý a nemjrný od něho i ode všech tu přítomných.

Hron. Co tam bylo psáno?

Těch. Matka nařjkala sobě pro mé odgitj, wyčjtagj, sgakau bolestj mne řodila, kterak pilně prsami přikágela, gak často ljbala překrásné děťátko, gakau mne pečliwostj chowala, a gak wraucně od dětinstwj co mazánka swého milowala, ano gsem, přý, byl gegj srdečko, zlataušek, holaubek, gehňátko, cukraušek, sladšj nežli peyšladšj med; potom přidala, že spáti nemůže, a každodenně potoky slzj proléwá nad mučenjm, které že slyšela trpěti mám w uwáděnj tomto. To všechno oni posměwačj wymyslili a napsali. Nic gim nad to přjgemněgšjho nebylo. Tu téměř wáleli se smjchy, psanj mi strkali, mne pěstowali, wjce a wjce štilcowali, krátce všecek učiněn gsem gako gediný štilec. Zagisté snesl gsem posměchu na zbyt a bez nedostatku, a wolil bych raděgi umřjti, nežli geg z nowu trpěti. Ďábljci, šetkowé, rarášci štwali na mne ty bjdnjky. Kdybych byl napřed wěděl, že se to stane, byl bych odešel na akademie, kdež takowých wěcj nedowolugj.

Hron. Připauštjm, že w mnohých akademijch nic toho nenj, ale však předce proč to uwedeno, a w obyčej podáno, může prawdě podobná nalezena býti přjčina; aniž nepřjm, že mnoho opuštěno, mnoho mjrněgi konáno býti může.

Těch. Buduli kdy uwedenj cizjmu přjtomen, vlastnj škoda naučen gsem, kterak k nim slušno se mjti. S Bohem.

Hron. I ty s Bohem gdi Těchu, a poslyš!

Těch. Co?

Hron. Cos mi powěděl, toho giným nerozprávěg.

Těch. Netřeba twé výstrahy.

5.

Popis. staročeských osobnjch a křestných gmen.

S poznamenánjmi od Fr. Palackého.

A.

M u ž s k é. Ada, Adljk, Ahnš (Agna), Ahnjk, Albera, Albjk, Aleš, Alšjk.

Ž e n s k é. Adla, Adlička, Alena, Ayta.

B.

M u ž. Baba, Bacek, Ban, Banek, Baněš, Barek, Bareš, Baršjk, Bartoň, Bas, Basek, Báta, Batjk, Batela, Bawor, Bažata, Bažek, Bažeta, Bdihost, Bdina, Bech, Běhar, Běl, Bělek, Bělen, Běljk, Ben, Benák, Benata, Beneda, Benek, Beneš, Benjk, Benuš, Beran, Berka, Bezděd, Bezprem, Bič, Bičen, Bičjk, Bleh (Blag), Blahomil, Blahoň, Blahut, Blažek, Blizek, Blud, Boček, Bogan, Bogata, Bogslaw, Bohdal, Bohdan, Boheš, Bohubud, Bohuchwal, Bohudar, Bohumest, Bohumil, Bohuň, Bohuněk, Bohusa, Bohuslaw, Bohusud, Bohuš, Bohuta, Bohuwlast, Bohuwole, Bolebor, Bolečeg, Bolečest, Bolech, Bolek, Bolekag, Bolemest, Bolemil, Bolemj, Bolesa, Boleslaw, Bolesud, Boljk, Bonata, Bonec, Bonek, Boneš, Bonuš, Bora, Borek, Bořek, Boreš, Bořihněw, Bořislaw, Bořita (Boruta), Bořiwog, Božata, Božech, Božeg, Božek, Boželze, Božen, Božepor, Božeta, Božetěch, Božjk, Braďáč, Branimjr, Branislaw, Braniš, Braňsud, Bratoň, Bratrata, Bratruš, Břeněk, Břetislaw (Bračislaw, Břečislaw),

Brož, Brum, Brus, Brzhod, Brzoň, Buchek, Buda, Buděk, Budilow, Budimjr, Budislaw, Budiš, Budiwog, Budon, Buliš, Buň, Bureš, Burian, Buš, Bušek, Býš.

Žen. Bába, Baruše, Batice, Bda, Běla, Bělka, Bělobožka, Benedicha, Benka, Benuše, Běta, Bezděda, Bička, Blažena, Bohdana, Bohukaja, Bohuna, Bohuslaw, Bolechna, Bolemila, Boleslaw, Bolka, Bonuše, Borena, Borislaw, Božechna, Božena, Božetěcha, Božislaw, Branněna, Branka, Bratřena, Bratřice, Bratroslaw, Bratrumila, Bratruše, Brumka, Brzawa, Budice, Budislaw, Buňka.

C.

Muž. Cista, Crha, Ctata, Ctibor, Ctjk, Ctimjr, Ctirad.
Žen. Ctěna.

Č.

Muž. Čáč (Čěč, Čieč), Čadek, Čakan (Čekan), Čapek (Čepek), Čas, Čásek, Časen, Čáslaw (Čéslaw), Časta (Česta), Častek, Častolow, Častowog, Čaychan (Čeychan), Čayka (Čeyka), Čelák, Čeň, Čeněk, Černata, Černjo, Čestmjr, Čirek, Čjžkrag (Čužkrag), Čůch.

Žen. Časce, Čawa, Čekana, Černka, Černice.

Ch.

Muž. Chlebek, Chluben, Chlumata, Chod, Chodata, Chomut, Chotěbor, Chotek, Choten, Chotimjr, Chotislaw, Chotiwog, Chraber, Chrapa, Chrapek, Chren, Chwal, Chwalata, Chwalek, Chwaliboh, Chyna.

Žen. Chlupawa, Chrapawa, Chrasta, Chwalena.

D.

Muž. Dalata, Dalibor, Dalimil, Dama, Dameš, Damjr, Debla, Dědoš, Dědumil, Dětoch, Děwjik, Djik, Diwiš, Diwok, Dluhomil, Dluhowog, Dněpr, Dobek, Doběš, Dobislaw, Dobran, Dobratah, Dobřek, Dobřemil (Dobromil), Dobřen, Dobročest, Dobrohost, Dobromjr, Dobromysl, Dobroslaw, Dobroš, Dobrota, Dobrowěst, Dobrowjt, Dobrožizn, Dolen, Domabor, Domahost, Demamjr, Doman, Domarat, Domasa, Domaslaw, Domaš,

Domeč, Domek, Donjk, Dowora, Drahan, Drahek, Drahoň, Drahoslaw, Drahůš, Drahýš, Dražek (Drasec), Drch, Drchek, Drhan, Drob, Drslaw, Druh, Družec, Držata, Držek, Držimjr, Držislaw, Držkrag, Duch, Duchek, Duchoslaw, Dula, Dulek, Dunag, Dušek, Dušen, Dwořata.

Žen. Dalice, Dařena, Daňka, Darka, Děčana, Děčka, Děwa, Děwice, Děwna, Děwule, Dobislaw, Dobka, Dobrá, Dobrawa, Dobřena, Dobrochna, Dobročka, Dobroslaw, Domaslaw, Drahomír, Drahoslaw, Dražka, Družka, Dubrawa, Duše.

E.

Muž. Epjk (Eppo), Ewan, Eywan (Iwan).

Žen. Ela, Elka (Helka), Eliška (Alžběta).

F.

Muž. Fafek, Frana, Fraš, Fridůš (Fridman).

Žen. Fena, Frnosa.

G.

Muž. Gawjk, Gawor, Gécha, Getřich (Děřich), Gezdek, Gilek, Gileš, Girek, Girs, Gištislaw (Iščislaw), Gitroš.

Žen. Gelena, Gištislaw. (Wiz také pod J.)

H (w X - XII. stoletj Ğ).

Muž. Habeš (Habart), Hadek, Hágék, Hapata, Haš, Hašek, Hen, Henjk, Hereš, Heršjk, Hlas, Hlasen, Hložek, Hlupen, Hlúšek, Hněwata, Hněwek, Hněwoň, Hněwsa, Hoch, Hoda, Hoďata, Hodjk, Hoďislaw, Hodslaw, Hogeck, Holata, Holas, Holec, Holech, Holiš, Homut, Hoň, Hoňata, Honěk, Hospřid (Hostpřid), Hostaš, Hostata, Hostek, Hosteň, Hostjk, Hostislaw, Hostiš, Hostiwjt, Howora, Hrabane, Hrabise, Hřan, Hrbek, Hrd, Hřdebor, Hřdoň, Hřjč, Hřiwjn, Hroch, Hron, Hrošek, Hrozek, Hrozňata, Hřzek, Huk, Hukeš, Hurt, Hýček, Hýč, Hynáček, Hynce, Hyncjk, Hynek.

Žen. Haluše, Hasawa, Hata (Agatha), Herka, Hlu-

pa, Hněwka, Hodawa, Hodka, Holice, Hosta, Hostěna, Hostislawa, Hostiše, Hynice.

J.

Muž. Jacek, Jačimjr, Jakeš (Jakub), Janiš, Jarek, Jarohněw, Jaromjr, Jaroslaw, Jaroš, Jašek (Ješek, Jan), Jenec, Jenjk, Ješitbor, Išislaw, Jurata, Jurik, Iwan. (Srown. G.)

Žen. Januše, Jara, Jarka, Jaroslawa, Jaruše, Jurena, Juta, Jutka.

K.

Muž. Kába, Kagim, Kalina, Kawa, Kawoň, Kazimjr, Klech, Kleň, Klib, Kljma, Kljmata, Kljmeš, Kluch, Knata, Kochan, Kog, Kogan (Kogen), Kogata (Kojeta), Kolut, Koňata, Kostka, Kral, Kraljk, Krásek, Krasen, Krasjk, Krasoň, Krasota, Krata, Kraysa, Krch, Křekota, Křesina, Křesislaw, Křesomysl, Křiwek, Křiwasud, Kříž, Křížák, Křížan, Krok, Kručák, Krušina, Kruwog, Kubjn, Kukata, Kuna, Kuňata, Kuneš, Kultra, Kwasata, Kwasen, Kwasjk, Kwasoň, Kwět, Kwětek, Kwěten, Kwětoň, Kyg, Kygata.

Žen. Kasi (Kaše), Katra, Katruše, Kera, Keruše, Krabka, Krala, Křista, Křížana, Kwasas, Kwasena, Kwětawa.

L.

Muž. Lacek, Ladek, Ladislaw, Lasek, Leb, Lekan, Leksa, Lemar, Letar, Léwa, Liban, Libhost (Luhgost), Libomjr, Licek, Lideř (Lothar), Lipoch, Litas, Litek, Litmjr, Litobor, Litochleb, Litomjr, Litomysl, Litorat, Lowata, Lowek, Lowjk, Lstimjr, Lub, Luban, Lubek, Lubomjr, Lubor, Luboš, Luděk, Ludislaw, Ludomjr, Luka, Lukeš, Lumjr, Lutek, Lutobor, Lutohněw, Lutomjr, Lutomysl, Lutorat, Lutwjn, Lysata, Lysek.

Žen. Ladka, Libuše, Lida, Lidka, Lidmila, Lidmibora, Lubawa, Ludiše, Luněta.

M.

Muž. Mač, Mach, Machek, Magek, Maleg, Malek, Mališ, Man, Mařan, Mařata, Mareš, Maršjk, Marun, Mašek, Maynuš, Mech, Medek, Měša, Měšek, Mezidruh, Meziles, Mičán, Mjka, Mikeš (Mikuláš), Mikšjk, Milata (Milota), Milec, Milhost, Miljk, Miloň, Miloslaw, Miloš, Milowan, Milúch, Miran, Mirata, Mlach, Mladek, Mladoň, Mladota, Mlas, Mnáta, Mněn, Modlata, Modliboh, Modlj, Modljš, Mogek, Mogemjr (Mogmjr), Morek, Mráček, Mrakeš, Mrakota, Mráz, Mrzák, Mstidruh, Mstislav, Mstiš, Múček, Mudrota, Múk, Mukar, Mutina, Mutiš, Mutjšek, Myslata, Myslen, Myslibor, Myslj, Myslok.

Žen. Machna, Makuše, Malechna, Malice, Máňa, Mara, Marena, Marka, Maruna, Maruše, Medla, Mila, Milechna, Mileyši, Milislawa, Milosta, Miluše, Mirawa, Mirena, Mironěha, Miroslawa, Mlada, Mladawa, Mrzena, Myslena.

N.

Muž. Načas, Náček, Načepluk, Načerad, Nach, Nachwal, Naděg, Nadslaw, Nahoram, Nahrad, Nakwasa, Namjr, Napraw, Nárus, Nas, Nawara, Náwog, Nečtom, Nedamjr, Nedoma, Neklan, Nekrasa, Nelepek, Nemjr, Nemoy, Neostup (Nostup), Neplach, Nepřiwad, Nerad, Nero-da, Nespas, Neštěda (Neščada), Neustup, Neuša, Neužjr, Newhlas, Nezamysl, Ninek, Ninomysl, Noreš, Nosek, Nosislaw, Nutibor.

Žen. Nedělka, Nedka, Nestezka, Něta, Nětiše (Agnes), Nina.

O.

M. Obiden, Obíezd, Odolen, Ogjř (Ogerius), Olen, Omysl, Oneš, Onšjk, Opal, Orusa, Osel, Osobie, Ostog, Ostrata, Otaslaw, Otakar, Otrad, Ozor.

Žen. Obiezda, Ofka (Eufemia), Olha (Olga), Oswa, Otroka, Ožana.

P.

Muž. Pabek, Pabeš, Pabir, Paček, Pačjk, Pak, Pakoslaw, Paleč, Palek, Pan, Pas, Pašek, Pech, Pechan, Pereš, Perun, Pěst, Pešek, Petrata, Pil, Piwek, Piwoň, Plichta, Pluček, Plzák, Pobraslaw, Počin, Podhrad, Podirad, Podiwa, Podiwen, Podiwog, Podles, Pokog, Polek, Poměn, Pomněn, Popel, Porey, Postan, Póta (Páta), Prawek, Přebor, Přech, Preda, Předbor, Předmjr, Předota, Předslaw, Předwog, Přemek, Přemysl, Přesobie, Přestan, Přjba, Přibičest, Přibjk, Přibisa, Přibislaw, Přjbog, Přibram, Přimislaw, Přisňák, Přisnobor, Přjsota, Přiwitan, Prkoš, Procek, Prosek, Prosjk, Prosinjr, Proslaw, Prostibor, Protiwog, Protiwněw, Protiwa, Protiwen, Protiwog, Prudota, Prus, Ptak, Ptaček, Pud, Pukata, Pula, Puše, Puten.

Žen. Pěčice, Pěka, Perchta (Berta), Petra, Petrawa, Petreyka, Petrumila, Petruše, Pjčka, Piseka, Pluhawa, Polka, Posice, Přemila, Přjba, Přibislawa.

R.

Muž. Rabec, Racek, Rach, Rad, Raděg, Radek, Raden, Radhost, Radjk, Radim, Radimjr, Radislaw, Radoch, Radoň, Radoslaw, Radosta, Radošek, Radota, Radowan, Radowjt, Radslaw, Raduš, Rameš, Ranek, Ranožjr, Rapota, Ras, Ratibor, Ratjk, Ratimjr, Ratmjr, Raus, Riwin, Rodek, Rodislaw, Rodstog, Roh, Roháč, Rohowlad, Roznět, Rozwoda, (Rožtěg?), Rubjk, Ruboš, Rudiwog, Rús, Rusjn, Rýhok, Ryneš.

Žen. Racka, Rada, Radka, Radochna, Ragka, Raska, Reyčka, Rozněta, Rychce, Rynka.

Ř.

Muž. Řediwog, Řéha, Řehák, Řim, Řimek.

S.

Muž. Sam, Samek, Sazema, Seber, Sedlata, Selibor, Seň, Sestrohor, Sezima, Skoch, Skorek, Skočina, Skoř, Skorowog, Skrbimjr, Slach, Slašek, Slawa, Sla-

wata (Slawěta), Slawek, Slawibor, Slawimjr, Slawnjk, Slawoch, Slawog, Slawoň, Slawoš, Sluhota, Služata, Služek, Smjl, Sobata, Soběbor, Soběhrd, Sobek, Soběn (Sobjn), Soběslaw, Soběstog, Soběšja, Sobjk, Sobiš, Sokol, Spera, Spitata, Spitibor, Spitihněw, Spiti-mjr, Srnek, Srpoš, Srpota, Stabor, Stačh, Stan, Staněk, Stanislaw, Staniš, Stašek, Stich, Stogan, Stoghňěw, Stogmjr, Stogslaw, Strachkwas, Strachota, Strada, Stranj, Stranislaw, Straniš, Střebor, Střelut, Střemil, Střesa, Střezimjr, Střezislaw, Střeziwog, Strogek, Suda, Sudek, Sudimjr, Sudislaw, Sudiwog, Sulek, Suljk, Sulislaw, Suliwog, Sút, Sútek, Swach, Swan, Swar, Swatobor, Swatoch, Swatomjr, Swatoň, Swatopluk, Swatoslaw, Swatoš, Swatowjt, Swěčest, Swěr, Swěslaw, Swiece, Swogata, Swogboh, Swogmjr, Swogslaw, Swoyše.

Žen. Sedlena, Sestrena, Slawa, Slawka, Sluhawa, Sobawa, Soběna, Sobka, Sobotka, Sperka, Stogslawa, Stranka, Stranislawa, Střechna, Střezicha, Střezislawa, Střezna, Suhawa, Sudicha, Sudislawa, Sudka, Sulena, Swatawa, Swatochna, Swěcena, Swěslawa, Swinka.

Š.

Muž. Šašek, Šebek (Sebastian), Šembera, Šich, Šjma, Šimák, Šimek, Šjroslaw, Šiška, Škopek, Šlechtata, Štědrata, Štjr, Šjtek, Štyrsa, Šutbor, Šwih (Snig).

Žen. Šára, Šarka, Šera, Šibawa, Šjrawa, Škonka (Školastika).

T.

Muž. Tas, Teba, Těchan, Těchen, Těš, Těšek, Těšiwo, Tiema, Tista, Toman, Tomjk, Toniš, Tota, Třebata, Třebek, Třebomysl, Třeboň, Trojan, Trpen, Tura, Twoch, Tworata, Twořimjr, Twrdiš, Twrdoň.

Žen. Těcha, Těšiwo, Těška, Teta, Třebawa, Třebka, Turka, Tutana.

U.

Muž. Ubičest, Ubislaw, Uchan, Uhra, Uhrin, Ula,

Unec, Uněg, Unek, Uneš, Unislaw, Unor, Uša, Uta, Utěch, Uzjk.

Žen. Ubičest, Ubiněha, Ubislaw, Unka.

W.

Muž. Wacek, Wácemil, Wacerad, Wáceslaw (Wáclaw), Wácha, Wachut, Wadislaw, Wak, Wakula, Waleš (Valentin), Waň, Waněk, Waniš, Wara, Wašek, Wata, Wáwrata, Wawřík, Wchyna, Wěcek, Wecel, Wěcemil (Wjcemil), Wecen, Welek, Welen, Welislaw, Weliš, Wěněk, Wesel, Westoň, Wjch, Wikel, Wjta, Witas, Wjtek, Witla, Wjtoslaw, Wlach, Wlacheň, Wlachnj, Wlad, Wladimjr, Wladislaw, Wladiwog, Wlador, Wlasata, Wlaslaw, Wlast, Wlastěg, Wlastek, Wlastibor, Wlastikar, Wlastislaw, Wlastiš, Wlašek, Wlašjn, Wlčata, Wlček, Wlk, Woděrad, Wogata, Wogek, Woghák, Wogjk, Wogjn, Wogmjr, Wogslaw, Wogtěch, Wok, Woksa, Wolimjr, Worák, Wowita, Wracen, Wratislaw, Wratiš, Wratiwog, Wratižjr, Wrata, Wrchota, Wřeslaw, Wrk, Wrš, Wršek, Wšebor, Wšerad, Wšeslaw, Wyšata, Wýšek, Wýšehněw, Wyšimjr, Wznata.

Žen. Waceshna, Wáclawa, Wadichna, Wěcemila (Wjcemila), Wěcka, Wěchna, Welena, Wěřka, Wěstawa, Wichna, Wjtoslaw, Wlasta, Wlastena, Wlastice, Wlaška, Wlčenk, Wlkawa, Wltawa, Wogicha, (Wogana?), Wogslawa, Wogtěcha, Wolice, Wracena, Wračka, Wratena, Wratislaw, Wyšemila.

Z.

Muž. Zábog, Záměň, Zástup, Záwid, Záwiše, Zbilut, Zbišlaw, Zbiš, Zbišek, Zbiwog, Zboh, Zbor, Zbramjr, Zbraslaw, Zbud, Zbyhněw, Zbyhoň, Zbyněk, Zda, Zdebor, Zdech, Zdemil, Zdeněk, Zderad, Zdeslaw, Zdibor, Zdich, Zdj, Zdilut, Zdímjr, Zdislaw, Zdoben, Zemibor, Zemimysl, Zemislaw, Zemizn, Zemowjt, Zibřid (Sifrid), Zieh, Zlat, Zlatoň, Zleš, Znata, Znanek, Zřiš, Zúl, Zwěst.

Ž e n. Zbiška, Zbýna, Zdena, Zdeslaw, Zdinka, Zducha, Zorawa, Zorena, Zorka.

Ž.

M u ž. Ždan, Ždata, Žich, Žizna, Žiznata, Žizka.

Ž e n. Ždawa, Žiznawa.

Pro lepšj porozuměnj popisu gmen těchto zdá se, že některá poznamenánj nebudau weskrz nepotřebná.

We střednjm věku, až ku konci XII. stoletj, nejen w Čechách, ale i w jiných zemjch Europejských, gen samých osobnjch gmen, kteréžto my nynj gmény křestnými nazjwáme, užjwáno bylo; o přjgmenjch, o gmenách dědičných a rodných, neslýcháno nikdež před XIII. stoletjm. Gména ta osobnj, ačkoli při křtu dáwana, však ne z kalendáře, gako za našeho věku, ale z obyčege zastaralého brána byla. Sami wéwodowé a králowé češtj z rodu Přemyslowa, (wygmauce gen Oldřicha, Kuurada i Fridricha), všickni staroslawanskými gmény pokřtěni byli: tak Bořiwogowé, Spitihněwowé, Wratislawowé, Wáclawowé, Boleslawowé, Břetislawowé, Soběslawowé, Přemyslowé a g. Byloli wětšj určitosti potřebj, přidáno k osobnjmu gménu také otcowo, ku př. Kojata Wšeborów (t. syn), Mutina Božegów, Beneš Hermanów, Trojan Welislawów. Teprw ku konci XII. stoletj počali někteřj páni češtj gmenowati se také gménem hradu, na kterém sjdlili, ku př. Mutina z Bukowce, Hroznata z Peruc. Ale gména tato měnila se zároveň se sjdly gegich; a teprw w polowici XIII. stoletj, za panowánj krále Wáclawa I., zgewugj se prwnj gména dědičná rodů šlechtických we vlasti našj. Rytjři však innozj geště ani we XIV. stoletj určitého gména rodnjho neměli; měšťané pak teprw w XVI. ge sobě zhusta osobowati počali. Za to ale gak mezi rytjři, tak i mezi měšťany giž we XIV. a XV. stoletj wzni kala přjgmenj, geště nedědičná, ale osobnj, (někdy gen

pauhé přezdjwky), gako ku př. Pulkawa, Puklice, Amcha, Piwo, Těwák, Halama, Wawák, Šrol a t. d.

W popisu nahoře položeném stogj tedy sama pauhá gména osobnj a křestná, ne rodnj aneb přjgmenj. Wzata gsau djlem ze starých nekrologů, ku př. Podlažického, Chotěšowského, Doksanského, djlem z diplomatáře českého, mnau nynj zbjaného, djlem z kronik prawých a hodnowěrných. A však Hágkowsy kroniky z dobrých příčin zde dokonce neužjwáno; gména zagisté, kteráž uwodj, gsau wětšjm djlem negen smyšlena, ale i nelépe a nešťastněgi utwořena, nežli která za našeho času básnjci češtj sobě dělajj. Neměwše tedy w národu nikdy práwa občanského, ani w popisu tomto mjsta neměgte.

Ani ginoslowanských gmen osobnjch, gakkoli přesných a krásných, nezdálo se zde uwozowati; neboť mi zde ne o wšeslowanský „gmenoslow“, gakowý nám p. Kollárem podán gest, ale jen o česká gména činiti bylo, kterýchžto mezi předky našimi skutečně užjwáno. I gakkoli pilně užil sem k tomu cjli gak vlastnjch zbjerak swých, tak i těch, které nebožtjk náš Dobrowský pozůstawił: a však geště gistiti nesmjim, žeby popis onen, i w těch mezecch, kteréž gemu wytčeny, auplným býti měl.

Gako sama řeč česká, tak i gména nahoře psaná giž na konci XII. a na počátku XIII. stoletj měniti se počala: samohlásky širšj přešly w užšj, *a w e*, *a u w i*, ž měnilo se *w h* a břískawé *ř* giž také počjná se gewiti. Tudjž co dřjwe slulo Blaž, Bračislaw, Lubomjr, Boruta, nynj čte se Bleh, Břečislaw (Břetislaw), Libomjr, Bořita a t. d.

Nowěgšj básnjkowé dáwagj nám staročeská gména často we formách zpotwořených, z newědomosti pjšje ku př. Zděňko, Ptarsko, na mjstě Zdeněk, Ptaček a t. p. Kěžbychom takowého barbarstwj mezi námi wjce ani wjdati ani slýchati nemuseli!

6.

O stawu Bolharů.

(Zrozmanitostj Lwowských, podle dennjka Odesského.)

Od Jsf.

Bolhaři, i když pod vládu tureckau se dostali, geště některé památky dáwných swobod zachowali, zvláště w hornaté části té zemi, kde z počátku vlastnj gegich wogwodowé w oddělených okrscjch vládlí. A však s časem Turci zwolna všelikau vládu k sobě potáhli; ač wogwodstwjm gich gména zanechána, však Turci wnich, pod gménem wogwodů, panowali.

Z ohledu politického mohau se Bolhary na dvě části rozděliti: na vlastnj neboli nižšj Bolhary, a na Ajanliky, kde lidu mahomedánského tolik aneb i wjce gest nežli bolharského. Tam začasto Turci z nižšj třídy welkého bezprávj proti obywatelům se dopauštěgj. Příkořj to pocházj neywjce z fanatismu, kterým ge náboženstwj gegich zle zrozuměné nadechuge; ale i často odtud, že Ajan vlastnj silau nemůže udržeti w uzdě lid buřliwého rázu, popuzovaný tak welkými wášněmi. Krom toho chowánj se křesťanů také často příčinu dáwá ktěm výstupkům. Bolharowé nížin různj se zcela od Bolharů horakých. Wětšj částka gich oddala se pitj; náchylni gsau k šeydům, swárům, rozbrogům, a někdy i ku krádeži; tato pak nešlechtnost w celé řjši Ottomanské w neywětšj býwá obawnosti. Bolharowé ti magj owšem wjce příležitosti ke swárům s

Turky, an pole gegich, lauky a lesy gsau buď společné, anebo hraničné s tureckými; také pro blizkost hranic ruských musej omi zaopatřowati pewnosti potravau, edbýwati přijpřež, což mezi nimi a Turky obapodně nenašiwat zbužuge. Nicméně Bolharowé ti dosti dobře se magj. Neybohatši držitelé a nágemnjci we wšech gíau Bolhaři; a mnozj z nich magj welkau důwěru od Turků. W městech neyznamenitěgšj obywatelé, kupci a řemeslnjci, gsau práwě samj Bolhaři. — Proste řízenj vlády, swoboda w obchodu a welmi malé daně we srowňánj s ginými zeměmi, činj gim soositelnými některé nesprawedliwosti Ajanů. Gsau však přede přiklady, že náčelnjci ti na zanešené stěžnosli obywatelů, swě auřady ztratili. Slowem Bolhaři přiwykli giž vláďě turecké, a gaksi gj nakloněni gsau. Tota neynowěgšjmi udalostmi zřegmě se dokázalo. Weliký počet těchto Bolharů, zagatých osobnjm zájm nebo náboženskau horliwostj, we wogně roku 1829 sprawedliwé podezřenj swé vlády proti sobě byli zbudili, a pro uwarowánj očekáwaných z toho skutků, s ruským wogskem do Bessarabie, do Moldawy a do Walachie byli se odstěhowali. Ale za několic měsjeć množstwj gich do swé vlasti zase se nawrátilo. Také mnoho Bolharů ze Silistrie a z giných měst hrzo toho litowawše, že swůg domow opustili, sspěchem do něho se nawrátili. Ti tolíko zůstali w Moldawě a we Walachii, kteřj pro swau buřliwost pomstj turecké newyhnutedlné se obáwali. Prostředk, gakých sultán se uchopil, aby zamezil to wystěhowánj, owšem že nemálo přispěly k tak brzkému gich se nawrácenj. Přisně bylo přikázáno Ajanům, aby domy, zahrady ani gakékoli giné wlastnosti Bolharů opustiwsjch swé byty, do šesti měsjeć na žádný způsob neodgjmali a nezabjrali; a kdyby odstěhowanci do toho času se nawrátili, aby gim wšecko celé a netknu-

té bylo oddáno. Hussein, Ajan Jambolský, pod zámnau kau gakés kaupě přigew do Bukarestu, tam tento rozkaz rozhlásil, a nadto geště tu powěst rozmosl, že z prostředku Bolharů deputowanj wybrání budau, s nimižby vláda o prostředojch gednati mohla, gak staw Bolharů polepšiti.

Ale Bolharů horských k Turkům potahy zčeča gsau giné. Tvořijť oni wgistém ohledu celek národní, který silau swého spogenj a wogenským duchem, též střidmostj, pracewitostj, zpráwnostj a swědomitostj obywatelů wážnoť sobě zgednawá. Ajané a bogwodowé, kteřížto u nich wládau, magj se k nim gako ke swým sauwěrcům; gsauť zagistě přeswědčeni, že neymenšj z gich strany nesprawedliwost, gakby došla Porty, přisně by potrestána byla.

Obydlená od Bolharů kragina negednau giž zbudila žádost Turků k usazenj se w nj tak, gako i we bljzkých zemjoh Srbska: ale obáwanj se, aby tjm nezbauřili toho bogowného lidu, a k bráněnj se w nedostupných swých schráništjch nedonutili, geště tomu posawad překazilo. Práva známého pode gménem dýš-parassi, a dýš-chaki, z něhož Turci w Srbsku a w giných kraginách zisk bráwali, proti Bolharům užjwano nebylo.*)

*) Dehliowé a Janičarowé, též i ginj Turci, na swých cestách, zwláště w Srbsku a we vyššim Řecku konaných, obyčegně u křesťanů nocowáwali. Po několiha dnech, když se Turek měl w dalšj cestu ubjratí, gidla i pitj dosti užiw, domáhal se geště dýš-parassi, čili odzubného. „Zaplať mi“ říkal, „za to, že gsem si zuby na twém chlebě ztupil.“ — Dýš-chaki platilo se, kdy pocestný koně s sebau měl. Za nyněgjho sultána, zwláště pak w poslednjch časech, barbarský ten obyčeg pomalu přestal. Při zawřěnj pokoge léta 1829, slawný Karadža-

Bolhaři horšij geště i gistým stupněm wzdělanosti od swých kraganů se lišj. Magjť oni školy, zanášegj se čtenjm, zwlášť historických a giných kněh, wydáwaných w Budjně w gazyku slowanském. Užjwagj neobmezeně swobody u wyznánj swém, a pod cizjm panewánjím žigj w pokogi. Po wogně poslednj začato giť i w mnohých mjstech stawěti zděné kostely z kamene, co ginďy přjeně bylo zapowězeno. Hlawně gen gedna wěc geště dělá ge nespokogenyými a časem ge rozkwašuge; baženj po vlastnj prawomocenosti. Ostatěk skrze eglý čas, kdy wogska ruské osadily Sofil (Sredec), Wraci, Šybku, Grabowu, Trnowu a giná mjsta, oni welmi pokogně se zachowali. Samogedinj Bolharé nedáwno geště prawo měli, nositi zbraň, a užjwali ho do roku 1821. Za toho času někteřj z nich, zwlášť w Dolnjm Bolharsku, dali se zawesti slawnému bimbašu Sawowi, který wr. 1817 od gakehosi Galati, efora Heteristů zgednán byl, aby w zemi té učinil srocenj a se spiklými společně konal. Podařilo se Sawowi wtáhnauti některé do toho swazku. Ugišťowal on Bolharům, že gedná pod ochranau a s powolenjm ruské vlády, ano i že uspořádánjm toho srocenj gedem z generálů ruských se zanášj. Lehkowěrnj Bolharé wpadli w osidla, a kdy knjže A. Ypsilanti w r. 1821 se swými Heteristy do Bucharestu přigel, zastaupili gemu cestu po-

nem táhl s oddělenjm swého wogska ze Šumna k Ruščuku. Dwa geho dehlibašowé dali si u Rasgradu od bohatého Bolhara zaplatiti dyš-parassii. Dowěděw se o tom baša Rasgradský, Kučuk - Achmet, kázal tyto nešťastnjky zagnauti, dal jim zuhy wytrhat a pak ge poslal ku Karadžanemowi. Z té přčiny powstala sice wáda mezi těma náčelnjkama; oba však winnjci byli štati; nadto pak Kučuk - Achmet pod všelikými zámjnkami Karadžanemowi wgezd do Ruščuka zabránil, a tento musel se s swým wogskem nad břehem Lomu tábořem rozložit.

slowé ze wšelikých mjest. Bylo gich 174 znamenitější z nich byli: Chadži Michalaki ze Sliwina, Chadži Iwan z Osman-Bazaru a Chadži Michalaki, Čarobadži Oglu z Filippopole.*) Tito poslowé potagmí wšěcko ochystali, co bylo potřebné k rychlému přepráwení se přes Dunag u Šistowa, učinili náležitě kroky k opanování toho místa, a krom toho sebrali velmi mnoho podpisů od osb, chtějících msti podíl na tom předsewnetj. Leč Xpsilanti již tehdaž změnil své plány. Hrdě odepřel gím žádané summy 100,000 piastrů tureckých, které gím ku prvnímu podniknutí potřebas byly. Oddálil ge pozděgi zcela etjm pohoženjm, že gak do země gegich wštročj, wšěcky ge na kůl wraziť dá, gestli se tam hned newrátj, a sami své powstání nezřídj. Spiknutí gegich nebylo tagné, tehdy i Turci o všem zpraweni byli. Nešťastnj poslowé pozdě blud swůg poznali. Sottra předsědče Dunag ze Zimnice do Šistowa, hned wšichni zbiti byli. Pozděgi tentýž osud potkal mnoho obywatelů Bolharska, bez ohledu, padloli na ně gaké podezřeni; aneb nic, a hned potom Bolharům všem zbraň odgatal. Nynj práwo nošení zbraně gen některým nepodezřelým mužům dáno. W onen čas zakázano gím také bylo jezdit na koni; zákaz ten ale gen na Bolhary w nížinách se pota-howal. W hornjm Bolharsku swobodno gest mnohým, pode wšelikými zámjkami, zbraň nositi, zvláště pak těm, kteří we wogsku tureckém slaužjwagj, kdy se lid bere proti Albančkům nebo Bošanům. Wogenské rodiny tyto Turkům velmi dobře známé gsau.

*) Pozděgi byli bez milosrdenstwj w Šistowě zabiti, krom prvního, gehož byla zimnice w Zimnici zadržela, a který dowěděw se o nešťastném osudu swých towaryšů, ušel do Kronstadtu. Syn geho wychovaný po europeysku, mluwj mnoha gazyky. Léta 1830 wyslán byl gako deputovaný od Bolharů, kteří wyšli do Walachie.

7.

Wenkowák we společnosti s welikaměstskými.

(Psaný k sausedu ze sjdelnjho města.)

(Z. Bulgarina, od Ant. Marka.)

Pomnějšli sausede, s gakan dychtiwostj sme poslaucháwali zpráwy oněch přjchozjch, kteříž přijžděgje ze sjdelnjho města, tupili všecko co našeho, a wychwálowali vše, což Petrohrádské, totiž cizokrogné gest. Po slowách těchto panáčkůw (každoročně tlupami přijžděgjejch na odpuštěnj domů, pro penjeze) nenj weselj a radostj leda u welikém swětě. Přiznávám se, že sem sám tak mysljwal, že čím bohatšj a wzdělaněgšj lidé, tjm wjce magj prostředkůw ke slástem. Než i to prawda, že každý má swatu chuť; protož opjši tobě wčeregšj wečer, zůstawuge usudek o dlauhé chwjlj (skuće) čili o weselosti welikého swěta.

Hrabě **, saused náš na panstwjch, pozwal mne k sobě na wečer, zkázaw, že u něho kromě giných zábaw bude čtenj, a že uwidjm tu mnoho rozumných lidj obogjho pohlawj ze sjdelnjho města. I poprosjm swého synowce, aby se pro mne zástawil, a mne do společnosti uwedl; neboť sem se trochu ostýchal. W šhodin z wečera wezmu na se ěubernský mundur, obugi hedbáwné střewjce, a dám si zawjti wlasý. Už bylo dewět hodin, a geště sem se swého synowce dočkati nemohl. Už mne počalo přemáhati spanj, už sem se chtěl

zas odstrogowati, když tuž ukáže se můg ničemnj. Uwiděw mne w takém strogi, zachechtal se plným hrdlem. Kam ste se, streyče! tak vyšňořili, snad ste se ustrogili na oddawky? — Gen powaž, můg milý! že gsem pozwán na wečer. — Nic neškodj, gá gsem w šarawarách a we fraku. — A s rozcuehanau hlawau! doložjm k tomu. — Gak gináč. — Newjm mámli tobě wěřiti; u nás w ģubernii neradilbych komu ģjti w twém oděwu na wečer ne toliko ke gubernatoru, ale ani gubernskému předwoditeli: gak teprw gá se opowážjm, co zwaný host, we swém wšednjm kabátě k bohatému wzácnému muži, kdež i dámy gsau? — Konec a dost, co gest město, to gest město, co gest wes, to gest wes. Nynj toliko na weliké bály gezdj se w střewjcjch, ale na wečery genom wbotách, a gestli komu libo, i s ostruhami. —

Toť hezky, snad dokouce i na kobyle, pomysľjm sobě. — Tak nebywalo w předešlých časech, můg milý! Twůg otec, kterýž téměř celý swůg žiwot ztráwil w sjdelnjm městě, wyprawowáwal, že gindy nelze bylo gináč přistaupiti k dámám, leda w střewjcjch, wpudrowané přjcesce (Frisur), a we wyšjwaném kabátě. — Giné časy, giné mrawy, streyče! Nenucenost sestawuge hlawnj twárnost našich spolků nynj. Gindy konalo se wšecko podlé gakýchsi prawidel, řeč i smjch měli swůg rozměr. Nynj wšecko zonačeno: každý prowozuge swau libost, bytby se i málo howořilo, a geště méně smálo.

Zatjm se přewléknu, pak pospjšjm do domu hra-běte **. Na schodech a w přednjm pokogi pozdrawowali mne slaužjcj a šweycar w zapomenutj ģiž potřetj snowým rokem, a potřetj také dostali propitného. W sále bylo množstwj lidu, a gá prorážege se se swým synowcem k domácj panj, promýkal sem se tlupami lidj gako na lowě w lese mezi stromy. Bez ohledu na moge

Jediny nikdo z mladých lidí nechtěl poodstaupiti, a větší částka z nich zhlížela na mne přes rameno s pohrdlivým posměchem, za to, že sem na ruském gazyku prosil o poodstaupenj. Za našich časů bylo gináče, šeptnul sem swému synowci.—„No byližto titž mladci za vašich časů, gakož nynj?“ odpověděl on; „za starodáwna náleželo buď za celý život ničemu se neučiti, anebo učiti se polowinu života, a w druhé polowici mohlo se slauti učeným a vzdělaným člověkem. Za vašich časů streyčku! nebylo tolik francouzských pensionů a guwernerůw; tehďáž se učilo naukám gen metodicky, ale nynj při pomoci skrácených encyklopedij, konwersačných leksikonů a slowářů na každau nauku, my w několika měsječich všeco umjme.“—Ano umjte, pomysljm sobě—trochu z pozwáněnj!—Mezi tjm sme wešli w hostinnau.

Domácj panj seděla na diwaně před okrauhlým stolkem, na kterém stála vysoká bronzowá lampa s alabastrowau střeškau, a to byl ten uswit, za kterým všickni přjchozj swau naměřowali cestu. Wedlé domácj panj seděly obstarožné matrony, ale na seslech okolo stolka seděli promjšenj hosté, dámy i kawalěři.

Mladé paničky a slečny wodily se heynami za ruce po komnatách se procházegjce, nebo se rozsadily po různu, swěřugjce sobě wzágemně rozličné usudky a swé naděge. Mladci neoblétowali krásného pohlawj, gakož býwalo za starodáwna, nesnažili se wynikati wtipem, odličiti se zdwořilostj, a nedbali, bawiti ge rozmluwami. Anobř chodjce po pokogjch po zástupech nebo o samotě, se wztyčenau hlawau a přičmuřenýma očima, házeli druh k druhu a k dámám otázky i odpovědi, a nestawiwše se hledali zrcadel, aby si šátek na krku popprawili, anebo wlasý sobě načechrali, milostně se ulizugjce.

Pyšné samochwalstwo a wysokomyslnost žiwě se wyobrazowaly na bezbradých ljech i wzorách něktě-
rých parketných hrdin, naplněných gakausi pohrdliwo-
stj ke všechněm a ke všemu. Hrdě mlčečky wjtali oni
swé známé, asi tak gako mne wězně přiwjtal Paša
Anapský. — Když sem se tázal, brzoli uslyšjm roz-
mlauwy a řeči těchto panáčků, gak se lze nadjti welmi
umné a zajímavé, odpověděl můg synowec: ti páni
nerozmlauwagj, alebrž rozhodugj, a sice gednjm slo-
wem zničugjce spisowatele, kteréhož byli nečtli, herce,
kteréhož byli newiděli, hudbu, kteréž byli neslyšeli;
gednjm slowem zawrhugjce prawdy otwrzené wěkami,
a nowé nálezky wydobyté nákladem celožíwotnj práce a
skaumánj. — Šelmy! prawjm, snad ale také chwáliti do-
wedau, když se gim zachce? — To ne, neboť oni ničeho
nechwálj, odpowj synowec, aby spjše každého pře-
swědčili, že magj o všem vyššj ponětj. — Odkud se
bere ta pýcha? táži se gá. — Od našich pěstaunů, fran-
cauzských guwernérů, odpowj synowec, genž w dětin-
stwj giž nás potwřzowali w tom, že w Paříži se nalezá
dokonalost neyvyššj, a do giných měst že se toliko pa-
prskowé odrážegj. — Gá mezi tjm pozorowal, že do-
spělj mužowé s dámami rozprávěgj toliko o modách,
francauzských románech, psjčkách, bálech, koncertách
a známých a přjbuzných, gichž tuto nebylo. I nemohł
sem porozuměti gměnu ani gedné rodiny, neboť no-
womodně se prawilo ku přjkladu: Dostali ste psanj
od kněžny Timofey? (la princesse Timothee). — Kde
gest teď hraběnka Štěpan? (la Comtesse Etienne) a t. d.
Wšude se rozléhal francauzský gazyk, a nic než fran-
cauzský! Málo kdy došlo slowjčko ruské k mému uchu,
a to gen od slaužjcech poprawugjech lampy a swjčky:
ale i tu komandowal komornjk Francauz.

Opisuge hosti, zapomjnám sám na sebe. Zpředu
sem ti psal, že sem schwálně, všem, kdo se mi koli

naskytł, swau newědomost francauzského gazyka obgewował: chtěge na Rusjch wymoci, aby se mnau howořili po rusku. Ale marně: domácj panj tázala se mne po francauzsku o mém zdrawj, a sama se začerwenala, cjtje nemjstnost swěho počjuánj. Nechtělo se gj gaksi ukázati na sobě, že přigjmá k sobě do domu člowěka, kterýž neumj francauzsky, a protož samé nezweđen gest, gakž se domnjwali modnj cenitelowé schopnostj přirodných. — I zwali mne k wistu, kterýmž se w pobočné komnatě bawily některé dělné starušky a gich někdegj ctitelowé, a iněkteřj, což mi bylo spodiwenjm, welmi mladj gonáci. Gá se zpěčował hry, chtěge, gak řkagj, rozhlednauti se w tom nowém swětě.

K gedenácté hodině rozléhalo se wolánj po sále: „Mosie Marabu! Mosie Marabu!“ Bylť to očekáwaný čtec, tak nazwaný francauzský literator, genž podle slow mého synowce ničeho nepsal a newyďáwal we Francii, aby zachował pro Rusy wzácenost nowosti. O záwod hnali se všickni kněmu s přiwjtánjm, domlawagjee mu, že tak zřjdka k nim gezdj, obřemenugjee ho samým wyzýwánjm. Gá prosil synowce, aby mi wygáďil přjčinu takowé pocty k Francauzowi před vlastenci. Mosie Morabu swěřil se všem potagj, wece synowec, že se chce wrátiti do Francauz, a tam chce wydati swé zápisky o Rosii; a poněwadž skoro každý by rád pobyl w Pařžži, tedy si přege mjstečka w knize s poznamenánjm swých hodnostj, a zwláště swé štědroty a hostinstwa.

K tomu že Mosie Marabu gediný může saudití o našj obratnosti w proslowowánj francauzského gazyka: tudy každý hledá zámjny pohowořiti s njm, aby dostal od něho attestat gakýsi, o poznánj tenkostj a všech obratů francauzských, sestawugjcjch základ swětské i učené slowůtnosti. — Konečně usadili se všickni hosté, aby slyšeli kausek z básně Pana Marabu, pod nápisem:

S woge dobré, cizé lepšj. Ačkoli dokonale znám gazyk francauzský, než nemohl sem se dobrati smyslu w čjtaném odrywku, genom sem pochopil chwálu wzďawanau některým z přítomných hostů, gichžto gména byla zkraucena na francauzský zwuk. Když se čtenj skončilo, rozlehlo se hřmotné rukopleskánj, začaté w zadnjm pokogi, kamž dogista nepronikly zwuky, a tjm méně slova čjtaných weršů. Mosie Marabu nádherně přigjmal tu oslawu, a geště dlauho slyšel opakované dámami radostné pokřiky: „C'est charmant! Výborně!“

Mohu řjci, že mne to zkormautilo; i stogjm truchliw bljzko okna, mysle na tu šťastnau dobu, až ruská slowesnost wzegde na takowauž čest, aby naše dámy rozplesaly se zwukami ruského gazyka. Několik mladjků zahljželo na mne ausměšně, gakoby našezali we mně cosi dworného. „Ljbili se wám ty werše?“ táže se mne geden z nich. — „Neznám Frančiny!“ odpowjm na to z hlasita a zhurta. Oni djwali se druh na druha s podiwenjm. — „Gak! wy byste nehowořili po francauzsku?“ zwolá giný. — „Nemluwjm, a sice proto, že w ruském gazyku nalezám dosti slow k wygádřenj se we swých cítech, a ku průceně všeho umného i hlaupého.“ — „Totě original, hrubián, traup, diwauš!“ opakowali ginochowé na francauzském gazyku. — „No gest to gazyk uměn, wzďělanosti,“ doložil opět geden z nich. — „Hlupstwj, prawjm gá, nedá se na žádném gazyce proměnití w maudrost. Čerpejte uměnj swá ze všech gazyků, ale mezi sebau umlauweyte se po rusku. Wjra, wlastenstwj, památka slawných předků i sauwěkých, ať wzbudj w nás wznešené city a náchylnost ke všemu, což ruského gest, a zwlášť k našemu zwučnému, bohatému, silnému gazyku, před kterýmž francauzský gest tolik, co stračj lepetánj w přirownánj s pjsněmi slawjka. Pomněte pánowé, že gen oni národowé dochowagj se wěků, kterj magj historii a slowesnost.“

Geště sem chtěl dále mluwiti, ale hřmotný checht mých posluchačů přerwal mi řeč. Kypěli násměšky a epigramy, a newjm čjm by se bylo skončilo, kdyby můg synowec mně nepřišel na pomoc. „Pomalu pánowé!“ prawil ginochům po francauzsku: „ten diwauš gest bohatý co Krés, a má dvě sličné dospělé dcery, kteréž magj čest streyčkowati se se mnau.“ Ton howoru náhle se proměnil: už mně se lichotili, a uklonami si mne předcházeli, a ginoši se shodli w tom se mnau, že Rusowi možno uměti deset gazyků, ale neslušno genu, aby se swým kraganem na giném mluwil kromě na ruském, a že nám dlužno, abychom se cizozemcům podobali toliko w oblibowánj si všeho což vlastenského gest.

Zwuky ostruh k taktu weselé hudby zwěstowaly nám, že w sále tancuj mazurek. Mogi nowj známj pospjšili si kněmu, a gá nedočekaw se wečeře, odprawil se domů, a napsal k tobě toto pjsmo. Přjgemný sen nahradil mi truchliwau skutečnost minulého wečera. Mně se šnilo, že gsem doma na statku, w kruhu swých milých domácjch a několika dobrých přátel; my se přebjrali w nowých knihách a žurnálech přišlých ze hlawnjho města, a hotowili se za čagným stolem slýchati čtenj, radowati se dobrému, smáti se směšnému, a haněti, co haněnj hodno. Zatjm mám naděgi, že ty za opisem gednoho wečera, neučinjš obecnuu závěrku o mrawech města hlawnjho. Gsem gist, že dálkau uslyšjm i uwidjm zde mnoho takého, o čemž milegi a přjgemněgi pobešedugi s tebau. Do zaslánj giného zanjmatelněgšjho listu — s Bohem!“

8.

• *O nemoci choleře orientalnj.*

Sepsal Dr. Jos. Arn. Ryba.

Ú w o d.

Tělo člověka považowati můžeme jakožto výborně složený nástroj ducha i jeho weškerého konánj. Powstaneli w nástroji tomto, aneb w jeho částkách, chyba něgáká: nepořádek tjm způsobený negen ducha samého nepřijemným citem potlačuge a moci i swobodnému konánj jeho překážj, ale i giným lidem, kteří na to pozorugj, skrze zewnitřnj patrné těla proměny, znamenj a úkazy, jakožto ugma na zdrawj, čili nemoc, se zgewuge.

Poněwadž ale wnitřnj chyba, z které nemoc pocházj, ani nemocnému, ani giným, kteří geg opatrugj, sama w sobě poznati se nedává, nýbrž geu skrze své následky, totiž skrze city a změny na těle i na duši — což úkazy nemoci nazjwáme — se prozrazuge: tedy všeecka lékarská práce předně k tomu se chýlj, aby zpatrných nemoci ukazů a známek ta wnitřnj chyba, z které celá nemoc pocházj, t. g. prawá nemoc bytnost a přjroda, pokud gi rozumem a usilowánjm, léky a prostředky našimi stihnauti lze, wyskaumána byla. Wtom však gest weliká nesnáze, že téměř každá nemoc, podlé rozličnosti powah, temperamentu, wěku člověka a t. d., rozličnými úkazy se wygewuge, a

že každý úkaz, sám o sobě bez ohledu na ostatní gistiější známky, z rozličných vnitřních příčin následovati může. Pročež znamenitý gest rozděl mezi úkazy (phaenomena) a bytnost nemoci (essentia morbi). K úkazům nemoci, mimo jiné okoličnosti, obzvláště gegj běh (decursus morbi) a případy (symptomata), t. g. patrné změny a neduhy, které na nemocném pozorujeme, přináležejí; skrze bytnost nemoci ale značí se vnitřní všech těchto proměn základ, a sice to, v čem vlastně nemoci přiroda (natura morbi) a podoba (forma morbi) záležejí.

Cholera, řecké slovo, znamená vlastně žlab; ve smyslu pak obrazně také nemoc, ve které řidká látka v žaludku i ve střevách (*cholās*) shromažďená, jako voda, násilně hore i dolem se hrne. Někteří však odvodí to slovo od *χολή* (žluč), pokládajíce zkaženou žluč za příčinu nemoci této. Poněwadž ale ti dva případkové, kterými cholera se gewí, dávají totiž a průgem (běhawka), také z jiných nemocí pocházeti mohou, ku př. ze zapálení žaludku neb střev, z velikého nácpaní těla a t. d., protož již staří rozděl činili mezi cholerau, která v jiných nemocech základ svůj má, a mezi tau, která sama pro sebe, bezewšech jiných neduhů, powstává. Onu tedy gmenugíce považovali za cholerau případnou, cholera symptomatice, tuto pak za samostatnou nemoc, cholera morbus. V pravdě již Hippokrates samostatnou cholerau znal, a ve svých knihách o nemocech epidemických dosti bedlivě jí tak popsal, gakž nám i za našeho věku známa gest. Zřetelněji a obšírněji tu nemoc wyobrazují Corn. Celsus a Caelius Aurelianus, nadevšecky pak výborně Aretaeus Cappadox, řecký

lékař, genž za cjsařů Nerona i Tita žiw byl, a způsob cholery welmi krutý, nynějšj choleře orientalnj nápodobný, zaznamenal. W pozdějšjch časjch cholera morbus buď porůznu proskakugjej (sporadica), buď po celých osadách a kragjch rozlehlá (epidematica), ode mnoha staršjch i nowějšjch lékařů pozorována i popsána byla, a sice neytrefněgi od Thom. Sydenháma. W Europě wůbec ne tak často, aniž tak zle panowala, gako we kraginách horkých, gmenowitě w Indii východnj, kdežto skrze powahu země a lidj způsob giž ode mnoha stoletj tak se usadila, že tam gakožto nemoc domácj čili kraginná (morbus endemicus) téměř nikdy nepřestává. Tato cholera indická domácj (chol. indica endemica), kterauž lid tamějšj morgh'i (smrt), aneb po arabsku m o r d e c h i e (usmrčenj) nazjwá, — z čehož pak Francauzowé swé „mort de chien“ psj smrt, utvořili — tato domácj žádawa w Indii giž za starých časů známa byla, neboť i w samskritských knihách pode gmény viduhmar aneb ennerum vandie popsaná se nacházj. W XVII. stoletj tu nemoc w Indii pozorowali Bontius (de medicina Indorum, Lugd. Bat. 1642), Dellon (Voyage aux Indes orientales, Amsterd. 1699), a Thevenot (Voy. aux Indes orientales, tom. III, Paris 1689). Podlé nowějšjch o tom zpráv rozmáhala se tam cholera po celých kragjch r. 1756 a 1757 w Arkote, 1769 w dolině Ambore, 1770 w Arkote a Palikondě, 1771 w Ğandžamu, 1774 w Madrasu, 1775 na ostrowě sw. Morice, 1781 w Arkote, Ğandžamu, Madrasu, Pondišery, 1782 w Madrasu a Pondišery, 1783 w Arkote, Ambore, 1787 Arkote, Yellore, 1790 a 1804 w Trinkonomale, 1815 a 1816 w Madrasu, — we kterémžto popisu však gen ty neyzáhubnějšj epidemie se kladau.

Až do roku 1817 cholera indická od europeyské přirodau a podobau swau téměř nic, alebrž gen stupněm swým, totiž většj mocj a krutostj se rozeznávala; gewjwalať se tu tak, gako i naše obyčegná cholera, gen w gistých dobách roku, zwláště ku konci léta a na podzim, hogněgi pak a swětšj prudkostj we kraginách njzkých, wlhkých, neywjce ale při wodách stogatých, gezerách a bažinách, kterýmiž Indie na pobřežj Ġangesa hustě poseta gest, u chudého, nečistotného, polonahého a těžkými pracemi uteyraného lidu, po požíwánj owoce nezralého a zkaženého, zhnilé reyže a giných škodliwých potraw i nápojů,—newykračugjc přitom nikdy z oboru těch kragin, we kterých tyto přjčiny obyčegně panugj.

Každá ta nahoře popsaná epidemie wždy podle zwláštňj powahy krage, roku, powětřj a lidu, gedna od druhé wjce neb méně se dělila: která wšak od r. 1817 neyprw po Indii, potom dále po Asii, Africe a Europě se roznesla, we swé přjrodě, swých úkazjch a účinejch cosi stálegšjho a určitěgšjho má. Prošedši zagisté za tolik let rozdjlné od sebe kraginy a národy, předce wšudy, kamkoli se dostala, we wšech rozličných klimatech, roku dobách, a powětřj powahách wždy tu samau podobu, ty samé vlastnosti na sobě gewila; tak že tu cholera, která nynj naši vlast swjrá, w celé gegj powaze za tu samau uznati musjme, kteréžto počátek a půwodnj způsob w Indii, a nepřetržené putowánj z východnjch kragin k západu, nám sworné tolika opatrných pozorowatelů zpráwy wyobrazugj.

Tuto cholera, která we swém strašném taženj snad weškeren země obor obegde, poněwadž z východnjch neb orientalnjjch kragin, kde swé lůžko má, k nám se přibljžila, právem cholerau orientalnjj nazjwáme.

Tato neynowěgšj, džjwe neznámá cholery podoba neyprwě w měsji mági r. 1817 po dlauhém deštiwém powětrj w městě Nuddea nad řekau Gangesem w Bengalii se wyskytla, pak poříčjm dolů se táhnauc, w čerwenci téhož léta wesnice Bahar, Patna, Sonergong, a w srpnu Silhet, Šittagong, Radžaky, Bangalpure a Mongir nawštjwila. W témže měsji do města Jessore na Gangesu, asi 20 mil sewerozápadně od Kalkutty ležicjho se dostawši, tam poneyprw od řádného a umělého lékaře, doktora Rob. Tytlera, z Kalkutty tam wyslaného, pozorována i skaumána byla. Prwnj nemocný, ku kterému zawolán byl, zdál se mu gedem otráwen býti; tak ta nowá nemoc hned z počátku zahabila učenost a zkušenosť toho doktora, který gakožto kragský lékař (fysikus) bezpochyby obyčegnau a domáej cholery dosti dobře znal. I ačkoli mnoho lidu z Jessory se rozutjkalo, předce gich tam za málo neděl do 6000 pomřelo. W tom městě žádné zlé powětrj cholery bylo nepředcházelo, anobrž všecku ta nemoc od Dra. Tytlera, Steuarta i tam usazeného auřadu gen škodliwé potravě, a sice požíwánj zhnilych ryb a neywjce pokažené reyži přičjtána byla; odkudž gj také prwnj gméno „reyžowá nemoc“ (morbus oryzeus) we prwnj knize, která o nj gedná, dáno (Rob. Tytler Remarks upon the morbus Oryzeus, or disease occasioned by the employment of noxious Rice as food. II vol. Calcutta 1820. 8).

Neustále po řece Ganges pokračujc cholera, wra- zila ku konci srpna do Kalkutty, města hlawnjho; kdež, gako až posawad všude, z počátku gen neychudšj a neyméně wzdělanj lidé, totiž obywatelé indičtj, w zářj ale i Europčané u welikém počtu se rozstonáwali a mřeli. Zatjm cholera se roznesla negen po celém poříčj Gangesu, ale i dále po zemi. Braminowé, kněžj pohanštj u Indů, všecku tu nemoc z hněwu bohyně

Ulabebi a z gegj rozepře s bohem Kali vykládagjce, welikau pauť ke chrámu té bohyně w Kalinghautě rozkázali. Mnoho tisje pautnjků, vydawšjch se na tu pauť, po cestě z nastuzenj, z nauze a z neopatrného neb nepořádného žiwobyťj w choleru padlo a pomřelo, tak že málo kdo z nich domů se wrátil. Tak i w giných mjstech newědomost a powěra lidu pohanského nemálo k rozmnoženj této neřesti pomáhala, ku př. w městě B a n k o k u, gehož obywatelé, nemoc tu zlému duchu w rybji podobě přiďjtagjce, w nesčislném počtu na břeh morský se zběhli, a po té smyšlené bobopustné rybě do moře střjleli, házeli, sekali a pjchali. K večeru však po té bitvě asi 7000 cholerau pomřelých lidj na mjestě nalezeno bylo. Nedowěra Indůw proti Europčanům, gichž ta nemoc wjce ušetřowati se zdála, trápenj a pohled nemocných na choleru, podobný tomu, který na otráwených se spatřuge, giž w Indii lid sprostý k tomu domněnj wedly, že prý Europčané po zahubenj a wyhlazenj národu indického dychťjce, řeky a studně godem nakazili. Toto ničemné a hanebné domněnj o gadowatých studnjch a řekách téměř všude, kam se cholera dostala, u hlaupého a zpozdlého lidu wjry nabýwalo, a na mnohých mjstech, a sice negen na ostrowě Manilla, nýbrž i w Europě, mezi wzdělanějšjmi národy, k rozbrogi a bauři lidu sprostého proti wládě a lókařům podnět dalo.

Z Kalkutty cholera, djlem pomořjm Koromandel zwaným, djlem silnicemi a taženjmi wogska, pomalu po celé Indii se rozšjřila, w zimě sice w krutosti své poněkud ulewugjce, z gara však, w měsijci březnu 1818 w kragi Bonda i ginde tjm násilněgi lidi porážegjce. Pak přjmo přes polauostrow indický po stanowišťjch wogska w srpnu 1818 hlawnjho města B o m b a y doraziwši, odtud pomořjm Malabarským dále se rozmáhala. Na východnjm pak pomořj Koromandelském ukázawši

se w městě Nellore giž r. 1817, předce teprw we březnu 1819 do hlawnjho města Madrasu stihla.

Potom překročiwiš hranice Indie, po zemi i po ostrowech, k východu, gihu, západu i seweru, slowem na wše strany se walila; i ačkoli nám gegj pokračovánj sewerozápadnj (totiž k nám) o mnoho známěgšj gest, wšak to o dvě léta pozděgi počalo, nežli šjřenj se gegj k gihu a k východu. Toto zagisté giž r. 1818 welni daleko se wzťahowalo, nebo tu giž i w městách Arrakanu a Malakce, w prosinci pak na ostrowě Ceylonu panowala. Roku 1819 w měsijci dubnu na ostrowě Java města Batavii, Samarang a g., též w řjši Siam město Bangkok hubila; w řjgnu na ostrowech Penangu a Sumatře se usadiwiš, potom w listopadu až k neywzdáleněgšjmu ostrowu sw. Morice příplaula, odkudž na ostrow Burbonský se dostala. R. 1820 po Kočinčjné, Tonkinu a Kambodži rozšjřena byla, i w čjnské řjši, w městě Kantonu, množstw j lidu porážela; téhož léta w zářj na filipínský ostrow Manilla se dohnala; r. 1821 na ostrowy Borneo, Madura, Damak. R. 1822 mimo giž gmenované země w čjnské řjši až k městu Pekinu přitáhla; 1823 giž téměř po celé řjši čjnské rozlehlá, panowala gmenowitě w městách Makao, Nankinu a Pekinu. Téhož léta w birmanské řjši, w městách Asamu a Rangun, pak na Moluckých ostrowech Amboině i Celebesu (w městě Makassaru) spatřjna byla. R. 1824 wýše k seweru řjše čjnské se odebrala; 1825 a 1826 kromě Čjny, w čas birmanské wálky, neywjce Arrakan sužowala. R. 1827 čjnské Tatarsko trpělo cholerau, genž přestaupiwiš welikau zed čjnskau, nynj až k asiatickému podjlu řjše Ruské nedaleko Kiachty se blížila.

Sewerozápadnj putovánj cholery gest w Europě mnohem známěgšj, pročež o něm kratčegi mluwiti budeme. K té straně cholera w letnjm čase 1821 meze Indie překročiwiš, neyprwé w městách při zátoce per-

ské ležících, a sice w čerwenci w Maskatě, městě arab-
ském, na ostrowech Orinusu a Kyšmě, w srpnu pak w
městech perských Bender - Abušeru a Basore panowala.
Odtud dwogj cestau dále k západu se brala: 1) z Baso-
ry po řekách Eufratu a Tigru, kudy karavany táhnau,
do měst Bagdadu w srpnu 1821, Annahu w listopadu,
a r. 1822 do Mussadu w čerwenci, Merdiny w srpnu,
Diarbekru w zářj, Orsy w řjgnu, do Biri, Antabu, Alep-
pa w listopadu, pak r. 1823 do Laodicee 10 čerwna, do
Antiochie 20 čerwna, a dále w Syrii a w Judei po bř-
zích moře středozemního; 2) z města Bender-
Abušeru druhým tahem karavan přes města Širas,
Jezd*) (w zářj 1821), pak Kozrum a Teheran táhnauc,
w zimě sice poněkud ulewila, ale z gara r. 1822 zase
dále k západu skrze města Nain, Kašan, Kum, Killan,
Kazbin do hlavnjho města Taurisu (w zářj) dorazila,
odkudž se na wše strany mezi mořem Chwalinským a
Černým, k západu na Erivan i Erzerum, k seweru na
Rešd a giná města pomorská rozléwala. R. 1823 w
měsji dubnu nabywši we kragjch perských Mazan-
deranu a Ghilanu nové sjly, překročila w mági poney-
prw hranice Ruské, kdežto po městách Lenkoran, Baku,
Tiflisu a g. w měsji zářj až do Astrachanu přitáhla.
Tu však potratiwši se posléze sama, na několik let z
cjsarstwj Ruského do východnjch kragin nazpět se ode-
brala. Teprw r. 1829 w měsji zářj gak do města Oren-
burka, tak i do Astrachanu se nawrátila; odkudž po
řece Wolze do Caricjnu, Saratowa (w srpnu 1830), Wol-

*) Na té silnici wyhnula se cholera městu Ispahanu, což při-
čítáno bylo přjsnému rozkazu wládnaučjho tam kněžice
(prince) Perského, aby karavany, džjwe skrze Ispahan
táhnaucj, to město starau cestau skrze Jezd wědaucj,
obešly.

ska, Chwalinska, Samary, Simbirska, Kazanu (w říjnu 1830), Nižnjho Nowgorodu, Kostromy, Jaroslawi, Rybinska, i až do krage Tichwinského w gubernii Nowgorodské (téměř 60° sewernj šjře) pronikla.

Ginau cestau podlé hor Kaukaských k Donským Kozákům se dostawši, brzy negen Ozow, Čerkasko a Tahanroh, ale i Sebastopol na polauostrowě Krymském, Cherson na Dněpru, Nikolajew na Bohu a Odessu (w říjnu 1830), — a k seweru táhnauc, Charkow, Wraněž, Kursko, Tambow i Moskwu (1830, 18 září) osadila. W měsíci prosinci wrazilu stranau do Bessarabie a Moldawska na Bender, Kyšeněw a Jaš, a po Dunagi na Galač do Silistrie w Bulgarsku; druhau pak stranau, do Podolj a Wolyni, na Kygew, Kamenec Podolský a Sata-now, odkudž na počátku 1831 poneyprw hranic říše Rakauské w Haliči se dotkla.

R. 1831 do máge přes Žitomjř, Mohylewo, Grodno, Wilno až do Lipawy, Rižy a Polánky na baltickém pomoří se dostawši. mezitjm (w březnu) také w králowstwí Polském rozmáhati se počala, giž 14 dubna Waršawy dostihla, (kdežto však giž dřjwe několik podezřelých nemocných bylo pomřelo), pak w říši Pruské poneyprw dne 29 máge w městě Gdansku se ukázala. Zatjm pak i po giných kragich ruských dále pokračujc, z Wologdy až do Archangelu na moři bjším (téměř 65° sewernj šjře), z Jaroslawi pak do Tweru, Witepska, Minska i k hlawnjmu městu Petrowu se přiblížila, kdežto 26 čerwna vypukši, potom 30. čerwna w Kronštatu, 26 čerwence we Wiburku, 8 srpna w Revalu spatřena byla.

Téhož času cholera také po říši Turecké w Konstantinopoli, w Mekce městě Arabském, též w Egyptě w městách Kairu, Alexandrii a t. d. welice zhaubně panowala.

W řjši Rakauské, gakož giž dotčeno, neyprwé w lednu 1831 w Haliči, w kragjch Tarnopolském a Čortkowském, ukázawši se, brzy zase udušena byla. Ale giž 5. máge vznikla opět we Brodech a i hned také do Lwowa přitáhla; w druhé pak polowici čerwna, překročiwši hory Karpatské, do Uher wrazila, kdežto se neyprw w Ugocké Stolicy w Tisa - Ujlaku, a w Zemplinské Stolicy w Tokagi, obé na řece Tise, vyskytla. W druhé polowici měsíce čerwnce giž gewila se w Pešti a w Budjně, a tu giž negen w polednjch Uhřjch ale i w Sednihradsku se rozmohla.

Z Uher do Rakaus přitáhši, we Wjdni dne 14. zářj s welikým násiljím vypukla; ačkoliw tu giž we předešlém měsíci sypnu lidé na podezřelé a choleře orientalnj podobné nemoci promjrali. Téhož času také cholera po Morawě se rozšjřila.

Naše vlast Česká, ač giž téměř odewšad tau nemocj obkljčená, předce geště dluho zdawj neporušeného požjwala: neboť ku konci měsíce řjgna, když po neyprw we Krulichu na hranicích slezských se gewila, giž na gihu w Rakausjch až do Welsu, na seweru pak do Berljna 31 srpna, do Hamburku 8 řjgna, a Děwjna (Magdeburku) 16 řjgna byla pronikla. Z Krulichu w krátkém čase do Prahy se přihnala, kdežto 28 listopadu 1831 prwnj kořist swau stihla. —

Z tohoto krátkého wyprawowánj pozorliwý čtenář pozná, kde se cholera tato počala i kterak w nepřetrženém tahu z východnjch kragin od gedné země k druhé pokračuje, zponenáhla i k nám se přihostila; též že i tjm samým taženjm ode známé předtjm cholery samostatné, gak europeyské, tak i staršj domácí indické (morghi nazwané) docela rozdjlná gest. Nebo až do našich časů neslýcháno, aby cholera buď europeyská, buď staršj indická, beze všeho ohledu na způ-

soby národů, na powahy kragin, časy roku a t. d. po tak rozšířených zemích ve své prvotní, určité a nepřeměnné podobě a bytnosti kdy rozplozena býti měla; pročež i v pravdě mezi všeobecné celého člověčenstva strasti a mory, gakož gen po stoletích na svět přicházjwagj, počítána býti může. Při čemž ale tau naděj těšiti se můžeme, že gako giné podobné neřesti, tak i cholera tato časem svým zagde, aneb aspoň z kragin našich, gakožto cizí zplodina, wymizí a tam, odkud pošla, se zase nawrátj.

Také z historického přehledu toho poznáváme, že cholera orientální, ve svém tahu na vzdory všem překážkám na vše strany přes wrchy a doly, řeky a moře zwolna w auplné moci své pokračujc, po njižních a audolích sice, při wodách, řekách (tak wzdhru gak dolů) a moři neyrychlegi se žene, ale také i na wywýšená mjsta i hory, ačkoli zdlauhawěgi, se dostává; že téměř w každé zemi předewšjm a gako zpřjma běh swůg do welikých, lidnatých a hlawnjch měst zaměřuge, z nichžto w tahu gegjm geště žádné ušetřjno nebylo, po kragjch pak wenkowských, po wesnicjch a obcjch mnohem wáhawěgi se rozmáhá; že z těch kragin, kde se usadila, ráda w sledu wogsk a karavan odtamtud táhnaucjch se stěhug; že ku konci podzimku a w zimě se poněkud zastawuge, aneb mjrněgi pokračuge, z gara však a w létě s neywětšj rychlostj a prudkostj dále střílj, gežto cholera obyčejná gen na podzim mezi lidmi se rozinahává, — rozdíl, gehož posawad geště málo šetřjno; — že všudy neyprwé a neyhustěgi na sprostý, nedbalý, nečistotný, přílišnau pracj uteyraný, aneb na leniwý, nestřjdmý a nepořádný lid, na pigany, kořalnky a bázliwce, z dosti známých a zřetelných příčin připadá, těch však samých, kteřj takowé hljdagj a obsluhuj, uměgjli se gen známým té nemoci příčinám a půwodům (o kte-

rýchž níže řeč bude) vyhnutí, docela ušetřuge a šanuge; že tedy owšem w tom smyslu, gako wůbec se zdá, nákažliwá nenj, alebrž i beze všeho tak mj-něného nakaženj, z půwodů a přjčin dosti známých pocházj.

A však již čas gest přistaupiti ku popsánj podobj, kterau se cholera orientalnj, gakožto nemoc zwláštňj (*morbus sui generis*), ode všech giných nemocj dělj a rozeznává. Nezkušeným w lékařstwj čtenářům připomenauti potřebj, že prawá i obzwláštňj cholery podoba nikoli z gednoho neb druhého přjpadku a znamenj, alebrž gen z celku všech úkazů té nemoci se gewj a dokazuge.

Cholera orientalnj, dřjwe nežli se w auplné a kruté swé twárnosti wygewj, čili před násilným všeho zdrawj poraženjm delšj neb kratšj čas rozličnými lehčegšjmi, wětšjm djlem ale newyznačitedlnými, obtížnostmi a nesnázemi, gakožto swými předchůdci (*prodroma cholerae*), se oznamuge. Nicméně každému, kdo té nemoci ugjtí a se gj uhágiti chce, newyslowitelně mnoho na tom záležeti musj, aby takowé předchůdce cholery dosti časně poznal; poněwadž ona gen w této době předchůdcůw (*stadium prodromorum*) s gistotau docela odwrácena býti může.

Předcházj wůbec cholera neobyčegné všech auctů zemdlenj, gakési zád a celého těla mrazenj, neb i slabé, tupé auctů poboljwánj, suchému lámánj podobné; hlawa gaksi sklčená, buď trochu rozpálená i bolawá, aneb tupá, pitomá; závrat; hučenj w ušjch; obljčeg a pohled teskliwý, gakausi newyprawitelnau aukost gewjoj; chut k gjdlu zmařená, ale žjžeh, obzwláště po studeném nápoj, zostřená, přitom gazyk mokrý, někdy bledšj, a dosti čistý; prsa gaksi

skljičená, oddech těžký a krátký, nikoliw ale horký; cit gakéhosi pálení u srdce a žaludku, neb i hryzení a ugjmánj mezi žaludkem a pupkem; cit wnitřnjho přeljwánj, wrčenj a baukánj (Kollern) w střewách, stolice hogná i řjdká čili průgem (Durchfall), zwláště gako woda tekaucej; moč nehogný ale spjše zmenšený; kůže wětšjm djlem chladná i suchá. Někteřj nemocnj giž tenkrátě křečné potrhovánj a stahovánj w leytkách a t. d. na sobě pozoruj.

Prawda gest, že cholera někdy beze všech předchůdců lidi přepadá a mnohé z nich hned gako hrotem omráčené porážj; což neywjce na počátku epidemie, když kde poneypřw wynikne, se stává. Později zase, když giž s menšj mocj a prudkostj po lidech se rozplozuge, zřjdká wšecky zde poznamenané, aniž pak u každého nemocného stegné předchůdce mjwá. Pročež obzwláště na takowá znamenj pozor se dáti musj, která neystálegi a neygistotněgi cholery nastáwagjci oznamuj, genž gsau: průgem (běhawka), aneb aspoň neobyčegně řjdká stolice, s citem wnitřnjho přeljwánj a bauřenj w břiše; gakási aukost weškeré citedlnosti (Gemeingefühl, coenaesthesia), gakožto wěštba těžkého roznemoženj, obzwláště okolo srdce a žaludku; twář něco změněná, gako zastesklá.

Tito předchůdcowé cholery několik hodin, ano i několik dnj trwáwagj, a nespomůželi se nemocnému hned bedliwau péčj a způsobilými prostředky, násilné wyraženj nemoci po sobě uwodj.

Tu teprw cholera orientalnj se swými určitými a znamenitými úkazy spatřiti se dáwá: záwrat se množj až k auplnému omdlenj neb omráčenj, které sice brzy pomjgj, ale častěgi se zase nawracuge; zrak se tmj, sluch zalehá, oddech a hlas se zaražuge, ztenčuge

aneb zvláštním způsobem chraplivý; ukrutná i newy-
slowitelná anzkost maluje se we twáři ku podívu znepo-
dobené (entstellt); nesmírná tíže na srdce i na prsa padá,
tak že nemocný přenáramnou mdlobou na lože své po-
waleh, nepokogně wzhlíru a sem i tam se wine, někdy
také wšj mocj s postele se sá pá. Tato wnitřnj anzkost
a těžkost, častěgi neb řjdcěgi se obnowugje, počjná ga-
kýmsi ugjinánjím čili swjránjím u pupku a žaludku, pak
odtud k srdci, k prsům až do krku wstúpuge, a nemo-
cněmu hroznau tesklivost anebo mdloby a ducha za-
tagenj působj; mezitjm břicho počastě okolo pupku
do wnitř wtažené, a sice, když se rukau tlačj, ne přjliš
bolestné býwá, a wšak, čehož sem gá w této přjpadno-
sti častěgi se domakal, zřetelným a násilným pulsowá-
njím břišné welké srdečnice (Bauch-Aorta) se pohybuge.
Při wšem tom dech nikoli horký, alebrž studený neb
chladný z ust vycházj. Ustawičná i neuhasitelná žjžej,
plamenné tauženj po studeném nápoji trápj nemocné-
ho: každý ale nápoj těžkost množj aneb k dáwenj
zdwihá. Gazyk nicméně wlhký, ano bledý, studený a
wětšjm dílem čistý se ukazuge. Baukáu, bauřenj a
přeljwanj w břicho přibýwá, aneb w bolestné wnitřnj
pálenj se měnj; chwjlemi ale také welice ulewuge.
Prwotnj průgem se množj, a gako bělawá zkalená wo-
da neb syrowátka, téměř bez wůně a bez chuti, někdy
také nazelenalá, wšj mocj a u weliké hognosti se hrne;
wnj fločky a chumáče bjlé slizi (šlemu) splýwagje, w
hrnci ke dnu padagj. Těžkost a zdwiháň žaludku, i
kwapné dáwenj podobného wodnatého a hogného bli-
wa, bez welkého sice zošklivenj, ale s násilným zwrá-
cenjm, krkánjm a hrkem se opěťuge. Puls gest rychlý,
malý, twrdý, aneb i slabý, gegž někdy sotwa cjtiti
lze. Krew puštěná gako smola hustá i černá sotwa
teče; někdy dokonce žádná z žjly raněné newycházj.
Kůže po celém těle, neywjce po nohách a po rukách

studená, bledá, skoro beze wšj páry suchá i scwrklá wadne, a neyprwé pod nehty, posléze pak téměř wšude, i w obličej, zmodráwá. Oči a wjčka hluboko wpadlé a tmawými kraužky otočené, (načež zvlášť hrozno patřiti), téměř všech slz, a tudy všeho blesku pozbýwagj, smutně a poděšeně před se hledjce. Slin, gakož i všeho giného moku w těle se nedostává, kromě nesmjrného wodnatého průgmu a wrhnutí; obzvlášť pak moč téměř žádný neucházj, an se ho totižto w ledwinách málo připrawuge, gakoby všecky vláhy w těle gen k žaludku a ke střewám se hrnuly. Nemocný, když ho bolest pomine, ležj omráčený, nečitedlný a newšjmawý, a však téměř až ke smrti sebe powědom gest; na otázky newolně a s welikau nesnázi, tenaučkým a siptawým hlasem odpowjdá, ano hlas pomalu docela tratj, a po každém namoženj se hluboko si oddychá i supá. Křeče neyprwé w leytkách, w nohách a rukách powstáwagj, prsty a audy s náramnau bolestj stahugjce a swjragjce; odtud postaupnauce k tělu a k prsům, nemocnému chwjlemi weliký nepokog, kormaučenj a swjgenj působj. W dalším běhu nemoci puls docela se tratj, twář wpadá i bledne, pot na těle studený a ljpawý se wyrážj, audowé welmi stydnau, nos špičatj, oči zkalené a dokořán otewřené zřenicj swau wzchůru se walj. Konečně žiwot zhasne, — což od počátku nemoci po několika hodinách, aneb druhého i třetjho dne stati se může.

Takowý gest běh cholery orientalnj w neyprudšj a neyzáhubněgšj swé podobě, kdyžto buď sama sobě beze wšj pomoci zanechána gest, aneb když, nawzdory všemu lékarskému usilj, předce k cji swému chwátá. A však tento běh, ačkoli w podstatných úkazech swých wždy stegný a gednotný, předce podle silněgšjho neb slabšjho autoku nemoci (impetus morbi), podle wětšjho neb menšjho počtu audů těla spolu trpjcech, rozličnau

buď prudkostí neb. mjrností pokračuje; též podle náklonnosti nemocného k giným neduhům, wšeligak s ginými případy a znamenaji promjšený, a podle wnitřnjho přirody odporu a vynaložené péče lékarské, rozličně proměněný, zkrocený neb přetržený se nacházej. Ale takowé ničeho bytného a podstatného se netýkagjej rozličnosti pod stegnými okoličnostmi giž negen na počátku epidemie, u řaky Gangesu, ale wšude, kam ta nemoc přitáhla, pozorowány a poznamenány byly, aniž pak proti celku a gednotě té epidemie za důkaz slaužiti mohau. Tak ku př: dáwenj w té nemoci často scházej, — což wšak nic dobrého neznamená, — málokdy gen násilné, ač marné zdwihánj se gewjwá; průgem ale téměř nikdy, a to gen w těch neytužšjch a neyhoršjch pádech, se pohřešuje. Takowá cholera bez průgemu a bez wrhnutí (cholera sicca) we wšech swých ostatnjch úkazech a we swé bytnosti docela se wrownáwá prwé popsanému neduhu, od něhož gen wětšjm aurazem wnitřností, a sice dokonalým a téměř smrtedlným omráčenjm žaludku a střew se dělj, tak že pro swau auplnau newládu nic ze sebe wydati nemohau.

Cholera orientalnj může po několika hodinách, též druhého, třetjho neb čtvrtého dne w dokonalé zdrawj opět se proměniti, kterýžto radostný nemoci konec ohlašuj: přjgemné teplo a mjrná pára kůže, aneb pot wyražegicj se po celém těle, s welikým ulehčenjm wnitřnj auzkosti, křečj a bolestj; moč hogněgšj; stolice wjce barewná, žlutá neb snědá, prawému leynu podobná; oči a obličeg gasněgšj a bystřegšj; nawrácenj se wšech přjrodných popudů a konánj.

Welmi často ale také w giné nemoci přecházej: we wřenj a násilné walenj se krwe k mozku, k miše hřbetowé, ku prsům aneb ke wnitřnostem břišnjm; w zapálenj mozku aneb ostatnjch strogů žiwotnjch; w rozličné zimnice a t. d. Na mnohých nemocných čtwr-

tého neb sedmého dne rozličné vyraženiny na kůži, podobné pupencům (Nesselausschlag) aneb sypanicem (Masern) a t. d. se ukazují; a na neywětšim počtu uzdrawených dlanu po nemoci ještě kůže po celém těle se laupá i strauhá.

Těla zemřelých na cholery, schopnýma rukama otewřená i wnitř bedliwě prohlížena, ukazují gisté stále změny wnitřnjeh částek swých, z nichžto mnohé případy předešlé nemoci náležitého wyswětlenj nabývají. Krew negen we krewnjeh ale i w pulsownjeh žilách gest černá i hustá, nashromážděná zvláště u srdce, we pljcech a w ney důležitějšjeh žiwotnjch strojch neb gegich obálkách, okolo mozku, michy hřbetowé, na žaludku, na střewách, w gatrách, slezinách, i až do neytenšjeh žilek, gj nabubřených; gátra také naplněná tmawau žlučj; sleziny zmodralé a ocháblé; žláza pankreatická a ledwiny neproměněné; měchýř téměř prázdny a scwrklý; w žaludku a we střewách ta samá látka wodnatá, která se za žiwa wen hrnula; střewa ale wnitř sem i tam krwj podlitá a gako modřinami a wředy osetá.

Po výkladu neyznamenitějšjeh ukazů cholery orientalnj zbývá otázka, z kterých a gakých příčin ona powstává? Prawá i dostatečná gegj příčina ležj w gakémsi wnitřnjm těla porušenj, čili w tom, což bytlostj té nemoci nazjwáme: o kteréžto však, poněwadž se nikoli zgewně spatřiti aneb zkauškami na gewo wywesti, alebrž gen rozumem stihati dáwá, domněnj swé k ginému času a příležitosti odkládám. Zde pak gen o takowých příčinách nemoci gednati budu, které tělesným smyslům našim a bedliwé pozornosti lékarské gisté a patrně se předstawují.

Knemoci této předně gakási zvláštnj, po zemjch a kraginách se rozmáhagj, sklonnost čili wnjma w ost těla lidského náležj: ty zagisté škodliwe příčiny, kterýmž se ona prawdiwě přičjtá, we kragich od gegjho taženj vzdálených samy w sobě žádné cholery orientalnj nezplozugj; a ona, kamkoli posawad přitáhla, wšude téměř gen takowé osoby sobě podrobuge, které těmto patrným a dosti známým příčinám a půwodům wyhnauti se nechtěgj aneb nemohau. Protož domnjwám se, že to, co cholery orientalnj po swětě roznášj, na gakožto podnět nemoci (Krankheit erzeugender Reiz), alebrž gakožto ugemněnj čili náklonnost k nemoci (Receptivität, Krankheitsanlage) od gedné země k druhé pokračuge. Toto pak zvláštnj ugemněnj čili nakloňowanj k nemoci, poněwadž nagednau množstwj lidu napadá, za obecné čili za epidemické uznáwám. W čem ale vlastně ta epidemická náklonnost záležj, wyprawiti nelze; gen to známo, že ani ona sama pro sebe téměř nikdy auplné a prawé cholery zploditi nemůže, nepřjstaupjli k nj geště ginj patrnějšj nemoci půwodowé. Nacházegj se sice řjdcj příkladowé cholery, obzvláště z počátku panowanj gegjho na některém mjstě, kterj snad gen této moci epidemické přičjtáni býti musegj: auhrnkem ale a wůbec žádný člowěk se skutečně nerozstonáwá, kterýkoli následugjcjch škodliwých příčin čili půwodů se uwarowati, aneb gich se zprostiti může. Takowj náhodnj, a však na neywýš učinliwj půwodowé cholery orientalnj gsau:

A) Wzdálenějšj, kterj zvláštnj náklonnost k té nemoci rozmnožugj:

1) Přebýwánj w njzkých kraginách u wody, při řekách, při moři, neywjce ale při gezerách a bahnách.

2) Wlhký, stuchlý, auzký přjbytek, lidem přeplněný, čistému auwěťj nepřjstupný a neprowjwaný.

3) Nečistota na těle, w šatstwu, a w domácjm i gíném náradj.

4) Wšelikerá nauze a nedostatek na oděwu, obuwi; na přikrytj času nočnjho neb w zimě, na topenj; hlad a bjda a t. d.

5) Pokrm obyčegný těžký, nezážiwný, nechutný, zkažený.

6) Přílišná těžká i ustawičná práce, gak tělesná tak i duchownj; spanj nočnj zanedbané neb zapuzené.

7) Obyčegné sklјčenj ducha i srdce welikau bázliwostj, starostj, nepokogem, zármutkem, nenaděgným se zamilowánjm a tauženjm.

8) Smilstwj, oblipné a hanebné se chowánj.

9) Opilstwj, neywjce ale nawyklé kořalky chlastánj.

B) Bližšj půwodowé, po kterýchž auplná cholera náhle wyraziti může :

1) Nastuzenj, obzwláště noh a žaludka; zaraženj potu wyražegjcjho se po welikém těla rozpálenj aneb unawenj; broděnj se a šlapánj we studené wodě.

2) Přecpánj a obtjženj žaludka gjdlem a nápogem nemjrným aneb škodliwým, neztrawným, nadýmawým, kyšjcjm, tučným, zastaralým a zkaženým, prožluklým (ranzig), přeostrým a prudkým, aneb příliš chladjcjm, ku př. owocem, náhlým pitjm mnoha studené wody neb kyselého piwa a t. d.

3) Silné podnapitj kořalkau, rosolkau, wjnem, piwem, neb gakýmkoli podobným nápogem.

4) Nemjrué těla unawenj a rozpálenj, ku př. tančem, běhánjm a t. d.

5) Prudké znáružiwěnj a zwašniwěnj, zwláště hněw, strach, a předewšjm uleknutj a úžas při pohledu na těžce cholerau nemocného.

6) Nočnj taulánj a wúbec gakékoli silné výstupky

Slušjť geště krátce udati, gak při cholernj epidemii chowati se náležj.

O lékarských prostředcích proti choleře zde řeči býti nemůže; takowj w neumělých rukau wždy wjce škody nežli prospěchu přinášjwagj. Gen o uchráněnj se před nj skrze prostředky, genž každému na anadě gsau, a o potřebném chowánj se při prwujm nápadu gegjm, dřjwe nežli pomoc lékařowa přispěti může, chei geště k zázěrku pagednánj tohoto některé rady podati.

Na pilném chráněnj a warowánj se cholery nejwice záležj; toto pak se stává bedliwým uwarowánjm se wšech nahore dotčených přjčin a půwodů nemoci. Sem náležj, aby krag a přjbytek wlhký, možnáli, opuštěn a za wyššj i suchý změněn, a powětrj skrze přebýwánj mnohých lidj w gizbě zkažené opatrným otwíránjm oken častěgi obnowowáno bylo, což wjce platj, nežli wšecká gakákoli kauřenj a kaděnj, kteráž obyčegně gen zápachy poněkud zahalugj, ale wzduchu (powětrj) ode škodliwých par očistiti nemohau. Swětnice a ložnice co neyméně lidem a čeledj přepřlňowány a stěšňowány, owšem pak dobytek ani drůbež w gizbách trpjni býti nemagj. Gak tělo, tak i šatstwo, prádlo, dům a nářadj, potřebj často a bedliwě čistiti, postel také, peřiny, modrace a slamojky protřásati a prowjwati. Pro uwarowánj nauze, a pro opatřenj sobě potřebné wyžiwy slušj neleniti a nemarnotratiti; alebrž gměnj swé a potřebné zaměstnánj tak sobě rozděliti, aby ani přjlišnými starostmi, ani nemjrnau a přjliš namáhagjoj pracj sužowati se potřebj nebylo. Zwlastě ale zapowjda se wšeliká nemjrnost w gjdle a w pitj; ačkoli s giné strany zase ani přjlišná w tom ugma a celé uchýlenj se ode zwyklé a k duhu slaužjcej žiwnosti se neschwaluge. Můžeť téměř každého gjdla,

kterému kdo nawykl, mjrně požíwáno býti, wygma gen ty, které patrně škodj, pokrmy totižto zkažené, zaleželé, příliš tučné, prožluklé aneb w puch přecházegj. We zvláštnjm pak potahu k orientalnj choleře geště nadto následugj potrawy za škodliwé aneb aspoň za podezřelé považowati se můsegj: owoce wůbec, zvláště surowé, kyselé, wodnaté a nezralé; zelj, a studené wařiwo wůbec; staré uzeniny, klobásy, slanina, gakož i všeccka se slaninau přistrogená gjdla; těžká i nadýmawá gjdla maučná, luskowatiny, čerstwé pečený chléb, buchty a t. p.; starý, ostrý seyr; přílišný nápoj studený, chladj a kyselý; kořalka, punš a giné pálené ljby. Naproti tomu gest mjrně požíwánj dobrého starého wjna, aneb i dobře wyleželého, nezfalšowaného a nekyselého piwa, dowoleno a prospěšno. Slušj pak každodenně na čisté auwěťřj na procházku vycházeti, a přitom gen sichrawého, bauřliwého a zvláště mlhawého počasj, pak močálů, bažin, nečistých ulic a aužlabj se warowati; také šetřiti se potřebj každého nastuzenj, zvláště gestli tělo rozechřáto; pročež šacenj se nebudiž ani příliš teplé, ani chladné, ale počasj a nawyklosti přiměřené, nohy a žaludek zvláště před ochlazenjm a promočenjm ochráněny buďte. Po práci slušj dopřjti sobě odpočinutj a okřánj, pod večer doma zůstati a gjti wčasně do postele. Kdo se oddal diwokým wášnēm, hýřenj a prostopašnosti, hled se těch nezpůsobů zprostiti; kdo příliš kořalce a přepalowaným nápojm nawykl, aspoň umenši gich mjry potud, pokud se zdrawjm geho se spášj. Každý wed život pořádný, dobročinný a pobožný, aniž obtěžug swědomj swého hřjchem gakýmkoli, abys we sauženj, které nemoc tu sprowázj, pokogně, neohroženě a bohu oddaně setrwati mohl; zapud všeccky péče a starosti nepotřebné, zvláště pak přílišnou bázeň cholery, aneť w praw-

dě bezdůvodná i marná, gelikož, gak nahoře wypsáno, téměř cele gen na tobě gest, uwarowati se gj. Pohled na nemocného cholernjho může náhle úžasem a hrůzau podgiti; wěz to a buď na to přichystán, abys se nezhrzil; nebudeť ani pohled, ani blížkost, ani mnohonásobné dotýkánj se nemocného škoditi, zůstanešli beze strachu a lekánj, a budešli pilně šetřiti ostatnjch předpisů zde wyloužených; i hljdeyž a ošetřug bez ostýchawosti a bázně ty nemocné, kterýchž žiwot a štěstj pěči twé swěřeny gsau. Obaweselug přitom, pokud možná, mysl swau, wzdey se čistým radostem a potěšenjm we společnosti a w domácnosti, a důwěřug se dokonale w boha, w maudré a dobročinné přjprawy zemské wlády, w pěči a usilowánj lékarské, w přjzeň dobrých lidj a i sám w sebe, totiž we zdravý rozum a opravdowau pewnau wůli swau.

K bezpečnému předegitj cholemy potřebj, kromě uwarowánj se přjčin giž dotčených, také pilný a ustatwíčný pozor na sebe a na předchůdce gegj (prodroma cholerae), aby při prwnjm gich se bljženj hned pomoc lékarská přiwolána byla. Od takowé pozorliwosti a pěče při choleře téměř wšecko záwisj: možnost odwrácenj gegjho, a wypukneli předce, gegj wětšj neb menšj prudkost, i aučinnost lékarského snaženj. Zwluštitě a nadewšecko důležitá wěc gest, aby po celý čas epidemie žádné běhawky, buď ona sebe nepatrněgšj, tageno a zanedbáno nebylo; aby sám sebe nikdo léčiti se nestrogil, poněwadž nižádný gakkoli wychwálený preservativ s celau gistotau nepůsobj, a w rukau neumělých bez nebezpečenstwj zřjdeka se užjwá; pročež aby hned při prwnjch znamenjch cholery, a možnáli, při každé se wyskytugjcj běhawce, hned lékař zawolán byl.

Dřjwe nežli lékař zawolaný přigde, nelze nic maudřegšjho činiti, nežli nemocného w mjrně teplém poko-

gi hned na postel položiti, celé tělo geho až pod krk náležitě teple, a však ne gakož se stává, přílišnau tžj perin a t. p. přikryti, gemu suché ohřjwané, aneb teplým popelem, teplým pjskem a t. d. naplněné šátky, aneb teplau wodau nalité a dobře zacpané láhwice na žaludek a k nohaum přikládati; ejtjli welikau zimu a mrazenj, dáti mu teplého thé z vysokého slézu (Eibisch) aneb bezu, a však ne příliš hogně; omdljli, třjti audy geho flanelem aneb sauknem a dáwati mu pod nos silný ocet; zapotjli se, pečowati, aby se neodhalil a tjm potu nezarazil. Ostatnj všeco musj se zůstawiti lékaři, genž také w každém zwláštnjm pádu, čeho při hljdánj a očišťowánj nemocného i ozdrawugj-cjho šetřiti potřebj, ustanowj, aneb o ustanowenj toho a o poučenj žádán býti může. *

•9.

Liternj zpráwy.

1) *Z Haliče a z Polska.*

a) *Časopis naukový Lwowský.*

Nesmrtelné paměti Josef Max. hr. Ossolinský zbj-
ral po mnohá léta (od roku 1793) knihy s tjm aumy-
slem, aby ge kraganům swým we Lwowě k weřegněmu
užjwánj wystawiti mohl; při čemž arci na možnau aupl-
nost spisů polských a o Polsku gednagjcjch neywětšj zře-
tel mjwal. Dne 4. čerwna 1817 předložený gehu ustaw
k rozšřřenj oswěty w Galicii G. M. Cjsař neymilostiwěgi
stwrditi ráčil. Hrabě Ossolinský wykázal na stawenj a
na přewezenj knih do Lwowa, neboť posud we Wjdni a
w Zgorsku složeny byly, dwa tisjce dukátů. Ze zruše-
ného kostela wzněsl se chrám Musám pro zbjrky ty,
kterěž mimo glné přjrodopisné, numismatické a ethno-
grafické starožitnosti, přes 22,000 swazků knih a ruko-
pisů zawjraly. Marcella hraběnka Worcelowá, roze-
ná Bielská, darowala tomuto národnjmu základu wýnos-
né panstwj swé Rakowiec w kragi tarnopolském, a gasně
oswjcený Henryk knžě Lubomirský, kterýž nynj
kuratorem ustawu toho gest, připogil k němu nawždy
w bohatých zbjrkách se skwaucj Museum Lubomirscia-
num. Aby tjm spjše vlastenci tohoto užitečného ustawu
aučastni býti mohli, uzawřeno bylo časopis wydáwati, a
1828 počal práci tuto kanownjk S i a r o c z y ŋ s k ý, biblio-

thekář a ředitel zbírek lwowských, a sice Časopis we čtyrech swazcích na rok, kterýž až do své smrti wésti nepřestával, tak že na léta 1828, 1829 a 1830 deset swazků na swětlo vyšlo, ano i po jeho smrti ještě dva od něho připravenj swazkové, k doplněnj roku 1830, vydáni byli. Obsah tohoto časopisu jest následugjej: 1) Rozličná gednánj z vlastenských dějin a literatury. 2) Pisma starožitná k zachowánj gegích paměti. 3) Zpytowánj historická, zeměpisná a rodoslovná wůbec. 4) Statistické známosti vlasti. 5) O plodech přirozených we vlasti se wzhledem na nowé wynálezky k polepšěnj polnjho i domácjho hospodárstwj. 6) Uwahy a zpytowánj gazyka polského. 7) Gednánj w předmětu o uměnjch w řeči polské psaných. 8) Zpráwy z nyněgšjch časů ke wšeobecné známosti w uměnjch a wědách.

Na mjesto důst. Starczyńského pečlivý sobě swěřěného, ustawu Kurátor powolal w polské literatuře slavně známého Konstantjna Słotwińského; kterýžto chwalnau horliwostj přetržený časopis na rok 1831 nahraditi se snažj, neboť nás od nowého léta giž druhý swazek s následugjejm dopisem došel: „Odbjragjce zde skrze vlastence našeho Časopis českého Museum, čjtáme geg s takowým zaljbenjm, gaké zbratřěného národu plody w každém Slowanu wzbuzugj. Prosjme tedy přig-manti náš Časopis naukowý, kterýž pro rozličné smutné přjhody zastawen, znova wydáwati se počjná a bez přjtrži wydáwati se bude. Newyspytatelné přjčiny zdržugj literaturu polskau w Galicii; nemámeť pjsem časowých, nemůžem se w tom ohledu rownati s milowanými Čechy, kterjž magj Krok, Čechoslaw, Časopis museynj, Časopis pro katolické duchowenstwo, Wečernj wyražěnj a snad i giné w národnjm gazyku. My w Galicii magjce mimo nowiny (Gazeta Lwowska a Rozmaitości) gediný toliko časopis, musjme w hod choditi w obut celé weřegnosti, tudy rozličné mjsjce předměty,

aby se gen čtenárstvo zaňalo. Nechť nás to wymluwj, před přjeným saudem swětlegšjch bratřj; milo nám bude čjstj gegich zdánj, a když gjm počtění budem, prosjme užjwati k nám gazyka českého. We Lwowě 30. pros. 1831. (podpis) Słotwiński m/p.“ Obsah těchto dwau nowých swazků gest: I. 1) Obrana autorstwa od Ossolińského. 2) Uwahy krytyčné nad wýpyskau z Lętni od K. S. 3) Źiwot Marie Leszczyńské od X. W. 4) Giřj Kulczycký we Wjdni, od M. Zakrzewského. 5) O zeměpisu Galicie, od T. D. a K. S. 6) Mrawná zdánj rozličných spisowatelů. 7) Olšina, ballada od J. M. 8) Wýpyska ze zemanstwa Virgiliowa, od K. S. 9) Zdánj o zábawkách dramatičných M. Suchorowského od K. S. 10) Umrť Jana Sniadeckého. II. 1) Počátky Slowanůw, od Ossol. 2) Krytika spisu K. Słotw. o Polsku, s odpowědj K. S. 3) Rozebranj 4té a 5té knihy historie Długosowy, od Kownackého, 4) Známosti zahraničné o spisjch polských. 5) Rozebranj pjsem „F. Sartori Literatur des östr. Kaiserthums.“ 6) Pharsalia Lukana, přjstup, od K. S. 7) Giskra, powěst od Jul. Niemcewicze. Penjz od Ed. Majkowského. 8) O Źiwotu a spisjch X. Sianiawského, od K. S. 9) Uwahy nad spiskem „Pulawy“, od K. S. 10) Frašky.

W. H.

b) Práva Slowanská.

Wacław Alexander Maciejowski, Dr. a Prof. na wysokých školách warsawských, wydává welmi důležitý spis „Práva slowanských národů w gich politickém a zákonodárném zřjzenj“, kteráž w zákony národů slowanských od neydáwněgšjch časů až do 17ho a 18ho wěku, a w zákony 18ho a 19ho wěku rozděluge.

W spisu tomto se wygasňugj neyprwé zákony slowanských národů řjmsko - katolického náboženstwj, mezi nimiž neyznamenitěgšj české a polské gsau; po-

tom zákony Slowanů náboženstwý řeckého obřadu, w nichž ruské prwnjm mjstem stogj, a srbské mnoho důležitého poskytgj. Rozdjl ten zakládá se neywjce na tom, že zákonowé katolicko - slowanských národůw wyhnauti nemohauce působenj kanownického práwa a papežské moci, w tak půwodnj čistotě se nezachowali, gako zákonowé Slowanů řeckého obřadu, při kterýchž duchownj włáda, magjc mocnáře samy za nevyšší hlawu cjrkwé, tolik aučinkowati nemohla.

Zákonodárstwý slowanské rozpadáwá se též dle času opět we dvě částky. Prwnj se tratj w 13té a 14té stoletj, kdežto téměř všickni kmenowé slowanští; aneb aspoň neyslawnějšj národowé, gako Čechowé, Poláci, Rusowé, Slowáci w Uhrjch a Srbowé, swá obyčegná práwa sepsali, dle kterýchž netoliko tito hlawnj národowé, ale i gim podwrženj menšj kmenowé, totiž Slezané, Pomořané, Mjšňané, Lužičané, Slowenci a Slowinci, Dalmaté, Charwáté, Bosňané a Bulgaři a t. d. obcowali a sauzeni býwali. Druhá částka mizj w 17tém a 18tém wěku, kdežto někteřj s Německem mezugjcj Slowané poněmčeni, a na ten způsob od Slowanstwa odtrženi byli; ginj naproti tomu, gako k. p. zbytkowé Prusů, Letů a Litwanů, seslowenčeli; konečně někteřj slowenští národowé, totiž Čechowé a Poláci, samostatnost sice, ne však zcela národnost swau potratili.

Spis tento psán gest w gazyku polském, prwnj djl (4 djly wynášeti bude) giž wyšel, a obsahuge historii zákonodárstwa, státnj, městské a hrdelnj práwo, gakož i řád saudnj. Pramenowé práce této byli netoliko zákonnj knihy nazwjce geště netišťené, ale i staré listiny a chroniky. Mimo to ku pomoci použito nowěgšjch spisowatelů, gichž náhledowé a předstawy po dostatečném rozwáženj posauzeni zde gsau. Také se ohled bral na zákonodárstwa cizj, totiž řjmské, germanské, na kanownické práwo a ustawy

řecké. Poukázán gest wplyw gegich na slowanské, a wymyšlenjm vlastně půwodnjho slowanské patrně se zračj. Konečně w spisu tomto widěti gest, že mnohá zřízení, gimiž se nyněgšj Europa honosj, Slowanům dāwno znāma bývāla.

2) *Z polednjch Uher.*

(Zeptanij p. P. J. Šafařjka ku P* na počátku b. r.)

— „Wšecko, co nynj činiti mohu, a také pilně čijnjm, w tom záležj, abych potřebné k historii gazyku a literatury polednjch kmenů slowenských materialy sebral a k budaucjmu užitj přiřadowil. Powinnost to neypředněgšj, z položenj mého geografického wplywagj... Po pětiletém marném namáhānj poštěstilo se mi naposledy wšecky překážky odstraniti a cestu sobě ke mnohým buď zawrženým buď skrytým památkām gazyka i literatury otewřiti. Rozkazem a nařizenjm wyššjho duchowenstwa katolického wšudy wšecko po Slawonii, Chorwatech a t. d. pilně se přehledāwā i pro mne spisuge. Mnohé pěkné věci sem giž dostal, giných se geště naděgi. Ku podiwu gest, gak mnoho od XV. stoletj až posawad w srbsko-illyrském a chorwatském nářečj knih i psāno i wydāwāno. Neyslowutněgšj naši literatoři, Dobrowský, Kopitar a ginj, o tom posawad ani gen myšlenj neměli; gināčeby dozagista K*** byl nepsal, že w bibliothece p. Zoisa w Lublani wšecky illyrské knihy se nagdau, — an gich tam ani stā část! — a na giném mjstě takto literně: „Die Slawonier, wie ihre leiblichen Sprachbrüder, die Dalmatiner, schreiben zwar seit 300 Jahren, dann und wann, etwa jede Generation, einen Brief, oder gar ein Buch“ a t. d. Nenj diwu; wždyť sami Illyři a Chorwāti newědj, co magj a co měli; gako Čechowé polowici swé staré literatury giž gen w Indexu a w gi-

ných registřjch magj, t. pauhé toliko tituly knih. Literatura potlačených, otrlých, slabých národů, gakowj gsau wětšjm djem slowanštj, nemůže wtak organickém spogenj býti a takowý celek skládati, gako německá i giné. Illyrowé w poetickém a theologickém oddělenj aspoň Čechům neustupuj. Také se mi poštěstilo dobytí opět některé starožitné památky gazyka srbského, gichž tu i tam mnoho drahocenných se nacházj, — kdybych ge gen wšecky wysljditi a sebrati stačil! Téměř při každé příležitosti, když se někam na cestu po Slawonii, Banátě a t. d. vydám, w starých chrámjch a klášterjch na knihy posud neznámé uhodjm. Co pak? kdybych takto Bosnu, Hercegowinu, Macedonii, Bolgarsko a t. d. progiti mohl! Za to mám, že zde cyrilským pjmem giž před 1491, a tak dřjwe nežli w Krakowě tištěno. Našel sem zlomek srbského rituálu, literami černohorskými (1493—1495) tištěný, ale snad dřjwe? Dušanůw zákon, rukopis posud neznámý, pro p. Maciejowského we Waršawě sem přepsal, přeložil a wyswětlil, pokud mohl, což mě wěru dosti práce stálo; M. měl z toho srdečnau radost, a pjše mi, že mu tato srbská zbjrka welice whod přišla, a že z nj mnoho swětla nabył. O wšech těchto a těm podobných wěcech má historie literatury slowenské časem swým dokonaleu zpráwu podá, kterau sem obšjrně a dle plánu docela nowého, posawad, pokud mně známo, od nikoho neužitého, spisowati počal. Dosawad sem gen literaturu illyrských Slowenů, t. g. Srbů katolických i řeckých, Chorwatů a Slowenců wyhotowil; k ostatnjm mám gen materialie a dobré pomůcky pohromadě.“

„Z položených zde slow Wám giž bude patrno, že sem p. Kucharského rozdělenj nářečj slowenských*) za

*) Wiz Časopis tento na r. 1829, sw. IV, str. 122.

prawé přigal. Učinil sem to za vlastním přesvědčením—a to tím lépe. Za to mám, že sem powahu těchto polednjch dialektů dokonale wyskaumal. Dobrowský přijliš lehce klassifikowal. — Gábych řekl asi takto: Geden gazyk slowenský; dwogj mluwa: A i B (gména gim třeba hledati); we mluwě A dwogj řeč, t. ruskobolgarská a illyrská; w illyrské řeči (idioma?) trogj nářečj, t. srbské, chorwatské a slowinské (dialectus serbica, croatica, vindica). Snad se časem swým trogj mluwa A, B, C wygewj. Kdo dialekty ruské a maloruské posawad dokonale wyskaumal? co o těch věcech psáno, nic naplat. Gá však gen tolik gistotně wjm, že tři polednj dialekty, srbský, chorwatský a windický, gsau ratolesti gedné haluze; o tom napotom ani stjnu pochyby býti nesmj. Kucharski tedy dobře klassifikowal; prawda měgž průchod swůg bez přigjmánj osob. Dwogj pak wěc zde powáženj hodna: a) řeč illyrská gest prastará, všecky gegj podstatné formy se giž před Cyrillem wyskytugj, (nemohli tedy Cyrill a Methud windicky psáti); zachowalo se w nj mnoho půwodnjch slowenských forem. Nářečj bolgarské, w kterém Cyrill psal, giž w ten čas (850) mělo některé nowěgšj formy a méně půwodnj nežli illyrské. b) Řeč ta gest přeboháta. — Gazyk náš gest podiwu hodný. Nyněgšj dialekty naše gsau giž gen stjnem toho, čjm někdy byly. Národ, který w neyhlubšj starožitnosti tolikero půwodnjch nářečj utwořil, musil býti weliký, mocný, swobodný. Byla to epocha přirozenj a geho sily i působenj. Bohatstwj gazyka rostlo tenkráté právě tak, gako stromowj na horách. W časjch pozděgšjch nářečj gen se přetwořugj, ale neutwořugj wjce, ku př. bolgarské. — Řeč spisowatelská, zattičtěná, stogšj právě w tom poměru ke staré předspisowatelské, w kterém starec ke mládenci. Ale člověk se we swém tworů, swé zahrádce wjce kochá, nežli w zahradě přirozené, silami gemu neznámými utwořené.“ —

„O nových plodech zdejších literatorů Wám téměř nic psáti nemohu. Srbské knihy sice dosti w hogném počtu vycházegj, ale gsau to věci wesměs nezralé, nazwjce od nedospělých študentů psané. Wuk nepíše nic; byw nevyšším sudjm w Bělehradě, sedj nynj w Zemljině bez úřadu. Litugi muže lepšjho losu hodného. W Srbsku všeco w starém zmatku; nahie newráceny; Rusi zemi změřili a topografickau mappu zhotowili, ale s sebau wzali. Založili také tiskárnu w Bělehradě, genž ale posawad, kromě pasů, protokolů, ohlášenj cholery a t. p. geště nic newyslala na swětlo. — W Dubrownjku Martellini tiskne Gundulića i giné staré spisy, nazwjce ale nábožné knihy. Ohlásil i „Parnass illyrský“, t. všecy poety asi we 20 djlech; ale z toho nic nebude. W Řece, Splitu, Zadru, Triestu, Benátkách a t. d. také hustěgi knihy illyrské se tisknauti počjnagj: ale zhrozjte se nad tjm barbarským prawopisem či raděgi neprawopisem! Voltiggi a Stulli hluchým zpjwali. Ten barbarský neřád gest zkázau literatury dalmatské. Slawonci předce něco zpráwněgi pšj. — Knihy chorwatské vycházegj w Zááhřebu a Waraždjně — ale málo znatněgšjch. P. Frant. Xav. Koritič, kanownjk a arciděkan w Zááhřebu, wyhotowil w rkp. Virgilia, a p. Jan Krizmanič, opat i farář w Bystřici, Miltonůw ztracený rág. Kdyby to gen wydali — ale gest to los neylepšjch illyrských spisů, že w rkp. hnigj. Gunduliću Osman až do 1826 čekati musel na tisk! — W hornjch Karlowcch (Karlstadt) pan Prättner založil nowau cyrilskau tiskárnu: wyšly z nj některé knihy, gako Dositejewa Bukwice (djlo pohrobnj) a některé románky. — W Lublani vycházj zbjrka básnj, pod názvem „Krajska zhbeliza“ (1830—1831) posawad dwa swazky, třetj se tiskne. Redaktor gest Kastelez.“ —

3) Z Pešti. (Z Pražských Nowin).

Dne 12. ledna t. r. pochován gest dwogjetihodný pan Bohuslaw Tablic, někdy starší ewangelického bratrstwa Welkohontského, kazatel cirkwe neyprw we Skalici, naposledy w Kostelnjch Morawcech. Zemřel po několikadennj zimničce, pošlé z přechlazenj na cestě, když se z blizké filialnj wesnice nawracowal. Muž ten znám gest krom toho dosti každému milownjku českoslowenské literatury z geho mnohých a užitečných spisů. On má tu zásluhu, že znal giskru lásky k řeči u mladšího pokolenj mezi Slowáky výborně rozněcowaťi, obzvláště swými znamenitými žiwotopisy učených Slowáků a spisowatelů, která kniha gest a zůstane wždy oblíbeným čtenjm. Geho zásluhy gako spisowatele, básnjře a překladatele zanecháváme krasowědcům a děgopiscům našj literatury k oceněnj: ale pominauti nelze při nebožtjkowi tu pěknau vlastnost, že žiwost a hebkost ducha zachowal až do smrti; že se k žádné buď orthografické buď prosodické saustawě a korauhwi nepřiwázal tak, aby w nj a s nj ztwardnul, anebo práwě znáružiwěl naproti giným. Pokračowal wždy dále s časem a wolil co se mu lepšího zdálo. Zemřel w 63 roku, bez djetek; geho znamenitau magetnost dědili potomci bratrancowi, pausz Maďaři, sotwa slowa slowensky rozuměgjej. Knihowna geho obsahuge řjdkosti a pamětnosti českoslowenské, gakowé sotwa která giná. Rukopisy swé k wydánj poručil Kollárowi w Pešti, ale bohužel žádného nákladku k wydávánj gich! — Tablic národ a řeč horliwě milowal, měl geště wždy mnohé plány a umysly, rozšjřenj a chráněnj českoslowenské řeči w Uhřjeh se týkagjej. Tak ku př. strogil se kathedru českoslowenské řeči při ewang. školách w Banské Štáwnici zaraziti a učitele powolati; strogil se w slowenském městě Krupině, kde dwa domy měl,

tiskárnu pro českoslowenské knihy založiti a t. d. Ale všecko to zůstalo neuskutečněno. Proč? řeknou mnozí. Příčiny toho jsou rozličné. Muž bohatý a bezdětný jako Tablic mohl a měl ovšem nejen pérem ale i pokladem národu a řeči své znamenitě posloužiti. Písař tohoto byla to posavad nepochopná věc, proč magetnější Slováci v Uhřích zemřeli bez dětí, (gako k. př. Institoris Mošowský v Prešpurku) tak skaupej a newděčnej býwaj naproti vlastnjmu swému národu: že, když na latinské neb maďarské školy tisíce poraučej a dāwaj, na slowenské sotwy sta neb desátky, gakoby na posměch! Než dopjdl se naposledy příčiny: našel totiž, že mnozí to činwaj proto, poněwadž po gegich smrti s takowými, na slowenské potřeby obětowanými penězi w uherské kragině gināk se hospodařj. Penjze ty přichāzegj obyčejně do maďarských neb giných rukau, které ge ku prospěchu, ne našeho, ale swého národu, pod mnohými způsobami a zāmysly obrātiti znaj, gako se stalo w Bystřici s fundacij wdowy Gočecowé rozené Bezekové, kterážto značnou summu w testamentě na tištěnj slowenských kněh učinila byla, a mnoha ginými. Takové přjhody odstrašuj mnohého horliwého a magetného Slowana w Uhřích, odstrašili nepochybně i zesnulého našeho Tablice, gakožto sám wyznāwal a hořce nad tjm žalowal. Otāzka jest: čjmby se tomuto něgak pomoci mohlo? Kdo miluge swůg národ, ať rady dá a přemyšluge o prostředcích. Zdaližby se za administratory podobných ležatů nemohli wýslovně rozenj a čistj Slováci w testamentě ustanowiti? Anebo zdaliby nebylo lépe takowého poručenstwj do Čech poslati a k giným, týž cjl magejm, fundacij přiwltělit? Tamť jest Museum, tam Matice čili společnost k wydāwānj českoslowenských knih: tamby neomylně každý takowý penjz lépe ugištěn a ubezpečen býti mohl, aby se po smrti poručitele geho wůli na odpor neužjwal. —

Toto gsau důležité myšlénky, ku kterým smrt tak wážného a horliwého Slowana newyhnutně příležitost zawdává: gelikož na gehu příkladu mnozj zmuďřeti mohou. Ostatně srdečně přegeme, aby nám někdo co neyďjwe uplný žiwotopis zwěčného zhotowil. Geho přeloženj francauzského Boaloe gest práwě w Budjně pod tiskem. Sláwa gehu duchu, pokog gehu prachu! —

J. K.

4) Z Prahy. Zpráva o Matici české.

Podlé §. 3. prawidel základnjch Matice české dne 1 ledna 1831 weřegně ohlášených, zbor museynj pro řeč a literaturu českau aučty na rok 1831 tuto wůbec w známost uwěsti sobě za powinnost pokládá.

Gakož zbor tentýž, — w důwěře gisté, že posud w mnohých srdcích českých šlechetný oheň lásky k vlasti a národnjmu gazyku neuhasl, — předešlého roku o založenj zvláštnj pokladnice k wydávánj knih českých pábnům vlastencům literatury našj milowným swé nawrženj přednesl: tak nynj po gednom uplynulém roce tu přjgemnau zpráwu gim dáti w stawu se widj, že to podniknutj zdařilemu počátku se raduge, a naděgi wždy klepějmu prospěchu a zrůstu poskytuje.

Tištěné o sobě zvláště, a zde (ku konci swazku) přiložené aučty ukazugj, že od čtyřidceti třj PP. přispěwatelů a zakladatelů, (kterýchž poslednjch, co auplně takowých, mimo dvě společnosti, se začátkem roku běžějho patnácte se počtlo, a mezi nimiž i gména wzácná z vysoké našj šlechty se nalezagj), učiněná snáška peněžná až do 6 ledna b. r. 1832 obnášela dwa tisjce, tři sta, šedesáte tři zlaté a 10 kreyc. w stříbře, z nichž až do oné doby na aurocjch zjskáno 34 zl. 40 kr., kteréž auroky, poněwadž zběhlé až posud autraty

dílem od p. rytíře z Schoenfeldu, dílem od andů zbo-
rowých nesený byly, na vydání knih již celé tžmto
rokem obráceny býti mohau.

První plod činnosti své gmenovaný zbor již na
swětlo vydal, totiž: „Hlasy vlastenců ke dni 1
března 1832 na památku čtyřicetiletého
slavného panování G. M. císaře a krále
Františka I. V Praze 1832 v 4. str. 34.“ Malé-
ho gen pokynutí bylo potřebí, aby w krátkém čase ně-
kolika tak říkage dnů sgednotil se sauzwuk 15 hlasů
wlastenských, gichžby při delší lhůtě zagisté mnohem
wjce bylo zawznělo. Kdožby z prawých Čechů nemi-
lowal sněmi dobrého wládaře, pod gehožto štítem gak
wůbec naše řeč a literatura mocné požjwá ochrany, tak
zwlášťe nowe toto úsilí naše powstalo a žádaného na-
diti smj se prospěchu! Staral se o to zbor, aby první
to čislo spisů přičiněním geho wydáwaných čistým a
předmětu swého hodným tiskem na swětlo vyšlo, w
čemž páni Bohumila Háze synové žádost každau ne-
gen naplnili, ale i předčili. Powinná wděčnost káže i to
oznámiti, že, ačkoli nápis „nákladem Matice čes-
ké,“ gakož wprawdě tak býti mělo, ten spis wydán
býti opowjda, nicméně všechny autraty na wydání geho
oswjcený pan Rudolf knjze Kinský sám welikomyšlně a
štědře zaplatiti ráčil, dle gehož wůle on mezi posawaďnj
zakladatele matičné a giné milownjky a přátele litera-
tury české rozdán byl.

Podlé §. 6 prawidel páni zakladatelé sice toliko 1
exemplář každé knihy budaucně, t. g. od doby ge-
gich základu wygiti magjei darem dostáwati magj: a
wšak widělo se zboru, k lepšjmu panů zakladatelů, při-
staupiti obmýšlagiejch, to prawidlo na celý rok rozšři-
ti, tak že, kdo w kterém roce k Matici co zakladatel
přistaupj, spisy w témě, roce i dšjwe přistaupenj geho
wyšlé, se atačili gich záseba, nagednau dostane. To i

o prwnjm čísle t. Hlasech Wlastenců a t. d. rozumjno bud,
kterýchž owšem málo giž exemplárů zbýwá.

Na počátku měsíce dubna t. r. wygde druhé číslo
spisů nákladem Matice české, kteréž panům zakladatelům
ukněhkupců pp. Kronbergera a Webra w Praze na malém
rynečku staroměstském, gakož i museynj časopis a vše-
cky giné od Matice české vycházegjci spisy, na ukázánj
listu, gim při prwnjm čísle wručeného, wydány budau.

*Na založenj Matice české zaslali přispěwků peněžitých,
wše we střjbr. čísle :*

W měsíci prosinci 1831 :

Pan Wáclaw Štulc, studugjci na akad. Gymnasium w
Praze, druhau pětinu, 10 zl.

PP. posluchači lékařstwj w IV. roce na universitě
Pražské, 9 zl. 20 kr.

PP. posluchači lékařstwj w I. roce, 14 zl.

PP. posluchači lékařstwj w III. roce, 14 zl.

Negmenowaný w Praze, prwnj polowici, 25 zl.

P. prof. J. Swat. Presl, druhau polowici, 30 zl.

P. Josef Liboslaw Ziegler, doktor theol., wyslaužily
prof., děkan w Chrudjmi, prwnj polowici, 25 zl.

P. J. M. Hanel, posluchač lék., prwnj desetinu, 5 zl.

P. Karel Adámek, studugjci na akad. gymn., 50 zl.

P. Karel Jan Bretschneider, dokt. obog. práv, 4 zl.

Geho kníž. M. P. Aloys hrabě Krakowský z Kolo-
wrat, kníže Arcibiskup Pražský, 100 zl.

PP. posluch. práv w III. r. na Pražské universitě, 21 zl.

P. Josef Schwarz, měst. Pražský, prwnj pětinu, 10 zl.

P. Leopold hrabě z Thunu a Hohensteina, 50 zl.

P. Josef Jungmann, třetj třetinu, 20 zl.

P. František Palacký, dvě ostatnj třetiny, 40 zl.

P. Jan Nepom. Štěpánek, ředitel diwadla stawowského,
druhau třetinu, 33 zl. 20 kr.

W lednu, unoru a březnu 1832 :

- P. Vincenc Valentijn Frey, lékarník w Praze, prwnj polowici, 25 zl.
- P. Frant. Břetislav Trojan, studugjej na akad. gymn., prwnj osminu, 6 zl. 15 kr.
- Geho Excellencj p. Jan Rudolf hrabě Černjn z Chudenic, neyvyššj komorník dworu GMC., 50 zl.
- Wys. Uroz. p. Eugen hrabě Černjn z Chudenic, 50 zl.
- PP. posluchači lék. II. r. na wys. školách Pražských, 4 zl.
- P. Adolf Jungmann 50 zl.
- P. Šimon Wraňa farář, druhau čtwtřtinu, 12 zl. 30 kr.
- P. Karel Amerling, posl. lék., druhau částku, 14 zl.
- P. Antonjn Hanýkýř, prwnj pětinu, 10 zl.
- P. J. Kamarýt, exp. w Klokotech, prwnj pětinu, 10 zl.
- P. J. M. Hanel, posluchač lékařstwj, 2. a 3. desetinu swého základu, 10 zl.
- P. Matěg Kawka, studugjej poetiku na malostranském gymn., prwnj desetinu, 5 zl.
- P. W. Böhm, adjunkt na gym. akad., 1 polowinu, 25 zl.
- P. Schwarz, městěnjn Pražský, druhau pětinu, 10 zl.
- Welebné duchowenstwo a auřednictwo na panstwj české Kamenice, 61 zl.
- P. Jan Purkyně, dokt. lékařstwj, k. prof. lékařstwj na universitě Wratlaské, 50 zl.
- P. Jakub Němeček, pěstauu p. hraběte Eugena Černjna, prwnj pětinu, 10 zl.
- P. Adolf z Ehrenberka, saudnj aktuar we Wršowicjch, druhau pětinu, 10 zl.
- P. Akermann, duchownj zprávce w obecné nemocnici Pražské, prwnj polowici, 25 zl.
- P. Jan Spott, posluchač lékařstwj, prwnj pětinu, 10 zl.
- P. Moric Zdekauer, welkokupec w Praze, 50 zl.
- P. Wáclaw Krolmus, farář Zwjckowský, druhau pětinu, 10 zl.

- P. Frant. Sušil, kooperator w Olbramicjch, 50 zl.
- P. Tomáš Precházka, kooperator w Ewančicjch, 50 zl.
- P. Karel Boř. Presl, doktor w lékarstwj a c. k. prof.,
prwnj pětinu, 10 zl.
- P. Ant. Nowák, posluchač theol., prwnj desetinu, 5 zl.
- P. Kronberger, kněhkupec w Praze, 2 pětiny, 20 zl.
- P. Josef Seydl, děkan Beraunský, prwnj polowici, 25 zl.
- P. Frant. Wetešnýk, farář w Markwarticjch, prwnj
pětinu, 10 zl.
- P. Jan Šolc, kaplan w Libuni, 50 zl.
- PP. posluchači poetiky na akad. gym. w Praze, 15 zl.
- P. Josef K. Chmelenský, doktor obogjho práwa, prwn-
nj pětinu, 10 zl.
- P. Josef Wagenknecht, kaplan a katecheta w Berau-
ně, prwnj desetinu, 5 zl.
- Neydůstognějšj p. Frant. de Paula Pištěk, biskup Tar-
rowský, 50 zl.
- P. Wáclaw Neumann, kancellista u c. k. krag. auřadu
w Slaném, prwnj pětinu, 10 zl.
- P. Jan Mataušek, posl. theol., prwnj desetinu, 5 zl.
- P. Josef Liboslav Ziegler, doktor theol. děkan w
Chrudjmi, druhau polowici, 25 zl.
- P. Prokop Ondrák, posluchač theol., prwnj pětinu, 10 zl.
- P. Josef Hauser, děkan w Peruci, druhau polowici, 30 zl.
- P. Jan Nep. Zimmermann w Praze, 1 pětinu, 10 zl.
- P. Wácl. Mach, posluchač filosofie w Praze, prwnj
dvě pětiny, 20 zl.
- P. Josef Duda, měšťan Pražský, prwnj desetinu, 5 zl.
-

10.

Zpráva o vlastenském Museum.

(R. 1831 w prosinci; 1832 w lednu a unoru.)

Do Společnosti wstoupili za činné audy, uvoliwše se k wyměřenému ročnjmu přispěwku 20 zl. we střjbre: pan Josef Engel, doktor lékařstw a ranho-gictw a c. k. prof. chirurgie na universj Pražské; a dw. p. Edmund Wella, kapítular kláštera Wyšebrodského a farář Stropnický.

W materialijch do Museum dodáno:

1) Pro zbírku mineralij a zkamenělin: od činného auda, G. Excell. pana Karla hraběte Chotka, neyw. purkrabjho w Čechách, bohatý a krásný kus samorostlého střjbra z dolů Joachimských; — od c. k. hornjho raddy p. Aloysia Meiera w Příbrami weliký kus hlaceného leštěnce na výstawu, a řada zkamenělin rostlinných z pořady krewelu hlinatého z Plzenska; — od čestného auda p. prof. Bucklanda w Oxfordě w Anglii řada otisků i některých originálů zkamenělin koprolithowych, též několik otisků kostj zvířat předwěckých; — od čestného auda p. Wiljma Haidingra w Lokti, truhlice mineralij a hornin z Loketska i Žatecka, co pokračowánj we přispěwcjch dříve počatých.

2) Pro zbírku rostlinnau: od činného auda, p. dra. i prof. Engla, plod i semeno kegowé dyně; — od p. Ant. Šurdy, purkmistra Piseckého, potworně plodistwá wětew borowá.

3) Pro knihownu: od Synů Bohumila Háze w Praze wzornj listy gegich nové kongrevské tiskárny; — od činného auda p. Jos. Lib. Zieglera, dokt. theol. a děkana Chrudinského, Bernolakůw slowenský slownjk w pěti djljch, 7 swazků Srbských letopisů Mağarašewičowych, a 12 giných knih českých i německých,

starých i nových; — od čestného auda p. med. dokt. i prof. Krombholza w Praze, geho programm „Fragmente einer Geschichte der medicinisch-praktischen Schule an der Prag. Universität,“ w Pr. 1831; — od Ustawu Ossolinských we Lwowě, 2 swazky geho časopisu naukowego r. 1831; — od čestného auda p. Kreibicha, kanownjka Litoměřického, geho mappa krage Klatowského; — od čestného auda p. Adama Rosciszewského z Rosciszewa w Halli, 43 větších i menších spisů historických polských nowějších a 39 rytin i kamenopisů; — od p. Martina Šimana, konsist. expeditora w Praze, katalogy duchowenstwa we všech diecesjích Českých na r. 1832; — od p. Krausa, dokt. lék. a fysikusa w Něm. Brdž, geho inauguralnj dissertacij, De frigoris externi in curandis morbis praestantia, 1831; — od knjž. arcib. konsistoře Pražské, pokračowánj w Časopisu pro katol. duchow.; — od činného auda, G. Excell. p. Rudolfa hraběte z Lützow, c. k. wyslance w Řijně, wyobrazenj a popsánj všech uměleckých děl Thorwaldsonových, 2 dily we fol.; — od činného auda p. F. A. Wacka, děkana w Kopidlně, geho Historie školy Kopidlenké 1831; — od čestného auda, p. Jos. Schöna, gymn. pref. w Pjsku, dvě knjhy; — od čtenářské společnosti w Pjsku, pokračowánj w nowinách všeobecných i wjenských; — od p. Jaroslawa Pospjšila w Praze, 4 dily Šwendowa Obrazu Král. Hradce 1810—1818; — od p. Wácl. Krolmusa, far. Zwikoweckého, staročeská modlit. knjha; — od k. české Společnosti Nauk, schematismus král. Česk. na rok 1832; — od p. Jana Wácl. Procházky, dokt. lék., geho inaugur. dissertacij, De examine infantum aegrotantium 1832. —

4) Pro zbjrku rukopisů a listin: od k. české Společnosti Nauk, Necrologium episcoporum Litomericensium, od kanownjka Strahla r. 1783 sepsané i serby; — od p. dokt. i prof. Mich. Schönbeka w Buděgowicjch, theologický Rkp. we fol. z XV stol., a český Rkp. we 4. od r. 1490; — od p. Ant. Wendera, děkana Wlašimského, nowý zákon, rkp. na pap. we fol. od r. 1494; — od p. Jos. Fišera, purkmistra Blatenského, historie k. hornjho města Blatné až do roku 1653, s listinami, 2 dily fol.; — od činného auda, p. Ant. Schmidta, dokt. práv, rkp. Joehmistalských zápisů rozličných od r. 1516 do 1560; — od p. Burde, dozorce gallerie, zbjrka vlastnoručnjch podpisů a zná-

mek bibliotečních; — od p. Jana Gregorihó, protokellisty c. k. auřadu zástawnjho w Praze, 2 rkp. ze XVIII stol.; — od p. Wjta Danjčka, gymn. prefekta w Něm. Brodě, vlastnj žiwotopis nebožtjka Wogt. Kotiary, rychtáře Proseckého; — od čestného auda p. Jos. Schöna, gymn. pref. w Pjsku, rkp. gehó děgin města Wodňan. —

5) Pro zbirku mincí: od p. Jana Jungwirtha, kaplana na Kameni, 10 starých střjb. grořů; — od p. Šimandla, 3 staročeské střjbrné mince; — od p. Baňky, prařský groř krále Jana; — od GM. pana Al. hraběte Krakowského z Kolowrat, knjžete arcibiskupa Prařského, 3 pamětnj penjze gehó inthronisací; — od čestného auda, knjžete Gindřicha Lubomirského, nowý polský střjb. penjz; — od p. abbé de Neville w Praze, 2 střjb. penjze wéwod českých Oldřicha i Břetislawa; — od p. Frant. Krahulce, kaplana we Hradiřti, 2 mince; — od p. G. Herolda, lokalisty Řeřihlawského, měd. medalie; — od Negmenowaného, 40 starých řimských a 17 nowěgřjch mincí; — od čestného auda p. Rosciszewského, 2 now. střjb. mince; — od p. F. G. z P. 19 střjbrných penjzků; — od p. B. Hágka, prof. w Něm. Brodě, 2 střjb. penjzky; — od p. Jos. Krnisa, děkana Zahorského, 5 starých střjb. mincí; — od p. Fr. Bezděky, gymn. katechety w Pjsku, 3 staré mince; — od p. Vinc. Peče tamř, tolikěř; — od p. Tom. Starého tamř, 4 mince; — od p. Wácl. Krolmusa, far. Zwikoweckého, 1 starořjmská mince.

6) Pro zbirku ethnografickau: od činného auda, G. Excell. p. Frant. hraběte Libšteinského z Kolowrat, c. k. státnjho ministra, luk a 3 střely Indů Kamakanů z Ilheosu w Brasilií, a 2 skořepiny plodu gujowého odtamtud; — od p. Jana Wusjna we Lwowě, 3 staré lebky, 1 samostřjls taulem a střelami, a 1 stará pjřtala; — od p. Wácl. Diwáka, prof. w Něm. Brodě, indianské péro na okrasu; — od p. Rosciszewského, střjbrný pamětnj prsten; — od p. J. Hofmeistra beneficiata Čáhlowského w hořegřjch Rakausjeh, tři tam wykopané bronzové krace.

7) Pro zbirku pečetj: od čestného auda p. pref. Schöna w Pjsku, zbirká otisků pečetj i s výklady gegich.

11.

Nowé knihy české.

1) **H**lasý vlastenců ke dni 1. března 1832, na památku čtyřicetiletého slavného panování G. M. císaře a krále Františka I. Nákladem matice české č. 1. V Praze 1832 u Synů Bohumila Háze, str. 34 w 4.

Slavnost panování G. M. císaře Františka I., pána našeho neymilostiwějšjho, může také poněkud za slavnost nowě obžiwené literatury české gmjna býti; neboť teprw pod Jeho žezlem dobročinným rozwinulo se, cokoli zdárnějšjho literatura ta za našeho věku má. Slušně tedy matice česká, k dalšjmu prospěchu gějmu založená, prwotiny své na oltáři wděčnosti kmocnáři dobrotiwému složila. Wlastenci, gichžto hlasowé zde zawzněli, gsau pp. Winařický, Chmelenský, Čelakowský, Šjr, Jos. Jungmann, Haňka, W. A. Swoboda, Langer, Kamaryt, Macháček, Ant. Marek, F. J. Wacek, Sedláček, Smetana, Klicpera. Tištěn gest spis tento tiskem kongrevským; skwostnějšjho wydání, co do typografických okras, posawad ani w Čechách, ani kde ginde w řjši Rakauské tušjm newyšlo. Škoda, že omyl tisku geděn přede do poslednj stránky se wlawdil, kdežto w řádku třetjm z dola na mjstě „zrušowal“ státi má „zrošowal.“ Kniha tato, gjžto nemnoho exemplárů tištěno, neprodává se, ale podle wůle oswjceného Mecenáta českého, genž sám na ni náklad wedl, gen mezi zakladatele Matice české, laskawé přátele literatury našj, a zaslaužilé wlastence od Zboru museynjho se rozdává.

2) *Hankowy pjsně* (třetj wydánj). W Praze u J. H. Pospjšila, 1831. str. 132 w 24. (s rytinau).

3) *Bágky Vincencia Zahradnjka*, faráře w Křešicjch. W Praze wedenjm W. Špinky, 1832, str. XII. a 108 w 12.

4) *České národnj duchownj pjsně*, sebrané od Jos. W. Kamarýta. Djl druhý, w Praze a Hradci Králowé u Pospjšila, 1832. str. 168. w 12.

5) *Libušin saud*. Truchlohra w gednoťm gednánj od W. Klieperry. W Praze w arcibisk. tiskárně 1832, str. 43 w 12.

6) *Anglické Múzy w českoslowenském oděwu*. Wydal Bohuslaw Tablic. W Budjně, 1831. str. XVI a 104. wel. 8.

7) *Čechoslaw, wšeobecný zábawnjk*. Swazek 6., 7. a 8. W Praze a Hr. Kr. u J. H. Pospjšila, 1831. w 8. (Redaktorové gmenugj se pp. Franta, Langer a Tomjček; spis ten osmým swazkem skončen.)

8) *Rozličnosti Pražských nowin*. W Praze u Synů Bohumila Háze, 1831 a 1832, w 4. (wycházegj pořád wedlé nowin Pr., redaktor gest p. J. Linda).

9) *Wečernj wyraženj*. Časopis k užitečnému a kratochwílnému čtenj, wydáwaný od W. R. Kraméryusa r. 1831 a 1832 (každý týden po dwau aršjch we 4.)

10) *Gindy a Nynj*, nebo zbjrka obrazů a t. d. W Praze u J. H. Pospjšila, r. 1831 (každý týden půl archu textu s rytinau we 4.; redaktor p. Hýbl).

11) *Časopis pro katolické duchowenstwo*, r. 1831 a 1832, čtwtřletně po swazcjh w 8. Wydává se od arcib. konsistoře Pražské.

12) *Přjtel mládeže*, aned zásoba spisů ku prospěchu učitelů a wychowatelů, od J. L. Zieglera, dokt. theol. a t. d. W Praze, w impressj normálnjch škol, 1831 a 1832. Osmého ročnjho běhu swazky I—III. w 8.

13) Mjstopis a hystorye městys Gabloného nad Orličkou v Chrudimském kragi, krátce složený od F. A. Wacka, děkana v Kopidlně. V Praze a Hr. Kr. u Jana Host. Pospjřila, 1831. str. 128 w 8.

14) Hystorye farnj školy Kopidlenské, od F. A. Wacka. V Praze, v impressj normálnjch škol, 1831. str. 54 w 8.

15) Společnj wěrný. Knjha pro gasný rozum, dobré srdce a čistou mysl. Sebránjm a sepsánjm Frant. Trnky, učiteľa (sic) gazyka českoslow. V Brně u J. Gastla, 1831. str. 164 w 8.

16) Bláhorod, aneb dobročinnost přinášj anroky. Powjodka půwodnj pro dospělegšj mládež, od Jos. Pol. Kauna, kaplana Lomnického. V Praze a Hr. Král. u Pospjřila, 1831. str. 92 w 18.

17) Jarbor a Mjroslawa. Powjodka od M. Josefa Pohořelýho. V Hradci Králowé u Pospjřila, 1831. str. 48 w 12.

18) Pomsta, aneb hraď laupežnický w Sardinii. Zpěwohra we 3 gedn., zčeštěná překladaelem Mehu-lowy zpěwohry „Josef a bratřj geho“. V Praze w arcib. kněhtisk. 1832. str. 54 w 12.

19) Tré powjdek zábawných i naučných dle Glace a Houwaldá, od Jaroslawa Pospjřila. V Praze u J. H. Pospjřila, 1831. str. 72 w 12.

20) Hulda, aneb otcůw hřjch, matčina kletba. Romant. powjodka ze spisů Klanrenowých od F. B. Tomsy. V Praze u M. Neureuttera 1831. str. 204 w 12.

21) Weselá přástewnice, dle Grimmowých bácho-rek, od F. B. Tomsy. Djlek prwnj, w Pr. a Hr. Kr. u Pospjřila, 1832. str. 175 w 18.

22) Dřewěný křjž. Powjodka pro djtky, dle Kr. Schmieda, od J. W. Wlasáka. V Praze wedenjm W. Špinky 1832. str. 48 w 12.

23) Šlechtná pómsta, dvě nestegné sestry; powjčky dle něm. od A. P. Kubišty. W Pr. a Hr. Kr. u Pospjšila, 1832. str. 54 w 18.

24) Kalendář hospodárský na r. 1832, wydáný od a. k. vlast. hospodárské Společnosti. W Praze u Synů B. Háze w 4.

25) Nowá minucý hospodárská na r. 1832, wydáná od též Společnosti, tamž, w 12.

26) Ritmistra Balassi kowánj konj bez násilj, (přelož.) W Pr. a Hr. u Pospjšila, 1831. str. 43 w 8. (s 6 rytinami).

27) Domácý kuchařka, aneb pógednánj o masytých a postnjch pokrmech pro dcerky české a morawské od M. D. Retikow y. Druhé rozmnož. wydánj. W Hradci Král. u Pospjšila, 1831. str. 320 w 8.

28) Naučné přednášenj, gak se na choleru nemocný ošetrěwati a hljdati má, od M. Miksche, doktora w lék. W Praze u M. Neurenttra, 1831. str. 40 w 8.

29) Katechysmus o choleře čili dáwiwé úplawici. W patero (sic) pochwjljch, od Jana Jawornického. W Pr. a Hr. u Pospjš. 1832, str. 27 w 12.

30) Sw. Augustina o Městě božjm kněh dwamecjtma. Přeložil Frant. Lad. Čelakowský. Djl III, kniha XI—XIV. w Pr. w arcib. tiskárně, 1831. str. 244 w 8.

31) Způsobné rozvažowánj člověka o důležitostech s rozumem rozmlauwagjého. Pro wzdělánj člověka sepsané od Tom. Kubelky faktora, w Pr. w arcib. tisk. 1832, str. 320 w 12.

32) Pjsně ke mši swaté, od Jos. Holásky, far. w Blansku. W Pr. a Hr. u Pospjš. 1831, str. 47 w 12.

33) Pjsně k swátku tolerančnjmu pro křesťany ewang. H. W. w Litomyšli u Turečka, 1831. w 8.

34) Pjsně nábožné k rozličným příležitostem pro křesťany ewang. H. W. Složil a vydal Giřj Opočenský, superintendent. Wydánj druhé, w Litomyšli, 1832, str. 24 w 8.

35) Nedělní, sváteční i příležitostné kázání a řeči od Jana Kollára, církve ewang. Pěšlousko-Budjinské sl. b. K. w Pešti u Trattnera, 1831, str. VIII a 636. wel. 8.

36) Řeči pastýřské předmětů mravných y dogmatických, od P. Petra Jakoubka, místního duchovního w Sanech. Díl druhý, w Pr. a Hr. u Pospjš. 1831, str. 432 w 8.

37) Homilie, aneb vyučování lidu křesťanského při ranních službách božích, od Fr. Fryče, far. Habrského. Dwa díly, w Pr. w arcib. tisk. 1831, str. 308 a 336 w 8.

38) Dwogónsobný kázání postní at. d. od Fr. Kautského, far. Hostiawského. W Pr. w arcib. tisk. 1831 str. 237 w 8.

39) Řeč w čas nebezpečnstwí morové nemoci, nazvané Cholera, od Jos. H. Windyše, far. w Nechanicích. W Hr. Kr. u Pospjš. 1831, str. 46 w 8.

40) Srownání a w pořádek uwedení čtyř Ewangelistů, wypisujících utrpení Páně, w patnácti rozvržení. Od Amosa Komenia. W Pr. u Neureutt. 1832, str. 116 w 12.

41) Pastwa duchovní pro owce z pravého owčince Kristowa, t. g. křesťanská cwičení k vyučování wenského katol. lidu we sw. náboženstwí, od F. A. Rokosa, kněze církewního. Dwa díly. W Pr. w arcib. tisk. 1831, str. 318 a 344 w 8.

42) Swátost swatého břimování, od Fr. Rolegčka, kooperatora w Nimburce. W Pr. u Neureutt. 1832, str. 146 w 12.

43) Cesta k pravé a samospasytelné wíře, dle něm. od Wogtěcha Ruffera. W Praze u Neureutt. 1831, str. 108 w 12.

44) Nawržení náboženská všem křesťanům, kteří krom církwe křesťanskokatolické se nacházejí, od Ant.

Fr. Geřábka, far. na Pauchowě. W Pr. a Hr. u Pospjř. 1831, str. 88 w 12.

45) Geden ow činec a geden pastýř a t. d. od J. M. Krále. Djl čtwtřtý, w Pr. u Pospjř. 1831, str. 332 w 12.

46) Cesta křjžowá, aneb powažowánj umučenj a smrti Geřjše Krista, od Jos. Halásk a far. Druhé wydánj, w Pr. a Hr. u Pospjř. 1832. str. 48 w 8.

47) Zřenj důwěrnosti k nebi w sedmi modlitbách za odwráčenj epidemické nemoci Cholera. Přeložil P. Ferd. Rieger. W Pr. u Mayregga, 1831, str. 16 w 8.

48) Modlitby pro katol. křesťany. Wzdělal dle M. Haubra Jan Šolc, kaplan w Libuni. W Pr. a Hr. u Pospjř. 1831, str. 216 w 18.

49) Katoljk slowy swé cirkwe se modljej, aneb modlitby cirkewnj, geř w řád a čeřtinu uwedl M. A. Přibil, kněz cirk. W Pr. u K. Senfta (1831) str. 264 w 8.

50) Libý pokrm duře, aneb kniha nábožnosti pro wzdělané a citedlné křesťany, od B. J. Wencla, zčeřtěná od J. P. Kauna, kaplana. W Pr. a Hr. u Pospjř. 1831, str. 212 w 12.

51) Wraucj modlenj a zpěwy nábožného lidu křesťanského, gimiř weleb j pána Boha swého wswatém Janu Nepomuckém. Sebral Jos. Devoty, pastýř duch. w Sedlcých. W Pr. a Hr. u Pospjř. 1831, str. 96 w 12.

Redaktor: František Palacký.

Tiskem Jana H. Pospjřila.

A U Č T Y
M A T I C E Č E S K É

U WLASTENSKÉHO MUSEUM

ZALOŽENÉ,

NA ROK 1831.

W P R A Z E, 1832.

Papjr a tisk rytjfe z Schoenfeldu.

THE

AMERICAN

REVIEW

OF

1831

1831

1831

WLASTENŮM

NÁRODNJ LITERATURY NAŠJ MILOWNÝM.

Ačkoli naše literatura národnj, za slawného panowánj G. M. cjsaře Františka I. teprw znowa okřjwagj, gřž některým zdařilým plody honositi se může: předce, že wždy geště chudé i nedospělé gest, zapjrati nelze. Kterékoli české knihy za našich časů tiskem na swětlo vycházegj, ty swůg znik gen we vlastenské horliwosti několik spisowatelů magj, kteřížto negen čas, ale i smřenj swé — ani odměny, ani slowutnosti gaké za to neočekawgje — vlasti w obět přinášjwagj. A wšak pohřjchu přjliš často stává se, že když odginud nemálo spisů nezralých a nepotrebných, literatura našj wjce ke škodě nežli ku prospěchu, na swětlo se

wydáwá, mezitím i neylepšj spisowatelé naši, němagjce potřebného nákladu, prázdni musegj.

Pro zastawenj takowého zlého, a pro způsobenj literatuře našj gak wůbec zdárnégájho zniku, tak i prospěšnégjho směru, giž několikráte od vlasteneckých mužů saukromj i veřejně nawrhováno bylo, aby z dobrovolných peněžných zbjek we vlasti negaká zvláštnj pokladnice ku pomoci wydáwánj dobrých českých knih se založila.

Když pak posléze slawný Wýbor Společnosti českého Museum, podlé základnjch prawidel swých, od G. M. C. neymilostiwěgi stwrzených, dne 11. ledna 1830 z audů společnosti své zvláštnj Zbor čili Spolek, pro wědecké zděláwánj řeči a literatury české, ustanowil: audowé zboru tohoto za powinnost sobě položili, aby wěc tak důležitau we své zvláštnj uwáženj wzali. I stalo se, a s poradau i schwálenjm Wýboru Společnosti uložena gsau následugjcj prawidla, kteráž tuto šetrnosti a ušlechtilému vlastenectwj všech wěrných Čechů s důwěrau podáwáme:

§. 1. Z darů peněžných, a milownjků vlastenské literatury gen gednau zbjaných, založ se zvláštnj pokladnice, gménem „Matice česká.“

§. 2. Pokladnice tato k tomu cjl se ustanowuge, aby k wydáwánj dobrých českých knih, buďto wůbec prospěšných, buď i wědeckých aneb krasořečných, nápomáhala i ge usnadila.

§. 3. Zbor Museynj pro řeč a literaturu českau s pokladnicj tauto, pod zvláštnjm dozorem a

zprávau gedneho z Wýboru Společnosti, nakládati, a aučty swé každoročně témuž Wýboru k weřejnému oznámenj podáwati bude.

§. 4. Každý dar, když Zboru dodán bude, napřed we všeobecné Spěšitelnici české se uložj, a kdykoli tjm způsobem něgáká hlawnj gistina se segde, ta na pragmatikalnj základ pod auroky se pŭgěj, aurokové pak sami každoročně podle au-myslu w §. 2. oznámeného wynakládání býti magj.

§. 5. Každý gakykoli dárek, k tomu cjli wlastensky obětowaný, wděčné přigat bude; kdož však koli neméně nežli 50 zlatými we strjbre, buďto nagednau, buď po lhútách, které sám sobě uložití může, přispěge, ten mezi Zakladatele Matice české počjtán bude.

§. 6. Zakladatelé Matice české dostanau darem a bez platu geden exemplár každé knihy, která budaucně nákladem aneb pomoej pokladnice této wydána bude.

§. 7. Gména všech zakladatelů i podpŭrců Matice české, i se summami gegich osobnjch přj-spěwků, ročně tiskem weřejně we známost uwozována budau.

§. 8. Podle dostatku a zásoby peněžné w pokladnici Zbor ustanowj, které a gak mnohé knihy ročně wydáwány býti magj, na to pak obzwláštnj swůg zřetel obrátj, aby časem auplný a kriticky wyhotowený slownjk českého gazyka, gakož i realnj encyklopedie na swětlo wyšly.

§. 9. Příspěvky přijímají se w Praze w po-
depsaných audů zborových, nebo u bibliothekáře
národnjho Museum p. Wacława Hanky, kromě Prahy
pak u zběragjých audů Museynjch; kdežto i slo-
žení týchž příspěvků tomu, kdož toho požádá,
zvláštním listem se potvrdj.

W Praze dne 1. ledna 1831.

Od Zboru museynjho pro řeč a literaturu českau.

Josef Jungmann w. r.

doktor filos. a professor hum. studií; na
akad. k. staroměstském gymnasiu, činář
and společnosti českého národnjho Mu-
seum, bydlj w široké ulici Nr. 749.

2.

Jan Swat. Presl w. r.

doktor a professor lékařství, činář and
wlast. hospodářské společnosti a českého
národ. Musem, w sírkové ulici Nr. 470.

1.

Frant. Palacký w. r.

redaktor časopisů českého Museum, řádný
aud král. české společnosti nauk, w pa-
syrské ulici Nr. 719.

2.

Pro pogistěnj:

RUDOLF KNJŽE KINSKÝ w. r.

Wýbor společnosti českého Museum.

I. P ř j g e m.

W běhu léta 1831, od měsíce dubna do konce prosince došlo nové založené Matici české

A. G i s t i n.

	Stříbr. čjsla.	
	zl.	kr.
G. Oswjcenost, pan Rudolf kníže Kinský dal hlavní gístinn; wloženu do desk zemských	1000	—
G. Excellenčj pan Kašpar hrabě z Štern- berka dal swüg. ročnj základ na rok 1831	100	—
G. knížecj Milost, pan Aloyz hrabě Kra- kowský z Kolowrat, kníže arcibiskup Pražský	100	—
Pan Jan Karel hrabě Krakowský z Kolo- wrat prwnj základ swüg	100	—
Pan František Antonín hrabě z Thunu a Hohenšteina	50	—
Pan Leopold hrabě z Thunu a Hohen- šteina	50	—
Pan Adam Rosciszewski z Rosciszewa	50	—
Pan Josef Jungmann, professor na akad. gymnasium	60	—
Pan Jan Swatopluk Přesl, professor na wysokých školách Pražských	60	—
Pan František Palacký	60	—
Pan Jan Nep. Štěpánek, ředitel stawow- ského diwadla w Praze	66	40
	1696	40

	Strjbr. čjsla.	
	zl.	kr.
Latus . . .	1696	40
Pan Antonjn Marek, děkan w Libuni . .	50	—
Pan Wáclaw Čechorod Pešina, farář w Blučíně na Morawě	50	—
Pan Worjšek w Praze	50	—
Pan Karel Adámek, studugjcy na akad. gymnasium w Praze	50	—
Welebné duchowenstwo, pp. auřednjci a někteřj privati panstwj Chocenského	50	—
PP. auřednjci a někteřj privati panstwj Heřmanoměsteckého	50	—
Pan Adolf hrabě z Pöttingu	10	—
Pan Josef Hauser, děkan w Peruci . . .	30	—
Pan Wáclaw Grolmus, lokalista w Kře- seyně	10	—
Pan Adolf z Ehrenberka, saudnj aktuar we Wršowicjch	10	—
Negmenowaný, s heslem: „Pololetnj obět chudého syna české vlasti na oltářj chudé matky přinošená ze srdce wěrného“	20	—
Pan Josef Myslimjr Ludwjk, kaplan w Náchodě	25	—
Pan Šimon Wrána, bisk. notár, farář w Mirowicjch	12	30
Pan Wáclaw Štulec, studugjcy na akad. gymnasium w Praze	20	—
Pan Josef Bogislaw Pichl, studugjcy na akad. gym nasium w Praze	12	30
	2146	40

	Střjbr. čjsla.	
	zl.	kr.
Latna . . .	2146	40
Pan Karel Winařický, ceremoniar knj- žete arcibiskupa Pražského . . .	20	—
Pan Josef Schön, prefekt c. k. gymna- sium Pjseckého . . .	20	—
Pan Jan Wusjn, c. k. praktikant u gu- bernium we Lwowě . . .	10	—
Pan Wáclaw Hanka, bibliothekár českého Museum . . .	25	—
Pan Josef Liboslaw Ziegler, doktor theo- logie a děkan w Chrudjmi . . .	25	—
Pan Josef Schwarz, měštan Pražský . . .	10	—
Pan J. M. Hanel, posluchač lékařstwj . . .	5	—
Pan Josef Arnošt Ryba, doktor lékařstwj . . .	5	—
PP. posluchači práv III. r. na univ. Pražské . . .	10	—
Pan Karel Ammerling, posluchač lékařstwj . . .	5	—
PP. posluchači práv III. r. na universitě Wjdenské . . .	7	10
PP. studujcjj Pacowštj . . .	12	—
PP. posluchači lékařstwj IV. r. na uni- versitě Pražské . . .	9	20
PP. posluchači lékařstwj I. r. na univer- sitě Pražské . . .	14	—
PP. posluchači lékařstwj III. r. na univ. Pražské . . .	14	—
Pan Karel Jan Bretschneider, doktor ob. práv . . .	4	—
PP. posluchači práv III. r. na universitě Pražské . . .	21	—
S u m m a . . .	2363	10

B. A u r o k ů.

- 4 gistiny 1000 zl. deskami zemskými ugi-
štěné aurok swatohawelský r. 1831 .
Auroků ze Spořitelnice české r. 1831 . .

S u m m a . . .

Strjbr. čjsla.	
zl.	kr.
25	—
9	40
34	40

II. W y d á n j.

- Tisk ohlášenj a t. d. od p. rytjře z Schön-
feldu darován
Kancellárské potřeby od p. prof. Josefa
Jungmanna a p. Františka Palackého
darmo opatřeny

Tjm gewj, se gměnj Matice české na
kenci roku 1831 :

- 1) W gistinách 2363 10
2) We wydagných peněžjch 34 40

S u m m a . . .

2397 50

W Praze dne 6. ledna 1832.

Vidi :

Rudolf knjze Kinský w. r.
ze Wchynic a z Tetowa.

Jos. Jungmann w. r.
aud zborowj.

Jan Sw. Presl w. r.
aud zborowj.

Frant. Palacký w. r.
aud zborowj.

PP. Zakladatelé Matice české

roku 1831 byli následující:

- 1) Jeho Oswjc. pan Rudolf kníže Kinský ze Wchynic a z Tetowa, na České Kamenici, Zlonicích, Chocni, Rosicích a Heřmanowu Městci, Výbor společnosti vlastenského Museum a Dozorce Matice české.
- 2) G. Excell. pan Kašpar hrabě ze Sternberka, na Radnicích a Darově, President českého Museum.
- 3) G. K. M. pan Aloys hrabě Krakowský z Kolowrat, kníže arcibiskup Pražský.
- 4) Wysoce uroz. pan Jan Karel hrabě Krakowský z Kolowrat, na Březnici, Merklíně, Hradišti a Cerekwici, Výbor českého Museum.
- 5) Wys. uroz. pan František Antonijn hrabě z Thunu a z Hohenšteina, na Děčíně, Peruci a Slawětjně.
- 6) Wys. uroz. pan Leopold hrabě z Thunu a z Hohenšteina.
- 7) Wys. uroz. p. Adam Junosza Rosciszewski z Rosciszewa a na Żurowicích, w Haliči.
- 8) Pan Josef Jungmann, doktor filosofie a professor na akademickém gymnasium w Praze, aud zborový Matice české.

- 9) Pan Jan Swatopluk Přesl, doktor a professor lékařství na universitě Pražské, auzborový Matice české.
- 10) Pan František Palacký, redaktor časopisů musejních, auzborový Matice české.
- 11) Pan Jan Nep. Štěpánek, ředitel stáwowského divadla w Praze.
- 12) Důst. pan Antonjn Marek, děkan w Libuni.
- 13) Důst. pan Wáclaw Čechorod Pešina, farář Blučinský na Morawě.
- 14) Pan Wořjsek w Praze.
- 15) Pan Karel Adámek, studující na akademickém gymnasiu w Praze.

Welebné duchowenstwo, pp. auřednjci a někteřj
privati panstwj Chocenského we Chrudimště.
PP. auřednjci panstwj Heřmanowa Městce a někteřj
privati tamže.

Č A S O P I S

ČESKÉHO MUSEUM.

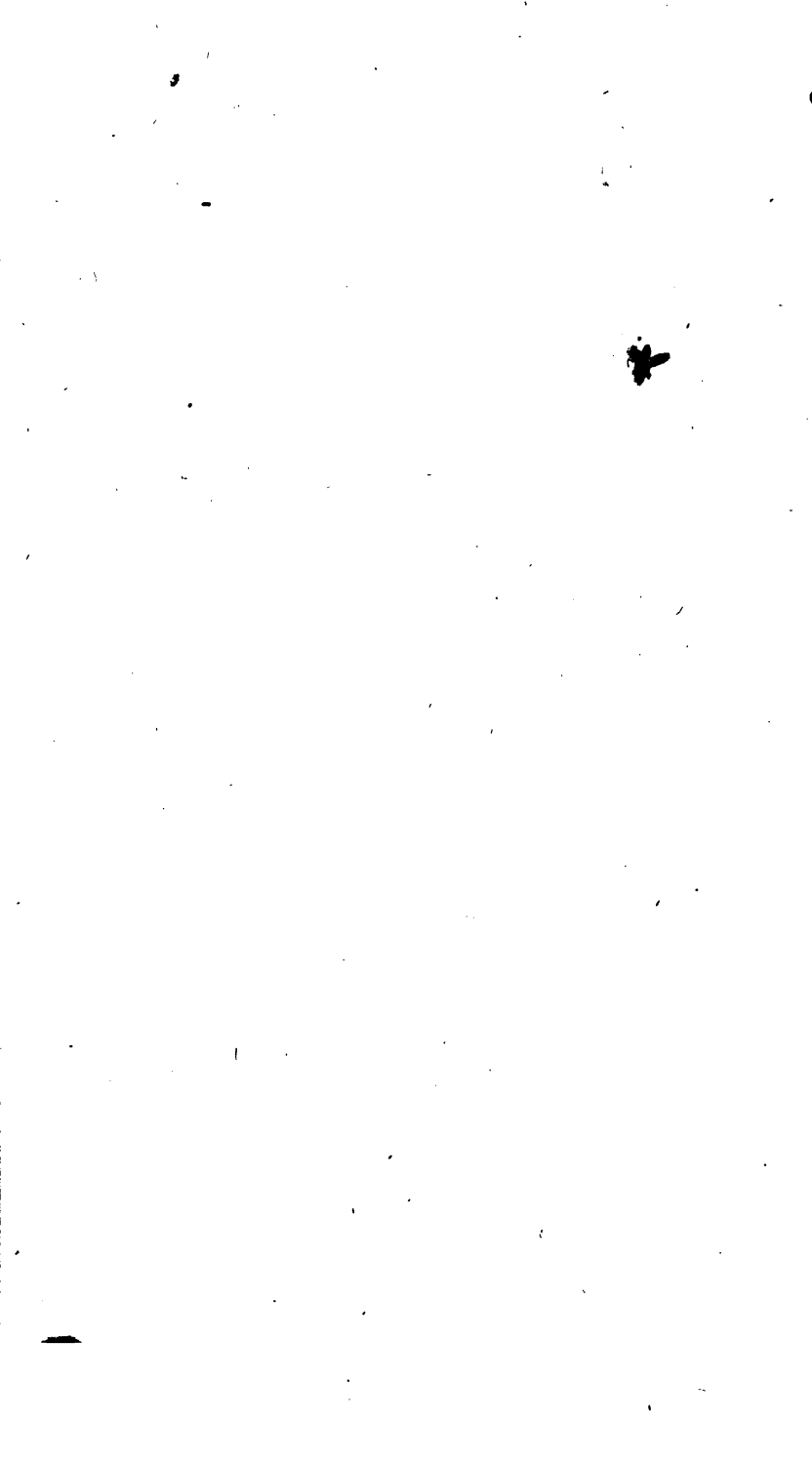
Š E S T Ý R O Č N Í B Ě H.

SWAZEK DRUHÝ.

W PRAZE, 1832.

NÁKLADEM MATICE ČESKÉ.

1.

Z básnj latinských Alžběty Johanny Westonie.

Připomenutj.

Ze z prwnjch dob uwedeného do našj vlasti a w nj rozkwetagjejho křesťanstwj spolu gazyk latinský průchodu a pohostinského přigetj naleznuw, po všecká ta dráhná stoletj až na naše dny wjce méně za nástrog a známku učenosti se považował: komuž nepowědomo? Neděloť se gináče i w giných stranách Ewropy. Auplné, však historie gazyka a literatury latinské w Čechách, z některého saudného a zběhlého pera wždy teprw očekáwáme, ačkoliw budaucj spisowatel dostatek předběžných pracj a stawiwa nalezne k wywedenj aukolu swého. Aníž kdo práci takowau za zbytečnau pokládey; gestiť zagisté spolu pramenem w dějinách české vzdělanosti, a pročez důwodné sebránj a sestawenj toho všeho, kterak gazyk ten w neystaršjch u nás gewj se památkách, gaký chod geho we weřejných listinách a zemských gednánjch, w neydáwnnějšjch kronikách našich a spisech pozdějšjch druhu rozličného, gaká w kterém wěku rozšjřenost geho, sjla a wybraušenost we zprávě cjrkewnj, saudnj a školnj, kteraké a kterého času bylo působenj geho buď ku prospěchu anebo na ugmu gazyka národnjho — toto vše a mnohé giné, saudjm, že dostatečno gest ku po-

wzbuzenj našj zwědawosti. Neypěknějšj pak doba a gako zlatý wěk gazyka latinského w Čechách bez odporu do XVI. padá stoletj, přidadauce něco let předtjm a nemnoho potom, kteréhožto času zvlášťě básnictwj latinské zohledu hognosti a ceny plodů swých neywyššjho stupně dosáhlo. A gako s Bohuslawem z Lobkowic — zagisté neywytečnějšjm u weškerém počtu našich latinských básnjků — skwělý wěk ten započal, tak s Westonij téměř zmizela latinská lyra, — kéžby ale při zaniknutj gegjm bylo zůstalo, a bodeyž bychom horšjch ztrát brzo na to nasledowawšjch želeti nemusili! —

Naskytuge se wšak tuto otázka, kterak právě toho času, když národnj náš gazyk swé neywětšj rozšjřenosti zjskal a wážnosti u wšech stawů požíwal, když honosil se giž spisowáteli w negednom ohledu dbalými o gehu zwelebenj a oslawenj, když sám wnitřnj swau dokonalostj, dle samého wyznánj tehdegšjho wěku, s gazyky staroswětskými směle mohl wstaupiti w zápas: kterak, djm, právě tehďáž státi se mohlo, že nicméně latinská mluwa češtiny hrdausokynj býti nepřestávala, ano že zvlášťě Musy řjmské daleko hognějšjch ctitelů a chowanců nalezaly, nežli naše domácj? To-liby komu diwné se zdálo, diwiti by se musil gediné tomu, že Čechowé, co do této wěci, dřjwe giných národů z kalu předsudků neywybredli, gešto wždy geště tehdegšj učený swět po wšech končinách ewropegských nemohl se sprostiti wazeb latinárských. Mimo to byla latina stále gediným nástrogem wyššjho wychowánj, gj tedy mnohem wjce času a pilnosti wěnowáno, weršowatelům formy gegj staly se pohodlnějšj, rozměry metrické činily werš mnohem wznešenějšj a sluchu ljbeznějšj, nežli osmislabičné, rozwláčné rýmowánj české, — a konečně i pomyšlenj, že tato gediná gest dráha neypohodlněg-

šjm způsobem po celé učené řjši podiw a wážnost si zjskati a wstaupiti do chrámu sláwy nehynaucj s nehynaucj latinkau, — nemálo k pěstowánj básnictwj toho přispjwati muselo. Také wkus onoho wěku mjrněgi w požadowánjch swých sobě počjnal, a na cenu myšlének, prawdiwost citu a wůbec sauhlasnost celé básně, gako pěkného wýtworu, menšj bral se ohled, nežli na technickau weršů auprawnost, na připodobňowánj se k tomu neb onomu na slowo wzatému básnjku, na umělé wydjránj per z gehu perutj a wtýkánj gich do swých křjďelek, na hogaý přjma-stek mythologický, na wykládánj w těchto krámech pracně nabytého učeného zbožj a t. d. Odtud to, že z nesmjrného množstwj latinských básnj z prostřednjch a zaprostřednjch wěků neymenšj počet nad powodnj časů se udržel, wše ostatnj dáwno zatonulo co bezžiwotná stwůra; neboť toho žiwota a ducha, genž w staré řjmské poesii se nalezal a we zpěwjch každého žiwého gazyka wěge, w nich nebylo a býti nemohlo. Co tam za swau prawdiwostj a skutečností wnady dáwá, tuto giž gen gako na diwadle anebo w maškaře se předstawuge. Osudu takowého wšak onino za swých dnů slawenj mužowé se owšem nenadáli, že gména gegich tak brzce přigdau w nepamět, a spisowé gegich mrtwau ozdóbau se stanau na policjch obšjrných bibliothék, aneb wzácnostj w zákautj kteréhosi wetešnjka. O by byli swému národu per-
nau tu práci a ausilj ducha swého obětowali, bezpečněgi byliby památku swau upewnili, nepominauce gako giskřiwy wětrný úkaz, ale gako zahřewný oheň we wděčnjch srdcejch potomstwa přebýwagjce! Gegich tedy plodiny básnické, ačkoliw w dospělosti a wážnosti daleko za starowěkými mistry zůstáwagj, naše pak nové, prawěgšj básnictwj zcela giné powa-

hy a barwy přigalo: přede we mnohém ohledu pra-
oteců těch našich djtky helikonské powšjmnutj zasl-
hugj, zwláště tu, kde zpěwy ty gegich národnjch dů-
ležitostj se týkagj a k žiwotu národnjmu se zbljžily.
Mnohé také co zdařilé práce w oboru řečnického
básnictwj — kteréžto gméno widj se mi neypřj-
hodnějšj býti k wytknutj charakteru gegich — dosti ce-
ny magj, a owšem toho zaslughugj, aby w přeloženjch
do garejšjch gazyků opět obnowy došly a gako z mrt-
wých wzkrjšeny byly. Tak činili Poláci se swým Ko-
chanowským a Sarběwským, tak Herder s Baldem a
ginj s ginými. Podobný wýbor ze spisů našeho Bohu-
slawa z Lobkowic giž dohotowený šťastným a wku-
sným překladatelem Karlem Winařickým co neydrjwe
wůbec wydán bude. Nemysljm však, žeby druhého po
Bohuslawowi u nás básnjka bylo, genžby práci wyna-
loženau nahradil, ano i w takowé hognosti překladateli
swému se propůgčil; nicméně ze všech dalabý se uwjti
kytka dosti pěkná. Tjm úmyslem wyňata gest i násle-
dugcej báseň a několik epigrammatických kwjtků ze
spisů našj Westonie. Na šj Westonie? která pocháze-
gje ze wznešeného a starobylého rodu anglického w
Londýně r. 1582, 2 Listopadu se narodila? Aspoň potud
na šj, pokud málem tři čtvrtiny dnů swých w blahých
i neblahých proměnách we vlasti našj ztráwila, zde
wýborného swého wychowánj nabyła, zde práwě w
neytrpčjch dobách žitj swého s Musami se bawila, a dne
23 Listop. 1612 běh žiwota swého w Praze dokončila.

1. *Chwála hudby.*

(K Filippowi de Monte, říditeli hudby při dwornj kapli Jeho
královské Milosti.)

K tobě i má wděčná se, Filippe, uchystala Musa,
Tobě nynj taužj zpěw se zaljbiti můg.
Powzbuzugjť mne i zásluhy twé, wzbuzugj mne milosti,
K nimž se ochotně znám gá s mateřj mně milau.
Z nich mi nemožno se wywděčiti, však rádo panenskau
Pjsnj srdce čilé djky pronésti wolj.
I wzácny ducha dar twého chci k pochwale božské
Nastruně nau lyrau do smrti oslawowať.
To hlasu-li sladké plynutj, ty-li sauzwuky gemné
Rozgjmám, tu se nám w obrazu Foeba gewjš;
Hněw božstwj ty gak Amfion skrocugeš zpěwu kauzlem,
Skály ty gak Orfeg býbeš, i sám Acheron.
Cti takowé neodepře dwůr wešken ti Rudolfůw,
Tož se mnau skwaucj wyznati Řjm powinen;
Francia tě chwálj, welebj tebe země Italská,
Gméno twé Hispan pjsněmi rozhlašuge.
Dánatě nám w dar hudba Bohem, ty se rauhati, šašku,
Gj přestaň, bez njť truchlo plynulby žiwot.
Mysli ona zněcuge kskutkům, gim i sjly dodává,
Umdlá přjwětiwě sprošťuge nádra klopot;
Smutné podnášj, malodušným útěchy šepce,
A z wesela dlahau tjhotu cesty rušj.
Sladčegi nám s hudbau sladká doba mjru uplýwá,
S nj Bohu ljběgšj dech wane we swatynjch.
Marsowu hudba krotj prudkost, a wogen wzteky mjruj,
Wášnj wšech čistj rmut na gegjch se wlnách.
Hudba za ljbý lj k pracem těžkým se wydává;
Kdožby neuznáwal, že z nebe wláda gegj?
Zárod ctnosti ona wkládá do dušj, a blahosti
Rágské předtušenj swým hotowj ctitelům.

W poklidu okřjwá zemšťan skrze hudbu, ona wšak
I krotkau tře rukau hrozbu a sjlu wrahůw.
Pocty gegj nezamjtá Bůh ni w chrámu welebném,
By w žalmech slušná wzdáwala čest se gemu,
Šjřiti nač pochwal? zdrawotu w tělo hudba zagisté
I w ducha nám wliwá, pěstuge přjzeň a mjr.
Smysly činj duchu poslušny, k nebesům pak ochotně
Se wznášj luzným duch za gegjmto hlasem.
Wzdáleno buď gednák ono ljchotné pohudánj,
Gjmž se našim smyslům chytře osjdlá kladau :
Gest mi na mysli genom wážná ta dcerka nebeská,
Tobě kterau Foebus zgemňuje, mistře, žiwot;
Autle která cit w hlauhi budj a k Olympu porýwá,
Ta w mrzkých co nedá srdci tonauti wadách.
Twá tedy roznášeg, gak slušno, se po swěiě sláwa,
A zdráw z těchto se těš dlanho, Filippe, darů.

2. Nápisowé.

B o h a t s t w j .

W twé, ó Pluto, dary mně nebýwalo náděge nikdý;
W marné sláwě mařit hodno-li pjď tu žitj?
Méně užitku nesau, škody wjc: gá radši, boháčům
Bláznówstwjm co slugj, poklady sobě woljm.

L á s k a .

Spjš-li, sen odjmá, ale do snů, bdjš-li, zawádj,
Srdce-li rozbrjwá láska ti ljchotiwá.

G a k m i l e n c e s m j ř i t i .

Rozhněwaného-li zas chceš udobřiti sobě milence,
W nádra gehu slzy leg, tjm hněwu hasne plamen.

U r a ž e n á l á s k a .

Uražená diwu-liž že na bezcestj wede láska:
Neb kde slepý ten bůh, tamtě i wůdce slepý.

Snadno uraziti přítele.

Častěji rozváděj přátelské mysli maličkost :

Proměňugeť na Eris pjsmena gedna Eros.

Hanebná stařen láska.

Kopuletá s láskau když babka si gešť pohráwá,

Smrt na swau spanilost bláznice nawnazuge.

Láska k rodičům.

Gestliže dal ti osud dobré rodiče, cti ge wěrně :

Pakli ginák, promiňug rád nedostatky gegich.

Rowná odplata.

Sám čeho sobě by přál, pro to zázwist proč tě ponauká?

Ty z čeho družci přegeš, dáť z toho tobě i Bůh.

Strastný žiwot horšj nežli smrt.

Genž ten obor swěta podpjrá, silného Atlanta

Nehněte odporná sudba takým břemenem,

Pod gakowým wtěle tom kwjľj duch, wzápasu těžkém

Z těch kdykoliw taužj sobě wygiti wazeb.

Ach, prodléwánjm wolaná smrt zhogňuge trýzeň,

A wždy mřjti musjš, kdy protiwen ti žiwot.

Prawá urozenost.

(Do památnjku choti swému Jan. Leonowi.)

Kdo zděděnau honosj se genom sláwau a bohatstwjm,

Bud' kdokoliw, co stjñ w praudu zanikne časů.

Ten wšak neywyššjm urozenstwjm wěčně se leskne,

Ctnost a rozum — gasný chrám komu wystawugj.

F. L. Č.

2.

Swatebnj srbské pjsně.

1. K swatům.

Hoy, dwa swatowé, dwa námluwnjci!
Kam wy spěcháte, čeho hledáte?
„My dwa spěcháme, djwku hledáme.“
U nás ge djwka nezasnaubená.
„My k wám přigdeme djwku zasnaubit.“
Wy k nám přigdete, my gi nedáme.
„Ba wěru dáte, rádi gi wdáte.“
Až sám test přigde, sukni přinese.
„Sám test k wám přigde, sukni přinese.“
Až ženich přigde, prsten přinese.
„Sám ženich přigde, prsten přinese.“
Až družba přigde, wěnc přinese.
„I družba přigde, wěnc přinese.“

2. K ženichowi a newěstě. (Na prstenu.)

Rozvaž, ženichu, rozvažug,
Po twé-li mysli newěsta;
Pakli ti nenj po mysli,
Wsedni na koně, ugjžděg,
Ať nenj pozdě želeti:
Oh blude, cos mne omámik
We dworu geště tchynině.

Rozvaž, newěsto, rozvažug,
Ten-li po srdci twém ženich;
Pakli ti nenj po srdci,
Shoď s hlavy wěnc, ubjhey,
Ať nenj pozdě želeti:
Oh blude, cos mne omámil
We dworu geště matčině.

3. Při prstenowánj newěsty.

Ach, sausedko naše společnice!
Společnice, naše newěrnice!
Zdali gsi nám wčera nepřisáhla,
Že se nikdy newdáš za cizince,
Že cizinskau ruku nepoljbjš,
Že na ruku nedáš cizj prsten?
Ty pak nynj půgdeš za cizince,
Ty, sausedko, cizj ruku ljbáš,
Ty na ruku cizj prsten dáwáš.

4. K ženichowi.

Milan kuge na Bosně konjka,
Nekuge ho, čjm se koně kugj,
Ale kuge olowem a střjbrem,
On ho kuge, a kůň vyhazuge.
Milan koni potichu domlauwá:
Postůg koni, postůg můg konjčku!
Gestli, koni, s dobrau přigedeme,
Blahost bude pro tebe i pro mne:
Uplete ti gesle gaworowé,
A do geslj naházj ti kwjtj,
Za den gjsti, za dwa skákat budeš.

Pakli, koni, se zlau přigedeme,
Hoře bude pro tebe i pro mne:
Uplete ti gesle galowcowé,
Naházj ti hořké čemeřice,
Za den gjsti, za dwa stonat budeš.

5. Dozjwánj swatů.

Chysteyte mi se, Pomorawané,
Pomorawané, Podunagané,
Pro newěstu sličnau pannu.

Wzhůru kume, wzhůru starý swate!
Wás dozjwá ženichowa matka,
By gste záhy přiwedli newěstu,
Která nosj w zánadřj sluněčko,
A w rukáwech skwělau měsčinu.

6. W bytu newěstině.

Zlaté kusy na hrad dorážely,
A swatowé k djwce přicházeli.
Owšem djwka swatů se nadála,
Přes celý den bazaličku sela,
Předzwjdagje swůg osud manželský:
„S manželem-li blahý žiwot bude,
S wečera mi bazalička segde,
Do půlnoci propletat se bude,
S gitrem sama w kytky se uwige.“
S manželem gj blahý staw nastáwá;
Ay s wečera bazalička sešla,
Do půlnoci propletáwala se,
A na gitru w kytice se wila.

Dostal každý swat kytku bazalky,
Sám pak ženich spaňilau newěstu.
Družbowi se kytky nedostalo, —
Promluwila spanilá newěsta:
Nehněwey se, rozmilý můg družbo!
Pro tebeť gá hodlám lepšj kytku,
Lepšj kytku, mogi společníci.

7. Když newěstu wedau.

Mlč a neplač, ty milá newěsto!
Dosti twoge naplače se matka,
Dost naplače, dosti se nataužj,
Widauc družky twoge wodu nosit,
Mezi nimi hezká Růže nenj,
Růže nenj, ani wody w domě.

8. U ženichowa bytu čekagjce swaty.

Hoy orlowé, orlowé!
Let-li wáš byl vysoký?
Let-li wáš byl vysoký,
Hled-li wáš byl široký?
Swaty-li gste widěli?
Wedau-liž nám newěstu?
Zdaliž štjhlá, vysoká?
Zdaliž bjlá, čerwená?

Chwěge-li se nowý wěnc na newěstě?
Čerwený-li praporec se kraužj nad kumem?
Zdráw-li konj gabkowitý pod ženichem?

9. Na přjchod gezdců.

Pade rána, gezdec k nám přigjždj,
Pade druhá, gest to gezdec druhý,
Pade třetj, wogwoda se bljžj.

Wogwodo náš, kam gsi poděl swatý? —
Zpozдили se po moři gedauce.
Wogwodo náš, kdo byl přewoznjkem?
Přewoznjkem gim newěsta byla;
Wšecky swaty na wěnci přewezla,
Ženicha na prutu rosmarjny.

10. Na odchod swatů s newěstau.

Ohlédni se, lepá Kwěto, matka tě wolá.
Nemohu se ohlédnauti, ani ozwati;
W dům swěstin mne siwý konjk tryskem unášj.

Ohlédni se, lepá Kwěto, otec tě wolá.
Nemohu se ohlédnauti, ani ozwati;
W dům testůw mne siwý konjk tryskem unášj.

Ohlédni se, lepá Kwěto, bratr tě wolá.
Nemohu se ohlédnauti, ani ozwati;
K dewržům mne siwý konjk tryskem unášj.

Ohlédni se, lepá Kwěto, sestra tě wolá.
Nemohu se ohlédnauti, ani ozwati;
K zelwicem mne siwý konjk tryskem unášj.

3.

Z Albia Tibulla.

Tibull, wognau mnoho ztratiw, přestáwá na mále.

Knihy I. báseň I.

Ať kdokoliw zlata nahromadj žlutawého si poklad,

Ať se polj vzdělaných stkwj gemu gitro mnohé;

On se pořáde leká, všude má nepřátele blízko,

A z lože mu spánek Marsowa trauba pudj.

Gá, s chudobau spokojen, budu žjt bez tjhot a péčj,

Kéž se mi gen swjtj denně na krbku oheň.

Záhý, we přjhodném čase útlé sázeti rýwy

A štěpy hognorodé podařilau chci rukau.

Náděge wzjt si nedám, obilj budu ročně do welkých

Klásti stohůw, a čeřen mesty libými plnit;

Neb w poli peň nechany a na cestách kameny dáwné

Kwjtm wěncowané ctjm, kde ge nagdu koliw;

Gá z owoce všelikého, nowé co mi dohřege léto, •

Rád polnjmu podám hned prwotinky bohu;

A spole mého wěnc klasowý bude Ceresi štědré

Obětowan na wratech chrámu gegjho wiset.

Čerwenawý bude strážce Priap we owocnici hogné

Stát, a plašit hroziwým zdaleka ptáky srpem.

Těž larowé, wy kteřj mau žiwnost někdy bohatšj

Ted' chránjte chudau, dogdete swého daru.

Prw gsem wám z kraw nesčetných galowičku zabjgel,

Ted' welkým ge darem gehně z malého brawu.

Padne pro wás gehňátko, kolem něho wesnice mládež

Wýskey: „žeň dobrau, hrozny udělte plné!“

Bych byl giž s málem spokojen, ge nemožno mi owšem,

Někdy potud dlahá pěšky mě cesta bolj;

Wšak do stjnu stromůw k bublawému si lehna potůčku

Znog mohu slunka minaut, rychlegi půgdu potom.

K hanbě také mi nenj, do rukau rýč chwjlkami bráwat,

Neb leniwé ostnem pohnat u worbě woly;

A kdyby gehně slabé neb kůzle zapomněla kwapná

Matka na pastwě, chci rád w náruči nest ge domů.

Wšak wlci a zloděgi! skrowné wy mi stádo nehubte,

Nezbožný kdo boháč, nechť ze mnohého tratj;

Gá ale ročně oběť dáváu i za swého pasáka,

Pokropugi mlékem dobrotiwau mi Pales.

Chraňte mě, ó bohové, a darem nepohrďte sprostým

Z nádoby hrnčjrské mého chudého stolu;

Hrnčjrské za časůw starodáwných neyprwe rolnjk

Z hljny po wůli měkké nádoby stáčet učil.

Gá předkůw bohatosti tolik zrna gá si nežádám,

Gak mým žeň klizená nesla na humno dědům;

Dost na malém osenj, dost mám, kdy gen audy protáhnaut

Na vlastnj lože smjm, a zde nagjti pokog.

Gak ge to mjlo, (diwý kdy za oknem wjtr burácj,)

W swětnici poslauchat, haupati w kljně děwu;

Neb (když rozljwá mraziwé wody chmúra we zimě,)

W gistotě spát, an déšť spánku libosti dodá.

Tak se mi staň. Bohatý buď právem, kdo zlobu wálek

A strašné na mořjch trpěti bauřky wolil.

Ať zlato pogde raděg, ať pogdau všechny rubjny,

Nežby pro cesty móge plakala gedna děwa.

Wálčiti tobě slušj na wodách, Messálo, a zeměch,

By stkwěla nepřátel w twém se paláci kořist;

Mne ztepilá děwa w pautu držj zagatého, prosjwám,

Gj přede dwěrmj sedám, když se mi zamkne twrdá.

sláwy dogjt nebažjm. Má Délío, kyž tebe gen mám,
Pak nechť chaulostným, nechť leniwým mě zowau.
Kyž tě widjm, i kdy poslednj má přigde hodinka,
A klesawau tě rukau skonage geště držjm!
Plakati u mne budeš, kladeného na prkna a k ohni
Připraweného, slzje dáš mi hubinku mnohau.
Plakati o mne budeš, bezcitná tobě nepautá
Něžné srdce ocel, Délío negsi křemen.
Z pohřebu mého ginoch se newrátj bez slzy žádný,
Žádná panna s okem zpátky nepůgde suchým.
Gen neuraz mé Mány potom, něžného ušetři
Ljee, wlasůw ušanug, Délío mjrni bolest;
A kdy zatjm posawáde osud přege, měgme se rádi,
Smrt, co we mrak krywá swau hlawu, přigde sama.
Přikrade wěk shrbený se na nás, bude láska neslušná,
Neswědčj šediwé hlawě lahodno mluwit.
Teď ljbeg mě, pokud kwete twář, a mě hanba nebýwá,
Žehradi ráno s tebau, tlauct ti na dvěře wečer.
W tom hle wogák gsem i wůdce čilý, wy korauhwe
a trauby
Zdalte se, rány lidem noste, kteřj ge chtěgj.
Těm zlato noste mnohé, gá pšenici w pljweň uchrániw
Smáti se wšem bohatým, i hladu smát se budu.

Sulpicia žádá, aby Cerint honby nechal.

Knihy IV. básně II.

Kanče, který buď bezcestných hór stjny obýwáš,
Neb na polech se paseš, mého kochánka šanug.
Krutný kel ke hrozné s njm půtce nenabrus.
Mjlknu buď ochráncem, zpátky ho ke mně dowed'.
Jam mi ho odwádj ten hon na Diánu patrjcej!
Kyž pogdau psi kolem, kyž lesy wšechny zhynau!

Gak to diwý nerozum, lesa hauštš tenatmi zawjrat,
Tam po horách útlé zedrati sobě ruce !
Neb kteraká ge radost do brloh zwěři kradmo wegiti,
A chrastj trnawau pjchati lýtko bělé ?
Přede — kdyby i mně s tebau blaudit bylo přáno Cerintě,
Neslabych upletené sjtě do hor ti sama.
Rychlým sljdnjkům odepjnat obogky železné,
Laň prchawau šlakowat, býwala by maě radost.
Pakby mi, pakby milý byl les, třeba někdo si brauka
Kdyžby u sjtě samé nás we zahálce widěl.
Pak nechť až k tenatům gde kanec, neublžěn odejde,
Z lásky citůw sladkých nás wytrhnauti nemá.
Ach nenachyl se giné, dle Diány prawidla se řjdě
Buď cudný ! cudnau sjtě rozestři rukau !
Gestli giná se do lásky mogj úlisně wetjrá,
Tu děwu, hned lapenau, zwjře rozerwi diwé.
Slyš mě milý, zanecheg tu, těšjli ho, otcowi honbu,
Zpátky a rychle a zdráv mému ke srdci popil.

Cerint žádá Sulpicii uzdrawenj, a ge potěšen.

Knihy IV. báseň III.

Sem chwáteg wznešený letawými kadeřmi se skwauc
Fébe, a z útlínké panny wytáhni neduh.
Wěř mi, popil, nebudeš litowat toho, gestli propůgčjš
Lékarskau se rukau Fébe milence mogj,
Chraň gi, nedeg, by bledé choroban dél chřadnuly údy
A škaredá w něžné twáře se barwa lila,
Zlé, cokoliw ge w nj, i také čeho gen se bogjm snad,
Deg trhawému zanest praudu do hlaubky moře,
Přigď swatý, se sebau zpěwy, šťawy a dřjmoty wezmi
Wšechno, co gen silnit mdlé tělo může ; honem !

Netrap děl mládence, který o milenku ge w bázni,
A pro tu włádkyni swau lká mnohonácte slibůw.
Ach brzo slib ti činj, brzo, trpěti-zas gi uhlédna,
I proti nesmrtným złé slowo řekne bohům.—
Už se Cerinte nebog, neublžj boztwo milencům,
Gen ty gi wždycky milug, gest zachowána děwa.
Neřeba teď ti plakat, horké slzy tehdy wyléweg,
Až kdyby snad hněwiwá na tebe někdy byla.
Teď ale twau ge celá, myslj gen o tobě, newinná,
'Daufá hegno giných darmo si lásku gegj.—
Djky ti Fébe činjm, weliká buď chwála ti dána,
Gedné wrátě zdrawj dwaum zachowal gsi žiwot.
Teď slawný a wesel ty budeš, neb obadwa o záwod
Wděčni na twůg oltář dáme radostně oběť,
A šťastným tě budau bohowé zwát dobrotě chtjcej,
Wšechni si teď žádat twé umělosti budau.

S. D.

4.

Swár wody s wjnem.

(Ze starého rukopisu.)

Rukopis, z kteréhož tato báseň wzata gest, dostal sem z Pardubic, a powjďáno mi, že gest z kláštera opatowického. Gest na papjru w quartu s malowanými obrázky, a dle pjsma as z prwnj polowice patnáctého wěku. Zpředu něco scházj, gakož i z zadu, a zachowáno w něm 17 žiwotů swatých z Passionálu známého, kterýž gako prwotisk bez let, a w druhém wydánj 1495, tištěn byl, gehož dwa rukopisy na pergaméně w Museum se nacházegj; a sice staršj bez let, a druhý od l. 1379. Pak následuge „Řeč o prawém pokánj,“ 9 listů, na to „Řeč o božíém těle. Užitkové o přigímání,“ we čtyrech potocjch. „Swaté prosby. Užitkové postu. Modlitba má čistá před bohem býti. Kterak sobě milosrdným býti. Milosrdenství k swému bližnímu. Dewiet miest našich bližních. Mnozí stýskagí o zpowiedi. Sedm smrtedlných hříechów w řeči krátké. Sedm smrtedlných hříechów obšírnígi. O dwů bratrů gešto spolu wálku mieli. O skonání Králowny nebeské (Starob. Sklád. II. str. 91). Otec múdrý swému synu

radí (Starob. Sklád. djl opozd. str. 153). Zde gest i oněch deset weršů, gežto w rukopisu weř. knihowny w Klementinum chyběj, a sice prwnjch pět:

geštoť tobie budú záwidieti.
ten se neurodil nikdy
od počátku swieta, byť kdy
byl zachowán odewšech lidí,
toť mi se giž nikoli newidí.

Druhých pět: swietská obýwáníe tak umięgie,
iakožby swé cti neporuše
pomniel na swé předšie duše:
nabud' toho daru synu giž lichý,
by všechny hrdosti nebo pýchy—

akoněj takto: „Tuto múdrý Otec swú řeč skonál,
k tomu geho syn swóg slib dokonál.

Potom se počíná nowá rada, gešto Pan Smíl Flaška gi skládal, mnoho w nie rozumného uslyšíte, kdož toto čísti budú, toť zwié, cožť radí.“ Zde po pořádku wždy gedno čtvernohé zwjře a po něm zas pták radu swau dáwá, což 42 listů obnášj, zawjrá pak těmito slowy:

„Skládánoť gest toto praweníe
tisíc let od božíeho narození
Pána milého Jesu-Christa,
w tom počtu, když se psachu tři sta
dewadesátého páté léto,
stalť se gest konec řeči této;
ktož tiemto kniežkám gména žádá,
protož wiesz žeť slowú nowá rada.“

Ostatnjho půl osma listu zanjmá tento Swár Wody s Wjnem, gehož skladatelem snad též Pan Smjl Flaška z Richenburka, gakož i snad Rady Otce k synu, býti může.

W. Hanka.

Počíná se řeč dobrá:

iešto se s vínem swaříše woda;
protož ktož chce ten swár zwiedietí,
musieť tyto kniežky do konce přečísti.

We gméno božíe chciť počieti,
protož chci o tom práci mieťi:

dalť mi gest kniez tuto radu,
žeť chci wyložiti tuto swádu,
geštoť se wadi s vínem woda,
toť gest opilecóm hrozná škoda:

muožli toto woda obdržeti,
musie gisté oni wodu píti;

pakliť gim wíno obdrží,
tehdyť opilecóm woda zmrzí.

Přimlúweyž se ktož chce kterému,
pomozíť pak druhu swému;
nebo ktož lépe přege komu,
tenť se i hned přitáhne k tomu.

Woda swú wíec chwálí hrdle,
pak se gí wíno brání twrdie,
přimlúwalať sobie hrubie
gednoť se před druhým chlubie;
gakož lidé ten obyčeg magí,
když se wadié rádiť sobie lagí.

Knieže Letku, s kým ty pak držíš?
protož komu lépe přihowíš?

Jáť tobie prawím knieže Letku,
wezmi sobie na pomoc bašu tetku,
chcešli lépe wodie pomoci,
čili wínu k geho moci:

nepomóžešli pak našemu wínu
budeš gmiéti na se wínu

ode všech kniežat i panów,
také od mnohých giných mieštianów,

že gim zawidiš gich skutków,
k tomu nešanugeš gich trunków,
gešto wíno pigíc činić,
protož tie oni sami zóstawí w přičinie,
že ty toto proti nim činiš,
k tomu s gich nepřátely držíš;
neboť oni wíno wždy milugí,
k tomu ge welmi rádi pigí.
Woda neniět wzacna u nich,
protož u wínie gest kratochwile gich.

Pakli cheeš wodie pomoci,
tehdy nebudeš miėti proti také moei;
neboť mocniegší s wínem držíe,
protož twé řeči ge zmrzie.
pakli giž potupíš wodu,
budeš miėti druhú škodu.
Pak toto od obecniého lida,
nebo gest chudým woda liba:
oniť za wíno nic netbagí,
když zwláštie studenú wodu magí.

Pak wy opilci s kým držíte?
wy wzdy wínu naložíte,
nebo neradi wody pigete,
protož wodie wy uškodíte:
wy pak tento obyčeg máte,
sedláčkóm wodu oddáte:
sedláciť mnozí pigí mnoho wody,
w všedni dni, w swátky nebo w kody;
za wínoť gest gim mnoho dáti,
musiět se wodie neliknowati.
Chtiegíc swé diétky žiwiti,
musiět mnoho wody píti;
pakli kdo počtí wínem kterého sedláka,
dát geho žena gemu za to hrnek mléka,

neboť má z toho chválu i weselé,
žeť gegí muž gedl ialowé zelé,
že nemohl geho tehďáž požití,
musil ge wínem smočiti.

Potom gemu diekowati bude,
že on prwé toho zelé zbude.

Držiž kto chce s kterým koli,
gižť chceta miéti swú wóli,
protož chceta se oni slowy séci,
dobře lépe nežli kteří meči:
nelzeť gich gest rozwoditi,
musieť se dosti nawoditi:
když sobie řeči dosti dáta,
potom se o wše srownáta.

Tuto woda bude haniena od wína.

Mistr s...ho písma geden
swy wóle byl gest nezbeden,
powoli sobie gednú w téy lakotie,
ažť se umdlí na swém žiwotie:
gedl krmí lahodných mnoho,
k tomu se opie wínem z toho,
až sebú nic giž newládnieše,
protož newiediel co sám bieše;
tehďáž ho towařišie geho
odegdú gakžto umrlého.

W téy otrapie gemu se zdáše,
žeť geg angel piestowáše,
a nosieše geg w třetíe nebe,
anť bieše práwie iakžto bez sebe.
Tuť gest tagné wíeci widiel,
potom swým bratřím powiediel,
řka: widiech boha na wýsosti
sedícíého w swé welebnosti,

tohoť welmi pilnie patřich,
až se strachy wešken třasiech,
co toto bude, nebo má býti,
zdaliť chtieše súd tu býti.

Woda s wínem se swadily,
proti soble se zasadily:
protož woda welmi wíno hanieše,
dobře hrze nežli wíno býti chtieše,
a tak se welmi spolu haniechu,
až bieše podobno k smiechu.

Wodať se chwálí giž počátkem,
protož tiém welebným ostatkem
řkúc: není oheň, země, wiétr a woda,
nebo to čtvero gest swietu zploda,
nimižto weškeren swiet žiw gest,
protož toho woda má čest,
chwáleci se násilnie tiém,
žeť gest stwořena bohem samým,
duchem swatým počišćiena bieše,
nebo se nad ní před wíkem wznašieše:
a že gen stwořena na počátce
wšeho swieta, řkúc nakrátce,
z tohoť gest chćiela miėti chwálu
dobře nad wíno nemálu.

*Wíno wodie odpowíedá
a proti sobie mluwiti nedá.*

Wíno k tomu odpowíedie,
potom wodie tak powíedie:
obyčeg tento lidé magí,
žeť mne mnozí rádi požíwagí,
když kto chce z nich hody činiti,
žeť mnohý wína musí k tomu dobyti,

a žeť napřed dadié pitie sprostniegši,
a potom pak po niem lahodniegši
též buoh milý chtielť tie napřed dáti
tomuto swietu toho požiwati,
protož mne potom lahodniegšie,
k tomu pitie ušlechtilegšie;
byť wšickni hřiěšníci pili,
potom tiem chutniegši byli.

Bez studu tu woda odpowiedie:

Woda k tomu odpowiedie
řkúc: iáť to do sebe wiedie,
mnieť kořen buoh dal sladkosti,
wšie chuti i welebnosti,
protož sám mne buoh chtiel požití
když sobie byl kázal wody dáti:
tehdaž kdyžto nad studnicí sediel
a oné pohance tak powiediel:
ženo day mi také wody píti;
tuť žádal mne Chrístus požití
čisté wodičky nápage
zdali toto nenie chwála moge?
že ga woda toto stwoření
teku giž z ragského kořene.

Wíno wodie odpowieda.

Wíno odpowiedie tomu tak
řka: iáť pak lepšie wiedeť wšak,
nebo u winné mé iahodie
nelzeť gest tuto přigíti wodie,
protož buoh tomu koření moc dal,
w niemžto gest pitie zachowal.
ktož pie wíno mieše s wodu
shyždí wíno učiní sbodu,

protož má z toho hubený hříech,
potom učiní lidem smíech.
čili to pro mdlú čini hlavu,
protož opatr swú postavu.

Woda wínu odpowíedá.

Woda odpowíedie tomu také
řkúc: iáť to wíedie wšaké,
gsúť mnozí na swíetie lidé
geštoť se za to oni nic nestydíe,
žeť mne rádi wzdy požíwagí,
protož toho lékarstwie magí:
wletie kdyžto welni horko býwá,
onen pige, tento twář umýwá.
We čteníř gest o tom psáno,
žeť gest wodie lékarstwie dáno
w rybnice, w kterýž angel stupowal,
mnohéť gest nemocné uzdrawowal:
protož což gích gest zdráwo na duši
skrže křest, toť každý říeci musí.

Wíno odpowíedá wodie.

Wíno wece: toť gest tak,
toť iá také wíedie, wšak,
že gsi ty tak sprostná ta wodíena,
a práwíe hlupá gsi chudina,
protož gsi práwá chudomačka
wždyť se z tebe strhá sr....
protož gsi ty hrubé stwořeníe;
ale méť gest hrdé kořeníe:
w tobíeť se wždy wálegí swínie,
ale toť gim gest draho u wínie.
poniewadž apoštol také buoh cele
že Thímoteus na swém tiele

uzdrawen byl w swém žiwotie
wínem, skrze geho skrowné napitié.
ktož mie kdy skrownie požíwagí,
mnohých neduhů zbýwagí.

Woda odpowíedd.

Woda wece proti wínu,
a dá gemu takowú wínu
řkúc: kéž Naman byl zdráv wínem,
protož ho miel dosti plným činem,
kéžť gest byl zbawen malomoci,
nemohlo gemu toto spomoci,
geliž se kúpál u wodie,
sedmkrát swému zdrawí hodie:
w Jordanie w tom přerozkošném,
teprw gest byl zdráv w žiwotie swém;
od wodyť gest on lékarstwie wzał,
protož když gest proroka poslušal.
kež geho gest wíno uzdrawilo,
malomocenstwie geho zbawilo!

Wíno proti wodie odpowíedd.

Wíno wece: nemluw toho,
ktož se tebe napié mnoho,
nadmeť se pak iakožto buben,
budeť na žiwotie gistie huben.
We mniěť gest gistie lekarstwie prawé,
iáť gsem nemocným lidem k zdrawie:
znameneyž kterak gest onen zlečen,
gešto bieše na púšti ssečen;
Samaritán byl gest ranien,
potom swého neduhu gest zbawen,
nebo sú nemieli čáky k niemu,
by co giž mohlo spomoci gemu:
i byly geho rány zmyty wínem,
i hned byl potom uzdrawen tiěm činem.

Woda wlnu odpowíedá.

Woda wece : toť mi gest diwno,
k tomu tak welmi protiwno,
že ty giž žádáš chlúby mnoho,
nemoha nikdá dostati toho.
Wšaks ty giž nesmiéry počátek,
nebť gest w tobie hrozný zmatek :
ktož se sınıé wínem opiti,
mielľby se wodú schladiti.
W písmieť toto psáno stogi,
we mnieť se všechno stwořeníe kogí;
řeky, wody negednaké
obweselé miesta, hrady také.

Wíno odpowíedá.

Wíno wece wodie takto :
o že smieš mluwiti pak to ;
iáť gsem tebe dražšíe po wše časy,
žeť mne nenie žádná woda dražší;
nebť wodu ligí pryč pod lawici,
pak mie potom w čistú stklenici :
wíno legí w láchwice nebo w zlatnice,
ale wodú w střepey a w hrnce.
Woda gest nápop všech hlúpostí :
kraw, koní, koz, husí dosti ;
wšecko se w tobě toto wálé,
protož mnohokrát usta zkálé :
wínoť pak smutku pryč welí,
mnoháť smutná srdce obweselí.

Woda odpowíedá.

Woda wece : což diěš k tomu,
nebo gsem iá potřeba w domu,

čimť gest lidem žiwu býti?
protož bezemne žádný nemóž býti:
mnů swařeno, také učištěno,
a k mnohému gich užitku přiwedeno;
wlesech, w sadiéch, kdež dřewo gest
wšecho bezemne obmeškáno gest;
toť woda pieknie uchladí,
protož wíno, toť gié shladí.

Wíno odpowíedá.

Wíno tak tomu powiedie:
zagisté toť iá dobře wíedie,
žeť toto hlúpe hody budú,
když k tomu wína nedobudú;
gestliť pak on k tomu bohatý,
welmiť gest skutek mrzatý,
když wína nemagí dáti,
na woduť pro nic nemagí zwáti,
a k tomu řka: cheiť šenkowati
pintu, nebo což gest libo tobie,
teprw ochotnie pógde k tobie:
tuž teprw weseli budú,
geštoť w niem smutka pozbudú.

Woda odpowíedá.

Woda wece wínu tako
ty toto dobře wíeš wšako,
protož sem iá toto sama učinila,
nebo sem wíeře wrata otewřela (otwořila),
kdyžto sem syna božího Jesu Christa
w Jordanie křtila od Jana Baptista:
podobenstwíe starého zákona skonala,
toť sem wšecho dokonala.

když gest tekla z geho boka,
wše pro hříšného človieka;
protož užitečnáť sem tu byla,
hříechy lidské sem omyla:
nenieľiť hně pak toto chwála?
kěz se wínu tato čest stala!

Wíno odpowíedd.

Wíno wece: znám to také
protož pomohuť toho také
skrže tie a twé poškwrnienie,
magiť duše swé utiešení
hříšnýmť gest smyta gich wina,
milostí Jesu Christa, božího syna,
skrže mie wše sprawedliwiegší,
k tomu přigíma i zwoleniegší,
čte se, že gest toto wíno bylo,
o niemž gest tak psáno bylo:
toť krew má a z boka gest mého
wylita pro človieka hříšného.

Woda odpowíedd.

Woda wece wínu také:
wšak negsi potřeby weliké,
wiece dobré lidi oklamáwáš
něžli gim užitka dáwáš.
Milé wíno toli gest twá moc,
že tie mnohý pige přes moc,
potom zítra bláznem bude,
pak za tři dni toho nenabude
na swém žiwotie téyto škody,
zaplatiť tyto hříšné hody.
Wodať gest mátie wšie zemie,
žiwého všeho stwoření.

Protož gsem matka wšie skrownosti,
každému dām darmo dosti:
suchým lukám odwlaženíe,
k tomu diedinám rozpaženíe.
Winoť tebe málo uléwugí,
gediněť tebu pochlebugí.

Wino odpowíeddá.

Wino odpowíedie tomu:
protož což diěš wodo k tomu?
mezi tiém na ni welmi křiče:
milá stul kabelku a mlč wiće,
nemluw tak hrdie o tom,
wšak máš chwály málo potom;
protoli, žes swiecena w kostele,
wšak tie pie kráwa, takéž tele,
k tomu zwiěřata tie lokagí,
nebo tie sobie lacino magí:
čím na swietie wiće čeho gest,
tiém ta wíec laciniegi gest.
Protož iá z swého kořeníe
gdu do čistého stwořeníe,
w čistém orudí iá přebýwám,
w žiwotie swóg příbytek mám.

Woda odpowíeddá.

Woda wece: toť gest prawda,
žeť mnohý tebe požádá,
mniěť, by co byl tiém lepí,
potom gehu pak oslepí,
že očima wše bude widieti,
ale smyslem bude blúditi:
nebo lahodnie přigdeš k niemu
a chce se slíbíti gemu.

Protož když se již nalé tebe,
toť nezna lidí, ani sám sebe,
bylšby déle žiw na tom swietie,
musié spiéše umřiéti pro tie;
opiw se mluwiti nic nemoha,
a však nectí lidí ani k tomu boha.

Wíno odpowíedd.

Wíno wece takto k wodie,
haniege gi k gegié škodie:
protož ty pitié gsi welmi marné,
k tomu tak welmi ohawné,
nebo zlé wiece w sobie miéwáš:
žáby, hady, štiéry k tomu máš.
Přetrhneš se biežec z skalí,
gestiř w tobie giž užitek malý,
nebo gest tie Christus promienil u mie,
protož z toho chwála gest mnie:
Christus toť gest sám promienil,
žeť gest z wody wíno učimil:
protož z wína wody nenie,
tehdyř gest mé powyšenie.
ktož se wínem podpil smiele,
mnieť, byť miel za sto hřiwen cele,
mnieť sám, byť byl prawý wítiez,
protož sám snad nestogí za peniez.

Woda odpowíedd, a konec s wínem čint.

Woda wece: nemluw toho,
styd' se wíno skutku zlého;
nebo se otec Noe opil tebe,
až práwie sám giž nečil sebe:
protož ležal tak rozmetaw se,
neřádnie welmi odkryw se:

tehda geho syn smál se tomu,
přiwedl giné bratříe k tomu;
mage za zlé otcí toho swému;
pak giný bratr přikryl hanbu gemu:
přo tie na swiet přišel zlý rod,
kdy Lot opil se tebú i wydal plod,

— — — — —
— — — — —

protož zlý skutek z tebe pochází,
na gích zbytku lidem schází.

*Tuto Mistr přišel sám k sobie
ze sna se probudiw iako robie.*

K tomu Mistr, tento genž se opil,
bez meškání se wz hóru zchopil;
protož geho oba spolu počesta prositi,
zdaližby ge mohl smiěriti:
nebo se woda trháše,
a Mistr toho se giž báše;
proto aby se nestala škoda,
ažby nezabila wína woda:
potomby snad nemiel co mistr píti,
tehda chtieše toto rád stawiti.
Nebž gest wody wiéce na tom swietie
nežli wína, tož wié malé diétie;
protož se woda na to trháše,
nebo sobie dobře ufáše;
wíno pak zrnaté bieše,
gednož se tomu smiegeše.

*Tuto Mistr miel myšleníe k tomu,
aby nepochlebowal nikomu.*

Wecet Mistr tento tak stoge:
bylažby toho hanba moge,

byť se co mezi wámi zlého stalo:
přeslyšta mie welmi málo;
chciť se k tomu přimluwiti,
toť wám nebude nic škoditi,
proto abyšte se wiéce newadili,
k tomu sobie rádi slúžili,
potom swogi přátelé byli
takéž, iakož kdy dřiéwe, mili.
Chciť toto wziéti w ruce sám,
mluwiti wám giž o tom nedám.
Oba swé řeči přestašta,
k tomu gemu wše w ruce poručista;
Mistr takto mezi nimi stoge
wece: slyšte pani mogie,
giž já také powledie wám,
to což neylepšíeho wiem k wám:
pán buoh gešto wšechno stwořil,
wodu wíno k tomu gest zpósobil;
dal gest wodu bydlu swietskému,
a wínoť gest dal duchowniému:
toto obé gest božie wzplozeníe,
gestiť kníěžeciého urozeníe;
nebo duchowní staw bez swietského,
k tomu swietský bez duchowniého
sám geden staw nemóže státi,
aniž pánu bohu chwály wzdáti:
geden bez druhého státi nemóž,
toť každý wiediati muož.
Mše bez wína nemóže býti,
wodyť gest také k wínu wždy přilíti;
nebo gest toto sám buoh ustawil,
ktož gest pak ten, geštoby to stawil?
nebo zbořil takú wiéru náši,
bylby podoben k Gidáši.

*Tu Mistr chce prawdu powiediėti,
protož račtež poslušati chtiėti.*

Wodyť gest swietu potřeba,
potom wína také třeba,
protož oba sta giž dobrého rodu,
nebudťež sobie na tu škodu;
pomáhayž pak gedem druhému,
slíbíta se oba pánu swému,
genž wás sem mezi ny poslal,
tomuto swietu k požitku dal;
nehniewaytež wiéce sebe,
dokudž gešt zemie i nebe,
dotud mezi wámi přímieřié ukládám,
túto mocí geštoť od wás mám:
mluwtež dobré wždy o sobie,
nemagíce zówisti wiéce k sobie;
nečiňte sobie w tom škody,
ktož pige wiéce wína nežli wody;
nebo ktož chce wiéce wody píti,
snad nemá wína čím platiti:
protož poručtaž toto spolu bohu,
ať lidé pigí cožť koli mohú.

— — — — —
— — — — —

—————

5.

O různěnj českého pjsemnjo gazyka.

Gestliže literatura česká od některého desjtileť u prostřed mnohých překážek vznikagcj žiwotem poněkud obgeweným vlastence upřjmně smýšlegcjho obradowala: nemůže ginak býti, než že způsobau a twárnostj, kterau této doby na se bráti počjná, téhož vlastence mysl zarmucuge, a naděgi w něm o swém dalšjm zniku a zkwětánj na welikém djle udušuge. Ta smutná twárnost gegj gest bezpotřebné od gazyka w pjsmě posawad užjwaného odstupowánj, a geho na giné a giné podnářečj rozdrobowánj. Pohledněme na neynowěgšj staw literatury české, a obogj wadu poznáme.

Počjtá ona sice mnohé upřjmné a přičinliwé milownjky, pokusila se za našich časů dosti šťastně o wyššj uměnj a rozličné druhy básnictwj, a na sebe pozor negedněch dřjmagjcjch vlastencůw obrátila: ale dvě sobě odporne strany mezi spisowateli dalšjmu zniku gegjmu nemálo škoditi se widj. Gedna sobě gistau dobu minulosti, kterau zlatým wěkem nazwati ráčila, za neywrchněgšj a neydokonalegšj obraz všeho psánj wystawila, a nesnášeliwě i urputně má se k těm, kteří gen o wlas od wedaucj tam cesty se uchylugj, byť to i s naprawěnjm a uhlazenjm té weliké silnice djti se mělo. Těm každý nedostatek a omyl zlatého gegich wěku rowně tak watým gest, gako zpráwnost a dokonalost geho gazyka.

Oni všecku literaturu i we zpěwjch i w newázané řeči w auzké meze slohu skoro gediného historického těsnagj, pro strach, aby se od výborných Weleslawjnů a Komenských neušinuli, raděgi ničeho nepjšjce, k čemu by těchto klassický gazyk nestačował. Od nich nelze čekati, aby nám českau logiku, fysiku, metafysiku podali, neb chrám giných vyššjch wědomostj kdy otewřeli, nemohauce kljčů k tomu we swém Weleslawjnowi nalezti. Gakkoli ale tito starowěrci literaturu w pokroku gegim nemálo zdržugj, a gi gako Niobu w nepohnutelný kámen obrátiti usilugj; předce však, kdyby se gim toliko, čehož owšem daleci gsau, podařilo Weleslawjnů a Komenských w prawdě dostihnauti, zapřjti nelze, žeby wždy tak geště weliký národu a literatuře geho užitek přinášeli. Nemělby český národ spisů w třjdě saustawných wěd a vyššjho básnictwj, ale historickými a z prosta poučugjcimi knihami by oplýwati mohl. Dobře tedy oni o zachowánj přesnosti a čistoty gazyka se snažugj, toliko w tem chybugjce, že o vyššj wzdělánj geho málo se staragj.

Daleko škodněgšj literatuře našj gest druhá strana těch, kteřj od došlého nás způsobu psánj nepotřebně odstupugj, anebo dokonce nowá nářečj w pjsemnj gazyk uwozugj. K prwnjm počjtáme ty, kteřj českému gazyku mezi cizozemci odwykli, nebo gemu se ze staré literatury nenaučili, (ano mnozj wjce knih českých napsali než přečtli), neb konečně zcestným hlaubánjm vlastnjm, neb nedorozuměnými od skaumatelů dobrých gazyka pronešenými slowy se zawedli. Těm ani zwuk českého gazyka ljbiti se, ani geho sklad k chuti děle býti nechce. Nagdauli kde w německém neb giném gazyku něgaké dwogsmyslné, a k básnioké hřičce schopné slowo, nebo máli giný který gim známý gazyk dvě saugmenné neb šťastně podobnosti rozlišugjcj, nebo konečně gim zdagjcj se býti zwučné neb lahodné slowo, tu giž nad

chudobau a neohebnostj, nad twrdostj domácjho swého gazyka bédugjce, geg na cizj brdo přetkáwagj, nowá slowa zamyšlugj, stará stahugj neb natahugj, samohláskami protykugj, cizj smysl a zwuk gim wnucugj, a tak bohda giný, bohatšj, libozwučnėgšj dialekt z nuzného, hrubého materského utwořugj. K tomu z wětšjho djlu přistupuge neznámost gehu prawidel, která to působj, že w užjwánj, změňowánj, odwozowánj, a skloňowánj slow zcestně a práwě opak pokračugj, a tak pohoršenj gazyka i čtenářů všemožně dowsřugj.*)

K druhým, kteřj konečně od českého gazyka docela odcházegjce, nowý naprosto sobě gazyk pjsemnj twořj, počjsti musjme některé z pánů Morawanů a Slowanůw Uherských. Byla to naděge utěšená, že u šesti millionů zbratřených Slowanů našeho pjsemnjho gazyka užjwagjcejch literatura swým časem weliké a wzácné plody ponese, w kteréž naděgi nás našeho Palkowice, Tablice, Kollára, Šafařjka, Gallaše a giných přičinliwá horliwost posilowala; a wšak ze sladkého sna té weliké naděge nás nemile probudilo nowěgšj na Morawě i w Uhřjch usilowánj, tuto nitrančinu, tamto gakausi walasko-hanácko-českau mjehaninu w pjsemnj gazyk powýšiti. Šel se duchu slowanskému toho samowraždného úsilj! — Ginj národowé, magjej daleko rozdjlněgšj dialekty nežli my, honosj se gediným pjsemnjm gazykem, w něm palladium národnj bytnosti pokládagjce, gemu kaž-

*) Nenj nesnadno u nowých spisowatelů chyby naleztj, jako: a n, anž (genž); zástog (předmět, wěc); když přišel, tak řekl; odporučiti (empfehlen); mně nic tobě nic (mir nichts dir nichts); od něg, (od něho); smutnili (mjesto smutněli, sie tranerten); scházj (desunt), tworma, dro, pozůstává (besteht), šinu (mjesto wždyčjm) a mnoho giných, na gichž wylowenj by gediný lowec nestačil.

dať obět rádi přinášejíce. Ať nedjme nic o Anglii, Francii, Italii, Hispanii, kdež negedni gazykové domácí všeobecné písemnj řeči své celé právo postaupili, obraťme pohled swůg toliko na neyblížšj nám Němce. Komu neznámá gest mnohonásobná rozličnost dialektů gegich njzké a vysoké, saské, šwabské, braniborské, rakauské, baworské, w každém kragi, w každém okolí giné a giné němčiny, a předce gedem písemnj gazyk všechny gakkoli od sebe se lišej šťastně spoguge. Bawor ne baworsky, Šwab ne šwabsky, Rakušan ne rakausky, ale každý z nich německy, to gest, we vyššj spisowné němčině píše, čte a vzdělává se. Gaký tu prospěch všem wůbec a každému zvláště, gaký samému gazyku gegich užitek, z tolika pramenů w gednu welikau a vše potopugij řeku se stjkagijmu! — My pak, nářečjmi mnohem sobě než oni bližšj, k nenabyté literatury a vzdělánj obecného škodě a zkáze, k žalosti všech o naše powšechné dobré upřjmně smýšlegjoch vlastenců, k newýslovné radosti našich nepřátel a gazyka slowanského hubitelů, sami se roztrhugeme, slabjme, a zničenj konečně sobě připrawugeme. Půgdeli to dále, budeme mji brzo knjžky wpražském, domažlickém, krkonoském, olomuckém, turčanském, a kdo wj w gakém pod-podnářečj, w každém něco, we všech nic! —

Český gazyk od 14 stoletj až do 17, doma i wně wáženým, w okolnjch zemjch dobře známým, na Morawě wůbec, a na mnoze i mezi Slezany a Slowáky w psánj užjwaným byl. Drahé zůstatky geho dáwnj vzdělanosti gsau neypewnějšj a neylepšj základ nowě vznikagij w těchto nynj dotčených vlastech literatury. Žigij gazyk dle běhu přirozeného ustawičným proměnám podroben gest, kteréž proměny podlé mjsta a okolností všude ginau twárnost magj. Psáti, gak se kde mluwj, byloby gazyk národnj na nesčjslné dialekty rozdrobowati. Máli národnj literatura něgakau gednotu a wnitřnj

ukončenost mjti, potřebj gest, aby gazyk co nástrog gegj na obecných a určitých prawidlech založen byl. Takowá prawidla poskytuje obyčegně sjdelnj, neb giné hlawnj město, z kterého, gako ze srdce slušný mrawu a mluwy způsob da těla ostatnj vlasti vycházj. Přestalli ale domácej gazyk w témž samém městě býti nástrogem občanského žiwota, a ginému swé práwo postaupil, tu giž nemá mjry a prawidla, leda w samém sobě a w literatuře swé, kterých spustjli se, w nesčjslné a záhubné nowoty a změny a konečně w mrzké barbarstwo ubjhá. Dosvědčuje toho prostřednjch wěků latina, kteréž z kalu hlubokého nebylo ginak pomoci, než auplným ku klassičnosti starořjnské nawrácenjm.

Nebude snad mezi Čechy nikoho, kdoby starau literaturu naši za hlawnj školu gazyka pjsemnjho nepovažowal; rozumjm pak zde netoliko celý gegj běh od prwnjch počátků nám powědomých až do 18 stoletj, ale obzwláště spisy 16 wěku, a mezi těmi na prwnjm mjstě biblj kralickau, ten poklad neoceněný národu našeho, kterýž gako pramen a zákon pjsemnjho gazyka w Čechách, na Morawě i w Uhřjch považowán býti může, a za to od maudrého jesuity Matěge Šteyra právem považowán byl.*) Užili téhož psánj způsobu wšickni lepšj spisowatelé, zwláště zaslauižily Faustin Procházka, wydawatel pjsem swatých, tak že gehu biblj, co se gazyka týče, tomu, kdo kralické nemá, gegj mjsto na wětšjm djle zastaupiti může. Pilné čtenj biblj této ano kterékoli giné, wšecky gsau dobře česky psány, wšecky sláwa českého národu, gest spisowatelům českým wywěšený praporec, ku kterému kdo nepřisáhl, snadno eizjm zběračům a podwodnjům, to gest, pokaženosti neb mjstné zwlášt-
nosti gazyka materského, neb dokonce zwuku a pra-

*) w. Žáček gehu. Jgm. Liter. VI. 12.

widlům gazyků cizokragných sebe swěsti, a zběhem od pjsemnjho gazyka našeho učiniti dopustj.

Dwa muži, gimiž se literatura naše práwem wychlaubá, co hlubšj skaumatelé nářečj slowanských wynesli o českém gazyku z strany gehu libozwučnosti nepřjzniwějšj, než gsme potud slýchali, usudek,*) gehož přjsnost djlem na prawdě založena gest, djlem gegich sluchu slowačině gim přirozené obwyklému připsán býti musj. Gsau to myšlénky filosofů bádagjeych, které tjm giž důležitými se stáwagj, že dobrau i zlau stranu gazyka odkrýwagjce, k bližšjmu poznánj gehu uwozugj, pošetilé pak ono domněnj, žeby gazyk náš na chlumu wšj dokonalosti a klasičné nedotkliwosti giž stál, léčj, w posuzowánj cizjch gazyků nás nestrannými činj, a konečně tu welikau prawdu opět na pamět uwáděgj, že gako nic we swětě, tak ani lidský gazyk nám gakkoli milý a pěkný, na prosto dokonalým nalezen býti nemůže. Podobně Wieland, Göthe, Schiller a ginj neylepšj spisowatelé němečtj do twrdosti, neohebnosti, nelibozwučnosti německého gazyka taužili, ale vždy gak oni sami, tak ginj, totěž uznáwagjey, německy psáti nepřestali. Nikomu zagisté ani Němci, aby zaplawený literau e swůg gazyk od nj wycjdil, ani Francauzowi, aby se swého eu štjtil, na mysl newstaupilo. Sám milý náš Šafařík w Stuartce, Oblacjch a giných spisecch pauze českého dialektu užjwal,**) a výborný Kollár w neypěknějšj dje swém

*) w. J. Kollára myšlénky o libozwučnosti řečj wůbec, obzwláště českoslowanské. Krok. I. c. 32. Geschichte der Slawischen Sprache und Literat. von Paul Jos. Schaffarik. Ofen 1826. S. 298.

**) Nemohu zde opomináti, co tjj slawnj skaumatelé wěcj slowanských s Janem Blahoslawem o též samé wěci, o které mluwjme, w předmluwě na Pjsně swětské lidu slowenského w Uhřjch, w Pešti 1823 powěděli. Podawše

čistau formu českau chwalitebně zachowal. Oba zagisté skutkem dokázali, že ačkoli nedostatek gistý českého

obšjrnau zpráwu o nářečjch slowenských w Uhřjch prawj takto: „Při takowýchto okoličnostech snadná giž bude odpověď na ony za našich časů znowu třjbené otázky: magjli Slowáci we swém vlastnjm nářečj knihy psáti? aneb magjli se k giným slowanským nářečjm připogiti? a gmenowitě ku kterému ze sausednjch, k českému, srb-skému či polskému, an se všemi třemi rovně hraničj? — Daremný a nesnesitelný gest každý křik těch, kterj řj-kagj: pišme po slowensky, my negsme Čechowé! Powězte že, milj bratřj, gak po slowensky? tak gak Handrburci, či tak gak Křekáčl, či tak gak Trpáci, či tak gak Bernolak, či tak gak neynowěgi p. Čaplowič? Která stolice a které nářečjčko sobě tu přednost osobowati může? Tořby nepochybně každé z nich i chtělo i smělo, než odtudhy pro vzdělanost našeho národu předce nic giného nenásledowalo, než to, co tam při stawěnj wěže babylonské. Každý by se rozprchl na swau stranu, napomáhage toliko rozmnoženj gazyků ne rozumu. Ale dopuštme i to, žeby se w Uhřjch gedno slowenské nářečj mezi spisowateli stanowiti mohlo, tedy, gakoby w auzkém swém prostranstwj wyrostlo, takby zase o krátký čas uwadnauti muselo; tořby byla gen mizerná zakrnělá bylinka pod welikými stromy sausednjch Slowanů, kteréby gj swými kořeny vláhu a swými ratolestmi swětlo odbjraly, tak, gak pod dubem literatury německé, liternj chrastiny Holandů, Danů a Šwédů zniku a zdařilosti nemagj. Národnj literatura tjm i spěšněgšj i šťastněgšj býwá, čjm širšj gegj okršlek, a čjm wolněgi široko daleko na swých křjdlách od břehů k břehům, od hor k horám létati může, tu zagisté i wjce podpor a podnětů nalezá, i charakter dostane negednostranný, weliký, wznešený, čistolidský, z kterého se neodrážegj paprsky wesnic, městeček, škol, cechů a besed, anobřž kragin, národů, člowěčenstwa.... Srbské a polské nářečj aby Slowáci přigali, gen ten žádati může,

pjsemnjho gazyka poznáwagj, nicméně sobě gehu wáží,
a gehu drtem opak obrátiti nikoli nechtj. Ale

Downtipnost poněwadž blaženěgšj nad umu bjdnau

Myslil, a odháněl maudré z Helikonu poéty

kdo o žádném dostatečné známosti nemá. Slowáci k Srbům a Polákům tak stogj gako wětwe k společnému kořenu a pni, k Čechům ale a k Morawanům tak se magj, gake ratolesti k ratolestem.... Tu prawdu předce gedenskaždý Slowák wyzná, že se s Čechem a Morawanem mezi všemi Slowany pod sluncem neysnadněgi smlauwati a srozuměti může. Aby tedy naši milj Slowáci žádným ani podšeptawačům ani křiklaunům w této věci ucha nepodávali, od Čechů se neodtrhowali, nébrž na společné literatuře i dále pracowali, to mnohé poraučegj příčiny: a) Slowáci přigali a užjwagj giž od starodáwna české přeloženj pjsem swatých, kterážto biblická řeč tak se giž mezi nimi usadila a rozšjřila, že obzwláště na některých mjstech pod Tatrau i do obecného a domácjho žiwota přešla, a negen we chrámjch ale i ku psánj listů, kalendářů, testamentů, při swadbách, křtěnjch a t. d. wůbec potřebowána býwá. Slowenštj sedláci a sedlačky znagj biblickau řeč lépe nežli swau wlastnj dědinskau. b) Česká literatura stogj nynj giž na značném stupni dokonalosti. Slowák tedy přigde tu giž takorčka do hoto-wého, a nebude přinucen sobě teprw geště gen prwnj neytěžšj cestu klestiti. Připogjli se k Čechům, může za pět roků tam přigiti, kamby sobě samému zanechaný padesát i wjce roků potřebowal, a naposledy předce nic nezjskal, než několik, gináče nežli u Čechů zněgjcjch slow a zwuků. Sám Slowák geště naskrze nic w literatuře nemá, nebo co má, to gest wjce českoslowenské než wlastně slowácké. Patřjli dolů, nikoho newidj, pozdwi-hneli wzdhůru oko, tu ge od kralodworského rukopisu, Weleslawjna, Komenského až do neynowěgšjho plodu literatury české všeco gehu. c) Mimo to gaká památka

Demokritus: weliký djl nedbá stříhati nehty,
Ni bradu, mjst se drží saukromných, a střeže láznj.

(Macháček w přel. Her. o uměnj básn. v. 295.)

gsau, prawjme, kdož sobě attičnost našeho gazyka zhnusili, gimž se giž naše spisowné meli, pigi, táži, pjši, za prosté melu, pigu, tážu, pjšu, hned zhola neljbj, gimž běháníe, leženie, holubica, pleco, diouča, přjgemněgi znj nežli naše behánj, leženj, holubice, plece, dřwče, oni českému pjsemnjmu gazyku co něgaké urážce wyhýbati se, a nowý, každý dle swé obmezené známosti, giný a giný twořiti, a raděgi rusizowati, polonizowati, bernolakowati než bohemizowati za prospěšné uznali; ač tjm dokazugj, že ani českého ani ostatnjch dialektů slowanských důkladně neuměgj. Magjť všecká nářečj slowanská, gako

15 a 16 stoletj wjže ge s Čechy! gak mnozj Čechowé připutowawše do Uher mezi Slowáky se usadili, žiwau češtinu s sebau donesauce, která bez aučinků nezmizela, něbrž sestřiwši se ke slowenské řeči, tuto we mnohých kragjch a stolicech giž swau panhau přjtomnostj obohátila, přečistila, vzdělala, a stala se gakoby předchůdcem budaucj sgednocenosti obau stránek. d) Starobylé liternj zůstatky, které nynj w Čechách na swětlo vycházegj, takowau podobnost magj s našj řečj, žeby ucho do pokušenj přišlo, ge raděgi slowanskými nežli českými gmenowati, a gsau toho neypatrnějšjím důkazem, že obě tyto řeči někdy gen gedna byly. e) Ginj národowé nás tu giž dáwno dobrým příkladem předešli... W Šweycarjch (prawj p. Čokke) gsau wůbec 72 dialektj, mezi nimiž 41 německých, 21 francauzských a 8 wlaských, a předce magj všickni tito dialektowé gen gednu literaturnj řeč swého národu. Na Řeky a gegich mnohá nářečj w literatuře nechťže nikdo přenáhleně prstem neukazuje, nebo právě to gediné gest, co nám zanechali k nenasledowánj — staret urbs alta Friami!

wšickni nám powědomj we swětě gazykowě ten běh sobě přirozený, aby se wjce méně w užjwánj vokálů časem zgemňowali, a od nižšjch k vyššjm postupowali. Ta chwálená od nich boeotičnost nenalezá se nikde na prostu; sám Slowák giž dáwno nemluwj srco, ale srce, Rus prawj w a d a mjsto woda, Korytan miniti, riniti mjsto mínúti, rynúti; rovně gako latinjei illi za staré olli, maximus za maxumus a t. d. užjwali. Počali někteřj stařj u nás též milygi, sledygi a p. psáti, ale gazyk náš i w tom zvyšowánj ustanowil sobě gisté meze, a tak vysoko wstaupiti se zpěčował.

Tjmtu zvyšowánjm hlásek a skracowánjm některých dwoghlásek český pjsemnj gazyk mezi slowanskými má poněkud podobnost attickému mezi hellenskými. Attický proto za neyčistěgšj, neytenšj, neyhladšj, neydokonalegšj mezi swými bratry považowán byl: pročby tedy českému to k potupě bylo, co onomu ke chwałě slaužilo? Zagisté, až gednau slowanštj gazykowě wúbec známěgšj gak swětu, tak samým Slowanům učiněni budau, wyhlazenost, a bych tak řekl attickost gazyka českého pjsemnjho sprawedliwěgi než nynj u samých Čechů se ocenj. Komu se neljbj vyššj samohláska po měkké sauhlásce, osvědčuge toliko, že se geště nespřjznil s literaturau a řečj spisownau českau, a nawyklý gest obecnému wyslowenj, w němž tu i onde geště mnoho starodáwnjho, hrubšjho rázu a takořka boeotismu panuge. Čtenáře biblického zagisté ona obecná milugau, ukážau, chcau wjce urážegj, než kdy koho naše milugj, ukážj, chtj neb chtěgj uraziti mohau. Ale gasnost, prý, toho někdy žádá! Gasnost? — Což biblj bratrská nebo Procházkowa nenj dosti gasná? Nenj milugi a milugj dosti rozdjlné? A byť nebylo, kde který gazyk we swětě bez dwogsmyslnostj? ať nedjme, že i dwogsmyslnosti básnjm mnohokrát výborně užiti umj, prosaista ale zběhlý gj se snadno wyhne.

Nawrženo, aby český (pjsemnj) gazyk něco swěho prawidla upustil, a slowačině i morawčině přibljžiti se hleděl. Tu opět tázati bychom se mohli, oběma-li? a gestli gen slowačině, kterému podnářečj? Než deyme, že gen gednomu, nitranskému, gakožto neywjce wzni-kagjcjmu. Má-li to býti rozumnjno zstrany materie t. g. užjwánj slow tam obyčegných, gak to činil Tablic, Pal-kowič a ginj spisowatelé oněch vlastj, rádi se w tom snášjme, a gistjme, že giž w prawdě mnohá gegich slow-ce u nás práwa měšťanského nabýwagj, gako značný, značiti, garmo a g. (bodeyž bychom toliko i spolu magyarských gako lopow a g. nepřigjmali!) Rozumj-li se ale zewnitřnj způsobu čili forma gazyka, tu nelze pochopiti, gakby dvě odporné sobě způsoby sgednoce-ny býti mohly; kterak na příklad spolu chcau i chtj, chodiá i chodj řjkati? čili gen chcau a chodiá? a proč ne raděgi chtj. a chodj, gešto zagisté wyhlazeněgšj a gako zdwořilegšj gest. Přigjmánj slow ginoslowan-ských, budiž gen střjdné, nářečj naše pjsemnj obohacu-ge, zdokonaluge; přigjmánj ale forem ginokragných geg rušj a zničuge, i připrawuge nás o mnohem wětšj pro-spěch, kterýž nám stará literatura česká přinášj. Škoda nám odstaupenjmu od nj způsobená nemůže nižádným giným užitkem nahrazena býti. Nezdey se wám bratřj Morawštj a Pannonštj tato strannost, gestli gaka, ne-sprawedliwá: kdybyste wy měli literaturu od wěků ustanowenau, našj podobnau, my pak žádné, neb nezna-menité, zagisté rádi bychom se, swau pustjce, wašj zpra-wowali, abychom měli něco gistého, stálého, přjručného, wěděli nač zpoléhati, z čeho se učiti, čjm se řjdit. Wy ohtěgje česky psáti, máte dlé čeho, my, chtjce psáti slo-wensky neb morawsky, nemáme neb nic, neb aspoň přj-liš málo, a nerádibychom swé giž ustanowené, stoletj-ni utwrzené, a gako poswěcené literatury a pjsemnjho gazyka pro negistý zisk nowě powstáwagjoj literatury

giné pauštěli, aniž bychom toho pro rozšířenost a wko-
řeněnost té našj snadno učiniti mohli, ano wy, uwozu-
gjece teprw literaturu, snadněgi tu neb onu uwěsti mů-
žete. Aniž wstaupcy wám na mysl, gakobychom my
swým pauhým domácjm gazykem psali, wy pak cizjm
wám neznámým psáti měli; gest zagisté pjsemnj gazyk
český, gakowýž w biblických a giných starých českých
spisech se nalezá, a kterýž my sobě za obraz dobrého
způsobu psánj wystawugeme, owšem sprostému české-
mu bližšj než hanáckému, nitranskému neb ginému we
wlastech wašjch, a wšak i od našeho sprostého, zvláště
wezmemeli ohled na rozličné krage českého králowstwj,
znamenitě rozdjlný, tak, že kdo se gemu z pjsem a knih
nenaučil, gjm psáti nikoli wstawu nenj; ano každý i
prostonárodnj spisowatel, který se čtenjm starých knih
českých pilně nezanášj, břidilem hnusným ostáwá, a slá-
wy nezapomenutedlného Krameriusa nikdy nedosáhne.
Widjte tedy, že se my rovně gako wy spisownjmu ga-
zyku českému ne pauze od matek, ale na wětšjm djle
z knih a z literatury staršj učiti musjme, a w té wěci
před wámi ač něco, a wšak nemnoho na před máme.
Bibl j kralická w Morawě powstala, Komenský, Žerotjn,
Ctibor a mnozj ginj w staré české literatuře co hwězdy
prwnj welikosti se skwěgjcj, Morawané byli: Tranow-
ský, Slezák; Čerňanský, Doležal, Hruškowic, Semian a
mnozj ginj zpráwně česky pjšjcj, Slowáci byli. Mora-
wě a Slowensku pannonskému náležj i nynj žigjcj mno-
zj z neylepšjch spisowatelů českoslowanských, gichž
gména w historii literatury české powěky skwjti se
budau. Odkud, ptáme se, tito wšickni ušlechtilj Mora-
wané a Slowené naučili se tak dobře česky, že lépegi
než tisjcowé rozených Čechů pjšj? Ne odginud, než od-
kud ostatnj částka česky pjšjcjch našich vlastenců, ze
staré literatury české, a z nowých některých spisů, po-
dlé přjkladu onéno zhotowených.

Odatup to od nás, abychom neynowěgšj anahu o gazyk a literaturu slowenskau dobré paměti Bernoláka, a w šlepěge geho nastupugjcjch wýborných mužůw haněti měli; my raděgi upřjmně z toho se těšjme, že u gednowěrných bratrů našjch w Slowácjch, w tom slowútném prwnjho křesťanstwa sjdle, odkudž ono swé paprsky i na českau zemi prostjralo, konečně gednau láska k národnjmu gazyku a literatuře domácj se probudila; diwjme se rekowné myslj, stálosti a wytrwánj gednoho muže, kterýž u swých kraganů w nepřjzniwých okolnostech sám takofka literaturu zbudil, a gi obšjrným a na ten čas welmi dokonalým slownjkem obdarowal; s podiwenjnm hledjme na toho muže, který snad prwnj we swé vlasti o wyššj básnictwj se pokusiti směl, a hned Horacowu lyru w půwodnjch odách uchopil, hned za Wirgilem, Owidem i Homerem chwalně pokračowal, a pustiww se sám o swém wesle na epické moře nowého zlatého rauna, Swatoplukyady šťastně doplowal; cějme w prawdě ony muže, kteří welikomyslnau podporau nowé té literatury stali se dobrodincj nesmrtedlnými swého národu, gichž péči i pjsmo swaté slowensky mluwjcej kragané gegich dlužni gsau. Wšecká ta gegich přičiněnjm wydaná i budaucně wydáwaná djla gsau obohacowánj literatury, a nowý zdrog čili pramen pro skaumatele slowenského gazyka, z něhož obzwláštně my Čechowé, co neybližšjho nám hogně čerpati můžeme. A wšak kdyby pracowitý Bernolák byl českau literaturu důkladně poznal, o gegj rozšiřowánj se zasadil, a podobné pomocnjky a ochranitele našel, gistě by ranněgšjmu a množšjmu owoci on i kragané geho se radowali; a kdyby wšecká ta djla, gegich snaženstwjm spůsobená, české raucha měla, třeba látka slownj ta sama zůstala, gaký tu byl by přjrostek literatuře nám někdy s nimi obecne; za sto našlo by se tisjc čtenářů, a tak by desetkrátě wjc užitku ten pracně štipený strom?

wynášel. Gegich knihy potěšowalyby celé čtenárstwo české i morawské, a tak odměnně gedněch druhé; byl by všechněm třem geden gazyk pjsemnj, zásobau všech třj kmenů obohacowaný, bylaby gedna literatura we všech třjdách uměnj snázegi wzrůstati a zkwetati mohaucj; kdežto každá literatura o sobě nedostatek spisowatelů i čtenářů newyhnutedlně trpěti, a tak každá zwlášť nedužiwěti, a na wzdoru gednotliwým obětem a snažnostem wždy s chudobau gestli ne zkázau zápasiti musj. O kéž tento hlas z upřjmného slowanského srdce pochodjej nebude hlas wolagjcejho na paušti! kéž ti dobrj mužj wěc tu pomyšlenj swého za hodnau uznagj, a k naprawenj té škody všeobecné i tu neywětšj obět přinesau, zapřenj sebe! — Na ten čas owšem nezůstáwá než pokračowati w začatém způsobu; ale kdyby we školách české čtenj aspoň wedlé slowenského uwedli, kdyby aspoň gednu s námi orthografii zwolili, kdyby spisowatelé gegich české knihy pilně čjtali, a přednášenjm na kázanjch, a spisovánjm w knihách pomaličku nářečj našemu i sebe i swé posluchače a čtenáře nawykali, nenj pochybnosti, žeby w krátce tak dialektu českého užjwati mohli, gako Bawoři, Rakušané a ginj germanštj národowé wysoké swé němčiny užjwagj. *)

*) Kdo rozumj slowácké biblj, porozumj snadno i české; wizme toho přjklad z přjslowj k. X., kterýž tuto z biblj 1829 w Ostřihomě wyslé klademe prawopisem českým, že liter slowáckých nemáme.

Slowácky.

1. Syn mǔdrý obweseluge otca; syn ale blázniwý zármutek gest matky swéy.
2. Nic nepomahagů poklady nesprawedliwé; sprawedlnost ale wyslobođuge od smrti.

Česky (dlé Procházky.)

1. Syn maudrý obweseluge otce; ale syn blázniwý zármutkem gest matce swé.
2. Nic neprospjwagj pokladové bezbožnosti: ale sprawedlnost wyswobožuge od smrti.

Geště několik slow k wám, rozmilj vlastenci češtj, pronéstj staršjmu přjteli swému dowolte. Řekně některý z wás: Kterak ty, nedáwno gsi hagitelům klas-
sičnosti starého wěku odporowal*), prawopis Dobrow-
ského přigal i zastáwal, mnohá, zlatému wěku nezná-
má slowa w češtinu uwedl, a tak dosti daleko od staré-
ho pjsemnjho gazyka odstaupiw, giž nynj obracjš, a
nám to zrazugeš, cos sám w plné mjře činil, wratas
otewřel, a giž by ge rád zawřel po lehkú. Směl-li ty
co w gazyku opravowati, smjine i my. — Dosti, milý
brachu! Právě to, že negsem gedem ze zarputilých klas-
sičnosti starowěké zastawatelů, a dokonalosti i swrcho-
wanosti gegj w té mjře nepřipauštjm, aby ničeho wjce
k nj přičiněno býti nemohlo, a ona ke všemu wěděnj a
uměnj lidskému na wěky wěkůw stačowala, — právě
to, daufám, mně wětšj u tebe wjru zgedná, a slowům
mým něgakau wáhu přidati může. Giná gest klassičnost
swrchowaná a cele dokonalá, kteréž nikde we swětě
nenj nalezti, leda w mysli člowěka; giná pak nedoko-
nalá, swé stupně magjcy, kterau wždy geště lepšiti,
wýšiti, dokonalejšiti možná. Wšecky ony nowoty,
kterých gsme obhagowali, wztaħuj se neyprwé na

3. Nedopustj Pán aby hladom
sůžena bola duša sprawe-
dliwého; a žádost bezbož-
ných podwratj.

4. Nůdzu prináša leniwá ruka,
ruka ale pracowitých obo-
hacuge gich.

5. Můdrý kdo zhromažduge
w žatwe; kdo ale drichme
w letě, ge syn zahanbeňa
a t. d.

3. Nebude sužowati Hospodin
hladem duše spravedliwé-
ho, a úklady bezbožných
podwratj.

4. Nauzi působila ruka ulewu-
gjcj; ruka pak pracowitých
zbohacuge geg.

5. Kdo shromažduge we žni,
gest syn maudrý; ale kdož
w létě chrůpe, gest syn za-
hanbenj a t. d.

*) w. Beleuchtung der orthog. Streitfrage. Prag 1829.

zlepšenj prawopisu Dobrowským nawržené, kteréž w samém saustawu prawopisném tak nazwaného zlatého wěku swůg základ má, geho nezawrhuge, alebrž potwrzuge a dokonaliti se snažj, čehož protiwnjci té malé a nepatrné změny pochopiti nechtj neb nemohau.*)

Než ať prawdu wyznám, ačkoli tu malau opravu prawopisu za dobrau, a k dokonalenj mluwnjku českého welmi užitečnau býti saudjm, nicméně přjliš mnoho na nj sobě nezakládám, i mysljm, že literatura naše bez nj po sta let trwawši, wždy déle tak geště by trwati a množiti se mohla; ale nynj, ano wětšj djl spisowatelů vlastenských gi přigal, gj se déle zpěčowati za swéhlawé a nechwalné držjm. Důležitějšj gest druhé, totiž přigjmánj slow zlatému našemu wěku neznámých, o čemž ginde**) dosti obšjrně powědjno. Proti tomu gestli gen mjrné a ne bez potřeby, vlastně nižádný nowočeský spisowatel mluwiti nemůže, ano nikoho nenj, kdoby té winy, gestli gaká, na sobě nenesl. Následugi rád Horáce prawjcejho :

„Když potřeba káže

Neznámé věci čerstwými w gewo dáwati názwy,
Smysliti, podkasáným coť neslýcháno Cethegům,
Se dowolj, a to práwo se dá, užiwešli ho mjrně,“

(Macháček w přel. str. 136.)

ale k myslí sobě беру též slova, kterými u Aula Gellia (kn. 1. kap. X.) Faworin filosof káral ginocha starožitně

*) Tak G. Palkowič (w. Bestreitung der Neuerungen in der böhmischen Orthographie. Pressburg 1830.) za to má, že litera c u Čechů wždycky twrdá gest. Gemu tedy skloněn, gako: welicj, ptáci, meci a p. twrdé gest!! Kdo tak rozumuge, odpovědi nezasluhugé.

**) w. Beleuchtung u. s. w.

mluwjeho : „Curius, prý, a Fabricius a Coruncanus, naši staří vlastenci, a starší gich oni trogčátní Horaciové srozumitelně a gasně k svým (sausedům) mluvili, aniž pak Aurunkůw, Sikanůw a Pelasgůw, kteříž, praví se, první Italie obyvatelé byli, alebrž svého věku slovy howořili; ty pak, gakoby s matkou Ewandrowau rozprávěl, řeči od mnoha let zašlé užjwáš, chtěge, aby, co pravíš, nikdo newěděl a nerozuměl.“ W paměti mám i tam uwedená slowa Caesarowa : „Gakó úskalj, tak chraň se neslychaného a neobyčejného slowa.“ —

Prawopisnau opravau tak nepatrnu, gakó gest Dobrowského, a přigetím některých, předkům našim neužíwaných, ale dobrých a potřebných slow, wnitřní powaha a zewnitřní twárnost a gakó známka gazyka nikoli se nerušj; ale rušj se, gak brzo proti analogii řeči slowce skloňugeme, přetwořugeme, skládáme, odwozugeme, wážeme. Zde gest auraz, tomu pravý Čechu wyhni se; aby ale wyhnauti uměl, oswogug sobě potřebnau známost pjsemnjho gazyka, kteréž ti ani domácj, ani tržištné sprosté mluwenj wauplnosti a klasičnosti podati nemůže, ale gediné čtenj pilné starých dobrých knih českých zgednati w stawu gest. Zde naše škola, zde gednota literaturnj, k té stůgme pewně, a tak w gakýchkoli okolnostech wždy někakému zrůstu a zniku literatury a neydražšjho nám gazyka národnjho zagisté radowati se budeme. Swornostj malé věci rostau, neswornostj weliké se rozpadugj.

J. Jungmann.

6.

Manstwj česká.

Od

Josefa K. Chmelenského,

doktora weškerých práw, c. k. fiskalnjo auřednjka a c. k. subst.
sekretáře u dworského manského sudstwj w Čechách.

§. 1. O manstwj wúbec.

Ze manstwj čili léna (feuda, Lehen) německého gsau půwodu, o tom giž pochybnosti nenj, a počátek gich giž w někdegšjch lesjch německých hledati slušj, ač manstwj w tom smyslu, we kterém ge nynj známe, teprwa tenkrátě se uskutečnila, když vlastnost nemowitého gměnj w ohljběnj wešla,

Gak wúbec známo, králowé a wůdcowé za dáwných časů shromáždjwali w časjch nebezpečných a we wognách okolo sebe muže k službám ochotné, na kteréby se jim spolehnauti lze bylo. Dali sobě od nich wěrnost přisahati, kladauce jim za powinnost, aby na pokynutj k službě wogenské hotowi stáli, a dobro swých pánů rozumně žowali. Giž Tacitus o tom we knize „De moribus Germanorum,“ cap. 13. zmjnknu činj, že k tomu aučelu knjžata (principes) kmety (comites) we welikém počtu shledávali, za odměnu jim zbraň, koně a body dáwagjce. Pozděgi pro nedostatek peněz, odměňowali jim statky a dědinami, a sice buďto vlastnjmi aneb dobytými, swěřu-

gice gim ge z počátku toliko na čas neurčitý nebo určitý, pak na čas života, a posléz i dědičně, při čemž si genom vrchnj vlastnost (Obereigenthum) zanechali, vlastnost požitků (Nutzungseigenthum) gim pod výminkau zvláštnj obapolné věrnosti dadauce, k odvrácenj všech nebezpečanstwj gegich životu, sti a zbožj hrozjících. Tato věc, pod výminkau zvláštnj a obapolné věrnosti (fidelitas) propůgčená, gmenowala se manstwj čili léno (feudum, Lehen); ten kdo propůgčil, lennj pán (dominus, Lehenherr); a komu propůgčena byla, man (vasallus, Lehenmann.) Manstwj gest tedy věc, na které gedné osobě vrchnj vlastnost, a druhé vlastnost požitků pod závazkem zvláštnj obapolné věrnosti přísluší.

§. 2. O podmanstwj.

Manstwj mohlo se státi podmanstwjm (subfeudum, Afterlehen: 1) když man ge ginému lénem dal, což dle longobardského práwa dowoleno bylo, však vždy beze škody lennjho pápa i lennjch nápadnjků; 2) když lennj pán vrchnj vlastnost swogi lénem dal.

V skutku takowém gest tedy rozeznati tři osoby, genž gsau lennj pán, man a podman (subvasallus, Aftervasall). Druhá osoba gest z ohledu na lennjho pána manem, z ohledu na podmana však lennjm pánem.

§. 3. Rozdělenj manstwj.

Při všeobecnosti manského ústawu za dáwných časů rozdjlná gména manstwj nosila. Pro nás však gen tato rozdělenj manstwj ukázati důležité gest:

- 1) Manstwj nové (feudum novum) dokawad prwnj nábywce ge w drženj má.
- 2) Manstwj staré (feudum antiquum) gest to, které pošlaupnostj giž na giného došlo.

- 3) Manstwj po meči (feudum masculinum), které gen mužowé mji směj a kde ženy od poslaupnosti wymezeny gsau.
- 4) Manstwj po přeslici (feudum femininum), gežto i ženy buďto bezprostředně, anebo gegich potomkové poslaupnostj dobyti mohau, ženské pohlawj však gen w nedostatku mužského.
- 5) Manstwj rytjrské, kdežto man neyméně stawu rytjrského býti musj.
- 6) Manstwj robotnj čili poddané, které toliko od nešlechty dobyto býti může, (o kterýchžto poslednjch dwau při manstwjch karlsšteinských šjregi mluweno bude).
- 7) Manstwj auřednj, kde auřady lénem se dáwagi.
- 8) Manstwj peněžné, genž w práwu záležj, požjwati auroky z gistých kapitálů.
- 9) Manstwj předhraničné (feudum intra curtem), které we hranicjch země té, ku které patřj, ležj.
- 10) Manstwj zahraničné (feudum extra curtem) gak giž názew sám swědčj, které za hranicemi země ležj.
- 11) Manstwj dané (feudum datum), gež lennj pán manu dá. U nás gen tyto známe; a
- 12) Manstwj podané (feudum oblatum), gež man lennjmu pánu dáwá, aby mu ge za léno nazpět dal. Takowá manstwj powstala za časů starých, w nichžto zwláštnej ctj se nazjwalo, manem býti pána welikého.

To se mi widělo potřebné, přednesti w krátkosti o manstwj wůbec. Šjře ukázati, gak manský ustaw powstal, gak se wzdělal, gak swoge meze často překračowal, a tjm se nazwjce zničil, kterými práwy a zákony se řjdl, o tom zde pro obmezenost mluwiti nelze, to ginde we zwláštnej knize saustawně přednesti sem sobě umjnil se zwláštnejm ohledem na česká manstwj a gičh zákony, budeli mi přáno u pramenu, kde nynj dljm, tak dlauho zůstati, až bych se materialiem, gež pracně gen

po různu shledati lze, dostatečně zásobil. Zde gen krátce powjm, že neyprw křížowá taženj, zhltiwšj množstwj manů i gich statků, pak wznik a zrůst měst pod wládau cjsařů, gimž ona proti anarchii manstwjmj přiwołané penězy nápomocná byla, a posléz uwedenj stálého wogska a stálých danj, manský ustaw djlem ztenčily, djlem i zcela zničily. — A teď giž k českým manstwjmj přikročiti slušno —.

§. 4. O manstwjch w Čechách zwláště.

Ustaw manstwj giž za starodáwna následowánjm Němců w Čechách založený, zwláště spogenjm s Německem se, wzdělal, a wážnoť i moc koruny české wyso-ko zwelebil. Král český byl toho času beze wšj pochybnosti neymoenějšj německé říše knjže, neboť wětšj djl swětských kurfürstů, wysocj i njzej stawowé říše, byli geho manowé. Práwo geho tohoto způsobu daleko až do cizjch zemj dosahowalo, a wětšj djl hranič-ných wlastj obnášelo. Lužice, Slezsko, Morawa, Mjšeň, znamenitý djl Saska i Francka stály pod lennjm našj wlasti auwazkem. Na neywyššj stupeň takowéto sláwy dostaupila česká země pod Karlem IV, gak doma, tak i wně. Měst, hradů, kragin a panstwj pod léno českého žezla náležegjcjch wypočetl J. Ch. Lünig we swé knize: „Corpus Juris feudalis Germanici“ — dvě stě tři a třicet.

§. 5. Rozdělenj manstwj w Čechách.

Za našich časů pod žezlo králowstwj českého kromě manstwj w Čechách ležjcjch, náležegj geště manstwj w Morawě a we Slezsku, a gsau: 1) manstwj česká čili we hranicjch českých ležjcj (feuda in curte), a 2) manstwj německá, čili německočeská, čili kromě hranic českých ležjcj (feuda extra curtem).

§. 6. Manstwj česká.

Sem počítáme teď i manstwj morawská i slezská, považugjce zemi českau w gegj prwopočátečnj rozlehlosti, za kterýchžto časů, poněwadž Morawa, Slezsko, a Lužice k Čechám náležely, i manstwj w těchto zemjch ležjci manstwjmi českými (feuda in curte) nazjwána byla.

§. 7. Manstwj německá.

Manstwj německá, čili německo - česká, čili zahraničná, kromě hranic českých ležjci. Sem náležela všeecka ostatnj manstwj koruny české, která w nadřečených zemjch neležela, a p. manstwj w Sasku, w Mjšni, we Francjch a t. d.

Za nynějšjch časů nemá koruna česká od té doby žádných manstwj w cizjch zemjch, co se stát rakauský w mjru prešpurském 1805 všechněch práv na manstwj kromě řjše rakauské ležjci odřeknul; a tjm by tato manstwj zahraničná (feuda extra curtem) docela byla zmizela, kdyby manstwj okresu chebského, kamž i Aš náležj, a manstwj krage loketského sem se nepočítala, gežto k rozdjlů od prwřečených, manstwjmi německými čili německočeskými se gmenugj.

O těchto německých manstwjch toliko něco wkrátkosti podotknuto bud. Tato manstwj měla w Lokti zvláštnj práwnj auřad, který ze samých rownj (t. g. stawem sobě rowných, pares curiae) záležel, manským saudem se nazjwal a každoročně gen několikráte ke zprávě manských důležitostj a rozepřj se scházjwal. Ferdinand III. kázaw nálezem dne 18. čerwence 1651 wyšlým auřad tento zrušiti, oznámil swau o tom wůli manům německým dne 15. prosince 1651, a ustanowil spolu, aby práwomocnost gak nad manstwjmi tak i

nad many německými k cjs. král. appellačnj komoře na hradě pražském pod názvem „Česko-německé lennj heytmanstwj,“ (curia feudalís boheimo - germanica, deutsche Lehenhauptmannschaft, deutsche Lehenschranne) přenešena byla. Ustanowen protokoll k zapisowánj všech lennjch předmětů, i registratūra zwláštnj, a dvěma raddám appellačnjm, co zwláštnjm referentům lennjm, poručeno dohlžženj na obé, ač ku přednášenj lennjch předmětů, kteřj wždy w plném senátu do uwáženj brání býti magj, i ostatnj appellačnj raddowé zmocněni gsau. Německému lennjmu heytmanstwj nenáležj toliko právomocnost nad many i manstwji německými, alebrž i po aumrtj mana všecká gednánj w pozůstalostech a poručenstwj nad nezletilými. I lennj desky má pod zprávau swau, a powinno gest pečowati o to, aby práwa neyvyššjho lennjho pána nikde ztenčena nebyla; také mu přikázáno, dáwati o všem auplnau zpráwu dworské kanceláři, kterážto zůstawila sobě sama všecká powolenj k zadluženj manstwj německých aneb ku potwrzenj nových manů, a giná důležitějšj gednánj. Při pozůstalosti po umrlych poručeno gest zastawateli purkrabstwj chebského a geho adjunktowi, (kterěžto aňrady loketskému kragskému heytmanu a prwnjmu kragskému kommissarowi wždy w Chebu bydljcmu swěřeny gsau), we gménu německého lennjho heytmanstwj předsewjziti práwnj uzawřenj (Sperre), popsánj a odhad čili oceněnj. Nálezy čili rozsudky nad rozepřemi magj weřegně (apertis valvis) ohlašowány býti, a appellacj, čili odwolánj na vyššjho saudce děge se dle patentu 17. března 1753 k neyvyššj dworské stolici saudnj do Wjdně, nikoli pak gak patentem od 18. čerwence 1651 nařjzeno bylo, k c. k. dworské kanceláři. Zde gsau tedy gen dvě instance, proti obyčejj našeho práwa.

§. 8. Rozdělení manstwj českých.

Manstwj česká se rozdělují na tři dily hlavní, a sice:

A. w manstwj čestná čili auřednj, (feuda officii, dignitatum, Amts - oder Ehrenlehen.)

B. w manstwj realnj, kamž dwory, statky, mleyny, chalupy; dědiny a lanky náležej, slowem, nemowité gměnj.

C. w manstwj peněžná, (feudum in pecunia, seu pecuniarium, Geldlehen).

§. 9. Manstwj čestná.

A. Manstwj čestná čili auřednj gsau ta, s kterými čestné auřady zemské w gistých, českých šlechtických rodinách dědičně spogeny gsau, a sice:

- 1) Auřad dědičného hofmistra w rodině knížat a hrabat Kinských ze Wchynic a z Tetowa.
- 2) Auřad dědičného truksasa, w rodině knížat a hrabat z Kollaredo.
- 3) Auřad dědičného češnjka, w rodině hrabat Černjů z Chudenic.
- 4) Auřad dědičného krageče, w rodině hrabat z Waldsteina i z Wartenberka.
- 5) Auřad dědičného kuchmistra, w rodině hrabat Wratislawů z Mitrowic.
- 6) Auřad dědičného pokladnjka, byl posledně w rodině hrabat z Wrtby, smrtj ale Frant. Jos. hraběte z Wrtby bez potomků a wymřenjm rodiny této giž od roku 1830 prázdny, posud od neyvyššjho lennjho pána osazen nenj.
- 7) Auřad dědičného komornjka nad střjbry w rodině altkrabat ze Salnu a Reifferšeidu.
- 8) Dědičného korauhewnjka stawu panského w rodině hrabat Chorynských z Ledské.

- 9) Dědičného koraufewnjka stawu rytjrského w rodině rytjřů Wořikowských z Kundratic a
10) Dědičného strážnjho dweřj w rodině swobodných pánů Mladot ze Solopisk. *)

Řád poslaupnosti wtato manstwěj čestná gest staršinstwěj (senioratus,) tak že neystaršj každé gmenowaných rodin těchto gest manem čestným, a k názwu auřadu swého wždy slowo „neywyššj“ přisadj, u p. neywyššj dědičný hofmistr, neywyššj dědičný češnjak a t. d., kdežto naproti tomu ostatnj agnatowé rodin těchto toliko dědičnj hofmistři, dědičnj češnjci králowstwěj českého a t. d. slugj. Aby wšak tato manstwěj čestná wždy řádně osazena byla, zwláště kdyžby osoby, gimž to powinnost káže, se o ně slušně neucházely, přikázáno dworským nálezem dne 18. unora 1791, aby lennj auřad wšecka čestná manstwěj pomocj zemských práv a předstaweného stawů pilně wyskaumal, a negen rodiny, gimž náležegj, ale i poslednj many wyzwěděł, ge řádně wlistowal, a každau změnu bedliwě zaznamenal. Pak magj manowé čestnj zemským práwům ohlašowáni býti proto, aby ona po smrti gegich pokaždé gak o nich tak i o neybližšjm dědici auřadu lennjmu známost dáti mohla. Každý čestný man gest zawázán každé tři léta swé obydlj wládě zemské oznamowati, aby se wěděło, kde ho nalezti, kdyžby služba gehu auřednj, genž toliko ceremonialnj gest a genom při zwláštnejch slawnostech dworských konána býwá, od něho žádati se měla. Opomineli to man čestný, a událi se mezeitjm dwor-

*) Gak tato manstwěj hned od počátku osazena byla, o tom wiz: Přehled saučasný neywyššjch důstognjků a auřednjků zemských i dworských we králowstwěj českém od Frant. Palackého. Tab. V. W Praze 1832.

ská slawnost, při které tento auřad potřebný, podá se na ten čas ginému. Kdyby ale obydlj swého po celých deset let neoznámil, dopustilby se felonie, pro kterauby uznáno býti muselo, že manstwj ztratil. Pak se propůgčj ostatnjm nápadnjům o ně se slušně hlásjejm, a kdyby toho neučinili, považuge se to manstwj za odumřelé (caducum) a podá se giné rodině šlechtické.

§. 10. Manské statky.

B. Manstwj realnj (statky) české magj swá rozli-
gugj gména obyčegně djlem od kragin, djlem od hra-
dů, podle kterých aneb we kterých ležj. Gsau pak
následugj:

§. 11. Manstwj Karlsteinská.

I. Manstwj Karlsteinská. Djlem že se tato
manstwj od giných poněkud děljj, djlem že gegich počet
ostatnjch mnohem silněgšj gest, dlužno o nich šjregi
mluwiti. — Král Karel VI hrad w beraunském kragi
až posud powěstný, po něm Karlůw teyn čili Karlstein
nazwaný, roku 1348 stawěti počaw, geg roku 1357 do-
stawil. Zde koruna českého králowstwj a giné kleno-
ty, zde zemský archiw se všemi wysadami čili privi-
legiemi schowány byly. K hágenj a dohlženj hradu
i wzácnostj gehu ustanoweni byli purkrabj*), gimž
za odměnu panstwj karlsteinské k užjwánj dáno, k služ-
bě ale gařj mužowé přiděleni, dostawšj, mjsto platu,
manstwj posawáde pod gménem rytjrských a robotnjch

*) O purkrabjch těchto wiz: Zřjzenj zemské Ferdinanda I. B VIII.
až do XX. Co se osob týká tomuto auřadu předstawenjch,
wiz Přehled saučasný neywyššjch důstognjků a auřednj-
ků zemských i dworských od Fr. Palackého. W Praze
1832, Tab. II. a III.

známá. Purkrabjm těmto nepřislušela nikdy právomocnost ani nad many ani nad manstwjmi, ač si gi něgaky čas přiwlastniti chtěli, alebrž gen k dworskému lennjmu sudstwj; oni byli toliko předstawenj manů karlsteinských služby hradu se týkagjej; od nich záwiselo gen, to co se práv wrchnostenských (jura dominicalia) týkalo.*) W rozepřjch, totiž když purkrabj karlsteinský na mana karlsteinského žalowal, nebo od něho žalowán byl, w Praze k. dworským lennjm sudstwjim za práwo uznáno, a gen auřad tento byla gehu prwnj instance určitá.

Za krále Ferdinanda II. po utišenj různic w Čechách purkrabj karlsteinštj r. 1625 gsau zcela wyzdwiženi, uweden nowý zemský řád, zřegmě poručugjej, manů podřjzenost dworskému lennjmu auřadu (pjsmenau F 55 a nasledugjejimi) a roku 1625 hrad karlsteinský se všemi manstwjmi pod gehu léno patřjcmi české králowně Eleonoře, rozené wéwodkyni z Mantue, gakož i všem budaucjm králownám českým k užjwánj podán. Králowna Eleonora nasledugjeho roku tento hrad za 50 tisje zlatých Janowi Kawkowi Řjčanskému z Řjčan do zástawy a k užjwánj dala, gehožto nástupcowé, zwláště ale gehu dcera Božena Benigna kněžna Portia sobě právomocnost i nad many i nad manstwjmi osobiti počala, což gj však nálezem krále Leopolda I. dne 25. března a opět 5. zářj 1676 wydaným zakázáno a Janowi Joachimowi hraběti Slawatowi toho času k. sudjmu dworskému weleno, aby swé práwo w této důležitosti, gako při ostatnjch českých manstwjch zastáwal. Sudjmu dworskému Karlowi Maximilianowi hraběti Lažanskému nálezem dne 11. unora 1692 weřegně ohlá-

*) Neywyššj resolucj G. c. k. M. Marie Theresie dne 9. ledna 1755 to dotwrzuge.

šeným nařizeno, aby všickni manowé karlsteiňstj, kteří posud se swými manstwjiní w dworských deskách wkladu neměli, do nich wepsáni byli, a přisahu lennj složili. Rozepře však o právomocnost trwaly poněkud až do té doby, když hrad karlsteinský ze zástawy vyplacen byl, po čemž samy sebau přestaly, zvlášť pak resolucj Marie Theresie 9. ledna 1755, kterážto weyslowně prawj, že právomocnost nad many i manstwjiní karlsteinskými k. dworskému lennjmu auřadu přísluř, že všickni tito manowé pod ztrátau manstwj zawázani gsau zde se ku konánj powinnostj manských ohlařowati, a od této doby lennj přisahu, která se prwe králowně we Wjdni u c. k. dworské kanceláře skládala, u k. dworského auřadu lennjho k tomu splnomocněného skládati. Králowně české náležj práwo odaumrtj (jus caducitatis); pročež i manstwj uprázdňená ginému lénem dáti, aneb i před odaumrtjm sljbiti může; kdežto ale bez wědomj a powolenj krále českého prwopočátečnj vlastnost manská změněna, totiž rytjrské manstwj sprostým osobám, robotnj pak rytjorským osobám uděleno, manstwj po meči w manstwj po přeslici, anebo naopak přetwořeno, aneb dokonce swazku lennjho sprostěno nebo prodáno býti nesmj. Tjmto nálezem gest i zadluženj manstwj karlsteinských bez powolenj zapowězeno a přjsedjcí dworského auřadu lennjho František z Turby auřednjkem králowny (Amtmann der Königin) k hágenj gegjho práwa ustanowen. *)

*) Auřad ten od roku 1783 wyzdwižen byw, přenesen byl pak na českého král. prokuratora, z nichž geg Jan Fr. Gamperle až do roku 1800 a Josef Krtička rytjř z Jaden od roku 1800 až do 1829 měli. Teď ge neosazený a čeká neywyššjho rozhodnutj. Král. prokurator njm nemá wjc býti.

Gsan Manstwěj karlsteinská — wesměs od Karla IV. založená, — dwogj: 1) rytjrská, a 2) robotnj, a sice:

1) Manstwěj rytjrská.
Bytice, dwůr we wsi
Dubenci w Beraunsku.

Čelina, statek, záležegj-
cj z dworu rytjrského
Deymkowského, a ro-
botnjho Karhanowské-
ho, w Beraunsku.

Drahlowice, statek w Be-
raunsku.

Genikowské, dwůr we
Prachensku.

Lasko, statek, spogen s
njm dwůr robotnj Lisowice, w Prachensku.

Řjdka, statek we Be-
raunsku.

Manowé nyněgšj.

Jan Antonjn hrabě Har-
buval Chamarée,
kaupj r. 1829.

Jan swobodný pán Kuče-
ra, dne 10. čerwna 1820
(po doktorowi práw Fr.
Gersikowi, 16. srpna 1801
zemřelém, dne 21. čer-
wna 1806 toto manstwěj
za odumřelé zemským
práwem uznane) od G. M.
králowny Karoljny lénem
obdržel, † 20. dubna 1832.

Wáclaw swobodný pán U-
belli ze Siegburka,
kaupj 1821, umřel 6.
únáge 1832.

Prokop hrabě Hartmann
z Klaršteina kaupj
r. 1796.

Gabriela hraběnka Wra-
tislawowa.

Jakob Šmidl rytjř ze
Šmidu dne 10. listopa-
du 1829 po Františku
Guolfingeru ze Steinsber-
ka ten statek dne 21. čer-
wna 1806 zemským prá-
wem za odumřelý uznany
od G. M. cjs. kr. obdržel.

Rampachowské, dwůr,
s nímž spogeno manstwj
robotnj, Blahňowské
(dwůr) w Tauškowě w
Prachensku.

Slawkowice, statek, w
Beraunsku.

Smolotely, statek, w
Beraunsku.

Stěžow, statek, s ním
spogen Dubenec dwůr,
w Beraunsku.

Tetjn, statek w Beraun-
sku.

Wonoklas, statek, záležj
z rytjrského manstwj
Zemanowského a z ro-
botnjho Wlkowského w
Beraunsku.

Wosowec, dwůr w Be-
raunsku.

Želkowice, statek (wla-
stně tři dwory: Manstwj
rytjrské Poledňow-
ské a Kozakowské,
pak robotnj Rauské), w
Beraunsku,

Josef knjže ze Šwar-
cenberka, kaupj od
r. 1802.

Karel knjže ze Šwar-
cenberka, kaupj od
r. 1830.

Jan swobodný pán Hen-
niger, (kaupj 1822.)

Rudolf knjže z Kollo-
redo a Mansfeldu.
(Při rodině od r. 1695.)

Jan Wogáček, (kaupj r.
1809.)

Anna swobodná panj z
Wimpfen a dědicowé
po Christianowi swobod-
ném pánu z Wimpfen
(od r. 1820.)

Jan Antonjn hrabě z Kau-
nic, (kaupj od r. 1771);
po geho smrti pře o ten-
to dwůr počala; posud w
deskách hrabě z Kaunic.

Augustin rytjř Mertens,
dědictwjm po otci Petro-
wi rytjřowi Mertensowi,
který toto manstwj po
nebožtjku Černém šlech-
tici z Edelmuthu dne 16.
července 1817 umřelém
dne 11. srpna 1819 z
odumřelé uznané od G.
M. králowny Karoljny
lénem obdržel.

2) Manstw j robotnj.	Manowé nyněgšj.
Bartošowské, dwůr w Žebrákowě.	Antonjn Anders, (kaupj roku 1820.)
Braunské, dwůr w Raděticjch.	Wogtěch Braun a choť Theresie (přirodině roku 1791.)
Canské, dwůr, I djl w Čimu.	Antonjn Canský (při rodině od r. 1749.)
Canské, dwůr, II djl tamtéž.	Jan Newařil, (při rodině od r. 1777.)
Canské, chalupa we Třtj.	Matěg Canský, (při rodině od r. 1783.)
Canské, dwůr tamtéž.	Hynek Kowařjk (od r. 1828 kaupj.)
Chytrowské, dwůr w Kamayku.	Josef Žebračowský, (kaupj r. 1795.)
Choljn, dwůr.	Ant. Fröhlich a Filipj-na choť, (kaupj r. 1820.)
Ctiborowské w Čimu.	Josefa Lhotská, (při rodině od 1810.)
Deymicowské, dwůr w Druhlicjch.	Jan Antonjn hrabě Harbuval Chamarée, (kaupj r. 1829.)
Drbalowské, dwůr w Hlušicjch.	Josef Řjha, (kaupj r. 1787.)
Hladké, mleyn u Dobřic.	Matěg Geljnek, (kaupj r. 1828.)
Klumské nebo Rauské, w dolnjm Wlenci dwůr.	Josef a Čeněk Brechle-rowé rytjřowé z Troskowic, (při rodině od r. 1798.)
Maršowské, dwůr w Chrašticjch.	Wáclaw Kaš, (kaupj roku 1783.)
Machowské, dwůr w Pláni.	Hynek Kostka, při rodině od r. 1782.)

Nosakowské, dwůr w Čimu.	Josefa Lho ts k á, (při ro- dině od r. 1807.)
Přibj kowské, w Prči- cjch.	Matěg Kostka a Bar- bara choť, (při rodině od r. 1738.)
P r o k o p o w s k é, we Wlenci u Litně.	Čeněk Brechler rytjř z Trokowie, (při rod. od r. 1782.)
Skotonowské, dwůr a mleyn we Woznici.	Antonjn Milka (kaupj od r. 1830.)
Skotonowské, chalupa tamtéž.	Frant. Kyselý (při rod. od r. 1783.)
Skotonowské, dwůr w Žebrákové.	Josef Němec, (při rodině od r. 1782.)
Strkow, dwůr wRoblně.	Max. Berger, (kaupj r. 1825.)
Swatanowské, dwůr w Kamayku.	Čeněk Lukš, (kaupj roku 1825.)
Wlkowské we welkém Mořně.	Frant. Wlk, (při rodině od r. 1779.)
Zhoř, dwůr u Chlumce.	Jan Hotowec, (kaupj r. 1819.)

Tato manstwj robotnj ležj wesměs w Beraunsku,
kromě manstwj Drbalowského a Maršowského we Pra-
chensku ležjcejch.

§. 12. Manstwj Křiwoklatská.

II. Manstwj Křiwoklatská, která weskrz w
Rakownicku ležj, gsau následujcej:

Manstwj.	Manowé nyněgšj.
Chrášťany a Přjlepy, (wsi).	Antonjn hrabě Meravi- glia Crivelli, (při ro- dině od r. 1678.)
Woleško a Simjn, (pole).	

Hnidaus, statek.

Lhota wes a dwůr Kau-
mow se Lhotauspogený.

Pan o šow Augezd,
statek.

Sadlno, dwůr.

Senec, statek.

Slowice, wes.

Wšetaty, statek, Chlum,
wes s dworem, kamž i
dwo gepole: Pustowid
a Protiwna patřj.

Břewňowský benedik-
tinský klášter od r.
1705.

Josef knjže ze Šwar-
cenberka.

Jan Josef Rikard, (kaupj
r. 1824.)

Frant. swobodný pán Hil-
debrand, (při rodině
od r. 1754.)

Štěpan Olivier hrabě Wal-
lis, (posud w deskách
a sice od r. 1745. Umřel
5. unora 1832. Byl to
neystaršj man český a
sice 87 let stářj. Při ro-
dině ge to manstwj giž
od r. 1732.)

Hrabě z Nostic, (při rod.
od r. 1726.)

Karel Egon knjže z Für-
stenberka, (při rodině
od r. 1755.)

§. 13. Manstwj pražského hradu.

III. Manstwj pražského hradu též weskrz
w Rakownicku ležjcj, gsau:

Manstwj.

Bělčowské, dwůr w
Gešjně.

Blažowské, dwůr tamž.

Buškovské, dwůr w
Hřjškowě, I djl.

Buškovské, II djl.

Manowé nyněgšj.

Josef Tichý a choť Ma-
rie, (kaupj od r. 1815.)

Wáclaw Tereba.

František Wála a choť
Annā, od r. 1830.

Celestin Ferles a choť
Rosalia, od r. 1828.

Lidice, dwůr a mlejn u Slaného.	Jan Drhkowski, kaupj od r. 1822, ač umřel, wšak posud s polowicj w deskách, s polowicj syn geho nezletilý.
Malwarský hrádek a dwůr Zapasnikow- ský.	Město Welwary od r. 1550.
Malwarské dědiny a lauka.	Smrtj Antonjna Gläsera od 21. srpna 1831 gsau od- umřelé, posud ale nepro- hlášené.
Swětlikowské, w Ka- meyku u Statenic dwůr.	Josef Ryšánek a choť Theresie, při rod. od r. 1805.
Starešowské a Zj- chowské dwory; pak půl wsi: Malé Přj- točno.	Geho cjs. kr. Wýsost Fer- dinand weliký wé- woda Toskanský od r. 1822.

§. 14. Manstwj Dobřjská.

IV. Manstwj Dobřjská ležj wšecky w Be-
raunsku a ktěm se počjtagj tato:

Manstwj.	Manowé nyněgšj.
Ba u š k o w s k é a L e- s l o w s k é, dwory w Čjsowicjch.	Při rodině hrabat Unwer- thů od r. 1774. Jan hra- bě Unwerth sobě wy- mohl 28. řjgna 1802 po- wolenj k odkázánj po- slednj wůlj toto man- stwj a poručil ge kšaf tem od 16. pros. 1821 Eu- genowi hraběti ze Syl- vy Tarouccy, dne 21. pros. 1822 se k tomuto dědictwj přihlásiwšjmu.

Hauskowské, dwůr we
Wěrměřicjch.

Husakowské, dwory
Krchowské, w
Sturmowské, Dobříši.
Filipowské, dwory w
Woršowské, Auběni-
cjh.

Křjžowské, dwůr w
Druhlicjch, I. djl.

Křjžowské, dwůr tam-
též, II. djl.

Křjžowské, chalupa
tamže.

Františka hraběnka z
Leslie, roz. baronka
ze Stillfriedu (při rod.
od r. 1803).

Rudolf Knjže z Kollo-
redo a Mansfeldu
(přirodině od roku 1669).

Ondřeg Kubjn (kaupj od
r. 1829).

Jan Ant. hrabě Harbuval
Chamarée, (kaupj od
r. 1829).

§. 15. Manstwj Mělnická.

V. Manstwj Mělnická gsau, gak následugj:

Manstwj.

Bulionowské a Han-
lowské nebo Suko-
rodské w Litoměř.

Mljkowské, dwor-
Zikmundowské, ry
Křjžowské, w Po-
Pešulowské, střiž-
Hrušowské, ně w
Rako-
nicku.

Pisłowské a
Perwolfské, dwory w
Kozarowicjch w Lito-
měřicku.

Manowé nyněgšj.

Jakub Veith kaupj od r.
1801.

Gindřich hrabě Chotek
z Chotkowa a Wog-
njna (při rodině od r.
1769).

Kateřina Bradáčko-
wá a dědicowé po
Martinowi Bradáčkowi,
(při rod. od r. 1817).

§. 16. Manstwĳ Trutnowská.

VI. Manstwĳ Trutnowská we Hradecku le-
žĳcj gsau :

Manstwĳ.	Manowé nyněgšĳ.
Trubačowské, lauka (dwě třetiny).	Fridrich Kop (při rod. od r. 1777).
Trubačowské, lauka (gedna třetina).	Anna Poršowá (od r. 1820).
Zábořĳ, wes u Králowé Dworu.	Město Králowé Dwár od r. 1572.

§. 17. Manstwĳ Fridlandská.

VII. Manstwĳ Fridlandská gsau:

Manstwĳ:	Manowé nyněgšĳ:
Domaslowice, statek, w Boleslawsku.	František hrabě Hartig (při rodině od r. 1728.)
Forst a Lauterwas- ser, statek we Bydžow- sku.	Hynek Berger rytĳř z Bergenthal (při rod. od r. 1803).
Mohrena Helfendorf, statek we Bydžowsku.	Josefswobodný pán ze Sil- bersteinu (při rod. od r. 1793.)

§. 18. Manstwĳ z konfiskacĳ Ferdinan-
da II.

VIII. Manstwĳ z plenu (konfiskacĳ) pod
Ferdinandem II.

Že wšech pozůstalo gediné a sice Předlice,
twrz, w Litoměřicku, (s dworem poplužným, s dědina-
mi, s lukami, štěpnicemi, winicemi, s mleynem, rybnĳ-
kem a potokem společným w Předlicĳch a s lesy, kamž
i wes Předlice, Hrbowice (skrčmau weysadnĳ), Střĳžo-
wice, Dilaus, Německá wes a Kamenice náležĳ), byla
po Wilémowi Gelblowi z Geyssingu pod Ferdinandem

II. w plen wzata, nálezem však od 6. zářj 1623 za manstwj po meči Wáclawowi Gelblowi z Geyssingu udělena. Nynějšj mangest p. Jan hrabě z Nostic, při kteréžto rodině se toto manstwj od roku 1792 nacházj.

§. 19. Manstwj zvláštnj.

Konečně k manstwj m w Čechách ležjcjm náležj:

IX. Manstwj do žádné z nadřečených třj d nepatřjcj, tak nazwaná manstwj zvláštnj čili specialnj, totiž:

Manstwj:	Manowé nynějšj:
Linhartowské, dwůr w Chrasti w Kapřimsku.	Jan knže Lichtenstein (při rod. od r. 1683).
Šaškovské, dwůr w Angezdě w Plzensku.	Město Plzeň, (od r. 1731).

§. 20. Manstwj morawská a morawsko-slezská.

X. Manstwj morawská a morawsko-slezská. *) Tato manstwj gsau znamenitá a děl j se

a) w manstwj královská čili bezprostře ěnj, gako gsau všecy prw gmenowané w Čechách ležjcj, kde manu od krále bezprostředně léno podáno, a kde toliko dvě osoby proti sobě stogj, totiž lennj pán a man, a

b) w podmanstwj, kde manu léno prostředně manem královským propůgčeno, a kde tři osoby, gak gsme giž nahoře powěděli, se gewj: lennj pán, man a

*) Wiz o tom: Ueber das Lehenwesen in Mähren und Schlesi en und das Olmützer Afterlehenhofsrecht insbesondere, von Christian d' Elvert, in der Zeitschrift für östr. Rechtsgelehrsamkeit und politische Gesezkunde von Dr. und Professor Wagner, IV. Heft 1831. S. 214—256.

podman. Takových podmanstwj gest w Morawě gak dole uhljdáme, počet welký dosti.

a) Česká manstwj w Morawě a Slezjch gsau:

- 1) Koldštein (Goldstein), statek, w Olomucku,
- 2) Zábřeh (Hohenstadt), panstwj, tamže,
- 3) Šimberk (Schildberg), statek, tamž,
- 4) Šumberk (Schönberg), město, tamž,
- 5) Morawská Třebowá (Mährisch-Tribau). Tato manstwj král Ferdinand II. dne 19. čerwence 1624 knjžeti Karlowi z Lichtenšteina z milosti wléno po meči podal, a budaucjmi všemi králi pro celau knjžecj rodinu we všech odwětwjch za léno propůgčena.
- 6) Opawa (Troppau), wéwodstwj, které listem od 28. prosince 1613 a 28. dubna 1614 od krále Matiaše, a
- 7) Krňow (Jägerndorf), též wéwodstwj, které r. 1623 Karlowi knjžeti z Lichtenšteina pro celau knjžecj rodinu w léno po meči propůgčeno bylo.
- 8) Těšjn, wéwodstwj. Po wymřenj starého wéwodského rodu Fridrichem Wiljmem roku 1625 toto manstwj za odaumř připadlo koruně české. Roku 1722 ge Karel VI. Leopoldowi wéwodowi z Lothringu w léno po meči i po přeslici podal. Králowna Marie Theresie toto wéwodstwj sobě kaupiwši, podala w české léno po meči dne 31. máge 1766 své dceři Marii Kristině a gegjmu choti princowi Albertowi saskému. Král Leopold 3. března 1791 arciwéwodkyni Kristině powolenj udělil, aby toto manstwj Geho cjs. král. Wysosti arciwéwodowi Karlowi Ludwjkwowi a mužským potomkům odkázati mohla, čjmž po smrti wévody Alberta Saso-Těšjnského r. 1822 na Geho c. k. Wysost Karla Ludwjka přešlo.

- 9) Wratisslaw, knížectwj, sestává ze čtyř hlawnjch djlů, genž se gmenugj: Johannesberg, Friedberg, Freywaldau a Zuckmantel.
- 10) Knížectwj arcibiskupstwí Olomuckého. Wlastnost lennj tohoto knížectwj prohlásila bulla Karla IV. r. 1348, oznamugjc ge gakožto manstwí koruny české. Každý arcibiskup gest manem krále českého. Wedenj na toto manstwí (investitura) i w změně krále českého i arcibiskupa swé mjesto má. Nynějš kníže arcibiskup Ferdinand Maria hrabě Chotek z Chotkowa a Wognjna dne 29. dubna 1832 we Wídni od G. M. cjsaře a krále Františka slawně toto knížectwj wléno obdržel.
- b) Podmanstwí královská zde gsau následugjc:
 - 1) Podmanstwí Wratisslawská, kamž panstwí Wlčice, lennj hradstwí Weidenau a Krautenwalde, pak tři manské dwory počítáme.
 - 2) Podmanstwí děkana Olomuckého. Sem náležj manský statek Sucholazec, podmanstwí koruny české.
 - 3) Podmanstwí arcibiskupstwí Olomuckého. Těchto gest dwa a šedesáte, totiž: Stará wes (Altendorf) a Proskowice we Přerowsku, Angezd u Znogma, Bjlowice we Hradištsku, Biskupice u Znogma, Biskupice we Hradištsku, Blansko w Brněnsku, Bránky w Přerowsku, Chozyně w Přerowsku, Dešna u Opawy, Dešna a Čepanowice (Zopons) we Znogemsku, Husowa (Deutschhaue) w Olomucku, Diwnice we Hradištsku, Füllstein u Osoblahy we Přerowsku, Hukowice (Hausdorf) we Přerowsku, Hennersdorf a Johannesthal u Osoblahy, Kamenohorský (Hermesdorfský) manský dwůr u Switawy, Holešow s Kurowicemi, Třeběticemi a Štěpanowicemi we Přerowsku, Ketře (Kačery) w pruském Slezku, Kateřinice (Katten-

dorf) we Přerowsku, Kellersdorf u Opawy, Kowalowice a Lutopec we Přerowsku, Kostelec we Hradištsku, Kruh w Brněnsku, Křižanowice tamž, Laučka a Podolj we Přerowsku, Litoltowice (Leitersdorf) u Opawy, Malhotice w Přerowsku, Malostowice w Brněnsku, Martinice w Přerowsku, Matěgowice (Matzdorf) u Opawy, Walaské Meziříčej w Přerowsku, Moštěnice a Lowěšice tamž, Nechwaljm a Želetice w Brněnsku, Nelhuble (Neuhübel) w Přerowsku, Pawlowice německé, Pawlowice nižšj, Pawlowice vyššj a Pučatka u Osoblahy, Petrovice velké w pruském Slezku, Pilgersdorf a Grose u Osoblahy, Prakšice we Hradištsku, Rosswald u Osoblahy, Slawkow (Schlakau) u Opawy, Šlapanice a Giřikowice w Brněnsku, Žiwotice (Schönstein) a Hertice u Opawy, Skalička u Zábřehu, Skalička u Kelče, Slawičjn a Ljpowa we Hradištsku, Stražowice we Hradištsku, Stablłowice a Nilkowice u Opawy, Stubendorf, Sedlnice w Přerowsku, Stwolowa w Brněnsku, Sikowec w Přerowsku, Řikowice a Ugezď tamž, Těšnowice a Bařice tamž, Trnawka tamž, Traubky we Hradištsku, Tuřany (Turas) w Brněnsku, Střitna (Waltersdorf) a Černa (Dietersdorf) we Přerowsku, Wasilsko we Hradištsku, Wšechowice a Prowodowice w Přerowsku, Zadowice a Skalka we Hrad., Želče w Brněnsku.*)

Olomucký biskup Bruno z rodu hrabat Šaumburských, přítel krále Ottokara, znamenitý w státu, statný w bogi a slowútný w cjrkwí, wydobyw swému bi-

*) W aumrtj arcibiskup olomucký podmanstwj nesmj ani prodati, ani sobě nechati, nýbrž gest zawázán giným zwláště o wlast, o krále aneb arcibiskupstwj zaslaužilým osobám udělití. Nález dworský od 4. zářj 1773, 17. dubna 1779, 9. čerwence 1781, 14. máje 1790.

skupstwj i vlastnjmi penězy množstwj statků, na wognách krále Ottokara proti pohanským Prusům, Slezům, Uhrům, wéwodowi Korytanskému, arcibiskupowi Salzburskému, proti Baworům a Rudolfowi Habspurskému mocný podjl bera, statky swého biskupstwj wěrným sluhám swým pod auwazkem lennjm rozdávati počal. Ottokar potwrdil gednánj Brunowo w Praze r. 1274 a zawázal many tyto k wogenským službám, totiž: k hágenj krále, vlasti, biskupa a cjrkwě Olomucké, aneb gak se list Ottokara II., (anno 1274, 6. Calend. Jan. ind. sec.) wygadřuge: pro defensione terrarum nostrarum et ad resistendum adversariis nostris, a dále: Episcopo et ecclesiae Olomucensi obsequiis militaribus perpetue sint adstricti. To i pozděgi we wognách husitských a Giřjho Poděbradského moc swau gewilo, až gi zřizenjm stálého wogska, jako všecká manstwj české koruny ztratilo. Nález dworský od 24. unora 1787 hrozil sice tato manstwj za přjčinau, že ted' stát cjrkwě a gegj služebnjky hágj, zmařiti, neboť měla buď při odaumrtj k fondu kostelnjmu přiwtělena, aneb manům powolno býti, aby ge za slušnau cenu w spupné statky zakaučili; nález dworský od 14. kwětna 1790 však zase w starý řád to uwedl, ano i 7 manstwj, genž giž k fondu přiwtěleny byly, poručeno arcibiskupowi wrátiti, emphyteuticky prodané djly k manstwj m předešlým připogiti, aby však gich držitelé škody netrpěli, w manstwj přewrátiti a Kroměřžské manské dsky, které nálezem dworským od 13. řjgna 1788 k morawským zemským práwům přenešeny byly, arcibiskupowi zase odewzdati.

§. 21. Manstwj peněžná.

C. Manstwj peněžná. Těchto manstwj za starých časů wůbec welmi málo bylo, nebo práwě proto, že penjze scházely, wůdcowé přinuceni byli statky a dě-

diny sluhám a bogownjkům swým lénem podatí. Záleží však manstwj peněžné w práwu, auroky z gistých kapitálů užjwati. Uskutečniti se může takowé manstwj trojm způsobem :

- 1) lennj pán kapitál podržew auroky manu zplácj, aneb
- 2) geg u někoho uložj, genž manu auroky odváděti má, aneb
- 3) ponechá kapitál w rukau mana, třeba pod závazkem, aby geg pogistil, buď rukogemstwj, kaucjm, pogištěnjm na swém statku spupném, nebo giným způsobem.

W Čechách půwodně žádná manstwj peněžná nebyla, pozděgi však, an manowé o powolenj buď ku prodánj nebo emphyteutisowánj*) gim k malému nebo žádnému užitku nazwjce oddálených djlů žádali, při powolenj wýminka učiněna byla, aby penjze utržené ga-kožto manstwj peněžné dle zákonů pogištěny byly, z nichžto auroky manu náležj. Při aumrtj však kapitál lennjmu pánu připadne, genž geg zas lénem podává.

Gsau pak tato manstwj následugjcj, a náležegj: k Čelině 80 zl., k Smolotelům 1928 zl., ke Zhoři 115 zl. (dle škály od měsice zářj 1806), ku klumskému 90 zl. stř. (pogištěny na statku Litni,) ku krjžowskému 1. djlů 298 zl. w. č., k Třebowé 1760 zl. 26 kr. a k Těšjnu 27834 zl. 21 kr. w. č. K Tetjnu patřjcg peněžné manstwj geště se wygednává.

§. 22. Emphyteusis na manstwjch českých.

Emphyteusis, dědičně auročnj statek, se nalezá posud w Čechách na manstwjch: Čelině, Drahlowicjch, Lasce, Řjdce, Smoloteljch, Tetjně, Zhoři, Klumském, Krjžowském, Želkowicjch a g.

*) t. g. k zadánj někomu i s potomky k wěčnému požjwěnj pod wýminkau ročnj činže.

§. 23. Knihy manské.

Statky manské, gak gsme ge nahoře w §§. od 11 až do 20 ukázali, wtěleny gsau w knihách „dworské deský“ nazwaných, w moc neyvyššjho sudjho dworského zřizenjm zemským daných. Zde všecky proměny a břemena zaznamenány gsau. Založeny byly na počátku 14ho stoletj.

Auřednj manstwj gsau dle nálezu dworského od 18. unora 1791 u zemské vlády wlistowány.

Peněžná manstwj zaznamenána gsau we zvláštnjm kwateru čjsla 127, a emphyteusis též, a sice w kwateru 128 s auplným wyznamenánjm, gakým způsobem powstala.

Mimo tyto gest zvláštnj kniha k zaznamenánj powolenj daných králem k prodegi manstwa, k zadluženj a t. d., tak nazwané: „manuale consensuum; kwatern ke wkladu ohlášenj k dědictwj; kwatern k zaznamenánj omezenj manstwj, a oddělenj manského statku od gměnj spupného při pozůstalosti nebo aumrti gakékoli.

Knihy ostatnj u p. k zaznamenánj dluhů manských oplacených, lhůt daných manům a těm podobné, toliko sudstwj manskému k ulehčenj opatrowánj práv neyvyššjho lennjho pána slaužj.

§. 24. Práva a zákony manské.

Manstwj česká se zprawugj: a) Obnoweným právem a zřizenjm zemským Ferdinanda II, od r. 1627, a sice zákony pod pjsmenau A 19 a F 50 až do 72, pokud pozděgšjmi nařizenjmi wyzdwiženy negsau. Tištěno gest tohoto zřizenj toliko 135 stránek, ostatek, a právě zákony manstwj se týkagjcj od F a t. d. gsau toliko pérem doplněny. Chowá se w bibliotéce weřegné pod pjsmenau L. IV. A. 56. b) Pozděgšjmi

wlennjch wěcech danými nálezy, mezi nimiž ode dne 13. čerwna 1811 gest neyznamenitějšj, an celé téměř manské práwo obgasňuje; — a kde ty nestačj c) Wšeobecným manským právem, tak nazwaným longobardským právem manským.

Tak nazwané práwo manské karlsteinské (zbjрка manských nařizenj od karlsteinských purkrabj bez právomocnosti řádné, w deskách dworských w kwaternu C. zaznamenaná) neplatj, neboť mu dworským nálezem od 13. čerwna 1811 gakožto nepřjhodnému časům nynějšjm neyvyššjho potwrzenj odepřeno.

Gak dalece pro nás zde potřebno bude, odwoláme se na zákony platné pozděgi při každém předmětu zvlášť.

§. 25. Saud manský.

Za starých časů saud dworský čili manský ročně vždy před saudem komornjm a sice čtyřkrát do roka držán byl, trwage čtrnácte dnj. Wšecky věci sporné i nesporné zde wygednawány byly. Nálež neměl méně dělán a wynášen býti, než aby na téměř saudu deset (pozděgi sedm) osob saudcj sedělo. Zprávce geho byl vždy neyvyššj sudj dworský lennj, a podle něho seděli na tomto saudu všickni raddy saudu komornjho. Při tomto auřadě byli geště mjstosudj lennj, pjsař lennj a komornjk, spolu taxator. Nowým zřizenjm práwnjm za cjsaře Josefa r. 1787 věci sporné i s pozůstalostmi k zemským právům přiděleny, a tak saud dworský wyzdwižen.

§. 26. Neyvyššj dworské sudstwj lennj.

Za našich časů sestává auřad tento: z neyvyššjho sudjho dworského, z mjstosudjho, sekretáře a kancellisty. Powinnost neyvyššjho sudstwj lennjho gest: manské dsky w pořádku wěsti, tjm wšecky wkla-

dy w ně, vymazánj z nich a praenotacj do nich powoliti neb odepřiti, wšecká gednánj wěcnj nespornj právomocnosti wěsti, předložiti králi žádosti manů o powolenj k prodegi neb zadluženj manstwa, k činěnj poslednj wůle a giných důležitostj králi k rozhodnutj zanechaných, přjsahu lennj od manů žádati, k oddělenjm statku spupného od manského auřednjka lennjho poslati, na manstwj bedliwě pozorowati, každé pohoršenj nebo zmenšenj zameziti, slowem: práwa neyvyššjho lennjho pána střežiti. Odwołánj w důležitostech desk dworských se koná k c. k. české appellacj notami, w giných wěcech k c. k. české wládě zprávami. Dále pak k neyvyššjmu sudstwj práwnjmu a k dworské kancelári do Wjdně. Spogenj sudstwj lennjho s fiskalnjm auřadem wyzdwiženo, a k. prokurator, genž prwé od r. 1783 mjstosudjm býwal, se njm státi nemá.

§. 27. O schopnosti k zřizenj manstwj.

Dle práwa longobardského (II. F. 3) komu wládnauti swým gměnjm swobodně, a sobě powinnosti manské wymjuiti dowoleno bylo, bez rozdjlu stawu, pohlawj a wěku, nové manstwj zřiditi mohl. U nás k tomu teď powolenj neyvyššjho zeměpána potřeba,*) nikoli wšak k podánj giž zřizeného manstwj. Král může manstwj i čekánj na ně zadati, ano i prwopočátečnj služby t. wogenské w giné změnit, což králowně při karlsteinských, gak gsme giž nahoře powěděli, dowoleno nenj.

§. 28. O schopnosti k dobytj manstwa.

Každý, kdož ge schopen powinnosti konati a vlastnost požitečnau mji, schopen gest manem býti.

Neschopnj gsau wůbec bez wýminky: cizinci, pokud si práwa občanského nedobyli; židé, mnichowé a zločin-

*) Entwurf der österr. allgemeinen Lehenordnung §. 52.

cowé; pod wýminkami: ženy, kněžj; pak šlechta a nešlechta; šlechta k manstwjm robotnjm, nešlechta k rytjorským. Zde třeba dispensacj krále, a wúbec pamatowati gest, že komukoliw král manstwj podá, ten, buď kdo buď, ge mjtí může, protože tjm samým, i při nešchopnosti, gemu giž dispensacj udělena. Při manstwjach morawských swětský kněz manstwj k rodině geho patřej pořádkem obdržeti, a Olomucká kapitula stará manstwj podržeti smj.

§. 29. Co smj w manstwji dáno býti?

Každá wěc může manstwem býti, na které gedné osobě wrchnj vlastnost, druhé vlastnost požitečná pod auwazkem zwláštj obapolné wěrnosti zřjdiť se dá. Neypohodlněgi se stane nemowité gměnj manstwjm, ač se také auřady, penjze a t. p. dáwagj. Dobyta býwá buď podánjm lennjho pána, aumrtjm, kaupj, odkázánjm spowolenjm lennjho pána, poslaupnostj přirozenau, při manstwjach po meči na syny, při manstwjach po přeslici i na dcery. Potřebj k tomu investitury, a wtělenj do desk manských.

Wšickni manowé we dni a w roce powinnost a slib manský učiniti magj, sice wšecko swé práwo ztrátj a statek manský na krále připadne. W tom čase hledagicjmu má podáno býti, a kdyby nebylo, gest mu to beze škody. Wyhledáwanj to se státi má, když se něgáká změna buď s králem nebo s manem stane, a obdržew man powolenj po wkladu do desk dworských sudjmu dworskému na mjstě krále slib a powinnost manskau učiniti powinnen gest. Kdyby mu toto nebylo možná w tom času učiniti, musj prodlauženj lhůty (lennj indult) sobě wydobyti. Když se změna s králem stane, počjtá se lhůta odedne, kde král ohlásiti dá weřegně, aby manowé o obnowenj žádali. Ostatně každý od toho dne lhůtu má, w kterém manstwji gakým koliw způsobem dobyl. For-

mulár přjsahy gest obsažen w obnoveném zřizenj F. 59, a při karlsteinských manstwjch se negen králi, ale i králowně přjsaha činj; za nezletilé skládá gi poručnj, ano i plnomocnjkem gi činiti dowoleno. Aučel obnovenj investitury gest zachowánj lennjho auwazku. Investitura sama záležj w podánj požitečné vlastnosti, a w učiněnj přjsahy lennj (homagium.)

§. 30. Práva a powinnosti lennjho pána.

Wšecka práwa lennjho pána gmenugeme: panstwj lennj. Dagj se buď z wrchnj vlastnosti, buď z manské wěrnosti přisljbené odvoditi. Gest tedy lennj pán vlastnj léna, omezený tjm, že požitky manu tak dlouho náležej, dokawáde auwazek manský trwá; pročež práwo mu gest žádati, aby se podstata manstwj nezrušila, a nic se netratilo; práwo mu gest, co ztraceno nazpět požadowati, na manstwj dohljžeti, zdali wše w pořádku se nacházj, zadluženj zakázati, odumřelé léno sobě nechati, nebo ginému podati, nebo i za žiwobyť mana ginému ge sljbiti.*) Práwo má na wěrnost a poddanost mana, na zwláštňj uctiwost, na činěnj lennj powinnosti

*) Při manstwjch karlsteinských po aumrtj podstata manstwj pro krále, a požitky pro králownu českau w opatrowánj se wztj magj. Kdož pak takowé manstwj obdržeti chce; má prosbu o ně králowně podati, od které manstwj po zeptánj se neywyššjho sudjho lennjho o schopnosti lennj žádagjcjho manstwj zadáno býwá. Pak dlužno manowi, krále o investituru prositi, a po obdrženj powinnost a přjsahu manskau neywyššjmu sudjmá dworskému dříw pro krále, pak ale dle nálezů od 9. ledna 1776 a 25. března 1776 učiniti, dříwe ale o to pečowati, aby toto manstwj řádně prohlášeno bylo. Dworský nález odedne 13. čerwna 1811.

w určitých dobách zákonem, na manské taxy z služby, právo mu gest mana newěrného, kdy se felonie dopustí, trestati. Poslěz lennjmu pánu náležj právomocnost, ano i právo, prwopočátečnj lennj služby, totiž wogenské, žádati.

Powinnosti lennjho pána záležej w ochranné wěrnosti, dle které i osobu i gměnj proti každému weřegnému nepřjtelu chrániti, kdyby kdo manstwj manu bráti chtěl, ge zastáwati, a mana do stawu toho, aby manstwj užjwati mohl, k žádosti gehó uwesti powinen gest.

§. 31. Práva a powinnosti mana.

Práva a powinnosti manowj magj základ též we požitečné wlastnosti manstwj a w přjsaze manské.

Má tehdy man právo na wšecky řádné a mimořádné požitky, na wzdělánj a požjwánj léna každým způsobem, dokud tjm do práv lennjho pána nesáhne, na změnu gednotliwých wěcj bez změny celku, slowem na wšecko, čjm se právům lennjho pána ugma nečinj, a co w powinnostech lennjho pána obsaženo gest.

Powinnost mana naproti tomu gest k lennjmu pánu: wěrnost a poddanost manská se wšemi dědinami a zbožim manským, zwláštňj uctiwost a poslušnost, zachowánj manstwj w počátečnj podstatě a w dobrém pořádku bez zadluženj, a neukrácenj žádného práwa lennjho pána. Poslěz má powinnost, kdyby něgaká manstwj zwěděl nebo léna promlčená, nezatagiti toho pro žádnau wěc. Obnowené zřízení F. LIX.

§. 32. O dluzjch na manstwj starých a nových.

Neywyššj sudstwj dworské many k zaprawenj dluhů, učiněných s powolenjm lennjho pána, nebo dwor-

ského auřadu*) přidržeti může, třeba i třetinu ceny manstwj nedosahovali. Další zadluženj nálezem od 13. čerwna 1811 zcela zakázáno, a neyvyššimu sudjmu toliko z vážných přčin, a sice při škodách ohněm udělaných, při pádu dobytka, powodnjch a všeobecné neaurodě a t. p. dowoleno pjsemuě prosby manů o zadluženj zemskau vládu a dworskau kancelářj předložiti, a i w tomto skutku powolený dluh nikoli z podstaty manstwa, alebrž toliko z požitků se zaplatiti smj, a sice tjm způsobem, že zapsánj dluhů gen na několik let pod tau wýminkau obmezeno gest, že po wypršenj času wýměřeného sám sebau dluh přestane. Požitky že man zadlužiti smj, to giž z podstaty manstwj vyplýwá, proto že man vlastnj požitků gest, exekucj ale wěřitel toliko na požitky, dokad man manstwj w drženj má, dobytí může.

§. 33. O prodegi manstwj.

Man manstwj swé ani djl geho pod ztrátou téhož, co prodal, bez powolenj lennjho pána prodati nesmj. Zřegmě psáno w obnoweném zřízení zemském od r. 1627, F. LX.: Gestliby kdo na manstwj bez powolenj královskeho co prodal, neb zapsal, to žádné moci nemá mjti, než k čemu geho milost královská powolenj dáti ráčj, to mocné býti má. Tento přkaz byl dekretem ode dne 13. čerwna 1811 obnowen, ano nálezem dworské kanceláře od 27. března 1832 nowě uzavřeno, že každý prodeg bez wýminky, i tehďáž, kdy otec synu manstwj prodati chce, králowa powolenj potřebj

*) Až do roku 1811 neyvyššj sudj dworský powolenj k zadluženj a ku prodegi manstwj dával, teď to G. M. zanecháno.

má. *) Při každé změně mana dle obnow. zřízení A 19, E 55 a 58, pak nálezu od 13. čerwna 1811, nowý man českému králi od sudjho dworského, zemskau wládu a pak dworskau kancelářj ohlášen, a spolu wykázáno býti má, zdali lennj schopnost mu nescházj. Po obdrženém powolenj nowý man gest powinen w roce a we dni sudjmu dworskému na mjstě krále přjsahu učiniti, což i o té příhodě platj, když manstwj poslaupnostj obdržel. Aby se na manstwj žádné dluhy newlaudily, musj trhowá cena w smlauwě význačně wykwitowaná býti, a žádné jiné dluhy na manstwj zůstati nesměgj, než které již na něm byly, a i ty man w dobách a lhůtách sudjin dworským určených zaprawiti powinen gest. Při prodegi manstwj karlsteinských dřjw co se osoby kupce týče, powolenj od králowny, oo se však prodege manstwa týká, powolenj krále třeba. Při poslaupnosti však gest powolenj krále dostatečno. Dworský nález ode 13. čerwna 1811. Při prodegi starých manstwj žádá se i přiwoleňj aǵnátů ku prodegi. Nález dworský ode 20. máge 1803.

§. 34. O kšaftu, čili poslednj wůli mana.

Poslednj wůle mana bez powolenj lennjho pána toliko z ohledu na geho spupné gměňj platj, z ohledu manstwj gen tenkrátě mocná gest, když powolenj krále, a při karlsteinských manstwjch powolenj králowny k tomu ejli obdržel. Toto powolenj gest milost zvláštnj, když který man ge žádá, bez dědice zákony manskými určeného stóge, a tak geho statek by lennjmu pánu

*) I longobardské zákony prodeg a zadluženj manstwj zapowjdagj, II feud. 52 a 55: Nulli liceat feudum totum vel partem aliquam vendere vel pignorarē vel quocunque modo distrahere seu alienare sine permissione illius domini, ad quem feudum pertinere dignoscitur.

umrtým, kteréž mezi hlavnj práwa lennjho panstwj náležj, připadnul. Při starých manstwých potřebné gest přiwoleňj dědiců zákonných.

§. 35. O poslaupnosti w manstwj.

Poslaupnost záležj buď w zákonu, buď we smlauwách lennjch pánem potvrzených. Obyčegně gen synowé a wnukowé při manstwých po meči, při manstwých po přeslici i dcery i wnučky následugj w nedostatku mužského pohlawj. Kdo w lennj smlauwě obsažen nenj, nemá žádného práwa k poslaupnosti. Komu lennj pán powolenj k dobytj léna gakehokoliw u p. šlechtici na manstwj robotnj, nebo nešlechtici na rytjrské dá, toho děti ge i dědictwjm dobudau, ač sami sebau takowých manstwj mjtí nesměli, protože w prwopočátečnjm dědu neb otcí udělenjm powolenj gegich schopnost ku poslaupnosti obsažena gest. Při spolném podánj manstwa (Mitbelehnung), když u p. dvěma manstwj uděleno, umřeli geden djl bez dědiců zákonných, následuge druhý djl, tak že gest pak držitelem celého manstwj, a však gen tenkráté, když tato věc tak určena byla.

§. 36. O laučenj manstwj od spupného gměňj.

Kdykoliw české manstwj lennjmu pánu připadne, gakož i ku prospěchu gednánj při pozůstalostech, gměňj manské od spupného odděleno býti musj, což se stává kommissary od zemského práwa, a od neyvyššjho sudstwj manského wyslanými, gichě powinnost gest, o to pečowati, aby od manstwj nic wzato nebylo, což manského gest. Předěslá separacj, inventáře a popsánj manstwj a geho djlů slaužj za základ práce této. Wúbec při rozepři o gměňj, zdali manské neb spupné gest, to domněňj předčj, že spupné gest, a lennj vlastnost wždy

teprw dokázána býti musj. Kdyby se widělo, že man swé manstwj zhoršil, musj škoda wyšetřena a z pozůstalosti spupného gměnj nahrazena býti; a takowau náhradu lennj pán, a každý, kdo tjm trpj, žádati smj.

§. 37. O poručnjcjh.

W Čechách nezletilým manům se dáwá k. zemským právem poručnj, a pokud matka na živě, spoluporučnj, který ale schopnost manskau mjeti musj. Ta záležj w tom, žeby od neyvyššjho sudjho i gakožto man králi předložen býti mohl. Při rytjorských manstwjh toliko šlechtě, při robotnjch gen nešlechtě auřad tento udělen býti smj. Poručnjka powinnost gest až do zletilosti manstwj tak wěrně spravowati, gakoby sám manem byl. Má tedy powinnosti wšecky mana na sobě, a do duše nezletilého mana i přjsahu manskau učiniti gest zawázán. Zwláštnj zřetel, aby manstwj we swé podstatě zůstala, a se neztenčowala, má mjeti :

§. 38. O dohljženj na manstwj a střeženj gich.

- 1) Každý man sám. Geť k tomu zawázán přjsahau w obnoweném zřjzenj zemském F. LIX. a sice, kdyby zwěděl, že se na manstwjh něgaká škoda stáwá, aneb že manstwj gaká promlčená gsau, toho pro žádnau wěc nezatagiti, než w tom se we všem wěrně a právě ku králi i ku koruně české, tak gakž na wěrného mana přislušj, zachowati, a toho ginák nečiniti ani pro přjzeň, ani pro nepřjzeň, ani pro kterau ginau wěc.
- 2) Neyvyššj sudj dworský, o gehožto powinnostech giž §. 25. mluweno, a wšickni a uřednjci lennj.
- 3) Králowský prokurator. Powinnost geho djlem we fiskalnj instrukcj od r. 1783, djlem w nálezu dworském od 13. čerwna 1811 obsažena gest a wztahuge se buď na zastáwánj, a na střeženj len

pozůstalých, buď na vyhledání a vindikací ztracených a odcizených manstwj před král. zemskými právy w Praze.

§. 39. O moci kr. zemských práv na many a manstwj.

Sporové wůbec, týkající se bezprostředně manstwj českých, náležej k rozsauzenj král. českým zemským právům. Každý královský český man, ať k šlechtě patří nebo ne, pokud na swém manstwj gest bytem, negen co se geho osoby týká, než i w důležitostech práwnjch swé manželky a dětj právomocnosti král. zemských práv, i we věcech spornjch i w pozůstalostech i w sirotčjm gednánj podroben gest. Když však man na manstwj nebydlj, gen w rozepřjch manstwj se týkajících zemským právům, w ostatnjch spořjch i nespořjch, pakli k stawu šlechtickému nenáležj, mjstnjmu sandu gest poddán. Při spořjch týkajících se král. českých manstwj a tjm král. prokuratorem zastaupených, kdy rozsauzeny býti magj, vždy k rozwáženj a rozhodnutj politický representant přjtomen býti musj. Kdy však toliko manowé mezi sebau nebo proti ginému pře wedau týkající se požjwánj práwa gakého na manstwj, zawázána gsau kr. zemská práwa, král. prokuratora o mjněnj we věci této se optati, dle nálezu od 9. máge a 23. zářj 1785. Pozůstalosti manské gako giné od zemských práv wygednávány a stegným daném podrobeny býti magj, dle nálezu od 1. unora 1793, genom lhůta z daně dědičné až na šest let prodlaužena gest, ostatně zde patent od 15. řjgna 1810 zachowati dlužno.

§. 40. O wyzdwiženj auwazku manského.

Manstwj zhasne:

- 1) Felonij, čili zrušenjm wěrnosti lennj, t. g. činem aneb nečinem, který zákony manskými pod ztrátau manstwa aneb djlů téhož zapowězen gest.

- 2) Zahynutym věci w léno udělené a
- 3) Spogenym wrchnj vlastnosti s vlastnostj po-
žitečnau.

§. 41. O felonii.

Felonie, čili zrušenj wěrnosti manské, se dwogjm způsobem dopustiti lze:

- 1) buď zrušenjm zaumyslným wěrnosti manské, aneb
- 2) každým činem, aneb opominutjm, které za sebau trest felonie táhne.

Z toho vyplývá, že man z felonie winen gest každým činem, njmž lennjmu pánu na těle, na žiwotě, na cti aneb na gměnj uškodj, aneb každým opominutjm, když lennjho pána z nebezpečenstwj wyswoboditi mohl, toho však zaumyslně neučinil, aneb když powinnosti, na něž buďto lennjmi zákony aneb listem manským uwázán gest, a gichžto newyplněnj trest felonie za sebau táhne, newykoná w čase určitém. Skutky felonie wypočteny gsau w longobardském práwu, na které se odwoláwáme, přidagjce gen, že §§. 52—60 trestnjch práw od r. 1803 tjm samým trest felonie za sebau táhnau, že lennj pán českých manů král český gest. O felonii při českých manstwjch, totiž když man swůg byt po 10 let zemské wládě neoznámj, mluweno giž §. 9. na konci.

Že i lennj pán se felonie dopustiti může, vyplýwá z podstaty manstwj, an zde wěrnost obapolná mjsto má. Poněwadž však lennj pán wždy wrchnostj gest, man však wždy podrobený, záležj felonie lennjho pána toliko w odeprěné ochraně a w patrně zlém užjwánj moci swé čili panstwj lennjho.

Trest felonie gest ztráta manstwj, potřebj ale k tomu práwnjho rozsudku, který král. prokurator při zemských práwech dobytí musj, podage zde žalobu proti manu, a teprw když za práwo se uzná, že felonii zpácháno, a tjm že manstwj propadeno, man gehu zbawen býti smj.

§. 42. O zahynutj manstwj.

Gakýmkoliw způsobem manstwj pogde, i hned auwazek lennj rozwázán gest, neboť powinnost a práwo manské toliko na manstwj samém wězj. Musj však celé manstwj pogjti; neb když gen djl zrušen, gen, co se týká toho djl, powinnost manská rozwázána, a služebnost zmenšena gest.

§. 43. O spogenj wrchnj vlastnosti spo-
žitečnau.

Spogenj toto se dwogjm způsobem státi může:

I. když lennj pán vlastnost požitečnau a

II. když man wrchnj vlastnost manstwj dobude, čjmž auwazek lennj přestane, gak giž nahoře řečeno.

I. Spogenj wrchnj vlastnosti manstwj s požitečnau w osobě lennjho pána se státi může:

1) Když man bez dědiců zákonných umře, aneb když obdržew powolenj k ustanowenj dědice, w poslednj wůli žádného neustanowj.

2) Když čas, pro který manstwj podáno, wypršj.

3) Když se man felonie dopustj, o čemž giž w §. 40 mluweno, a

4) když man lennjmu pánu manstwj wrátj (refutatione et resignatione) buď zdarma, aneb náhradau lennjho pána.

Kdykoliw české manstwj proto neyvyššjmu pánu připadnauti má, že man zákonných dědiců nezůstawil, zawázán gest král. prokurator, gakožto zástupce práv lennjho pána u zemských práv, o prohlášenj manstwj co odumřelého, totiž o wydánj wýpisu žádati, aby každý, kdožby se gaké a sice lepšj práwo než lennj pán na totó manstwj mjtí domnjwal, w roce a šesti neděljch toho u zemských práv dokázal, sice že každý oslyšen, a manstwj lennjmu pánu propadnuto býti má. Když w tom čase žádný w této věci proti král. pro-

kuratorowi žalobu nezanese, na geho žádost prohlášené manstwj za odumřelé zemská práwa uznati magj. Když se však tjm časem kdo přihlásj a král. prokurator práwo hlásjícího se neuzná, gako při giných rozepřjch gednati a konečně rozsudkem za práwo uznáno býti musj, zdali manstwj za odumřelé se pokládá, čili původu manstwj náležj. Uznánj to do desk dworských wtěleno býti má, a pak stane na vůli lennjho pána, zdali manstwj to ginému uděliti, čili sobě gakožto spupný statek zanechatj, slowem snjm co vlastnj k sobě počjnati obljbj.

II. Spogenj požitečné vlastnosti s wrchnj w osobě mana swé mjsto má:

- 1) Felonij lennjho pána, kterýžto skutek gest u nás cosi neslýchaného; zvláště ale a wůbec
- 2) Když lennj pán manstwj auwazku lennjho buď zdarma, aneb proti náhradě zprostj, čjmž manský statek se stane statkem spupným (allodium).

W předešlých stoletjch manské statky často za spupné uznáwány býwaly, a ze starých reystřjků w registratůře lennj chowaných se takowých statků na tisíce nacházj, které s powolenjm krále z desk dworských vymazány a do desk zemských wloženy byly. Nález dworský od 8. čerwna 1789 přikázal sice, aby manstwj odumřelá w spupné statky přewrácena byla, však ani s gediným se tak nedělo, ano dworský nález ode 29. máge 1816 zakazuje při všech manstwjch rušenj záwazku lennjho. Náhrada za sproštěnj auwazku tohoto se dala buďto penězy u. p. u nás desátým djlem ceny manstwj, aneb ustanowenau určitau ročnj činžj, gakož se w Bawořjch stalo. Teď se však, gak giž řečeno, manstwj w spupné statky neměnj, alebrž po aumrtj se udělugj osobám o krále a vlast zvláště zaslaužilým.

7.

Propuštěný wogák.

(Z Bulgarjna.)

Wesničané končili rolnj sywoe práce a stáda wracela se z luhu. Gá chodil okolo swých polj, občerstwuge se průwěwem večernjho wzduchu. Na silnici wedlé mostku widjm člowěka sedjeho na kameně. Oděn byl w bjlé haleně; woganská čapka wisela na zábradlji, u noh ležel tlumok, a při něm odpočjwal černý pes. Šedé wlasý přjchozjho blýskaly se gako střjbro w poslednj zři zapadagjeho slunce. Starec odwázaw od tlumoku březowý kofljik načerpnul wody ze struhy, napil se, umyl si twář i ruce, a čistau trawkau wymyl oči swému peysku. Gakoby mne cosi táhlo, pospjšjm k stařjku: srdce mi počalo silněgi tlauci, polnjho leženj památka křjsila se we mně, zdálo se mi, že gsem omladl, při pohledu tohoto starého wogáka. Můg kudra (pudljik), který obyčegně do cizjch psů se dáwá a na ně štěkáwá, gako by rozuměl mogjm citům, přibljžil se několika skoky k peysku wogáka, a lichotil se k němu.

„Zdráw buď, wogáče!“ — „Zdrawj přegi Wašemu Wysokoblahorodj!“ — „Kam tebe Bůh nese?“ — „Na rodinu, pane! — Proslaužil sem cjsaři třidcet pět let. Nynj giž přemáhagj mne léta, rány se ozjwagj, a máť syrá země wolá mne na nocleh. Dokud nezamhauřjm oči, zachtělo se uwidět naši dědinu. Srdce si stesklo po ruské zemi, a bohaté město Rjha zdá se mi býti pusté, gako rozrytá baterie. Otcowé komendanti — dobrj páni; — oni dali mně čisté propuštěnj, blahoslawili a zaopatřili

na cestu, a gá odbyw službu božj a rozžehnow se s to-
waryši, wyprawil se w pochod, tuhle s tjm wěrným or-
dinarcem (ukazuje na psa) asi k podzimu hodlám býti
na Wolze.“ — „Tehdy tys býwával w bitwách, stařj-
ku!“ — Starý wogák mjesto odpovědi roztrhne halenu,
wyndá tobolku wisjcy na prsech, a otewře gi před mý-
ma očima. I widjm pjsma, nepochybně atestaty o do-
konané službě, pak čtyry modré bankowky, a na střj-
brné přezce znak wogenského řádu, Aninský znak, a
medalii 1812, i též za dobytj Paříže.

Starec podaw mi přezku řekl: „Tuto gsau mogli
swědkowé.“ — „Kde pak gsi obdržel swatogirský kříž,
milý příteli?“ — „W Moldawě, pane, pod komendau
hraběte Mikoláše Michalowiče Kamenského. Gá slaužil
w pluku u granatýrů a pamatugi geště našeho baťušku
(tatjčka) Soworowa. Pod gehu náčelstwem učil sem se
neyprwé robotit bodákem a známiti se s kulemi i kar-
tačemi. Giž gsem se za ten čas prodral s mnohými ná-
rody a — sláva Bohu a Hosударu — vždy naše swatá
Rus brala wrch, ačkoliw to někdy chodilo kruto kru-
tenko! Hnáty už neslaužj, to ge bjda! Ale k tomu se
přiznávám, žebych rád geště gednau se pořezal s těmi
nekřesťany, Turky. Slyšno, že naše krásné slunečko,
sám Cár wogwodj swému wěrnému wogsku, to ge ra-
dost! to ge weselo na wogně!“

Obličeg starého wogjna zahořel, on zdůstogněl a
udeři w sebe w hruď wece: „Před očima samého Cára
udeřit we hroty, obořit se na děla, semknaut se w karé,
potěšit se plukowým ohněm — toť ne bog, anebrž hod-
Wždyť oko cárské oko hospodáře, u Boha a u Cára
gsme všickni djtky, wy páni staršj, a my mladšj.
Proslawjli se plukownjk aneb kapitán aneb sprostý wo-
gák, cárskému srdci gest to stegná radost, stegná sláva
prawoslawné Rusii. Čjtáno nám bylo, kterak náš ba-
ťuška Hosudar (t. cjsař) sám ráčil odměňowat prostý
wogáků řádami, kterak on sám zabýwal se raněným

a o zchromené welel starati se i na rodině. Kde milost císařská, tam i požehnání boží, tam i pečlivost gest komendantů. Gediné hoře poněsú s sebou do hrobu, že se neudálo mi podrati se na očích samého císaře.“ Wogák utřel si rukávem slze, schował své znaky pochwalné a zbíral ai svůj tłumok. I pozastawjm ho swými otázkami — „I gá gsem býwal w bitwách, ale nikdy nepotykal se s Turky. Gacj gsau to lidé?“ — „Ať prawdu řeknu, gsau chlapci, ale i naši gonáci gsau udatni. Ai pane, rekrut se mračj na exercirku, a předce exercirka wede k wjtězstwj. Když tak pohledjm na Turka, zdá se, že nás očima pohlť, an na powěrku wešlo, že my Turka bigem a honjme gako stádo beranů. Tu se tlupa gich wyhrne ne gináč než gak hegno kobylek. I hned zřjti, an praporečníci gich přebjhagj k předu z mjsta na mjsto a kde který zatkne swau korauhew neb bunčuk, tam se hrne celá tlupa, rota neb batalion. Geden střjľj sem, druhý tam, gak komu libo, rádiby wešli w bog rukopášný — ale ne w tom sjla. Naše křepkost pořádek, a tu řekneš: zaplať pánbůh za exercirku! Strog se w karé! děla po bokách nebo do mezer, střelci w čelo! Však gak se Turci ukážj, střelci naši nazad, z čela dáwey počest hostům plukowným ohněm a kartačemi. Ruský wogák w poli stogj gako zeď. Přikluše konice, rubá po hrotech, powykuge, břjská, wdjrá se w řady a ai! tu se walj gako hruška se dřewa! Widjšli, giž ten žár wychladi w tureckých hrdinách, wracugj se nazad. Tuť ge čas udeřiti na buben, hura! k předu! na hroty! Konice naše dey se do dĵla, sekey a kol! Tu ge počeha! Srdce plesá, když si wzpomene na stařinku. Po všem poli hrnau se na překot k zadu gjzdnj i pěšj we swých pestrých oděnjch, gako w osenj lupen před wichrem, pak gako zběšenj křičj: Alla, Aman! A naši phytro a strogno ku předu se činj. W karejách hřmj buby a po slowu wogwody rozljhá se w oslawu ru-

ského Cára i wogska weselé hura! kteréž Turkům ná-
čítě hybké pozdwihuge nohy. Kozáci, husaři, huláni
rozsygugj se gako šeřj wlcj po širém poli, zahánějgje
širokokalhotnjky, tam odkud byli přišli. Tu ge oddech.
Kdo to wede tureckého hřebce? Kdo to wyparuge čer-
wence z čalmy (z turbanu)? Kdo to řeže kušák (pás)?
Kdo se to honosj zlatau zbrogj a oružjm drahocenným?
Bůh nahradil, sláwa, wjtězstwj, kořist!“

Starému wogjnu hrály oči, gak řjkáme, při tom
wyprowowánj. Gá sám nabył sem chuti, žebych hotowě
sedł na koně a pustil se k ataku. Než hotowenj se
wogáka na cestu přiwedlo mi na mysl geho lehkau to-
bolku a wzďálenost geho rodiny. „Řekni mi, brachu,
kterak domů dogdeš s tak malau peněžitau zásobau?“ —
„Genom až se doprawjm na swatau Rus, tam nebuda
bez dobrých lidj. Žebrati owšem nebudu, ale když se
nedostane peněz, pobudu kdes na práci a bude po sta-
rosti. Na to mi ale nedogde. Na swaté Rusi nagde starý
wogák w každém domě swůg kauteček a lichau lžičku
za mjskau ščege (ruské gjdlo). Ba wy sami, pane, ho-
wořjte po rusku a znáte gistě ruský obyčeg.“ — —
„Nuže pogď se mnau a zůstaň po ruském obyčegi u
mne na den. Oddechni pod krowem stáreho bogownj-
ka, pohowořme s sebau o předešlých bitwách i o sta-
rých wogwodech, a pak co pánbůh nadělil, přidám na ce-
stu.“ — „Pokorně děkugi, waše Wysokoblahorodj! Waše
řeč wábj. Ačkoli mám co spěšiti, než přiznám se, že-
bych rád něco uslyšel o nyněgšj wogně a starých wog-
wodách. Gestli si po milosti swogj neobtjžjte pobese-
dowati o tom swogákem sprostým, to mne welmi obla-
žjte. Gá negsem čtenář a nemohu wšecko wěděť, co pjš
o wogně, a dušj bych rád zwěděł, gak baťuška hosudar*)
bogue w oslawu gména ruského.

W Derptě 1. srpna 1828.

*) Tak nazjwagj cára swého sprostj Rusowě.

8.

*Gednánj Společnosti vlastenského Museum w desá-
tém všeobecném shromážděnj, dne 26. máge 1832.*

D) Přednešenj gednatele Jos. Steinmanna,
professora w chemii.

Pozděgi nežli we předešlých létech shromážděni gste
létos, Páni mogi, na tomto mjstě, ke slyšenj zpráv o
nyněgšjm bytu a okolnostech ustawu našeho, a k uwá-
ženj i k ustanowenj wěcj potřebných k dalšjmu geho
prospjwánj. Opozděnj toto dostatečné omluwy bez po-
chyby nabude z wážných proměn, které staw zdrawj
we vlasti našj ode sedmi měsjců giž podniká. A však
gakkoli strastný tento staw byl a poněkud geště gest,
a gakkoli bolestně mnohých osob se dotekl: Spolek
náš, na štěstj, předce mnohem méně tjm utrpěl, nežli
podlé okolnostj času obáwati se bylo. Litugeť sice spo-
lečnost museynj ztráty několika welice wzácných audů
swých: ale počet gegich nenj wětšj, nežli w giných lé-
tech býwal. Sešli totižto z prostředku našeho smrtj od
lonského roku: z třjdy audů činných p. Karel hrabě
K i n s k ý, c. k. komořj a polnj podmaršalek, swobod-
ný pán Antonjn z H o c h b e r k a a důst. pan Wáclaw
B e r ž a n z Rothenburka, kanownjk králohradecký;
z třjdy audů čestných pan z G ö t h e, tagný radda i stát-
nj ministr sasowjmarský, swob. pán C u v i e r, sekre-

tář pařížské akademie nauk, a swob. pán ze Schlotheimu, president komory wéwodnj sasogothanské; z třjdy pak audů přispjwagjcjch pan Ondřeg Polák, děkan a vikař Rokycanský, p. Jakub Weinhuber, děkan gojawský a p. Giřj Fryč, c. k. hornj radda w Jochmistálu.

Naproti tomu do společnosti wstaupili w běhu téhož léta, a sice: do třjdy audů činných, uwolenjm se k ročnjmu wyměřenému platu, wys. důst. p. Chrysostomus Astmann, opat cistercienského kláštera Oseckého; wys. důst. p. Augustin Hille, gmenowaný biskup Litoměřický, p. Josef Engel, doktor lékarstwja a doktor i c. k. řádný professor chirurgie, a p. Edmund Wella, kanownjk řeholnj kláštera Wyšebrodského a farář Stropnický; pak podánjm naturalij we wyměřené ceně p. Jan Bapt. Mühlbauer, c. k. rakauský konsul w Bahii we Brasilsku. K třjdě audů přispjwagjcjch a zběragjcjch připogili se: p. Jan Jäger, arcib. vikař a farář Radnický; p. Jgnac Lhotský, professor hospodárstwja na Král. Hradci, a p. Wiljm Nowák, inšpektor lesnj w Suchomastech.

Zbjrky museynj opět rozmnoženy gsau roku tohoto dary a změnami, gako za roků předešlých, ba některé geště hogněgi nežli w minulých létech.

Darowé, kterými G. Excellencj náš pan president ty zbjrky obohatal, dokazugj poznowu gehu welikau mysl a horliwau žádost, podporowati známost přírody a děgin vlastenských, a pozůstawiti we vlasti, skutkem i slowy, trwalau památku swého gak čestného tak i prospěšného snaženj. I ačkoli také oryktognostická zbírka od něho mnohé wzácné exempláře druhů mineralij dostala, wšak geště mnohem hogněgi rozmnožil zbírku zkamenělin, a sice šesterými zasjlkami; mezi nimiž we dwau truhlicjch 200 kusů pamatných a wzácných zkamenělin gak živočichů tak i zrostlin z rozličných kragia Italie, kteréžto w Benátkách za znamenitý

penjz kaupeny gsau. Gíná krásná řada záležj z otisků rostlinných mladšjho plozenj morského w prohlubině Wjdenské, a třetj z téhož plozenj w Allgawě. Truhlice zkamenělin rostlinných z plozenj kamenouhelnjho w Plzensku, w tomto pro známost zkamenělin rostlinných we vlasti našj klassickém kragi, rozmnožila opět hogně zásobu gegich w Museum giž prwé chowanau; a však i tu některé nowé a geště nepopsané kusy se nacházegj. Konečně zgednal G. Exc. pan president našemu Museum geden exemplár žiwočichů předswětých z rodu Saurů, na neywýš pořjdku wjdaných a pamatných, gakowýmiž gen málo musej a zbjurek w Němcjch honositi se může; k tomu připogen byl počet zkamenělin plozenj liasového z okolj Banckého w Bawořjch, odkudž i onen exemplár pocházj. Rostlinná zbjrka obdržela od něho w běhu tohoto léta swazek sušených rostlin z pohořj Pyreneyského, a tři swazky takovýchže rostlin zahradnjch a uměle chovaných; bibliothéka zase 115 knih přírodopisných s 1517 rytinami a kamenopisy, mezi nimiž některá skwostná wydánj, gichž gednotliwé oznamovánj pro krátkost opauštjme, 12 rukopisů a 3 swazky listin na doly Jochmistalské se wzta-hujcjej; konečně pak zbjrka mincj nadána od něho 18 medaliemi z nowěgšjch časů.

Ginými dary, o kterých časopisowé museynj podrobné zpráwy (německý však gen až ku konci minulého listopadu) dáwagj, tolikéž změnami a kaupěmi rozmnoženy sau opět léta, tohoto zbjrky museynj znamenitě.

Mezi dary pro zbjrku oryktognostickau zaslanými wytečný gest kus samorostlého stříbra z dolů Jochmistalských od G. Excell. neyw. purkrabj pana Karla hraběte Chotka z Chotkowa i Wognjna obětowaný; tři kusy rudy zlaté ze Sedmihradska od wys. uroz. panj Theresie hraběnkj z Unwerthu; řada sedmi kusů norwegských a sibirských nerostů od čestného auda,

G. Exc. pana Gindřicha rytíře Struve, cjs. ruského státního radce a ministra residenta v Hamburku. Změnou za kus powětroně dostalo Museum od c. k. dworské přírodovny ve Wídni 12 kusů kopanin, mezi nimiž gsau dva v naší zbjrce nowj druhowé, a 7 takowých, genž z nowých nalezišť we sewernj Americe pocházegj.

Zbjrka zkamenělin znamenitého rozmnoženj na- byla přeskwostným darem, kterýmž G. Gasnost kníže Karel Anselm z Thurnu a Taxisu za auda činného we společnosti naší se založil, totižto kaupenau od něho zbjrkau klassickau fysika Monheimského we Šwábsku, doktora lékařstw Schnitzleina, genž 61 určených a wjce než 20 geště neurčených druhů we 722 exemplářch, mezi nimiž 234 dwogitých otisků s aversem a reversem, w sobě obsahuge, a zvláštnj celek swůg působj, poněwadž wšecky tyto zkameněliny z gedné a zvláštnj hor formacj pocházegj. Také rozmnožena gest tato zbjrka patrnými dary menšich čjsel a gednotliwých kusů; mezi nimiž zvláštnj zmjnků zasluhugj pamatné koprolithy, gak originály tak i otisky sádrové, zaslané od čestného auda p. prof. Buklanda w Oxfordu w Anglii.

Těmito přehognými přjspěwky Museum naše, genž giž prwé, podle wšeobecného uznánj, tu neykrásněgšj a neybohatšj zbjrku zkamenělin rostlinných mělo, také we zkamenělinách živočišných k žádaucj auplnosti znamenitě se zblížilo; oboge pak zbjrky poskytuwj nynj dosti hogný přehled toho, co rozličné twary hornin obzvláštnjho a charakteristického w řjší zbytků organických w sobě obsahugj.

Ale za přjčinau těchto znamenitých přjmnůžků také nowé těchto zbjrek uspořádánj potřebným se stalo, poněwadž k gegich rozstawenj dosawadnj prostory a skřjně nepostačily. Když pak té samé doby také we geognostické sjni potřeba nowé nemalé opráwky byla

nastala : pro dosaženj obogjho aučelu při opráwce té takowá skřinj proměna způsobena, že i potom zbjrka vlastenských mineralij, genž posawad w 6 welikých skřijnch ozwlášť chowána byla, tam uložena býti mohla. Pročež we sni geognostické skřijně sklenné z částky předělány a zwětšeny, a w nich vlastenské mineralie, posawad podle saustawy mineralnj spořádané, tak rozstaweny, že gsauce podle rozličných formacij spořádaný, negen přehled všech we vlasti se nacházejících druhů mineralij poskytnuj, ale we spolku se zbirkau geognostickau také gasný obraz obzwláštnostj a rozšjřenosti našich twarů hornjch a nerostů w nich obsažených před oči stawj; tito rozloženi gsau za sklem na podstavecch, a pod nimi we skřijnch nacházej se horniny podle twarů čili plozenj swých spořádané. K wystawě zbjrky mineralnj systematické přichystána gest krásná i swětlá chodba we prwnjm poschodj, a gakž gen skřijně pro ni se dohotowj a zbjrka tam přenese, zbude mjsta dosti pro zkameněliny žiwočišné we schránkách mezitjm uprázdněných.

Zbjrka modellů hlatitých, kteréž pan kustos Zippe dělá, w běhu léta tohoto tak dalece dohotowená, že giž všecko w sobě obsahuje, co posawad známo. Čjso gegj gest 3000 kusů, a ty dáwagj zřetelný přehled spogitosti gak wůbec všech saustaw hlatitých, tak i obzwláštnjch pořadj gegich w rozličných mineralijch.

Zbjrka museynj rostlinná obohacena gest od čestného auda p. doktora Wallich a w Londinu dvěma zasjlkami sušených východnoindických rostlin, z nichž gedna w unoru, druhá w mági tohoto léta k nám se dostaly. Od c. k. generála swob. pána z Welden obdržela swazek wzácných rostlin dalmatských sušených, a od p. Frant. Pettera, c. k. gymnas. profesora we Splitě w Dalmatsku podobnau také znamenitau zbjrku rostlin od něho tamže nazbbraných. Hrabě Rudolf z

Ljcow a darował do Museum zbírku cizokragných i domácích rodů dřev; doktor lékařstwí a professor ranhogictwí pan Engel plod i semeno kegowé dyně, a paní hraběnka Šliková djrkowatau haubu Boletus (polyporus) lucidus.

Hogněgi nežli ode mnohých let rozmnožena gest létos zbírka museynj živočišná; předewšjm welikomyślnostj G. Excell. hraběte Libšteinského z Kolowrat, státnjho ministra, gemuž Museum za prwnj swé založenj, prowołánjm léta 1818 od něho wyslým způsobené, děkowati má. G. Excellencj obohatil tuto zbírku dwogjm poslánjm welikého počtu živočichů w Brasílii okolo Bahie nazbjraných. Mezi nimi gest osm pořdku wjdanych ssawců, totiž weliký neb hřjwnatý mrawenčjk (tamandua, myrmecophaga jubata), taměgšj gelen (viado, cervus rufus), pásowec neb armadill (dasypus novemcinctus), tlamáč (coelogenys paka), rosomák (gulo vittatus), gegž we Brasílii liškau nazjwagj, a dikobraz (hystrix insidiosa); gedn želw morský (testudo caretta); 140 ptáků, djlem giž wycpaných; několikero hadů; gedna weliká brasílská žába; dwa štyry, stonůžka (scolopendra morsitans), tři weliké pawauky (mygale blondis) a gedna truhlice giných žjžal. Mrawenčjk ten, znamenitý exemplár, a mnozi i krásnj ptáci budau spolu s ginými živočichy wždy zwláštňj ozdobau našj zbírky. Činný aud náš, swob. pán z Feldeku, c. k. major, zaslal 50 ptáků newycpaných, z nichž někteřj Museum geště byli chyběli, knjže Rudolf Kinský tetřewa samce, hrabě Šlik spanjka, G. Excell. hrabě Arnošt z Waldšteina wycpaného welikého bukače (ardea stellaris), hrabě Rudolf z Ljcow a 8 domácích ptáků a p. direktor Köhlig w Želči lelka (ardea nycticorax). Wúbee rozmnožila se zbírka živočišná létos 9 ssawci, 202 ptáky, 1 želwem, několika hady, žabau brasílskau a welikým počtem žjžal. Kustos gegj, a nynj giž c. k. pro-

fessor přírodopisu a technologie na universitě pražské, pan Karel Boř. Presl, doktor lékařství, pokračovav ve spořádání herbáře všeobecného, sepsal jeho úplný popis a postaral se také o vydání Reliquiae Haenkeanae, druhého dílu svazku prvního.

Bibliothéka musejní, kromě již dotčených darů G. Excell. pana presidenta našeho, obdržela odginud ještě 249 knih a spisů, 20 rukopisů, 3 svazky starých listin a 55 vyobrazení, plánů a map, nejvíce kamenopisných.

Mincej došlo darem 1033 kusů rozličného kovu.

Zbírce ethnografické dostalo se 32 kusů darovaných, nejvíce starožitných; zvláštní zmínky zasluhují zbraň vůdce indiánského v Brazílii, zasláná od G. Exc. státního ministra p. hraběte Libšteinského z Kolowrat, a od p. Jana Hofmeistera, beneficiata Cíhlovského (Freistadt) v hořejších Rakouských Museum obětované, tam vykopané starožitné (jak se zdá, římské) nástroje bronzové, o nichž teprve bedlivější zkoumáním znatelů starožitnosti římské rozhodne, k čí službě jich užívali, k Ceresiněli či Pomonině, gakož se domníváno, aneb raději k Marsově.

Sfragidotheka obdržela dvě centurie starších otisků pečetních.

Pan bibliothekar Hanka pokračoval léto ve přípravách ke všeobecnému katalogu knih podle materií, též ve dodatcích ku katalogu nominálnímu, oddělil a odstavil všechny duplikáty, gichžto i početní katalog i ocenění téměř již dokončeno.

Předě dvěma léty byl již výbor zprávu vedaucí společnosti naší ustanovil, podle základních pravidel ustávu našeho, od GMC. neymilostivější stvrzených, zvláštní zbor, čili spolek, pro vědecké zdělávání řeči a literatury české, z audů společnosti musejní, gmeno-
vav za audy toho spolku pana Josefa Jungmanna, profesora na akademickém gymnasiu, pana Jana Pre-

sla, doktora i professora lékařstw, a pana Františka Palackého, redaktora časopisů museynjch. Za přjčinou žádostj mnohonásobně gwených založena gest tedy minulého léta, podlé nawrženj zboru tohoto, z darů peněžných zvláštnj pokladnice museynj k tomu cili, aby k wydávánj dobrých a čistě psaných českých knih napomáhala i ge usnadnila. Přjgem pokladnice této na konci minulého léta 1831 wynášel, podlé aučtů zvláštnjch o tom giž tiskem na swětlo vyšlých, 2397 zl. 50 kr. stř. Hogné dary od té doby do téže pokladnice přinešené způsobily to, že Museum giž léto gi w skutek a w činnost uvesti, a z nj náklad na wydávánj negen časopisu swého, ale i giných knih českých učiniti mohlo.

O stawu ostatnjho gměnj společnosti nacházěj se w aučtech roku 1831, gichžto revisorowé dnes woleni budau, následugcjc data:

Na konci roku 1830 záleželotě	Wjd. čjsla.
spolu s dlužnými akciemi w	120,967 zl. 58 $\frac{1}{2}$ kr.
K tomu se připogilo r. 1831:	
Auroků z gistin a státnjch papjrů	5202 — 50 —
Zápisných wětšjch přjspěwků	3855 — — —
Mensjch přjspěwků	339 — 10 —
Za skladnj artikule utržilo se	467 — — —
Summa přjgmu	130,831 zl. 58 $\frac{1}{2}$ kr.

Wydáno pak roku 1831:

Na stawenj, wnitřnj náradj a	
na opráwky	117 zl. 30 kr.
Činže a danj	965 — 17 $\frac{1}{2}$ —
Platu za služby	4650 — 30 —
Na zbjrky	1558 — 10 —
Na skladnj artikule	1999 — 42 —
Na topenj a swětlo	200 — 50 —
Na kancelář, na dowozné a porto	86 — 57 —
Na menšj potřeby	55 — — —
Zmazáno nedobytých zadržalých platů	862 — 30 —

Summa wydánj 10,496 zl. 27 $\frac{1}{2}$ kr.

Odtáhnauce wydánj od přjgmu, zůstane 120,335¹/₂ zl. 31 kr.
Z toho gewj se staw gměnj spoločno-
sti na rok 1832 tento :

Uložených gistiň	92,600 zl. — —
Státnjch papjřů	16,875 — 47 —
Zadržálých platů	648 — 22 ¹ / ₂ —
Skladnjch artikulů za	9,390 — 51 —
Hotowosti	2,344 — 4 —
Summa	121,859 zl. 4 ¹ / ₂ kr.

z njž ale odtáhnauti slušj:

a) pŭgčku od G. Exc. p. presidenta učiněna u a geště nezaplacena . .	1522 zl. 53 ¹ / ₂ kr.
b) knihkupcům Kronbergrowi a We- browi náležité	40 kr.
spolu	1,523 zl. 33 ¹ / ₂ kr.
zůstává tedy, gakž nahoře 120,335 zl. 31 kr.	

Dluhy museynj na konci r. 1831 wynášegj:

P. inšpektorowi galerie Burdowi za otisky pečeti	364 zl. 35 kr.
Akciť tažených a geště nezaplacených .	650 — — —
Giných 80 geště neplacených akciť . .	2000 — — —
Summa	3,014 zl. 35 kr.

Odtáhnemeli tyto dluhy ode gměnj nahoře položeného, nagde se či- sté gměnj spoločnosti	117,320 zl. 56 kr.
Podlé lonské zpráwy tento staw gmě- nj byl	117,922 — 8 ¹ / ₂ —
z toho následuge letošnj deficit	601 zl. 12 ¹ / ₂ kr.

Toto deficit powstalo skrze zmažánj 862 zl. 30 kr.
w. č. zadržálých platů, genž prwé w aučtech wedeni, ale
nynj za nedobytné uznáni gsau; summa pak tato sama
wětšj gest, nežli deficit. Z toho následuge to potěšenj,
že staw gměnj museynjho po tak hogném nadánj zbýrek

geho neklesl, a gest naděge, že až gen pominau neřesti tohoto léta, opět žiwějšj přjzeň k ustawu tomu se zge-
wj, kterémuž každý wěrný vlasti a nauk milownjk
stálého prospěchu ze srdce žádati, a pokud možná, ze
wšj sjly swé napomáhati bude.

II.) Wýtah z protokolu

wěreğného posezenj Společnosti, 26. máge 1832.

§. 2. Za revisory aučtů r. 1831 wšeobecným přiwolenjm opět zwoleni gsau : oswjc. hrabě Fridrich z Schönbornu, hrabě Jan z Thunu a Hohensteina, hrabě Adolf z Pöttingu a p. Jan Boršický, magistratnj radda.

§. 3. Za náměstka we Výboru společnosti, na mjstě c. k. dworského raddy, knjžete Rudolfa Kinského, do Wjdně se ubjragjcjho, zwolen gest gednohlasně oswjcený pan Fridrich hrabě z Schönbornu.

§. 4. Za čestné audy společnosti od pana presidenta předloženi a wšeobecným ustnjm přiswědčenjm woleni gsau : c. k. general pan z Welden, a p. Germar, professor w Háli.

(Řeč presidenta hraběte Kašpara ze Šternberka, čtená w témže posezenj, následowati bude we přjštjm swazku třetjm časopisu tohoto.)

9.

P o s u d e k.

Tatranka. Spis pokračujcý rozličného obsahu pro včené, převčené y nevčené. Prwnj ročnj běh. Swazek prwnj. Pracý a nákladem Ğirjho Palkowiče, prof. řeči a literatury Slowenské při ewang. Lyceum Prešpurském. W Prešpurku. 1832. Pjsemem Belnayho dědiců. 8. str. 116. (za 30 kr. stř.)

Dle předmluwy gest to mladšj sestra před 14 lety pochowaneho Týdennjka, a snad giž labutj zpěw pana spisowatele. Přegeme panně Tatrance delšjho žiwota, než gegj p. bratr dosáhl, a těšjme se tomu nowému plodu, pochodjcmu od statného a w literatuře našj slawného dělnjka; ale litugeme srdečně, že on w některých člán-cjch swé důstognosti zapomenuw, na tak nazwané nowotáře, ku kterým w gistém ohledu i sám přičten býti může, s takowau trpkostj se osupil, a swůg labutj zpěw gakoby nepřjgemným sowjm hukánjm zhyzdil. Giž na tituli čteme: pro učené, přeuchené, a neučené. I nemůže nám w zlé pokládati, gestliže my gemu samému prostřednj mjsto mezi nimi vykážeme. Powinen gest spisowatel uctiwost čtenářstwu. Zatjm to nás mýliti nemůže, abychom při ohlášenj toho spisu, co giž prwnj swazek dobrého do sebe má, wděčně neuznali. Obsah geho gest následugj: 1) Ukážka přeloženj Pamětj Sokratesowých, gehož polowici giž r. 1794 p. Wyd. byl zhotowil. Částka ta wzbuzuge w nás žádost

po celého díla brzkém vydání. 2) Bagka, neb paramythion na způsob Herderových. 3) Něco z Nestora Šlecerowa. P. Wyd. přístupuge k těm, kteří řecké slovo *Σποροι* na Srby rozumějí, a vysvětluge některá temná místa v Nestoru, důmyslně. Toliko zle četl v Nest. na str. 98. pasinci, ano čjsti slušj pasynči (Wydání: Lětopis Nestorowa po dřevnějšímu spisku Mnicha Lawrenceia, Moskwa 1824. w 4. str. 26. takto klade: „A chrestejanuju Rus wodiša rotě w cerkwi swjatago Il'i, jaže jest nad ručajem konec Pasynče besědy i kozarě.“ Wilenské vydání toho místa nemá). Pan bibliotekár Hanka, kterýž mi tento výpis udělil, rozumj tomu takto: „A chřestěanskau Rus wodili k přjsaze w chrám swatého Eliáše, genž gest nad potokem konec pasynské besedy a kozarské.“ Magj však dwa rukopisy: naricaem místo nad ručajem; a tu by přeložiti slušelo, s ohledem na rozdělování staroslowanských měst w konce, končiny (Quartiere): „w chrám sw. Eliáše, genž gest nazván konec pasynčj (pasynské) besedy i kozarské.“ K Slowu swieten (Tatran. str. 18.) přiwodjme Mater Verb. kdež stogj: bezswětný, temerarius, praeceps. 4—6). Bitwa u Filipowa. Cedytyus (wlastně Caedicius) Řjman. Nesmjrná radost. Gsau to tři utěšené anekdoty z staré historie. 7) O wychování. 8) Možnost přewelikých proměn w světě skrze maličkosti a snadné prostředky. 9) Swoboda náboženstwj w Ameryce. 10) Turčanštj olegkáři w polednj Ameryce. 11) Pochwala slowanské řeči od Wlachů. 12) Latinské a spolu české. Na způsob onoho Balbinowa: Ego habeo unum hortum, ich habe einen Garten a t. d. 13) Original ztraceného Ráge; o němž i gá welice pochybugi. 14) Maličkosti (filologické). Pan Wyd. činj rozdjl mezi pjs e b ný t. psaný, schriftlich, od neužjwaného pisba, a pjs e m ný t. na pjsmo se wztahujcjj, schriftgemäss, Schrift- od pjs m a; proti Dobrowskému, kterýž pjs e b ný od pjs e m ný,

proměňau litery m do b odwozował. Srownáwáme se dobře stjnto rozdjlem, kterýž i Rosa w swém slownjku učinil. Prosjme genom p. Wyd. o některé příklady slowce pjsenbny ze starých dobrých knih. Nacházjme slowo pjsemný (pjsemn) w obogjm dotčeném smyslu. Aby pamět pjsemn j zůstawil Lom. hosp. str. 124. (1794). Mudřec přirozený bez pjsemného ostřenj smysla (t. kterýž se z knih neučil) Ctib. hād. str. 2. Obogj mluwenj pjsemn é gest (t. dle sw. pjsma) Com. Las. 312. Kde gsau příkladové slowa pjsenbny? — Slowo letorost na mjstě ratolest zawrhuje co plod nowotárů, ale křiw gest těm dobrým lidem. Letorost (cf. pol. latorostka) w užíwánj gest na mnohých českých mjstech, zvlášť w Boleslawsku, wjce než ratolest. Užili toho poprwé tam rodilj spisowatelé, gakožto gim známějšjho, a spolu, což sám p. Wyd. připauštj, vlastnějšjho slowa. Letorasl, (též eccl. a rus.) gest staročeské, nacházegjci se w Bohemariusu i ginde, gako: Rozložila letorasly swé, extendit palmites suos, Ps. Ms. Mus. 79, 12. Ostatně prawda, že ratolest giž také mnoho set let užíwáno a od neylepšjch spisowatelů českých přigato. Gá bych dle swého sprostého mjnēnj obyčegně kladl ratolest, a zůstawil letorost pro vyššj sloh, nikoho pro giné domnēnj nekáraže. — Mhla owšem lepšj gest, nežli mlha a slowácké hmha (na mha zapomněl p. Wyd.) Dobrowský dobře ustanowil kořen m-g, položiw literu l za odwodicj hlásku, w. Slowanka 35. Porownati slusj i Sansc. megha=nubes. Stařj kladau někdy mhla, častěgi mlha (W. quad. 756. Com. Jan. 49. Ps. ms. 147, 16 a t. d.) neřjdko také mha (Wq. 756. Solf. k, 72. Br. na Job. 36, 31). W předešlém slowci p. Wyd. obyčegi práwo dal nad etymologij, w tom na opak obyčeg etymologij naprawuge. Gak se nám w tom wyhradj, pauhýmli tak chci mjtí? — Táže se p. Wyd.

dále, nemagjli Čechové matky za matici? Odpovíjáme, že magj obě, a každé kladau kde se hodj. Na str. 59 Tatranky nalezáme, že swršky a swrchky nenj gedno. Ale u starých obogj w témž smyslu přicházj. Swršky Wq. 817. swrchky Gel. Pet. 36. Wůbec znamenáme, že p. Wyd. přjliš kwapně zamjta to, čehož nezná, což gest weliká chyba gak všude, tak w etymologii. Wrch práwa nenj poslednj instancj, ale gak prawj Rosa, apex iuris. Kdo dá na se práwo na wrch dowěsti, a po tom dowedenj práwa činj odpor, ten odpor gest na zmatek. Zřjz. Zem. 1530 c. 10. Z strany omylu w časopisu Museynjm neb gakž p. W. nawrhuge časnjku Museowém, r. 1831. IV. str. 460, slaužj k zprávě, že 18tá řádka smazati se má. Zůstalať nepozornostj sazečowau po změně titule staršjho (1830 str. 487 ib). Na druhau otázku, co w Dobr. německočeském slownjku na str. 136. posl. řád. wynecháno, nemůžeme gisté zpráwy dáti, poněwadž Rkp. mezi Dobrowského spisy se nenacházj; ale tušjm nechybíme řeknemeli, že téměř to wynecháno, co w Thamowě Něm. Česk. Slownjku pod nrem 2) slowce da für stogj, totiž: proti; dawider, contra rem.

15) Příklad ostré recenze Uherské. 16) Ozwánj se k nepravému některých saudu o Slowenské řeči a literatuře. Slowo w prawý čas. Prawj mezi giným p. Wyd. „Proč se do nás zadjragj, a nás nepokogj? Když neyvyššj královská cenzura naše knihy dopauštj, co oni magj proti našemu vsylj? Však my též swými spisy napomáháme wzdělanost(i) a oswjcenost(i) własti našj, areb magjli Slowácy w vměnj zpátky zůstawati a surowatěti? My sy wážjme wynasnažowánj a slušné horliwosti včených Maďarů, spisy Vherské wydáwagjoých, protože tudy kwětu milé własti našj a wzdělanosti Maďarů, v nichž zwláště pospolitj lid w tomto ohledu welmi zpátky gest, a z té přčiny

k Slovákom často hrubě a neslušně se chowagj, — právem naděgame Takowé časy pohřjchu ! nastali, že našinec o těch věcech (t. řeči maďarské a slowácké) swobodně, ač důwodně; wůbec psáti nesmj ; a že Slowák, který; byj y vhersky vměl, gakož tóměř každý čelněgšj vmj, však swůg přirozený mateřský a vzdělaný gazyk miluge a zastává, za nedobrého vlastence gmjn býwá, ačkoli tisýcowé wdatných Slowáků, gako Vhrů, k obraně vlasti našj zbrog nosý y bogugj, a Slowenské krwe neméně než Maďarské za krále a vlast Vherskau teklo.“

16) Libušin soud. W tomto článku p. W. nahrnul wšecko cokoľi kde nalezi mohl proti prawosti rukopisu w Museum českém chowaného pod gménem Sandu Libušina; neb snad raděgi Sněmownjch zlomků, a co k tomu sám přimysliłi umět. Nechoeme se paušłeti w obějně poráženj geho přjliř slabých důwodů, toliko to připomjáme, že, poněwadž on sám rukopisu toho newiděl, staudněgi by sobě počjnati měl, by se co slepý o barwách rozprávěti newiděl. On dotýká urážliwě dobře zaslaužilých a počestných mužůw, kterým nezbywá, než takowými pletichami pohřdati. Nebožtjk Dobrowský, gehož on za štjt sobě běře, měl přjliř weliké zásluhy o gazyk a literaturu českau; k tomu vysoké stářj, a nemoc geho právě k podobným výražnostem wedaucj, kladla to za powinnost nám mladšjm vlastencům, abychojm geho osoby co možná šetřjce, i kdy z mezj prawdy wykročil, wždy něco gemu promjgeli. Náleželo to ostatně k stinné stránce toho ginak welikého genia, že wzastáwanj domněnj swých přjliř urputný býwal, ačkoli někdy gako w swětlegšjch dobách o těž věci s ginými snášeti se často zdál. Známo gest, že nikdo ho wjce uraziti nemohl, gako když mu o slowanské liturgii w Čechách rozprávěti počal; a přece na konci swého žiwota táž liturgie byla geho neyžiwěgšj, a neymilegšj

myšlénkau, o kteréž jako giným, tak p. Hankowi přemnoho výmluvně a ohniwě rozprávěl, a gegj obnowenj wšjm úsiljm zamýšlel. Slyšel gsem gá k swému podiwenj z gehu úst, ano prawil: „Es kann doch seyn, dass ein Anführer der Böhmen Čech geheissen habe,“ kdežto po dlahá léta psaně i austně wždy twrdil, že kromě etymologie Čecha nikde nebylo. Gist gsem, že Dobrowský, kdyby déle žiw byl, swé mjněnj z strany nalezených w nowě rukopisů byl by změnil. Aníž mysljm, že on uznané prawdě snad zlomyslně odporowal; nikoli, on z přeswědčenj swého mluwil, ale gsa silného ducha a neobyčegně paměti, co gednau w mysl pogal, to žiwě duchem widěl, a těžce, a gen po dlahém čase z myslj pustiti, a ginému mjsto u sebe učiniłi wstawu byl. Měł on, co se děgin vlastenských a slowozpytu (etymologie) týče, swůg dáwný, ukončený saustaw, který se mu nálezky nowěgšjmi poněkud baurati chtěl, což geg nepokogilo a dráždilo; odtud celá urputnost a prchlost w hágenj swých domněnek. Prawdiwé gest přjelowj řecké: že suáže gest mrtwého wzkrjsiti, nežli starého poučiti. A pročež on, gsa práwě na cestách, aníž cele zdráv, uslyše o tom rukopisu, a že tam o Čechu zmjnkase děge, w tu chwjli newrle se pronesl: „Das hat mir Jemand zur Schur gemacht!“ a od té doby prawosti gehu uznati nechtěl. Ačkoli, budiž i dobré o něm všeecko řečeno, týž Dobrowský, když po všech austnjch i pjsebných hádkách konečně na ten důkaz přigjti mělo, černidlemlj psán, či nenj, a prof. chymie připomenul, že přitom wyšetřowánj sám rukopis zničen bude, týž, prawjm, Dobrowský, od wyšetřenj chymičného ustaupil s těmi slowy: „Es könnte am Ende doch ächt seyn.“ Tak w tom neobyčegném muži z gedné strany neústupnost, z druhé přirozená prawost a sprawedliwost wálčily. Což ginak i w swém žiwotě na gewo dáwal. Nemohu zde zamlčeti gednoho příkladu. On, gakož wů-

bec powědomo, s Karlem Thámem mnoholeté pátky měl, a geg až přjliš ostře w swých spisech nabjral, a přece, když tento schudlý w nemocnici bratrů milosrdných ležel, gehu nawštěwowal, penězi zakládal, a skonawšjmu, aby s chudinau w pytlí pohřben nebyl, rakew k počestnému pochowánj těla gehu na swé autraty zgednal. Sláwa a čest gemu, kde gj zaslaužil; ale i prawda mēg průchod swůg. Týž Dobrowský nad šťastným nalezánjm neznámých gemu úlomků ze staročeské literatury newrlý, gednomu z mých přátel (p. L. Č.) zřegmě prawil: „Die Königinhofer Handschrift hab' ich mir noch gefallen lassen; nun sollen sie mir aber mit nichts mehr kommen.“ — Když pan Hanka onen wzácený a welice důležitý úlomek ewangelij (w. Čas. Mus. 1829. b. 33.) gemu ukázal, radostně zwolal: „Ah! das ist etwas anders!“ a hned do Mnichowa p. Dw. Rad. Hormayerowi zpráwu dal, že máme staršj wěc, nežli gsau Mnichowské zlomky; a však druhého dne, když byl o tom, gak prawil, celau noc přemýšlel, docela obrátil, a řekl: „Wenn dieses ächt ist, so muss alles vorige (t. g. Sněmy, o Wyšehradě a t. d.) ächt seyn. Schweigen Sie, ich werde auch schweigen.“ Kdo můžeš, rozuměg! Nemlčel ale Dobrowský, anobřž panu K.* do Wjdně nedáwno před swau smrtj list napsal, s tau žádostj, aby, vyšelliby kdy ten úlomek ewangelij na swětlo, on proti gehu prawosti se zasadil, což tento w prawdě učinil. Dále, aby protrhugjcjmu se domněnj swému ze všech stran hráze zahatil, p. Bowringowi, anthologii českau (englicky) wydati chtěgjcjmu, tento list do Londýna poslal, kterýž my zde k doplněnj celé té historie klademe: His te monitum velim, ne fortasse aliqua veritas, quae certe jam supposititia censentur; coniecta a quibusdam, qui nimio patriae seu maternae linguae amore, haec obtrudere incautis voluere. (Mizerná to láska, která podwodem vlasti pomáhati chce. Kdoby

w stawu byl Rkp. o sněmjch neb co podobného sepsati, blázen by byl, aby to krádj dělal, anby weliké sláwy weřegným básněnjm podobným dogjti mohl.) Talia sunt Elegia amantis sub Wyšehrado arce ad fluvium Wltawam superiore, quam ego ipse, antequam scripturam diligentius examinarem, historiae linguae Bohemicae p. 109. inserui et exposui. Novi jam auctorem, quem tibi nominare possem. (Nálezce gest p. Linda, tehďáž geště studugicj, který desku, na gegjž wnitřnj straně ta básěň psána byla, dľauho pod nohama mjwal, než mu gi náhoda wygewila. Má toho swědky p. Hanku, i celau rodinu, u které oba tehďáž bydleli, i mně ten nálezek hned prwnj čas, když geg sotwa geště čjsti mohl, ukázal.) Poěma hoc abruptum circa annum 1816-7 confectum, membranae veteri atramento satis recenti adscriptum (poněwadž neznalé pjsmeny p. Linda, čehož owšem činiti neměl, černidlem přetáhl,) mihi oblatum me ipsum fefellit. Alterum nimirum Libussae iudicium, ex pluribus poëmatis Russici de Igore et antiquis formulis poëmatum Ms. kralodworskiani compilatum (nestačili by tito pramenowé, ano zde slowa gsau nikdež ginde nepřichážegjej), circa an. 1818 non nisi in Krokio (ode mne) expositum reperies, qui Tibi fortasse transmissus est. Impostoris hujus, auctorem sic appello, fraudem detexi primo quasi intuitu (ba dřjwe, než widěl). Cum autem Rakowěcki Polonus, cui missus hic foetus fuerat, libro Prawda Ruská, eum exhibeat, opus fuit in Annalibus Vindobonensibus pluribus argumentis authentiam ejus impugnare. (O důkladné odpowědi p. prof. Swobody mlčj p. Dobr.). Zelotes Bohemici (t. kteřj magj zdrawé oči a nepředpogatau mysl,) non contenti poëmatibus Seculi XIII in Msto Auloregiensi, sic dicto a loco inventionis, maluerunt antiquiora effingere ad conjungendos Germanos, qui antiquioribus gloriantur... Ea omnia, quae in Ms. Auloregiensi leguntur poëmata, sine omni dubio (přece!) genuina sunt, quamquam et haec Zelotes

Bohemiei (k. p. gá,) antiquiora esse putent, saltem aliqua, quam sana crisis (t. Dobrow.) admittere possit. (v. Výbor z básnictví českého, cheslian anthology. London 1832 str. 7.) Takových listů aby tisíce bylo, vždy více nedokážij, než že Dobrowský pravost Rkp. dotčených upíral, ale pravdy samé poraziti nemohau. Rukopis náš w národním Museum každému k nahlédnutí slauží, nesa jak wnitřnj tak zewnitřnj známky pravosti a starožitnosti své, cokoli se o něm komu mysliti za hodno widj. Nechtěli jsme nikdy více o něm, ga-kožto o věci nade všecku pochybnost wyvýšené slova veřejně ztratiti; ale že p. Palkowicz tu hádku obnoviti, a nepochopitedlnau prudkostj proti rukopisu (čili wjce proti nám?) powstati za dobré uznal: budiž mi dowoleno k doplnění zpráwy o té věci, co mi známo, zde w krátkosti položiti.

O nechwalném způsobu, kterým se Rkp. ten vlastnjku swému, třebas nehodnému, odcizil, a k Museum dostal, nejlépe mlčeti, an to samému Rkp. na ugmu býti nemůže. Kradené zlato přece zlato. Ten, kdo to učinil, bez pochyby již toho pykal, ale naprawiti wjce nemůže, leda by se o čest a chléb, neb aspoň o dowěru pána swého co krádeč připraviti chtěl. Kéžby se w poslednj své wůli aspoň ohlásil; vlastnjk i vlast by gemu to po smrti geho gistě odpustili, a my bychom wěděli, w které knihowně nám ten drahý a tak nehodně oklewetaný poklad zachován gest. — Že nálezce gemu nerozuměl, wyznává sám, a že wůbec o českých věcech literárnjch málo wěděl, zawřjti z toho, poněwadž prawj: einer der böhmischen Professoren (tak stogj na cedulce geho) a tedy newěděl, že nemáme než gednoho w Čechách professora českého. Puchmayer prwnj rukopis ten opsal neb raději omalował, a do nowé češtiny ačkoli welmi chybně přeložil w Dobrowskému z cesty přišedšjmu do Prahy poslal. Pudila mne žádost widěti originál

kterýž mi laskavostj giž nynj bohužel nebožtjka p. brá-
 běte Františka Šternberka u přítomnosti Dobrowského
 ukázán byl. Diwil gsem se s úctau welebnému prachu
 starožitnosti, a ne méně Dobrowskému, ugištugicjmu, že
 podvržen gest, a že on to padesáti důwody dokázati
 může, ano zřegmě p. Lindu co půwodce gehu gmenugi-
 cjmu. Na mau prosbu, gaej by to důwodowé byli, řekl
 mi dwa: předně že mezi prwnjm a druhým listem welmi
 mnoho k doplněnj smyslu scházj, mezi třetjm pak a
 čtwtým dosti málo; za druhé, že pozděgi rukopis ten
 psán, než ořezán byl, poněwadž ani literky neustřiženo.
 Newěda ktěm důwodům co odpowědjti, mlčel gsem, ale
 seznámiw se pozděgi s tau wěcj, nestatečnost gegich do-
 cela gsem seznal. Nebo mezi tjm přinesl p. Hanka opis
 Puchmayerůw ke mně. Seděli gsme po tři dni několiko
 hodin nad tjm diwným pjsmem, i poštěstilo se brzo ged-
 nomu, brzo druhému některé slowo přečjsti, a Puch-
 mayerowo přeloženj oprawiti. Když pak šťastnau ná-
 hodau dolegšj list na wěch položen byl, tu gsme s po-
 těšenjm poznali, že ani mezi prwnjm a druhým ani me-
 zi třetjm a čtwtým listem ničeho k doplněnj smyslu
 nescházelo, toliko počátku a konce gsme pohřešowali, že
 dwa necelé zlomky gsau, giž tenkrát znamenagjce. Po-
 spjchal p. Hanka k Dobr. kterýž až dotud smyslu nagjti
 nemohl, a uslyšew, že gsme my geg nalezli, nás w listu
 k Puchmayrowi za půwody gehu udal. List ten gsem gá
 sám četl, a pomysliw na gehu důwody, a přeswědčiw se
 i o tom, že w prawdě na prwnjm řádku poslednj litera
 ustřižena, smál gsem se litostiwě tak hluboké kritice, a
 giž ostatnjch 48 důwodů slyšeti nežádal. Tjm způsobem
 ten dobrý muž nás tři, p. Hanku, Lindu a mne brzo
 gednoho, brzo dwa, brzo wšecky tři za wymyslitele a
 půwody rukopisu toho držel a wydával. Nedlauho po-
 tom můg bratr Antonjn, doktor a professor w lékařstwj
 na vysokých školách Pražských, dlužen gsa z prokázané

laskawé služby poděkowánj gednému učenému Waršawanu, psal gemu, a gak to býwá, co nowinu literárnj, kopii toho rukopisu k listu připsal, odkudž ono adscriptum, ku kterémuž Dobr. a po něm p. Wyd. Tatranky swé ausměšné sic z nedorozuměnj přiložili. Dostalo se psanj pilnému, giž také od té doby zemřelému, zběrateli slowenských věcj Rakowěckému, kterýž sobě obsahu gehó lépe wážiti a užiti uměl, nežli našinci. Učinil to můg bratr, ne aby lehkowěrného Poláka, gemuž powinné djky swé skládal, tjm podwedl, ale s dobrau wůlj a myslj, poněwadž o prawosti rukopisu tak málo gako gá, a kdo giný pochybowal. Chtěl sice bratr můg na gjzliwé Dobrowského w rozličných weřegných spisech autoky gadrně a důkladně odpowědjtj, zwláště aby tak hanebné narčenj podvodu w očjch dobrého Poláka se sebe smjtl, a w prawdě giž odpowěd swau od k. censury stwrzenau (1827) wydati obmýšlel, ale djlem na mé a giných přátel prosby, djlem, že pramen přepiatosti gehó důkladně znal, autrpnostj člowěku přirozenau pohnut gsa od wydánj toho upustil.

Palkowič we swých důkazech wětšjm djlem Dobrowského se držj, páně Swobodowych odwodů buď nešetře, buď lehce odbýwage, a w celosti gen slámu oklepáwá. Gemu prý (str. 67) gistý český knižnjkgmeno-
wal půwodce onoho rukopisu; nepochybně že buď p. Lindu, neb p. Hanku, nebo dokonce mau maličkost. Wj tedy, ským činiti má. My však ho ugišřugeme, že bychom podobný rukopis učiniti a sepsati tak málo dowedli gako p. Palkowič, kterýž gestli za možné to saudj, nechť nám ty dwa úlomky rukopisu našeho doplnj, my se gemu o hog-nau a poctiwau odplatu postaráme, a welký bude nám on Apollo! Neprawda gest (str. 52) že pod Karlem IV. stawo-
wě češtj zhola žádným psaným zákonům podrobiti se ne-
chtěli, nýbrž oni toliko nowá práwa přigmauti se zpě-
čowali, magjce swá staršj, kteráž posawad před ru-
kama gsau.

Slabé a nedůvodné gsau důkazy p. Wyd. z etymologie čerpané. On, gestliže které slowo našeho rukopisu, také w giných starých spisech se nalezá, zawjrá z toho, že od tamtud wzato gest. Tožby celá téměř geho Tatranka od ginud wzata býti musela, gelikož mu každé slowo w giných knihách ukázati může me. Máli naproti tomu rukopis něco zvláštnjho, to opět důkazem nepravosti geho, proto že w giných spisech toho nenj. Gaká tedy tam magj býti slowa, gestli ani známá, ani neznámá? — Nemůže pochopiti p. Wyd. proti komu Ratibor pro domácej práwo hoslj; ale to gasně z celku vyplývá, že proti Chrudoši, dle německého práwa feudálnjho celé dědictwj sobě osobugjećmu. Ptá se děle Wyd. která k mohl básnj k Mži střjbrno snau nazwati! Odpowěděl sobě z Hágka sám. Kde střjbrná ruda se kopá, tam i střjbrný pjsek w řece dobře nalezati se může. Opakuge též onen ausměšek Dobrowského z strany slowa postaupati. Gako Schlözera zawedly slownjky, tak p. prof. Swoboda zawěstí mohl slownjk pana Palkowice, kdež postaupati také německým weichen se wykládá. Homo sum! — Prawj též, že poěta mjchá kmety, lechy, a wládyky, gakoby tři rozdjlnj stawowé byli. Gá gsem tušjm dosti patrně ukázal (w Kroku I. c. 58), že ta gména k gedné a též osobě náležej. Ostatně, co se týká kořene těchto slowcj, posawad na zemi pewné nestojme. Máme tolik práwa slowo kmet srownati po Lindowi s řeckým *κομης*, wesnj, gako s latinským *comites*; kdož rozsaudj, které wyznamenánj prwotnj gest? Lech za appellativum bral prwnj čas Dobrowský, pozděgi za gentile. Wládyky nám sám Rkp. neylépe wyswětluge, že byli wládři domá čili rodin, kteréž na sněmjch zastupowali. Slowo kněz (ne kniaz) giž w Mat. Verb. přicházj. Kněžna w Alexandru, a gest vlastně dcera kněžecj, rozdjlná od knjžně, principissa. Že slowo večina (snad wěčina?)

možné gest, důkazem právě slav. veče. Mat. Verb. má ve cse (čti wěče) forum, locus conventui. Ot vie cie welikeho, a concilio multo Ms. Ps. Mus. 39. 11. Gest tedy i staročeské. Rozřešite nenj imperat. ale futurum; řešiti pak w prawdě staročeské (vid. Star. skl. II. 253.) Že prawda také ius znamenala, widěti w starých prawjch k. p. Má na sudě seděti rychtář, aby se prawda (křesťanom) stala. Ms. pr. m. praž. 10. Byl ke wšj prawdě všem spomocný. St. skl. V. 1. Giž Mat. Verb. klade: fas, lex divina est prauda. Tetui prý gest weskrze w nowě ukowané slovo z teta. Odkud má takowé dowozowánj pan Wydawatel? Ať řeknu prawdu, tomu slowci gá nerozumjm, ale že od tety pocházj pochybugi. Kdo ge wyswětlj, welikau ljnost mi učinj. Ot gsem gá se domněl kořenem býti slowa otec, a mysljm tak posawad; může však w našem Rkp. býti také praep. Pro klaněchu (ne klaniachu) mluwj klanieše w Dal. e. 21. Proč ladná Sazawa, ptá se p. Wyd. ať nám řekne proč ladno lékařstwie Ms. pr. pr. 167. Dalimiláw stolec právě potwrrzuge stol (str. 58). Gestliže p. prof. Swob. newěděl, kde Kamen most? gaka odtud ugma rukopisu? protoli podwržen, že mu nerozumjme? — Gist gsem, že kdyby někdo buď žertem buď podwodem podobnau báseň kauti chtěl, vlastnjch gmen osob a mjst chytře by se warowal, an by nimi se neydřjwe prozradil; kdežto w našj básni plno se gich nacházj. Slovo wjtěz prof. Swob. wyswětlil podlé Kroka I. e. 60, že gest tolik co hrdina, rytjř. Tomu se směje p. Palkowič, odwoláwage se na Swatowita. Wjme, že Swatowit (čili Swatowid?) byl bůh wogny, i slowanský Apollo; ale což ať gest wjtěz, gentile, tolik co Vithing, (rowně tak twořeno, gako kněz a Kuning, peniez a Pfening) gакž se důmyslně ke mně w listu p. Š.* pronesl. Wjtěz, co mi známo, má trogj smysl. a) wjtězitel, Sieger b) hrdina, rytjř mužný, gunák, ein tapferer junger Ritter, ein Held,

právě jako polsky v. Linde. U Welešina athleta, u Wodnianského agonista. c) wjtězstw, der Sieg. Pročež domysl onen, že wěštby wjtězowé (ač dobřeli čteme rukopis) znamenaj uměnj, vyššjm, znamenitějšjm lidem přjstogné, gakoby artes ingenuas, bez důvodu nenj; aniž třeba gymnasium w Budči proto smyslit.

18) Vherská literatura. Zpráva o některých čelnějšjch spisowateljch Maďarských, a wýtahy z učenjch děl gegich. Nám Čechům cele nowé a k poznánj přjgemné wěci. 19) Literárnj zpráwy. W těch nás urazilo, že p. Palkowič ty, kteřj o znamenitém Kollárowi a geho básni známosti širšj hledaj, odkazuje k Maltenowě lžiwé a ošemetné zprávě (nehezky!).

Ostatně sloh a gazyk w tomto spisu gest čistý, pravidelný, srozumitedlný. Některá slova ginoslowanská dobře tu potřebowána, gak o: nářečj, bezmezdnjk, předmět, též slowácká: učeň, začjratj, wyčítowati; inowětwořená, gak o: přesčárowý (přjlišný), dwogec (dilemma) wýgem (čili wýgma? wýminka); wšeoobecnjk (universalista); wýkopy (Fossilien) a g. Podezřelé gest nám uměnjctwj (Kunst? str. 41). Dle gaké analogie? Nemilé: fedrowánj, genž cizé gest a dáwno zastaralé, Čechům giž neznámé; zsystematický mjsto systematický (dle špatného některých Němců wyslowenj); krumple (z něm. Grundbirn? potworné slowo, gak naše Hanžburek, t. Hasenburg). Chybné gsau: Otcowé negsau toho wina, str. 10. (lépe: otcůw to nenj wina); napomáhati něco (str. 24. a častěgi); lépe: něčemu, někomu; odněg, str. 70, lépe od něho, str. 72. Kam mě r abugeš Bacche (33) gest snad gen žertem, ginak by se chwáliti nemohlo.— Očekáwáme rádi druhého swazku, prosjce pana Wydawatele, aby giž napotom mjrněgi sobě počjnál, a na mysli měl ono pěkné propowěděnj (na str. 79): K wzdělánj zdwořilým tónem slušj wěsti.

Josef Jungmann.

10.

Zprávy o vlastenském Museum.

R. 1832 w březnu, dubnu a máji).

Do Společnosti wstoupili za činné audy, uvolivše se k vyměřenému ročnjmu platu 20 zl. we stř. neydůst. pan Chrysostom Astmann, prelát cisterc. kláštera Oseckého, a neydůst. pan Augustin Hille, biskup Litoměřický; — za přispjwagcj, a zběragcj audy: p. Wiljm Nowák, inspektor lesnj hraběte Taffe w Suchomastech; — p. Ignác Lhotský, professor hospodárstwj w Král. Hradci, — a p. Jan Jäger, kníž. arcibisk. notář a farář Radnický.

W materialijch do Museum dodáno:

1) Pro zbjrku mineralij a zkamenělin: od wys. uroz. panj Theresie hrab. z Unwerthu, kus rudy zemnjkové, a 2 rudy zlaté ze Sedmíhradska; — od hrab. Leopolda z Thunu a Hohenšteina, řada zkamenělin z okolj Benáteckého; — od p. Karla Fišera, kaplana Mašňowského, kus lupku s otisky rostlinnými.

2) Pro zbjrku rostlinnau: od čestného auda Dr. Wallicha w Londýnu, dwa swazky rostlin sušených východo-indických; — od p. Rudolfa hraběte z Ljco-wa zbjrka domácjch i cizokragných druhů dřew; — od

G. Exc. p. presidenta hraběte Kašpara z Šternberka swazek rostlin p. Drem Lhotským we Brasilii sebraných.

3) Pro zbírku živočišnou: od činného auda, G. Excell. p. hraběte Libšteinského z Kolowrat, státnjho ministra, 140 brasilských ptáků a truhlice plná brasilských insektů; — od činného auda, G. Exc. hraběte Arnošta z Waldšteina, wycpaný weliký bukač; — od činného auda p. Morice Zdekaura černý čáp; — od p. Putschügla, důchodnjho Kestřanského, bogownjk (tringa pugnax); — od p. hrab. Rudolfa z Ljcowa osm domácjch ptáků.

4) Pro knihownu: od p. Ant. Lišky, prefekta gymnas. Bochenského w Haliči, 2 exp. geho řeči ku památce rodin GMC.; — od p. Kamarýta, lokalisty Kłokotského, druhý díl geho Českých národnjch duchownjch písni, w Pr. 1832; — od činného auda p. Zieglera, děkana Chrudimského, druhý swazek geho Přjtele mládeže 1832, a 1 česká kniha od r. 1580; — od p. Kassiana Hallašky, professora a nynj rektora university Pražské, geho řeč inauguralnj; — od prof. Lehmana w Hamburku, geho Novarum et minus cognitarum stirpium pugillus, 4. w Hamb. 1832; — od p. Jos. Quadrata w Praze, třetj ročnjk spisu Galerie der Zeitgenossen; — od p. Gijrho Opočenského, superintendenta w Gimmowě, geho Pjsně nábožné a t. d. w Litomyšli 1832; — od čestného auda p. Jos. Schöna, prefekta gymnas. Bjaeckého, 1 kniha, dwoge místnj mappy z okolí Krumlovského, a prwnj kwartál Wjdenských i všeobecných nowin; — od čestného auda p. Samuele Bandtkie, senátora i bibliothekáře w Krakowě, swazek spisu Schlesische Provinzialblätter, w listopadu 1831; — od p. Martina Hamuláka w Budjně, (slovenaké) Swaté pjsmo starého i nowého Zákona, díl I, 1829; — od p. Michala Popiela, zemana Halického, 10 brošurek polských historických; — od čestného auda pana Adama Rosci-

szewského, 13 spisů polských, 4 histor. kamenopisy a 1 mappa polská; — od p. Tomáše Hölzla w Praze, swazek 13—24 jeho Abbildungen und Beschreibungen der Schlosserwaaren, w Pr. 1830—34; — od p. Wác. Krolmusa, faráře Zwikoweckého, 1 české modl. kniha: —

5) Pro zbjrku rukopisů a listin: od p. Dra prof. Ant. Jungmanna: 1 Rkp. nebožtjka Dra Bienčera w 8; — od p. prof. i rektora univ. K. Hallašky; 2 arabské vytlačené amulety; 1 list z koránu a 1 psaný arabské. —

6) Pro zbjrku mincí: od p. Jos. Seřďfa, kooper. Kunwaldského, 7 pražských grošů krále Wladislawa II, wykopanych na panstwj Žamberském; — od činného auda p. Hausera, děkana Peruckého, 16 malých stříbrných a 40 měd. mincí; — od p. Ignáce hraběte z Losu, c. k. zemského rady we Lwowě, 19 polských stříbrných a 2 měd. mince, a 12 pokladních cedulj od roku 1794; — od p. hraběte Jana ze Salmu, 4 staré malé stříb. peníze; — od p. Ignáce Hrbka, bývalého vikáře a děkana Poljského, 1 dukát císaře Sigismunda; — od p. Ant. Laudila w Praze, 4 staré stříbr. a 1 nov. měd. mince; — od čestného auda p. Adama Rosciszewského, 1 nová polská měd. mince; — od p. Fr. Wagnera, c. k. hejtmána we wogště, 1 nová polská stříb. mince; — od p. Wác. Krolmusa, faráře Zwikoweckého, 14 stříb. českých peněžků we Slabei wykopanych. —

7) Pro zbjrku ethnografickau: od p. Josefa Kučery, purkrabj Krumłowského, starožitný wisutý zámek; — od výbora společnosti p. prof. Millaury, nowěgšj umělý zámek, kaupený w Rakausjch, ku porownánj s dotčeným zámekem starožitným; — od čestného auda p. Mikana, bývalého profesora, čjše z rohu nosorožcowa, a něgáká harmonika ocelowá mauricenienských otroků brasílských. —

8) Základu peněžného, na wydávánj českých

knih, dodali: p. Adam Stanislav Neumann, doktor obogjho práwa, 25 zl. — p. Valerius Procházka 10 zl. — p. Šebest. Šedivý, kaplan u sw. Apollináře, 10 zl. — p. Josef Bačkora, zkašený učitel pro hlawnj školy, 7 zl. 24 kr. — p. Josef Engel, Dr. a c. k. prof. lékařstw a hogictw, 10 zl. — p. Frant. Hamppey, posluchač theol., 7 zl. — p. Wácl. Žitek, kaplan na Mšeci, 15 zl. — p. Josef Duda, měšťan pražský, 20 zl. — důst. vikariát arcibiisk: Budyňský 65 zl. — p. Wtělenský 10 zl. — p. Gotthard Holubář, kněz řádu premonstr. na Strahowě, 10 zl. — p. Ant. Wávra, měšťan Nimburský, 25 zl. — G. Gasnost, pan Jan kníže z Lobkovic, wévoda Raudnický, (prwnj ročnj základ swág) 60 zl. — wys. důstogný p. W. Wáclawjček, kanownjk na hradě Pražském a c. k. gubern. radda, 20 zl. — p. Narciss Mešeyda, magistrátnj radda Pražský, 10 zl. — p. Josef Chmelenský, doktor ob. práwa, 10 zl. — p. Jos. Jahní, posluchač theol. 4 zl. — p. Bedřich Ebenberger, lékařjk w Praze, 50 zl. — p. Jan Kawka, posluchač theol. 5 zl. — p. Jan Ant. Rozkošný, doktor ob. práwa a zemský adwokát, 10 zl. — p. Jan Kerber, posluchač hogictw, 5 zl. — p. Ludwjk Popel, posluchač theol. 10 zl. — wys. důst. p. Wogtěch Juhn, probošt. we Hradci Gindřichowě, 10 zl. — p. Jan Jaromjr. Patočka, studugjcj, 5 zl. — p. Řehoř Zeithammer, doktor filos. a prof. humanit. w Pjsku, 5 zl. — p. Herrmann Šrámek, kněz řádu premonstrátského na Strahowě, 10 zl. — wys. uroz. p. Karel hrabě z Klam a Martinic, c. k. generál a dworský wog. radda, 100 zl. gakožto prwnj základ swág; — p. Josef Arnošt Ryba, dokt. w lékařstw, 20 zl. — p. Dominik Kinský, kněz řádu pobožných škol w Brně, 25 zl. — p. Frant. Slawjček, kapl. w Hradci Gindřichowě, 10 zl. — p. Fr. Stangler, posluchač theol. 4 zl. — p. Frant. Daneš, posluchač theol. 4 zl. — p. Karel Hawlj, poslu-

chač filosofie, 10 zl. — neydůst. p. František Tippmann, suffragan kníž. arcibisk. Pražského, 50 zl. — p. Ant. Zych, administrátor děkanstw Nimburského, 10 zl. — p. Frant. Roleyček, kooperátor w Nimbursce, 10 zl. — p. Josef Černý, kaplan tamž, 20 zl. — p. Giř. Růžička, 15 zl. — p. Jos. Podlipský, studující, 10 zl. — p. Augustin Štěpánek, kaplan w Chrudimi, 10 zl. — p. Jos. Schwarz, měšťan Pražský, 10 zl. — p. Frant. Rirenschaft, měšťan Plzenský, 5 zl. — p. Maxim. Obertraut, c. k. gubern. koncipista, 4 zl. — p. Frant. Laušmann, kancelárský we Štězerách, 20 zl. — p. Wáclaw Beránek, farář we Wosenicích, 12 zl. 30 kr. — panna Bohdanka Skowaz Bukowiny, 7 zl. — p. Frant. Kurka, kaplan na Kladně, 5 zl. — wys. důst. p. Josef Rauch, kanowník na hradě Pražském, 25 zl. — p. Wáclaw Horáček, farář w Ondřejowě, 50 zl. — p. Ant. Stradát, kaplan tamže, 10 zl. — p. Jos. Myslimjr Ludwjk, kaplan w Náhodě, 25 zl. — p. Michal Prayzler, kaplan na Teyně nad Rowenskem, 10 zl. — p. Jan Kudrna, c. k. prefekt gymnas. Gičjnského, 15 zl. — p. Damian Šimůnek, posluchač theologie, 16 zl. 40 kr. — p. Ant. Richard Sitánek w Praze 5 zl. — p. Wácl. Kořínek, pjsař na panstw Mělnickém, 10 zl. — p. Vincenc Pulkrábek, kancelárský na Mělnjku, 5 zl. — p. Wáclaw Neumann, kancellista w kragškém auřadě we Slaném, 10 zl. — p. Norbert Waněk, auředník c. k. bibliothéky w Praze, 10 zl. — p. Ant. Slawjček, studující, 5 zl. — p. Frant. Hirsch, kněžec Šwarcenberský hospodárský radda, 10 zl. — p. Josef Quadrat, posluchač lékařstw, 5 zl. — p. Jan Nep. Černý, doktor lékařstw w Gihlawě, 20 zl. — p. Frant. Kastránek, knihkupec a knihtlačitel w Gičjně, 5 zl. — p. Jos. Wagenknecht, kaplan a katecheta w Berauně, 10 zl. — p. Jos. Brož, wrchnj na panstw Zele-

nohorském; 20 zl. — p. Frant. Bezděka, gymnast. katecheta w Písku, 5 zl. — p. Frant. Jaroslav Wacek, zámecský kaplan na Březnici, 5 zl. — Rodina páně Pospjšilowa, 10 zl. — p. Jan Stárek, prof. theol. we Král. Hradci, 25 zl. — pp. posluchačové theol. w I. roce tamže, 4 zl. — p. Jgnác Lhotský, prof. hospodárstwj tamže, 12 zl. 30 kr. — p. Josef Chmela, professor gymnas. tamže, 10 zl. — p. Frant. Petera, farář Marešowský, 5 zl. — p. Jan Čtvrtečka, učitel w Altendorfu, 5 zl. — p. Jan Bohuslaw Hawelka, kaplan w Dobrušce, 10 zl. — Měšťanstwo we Hradci Králové 10 zl. — c. k. Gymnasium tamže 51 zl. — p. Böh m z Prahy 10 zl. — p. Jos. Fryč, doktor ob. práwa w Praze, 10 zl. — p. Řehoř Horecký, děkan w Rožďalowicjch, 12 zl. 30 kr. — p. Jos. Šule, kaplan tamže, 10 zl. — p. Prokep Ondrák, posluchač theol., 12 zl. — p. Mathiáš Popel, doktor a c. k. prof. lékařstwj w Praze, 50 zl. — G. Excellencj, p. Jan Talacko swob. pán z Gestětice, c. k. tagný radda a president řízenj zemského w Rakousjch pod Enžj, 50 zl. — p. Jan Krtička rytjř z J adnu, c. k. dworský radda u řízenj zemského w Linci, 10 zl. — p. Wogtěch Graff, c. k. gubern. radda a policeynj direktor w Linci, 10 zl. — p. Joa. Pelikán, posluchač práw, 10 zl. — p. Frant. Aloys Wacek, děkan w Kopydlně, 25 zl. — p. Kassián Rachljk, aud řádu pobožných škol, 10 zl. — p. Jos. Rone, c. k. praktikant u krágského auřadu w Berauně, 10 zl. — pp. posluchačové práw r. II. na universitě Pražské, 8 zl. — p. Jan Spott, posl. lékařstwj, 10 zl. — Negmenowaný, s heslem „Pololetnj obět chudého syna české vlasti“ &c. 10 zl. — pp. posluchačové filosofie r. I. na universitě Pražské 5 zl. —

Redaktor: František Palacký.

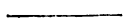
Tiskem Jana Host. Pospjšila. . .

Č A S O P I S

ČESKÉHO MUSEUM.

Š E S T Ý R O Č N Í B Ě H.

SWAZEK TŘETÍ.

W PRAZE, 1832.

NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM.

1.

O rozličnosti národů, zwldšťě w Europě a w Asii.

Od Frant. Palackého.

Otázka, kterak pokolenj lidské w rozličné plemena, kmeny a národy se rozrodilo, zaměstnává za našeho věku nemalý počet skaumatelů. Máť ona troj hlavní stránku, přírodnau totiž, gazykowau a děginnau: gelikož se w nj ohled běře aneb na postawu lidskau a složenj tělesné, aneb na gazyky, řeči a nářečj, kterýmiž se lidstwo od sebe dělj, aneb posléze na děginy čili na proměny, které národové w obcowánj swém wespolném podnikli. Odpowěd tedy na otázku tu z trojho pramene čerpati se musj: ze přírodozpytu, z gazykozpytu, a z historie; kteřjžto pramenové téměř celý obor wědomostj lidských do sebe zahrnugj a ze sebe wywjgegj. Z toho widěti, že důkladné wyskaumánj těchto rozdljů pokolenj lidského k těm neytěžšjím pracem náležj, kterékoli učenému swětu podány a uloženy býti mohau. Málo zagisté komu přáno, aby s náležitau známostj přírody také obšjrnau a důkladnau známost gazyků a historie w duchu swém obsáhnauti a spogiti mohl; ano k důkladnému wyskaumánj samých gednotných ratolestj těchto nauk žiwot lidský sotwa postačuje.

Ale kromě těch nesnadností, které předně obor těchto nauk, člověku téměř neobsáhlý, působí, také jiné a neméně vážné skaumateli se naskytují. Kdybychom historii měli psanou hned od počátku světa, dokonale a neomylně, není pochyby, že bychom všec-ku tu rozličnost národů, která nyní znamenáme, hned z prvních původů jejich čistě vyvesti a až do našeho věku skrze všechny proměny jejich prošlakovati mohli. Ale historie naše vůbec jest welice nedostatečná i ne-
auplná, zvláště ve starožitnosti; nestačíť zagisté dále, nežli pokud pozůstalé nám písemné památky vedou. Tyto pak všude pozdě teprve strogiti se počaly, když již onno rozdělení národů dávno bylo předešlo; takže nám o něm nic podávati nemohou, leda temné povídky a negistá domněnj. Na utvoření pak těchto povídek a domněnj obyčejně hrdost lidská i marná ctižádost větší vplyv a podíl měla, nežli skutek a pravda. Národové, jakož i osoby, rádi původy a počátky své na pěkně malují, aneb aspoň rádi slavným a skvělým příbuzenstvím se honosí; pročež ve šeru starožitných povídek a skrytých přírody poměrů raději těch se chápají, které jejich ctižádosti lahodí, nežli těch, které holou, ale snad nepřijemnou pravdu wygewují.

Potřebíť nám tedy předně ze přírodopytu čerpati známky ty tělesné, kterými rozličnj na světě národové od sebe se dělají. Tu arci některé hlavní sady a pravdy hned při prvním pohledu jsou na snadě; každý wida ku př. Europčana wedle Mauřenjny aneb wedle Kalmyka státi, rozděl mezi nimi se vyskytaguje na oko spatří. Rozdílů však mezi všemi národy vůbec jsou nescíslnj, a často nepatrnj; málo také národů tak čistě se zachovalo, aby s jinými sousedy svými se poněkud nepomjсили, a tím i známek svých tělesných neproměnili.

Slavný Cuvier, Francauz, nejwětší za nášj paměti živočichů skaumatel, a Prichard, Angličan, genž také

velice důkladný o tom spis vydal, pokládaj oba gen troge hlawnj plémě lidské, od sebe rozdílné, zvláště z ohledu na složenj lbi, ljenjch kostj a čelistj, a na podobu twáře, od toho složenj záwisjci:

1) Plémě středmolebé (mesobregmate, kaukaské), při němž horizontalnj průsek temene činj podobu ovalnj, a ljenj kosti tak střjdmě wysedajj, že když s hůry se na leben patrj, sotwa gich widěti.

2) Plémě auzkolebé (stenobregmate, aethiopské), kdežto průsek ten gest auzký, gakoby hlawa s obau stran stjsněna a čelo do zadu stlačeno bylo; čelisti wysedajj, twář gest zploštěna.

3) Plémě širokolebé (platybregmate, mongolské), kdežto téměř gest široké a téměř čtyrhrané, ljenj pak kosti tak dalece wysedajj, že když se s hůry patrj, widěti ge gako ze lbi wen wyniklé.

Znamenitý Blumenbach, Němec, giž před nimi byl patero hlawnj plémě lidské stanowil,*) přidáwage ke třem giž dotčeným geště plémě amerikanské a malai-

*) Čelnějšj djla o rozličnosti plemen pokolenj lidského gsau následugjci: J. Fr. Blumenbach, *De generis humani varietate nativa*, Gottingae (1776) třetj wydánj 1795. w 8. — P. Camper, *Uiber den natürlichen Unterschied der Gesichtszüge in Menschen*. Berlin 1792. 4. — G. L. de Cuvier, *Leçons d' anatomie comparée*, Paris, 1805, 5 djlů a t. d. — J. C. Prichard, *Researches into the physical history of mankind*, (druhé wydánj), London, 1826. 2 djly w 8. — A. Desmoulins, *Histoire naturelle des races humaines*. Paris 1826. 8. — W. F. Edwards, *Des caractères physiologiques des races humaines, considérés dans leurs rapports avec l' histoire*. Paris, 1829. 8. — C. Meiners *Untersuchungen über die Verschiedenheit der Menschennaturen*. Tübingen, 3 djly, 1811—15. w 8. — F. J. H. Wagner, *Naturgeschichte des Menschen*. Kempten, 2 djly, 1830 — 1831. 8. a g. w.

ské; sám však wyznal, že amerikanské může se považovati za prostřednj a gako za přechod od kaukaského k mongolskému, malaiské pak za prostředek a za přechod od kaukaského k aethiopskému. Rozdělenj Blumenbachowo zvláště w Němcjch obljbeno gest, a známky, podlé kterýchžto se činilo, takto se udáwagj:

1) Plémě kaukaské gest pleti bjlé, vlasů dlauhých, měkých a náhnědých, na seweru bělegšjch, na gihu černěgšjch, twáři podlauhle, mjrně wysedlé, očí slušně otewřených, nosu wypuklého nešírokého, rtů tenkých, a wůbec urostlosti té, kterau my za wzorně krásnau pokládati sme nawykli. K tomuto plemenu počtagj se všickni nyněgšj Europčané, kromě kmene finského, pak západnj Asiáté před Obem i Gangesem, a sewernj Afrikáni.

2) Plémě Mongolské gest pleti žlutohnědé, má wlasý černé, řjdké a tuhé, twář širokau a ploskau, ljenj kosti wystauplé, oči malé šikmo proti sobě ležj-cj, obočj auzké, nos u kořene swého zvláště široký a ploský, uši weliké, od hlawy trochu odstáwagj-cj, bradu krátkau, však wysedlau. Sem náležegj ostatnj Asiáté na východu, w Europě pak národowé kmene finského, w Americě sewernj Eskimowé.

3) Plémě Aethiopské gest pleti černé, kůže na těle mastné a gako aksamitowé, vlasů černých a kadeřawých co wlna, hlawy gako ztjsněné, má ljenj kosti ku předu wysedlé, nos široký a krátký, chřjpě splesklé, čelisti dlauhé a wystauplé, zvláště swrchnj, rty tlusté a gako opuchlé, bradu krátkau a ustupugj-cj. Sem počtagj se Afrikáni všickni, kromě sewernjch.

4) Plémě Amerikanské, gehožto známky gsau pleť čerwenohnědá, skořicowá, aneb mēděná, wlasý černé, tuhé a nekadeřawé, čelo krátké, oči hluboce zapadlé, twář široká, však neploská, nos vysoký, kosti ljenj a brada wysedlé, rozšjřeno gest po celé Americě, kromě Eskimů na seweru.

5) Plémě Malaiské, rozlehlé na Malakce a na ostro-
vích Australských, má pleť černohnědou, vlasy černé,
měkké a kadeřavé, hlavu širší a lícnej kosti i čelist mén-
ně wysedlé nežli u Aethiopčanů, nos široký a tlustý,
rtý a usta weliké.

Ačkoli pak proti tomuto rozdělení pokolení lid-
ského nic podstatného se posawad nenamítá, předce
wšak za našj paměti wždy wětšj odpor se gewj, gak
proti gménům plemen od Blumenbacha užjwaným,
owšem nepřjhodným, tak i zwláště za přjčinau nedo-
statečnosti rozdjílů těchto. Málo zagisté swětla podá-
wagj k historii swěta, zahrnujce do sebe, a tudjž do
hromady mjsje množstwj národů od sebe rozdjlných.
Pročež w nowějšjch časech zwláště dwa Francouzové,
Desmoulias a Bory de Saint-Vincent, počet rozdjílů
těchto znamenitě rozhgnili. Onen šestnáctero, tento
patnáctero druhů lidských (espèces) stanoviwše, zwlá-
ště za přjčinau slova „druh (espèce)“ odpor proti
sobě zbudili, gelikož pokolení lidské wšude gedno a
téže gest, čili gedn toliko „druh“ aneb rod činj. A
wšak o slova tuto hádati se netřeba; gsauli rozdjly ty,
které udawagj, dosti podstatné, můžemeť ge wždy
gmény ginými, ku př. plemený aneb podplemenjmi na-
zjwati. Takowá podplemenj, od Boryho určená, s ple-
meny Blumenbachowými dosti dobře se stýkagj, a tu-
djž obau mužů skaumánj tjm wjee gistoty a swětla
nabýwá; podplemenj totižto 1) japetské čili europey-
ské (s oddjly kaukaským, pelasgickým, keltickým,
teutonským a slowanským), 2) arabské a 3) hinduské
srownawagj se s plemenem kaukaským; podplemenj
4) skythické (čudské), 5) čjnské a 6) hyperboreyské
(samojedské a t. d.) s mongolským; 7) neptunské a 8)
australské s malaiským; 9) kolombské, 10) amerikan-
ské a 11) patagonské s americkým; posléze pak 12)
aethiopské, 13) kaferské, 14) melanské a 15) hottentot-
ské s aethiopským.

Než i tato podplemenj, ačkoli pro historii wětšj užitek z nich vyplýwá, wždy geště národy gen tak řjkage na hrubo od sebe děl j. Prospěšněgšj tedy pro pilné a určité rozdělenj gich zdá se býti skaumánj gazyků a gegich mezi sebau přjbuznosti. Nenj pochyby, že národowé mluwjcej půwodně gazyky přjbuznými také sami mezi sebau přjbuzni gsau, a že tak řjkage z gedné krwe pošli. Ale která gest mjra té přjbuznosti? a w čem má se hledati? Gsauť zpytatelé, kterj wšecky gazyky na swětě poněkud za přjbuzné sobě pokládaj, poněwadž i mezi národy od sebe ney-wzdáleněgšjmi a postawau tělesnau neyrozdjlněgšjmi slova často se užjwajj stegného i zwuku i smyslu;*) oni tedy rozdjl činj mezi přjbuznostíj wšeobecnau čili předpotopnau (antediluviana), která we wšech gazycejch se nacházj, a mezi přjbuznostíj zwlášt nj, kmenowau, čili popotopnau (postdiluviana), která gen mezi některými zwlášt njmi národy a gazyky se gewj. Onna snad náhodau se vyskytá, i welice obmezená gest: tato ale základ má w historii národů, a w celé saustawě gazyků spatřiti se dáwá.

Wšak i we přjbuzenstwj kmenowém, gakowé ku př. mezi gazykem latinským a slowanským se nacházj, rozdjl činiti slušj mezi t jm, co giž od půwodu swého oběma gazykům přihnálezj, a t jm, co pozděgi geden národ od druhého přigal.***) Přjbuzenstwj takowé gen w onom vlastně se ukazuge, w tomto pak wjce nic, nežli někdegšj sauseděnj a obchod takowých národů,

*) Wiz o tom zwláště J. Klaproth Asia polyglotta, Paris 1823. 4. str. 35 — 40.

**) Příklad onoho gsau slowa sta-re, stá-ti; sed-ere, sed-ěti; wid-ere, wid-ěti; da-re, dá-ti a t. d. Příklad y tohoto: castellum, kóstel; consul, konšel; altare, oltář; angelus, angel a t. d.

třebas mezi sebou půwodně nepřibuzných. Takto ku př. w gazyku maďarském mnoho slowanských slow se užjwá, kteréžto Maďari od Slowáků do swé řeči wzali; však proto mezi Slowáky a Maďary žádné půwodnj čili kmenowé přibuzenstwj se nenacházej. Pročež we skaumánj přibuznosti gazyků bráti se musj ohled negen na slowa gednotná, která snad z gednoho do druhého přešla, alebrž na celý sklad etymologický a grammatický, na kořeny slow a gich formy. Zwláště pak důležité gest srownáwanj slow počtů nižšjch, od gednoho do desjti, gakožto hlawnj známky přibuznosti kmenowé: w těch zagisté neystaršj gazykowá tradicj se zgewuge, gelikož k wjře nepodobné gest, žeby národowé gedni od druhých počjtati se byli učili.

Skaumatelé gazyků proti rozdjům pokolenj lidského z pěstawy tělesné a ze známek fysiologických čerpaným často namjtagj, že oddjly tyto plemen a podplemenj nesrownáwagj se s tjm, co nám o gistých národech z historie a z gazykozpytu wědomo; i zawrhugjť ge, gakožto nedůwodné, náhodau snad powstalé a mezi sebou neshodné. Takto prey ku př. polowice kmene tureckého, po Europě a západnj Asii rozlehlá, náleželaby ku plemenu kaukaskému, druhá pak polowice, po střednj Asii rozšjřená, k mongolskému: a předce kmen ten celý, co do řeči, tak málo gest od sebe rozdjlný, že za gediný toliko národ powážowati se může. Odporů takowých i ginde arcj mnoho se nalezá. Proti tomu však za odpověd se dáwá, že ani gazyk sám nenj dostatečné dělidlo národů. Tak ku př. Francauzowé a Negrowé na ostrowě Hayti téhož gazyku užjwagj: však nikdo ge proto za gedn a týž národ pokládati nebude. Naproti tomu národ hebreyský, rozptýlen gsa po wšelikých swěta končinách, swého gazyka půwodnjho, leda we spisjch, dáwno giž se spustil, mluwě gazyky národů, mezi kterýmiž přebýwá:

a předce wždy přirozené známky swé we všech klimatech zachował, tak že co do postawy a twárnosti, zvláště pak co do charakteristického rázu twáře, Židé všickni sobě podobni gsau a od jiných národů se rozeznáwagj.

Z těchto tak vážných odporů patrně widěti, jak potřebná gest w ohledu tomto kritika ostrá i důkladná, genž i tam se prawdy dowtipuge, kdežto gen zmatek a pochybnost na gewě býti se zdá. Co we přírodě prawdau gest, w historii neprawdau býti nemůže. Kdykoli tedy mezi tjm, co zpytatelé přírody, a tjm, co skaumatelé gazyků nalezagj, odpor gaký vzniká, třetjm nálezem, historickým totiž, rozhodnut a urownán býti musj. Tento nález často sice na snadě gest, (gako ku př. o Neğřích Haytských a o Židech, gichžto historické proměny nám známy), ale častěgi geště hledati se musj. Aby ale bez omylu byl, potřebj předewšjm opatrnosti a kritického smysla při uwažowánj powah tělesných a gazykowych.

Před několika lety důmyslný Angličan, Dr. W. F. Edwards, k tomu cjlí zvláštnj cestowánj po střednj Europě před se wzal. Bystrá pozorowánj geho newztahugj se sice na mnohé národy, a však wětšjm dílem na pewném základu, bez předsudku a nestranně ustrogena býti se zdagj; tak že na proklestáně od něho dráže gen dále pokračowati potřebj, abychom o původu národů dočkali se konečně zpráv prawdiwých, newzwiklaných odporem ani přírodozpytců, ani filologů aneb historiků.

Asia, Europa, i sewernj Afrika gsau neystarěj sjdla wzdělanosti pokolenj lidského. W ohledu tomto tedy prwnj dvě plemena Blumenbachowa, kaukaské totiž a mongolské, a prwnj patero podplemenj Boryowo, genž we kraginách těchto od starodáwna přebýwagj, pro skaumatele děgin a gazyků neydůležitějšj a ney-

pamatněgšj gsau. I my we přjtomněm pagednánj swém gen na tyto plemena zřetel swúg obrátjme, a na národy z nich pošlé, gak wymřelé tak i geště žigjcej, kteří w děginách člowěčenstwa z gakekoli přjčiny pamatnými se stali. Zwlastě pak sestawjme resultaty některé ney-nowěgšjho w těchto předmětech skaumánj, pokud na přjbuzenstwj národu našeho a na sausedy geho we staršjm i nowěgšjm wěku se wztaħugj.

Prwnj plémě (středmolebé, kaukaské), gežto, poněwadž i my k němu náležjme, našinským nazjwati můžeme, na celém obozu zemském nynj předčj a panuge, a to sice gak náboženstwjm, zwlastě křesťanským, tak i vzdělanostj, zwlastě nowoeuropeyskau; kteréžto kdekoli s plemeny cizjmi, s gegich náboženstwji a vzdělanostj se potkáwagj, wšnde wnitřnj dokonalostj a přewahau swau ge porážegj, tak že, newkročjli w to nenadálý skutek prozřetedlnosti božské, dřjwe neb pozděgi wšickni národové na zemi, a tudjž celé pokolenj lidské, vzdělanost europeyskau sobě osobj. A wšak plémě druhé, (širokolebé, mongolské), které u Slowanů giž od wěků čudským sluge, zdá se, že někdy i rozšjřeněgšj, i také, aspoň we kmenu swém čjnském, dřjwe vzděláno bylo, nežli našinské; kterýžto poměr gen tjm se přewrátil, že když národové našinašj wěk po wěku w osvětě prospjwali, Čjňané na starém stupni swém dosti magjce, giž dáwno od nás předstiženj gsau.

Co se někdegšj rozšjřenosti plémene čudského w Europě dotýče, nelze o nj dokonalegi sauditi, dokud pohádka o půwodu národů iberských na západu Europy rozhodnuta nenj. Iberové a přjbuznj s nimi Kantabrowé, w neydáwněgšjm wěku negen celý polauostrow Hišpanský osadili, ale i západnj částku Gallie čili zemi Aquitanskau, též ostrow Sicilii, Sardinii,

Korsiku, a snad i částku Italie;*) pozděgi wraziw do Hišpanie národ Keltický (Celtiberi) wypudil staršj oby-watele ze mnohých kragin gegich; až pak oba náro-dowé podrobeni gsauce Řjmanům, národnost i řeč swau wětšjm djlem ztratili. Z celého toho kmene iberského nezbywá za našeho wěku než gediný národek na poho-řj Pyreneyském, mezi Hišpanij a Francij, asi 650,000 dušj, genž sami sebe Euskaldunak nazjwagj, u gi-ných pak národů Baskowé čili Waskowé slugj. Řeč gegich (Euskara, neb Uskera) dělj se znamenitě a podstatně odewšech řečj europeyských, starých i no-vých, ale přjbuzenstwj gakési gewj s gazyky čudskýmj, finským totiž, mongolským, mandžuským, samojedským a t. d.**) Slowa počtů nižšjch w gazyku tomto gsau: 1 bat, 2 bi, 3 hiru, 4 lau, 5 bost, 6 sei, 7 sospi, 8 sorci, 9 bederaz, 10 amar. Zdali gaká znamenj půwodu ge-gich čudského we postavě a twárnosti Basků tělesné se zachowala, o tom zpráwy dáti nemůžeme.***) Ale že na wyskaumánj té wěci pro historii mnoho záležj, každému samo sebau patrno gest. Nebo poněwadž i na ostrowjch britanských, i w Danské zemi a po celém

*) Wiz o tom Wilh. v. Humboldts Prüfung der Untersuchungen über die Urbewohner Hispaniens, vermittelst der vaskischen Sprache. Berlin, 1821. 4. str. 178.

**) Wiz Chr. Gottl. von Arndt, über den Ursprung der euro-päischen Sprachen. Frankf. a. M. 1827. 8. str. 20 — 25.

***) Ani Dr. Edwards nás w ohledu tomto nepoučuje, anobřž nařjkage práwě na nedostatek této známosti o Bascjch, (ku kterýmž on se nedostal), dokládá na str. 114: „Nous connaissons mieux nos antipodes que nos voisins, les peuples sauvages que les peuples les plus anciennement policés, ceux qui n' ont aucun document historique que les nations qui ont répandu sur elles - mêmes et sur les autres les lumières de l' histoire,“ — nářek, genž ku př. i o Němcjch z ohledu na Slowany platj.

Skandinawsku národové finštj před nyněgšjmi obyvateli bydlili, gakož o tom skaumatelé starožitnostj kragin těchto wyznáwagj:*) gestliže nad to nade všeco i prawda o původu čudském národu iberského se potwrdj, nelze gináče než domýšleti se, že někdy w předhistorickém wěku všecy západnj, sewernj a východnj země europeyské od Čudů osazeny byly, dřjwe nežli národové našinštj ge z prostřed zemj těchto wypudili. Než o národjch čudských w Europě njže řeč bude.

Pokud ale historie naše stačj, wětšj a důležitěgšj částka Europy wždy od národů našinských osazena byla. Tuto pak nacházjme přjbuznost welice rozlehlau, důležitau a pamatnau, gežto všecy téměř národy europeyské a mnohé asiatské, počna od ostrowů britanských, přes hory Kaukaské až do Indie východnj, na poříčj Gangesu bydljcy, do sebe zahrnuge a w gednotu kmenowau spoguge. Počjtagjť se pak ku kmenu tomuto ze gména tito národové stařj i nowj: w Europě Celtowé, Kymrowé, Germani, Latinjci, Řekowé, Thrakowé, Slowané a Letowé; w Asii Indowé, Medowé, Peršané, Afganowé, Beluči, Kurdowé, Armenowé, a Asetinci; tedy wětšj djl těch národů, kterj w historii swěta neywjce se oslawili. W nyněgšj Europě gen Baskowé, Turci a národové kmene finského (Finni, Laponci, Čuchonci a Maďaři) sem nenáležegj.

K wyznačenj tohoto welikého kmene národů podáwána gsau od učených mužů gména wšeliká: Klaproth gmenowal geg kmenein indogermanským, Prichard indoeuropeyským, Rask (a ginj před njm) japetským, ginj opět ginak, aniž pak podnes ta pře rozbodnuta gest. My, kdyby směsici tuto babylonskau množiti slušelo,

*) Wiz o tom, kromě giných, R. K. Raska danský spis: „Undersøgelse om det gamle nordiske eller islandske Sprog Oprindelse. Kjöbenhavn, 1818.“ 8. str. 112 — 118.

wolilibychom národy kmene tohoto Areity nazjwati; zwlášť z té přjčiny, že gméno toto w půwodn swém dosti přiměřené býti se zdá,*) a nestranné gsauc, nikomu ubljžiti nemůže. Wšak i to gisté gest, že proti každému gménu, kdokoli by ge nawrhl, námjtky se nagdau.

Prohledněme neyprw národy kmene tohoto, každý ozwlášť, gak staré, tak i nowé. Keltowé či Celtowé (Gallowé), w neystaršjch časjch, gmenowitě giž od roku 590 před narozenjm Kristowým, neywětšj částku střednj Europy, totiž negen celau téměř Gallii čili nyněšj Francii, částky Hišpanie a Britannie, ale i Šweycarsko a sewernj Wlachy, pak celé Šwábsko, Bawory, Čechy, Rakausy, Štyrsko, Korytansko a gihozápadnj Uhry drželi. Historie gegich strašliwý přjklad poskytuje, kterak národ weliký a močný, udatný a dosti wzdělaný, za nedlanhé wěky zahynauti může, když občanské maudrosti se mu nedostává. Národ, který geště r. 390 před Kristem Řjma byl dobyl, r. 278 Ře-

*) Area, Areia, Aria, Ari, Eri, pozděgi pak Iran, nazjwala se kragina w Asii, w někdešj řjši Perské, gegižto hlawnj město slulo také Aria, nynj Herat, w nyněšjm Chorasanu. Že řeč staroperská, Zend nazwaná, negen staršj gest nežli Samskrit indický, ale že i matkau gehu slauti může, a tudjž ze všech gazyků kmene tohoto neystaršj gest, o tom giž neydůkladněšj zpytatelé se srownáwagj. Rhode we swé knize „die heil. Sage des Zendvolks“ prawj, že Aria bylo půwodně wšeoecné gméno kragin národů zendských; Herodot pak swědčj, že i Medowé sami sebe Areice čili Ariány nazjwali. I poněwadž podlé všech neydůwodněšjch skaumánj se zdá, že w kraginách těchto půwodnj sjdlo národů celého kmene našeho hledati se musj: pročž i gméno Areité, (podlé analogie gako Semité a t. d.) dobře hoditi by se mohlo.

kám záhubau hrozil, až i w malé Asii sobě zvláštnj řjší (Galatii) založil; který orbau, řemesly, kupectwjm se objral, města stawěl a pewnil — geště před početjm tak nazwaného střednjho wěku tak se ztratil, že giž kromě hor a řek, od něho gmenowaných,*) žádné památky po něm nepozůstává. Příčiny toho byly rozdrobenj geho we mnohé ratolesti, (mezi nimiž i někdegš Bojowé w Čechách), neswornost gich a různice domácj, swéwole pánů a těžká poroba nižšjho lidu, řewniwost druidů, vládu sobě w národu osobugjejch, a posléze sgednocená moc, opatrnost, ano i lest nepřátel gegich, zvlášť Řjmanů a Germanů, genžto podmaniwše ge sobě, brzy negen o wlast, ale také o národnost a o gazyk ge připravili. Fysickau twárnost národu tohoto (le type gall) dr. Edwards takto popisuge: hlawa gest okrauhlá a téměř co kaule kulatá, čelo prostřednj, trochu wyduté, ke skráněm ustupugjej, oči weliké a otewřené, nos přjmý, ani naddutý, ani poddutý, a na konci swém zakulatělý, brada okrauhlá, urostlost těla prostřednj. Potomkowé tohoto národu w neywětšjm počtu nacházegj se we Francii, neyprw zřjmaněnj, potom po-frančenj. Z řeči staré celtické neb gallické kromě nahore dotčených gmen,**) a některých slow u starých klassiků,***) ničeho wjce, aniž pak gedinké auplné

*) Řjp (Rip), Wltawa (Fuldaha), Gizera (Iser, Weser), snad i Labe (Albe) u nás; pak Alpy, Karny, Pyrn, Dunag, Gin, Lech, Mohan, Dráwa, Sáwa a t. d. gsau gména půwodně celtická.

**) Též gména měst někdegšjch i posawadnjch, jako Lugdunum, Campidanum, Eburodunum, Laureacam, Tolbiacum, Artobriga, Brigantium, Carnuntum, Bojodurum, Mediolanum, Arelatum a t. d.

***) Gegich poznamenánj podal nám Adelung we swém Mithridatesowi, djlu II. str. 40 — 77.

sady se nezachowalo. Z toho pošlo, že mnozí spisovatelé z nedorozumění všelike domněnky o Celtjch přednášeli, hned Ibery, Germany, Thraky a jiné národy k nim počítajíce, hned zas mezi Kymry a nimi rozdíl nečiníce, opět pak národy finské za příbuzné a za potomky jejich pokládající a t. d. A však nyní již u důkladných znatelů pochybnosti není, že mezi všemi národy nowoeuropejskými jen horáci Šotští (Kaledoni) a Irlandčané, jenž sami se Gallowé gmenují, a jednu řeč, ačkoli ve dvou nářečích, posavad zachovávali, za potomky starých Britů, národu Celtického, považováni býti mají. Zdá se, že již asi r. 590 před Kristem některý Gallowé čili Celtové z nynější Francie skrze Kymry (Belgy) vypuzeni gsauce, do nynější Anglie se přestěhovali, kdežto Britové nazýváni byli. Později (avšak ještě před Juliem Caesarem) Kymrowé i do Anglie vrazivše, Brity odtamtud dále do horního Šotska i do Irlands vytiskli, kdežto pode jménem Šotů a Galů, jakž již dotčeno, posavad žijí gsau. Počet jejich nelze určit, poněvadž jejich vždy ubývá, ano vzdělanější v národu a měšťané vůbec k angličtině Inau, národní pak jazyk jen milovníkům starožitnosti, sedlákům a chátře na péči zůstává. Vždy však jejich ještě několik millionů počítati se může. V tomto národu zjevují se původně básně Ossianovy, v Evropě i u nás vůbec známé, ačkoli v jiné podobě, nežli nám od Macphersona podány gsau. Řeč erská čili horní šotská jest hogná i libozvučná; sklad jejich podobný skladu jiných řečí kmene tohoto; dobropis ale jest newhodný, jelikož jinaké se píše a jinaké čte, podle pravidel nestálých a libovolných. *) Erská jména počtu nižších gsau: 1 aon, 2 do, 3 tri, 4 ceathair, 5 cuig,

*) Tak ku př. slova adhbhar, věc, příčina, čti új-war; magh, pole, č. můj; caora, owce, č. kůra; fear, muž, č. fār;

6 se, 7 seacht, 8 ocht, 9 naoi, 10 deich, 100 cead, 1000 mile.

Kymrowé čili Cimbrowé w neystaršjch časjch byli sausedé Celtů na gich sewerowýchodnj straně ; Celtowé nazjwali ge Belğy, w nyněgšjm Njzozemsku. Byltě národ méně hogný, a wšak diwočegšj nežli Celtowé, objrage se mnoho laupežnietwjim na moři. Někteřj spisowatelé, gako ku př. Adelung, prawj ho býti starau směsij z Celtů i z Germanů, důwodů wšak na to dostatečných nedáwagjce. Tiťo Kymrowé, tištěni gsauce na sewerowýchodu od Germanů, doráželi na Celty w Gallii ; pozděgi, gakž giž dotčeno, částka gich do Anglie se zabrawše, taměgšj Brity, národ celtický, dále do hor šotských a do Irlandu zapudili, sami wšak brzy potom také od Řjmanů podmaněni gsau. Nedorozuměnjm dáwauo gim tedy ode mnohých také gměno Britů, kteréžto vlastně gen anglickým Celtům slušelo. Prawdě podobné zdá se býti, že prwnj Frankowé, genž asi we II. stoletj po Křistu do Němec wraziwše, někteřé národy Cheruské pod swau vládu spogili, Kymrowé byli, genž ale brzy se zněmčili. *) Kdýž Řjmané Britanii opustili, Kymrowé taměgšj, nemohauce odoláwati autokům galských Šotů a Piktů, powołali soběku pomoci Angly a Sasý, národy německé ; kteřjžto přišedše, nejprw poplenili zemi, potom Kymry sobě podrobiwše, aneb ze vlastnjch kragin gegich wyhnawše, sami se tam osadili. Takž onino, hledagjce pomoci, geště do

bean, žena, č. bân; mhathair, matka, č. wáhir; comhradh, řeč, č. korů a t. d. Wiz C. W. Ahlwardts Galische Sprachlehre, in J. S. Vaters Vergleichungstafeln der europäischen Stammsprachen und Süd - Westasiatischer Halle, 1832. 8.

*) Wiz Jahrbücher des böhm. Museums, 1r Bd. 1830. str. 320 — 322.

wětšj nesnáze uwalili sebe. Někteřj utekli se do hor západnjch w nyněgšj Waliské zemi a w Kornwallu, ginj do sewerozápadnj Francie, do tak nazwané Bretanie, kdežto až posawad, ačkoli ne samostatnost občanskau, ale wšak národnost a řeč swau zachowáwagj. Waliská země spogena gest giž od dáwna s Anglij. Znamky tělesné potomků národu toho we Francii p. Edwards tyto udává: hlavu dlouhou, čelo široké a wyseké, nos koncem swým dolů sehnutý, bradu hrubau a wysedlau, postavu vysokau. Řeč kymrická má mnohé zvláštnosti, kteréžto gi cizincům welice nesnadnau činj. Hlavnj zvláštnost gest ta, že počátečnj litery slova následugjcjho u nich se měnj podlé powahy poslednjch liter slova předcházegjcjho. *) Nářečj gegj gest dwogj: waliské w západnj Anglii, a bretoňské (breyzarské) w sewerozápadnj Francii; onoho užjwagj asi 700,000, tohoto asi 1 million obywatelstwa. Gména nižšjch počtů gsau: 1 un, 2 dau, 3 tri, 4 pedwar, 5 pump, 6 chwech, 7 savth, 8 wyth, 9 naw, 10 dég, 100 cant, 1000 mil; giná slova ku př. tad otec, mam matka, braúd bratr, pen náčelnjk neb hlawa (pán), nef nebe, môr moře a t. d. Z toho giž widěti, že řeč kymrická, gako i celtická, k areitskému kmenu náležegj; obě wšak hynau wždy wjce, naléhánjm tam angličiny, tu frančiny.

Weliký národ Germanský čili Německý nám známěgšj gest, pročež o něm krátce mluwiti budeme. Gméno Germanů dostalo se k Řjmanům z Gallie, i zdá se býti původu ne německého, ale celtického. Nejstaršj zmjnk a o německých národech činj se asi 320 let před Kristem, kdežto na polauostrowu Dánském a w přjležejm pomořj baltickém bydlili; odtud táhli

*) Něco podobného děge se w češtině ku př. we slowjcku gich, gim, kteréžto po preposicjch w ně, nich, ni se měnjwá.

wždy dále na vše strany, tu Slowany, Lety a Čudy, tam Celty a Kymry tisknauce, až pak, po rozdělení někdejší říše Římské v západní a východní (byzantskou), a po vpádu Hunů do Evropy, vyvrátivše vládu římskou, celé střední Evropě novou tvárnost politickou a novou tak říkaje historii (středního totižto věku) dali. Za nejstarších časů již dělili se všickni národové němečtí co do řeči dwonásobně: jedni náleželi ke třídě hořejší mluvy, čili švábské (Ober-Deutsch), jakožto Teutoni, Gothové, Suevové, Alemanni, Markomanni, Quadowé, Longobardi, Burgundi, Vandalové, Herulové a g. w.; druhí ke třídě dolejší mluvy (Nieder-Deutsch), jakožto Iutové, starší Frankové, Frisové, Anglové, Sasové, Batavové a g. V postupu časů ale, skrze pomísení se všelikých rodů buďto mezi sebou, buďto s národy cizími, rozdílové tyto všeliga se proměnili. Adélung ve svém Mithridatesovi trojí hlavní rozdíly nynějších řečí německých klada, 1) totižto vlastní německé, 2) skandinávské, a 3) anglické, — uznává nyní nynější nářečí a) švábskoalemanské ve Švejcích, v Elzasích, ve Švábsku a na středním Reynu, — pak b) longobardské nářečí v Bavorsích, po celé říši Rakouské a ve Slezích, — též c) židovskou němčinu a d) hantýrku (Rothwälsch) — za odrody mluvy hořejší (Ober-Deutsch); — řeč holandskou, flamskou, někdejší friskou (v XVIII století vymřelou) a dolnosaskou (Niedersächsisch aneb Plattdeutsch) za odrody mluvy dolejší (Nieder-Deutsch); — střední mluvu (Mittel-Deutsch aneb Ost-Fränkisch) za mluvu zvláštní pošlou již za starodávna ze směsice Franků s Alemany, jejíž odrod gest nynější nářečí hornosaské (Obersächsisch) v Míšni a v Sasích, k němuž však i něco z dolnosaského se přimísilo; — konečně pak mluvu vyšší (Hoch-Deutsch), čili nynější spisovný

gazyk německý, pokládá za plod hornosaského nářečj. Wšecka tato nářečj gmenugj se německá w užšjm smyslu, a obsahugj dwogj literaturu, německau totiž a holandskau, z nichž onna publikum asi 35 millionů dušj; tato asi 2 millionů počjtaj.

Rodowé skandinawštj na seweru Europy pocházegj wůbec od národů germanských mluwy dolegšj, ačkoli se k nim potom i rodowé někteřj mluwy hořegšj, gakožto Gothowé we Šwedsku a Herulowé w Norwegsku přimjsili. Dělj se pak we čtvero nářečj: 1) dánské, 2) norweské, 3) islandské, a 4) šwedské, gichžto literatura má wůbec asi 5 millionů čtenárstwa. Řeči skandinawské, zwláště dánská i šwedská, za našeho wěku pilně wzdělány a w celém skladu swém i austrogněgšj, i zwláště libozwučněgšj gsau, nežli spisowný gazyk německý: nicméně literatura německá, a s nj gazyk německý, wždy se tam wjce rozmáhaj, ne bez ugmy řeči a literatury domácj.

Řeč anglická gest nezpůsobná směsice wšelikých gazyků: starobritského totiž (celtického a kymrického), německého a franského (latinského); neywětšj však částka slow gegich gest německého původu, pocházegjcgj gak od Anglů a Sasů, genž, gakž giž dotčeno, powoláni gsauce l. 449 Kymrům ku pomoci, tam se usadili, tak i od Dánů, genž potom dlauhý čas Anglij wládli. Teprw léta 1066 wévoda Normanský, Wiljm, přjgmjm Podmanitel, dobyw zemj anglických, uwedl tam řeč franskau, gak u dworu swého, tak i u šlechty; pak ze smjšenj této frančiny s gazykem tehdegšjch obywatelů anglických powstala nyněgšj angličina, genž ačkoli giž dáwno na neywyššjm stupně wzdělanosti, kwětu a sláwy stogj, předce co do skladu grammatického, libozwuku a dobropisu, mezi ney nedokonalegšj řeči počjtati se musj. A však skrz moc a wládu národu rozšiřuge se řeč tato giž neges w Europě, ale we wšech djlech swěta, zwláště pak w

severnj Americe a w Australii; za kteraužto přjčinau ani nelze počtu publikum anglického se dowěděti.

Historie Latinjků gest tak řjkage opak historie Celtické. Národ malý, genž na počátku dějin na nemnohých mjlch pořičj Tiberského se byl směstnal, w několika stoletjch tak se rozmohl mocj, włáda u sláwau, že od paměti lidské ani rowného sobě neměl, aniž ho kdy bude mjtí. Někdegšj panowánj Řjmské nade všemi kraginami starowzdělaného swěta gest neypodiwněgšj ukaz historie pokolenj lidského, gehožto následkowé negen až posawad se cjtj, ale po mnohá stoletj geště cjtiti se budau. Řjmané stařj, kamkoli włádu swau rozšjřili, tam i gazyku swému průchod proklestili, dusjce a mořjce tjm mnogogazyčnost národů podmaněných, zwlášť pak hogných ratolestj národu Iberského, Celtického a Thrackého. Žeby gazyk latinský pošel byl ze směsice pelasgického a celtického, gakož mnozj spisowatelé to gistj, nezdá se býti dosti důwodné; negen proto, že o těch dwau gazycejch vlastně nic newjme, ale zwlášť proto, že pěkný a organický sklad latiny tomu odpjrá, kterýž nikde ze směsice powstáwati nemůže. Aniž za prawé pokládáme, gmenowati latinu dcerau prastaré řečtiny, zwlášť pak nářečj dorického a aeolického; stegným zagisté právem mohlibychom gi také dcerau slowančiny nazjwati. *) Wšak tu s obau stran nic wjce nenj, nežli přjbuzenstwj kmenowé, gehožto půwod sahá do wěků předhistorických. Latina giž za neywyššjho kwětu swého w Řjmě dělila se we dwoge nářečj: we

*) Tak skutečně negen Srb Solarič, ale i Francauz Levesque gi nazwali. Levesque nad to twrdil, že prwnj Latinjci byli kolonie Slowanská. S njm i Edwards, ač newěda, poněkud se srownáwá, tělesný charakter starých Řjmanů téměř těmi samými slowy a známkami popisujic, gako Slowanů, zwlášť co se hlavy a lbi týče (wiz dolegi).

wyššj totiž, čili klassické (lingua urbana, classica), a w podlegšj, čili selské (lingua vulgaris, rustica). Onno, zachované nám posawad w literatuře klassické, samým Řjmanům starým, kteřj čistoty gehu šeřiti chtěli, mnoho práce a studij zawalowalo; toto pak, rozšřiwši se po wšelikých končinách řjše Řjmské, s rozdjlným giných gazyků přiměšowanjm, dalo základ nyněgšjm řečem, kteréžto za dcery latiny považowati se mohau: wlaštině totiž, frančině, portugalčině, hispančině, walaštině a grisončině, o nichž o každé, poněwadž wětšjm djlem u nás známy gsau, co neykratčegi se zmjnjme.

Wlaský gazyk od starodáwna we mnohá nářečj od sebe tak rozdjlná se děl, že Wlach Wlachu, zprosta mluwě, sotwa rozuměti může, ano mnohé knihy národu tohoto ze wlaštiny ku př. do bergamaštiny, milanštiny, benatštiny, neapolštiny, sicilštiny a t. d., i zase naopak, přeložené se wydáwagj; *) nářečj však toskanské, čili vlastně florentinské, skrze swé přednj spisowatele we XIV. stoletj (Dante, Petrarca a Boccaccio) neyprwé wzděláno bywši, od té doby u wšech Wlachů za spisowný gazyk a wůbec za gazyk stawů wzdělaněgšjch přigato. Národu wlaského počtá se wesměs za našich časů wyše 20 millionů dušj, mezi wšeliké státy rozdělených.

Geště wětšj rozdjlj, nežli we wlaštině, panugj posawad we franském gazyku. Tento giž před tisjci lety dělil se hlawně we dvě ratolesti, gižnj totiž (langue d' oc), a sewernj (langue d' oui). Gižnj ratolest w nářečj swém provençalnjm skrze tak nazwané trubadury mnohem dřjwe wzdělána byla,

*) Kromě těchto knih nacházegj se giž od starodáwna tak řjkage provincialnj literatury, čili knihy, slownjky a grammatiky psané „in lingua piemontese, genovese, milanese, bergamasca, veneziana, padovana, furlana, bolognese, modenese, romanesca, napoletana, siciliana, sarda“ a t. d.

nežli kterákoli jiná řeč nowoeuropeyská: ale vzdělanost tato již ve XIII století tak zase klesla, že od té doby nářečí to swau wáhu naproti sewernjmu, zvláště pak pařískému, dokonce ztratilo. Odrody provençalnjho gsau ku. př. nynější nářečí tolosanské, ěaskonské, bearské, rovernské (rutenské), piktavské (poitou) a g. w. K sewerní pak ratolesti frančiny (langue d'oui) náleží nářečí normandské, pikardské, walonské (toto zvláště pomíšené a surowé), lotarinské, burgundské a t. d. Spisowný gazyk franský, nyní po celém světě wážený, a we Francii wůbec u všech vzdělců gediné užjwaný, utvořil se, zvláště po klesnutí provençalnjho nářečí, na dvoře králů franských, w Orleanu i w Paříži, odkudž potom negen po celé řjší franské, ale i do giných zemí se rozšířil. Počtu všech Francauzů we Francii, Belgii, Šweycářjch a ginde bydljčjch na ten čas udati nelze; také Negrowé na ostrowě Hayti již wůbec frančiny mezi sebau užjwagj.

Řeči Hišpanská i Portugalská gsau gako bližňata mezi dcerami latiny, gako dwoge nářečí téhož gazyku, genž skrze rozdělý státu, na dwau dvořjch kráľowských, rozdělňě vzděľány gsau. Také w Hišpanii w neystaršjch časjch giné nářečí, katalonské totiž, čili gak se tu nazjwá, limosinské, provençalnjmu we Francii podobné, mnohem dřjwe se vzděľalo, nežli kastilianské, genž teprw we XIII století we spisowný gazyk powýšeno bywši, od té doby wšecká ostatní nářečí w Hišpanii předstihlo, a nyní samogediné we spisjch i u vzdělců wůbec panuge. Co do libozwučnosti, přewyšuge tušjm řeč tato wšecky ostatní řeči nowoeuropeyské. Limosinské nářečí žige již gen w ustech prostého lidu w Katalonii, Valencii a na ostrowě Majorce; arragonské pak, genž také gen u lidu selského w Arragonii se zachowáwá, stogj u prostřed mezi limosinským a kastilianským. S giné strany pak gallicianské nářečí již wjce ku portugalčině nežli k

hišpančině se blížj. Hišpančina kastilianská nynj negen w Europě, ale zwláště w Americe rozšjřena gest, po wšech státjch a obcech, které někdy pod žezlo králů Hišpanských náležely.

Portugalčina také negen w Europě w Portugaljch, ale zwláště we Brasilii a w gihozápadnj Africe nynj panuge. Zachowala w sobě wjce látky starolatin-ské, nežli ostatnj sestry gegj; ale u wyslowenj wzdaluge se od latiny wjce nežli ony. Literatura obau národů, hišpanského totiž i portugalského, před časy mnohem utěšeněgi kwetla, nežli za našeho wěku.

W hornatinách vysoké Rhaetie we Šweycarsku, na pomezj Lombardie a Tyrolu, we Grisonii (Graubünden), zachowala se posawad asi u polowice obywatelstwa toho kantonu (40,000 dušj) řeč zwláštj grisonská (Rumonš, lungaig da l' aulta Rhaetia), genž ani se wlaštinau ani se frančinau se nesrownáwá, ale gako tyto, za dceru latiny (romana rustica) považowati se musj. Památky některé řeči této, psané před tisjiletjm, zachowaly se posawad w okolj onom, ačkoli wětšj gich částka we zbauřenj lidu, r. 1799 powtalém, ohněm zničena gest. Knihy grisonské, w nowěgšjch časjch tištěné, gsau téměř wšecky obsahu nábožného.

Také gazyk walaský gest dcerau latiny někdegšj, ačkoli se k němu mnoho slowančiny přimjsilo; dělj se pak we dwoge hlawnj nářečj, totižto dako-walaské we Walachii, Moldawě, Sedmihradsku, Uhrjch a t. d., a kuco-walaské, čili cincarské, w někdegšj Macedonii za Balkanem. W tomto gazyku teprw pozdě psáti se počalo a literatura gehu posawad welice chatrná gest. Walachů obogijho nářečj wjce než 4 mill. se počjtá.

Řekowé, národ co do vzdělanosti naukowé, umělecké a občanské, někdy přednj a neyslawněgšj, před wěky množstwj kragin moře středozemnjho gak w Europě, tak i w Asii a w Africe osadiwše, neyprw od Řj-

tnanů podmanění, potom pak od Slowanů, Arabů a zvláště Turků tak saužení gsau, že za našeho věku potomkové gich, na počet welice zmenšenj, (asi 4 mill. dušj), jen na jižnj částce půwodnjho polanostrowu swého a na přiležjících pomorjích se zachowali. Stará řečtina, gazyk co do skladu a vzdělanosti newyrownaný, již všude wynřela; nówá pak řečtina, stogjc asi w témže poměru ke ataré, gako nynějšj wlaština ke staré latinpě, teprw za našeho věku vzděláwati se počíná. Co se o původu a o přibuzenstwj starých Řeků, Pelasgů, Thraků a t. d. wykládá, poněwadž temné a negisté gest, zde opětowati nebudeme; lépe zagisté a náležitěgi zdá se býti, abychom ge za národ zvláštnj a půwodnj mezi Arcity pokládali, gehožto prwnj ode kmene swého oddělenj w předhistorickém věku se stalo.

Staré Thraky gmenowal Herodot (r. 444 před Kristem) národem po Indech neywětšjm, genžby prý nepřemožitedlnj byli, kdyby pod wládau gednoho panownjka stáli a swornosti mezi sebau šetřili; ale práwě tato neswornost gegich uwedla ge wčasně do záhuby, tak že národnost i gazyk swůg dokonce ztratili. Ke Thrakům počjtáni někdegšj Frygowé, Lydowé, Bythynowé, Karowé a g. w. w malé Asii; w Europě pak Kimmerowé, Taurowé, Dakowé, Getowé, Moesowé, Macedoni, Epiroti a g. w. Z gazyku thrackého nezachowalo se wjce než několik gmen historických osob a měst;*) a však i národ gedem w nynějšj Europě, nehogný a málo známý, zdá se býti pošlým od něho. Gsauť to tak nazwanj Albanesowé čili Arnauti w Turecké zemi, genž we swém gazyku sebe Škipy aneb Škipetary nazjwagj. W prawdě neznáme důvodu, pročbychom o původu gegich thrackém pochybowati měli, o kterémž

*) Charakterické formy thracké gsau w osobnjch gménách skončenj na -cetes, -ceta, w městských pak -issa, -essus, -assa, -dawa.

nám i položenj gegich zeměpisné, i historie, i gazyk sám dosti zřegmě swědčj. Škipowé takto počjtagj: 1 ni, 2 dy, 3 tre, 4 katre, 5 pes, 6 džašť, 7 štat, 8 tette, 9 nand, 10 tsiet, 100 čint, 1000 mije; giž to důkazů dosti, že ku kmenu areitskému náležej, a s Řeky, Latinjky, Slowany a t. d. příbuzni gsau. Literatury, ba vzdělanosti wůbec u nich geště žádné nenj; lid ten zdiwočilý, asi 600,000 dušj, gen pro zbraň a pro wálku žige.

Welikého národu Slowanského půwod z kmene areitského nikdy pochybný nebyl: ale historie gehu neystaršj teprw za našeho wěku pilněgi z rumu a z pljsně dobýwati se počjná. Z nowějšjch skaumánj aspoň to gisté gest, že starodáwnj genetičtj Sarmatowé, Illyrowé a Venedowé byli Slowané, a že národ Slowanský giž we wěku předhistorickém welikan částku východnj Europy lidmi swými osadil. Wyvrácenj řjše hunské a řjmské w V. stoletj dalo Slowanům, potud pokogným, příležitost, že i oni národem podmanitelským se stali, rozšřjce vládu swau od ustj řeky Labe až do Peloponnesu. Mnozj ginj národowé, gako potomkowé Hunnů, Awarů a Bulgarů, bydljce mezi Slowany, pozděgi poslowanili se; takž gazyk slowanský čistěgi zachowal půwodnj swůg ráz, nežli tělesná powaha Slowanů. Tento pak ráz tělesný p. Edwards obšjrně takto popisuje: „Podoba hlavy, patřjc na obličeg, bljžj se ke čtwerohranu, protože výška gegj málo wětšj nežli šjřka, téměř pak značně zploštěné a čelisti wodorowné gsau. Nos nenj tak dlouhý, gako dálka od gehu konce ke bradě; gest pak od kořene až ku konci téměř přjmný, to gest, bez ohybu patrného, kterýžto wšak, bylby čitedlný, lehaunce bylby poddutý, tak že na špiciby se maličko wypjnal; spodnj částka nosu gest trochu širšj, konec kulatý. Oči, trochu hlubšj, dokonale přjmočárně ležj; a když něco zwláštnjho do sebe magj, zdagj se býti menšj, nežliby celý rozměr hlavy žádal.

Obočj, málo husté, blížj se k očjm zvlášťe u kautku wnitřnjho, odkudž často šikmo wybjhá. Usta negsau wysedlá, ani rty tlusté, ale mnohem bližšj nosu nežli konce brady. K těmto znakům geště geden zvlášťaj a dosti rozšjřený se pogj, totižto nehognost brady, kromě wausú.“ *) Spatřugeť se tento charakter negen we Slowanech nyněgšjch, ale i wětšjm djlem we sewernjch Němejch, w Rakausjch pak a mezi Maďary welice hog-

*) Slowa geho gsau následugcj: „Le contour de la tête, vue de face, représente assez bien la figure d' un carré, parce que la hauteur dépasse peu la largeur, que le sommet est sensiblement aplati, et que la direction de la mâchoire est horizontale. Le nez est moins long que la distance de sa base au menton; il est presque droit à partir de sa depression à la racine, c' est à dire sans courbure décidée; mais, si elle était appréciable, elle serait légèrement concave, de manière que le bout tendrait à se relever; la partie inférieure est un peu large, et l' extrémité arrondie. Les yeux, un peu enfoncés, sont parfaitement sur la même ligne, et, lorsqu'ils ont un caractère particulier, ils sont plus petits que la proportion de la tête ne semblerait l' indiquer. Les sourcils peu fournis en sont très rapprochés, surtout à l' angle interne; ils se dirigent de là souvent obliquement en dehors. La bouche qui n' est pas saillante, et dont les lèvres ne sont pas épaisses, est beaucoup plus près du nez que du bout du menton. Un caractère singulier qui s'ajoute aux précédents et qui est très général, se fait remarquer dans leur peu de barbe, excepté à la lèvre supérieure.“ — Charakter starořjmských hlaw tentýž Edwards tak opisuge: „Le diamètre vertical est court, et par conséquent le visage large; comme le sommet du crâne est assez aplati et le bord inférieur de la mâchoire presque horizontal, le contour de la tête, vue de face, se rapproche beaucoup d' un véritable carré“ a t. d. — Německého rázu tento spiso-watel neljčil; o maďarském njže řeč bude. —

ně; což Edwardsowi za důkaz slaužj, že. ku př. weliká částka nynějšjch Maďarů gsau zmaďařilj potomci uher-
ských Slowanů. Podlé gazyku děl j se Slowané we tři
hlawnj wětwe: I) ruskau totiž, ku které kromě 1)
Rusů, čili Moskwanů, asi 35 mill. dušj, náležej také
2) Rusini, as 12 mill., a 3) Bolhaři, asi 2 mill.; II)
wětew illyrskau, ku kteréž se počjtaj 4) Srbowé
podunayštj, výše 4 mill. 5) Chorwati, nezcela 1 mil-
lion, a 6) Slowenci, asi 1. million w Illyrii a we
Štyrsku; III) wětew lechitskau, kamž 7) Čechy i
se Slowáky, asi 6½ mill. 8) Srby polabské, asi 200,000
dušj (w Lužicjch) a posléze 9) Poláky i s Kašuby,
výše 8 mill., počjtati můžeme. Počet tedy všech Slo-
wanů w Europě i w Asii činj asi 70 mill. dušj. O lite-
ratuře národů Slowanských, co do kwětu swého sobě
welice nerowných, zde slow šjřiti nebudeme.

Poslednj zvláštnj národ kmene areitského w Europě
gsau Letowé čili Litwinowé, kteréž některj spisowa-
telé neprávě za směsici z Germanů a ze Slowanů powsta-
lau pokládaj; gazyk zagisté gegich we swém půwodnjm
skladu od německého i od slowanského děl j se neméně
podstatně, nežli ginj gazykové kmene tohoto, ačkoli
pozděgi národ ten w obcowánj swém s nimi mnoho ně-
meckých a zvláště pak slowanských slow do sebe při-
gal. K Letům náleželi také starodáwnj Prusowé,
gichžto řeč giž před stoletjmi wymřela. Za našeho wě-
ku počjtá se potomků národu tohoto, Litwjnů totiž a
a Lotyšů, w ruské a w pruské řjši asi 2 milliony dušj.
Slova litwinská počtů nižšjch gsau: 1 wienas, 2 du, dwi,
3 trys, 4 ketury, 5 penki, 6 šeši, 7 septyni, 8 aštūni,
9 dewyni, 10 déšimti. Literatura národu tohoto, nehog-
ného a we dwoge nářečj, litwinské totiž čili žmudské,
a lotycké rozděleného, podnes zkwetati nemůže.

(Ostatek budaucně.)

2.

Den w Kocaurkowě.

Od Jaroslawa Langeru.

(Ostatek, wiz swaz. I. b. r.)

§. 12. Geště několikero soch. Přjdawek o božských mrzdcich. Litina z českých hutí.

Iwedl mne pan Wšewěd dále, a dj: Sem se pane podjweyte, na tuto sochu; zdáť se býti gedna z neyznamenitějšich.

Co ge to za sochu? ptám se gá. I gal se pan Wšewěd mluwiti takto: Ge to socha Udatnosti. Kdosi nám gi teprw letos poslal do našeho museum, aniž pak wjme odekud. Gakby se zdálo, ge to djlo nowé; pochopiti ale nemohu, proč neznámý umělec, kterýžto gi wytesal, od starého i obyčegného wyobrazenj se uchýliw, gak widjte, na bugném koni diwoce letjcej gi wyhotowil.

I wrtěl sem hlawau, a djm: Wěru pōdiwné gest to. Widěl sem giž sice soch mnoho, genž sau představowaly Udatnost, ale každá stála neohroženě na pewné půdě, gsauc ozbrojena štitem trpěliwosti i mečem, a na slaup stálosti se opjragjc.

Mluwě o štitu, pozdwihl sem oči swých, a widěl sem, že socha tato Udatnosti bez uzdy gako na koni letjce, také gakýsito štit w ruce drží s něgakým nápi-

sem. Chtěl sem čjsti. Že ale vysoko seděla, a gá kdykoli se mi zachce, bohužel, krátkozraký gsem, newiděl sem ničehož. I wyňal sem breyle swé, a čtu na štjťě năpis tento: „Městwo nieboiaźliwe w przeciwnościach i smiale, mieczem swiętym odgania nieprzyiaciōł oyczyzny.“

Proč ste se opět a tak pagednau zamyslił? tázal se pan Wšewěd. I djm gemu: Newjm ani sám. Diwno mi toliko, že panj Udatnost tak neohroženě na swém komoni sedj, gakoby gezdjwala giž odgakžiwa: a přes každý to widj, že ge posud gen přjliš nezkušená gezd-kyně, siceby doma byla nezapomenula uzdy.

I dj pan Wšewěd: Wida, wida; tohoť sem si ani nepowšimnul, že uzdy nemá na swém koni. Nenjliž to pane k smjchu?

K smjchu, wěru! odpověděl sem, a nutě pana Wšewěda dále, setřel sem s twáře swé tagnau slzu.

Když pak sme několik asi kroků postaupili, obrátil sem gešťě gednau obljčeg swůg na tu pěknau sochu. Wšecko na nj bylo výborně utwořeno, každý aud byl pln krásy, každá žjla, gakoby nj krew živě praudila; wšecko podařilé, — až na oči. Gak ge to gen možná, myslil sem w duchu, aby umělec, gehož výbornost na celé soše se vyskytuge, na oči tak málo pilnosti byl obětowal? I nemožno mi ginak, než domejšleti se, že kamennjk Udatnost tuto naschwál giž wytesal s otewřenýma očima sice, ale slepau; přestal sem ale pochybowati docela, wida také, že i gegj kůň, gehožto swobodný let wšak umělcowi se nade wšecko podařil, že i tento gegj kůň gest gednooký.

* * *

Nynj následowalo mnoho soch, genžto se zdály býti gešťě ze zlatého věku; neboť starožitnost gegich bylať patrná. Socha Ochotnosti byla z pěkného

gádra wytesána, w podobě sljčné děwy. Oko bylote žiwostj naplněno. W gédné ruce držela roh hognosti, a we druhé zlatý kljč; ale postawa gegj zdála se mi trošku malau býti. Gá zpozdílec! — gá nawykl, kdykoli potkám děwu hezkau, pohljžeti do očj, a nikoli na nohy. Pohledna dolů, teď teprwa widěl sem, proč se mi Ochotnost maličkau býti zdála. Ubohá! — gegj okřjdlané nohy ležely zuráženy podle nj.

Dále za sochau Ochotnosti ležela překocená socha gakási; gak se podobalo, bylatěto Učenost. I tate giž mnoho počtala wěkůw, nebo takměř docela mechem byla zarostlá. Gegj ruce byly sau ulomeny. Staloli se to naschwál, tedy se tjm chtělo snad pošeptati, buď že Učenost ráda sobě zalenošj, buď že musj robiti, až si ruce wyláme. Gáť ale domnjwám se, že gi nezbednjci, widauce gi wystawenu kdesi na odiw, kygem klepali přes prsty tak dlauho, až gj ruce urazili. I hlawa gj scházela. Djwage se po zemi, nenalezl sem ničehož. Zdali této Učenosti také hlavu někdo urazil, neboli gi samochtjc, když gi nesli do museum, někde na cestě ztratila, aneboli se giž dokonce pode dlátkem bez hlawy narodila, kdo to rozhodne?

Kromě těchto soch stálo a leželo gich tam geště weliké množstwj, každá gakausi enost národnj wypo-
dobňugjc; ale všecko bohužel to bylo rozrucháno. Tu otlučená Upřjmnost, z českého mramoru. Tam w kautě stála socha Wzdělanosti, nohama wzchůru. Tu ležel nachýlen a zaprášen Hostiwjt, gak se zdálo, geště z pohanských wěků. Socha Wjry podpj-
rala se na sochu Mudrctwj, a tato opět na sochu Newěry, — myslil sem, že se mi to všecko před očima skácj. Pod lawicj wálelo se zašpiněné robě, snad staročeský Milek; také i geho křjdelka byly uraženy! —

O zlatj wěkowé, dáwno uplynulj! Blaženj dědowé, genžto ste sochy tyto hotowili; blaženj i wy, genžto ste widěli tyto cnosti geště w plné krásotě swé! — gá tu newidjm ničehož, než smutnau památku. Bohyněmi ste ge gmenowali! — zde ležegj, ubohé. Gako bohyně z hlubokosti wěkůw od wás byly wyšly, a k nám přišly gako mrzákowé.

Odcházegě z tohoto smutného mjsta, uwiděl sem na kamnech sochu maličkau, genž se mi zdála býti trpasljkem, anebo něgakým bužkem.

Co wyznašenáwá tato podobička? ptám se pana Wšewěda. I řekl on: Tato litina z českých hutj, co stogj na kamnech? Wlastenectwj gest to. — Ge wám to podiwné klauče! gehó břjško ge duté, a w něm se nacházj gakýsi mechanický strog, genž tropj kauzly, že ge to až k wjře nepodobno; nebo, gak mjlo se w kamnech pod fiğurkau topiti počne, wyluzuge teplota zhrdla gehó podiwné zwuky, a fiğurka počne zpjwati, howořiti, a pohybowati se welmi čile. Kdykoli býwám dobré chuti, a nawštjwjli mne hosté, dám zato-piti, a klauček zpjwá. Ubýwánjm teplosti, slábne spolu gehó hlas. Zhasneli w peci, fiğurka oněmj.

Wlastenectwj! zwolal sem, a newrle kwapil sem z pokoge toho. Pan Wšewěd mne powolně následowal, hlawau wrtě.

f. 13. Wycpanj kohauti. Artikul o nich z kocaurské kroniky, kterýžto žádně žiwé duši, ani zdarma, ani za penjze dedikowati nerdějme.

Wstaupili sme do pokoge podlegšjho. Zde bylo widěti mnoho dlahých stolů, na nichžto wystaweno bylo celé hegnó kohautů, a to w neyrozmanitěgšjch postawách, ačkoli všickni stáli gaksi trochn pyšně. I djm gá: Powěztež mi pane, gacj to gsau kohauti?

A pan Wšewěd, gaksi wysoce učeně mí do oěj pohljžege, wece: Tito kohauti, kteříž se wám zdagj býti wycpanými kohauty, gsau wycpanj kohauti; — ač bych to před ginými, kromě wás, řjci wěru nesměl.

A proč to? prosjm pane Wšewěde, powjdeyte! žádal sem ho zwědawě, on pak dj: Zachowala se powěst o nich gakási, kteráž w Kocaurkowě u weliké gest wážnosti, neboť se tu každý domnjwá, že sau to oni zkohautěj rytjřowě, o nichžto náš kronikář zmjnkuj činj, gemuž se tu wjce wěřj než pjsmu swatému; a že o rytjři se nesmj swobodně promluwiti ani tehdy, když se dopuštěnjm božjm zkohautj, toť beztoho wjte.

I přinesl kroniku, a ukázaw mi, odkud začjti mám, řekl gest: Čtěte pane. Gá pak, nastrčiw opět breyle ná nos, gal sem se čjsti takto:

I stáše pak se w roku onom, genž slowe rok někdegj, že zástup rytieřow udatných nawracowáše se do slawněho města, kteréž slowe Kocaurkow. A když pod wečer k lesu přigedechu malému, který gest a roste za bránú kočičj, tu ge cikánka potkáše, a takto k těm pánóm rytieřóm promluwjše: „Wjtám wás, wy páni a wy rytieři! každý z wás ge krásen gako gawor, a silen gako statečný dub: ale žádnen z wás neblažj gako gawor stjnem swým, a žádnen z wás neohráníe před zlým wětrem a ligawcem, gako starowěký dub chráníe nás cikány!“

I diwěchu se rytieřowé této smělé řeči, a cikánku proklináchu i ubjchu. Ale cikánka řečeše: „Prawdu mluwich, páni rytieřowé! neprokljnayte, leč poslúchayte: Wy dwa naypředněgšie o děwu hezkú spolu bogowasta; wy dwa předněgšie pro hrodu země mlatista se; wy zadněgšie dwa pro slowo oči sobě wyškřábasta; a wy nayzadněgšie newěduce proč, lidi wraždista. Pro prawdu žádnen z wás nebogowáše, leč pro prawdu mne každý nynie bičbwati chtěše.“

I tu rytieřowé rozzlobjchu se, a meče ostré wytasjchu, a každý na cikánku běžeše, a gi rozsekaťi chtěše. Tu ona cikánka wystúpjše na pařez vysok, a takto ge hněwno prokljnaše: „Bohdayž ste se všickni zkohútili!“

A hle! — ti rytieřowé zkohútěchu; a koliko dřjw bieše rytjřów, tolikož nynie bieše tu kohútków. Gegich helma w řebienek se proměnjša; gegich pláště gako křjdra dolów gim wisěchu, a ostruhy na památku až do smrti těm kohútkóm zuostáchu,

I diwěchu se tomu všickni člowěkowé žiwi, a mrtew žáden; a ti kohútkowé přec i potom po rytieřsku sobě počjnáchu, a často o zrnečko malé se rwáchu, a o slepičj přjzeň bogowáchu, a ne mečema, ale ostrýmato zobáčkoma udatně se klobáchu.

A co se toto stáše, od té doby mnohým rytieřóm bogowánj způsob takowý se zaljbjše; a proto nynie mnohý rytieř rád udatně hubú tluče, a mečem žáden. —

Nynj se mne tázal pan Wšewěd, gak se mi smyšlenky podobné ljbj, gá pak: „Rád čjtám i poslouchám lež, genž wykwete z kmene prawdy,“ řekl sem.

§. 14. Artikulek o Prawdě, obětowan všem mladým Čechům, kteřj negsau zamilowanj.

I mluwil sem na to dále: Gak widěti z artikule o breyljch králowských, i z tohoto mjsta, kocaurkowský kronikář rád wždycky negakau prawdu do takowěto lži aumyslně zaobaluge; nebo před Prawdau se zawjragj všude wrata, a chceliž tato nebešťanka mezi lidi, musj se do chatrněho oděwu Lži westrogiti. My lidé gi poznáme i w tomto přestrogenj, a milugeme gi

A pročbychom se gj nemohli podjwati do očj, a prohljdnauti gi sobě w gegj nebeské kráse? ptá se pa

Wšewěd. Gá pak řekl: Gest přjliš nebeská. Kdyby se dala Prawda s něčjm přirownati, řekl bych, že gest ona slunce všech sluncej. Rád člowěk widj, když slunce powygde na modré hory! Lesy s pozlacenými wrcholky, skwělé báně wěžatých měst, rosau operlené lučiny, a tisjzero krásot mihá se nám w čarowné lj-beznosti před očima! O gakáto pane rozkoš, časné ráno seděti whági a djwati se s kopce do udolj, když slunce za druhými horami vycházj! Onoť na wše mjsta w rozmanitých proměnách rozléwá swé duhowé barwy, a wlhká přjroda blažj oko lidské zelenostj swau. I na slunce rádi se podjwáme mžikem.

Tak zahřjwá, tak blažj a okauzluge nás také Prawda. Kdo se gj ale chce neustále do očj djwati, ten se djwá do očj slunci. Twůrkyně swětla nás oslepi.

Gá však se domnjwám, dj pan Wšewěd, že se prawda w oděwu lžiwém stane směšnau, a ztratje takto božakau wážnost u lidj, málo w nás potom půsebj.

Naopak pane! odpověděi sem. Onať sobě takto zj-ská naši důwěru. My se gj potom méně obdiwugeme, ale gi wjce milugeme. Tak sedlák obdiwuge se knjžeti swému, widjli ho we zlaté řje. Kdyby se mu ale knjže oblekl do šatů sešských, dalby se on sedláček do smjchu, ale těšiloby ho to. I protož musj Prawda s námi zpjwati, s námi při žbáunku žwastati, s námi o masopustě reydowati; od skotačilky takowé dáme si wšelico řjei, gako od hezké djwky beze hněwu to smášjme, když sedje ona podlé nás, a košiličku nebo karkulku na kwap šigje, nás gakoby nechtje gehličkau bodá. Gak se gmenuge? na to málo dbáme. Geli bo-dalka tato stwořenj hezké, přisegaháme u všech milků, že i gméno gegj pěkné gest, byřby ho třeba ani w ka-lendářu nebylo, gako gest na příklad gméno Satýrka,

kteřež pomluwný swět skutečně djwkám takowým dá-
wati uwykl. Pohněwáli nás trošku, a wyčteli nám —
gak řjkáme — wšelicosi a gárku i tentono — zaškare-
djme se, ale nehněwáme se. Nebo giž gi známe, tu
čtweračku, a wjme, že nás opět hubičkau udobřj, byt-
by to bylo i takowau, kteraůž my wenkowštj gmenu-
geme štjpanau.

Gen o hubičkách nic! prosjm wás pro wšecko, co
wám swatého, genom nic o hubičkách! dj pan Wšewěd
sepna ruce ke mně. Newjm wěru sám ani proč, že sly-
še mluwiti o nich, wždy gakási mdloba na mne přigde,
a giž mnohokráte se mi přihodilo, že sem při takowé
řeči stoge usnul. Powedu wás po niti ku klubjčku, totiž
ku Prawdě welžiwém oděwu. Ač wám odpjrati nechci,
přec wyznati se wám musjm, že si nezakládám mnoho
na takowém přewlékánj a přestrogowánj. Když spiso-
watel strogj swau bohyni, totiž Prawdu, za maškaru do
bálu, snažj se, aby tak snadno od zwědawých hostů
poznána nebyla; nebo, čjm déle ge neznáma všem, a
čjm méně hádanj hostůw k uhodnutj se bljžj, tjm wjce
potom gsauc poznána, potěšenj způsobj. Ale gak těžko
gest, přistrogiti Prawdu-tak! Obyčegně stává se, že gi
obleknem — až k nepoznánj. Prawda se gako maškara
wyskytne, a gako maškara z bálu odegde.

Owšem, řekl sem gá, newábjlj pozornost hostů na
sebe tjm, což gi wyznamenává. Maškary sobě málo kdo
powšjmne, newidjlj anebo nedomnjwáli se w nj něčeho
lepšjho, než pauhé maškary. Pěkněli ale tancuge, wti-
pněli zwědawým panáčkům odpowjdá, nespustj gi žá-
dný s očj, a rád se dá za nos woditi. On hádá, a rád
hádá, kdoby to asi byl, i těšj ho takowáto hra, aniž
lituge času, kterýžto stráwil hádánjm, kdyby i neuhodl.

Odpusťtež pane Wšewěde, že sem se stal tak wý-
mluwným, — přišla woda na můg mleynek; nebo i mne
se slowa tato týkagj, a snad wjce nežli ostatnjch, geli-

kož gsem také exemplár nesrozumitelného spisowatele, a k tomu geště na špatném trochu papjru. Mnozij nám spisowatelům wytykagj, že zatměle pjšeme. Tomu neodpjrám, nebo sem to činil s aumyslem; a co činjm aumyslně, za to se gak žiw nehanbjm, bytbych i pochybil.

Gať ale sobě mysljm, že se čas přjgemněgi a užitečněgi stráwj, gestli že geg obětugeme vyhledáwánj prawého smyslu, kterýžto spisowatel buď do okauzlejších mračen a pár, buď do šprymu a smjchu zahalil, než rozbjránjm něgaké bjdné „hádanky.“ Hledánj zakryté prawdy dáwa potrawu celému duchu, rozbjránj pohádky toliko suchému wtipu; tam nalezne člowěk prawdu, zde — prawé slowjčko; tam duši, zde — tělo, složené z několika pjsmen. Tam se s neznámým poznáme, zde se toliko diwjme, gak neznámý onen se gmenuge.

Nemysletež ale pane Wšewěde, že slowy těmito wognu všem pohádkám wypowjdam; toliko ljto gest mi toho, že tolik mladých Čechů sobě věčně s pohádkami hrage, a když někde w českém spisu na zatmělé mjsto někdo z nich přigde, knihau powrhne. Hreymež si s pohádkami, šarádami, a gak se ty všecky pletky gmenugj, po nichž mladjkowé naši nynj wjce bažj, než w dwanaćtém stoletj češtj rytjřowé po hezkých děwách. Ale nezapomjneymež, prosjm, že hádanj takowá gsau toliko školau, w njžto wtip swůg ostřjme a cwičjme, abychom čtauce knihy, prawý smysl slow i wygadřenj vyhledáwati uměli. Owšem nesmjme sobě wywoliti za wzor slečnu z dewatenáćtého stoletj, která co žiwa ani minutu neobětowala zatmělegšjm mjstům, bytby to bylo i w románu od welikého Neznámého, ač dobře wjme, že naše slečny celý žiwot pauze gen pohádkami tráwj. Ostatně málo dbám na hanu nedospělůw, etupjcjch nesrozumitelnost spisů nowočeských, gsa přesvědčen, že od té doby, co sme Čechowé počali zatměle psáti, přestali sme zatměle mysliti. —

Co sem takto mluvil, uviděl sem, že si pan Wšewěd ruku na usta wložil, gako to asi dělāwagj diwadelnj hercowé, když gich proti wůli překwapj zjwnutj. I řekl sem: Pane Wšewěde, wedtež mne dále, nebo sem domlel.

§. 15. Panna alabastrowá. Famfrnoch, kocaurkowský filosof. Geho žiwotopis, a základnj sady učenj gehu.

I wešli sme nynj do malého pokogjka, u prostřed něhož postawena byla gakási panna z alabastru. Byla pak welmi pěkně utwořena, tak sice, že kdokoli z nás, páni milj, by gi uviděl, i hnedby se do nj zamilowal.

Co ge to za sochu? ptám se pana Wšewěda.

Gak se gmenuge, newjm; odpověděl on. My gi nazjwáme wůbec pannau alabastrowau, a gest to býwalá milenka kocaurkowského filosofa, genž alowe Filau Famfrnoch.

Powjdayte mi něco o vašem Famfrnochu, prosil sem ho, a on powjdal. Obsah všeho toho, co mi o kocaurkowském mudrci pan Wšewěd nynj wyprawowal, a pozděgi pak we wzláštnjm listu do Prahy psal, byl asi tento:

Z počátku měl každý muže tohoto za půl blázna; nedlauhoť ale na to roznesla se powěst o maudrosti gehu daleko široko, a ze všech stran sbjhal se lidé k němu, aby ho poznali.

Gednoho dne i pan Wšewěd k němu putowal na paušť; seděl na pařezu před geskynj swau, w njžto se tato socha alabastrowá nacházela, a zástup obywatelš kocaurkowských seděli a leželi okolo něho, a poslouchali ho. Pan měšťanosta a kocaurkowštj radnj páni lehli sobě na tráwnjk; kocaurkowské dámy však seděly sau na stolicjch, kteréž s sebau na paušť přinesly, gako to dělāwagj, když nawštāwugj diwadlo.

Maudrý Famfrnoch, wida že howořenj radnjch pá-
nů a panj ku konei neschyluge, zwolal gest: Meine
Herren und Damen! ich bitte mir Stille aus. I tu se
ohlížel geđen po druhém, neboť němčině chwála bohu
žádný z nich nerozuměl; kromě panj primátorky. Po-
wstanauc ona gaksi pyěně; a opowrženě na radnj panj
pohlýžegjř, kteréž nikde z mláďi gake panj primátorka
na owiku nebyly, a tudjž slowam maudréhe Famfrno-
cha rozuměti nemohly, — wzala stolici swau, a poklo-
niwši se welmi zdwořile, obětowala gi Famfrnochowi,
i welewzdělaně ač trochu křiwě huba pozakrautjc, ře-
kla: Ihro Gnaden Herr Philosoph! offerire ich da mei-
nigē Stille. I wyswětlil gj maudrý Famfrnoch slowa
swá, a dj, že Stille se negmenuge na česko stolice, ale
pokoj nebo tichost. Ona však nemohla pochopiti, proč
se Stille negmenuge stolice. Náš filosof byl u welikém
rozpaku, newěda, gakby gj na gegj neustalé proč odpo-
wjdati mět, a konečně řekl, že ge to wěc welmi tmawá,
kterěž on sice gakožto filosof rozuměti musj, ale žen-
ským že se s tjm newěřj. Panj primátorka však my-
slila, že to musil býti welmi sprostý člowjčak, kdo tu
českau řeč wymyslił, protože nazjwagj se po česku wše-
cky wěci tak klaupě; a že kdyby se ho byl někdo zeptal,
proč se gmenuge Stille ticho, odpovědjti by neuměl.

I dj Famfrnoch: Odpowjm za něho; Stille se gme-
nuge preto tichost, poněwadž co Němec slowem Stille
wygáďřiti chce, my Čechowé to zgěwugeme slowem
tichost.

Ale proč? totiž: proč opět Čechowé tichost nazj-
wagj tichostj? ptala se gaksi wtipně panj primátorka.

Famfrnoch se zamyslił. Panj primátorka však
gaksi wjtěžně ušklebla se, a dj: A proč krásu gmenugj
krásau? wtip zase wtipem, a klaupost opět klaupostj?
a tak dále.

Ale pan Famfrnoch brzo sebral ducha swého, a řekl gest: Proto že ge každá tichost a pokognost něco tichého a pokogného, každý wtip něco wtipného, ale také každá hlaupost něco hlaupého, a tak dále. Dixi.

I rozhněwala se panj přímátorka, a newrle chopiwši stolici swau, odebrala se pyšně od filosofa na pařezu sedjcjho, a posadila se mezi radnj panje: „To ste mu dala!“ šeptaly gj ženské ze všech stran do ušj; ale nenj podwodněgšjho echa na swětě, gako gest ono, kteréž se dlauho odrážj na hranách ohlažených srdce lidského, a konečně se zgewj usty ženskými; nebo ženské, když chtěgj někoho pohaněti, pustj se do chwálenj.

Nynj ale maudrý Famfrnoch whodil nohu přes koleno, a založiw ruce swé, gal se mluwit k zástupům:

Co ste přišli widěti? muže na pařezu sedjcjho? Co ste přišli slyšeti? slowa, kteréž byste gednjm uchem lapali, a druhým pauštěli? Gá ale prawjm wám: Kdo se ženy neodřekne, nedogde blaženosti na zemi této.

Po slowjch těchto powstala mezi ženskými weliká sensacj; maudrý Famfrnoch se ale obrátil k zástupu mužskému, a mluwil dále.

Neymilegšj křesťané! Nemysletež sobě, že mluwjim věci, kteréžby se s lidským rozumem nesrownávaly. Daufám, že brzyčko o prawdě této sadj sami sebe přesvědčjte, a poznáte, že ona ge základ weškeré maudrosti, kteréž duch lidský postihnauti může, i protož wolám po druhé a po třetj: Kdo se ženy neodřekne, nedogde blaženosti na zemi této; a gelikož gest země tato školau, w njžto se cwičjme pro onen swět, tudjž také, kdo se ženy neodřekne, nedowede býti blaženým na onom swětě.

Že ale w celé této sadě ge slowo žena nad ostatnj důležitěgšj, slowo, od něhož naše blaženost anebo neblaženost záwisj, pátrati musjme, co slowo žena w

sobě obzahuje. I ptám se všech nagednau: Co gest to ženská? wy pak mi geden po druhém odpowjdecky. Wy pane primátore, gakožto pastýř tohoto wám od boha swěřeného stáda, učintež počátek, gako wždy gindy.

„Ženská gest neyprwnějšj paragraf w knize podwodu,“ řekl měšťanosta. „A neyposlednějšj paragraf w knize mlčenliwosti,“ dj podle něho seděj rada, a ohlžegjce se do zadu, zdali gegich panj gich neslyšely, drkli do sebe mocnými čely, gako dwa šlechetnj berani, když se chtj porážeti. I poadsedli od sebe maličko, a geden druhému se klonil; pak ale každý Wyattl swau skřínku s tabákem, a poobrátil se, geden na prawo a druhý na lewo, šnupagjce na hlas, a pošeptu se prokljugjce.

Slyšjce pak ostatnj mužštj, gak swobodně tyto dvě, neyślawnějšj hlawy kocaurské swąg usudek pronášegj nad pokolenjm ženským, dodali sobě smělésti, a neostýchali se také smýšlenj swé podati u weřegnost.

„Ženská ge tak nazwaný stálý aurok, který hospodáře často z hoďného statku wyžene!“ řekl pan důchodnj.

Teď powstal šwec, gamuž si pan důchodnj obyčegně dáwá sprawowati střewjce swé, a z té přičiny sám osobně geg nawštěwował, nebo neměl wjce noh ani wjce střewjcu, než obogjho dvě. I dj šwec: „Ženská ge bota, kteráž se wolně obauwá, ale těžce zauwá.“

„Spjšebych myslil, že ge ženská basa!“ zwolal hudebnjk starý, kteryžto každau neděli na kruchtě ke cti a chwále božj, ač byl giž stářjm trošku nahluchlý; na welikánském pětistruništi skřipal.

„A kdo neumj dobře hráti, ten gi darmo smyčcem hladj; ona wrčj gen a bručj samau disharmonii!“ doložil kocaurský hauslista, genž podle něho stál.

„Ženskú ge wěčná abeceda, kteru se denně znáti uťjme; ale za slabikanta dospěge málo který muž, za čtenáře žádný!“ prawil pan učitel.

„Ženská gest ostrá břitwa, kteráž nám kapsu ho-
lj!“ zwolal pan doktor.

„Gábych myslil, že gest ženská prášek pro pce-
nj!“ dj gehu uřednjk.

Recte dixisti! dj mistr; mnohý muž, kdyby si ženských méně wšjmal, nemělbý giž kapsu od břitwy pětiprsté a hlavu od potu tak holau, gako gi má.

Ačkoli ženské giž při počátku kned šprymy swých mužů trochu za neslušné uzaaly, přeč až po tuto dobu chowaly se tiše. Nynj ale rozpálila se panj primátor-
ka, a hlasitě zwolala: Co to ten mastičkář žwe? my že gsine břitwy? my prášky pro pocenj? A kdybychom i byly coš takowěho, tedyby aspoň on mlčeti měl, a pomyslit, že těmi slowy netořiko nás, ale spolu také swé řemeslo tupj a hanj!

Dobře ste se wygádřila, Milost panj, dj pan Wa-
šaurek, wyhlášený ōkonóm. Čo basa, bota, břitwa, prášek? Nikoli! Wšecky ženské gsau brambory, z kte-
rých se dagj dělati knedljky, nimiž se giž mnoho muž-
ských podáwilo; z kterých se dá dělati škrob, njmžto stálost mužská utužena býwá. Také prý se z nich dá dělati syrob a cukr, což ale málo kdo posud umj.

Ba prawě, že to málo kdo umj! zwolal šenkýř od
zlaté myšky. A proto sem také giž dávno řjkal, že
gest každá ženská čep od sudu hořkosti a kyselosti.

Ba gest ona chléb náš wezdegšj! zwolal pekař; s
tjm gediným rozdjem, že chléb sytj a ženská trájw.

Gábych myslil, ženská že gest koljbka! dj truhlář;
kteráž... I zakoktal se ubohý truhlářjk, a newěděl,
gakby měl mluwiti dále, nebo wystřelil dřjwe, než
namjřil.

Nynj powstal tabáčník, geděn z neybohatých Kocaurkowani, a zwolal gest: Milj páni! ženská nie giné-
ho menj, nežli čemeřice. Nebo čemerka přiwede pry
blázna, a žena bláznivého člověka k rozumu. Časné
ljbánj, tak gako časné šňupánj zemdlj mladým lidem pa-
mět i rozpm, a nadělá z nich samých půlbláznů.

Slyše tato slowa tabáčníkowa, osemělil se i kramář
kocaurkowský, a, dj: k mudrcowi na pařezu sedjejmú:
Wšecky ženské gsau šamrdy, kteréž se nám na tu stran-
nu točj, dokud gim gen sja stačj, na kterau nimi s po-
čátku zatočjme. Kdo se tedy oženj, musj dáti pozor,
gakby bylo neylépe, aby se mu žena točila až do smar-
ti, a dle toho musj nj na tu aneho na tu stranu hned po
swatbě zatočiti!

Proto také všecky ženské rády tančuj, že gsau
šamrdy! doložil kocaurkowský, kostelnj, gegž pan farář
wšedy pošlať, kamž nemohl pro dna sám, aby na mjať
něho na tanečnjky horlil.

Kostelnjkowa řeč dodala chuti warhanjkowi, genž
dj: Ženská gest bjlá nota, wždycky bez odrážky, někdy
a křijčkem a s puntjčkem. Kdo nerozumj hudbě a ne-
zná taktu, špatně gi wezme, a špatně gi wydržj, i způ-
sobj si melihozruk a zmatek w časoměře celého ži-
wota!

A proto se také ženské nerády dagj wázati, že
bjlé noty gsau; doložil gahn wtipný nčedlnj, kterýž-
to, ač na kruchtě gen měchy šlapáwal, přec trašku tak-
tu a notám rozuměl.

Teď powstal pan kapelmistr kocaurkowského di-
wadla, a, dj: „Newěsta gest overtura stawu manžel-
ského. Mnohý chodj do diwadla poslauchati zdlauha-
wau overturu, genom — k wůli overtuře.“ Čhtěl mlu-
witi dále; ale ředitel diwadla tahal geg po zadu za
fracici a nutil k sednutj řka: Nelžete pak tak do wě-
tru, pane.

Pozorowaw to ale měšťan geden, kterýž welmi často nawštěwowal diwadlo; zastal se o pana kapelmistra, a dj: To nenj lhanj do wětru, pane řediteli! on mluwil prawdu. Wšecky newěsty a wšecky overtuřy gsau bludičky, kteréž nás swým kauzelným leskem za nos wodj, a zawedše nechagj nás po kolena, někdy i po krk w blátě, wzdychati aneb zjwatizowati.

I dj pan ředitel: O newěstách tu nenj řeči; zde se mluwj o ženských wůbec. Když ste se tak giž do díšputu dal, řekněte medle, co gest žena? Anebo; poněwadž ste posud neženatý; a tudjž o ženách žádné prawé zkušenosti nabyti ste nemohl; řekněte nám, co gest panna?

„Flašinetl!“ wskočil gim do řeči žebrák s kolowrátkem na zádech, kterýž byl hned za nimi stál a ge poslauchal, neboť myslil, že gest mezi swými. „Onať sobě přiwlastnj wšecko, co gest w modě,“ dj dále žebrawý stareček, „a o tom howořj od pondělka do pondělka. Stará panna — ge starý flašinetl; ona i on kašlagj nám zamilované pjsničky geště z mladých let.“

A co wy saudjte o ženských? tázal se mudrc na pařezu sedjci kohosi, genž byl teprw nedáwno z Francauz do Kocaurkowa přigel, a gakožto translátor spolu swůg národ tam representowal. „Ženská nic giněho nenj, než francauzská řeč!“ dj translátor. „Obě nalézagj w celém swětě přjzniwců“ —

„A obě toho nezasluhugj!“ odpověděl mudrc.

„Kromě toho, milugj obě wjce wýminky než reğule!“ řekl opět Francauz.

I těšily slowa tyto mudrce, neboť se domnjwal, že tjm welikau přewahu swému učenj zjseká; když se takto dokáže, že i we Francauzjch ženské pokolenj gest pauze na zkázu wšech reğul, a tudjž wšeho pořádku občanského.

Wida pak zádu geště mužského, kterýž neustále hubu špulil, gakoby také rád něco promluwil, zwolal mudrc: „Gen wen s tjm!“ A byltě to wozatag, kterýž geda okolo, a wida tu zástup lidj, nechal koně s těžkým wozem na silnici, a pospjchal sem, aby uwiděl co se tu děge, a mohl pak něco saupřežnjkům a druhům swým na hospodě powjdati. I zwolal on: Ženská ge uzda mužské swobody. Ba ani ne, ale chomaut! Ano, chomaut ge, který musjme tak dlauho na krku nositi, dokud nespráchniwj, aneb dokud sami duši newydech-neme. Chomaut? tenť bychom páni milj! unesli bez weliké těžkosti; ale od chomautů wisj postranky, a na nich ge zawěšen welikánský wůz s těžkým nákladem.

Slyšjce ženské tato urážliwá slowa, počaly sa u hlasitě reptati, on pak zwolal: Wjm, co mluwj, aniž pak se koho bogjm; neboť kdo prawdu hágj, nesmj býti bázwliw; a protož wolám znowa: Wšecky ženy gsau chomauty!

Mudrc na pařezu sedjcj radowal se z řeči této, a keychal welmi hlasitě. Toto keychnutj ale zástup dām kocaurských wjce zamrzelo, nežli wšecky ony řeči, neboť to bylo potvrzenj prawdy, a prawda keychnu-tjm potvrzená nedá se giž nigakž wywrátiti. I srotily se, a šeptaly dlauho mezi sebau. Potom ale táhly pohromadě domů, a chystaly sa mužům zaslaužilý trest.

Nynj powstal maudrý Famfrnoch, a gal se mlu-witi k zástupu: Z těchto swědectwj dosti patrno, roz-milj křesťané, že gest ženská pramen všeho zlého, a překážkau našj časné i wěčné blaženosti. Šperky dle neynowěgšj mody každá ženská nade wšhecko miluge, w swé šaty se neyweyš důwěřuge, od swých šatů ney-wjce daufá. Mladá sobě sladkým kafjčkem usta nasla-zuge, a někdy ani newjme k wůli komu. Stará sobě gazýček něčjm ostrým a mokrým brausj, aby dobře mlel. Kdyby nastaly někdegšj časy, když prý se lidé

dopuštěnjm božjm we zwjřata proměňowali, newjm, gestliby bylo možné za našich dnů z některé udělati hrdličku. Ale w kočkyby se bez weliké nesnáze proměnit daly; nebo ženské a kočky magj welmi podobné vlastnosti, a to w takowé mјře, že se giž wjce než dwa tisjce let učenj muži o to hádagj, zdali se ženské od koček, anebo kočky od ženských mlsati naučily. Že uměgj ženské lépe chytati swobodné chasnjky, než kočky ptáky, a že se tudjž kočky tomu řemeslu od ženských učiti musjwaly a musegj, gest owšem giž rozhodnuto a wůbec powědomo.

Kromě toho, ačkoli gména ženská w kalendáři lihégi a lahodněgi znj, přec málo lahody nám do stawu manželského přinesau; ženské by ani neměly mјti žádná vlastnj gména, ale každá by se měla zvláště w zamilowaných psanjkách podpisowati: „sem a zůstanu wěčně u wšj šetrnosti Wám s tělem i dušj nakloněná Nestálost.“

I nenjliž tomu tak? opteyte se genom těch pánů, co nám dělagj kalendáře. Každý z nich dáwa pozor na swau ženu, a wšecko pilně zapisuge, co se domácj powětrnosti týče. Zasměgeli se žena na něho, proroknge, že nastanau pěkné dni, gasné noci, odlew. Nemluwjli s njm několik dnj, přigde studeno, snih, krupobitj. Wyzlobjli se do syta, a oněmjli na nowo, nastaupj opět odlew, wlahu, a slzawá rosa. Na to bude powětrnost welmi nestálá. Zamračené čelo ženino zwěstuge přjštj ligawec, a proto astronom, wida že se žena mračj, ugde chytře před deštěm z domu; nebo to bůh wj, co na tom ty ženské magj, w zlosti své wyljti konew wody muži na hlawu; kdežto přec dobře z katechismusu wědj, že druhý křest nic neprospjwá; zdá se, gakoby to byly pozůstatky gedné sekty, kteráž před několika sty lety w Čechách se zmáhala.

Z toho wiďteti můžete, bratři milí! gak se dělagj kalendáře. A že kalendář nám tak často lže, toho přčinau gsau opět genom ženské. Žena se zasměge, ge ti-chaucká gako pěna; astronom se domeyšlj, že nastanau stálé časy; ani mráčku někdy wiďteti nenj, a hrom uho-dj z čistého gasna. Žena slzj; — někdy genom na oko se zaškaredj, a přigdau gasné dni. A proto zkušenj hospodářowé magj prawdu řkauce: ženský pláč ge ga-ko rannj dešť; a opět ginj: ženské usta že gsau živý pramen, který nikdá nezamrzne, a slova ženské že lj-tagj plným ohněm, třeba měly sněhowé křídélka.

Z takowéto pak nestálosti ženské wywoditi se dá gegich wěrnost, kteráž letj, kam gi wjtr zanese. Kdy-by se chtěl měsíček swěřiti wám, wyznati by musil, že geště newiđel wěrné ženy od stwořenj swěta až po tuto dobu, nebo toliko mlčenliwosti gehu děkugj žen-ské za swau dobruu powěst; proto se také gemu ney-raděgi zpowjdagj, že mlčeti umj.

Odhodtež tedy chomauty z krku swého, wy mužowé; wy pak, posud neženatj! nepodkládejte pode gho swé mladé hrdlo, neboť prawjm wám: kdo se žen-y neodřekne, nedogde blaženosti ani na zemi ani na nebi! —

Když gest maudrý Famfrnoch domluwil, posadil se opět na pařez; mužj ale po třech a po pěti sestupowali se, a konečně w gedem zástup se srotiwše, rokowali dlanho. I powystaupil primátor kocaurkowský, a dj we gměnu wšech:

Wysoce maudrý a hluboce učený Famfrnochu! Ačkoli gá i téměř všiakni ostatnj za prawé pokládáme slova twé, gsau přec někteřj, genžto se domeyšlegj, žeby to bylo proti lidské přirozenosti, odřeknauti se ženy, a zákon přírody že každému býti má zákonem swatým. Náklonnost obapolnj obau pohlawj s námi se narodila, a nechtje milowati, musjme.

I dj mandrý Famfrnoch : Wjm, že se zákon přirody udusiti nedá, ale zmjrniti pak. Aniž požadugi od wás, aby se žádný nezamilowal, nebo to nemožno gest. Než o samotě chci abyste obcowali, byby pokolenj lidské vyhynauti musilo; nebo aučel člowěka nenj, aby gsa splozen potomkůw zanechal, gelikož se to nesrownáwá s našj blaženostj na tomto i na onom swětě, kteráž gest gedině aučel náš neyhlawněgšj. Nynj pak podte se mnau. Mališko, a pochopjte slowa má.

I wedl ge Famfrnoch dále do geskyně swé, kdežto stála krásná panna alabastrowá, magjo podobu asi takowau, gako malowáwali Řekowé nahé paměti bohyni lásky, a pozastawiw se, okázal prstem na sochu swau i řekl gest: Pohledněte medle na ohraz tento!

W mladšjm wěku swém, když sem blaudil w labyrintu swětském, uhljdal sem sljčnau pannu, a zamilowal sem se. Bylať ona zrodu wznešeného, gá sprosták; oplýwala bohatstwjm, gá neměl wje než dvě stě tolarů; byla sljčná gak angel, gá hošjk opálený a neobratný; a což neywětšj mezeru mezi nás položilo, gest, že sem gi milowal, a ona mne nenáwiděla, že bych byl celým swětem opowrhl a gi si wzał, a ona žeby raděgi celým swětem powrhla, než by si mne wzala.

Gakých trpkostj bych byl zakusil tauže po nj wěčně a bez nádege; a kdybych i wšecky nesnáze prolámal a gi pogmauti směl: po swatbě bych na nowo počal hořký kalich pjti, nebo wjte giž, co žena gest!

Gednoho dne přigdu k gakémusi kamennjku; i podiwil sem se, wida ho doděláwati sochu, kteráž měla zcela podobu milenky mé; toliko krásněgšj se mi ta socha zdála, než oriđinal, gak obyčegně. „Dvě stě tolarů za ni dám!“ zwolal sem, a socha byla má. Zde gi widjte. Tu stogj milenka moge, žena moge. Krásná ge, dobrá, a wěrná. Giž dvě a půl olympiady s nj gsem žiw, a geště mi ani trognjku neutrařila za šperky!

Negjdá po kautech pečenky; newařj káwy, ode-
gduli z domu, nekauká po giných; nezabige; nese-
smilnj; nepokrade; nepožádá ani wola ani osla; krá-
sy gj neubýwá; a — křesťané milj! co se mi na nj
neylépe ljbj — že neodmlauwá! nepomlauwá! ne-
wymlauwá! nezamlauwá a nedomlauwá! Powěděl sem.
Gděte, a následugte příkladu mého. O vyhynutj lid-
ského pokolenj se nebogte, nebo swět gest široký, i
nagde se wždy mezi tolika lidmi dosti bláznů, kteřížto
se o zachowánj gehu postaragj, nepoznawše hlubokosti
prawdy mé.

I vzdálil se maudrý Famfrnoch do geskyně swé.
Zástupowé pozdwišli se, a dáwagjce wjru slowům
geho, i chwáljce a welebje ho, brali se do malého
Kocaurkowa s welikým předsewzetjm.

Ale — člověk mnj, pánbůh mēnj. Ženy strašli-
wě mstily hanbu gim učiněnou: gegich wečeře zchu-
dla. Pan primátor dostal mjsto mazaného kragjčka
skywku suchau. Neystaršj pan radnj, wyhlášený mi-
lownjk podmásľj, musil wzjti se sirowátkau za wděk.
Ženy wrčely po celau noc tak rozhorleně, žeby cizj,
gda těmi dobami skrze Kocaurkow, domnjwati se mu-
sil, že celé městečko přede na wrzawých kolowratech
o záwod. W celém wúkolj nic nepohybowało se, kro-
mě gazyků ženských; mrtwá tichost opanowala celé
město; genom kočky mjsily hlasy swé nočnj dobau s
rozmanitými akkordy wadiwých žen.

Přišlo ráno. Každý z mužů chodil gako zařezaný.
Radnj páni nesešli se po celý týhoden do rady. Ko-
nečně po dlauhém pokánj obdrželi od žen odpuštěnj
a wšeobecné rozhřešenj; i zapsali to do pamětnjch
kněh w radnjm domě, že oni i potomci gegich se učenj
Famfrnochowa wystřjhati chtěgj. Kocaurkowský kro-
pikář neynowěgj nazjwá to neymaudřegšjm kauskem,
co Kocaurkow od wystawenj swého pamatuge.

Slyše pak maudrý Famfrnoch, co se w Kocaurkowě dēge, opustil paušť, a w nastāwagjejm masopustu oženil se; to wšak genom, aby pomluwné potomstwo o něm si nepowjđalo, že toliko proto bezženstwěj wychwalował, poněwadž se oženiti nemohl. Sochu pak onu po letech wzali sau z paušti Famfrnochowy, a dali gi na wěčnau pamět této udalosti do museum.

Gá pak, tento artikul znamenitý konče, žádám wšech pánů učených, wšecky pospolu a gednoho každého zwlášť, aby, mluwjce w historii filosofie o wěškerých saustawách mudrckých, na powěstného Famfrnocha, genž byl vlastnj djtě Maudrosti, nezapomjnali, anobrž mezi ostatnjmi mudrci slušné gemu mjsto wyhledali.

§. 16. Barwjrský kotel. Čaroděgnice Faleš. Co wšecko může. Gak se gj lze zawděčiti. Gaké má schopnosti, a něco o gegjch dětech.

I wedl mne pan Wšewěd nynj do pokogjka podlegšjho. Starožitné podkowky, zrzawé dláta, podiwné hřeby, klešťe a kladiwa, i na sta giných a giných wěcj leželo zde na dlauhých lešenjch. Nade wšecko pak gal obraznost mogi barwjrský kotel, gemužto se nemálo diwě, ptal sem se průwodčjho swého, coby to bylo za kotel. Pan Wšewěd mi toho welmi mnoho napowjđal o něm, ano i některá mjsta mi poukázal w staré i nowé kronice kocaurkowské, týkagjcej se kotla toho. Že pak sem wšecko pamatowati neštačil, chci wám zde, páni milj, a respektive neospalému čtenárstwu aspoň to powědjti, co sem w paměti zachował.

Powjđá se o tomto barwjrsčém kotlu, že ho straila gednau w Kocaurkowě powěstná čaroděgnice, genž sluge Faleš, vlastnj sestra nebožky Opatrnosti a w pánu zesnulé Prozřetelnosti.

W tomto kotlu měla prý všeharwnau masť, gžto lidem lje potjrala, a diwných stwůr z nich nadělala. Tak gsau na příklad pamětnjci, kteřj mi twrdili, že gakémusi ukrtnjku twář potřewši, wštjpila do obljege geho gemnost beránčj, a tak dále.

Podiwněgšjm ale zdálo se mj, že naopak ze zwjřat načarowala lidj, nám zcela podobných. Powjda se, že za onoho času, když se geště rodjwawali lidé s dvěma ljnýma rukama, s welikým břichem a smaličkým rozumem, že proměnila gednoho wola w primasa. Z několika oslů prý učarowala samých filosofů, a gednau prý dokonce proměnila w generála gemnocitněho zagjee.

I na bohyně wzťahowala se moc gegj. Básnjkgistý, genžto posud ge na žiwě, a každému swědecťwj o tom wydati může, kdoby o mých slowech snad pochybowal, žádal powěstnau Faleš, aby mu pomohla z bjdy. I smilowala se, a wletjc na Parnas, whodila mu gednu z dewjti sester; a hle! gak mjle k němu na zem dopadla s wysosti wznešené, proměnila se Músa ubohá w krawici, ne tučnau přjliš, ale wemenatau. Básnjk ten až po tuto dobu gi dogj třikráte za den, ráno, w poledne a wečer. Také prý gest obďařena geho krawička osudem takowým, že dokud on žiw bude, nescepenj.

Že panj Faleš i lidský staw proměňuje, a mnohým lidem giž takto základ ke štěstj položila, — toť mi snadno každý uwěřj, nebo zázraky takowé gsau posawáde wšednj. Geště nedáwno prý nadělala ze sta starých wdáwalek dewadesáte dewět sljčných newěst, že se tomu žádný wynadiwiti nemohl. Z gedné slabikantky učinila pannu na wdanj, a z gedné panny na wdanj opět newinnau slabikantku; což ale rozum lidský přesahuge, gest, že učarowala ze zištných rad samých práwajch přátelů! Z čehož wyswítá, že, uměgje

dělají ze zlého dobré, kdyby se gj člověčenstvo k
wychování swěřilo, w krátkém čase toliko Wlacho-
vé za peníze ukazovali by člověka zlého. A zdali by
to nebylo nade všecko prospěšné? Člověk by zákonu
byl věren, gako nikdá před tjm; se truchljejmi by
plakal, bytby se mu srdce hlasitě smálo, s veselými
by se weselil, bytby nauze všemi djrkami swátečnjho
kabátu obličejem swým elegickým wykukowala.
Gest pak také giný způsob geště kauzlů, gichžto pū-
wodem gest panj Faleš; nebo někdy ona člověka tak
očaruge, že on sám se owšem we swé podstatě widj,
a ginj genom lidé widj gehu ginau podobu. Tak
mnohá panna, pohledneli do zrcadla, widj se býti
ušlechtilau a wtipnau; giný ale, kdokoli se na ni dj-
wá, widj toliko hlaupé děwče. Zeptámli pak se koho
z těch: gak se wám zdám? tedy panj Faleš oněch
slova tak zčaruge, že když wyslowugj: „ste gako hu-
sa hlaupá,“ slyšeti gest: „nenj nad naši slečnu wtip-
něgšjho stwořenj.“

Co takowýchto čaroděgstwj zvlášť u wyššjch, a
tudjž snj gednorodých stawů natropila, zvlášť pak u
dworů králowských, mohlibychóm widěti dostatečně
zletopisůw dworských, kdybychom gaké měli. A sotwa
giž se gich dočekáme; nebo litery, nimiž bychom řeč
austnj a řeč dušewnj pospolu znamenati mohli, posud
prý po pražských ulicjch běhagj, a swého budaucjho
wynálezce hledagj.

Pan Wšewěd i ginj sau mi gistili, že čaroděgnice
tato posawáde ge na žiwě, a nezahyne do skončenj
swěta. Stárneli, umyge se w krwi mladého stoletj, a
omladne na nowo.

Wědauce i newědauce všickni lidé prý gi gako
bohyni ctjme a oběti gj nosjme, krwawé i nekrwawé.
Koberečnjci a zlatnjkowé, kregčj a šewcowé, friserowé
a čepčárky, i na sta giných, gsau kněži a kněžky gegj.

Možety, diwadla i procházky, hospody a diwany gsau gegj chrámowé, kdež neyraděgi oběti přigjmá; ač ni-
mi neopowrhne na kterémkoli mjstě giném. Gj ke cti
nosj ženské hedbáwné wlasý, slonowé zuby, wycpané
ňádra i tak dál a dále. Gj ke cti nosj dámy, často do-
sti wznešené, falešné ěgranáty a perly na hrdle awém;
židé gi etj falešnými prsteny, a koncertisté falešný-
mi zwuky; gj ke cti nosjwali Pražáci geště nedáwno
falešné kapsy u west i u kabátů.

O srdcech falešných nechci šjře mluwiti, ačkoli
gsau to neymilegšj oběti, gimižto nikdá geště nepo-
wrhla, a wšak oběti nad ostatnj wšedněgšj; raděgi po-
wjim, gak sobě panj Faleš powěstného hauslistu zjskala,
a gemu se odměnila.

Paganini prý byl tak twrdošigný, že gj ani gednu
falešnau notu obětowati nechtěl; i pronásledowala ho.
Konečně i on se gj podrobil, a štěstj geho bylo ho-
towo. Ona ho naučila na hausle zwoniti, což geho
powěstí wjce prospělo, nežli božská hudba geho. Na
památku téhož prý skoro při každém koncertu, když li-
bým šweholem a hlaholenjm tisjceru, dušj rozčiluge a
zagjmá, i zas ukoneyšuge dechem zefyrowým, wrzne
na hausle, a tento falešný zwuk u prostřed lahody
nebeské obětuge gj. I takto, coby ginému zagisté ško-
dilo, gemu to prospjwá přjznj oné čaroděgnice. Proto
prey také na Paganiniho často sesjla falešné mdloby,
kteréz mu práci krátj a kapsu dlaužj.

Poněwadž pak i gá gj posud nic neobětowal, coby
gj šlo pod fausy, a nynj skoro se obáwati počj nám,
aby mne nepronásledowala, tudž Gj Falešné Wýso-
sti tento artikul o nj, — ač trochu falešný, tjm wšak
gj mřlegšj wěnujgi a dedikugi.

Psalli pak sem to, gako se wůbec dēge, k wůli ně-
komu ginému, než komu to dedikugi: tedy neprosj m
ani za odpaštěnj této spisowatelské falše, neboť takto

gegj Falešné Milosti skóro nechťe se klanjm a učtu prokazugi. —

Gešťe bych byl na něco zapomenul, co za poznamenánj stogj we spisku tomto; nebo wěru znamenitá ge to wěc, že panj Faleš má k wědám a uměnjm nadpřirozené schopnosti. Totoť pak i hned každý nahljdne; gakž toliko podotkneme, že mluwj skóro všemi gazyky, cožkoli gich na swěťe gest, welmi nenuceně; ano, — což se mnohému podiwné zdáti bude! — i dobře česky. Polsky a rusky prý trochu zadrhuge, z čehož vyplýwá, že se poslednjm řečem u wyššjm stářj swém teprw učiti počala.

Mát ona mnoho dětj, i daufám, že mi toho žádný z mladšjch pánů čtenářů nezazlj, učinjmli ge zwlastě na gegj milowné a čarokrásné dcery pozornými. Ze všech ale dcer gegjch gedna wěru nýwábnejšj gest. Popsalbych zde gegj skóro božskau podobu, ale obáwám se, kdybych gegj pěkné audť složenj, kteréž i mé oko k sobě wázaló, dle zaslanženj chwálil: žeby se potom zdáti mohlo, gakobych byl gegjm nápadnjkem. Powědomoť mi dobře, že po nj mnohem náde mne schopnějšj spisowatelé taužj, gá pak žádnému nechci lezti do zelj. Slugeť ona Sláwa, a přjgmjm Falešná. Německý se podpisuge: Mademoiselle Ehre, von und zu und aus Falschenbourg, alt und jung, noch immer ledig und heurathslustig, en mêm temps promise et déjà mariée à plusieurs.

§. 17. Artikel o Času a geho zubech.

Často řjkáme: „Toť sme se dočkali železných časů!“ anebo: Gindy to nebýwalo tak gako ge to nynj; my holky sme měly odbyt gako zbraslawské piwo; žádný se za staršjch časů neptal na penjze, genom na dobré mrawy, na zdrawé tělo a na dvě modré oči; oh, to byly zlaté časy! a tak dále.

Z takowýchto průpowjdek zdáloby se, gakoby wjce časů bylo, než geden, což ale prawda nenj. On se často přewljká, a dle oděwu toliko swého dostává přjgměnj swé. Kdyby se mu však něgaké stálé přjgmj dáti mělo, ginenowal bych geg wždycky panem Zubatým.

I w museum Kocaurkowském widěl sem sbjrk u zubů časowých; nebo zubatý čas tratj gich každým rokem několik, a wyrostau mu z dásnj nové.

Prohljžel sem ge, i widěl sem, že každý skoro zub ginau má podobu. Při každém zubu za sklem ležjcich byla cedulka, na njž poznamenáno, kde a kdy sau ho našli. Ze XVI stoletj gich tam bylo weliký řad; krew na nich geště chljpěla. I z XVII a XVIII wěku mnoho gich bylo; tyto pak byly akoro samé stoličky. Nastrčiw na nos breyle pozorowal sem, že w dřawých stoličkách těchto ledakde sau pozůstaly drobty z kněh, z čehož widěti bylo, že w onom wěku Čas rád papjr žweykal, gelikož i on mēnitedlnau má chuť, gako my smrtelnjci.

Průwodčj můg mi powjdal, že náležj čas ke střjdě zwjřat přežwykugjcich, a proto se nenj čemu diwiti, že co dāwno hladowě byl pohltil, dlaho potom přežwykuge.

Z krage wzadu leželo podlé zubů několik žwanků; i rozbalil sem ge, a strnul sem, wida w gednom slowa Lumjrowa. Pryč mne wed'te, pane Wšewěde! zwolal sem; zde krwácj srdce mé, a rozum skoro mrzne. Onť tedy, okázaw mi geště několik špičáků, nimiž čas české kameny ze stěn swatých dlaubal, wedl mne dāle.

§. 18. Chůze kocaurkowská. Artikulek malý, obětowán všem pánům s ozbrogenýma očima.

Čhtěl mi pan Wšewěd mnoho geště okázati, i také někdegšj obydlj kocaurkowského básnjka Martina

Dotlukala, kterýž nyní u vyhnanstwj žalozpěwy pije; ale tmělo se na kwap, a gá pospíchal do Prahy. „Tedy geště w této noci?“ Ano, odpověděl sem. „Abych was wyprowadil za bránu?“ Gá řku: budu tomu rád, pane Wšewěde. I šli sme.

Kráčje potom po náměstj, widěl sem weliké množstwj kocaurkowských pánu a panj, paniců a panen stromořadjm procházeti se. Nemohl sem se však smjchu zdržeti, wida že skoro všeco to chodj o berljch, i ti, genž zdrowé audy magj. I ptal sem se na přjčinu této všeobecné chromoty, a pan Wšewěd dj:

„Některj nosj berly, protože skutečně chromj gsau.“

Tomu sem se nediwil.

„Mnozj pak nosj berly proto, aby ušetřili nohau swých. Bohatj proto, že ge to w modě, a chudšj, aby nebyli z giných.“

I smál sem se mu do očí, slyše slowa tato; ale smjch můg w chechtot neunawený wzrostl, když sem pohlédl na pana Wšewěda, wida, že i on také na druhé straně berlu má pod pažďjm.

Zaškaredil se trošku on; potom ale do takowého smjchu se dal, že mu nemožno bylo na otázky odpowjdati mé; i řekl konečně:

Pane, nediwte se smjchu mému. Spoměl sem si na Prahu! Gednau, gak sem to tam posledně byl, také sem se taměgšjm lidem smáti musil, gako wy nyní nám. Šel sem totiž také na procházku, a wida tu, že každý skoro na nose nastrčené má breyle, což tu w Kocaurkowě welmi řjdké gest, domýšlel sem se, že wiďjm samé přisileplé. „Tak mladičká hraběnka, a tak hezaunká, a giž ... newidj!“ zwolal sem welmi autrpně k gednomu z přjstogjcjch, wida gi w kočáře geti podlé nás, a pohlžjeti skrze breyle. Když pak mi za odpowěd wyswětlil člowěk ten, že nenj každý slepý, kdo

breyle nosj, že málo gest ohěh, ep ge nosj, magje krátký nebo špatný zrak, mnohý však gen proto, že w modě to gest, a giný zase, aby nebyl z giných, a t. d. přestal sem se diviti, a počal sem se smáti. Kdybych gá sama konšerwačnj berlau přišel do Prahy, wjm, žeby se mi každý smál, gako se teď wám — gen pohledněte na naše Kocaurkowanky stano! — gako ty se wám směgj, že gba posawáde takow mladém wěku, na nosě swém máte brpyle nastročene. —

§. 19. Panna brečjcj. Rozlaučenj se s panem Wšewědem, a cesta mđ z Kocaurkowa.

Křáčegje po náměstj ku koččj bráně, djwali sme se na modáře a modářky kocaurkowské welmi pohodlně; i bylotě to pěkně wěru podjwánj! Každý šwihák ginak si kulhal, a každá šwiháčka rozmejšlela dlanho na nastawagjej brknutj, aby gjm sto ginochů okauznila.

Nynj ale widěl sem welikau proměnu. Z ďaleka slyšeti bylo z gedné chalaupky hrozné nařjkánj, které celý Kocaurkow pronikalo. Wšickni kulhánkové wložili berlý pod paždj, a utjkali po hlasu, gakoby gak žiwi chromj nehýwali. Tisje dukátů bych za to dal, kdyby mi tuto scenu naši hercowé opáčiti chtěli tak, gak sem gj widěl w slawném Kocaurkowě! Oni neběželi, ale řetěli; tak řjtati umj genom kulhawá dcera Músy.

I gá s panem Wšewědem řli sme do stawenj, kamž nám hrnaučj se množstwj cestu okazowalo a wytlapalo. We swětnici stála děwčina brečjc. Wšecko se gj ptalo na přjčinu bědowánj gegjho, ale nemohla gj ani slowa pro bolest srdce powědjti.

I přiběhne konečně matka, slyšje hořekowati dceru swau. „Spaste duši, lidičky! co se ti stalo, dceruško drahá!“ zwolagje matka, dceru ljbá.

Když pak se poněkud slzotok pozastavil, gála se ubohá zljkatí takto: Ach matičko! ach dušičko má! Genom sobě pomyslite to veliké neštěstí mé. Tu podlé ošna stála sem já; zde wedlé mne na této lawici byl náš velký škopek, a jak sem se obrátila, newjm sama ani jak se to stalo, spadl škopek dolů. Nynj sobě powažte, kdybých již byla wdaná, a měla malého chlapčka, anebo holčičku, a to ubohé dítě kdyby bylo sobě podlé mne u lawice hrálo, a ten škopek tomu ubožátku na hlavičku padl... ach ach ach! I dala se na nowo do břeku, a všecko co tu bylo a poslauchalo, šediwj starcowé, ženy a mužowé, děti a staré babičky břečely s nj.

I z mých očí prejštily slzy, gež mi ale smjch nad tímto lidem wynutil z duše. Ale upamatowaw se na známé básnjky, gež nad zrátau národní wolnosti bédugj, kteráž posud na světě našem nebyla, a swými vlastenskými elegiemi woškeren lid rozplakawagi, zastydil sem se, a přestal sem se smáti.

Nynj mne wywedl pan Wšewěd za kočičj bránu, a po krátkém rozlaučenj rozešli sme se.

Mám wám, páni milj! i swau spátečnj cestu popsati? Učinjm to, ale zkrátka. Za branau dohonil sem starau babičku. „Odkud ste matičko?“ Z Prahy. „A kam spěcháte tak pozdě?“ Do Prahy. „Wezměte mne s sebou.“ Do naše? co mi dáte? „Dwé střjbrných.“ Wsedněte.

Wsedl sem, a babička ugžděla na pometlu wětrem. Mžiknutjm — byli sme w Praze, a čaroděgnice mne u rožně z naše wyklopila, žádajjc platu. Ačkoli sem se

gj wymlauwal, gak ge to w modě — že nemám drob-
ných, aby počkala až po druhé, nechtěla. I utrhl sem
od westy dvě stříbrných, a dal sem gj ge, sljbiw až
gi potkám někdy, přidati gj dwacetnj. Od této doby
pak, kdykoli widjm pražské babičky nositi w nůšjch
dřjwj, vždy se mi zdá z nich gedna podobnau býti
wěřitelkyni mé, a bystře mne pozoruge. I protož zo-
wu gi, zdali tyto řádky čjsti, aněbo, magje w breyljch
tmawé sklo, aspoň slyšeti bude, aby si pro přjpowěd
přišla, nebo nechci tomu, aby dwacetnjtj tžil swědo-
mj mé. —

„K čemu ta báchora?“

Zbylo mi půl stránky, a papjru by bylo škoda,
aby se nepopsal; tak to giž my spisowatelé máme w
zwyku, že — když se opravdu do toho dáme, tak
dlauho pjšem, dokud papjř a černidlo postačuge. I
gesti to weliký prospěch pro člowěčenstwo, totiž pro
nás, co knihy pjšeme a prodáváme, gelikož také lidé
gsme, a člowěčenstwa djl.

3.

*Hrdebnj přjběh český z XVI. stoletj,
sepsaný od kněze Mikuláše Dworského.*)*

(Ze starého rukopisu.)

Leta 1571, 24. dne srpna, w pátek na sobotu, den památky apoštola S. Bartoloměje, stal se zlý a nešlechetný a w tomto králowstwj Českém neslýchaný skutek a vražda, we wsi tak řečené Šamonici, mjli vzdálj od města Pjsku, a od města Blatné též mjli gednu. W té předřečené wsi bydlel urozený a statečný rytjř, pan Ludwjek Lorecký ze Lkauše; i měl richtáře, gménem Petra Duljka, na kteréhož welmi laskaw byl; když kam odgel, gemu syny swé i stateček swúg k opatrowánj poraučel, ba mnohokrát s sebau i na cestu bráwal, a summau we všem se gemu důwěřil. Ten pak Duljk richtář, mage ku pánu swému dábelskau nechut, toho na sobě nedal znáti; i spolčil se s některými poddanými swého pána, gako ze gména s Matěgem Marauškem, s geho bratrem Žikau, a Wáclawem synem swým; a ten punť mezi nimi za dlouhý čas trwal, že sau k swému předsewzetj přigiti nemohli.

*) Sepsánj toto, však zkrácené a mjsty zginačené, giž Pa-procký we swém Stawu rytjřském na str. 22—27 wytisknauti dal. Tuto pak se klade anpňně podlé rukopisť téměř sauwěkého kapitoly Wyšehradské.

Když gest pak bylo na wýš psaný den, to gest na pátek, den S. Bartoloměje, pan Ludwjk wstaw ráno, i gel gest na Blatnau k G. M. urozenému pánu, panu Zdeňkowi ze Šternberka, a G. M. na ten čas doma nebylo; odtud zagew ku panu Kalenicowi na Škwořetice, potom k večeru domůw přigel, negsa welmi wesel. W tom nadepsaný richtář Duljk s swými pomocnjky Maraušky a s synem swým Wackem drželi o to radu pod stromem gasanowým, který tu we wsi před dworem panským stogj, kterakby pána swého i s syny geho zamordowali. A uradiwše se tagně, wešli do dworu panského, a tu opět potáhli k sobě Woršily šafářky, Důry děwky, a Marušky kuchářky, aby gim k tomu mordu nápomocny byly; neb sau toho bez nich wykonati nemohli. Kteréžto gim k takowému skutku wykonánj, gsauce k tomu ďablem wedeny, přiwolily. Když pak giž byl večer, pan Ludwjk, gakž zachowáwal dobrý spůsob křesťanský, a gakž tomu, gsa w Turczech wěznem, nawykl, rozkázal powolati wšj čeládky swé, a tu s nimi psničky pobožné zpjwal, a modlitby swaté řjkal. Po wykonánj toho, gedon každý šel ku práci a nebo na odpočinutj swé; pán také, rozhostiw se, a nechaw šatůw swých we swětnici na stole, (kteréz sme nazeytřj na témž stole ležej naši), i šel na odpočinutj do pokoge swého. Synowé pak geho, Adam a Zdeněk, pozůstali dále we swětnici, gsauce weseli, a dali se we hru. Když gest pak pan Ludwjk giž usnul: tedy ti třj, Matěg Maraušek, Žika bratr geho, a Wacek Duljkůw, a při nich šafářka, Důra djwka a Maruška, rozswjtiwše sobě swětlo, hned uprkem do toho pokoge, kde pán ležel, sau šli, a Maruška gim swjtila. A oni widauce, že pán giž spj, neyprwé Žika uhodil ho krogidlem od pluhu nad lewé oko; po kteréžto ráně pán probudiw se, chtěl wstáti. Tu hned Důra djwka na něho wsedši, gemu po lewé straně hrdlo podřezala; (tak že potom, když ho

myli nazeytřj, Jan Šimánek z Watkowic tři prsty do té rány wstrčil). Po tom mordu ženské vyšly zase wen z pokoge, a Maraušek, Žika, Wacek, ti w pokogi zůstawše, do gedné jarmary, kde šaty ohoděj chowali, wešli, a tam se zawřeli. W tom když saw tito starého pana mordowali, Petr Duljk šel do swětnice ke mladým pá-nům; i aby z nich žádný wen newyšel, dal se s nimi we hru, (což mi potom sám prawil). Po chwjli pak počala gich šafářka pobjzeti, aby šli také ležet, že gest giž čas; kteréž oni uposlechše, a rozhostiwše se, položili šaty swé při šatech pana otce swého, a rozkázali sobě pacholeti Morawcowi swjtiti. Tehdy šafářka nedala gim s swětlem do pokoge giti, prawjc gim, žeby pana otce zbudili (kterýž giž twrdě spal). Tu oni gi opět poslechli, a tak pachole gim za dweřj swětničných swjtilo; nebo do toho pokoge, kde ljhali, gest toliko přes sjň. Když saw do pokoge wešli, zawřewše po sobě dweře, položili se spolu na gedno lůžko; a gakž usnuli, tak šafářka, kuchařka, djwka a Duljk, rozswjtiwše sobě swětlo, opět upřjmo k tomu pokogi šli, a tito, kteří tam zawřeni byli, hned gim otewřeli. A gakž tam wešli, hned Duljk popadnuw štaf osele, uhodil na Zdeňka, chtěge ho w hlavu udeřiti, i uhodil geg w prawé rameno; a on zchytiw se, a poznaw Duljka, řekl: Můj milý Duljku, nezabjgeg mne, nepowjm na wás žádnému, dokud gsi žiw. Tu šafářka, magje nůž w rukau, geg po twáři zpjchala, a několik ran gemu udělala. Wacek, ten Adamowi kordem wšecken krk přeřezal, a ránu w čele udělal, a Zdeňkowi tolikéž, a Dára djwka křtán témuž Zdeňkowi přeřezala. Tak zamordowawše ge, odešli pryč, a dweře po sobě zawřeli; aby pak to na ně zwědjno nebylo, w záchodu djra wyřezali.

Potom když se do giných šatůw přewljkli a když se gim dobře widělo, tu lotryně djwka Dára běžela k Duljkowi a uťinila pokřik, že geau páni zmordowani.

Tu on wztýšiw se běžel do wsi, a zbauřiw sedláky, gim o tem oznámil, co se gest stalo, a s nimi hned do dwora pána swého šel; a tak se do toho pokoge dobywše našli pány swé wšecky zmordowané, kteříž we krwi negináč, než gako howada leželi, au gá sem krwe člowěčj; gak gsem žiw wjce newiděl. Sausedé widauce to, nemohli se dosti nadiwiti, od kohoby se gim to stalo. Tu hned Duljk wzaw wšecky kljče odewšech pokogů, dal ge synu swému Šimkowi k opatrowánj, kázal tři koně panské osedlati, sám wsedl na gedem, Martinek saused geho na druhý, a Pašek kowář na třetj. Hned geli na Blatnau k G. M. pánu ze Šternberka. A když sau geli, zastawiwše se neyprwé we wsi Kozlj, genž od Šamonic welmi bljzko gest, u pana France Šweynocha z Borowa, gemu o té přjhodě oznámili; což on když uslyšal, zarmaucen gsa hned do Šamonic šel. W tom tito přigewše na Blatnau, nenalezli G. M. pána doma, neb pán před tjm ráčil geti na Wopálku; i přigeli do domu pana Walše Korbele, a tu ten zrádce Duljk panu Walšowi a panj manželce geho, a panu Kašparowi Šweynochowi žalostiwými slowy o smrti pánůw swých oznamowal, stawě se, gakoby na srdci welikau žalost měl. Posláno bylo také pro pana Wáclawa Loreckého na Strjžowice. Ten gakž o té přjhodě uslyšel, hned gest do Šamonic s panem Mikulášem Deymem přigel, a gsa na ten čas neybližšj přjtel gich nebožtjků w Čechách, wzal na sebe opatrowánj toho statku; kterémuž Šimek, syn Duljkůw, kljčů dáti nechtěl, až ten arcizrádce Duljk z Blatné s panem Walšem Korbelem a panem Kašparem Šweynochem přigeli. Pan Wáclaw poslal toho zrádce Duljka na Pjsek, aby potřeby ty, kteréž ku pohřbu těl mřtewých náležegj, obgednal a s sebau přinesl. On přigew na Pjsek, diwně nařjkal a o tom žalostně rozprávěl, co gest se přihodilo pánům geho, pana purkmistra a pánů Pjseckých za to žádage, aby

richtáři poručili po hospodách giti, a byhby gaej powaleči u koho nalezeni; aby byli wyzdwíženi, zdaby snad tudy náký půwod toho mordu mohl se vyhledati. W tom když gest byl ten zrádce na Pjsku, agelo se drahně panstwa tu do Šamonice, každý nad tjm zlým a nešlechetným skutkem ljtost mage. Maoha o tom rozmawánj byla, kterak a od koho by se gim to státi mělo; nebo kdo gest na ty pány zmordowané, a na gich ohawu hleděl, nemohl gest nad nimi nežli žalostiti.

Mezi tjm přišla těm pánům nowina, že dne wčerejšho, to gest na den S. Bartoloměge, byli nácej dwa mužj neznámj u pana Matěge Marauška, toho gednoho pana zrádce. I bylo proň posláno. Tu gest k němu pan Waleš promluwil těmito slowy : Maraušku, tito páni gsau mi poručili, abych tebe zeptal se, kdo gsau to neznámj wčera u tebe byli? Odpowěděl: „Žádný!“ Žádný? řekl pan Waleš. Ale však my wjme, že gsau u tebe wčera byli dwa mužj neznámj; proč přeš? — Tu on: Au, byli u mne u stodoly gacjs dwa mužj neznámj, prosili mne, abych gim dal kus chleba. — Neznámj? řekl pan Waleš. Ale mlč, však ge znáš, milý Maraušku, proč nemáš powědjti? — Tu on teprw, gakoby něgakau zpauran, powěděl, že gest byl někáký Marek, druhého že nezná. — A pan Waleš řekl: Nu, poněwadžs přel, že u tebe žádný nebyl, a teď si se přiznal, že sau byli, a ty snad s nimi náké spolky máš, půgdeš do wězenj. Ten se počal zpauzeti, pročby měl do třetánj giti, že gest žádnému nic neučinil. A gá sedě nedaleko něho, řekl sem gemu: milý příteli, nemluw tak zpuřně, kdybys wěděl, co ta wěc zpuřná přinese, nemluwilbys tak; wěř mi, že zadkem nebe newyrazjš; — a w tom sem šel wen ze swětnice. Tu ti páni, poradiwše se, rozkázali geg wzjti do řetězů a wsadili do klády. A hned bylo psáno panům heytmanům kragakým o té přjhodě, aby tu ráčili přigeti, a

radni i pomocni býti. W tom potom ta těla mrtwá byla z toho pokoge dolů snešena, kdež zbita byla, a tu gest sedláci umyli, a oblekli do rubášů, gakž na mrtwá těla náležj. Tak potom okolo poledne přigeti ráčil pan heytman kragský, G. M. urozený pán, pan Mikuláš Kawka z Řjčan a na Štěkni. Ti páni okolnj, kteří se tu byli sgeli, vyšli ku pánu před ten dwůr, a tu G. M. o té přjhodě oznamowali, ano i o tom Marauškowí, který dán giž byl do wězenj. Pán to vše wyslyšaw, neyprwé rozkázal všecky pokoge spečetiti, a papu Wáclawowi Loreckému, gako neybližšjmu streyci k opatrowánj do přjgezdů bratrj geho (nebožtjka p. Ludwjk) poručil, a toho gistého Marauška i bratra geho Žiku rozkázal na Blatnau dowesti hned toho dne, aby tam wězenjm opatření byli, až do dalšjho toho skutku wyhledánj. A z té přjčiny Žika wzat byl do wězenj s bratrem swým, že sau se ti páni toho doptali, že sau gedny kljče w té marštali nalezeny, kde ten pacholek Žika byl. Duljk přigew z Pjsku tak sobě činil, gakoby o ničemž nikdy newěděl, žádnému téměř nedal sobě nic rozkazowati, než všeho se sám dotýkal, a tak den ten gest w žalosti pomínul. Nazeytřj potom w neděli opět se drahně pánů sgelo, a když ti páni zbitj giž do truhel byli wloženi, tu lidé wždycky do domu šli, gedni sem, druzj tam. A ten zrádce Duljk, stoge u hlavy starého pána, takto nad njm řjkal: Má milý pane! kdo mi giž připige? ba kdo mi řekne: počkej, Duljku, geště do gedné?“ má milá hlavo! A tak diwně nařjkal, čemuž se lidé diwili.

Na druhý den potom w pondělj, den sw. Růfa, pan Wáclaw Lorecký poslal hned ráno předednem na Čjžowap, aby jim dal zwoniti a hrob wykopati; také poslal pro kněze Wáclawa pana děkana Pjseckého, pro kněze Martina faráře Putjmského, pro pana bakaláře

Pjseckého, Viktořina Sobenidesa, a pro geho žáky, aby tomu pohřbu přítomni byli. Tak se stalo, že sau se všickni dali k němu nagjti, pan děkan, kněz Martin i pan bakalář. Když pak giž ta mrtvá těla měla z domu ku pohřbu geti, na tom se ti páni všickni snesli, aby všickni sedláci ze vsi Šamonie, i čeládka gich, též i wšecka čeled', která tu we dvoře byla, okolo těch těl mrtvých obešli, a geden každý polože na ně dwa prsty, aby po pjsaři záwazek, který byl sepsán, řekali. Tudy chtělo se něgaký pãwod toho mordu wyzwěděti, pustilaliby se na koho krew, aby ten byl wzat. Ale nemohli nic wyzwěděti, neb se na žádného nic neukázalo, krom trochu na owčáka, kterýž nebyl nic wines, a ten hned tu do wězenj wzat gest. Dosti gest wědiwná, že gsauce tu ti všickni morděři, že se na žádného nic neukázalo; neb potom, když pan Pawel bakalář z Pjsku se Duljka ptal, když to na ně zwědjno bylo: milý Duljku, kterak se gest to krew na wás neukázala? odpověděl: „co tě se měla ukázati, an z nich prwe wšecka wytekla.“ Potom do wězenj sau do pohřbu každý obzwláštěně dani. Tu proti tomu pãwodu wysel pan děkan Pjsecký s swými žáky opodál za kostel. A když giž blzko od zwonice bylo, ráčil poslati G. M. pan Mikuláš Kawka k panu děkanowi, aby tu před zwonicj nad těmi těly mrtvými kázanj učinil, neb giž trochu zapáchaly, a báli se ti páni, kdyby ge do kostela wnesli, žeby tam pro smrad zůstati nemohli. Stale se pak, že pan děkan tu wně před zwonicj nad nimi kázanj utěšené učinil, a byl welmi čistý a gasný čas, a Duljk stoge mezi nimi, oháněl ge a starého pána otjeral. Toť po malé chwjli strhl se znamenitý wjtr, a z toho wětru déšť prudký, (snad proto Pán Bůh ráčil to dopustiti, aby gegich krew newinná smyta byla), tak že musel pan děkan, i ginj páni a lid obecny, který tu při-

omni byli, do kostela utéci, a tak se panu děkanowi řečážka w kázanj stala. Když ge pak giž do hrobu ochowali, čehož všeho ten zrádce Duljk přítomen byl, dali gim každému do ruky čepeyl, a starému pánu řekli na prawý palec u ruky zámek zamknauti, kterýžto zámek témuž Duljkowi do ruky geho dán gest, by geg pánu swému na palec zamekl. Tu on, zamykaje ten zámek, řekl gest (gakž kostelnjk Gira Kreyčjř, kterýž tu přítomen byl, powěděl): Pane hrome, tys mně zamykal řetěz na hrdlo, a gá tobě zámek na palec. A jak truhly, w kterýchž ležj, sau zawřeli, a ge prstj asypali.

Po tom pohřbu diwné rozprávky šly. Paustewnjk ginj prawili, žeby gistj morděři na krehow chodili; ak že sau pana Jana Deyma k tomu přiwedli, že gest panu Mikulášowi, synu swému, poručil, aby s poddanými swými tam hljdali. Stalo se pak tak, že sau hljlali, a nemohli nic uhljdati, anebo se dočekati; a co sau se měli dočekati, an sami těj morděři s nimi hljlali?

Potom stálo to za dlouhý čas, že žádný gistý původ po tom mordu nebyl. A ti Maraušci a owčák ředce na Blatné seděli. Byla o to rada držána, byly mn do Blatné osoby auřadnj z Pjsku, z Wodňan i od šrud odeslány: nic se toho doptati nemohli. Až potom, newj se za gakanu přjčinau, G. M. urozený pán, an Zdeněk z Šternberka a na Blatné, w pátek den sw. latthauše, poslati gest ráčil pro Jana Šáška do Šamole, aby s sebau přiwedl tu Woršilu šafářku. Pan Felaw Lorecký, poslaw tam Jana Šáška, šafářky u sebe zanechal. Jan Šásek, přišed na Blatnau, potkal s pánem mezi mosty; pán se geho ráčil ptáti: přiřadlis s sebau šafářku? Powěděl on, pane, nepřiwed. Tu gemu pán rozkázati ráčil, aby hned zase do Ša-

monic šel, a na ráno do slunce východu aby s tau šafárkou na Blatné byl. Což se tak stalo, že gest s nj na ráno zase welmi brzy byl; a když s nj Jan Šašek do zámku přišel, potkal se s nj G. M. pan Zdeněk, i ptal se gj, gedlali gest co, aneb chceli co gjsti; ona odpowěděla, že gjsti nechce, nežli pjtí. I rozkázal gj pánu dáti pjtí. Potom se gj ráčil ptáti pána pěkně, wědělaliby co o tom mordu, aby pánu oznámila; nechtěla se w ničem znáti. Takž pánu ráčil poručiti, aby šafárka páně, kteráž tu při zámku we dwoře gest, šaty swé nahoru přinesla; i kázal tu gistau Woršilu z gegjch šatů swléci, a do těch přewléci, a potom rozkázal gi do wězenj dáti, w kterémž až do čtwtku seděla. W auterý potom po sw. Wáclawě, magjc G. M. na Blatné drahně hostj, ráčil poručiti, aby všickni sedláci Šamoničj na Blatné byli; tak se stalo, že se všickni powolně nagjti dali. Tu ti páni, kteřj se tu sgeli k G. M. pánu, i páni heytmané kragštj, rozličné otázkj na toho zrádce Duljka i na giné sau činili. Nic se tu při nich wyhledati nemohlo, až se to k weče ru protáhlo. Potom G. M. pan Zdeněk z Šternberka oznámiti ráčil Duljkowi, aby s sausedy swými domů šel, a tjm raněgi nazejtřj, aby zase všickni na Blatné nagjti se dali. A Duljk pánu řekl: pane milý, když máme tak ráno tady zase býti, zůstaneme raděgi dnes zde. Pan Zdeněk řekl: gak se wám ljbj. W tom ten gistý Duljk šel s sausedy swými do hospody, a tam dobrau wůli měl. Mezi tjm, když se to dalo, posláno bylo na Štěkni přidjwku Důru, která byla sirotek G. M. pana Mikuláš Kawky, kterauž pánu byl rozkázal wzjti z Šamonic na Štěkni. Ta když byla přiwedena na Blatnau giž w noci, tu G. M. pan Zdeněk i s Gegj M. panj rozličně s na ni tázati ráčili, wědělaliby co o tom mordu, aby oznámila; i to gj pánu připowjda, gestliže se dobře

wolně pozná (neb giž na domácej domněnj bylo), že se gj má milost státi; ona předce záporněkem dělala, až potom něgak událo se gj řici: „gá bych gim powěděla w oči gak gest, gen kdybych mohla potom uteci.“ A pán řekl: gižt gest dosti. A hned poručil panu Walšowi Korbelowi, aby s richtářem šel do té hospody, kde ten gistý zrádce Duljk s sausedy swými giž ležel a spal, aby ge pěkně do wězenj wprawil. Mezi tjm pan Zdeněk tu Důru děwku wězenjm opatřil. Když gest pan Waleš do té hospody, kde sau ti gistj sausedé Šamonštj s Duljkem, gsauce giž spilj, leželi, s richtářem přišel, zbudil gest Duljka, řka k němu: Duljku wstaň, gest rozkaz G. M. pána, abys šel s sausedy swými do trestánj; protož zachoweyte poslušenstwj a podte. Tu on wstaw (ač nerád, neb geg giž swědomj hryzlo), wolal giných sausedů, řka k nim: nu sausedé, wstaňte, gest rozkaz G. M. pána, abychom šli do trestánj, zachoweyme poslušenstwj. Tu oni všickni wstawše, i šli s panem Walšem a s richtářem do šatlawy; a tu wězenjm opatření byli. Na zeytřj we čtwtrek ráno posláno bylo pro Wacka syna Duljkowa, pro Marušku kuchařku, a ti sau hned na Blatnau přiwedeni. Ptáno bylo se Marušky, aby se dobrowolně poznala, že se gj hrdlu nic nestane. Nechtěla se po dobré wůli nic znáti. Tak potom hned dali tu gistau Důru děwku na žebřík, aby byla trápena. Ta se hned znala, gak se to stalo, a hned toho dne konec swůg wzala, a gest štata. Potom trápena byla Maruška; ta se také k tomu mordu přiznala, že gim k tomu swjtila. Trápen byl Matěg Maraušek, ten se také k tomu znal, též i bratr goho Žika; potom také trápen byl Wacek, syn Duljkůw, ten též gako ginj se k tomu zlému skutku, že sau geg zpáchali, přiznal. Když pak přišlo na neywyššjho heytmana Duljka, kterýž toho všeho zlé-

ho půwodem byl, ten když se dostał na obeenj máry, a byl slušně feyrowán, newěda aby se tito poznali, počal přjti, a diwně.láti a hromowatŕ, (hodil se gisté do kukly, nebby byl wšecky zachowal, tak čistě zápornj-kem dělal), až mu gehu vlastnj syn Waeek řekl: ale milý tatjku, nedey se trápiti, wšak gsme wšickni winni. Tu on teprw wida nezbytj, zpjwal a oznamowal, gak sau ten nešlechetný skutek zpáchali, a pána swého zrádně zamordowali. Když se na něm doptáwáno bylo, proč sau mu to učinili, že sau geg i syny gehu tak hanebně zmordowali, zdali gest ge kdo na to nawedl? — powěděl, že gest gim ubližowal, na ně mnohé roboty wzkládal, a že gest gich žádný na to nenawozowal. Krom to oznámil: když sau některého času sobě stěžowali na pána swého před knězem Hořickým, který toho času farářem na Čjžowé byl, kterak gim ubližuge a křiwdu činj, že gest gim kněz Wawřinec řekl supplikacij sepsati a s nimi do Prahy geti, a oni že sau gemu za tu gehu práci měli čtwttni owsa dáti; ale to gest se newykonalo. Potom také byla trápena baba šafárka, ta se též nic znáti nechtěla, gešto s nj katanowé diwně nakládali. Až potom giž widauc nezbytj, a že se tito wšickni přiznali, i teprw se poznala, a tak nazeytřj na den sw. Wáclawa bylo gim toho dopuštěno, aby welebnau Swátost přigjmali. I gest gim poslauženo od kuže Kljmenta, toho času faráře w městě Blatné. A tak když giž wšickni ztrápeni byli, bylo čekáno s nimi až do pondělka.

W pondělj potom, gakž to giž bylo rozhlášeno, že ge magj utráceti: sešlo se weliké množstwj lidu, řjkage ze wšech stran. Tu neyprwé wezena byla baba šafárka, na gakés káře, a Marušku za nj wedli. A když gi přiwezli na rynek, tu prwé bñic wolal, proč se gi má takowá ohawná smrt státi. Tu hned katowé magjce

kleště rozpálené w uhlj řeřawém, přifasowawše gi sobě za ruce i za nohy k té káře, trhali gj články s nehty kleštěmi u obau rukau a u prawé nohy u palce. Potom měli gj zuby trhati, ale nechali gj, aby mohla mluwiti. Odtud gi wezli wen z města k tomu mjestu, kde byly šraňky zdělány, aby se lidé z daleka djwati mohli. Když gi do těch šraňků katané přiwezli, ssadili gi s káry, a swlékše gi pod pás, položili gi na gakés dřewo, a tu gi dělali, na hřbetě dělajce gj šnity po knechtsku. Potom gi nahoru zwedli, a wedli gi k hranici, kdež nedaleko odtud byla připrawena, a na ni gi wložili. Wedena byla i Maruška kuchařka, aby také spálena byla. Za tu se kněžj, co gich tu bylo, přimlawali, byloliby možné, aby takowé ohawné smrti mohla zbawena býti. Dána gim ta odpověď: poněwadž se gest nechtěla dobrowolně znáti, že giž milosti užiti nemůže, a tak gest k té babě na hranici wložena, a tu sau obě spáleny. W auterý potom, den S. Remigia, trápeni byli geště Duljk a ginj, zdaby geště se něco wjce poznali; nemohlo se na nich nic wjce wyzwěděti. Potom okolo hodin XVIII. wedeni sau na smrt: on Petr Duljk, Matěg Maraušek, Žika bratr geho, a Wacek syn Duljkůw. Tu když sau přiwedeni byli do těch šraňků, neyprwé byla řeč učiněna na Duljka od pana N. Skály z Wodňan z strany kněze Wawřince faráře Sedlčanského, o němž napřed dotčano, který se tu k wývodu dostawiti musil, mage s sebau dwa sausedy ze Sedlčan, takli předce prawj na kněze Wawřince, že gest ge nawozowal, aby pána swého zamordowali? Powěděl Duljk: Au, nenawozowal nás, abychom my pána swého zabili, než to nám prawil, že nám chce supplikacij sepsati k G. M. C. a my sme genu měli dáti za to čtwerťn. owsa; wjce newjm co prawiti, než co sem těm dobrým pánům prwé powěděl. W tom hned katowé odwázali

Matěge Marauška od Duljka, a wedli geg k tomu prknu, na kterém babu šafářku dřeli; poraziwše geho na ně, wrazili do něho rožeň, a tak gest ten swąg konec hned tu wzal. Potom když měli Duljka wzjti, G. M. pan Zdeněk z Šternberka uhlijdaw kněze Mikuláše Dworského, faráře na Čížowé, zawołal ho, a gemu poručil: milý pane faráři, gďte k tomu Duljkowi, a napomeňte ho, nenjli ten kněz winen, ať ho na swau duši nebře. Kterýž tak učinil, šel k němu, a řekl mu: milý Duljku, G. M. pán ráčil mne k tobě poslati, abych tobě oznámil, nenjli kněz Wawřinea winen, aby ho na swau duši nebral. Nawozowalli gest wás, abyste wy pány swé zbi-li? I řekl Duljk: Au, nenawozowal. Na tomli umjráš? Řekl, na tom. Tu hned katowé geg wzali, a wedli geg k tomu rumpálu, který byl k tomu připrawen, a swlékše ho z rubáše, opásali geg gakýmsi hadrem, a tak ho na ten rumpál položili, přiwarzawše ho několika řetězy, w páli, za hrdlo, za ruce i za nohy, a tak geg pekli. A Gira, kat Tábořský, mage kropáč, omácel geg we wraucj smole, tjm ho kropil a potjral, a když se to zpřeyštilo, tedy to z něho strauhákem k tomu přistrogeným strauhal, a to trápenj geho trwalo k půl hodině. Potom přigew pan heytman kragický, pan Bohuslaw Malowec, kázal mu konec učiniti. Tu katowé nametawše pod něho slámy, geg zadusili, neb gest geště žiw byl. A gistě že gest musel býti trpěliwý: neb co sau geg tak pekli, nic neřekl, ani nekřičel. Potom wzali kati Žiku, tomu hnáty zlámawše, do kola geg wpletli. Naposledy Wacka syna Duljkowa, kterýž se wždycky bez přestánj pánu bohu modlil, wzawše čtwrtili, a ty čtwrtě do ohně wmetali, poněwadž gest spolu s otcem swým zlé činil, aby spolu také i swé skončenj wzali. Tyto pak dva Maraušky, Matěge a Žiku katowé wzawše, wezli ge k šibenici, a tam ge u šibenice postavili.

Toto všeco sepsáno gest k žádosti urozeného pana Wogtěcha Loreckého ze Lkauše, vlastnjho bratra nebožtjka pana Ludwjka Loreckého, od kněze Mikuláše Dworského, na ten čas faráře na Čjžowé, gak se gest to všeco w skutku stalo. Neb gest on sám při těch všech věcech, gsa žádán na wětšjm djle, byl; a při čem gest nebyl, toho sau mu gistau zpráwu dali, gak se gest to všeco dalo, čehož mohau mu swědkowé býti, kdo sau při tom při všem byli, že gest to všeco tak a neginák, gakž napřed wypsáno gest. Dobrým všechněm buď k wýstraze, aby se před takowými zlými a ošemetnými lidmi šetrjce, gim w obyčege nedáwali: zlj pak a srdce přewráceného, slyšjce utrpenj, gaké sau titi za swůg zlý skutek wzali, toho aby se ulekli, a magjli co zlého w mysli, od toho aby přestali; wědatce to, že za zlý skutek bude zlá odměna, a nebudeli zde časné, ale potom wěčně.

4.

Gednánj Společnosti vlastenského Museum

dne 26. máge 1832.

(Ostatek, wíz swaz. II. b. r. str. 225 – 234.)

III) Řeč presidenta

hraběte Kašpara ze Šternberka, čtená we veřejném
posezenj českého Museum 26. máge 1832.

Páni mogi! Ačkoli léto pominulé obchodu mezi národy
wšeligak překáželo; ač taužebně žádané a pečliwě při-
prawované shromážděnj přírodozpytců a lékařů we Wj-
dni pro bližiwšj se choleru zmařeno, a tjm zdjlný oběh
nowých nálezků i skaumánj opozděn; nastaupilali proto
starost o přátely a o známé na mjsto weselého s nimi
obcowánj; udušenali w gistých okoljch a dobách du-
chownej příčinliwost, a bylili lékařowé s nasazenjím
wšech sil ano i žiwota swého powolání wýhradně gen
k zápasu s nowau tau neřestj: předce wšak tjm ani
dalšj prospěch wěd, ani čilá horliwost we skaumánj
přírody nepřerušeny. Mnozj, nynj auzce obmezení
gsauce, neopauštěgje ohniště swého, ale co drjwe wy-
skaumali, upotřebgje, čeho nazbjrali, spořádagje,
nemálo znamenitých pracj předsewzali aneb dokoná-
wali, kteréžto wšak wypočjtati zde ani času ani mjsta
nenj; dosti bude, ukážemeli gen na rozmanité práce

geologických spolků w Londíně a w Paříži, a na znamenité i úplně rozgymánj zkamenělých skořepek měkeyšů we třetihorách, poněwadž i na naše zbírky, wloni znamenitě obohacené, zvláštnj potah magj.

Porownánjm zkamenělých skořepnatých měkeyšů se živými, a odlančenjm takových, co mnohé řady hornin procházegj, od těch, které w gediné řadě téměř výhradně se nalézagj, a tudjž gako za ukazače gegj považowány býti mohau, ziskal Deahayes pro skaumánj geognostické — poněwadž co on pozorowal, to giž všudy se potwzruge — pewný základ, na němž podobným způsobem i dále pokračowati se bude.

Nápodobně také neymladěj ratolest we známosti zkamenělin, kwětena, totiž předswětá, gegjžto neyhogněgšjmi poklady naše Museum, honositi se může, w roce tomto na vyššj stupeň dokročila, — a však i nenabytau ztrátu podnikla, když pan, president ze Schlotheimu, genž prwnj w dewatanáctém stoletj tuto giž téměř zašlou ratolest nauk přírodných obžiwil, a všeobsáhlý, w pozděgšjm swém věku k naukám přírodným přilnulý tagný radca pan z Götthe — oba čestnj audowé naši — nám i naukám smrtj, odgati byli.

Gsaue nynj s to, po tak hogném letošnjm obohacenj českých zbírek museynjch, rozšjřni okus náš Flory předswěté dodatkem znamenitým: dowolugemeť sobě wyložiti kořist tuto mjstněgi, a trochu šjregi wyznačiti pokroky ty, které tato nauk přírodných ratolest ode třj let učinila.

Kaupená pro naše Museum, ode ctěného auda našeho, knjžete Karla z Thurnu a Taxisu, zbírka zkamenělin p. doktora Schnitzleina, kragského lékaře Monheimského, obsahuje w sobě všecky náskytky obzvláštnjho oddjlu daleko rozlehlé řady Jurské, totižto hořegšjho wápna Jurského čili lithografického kamene, zvláště w okolí Kehlheimském, Pappenheimském,

Daitinském a Solenhofském rozlehlého, gehož we vlasti našj, za gegjmi zvláštnjmi geognostickými powahami, ani šlepěgj nenalezáme. Co do auplnosti zbjrky gednobraďowé monografické, můžeme gi klassickou nazjwati; má i tu zvláštnj cenu do sebe, že pro hognost swau na odličnosti a proměňky slaužiti může za přednj a hlawnj pramen k nabýwánj známostj o zkamenělinách wúbec. Ze znamenitého počtu rodů, opominauce obyčegné, připomeneme gen několikere geště nedostatečně určité proměňky pirožců (aminonitů); často připomjnané druhj aptychů; genž podle Hermana Meyera, gakemus pirožcowému hlawnonožci, w gehožto skořepce se často nacházegj, za potravu prey slaužili; auplnau zbjrku raků; w nž kromě pořjdu wjdanych *Macrurites arctiformis*, *antennarius*, *minutus*, *tipularius*, *remipes* a t. d. také *palinurus* a *litulus Walchii* se nacházegj; ryby, plotice (sepie) w dobře zachowaných exemplářjch, šjdla a t. d. A wšak neywjce zakládáme sobě na hogných zkamenělinách rostlin ohalahowitých (*fucoidae*), genž spolu s těmi, které také letos z okolí Wjdenského a ze Wlach sme dostali, hognau látku poskytugj k rozmnoženj Flory předewěté. Ale dřjwe nežli o gednotkách takowých gednati budeme, označmež geště auhrnkem nyněgšj staw známostj o Floře této wúbec.

Mezi domněkami šili podsadami prawdě neywjce podobnými, které we swém Okusu sme pronesli, byla i ta, že Flora prwowěké vegetacj všudy stegné teperatury požíwagj, na obau půlkauljch zemských stegné a ty samé byliny plodila. Co do polárnjho a střjdmého okruhu, od ostrowu Melvillowa i od Grönlandu až ke hranicem asiatským u Jekatarinaburku; co do Europy a sewernj Ameriky, bylo to giž dokázáno: ale důkazů nedostávalo se z okruhu teplého. We pátém swazku Brongniartowy historie kopaninných bylin opisugj se,

pode gménem *glossopteris*, čtvery druhý kapradj, gichž-
to: jeden w Nowohollandsku a východnj Indii, druhý
gen w též Indii, třetj w Anglii, čtvrtý we Šonsku se
nalézá. Podlé neynowěgšjch zpráv doktora Falconera,
nalezl wrchnj dozorce botanické zahrady Seramporské
we Burdwanšských doljch kamenouhebnjch w Indii giné
kapradj, od A. Brongniarta *Cyclopteris* nazvané, které-
hožte rodu týž Brongniart také čestero druhů z Němec,
Francie a Anglie pocházegjch papsal. a pozděgi prof.
Germar u Witjaa w Sasku, my pak na panstwj Radni-
ckém exempláře sme našli. A pohěwadž nelze mysliti,
žebý w onom šerém wěku gaké spogenj mezi tak wdá-
lenými mjsty a národy býti mělo, pokládáme podsta-
swu za dokázanu, nepochybujee, že když někdy w
Mechku a Brasilii polohy kamenouhelné pawowány bu-
dau, ona i odtud pogištěnj nabude.

Gak baron Schlotheim, tak i Adolf Brongniart i
my sami objrali sme se posawad téměř wýhradně gen
určejm otisků rostlin sedlínau w lupku powstalých,
na nichž sice zewnitřnj podobu rostliny neypatrngi se
wyobrazila, wnitřnj však gegj austrgj welmi zřjdká
a wždy nedokonale se gewj; málo kdy zpytowány
bedliwě pobraušené zkameněliny dřewowé, tak hogné
we starějch sbjrkách, pokládane oběčegně za kmeny
palmowé. W neynowěgšjm času, kdež se ostřegj skau-
mati počíná, proneseny mnohé o tom pochybnosti, kte-
ré des Ant. Sprengel we swém pogednánj o slipjch
(psarolithi) we zbírce král. saského wrchnjho řáddy
lesnjho, p. Kotty w Tarantu, šťastně rozhodl, roz-
znáwage podle wnitřnjho ústrogj kapradj, palmy a za-
mity. Po této nowě proklastěné dřeze když potom w
Anglii a w Němejch dále pokračowáno, ukázala se na-
děge welikých rezultatů. Witham w Anglii dowtipil se
způsobu, průřezy papřjčné i podýlné dřew zkamenělých
na sklách pewně přiklegowane tak ostře a hladce zbrau-

síť, že již whitřnj ústroj byliny; pode drobnohledem so neydokonalegi označiti se dá. Tím způsobem ohlédaltě mnohé zkameněliny stromové z uhelného žernowa nedaleko Newcastlu, a poznaw ge býti twněplodnými zrostlinami (exogenity), popsal ge pode gménem pinites. Podobným způsobem, ale na průřezích ne tak subtilně brausených, skaukaw také Bernhard Kotta zbjrku otce swého, doskaumal se, gakež to při dokonalém přirodozpytu gináče býti nemáže, podobných resultatů, když i gemu izgewily se we pnich paprsky dřewné, giného určenj žádagje. Posléze i Lindley a Hutton, předstewzawše popsánj kopaninné Flory anglické, příprav Withamových užili.

Na této nowě nastaupené cestě zgewily se také nowé náhledy, našly se rozmanité resultaty, a pole pro studium bylin kopaninných welice se rozšjřilo.

Bernhard Kotta připomíná, že černouhlj a hnědouhlj bezpochyby negsu ty gediné schránky bylin, ale že podobné i w giných kameninách, ku př. w okolí Rüdigsdorfu, na Windberku a u Schweindorfu we Plawensku w Sasjch; předewšjm w utwařjch dřewcových (Hornsteingebilde) se nalezagj. A budeh bedliwěgi hledáno, čaka gest, že ů we skalínách pod žernowem, čerweným na hoře Kiffhauské w Turinaku, a Nowé Paky w Čechách a ginde se nagdau.

Neméně důležité pro nauku zdá se býti wyšetřenj wplywu látek žiwočišných i rostlinných na zkameněnj samo: Baron Leopold Buch a Alexander Brongniart zpozorowali to, že na skořepkách měkeyšů i w samých křjďových horách tworj se utworem z mitra pocházegjčjm saustřednj (koncentrické) kraužky látky křemenné, gežto šjřjce a množjce se, často welikau částku powrchu skořepky pokrýwagj; a tato proměna přičjtá se wplywu látky žiwočišné. Ba prwé řečený domýšlj se také, že i mozoly hljzy křesiwcové w horách křjdo-

wých wětšjím dílem od takowýchto proměn pocházegj. Nápodobně i Bernhard Kotta smýšlj, že rozdělly barow, kterými zkameněliny rostlinné wnitřnj ústroj rostlin patrně zgewugj, z působenj látky rostlinné powedeny býti mohau. —

Určenjmi zkamenělin podle wnitřnjho bylin ústro-
gj předsewzatými negen kwěteně předwěké několik
rostlin přibylo, ale i mnohá předešla zdánj dourčenj
rodů rostlinných oprawena gsau; — tím pak zase nowé
a široké pole pro zpytatela rostlin se otewřelo. Máme-
li zagisté, vyhledáwagjce způsobem anatomickým po-
dlé austrogj we zkamenělinách pozorowaného rostlinj
s nimi shodné w nynějšjím wěku, aspoň s někakým
důwodem na čeledi ty ukázowati, ku kterým aneb mezi
které náležegj: potřebj byloby nám znáti dokonale
wnitřnj ústroj všech nynj žigjejch čeledj rostlinných,
čehož ale pohřjchu wždy geště daleej gsme, gelikož
posawad nazwyce gen rozgjmánjím kwětů a plodidel se
objráno, kterýchžto k určenj žigjejch rostlin téměř wý-
hradně se užjwá, které ale při kopaninných rostlinách
gen pořjdku, a často od bylin různj, se pacházegj. Co-
koli nynj o wnitřnjm ústroj rostlin wjme, poznali smé
ze spisů fysiologických k giněmu čiji psaných: nám ale
potřebně gest fysiologiko anatomické Systema Veger-
tabilium.

K určenj čeledj a rodů dčsti dobře nám zkameně-
liny poslažj, poněwadž k tomu wnitřnj austrognostj
bez káry postačuge: ale při určenj druhů skze srow-
nánj zkamenělin s otisky sedlinau powstalými, genž
zewnitřnj toliko podobu zrostlin wygewugj, těžko bude
uwarowati se dwognásobnosti; poněwadž nesnadno gest
domysliti se stále známky takowé, podle kteréžhy ze
wnitřnj podoba gegich wždy bez omylu s austrognostj
wnitřnj spogiti se dała.

I geští určení zrostlin kopaninných, genž na vyšším stupni austrognosti stojí, tak nestádné a těžké: kterak gest nám počinati sobě, abychom i ty wyznačiti mohli, které méně dokonale austrognostj dařeny gsau? kdežto dva rozdílnj řádové tak auzce se někdy stýkají, že i w nynějšjch tvořeních počátky gegich téměř rozeznati nelze, ahobž společně gich přecházenj, gednoho do druhého, téměř pravdě podobně se býti zdá. Takovýchto nespánj přirozeným následkem býwá počítání týchž zplodin do řádů rozličných; což i skutečně se stalo s gednjm rodem zkamenělin, kterýž sme ze Solenhofnu a Dařtinku dostali. — Tu giž často nic než útvar hornin rozhodnauti máže, geštíže ku př. zrostliny některé pozemské aneboli mořské gsau, a botanik tedy u gbogností porady hledati powinen gest, ačkoli ani tito geští o všech ke hlavnjm rozdílům hornin náležitých známkách se nesnášejí. —

Mezi nové nálezky w Čechách počítati sluší otisky rostlinné w kauljch očelkových nad uhlijm, genž ale tytéž rostliny ukazují, které posawať we kamenném uhli se nacházjwaly; pak předdomorfosy: nejmladší Flory w železné rudě, obě na panstwj Plaském w Plzensku. Wážnějšj však gest giný náledek, za kterýž kustosowi našich kopaninných zbírek, p. Zippowj děkowi máme. W žiwočistwu i we zrostlinstwu byli nám rodové docela vyhynulj, giž dávno známj; žeby něco podobného i w kopaninstwu místo mjtj mělo, bylibychom se sotwa domýšleli: ale podle geho neynowějšjch pozorování zdá se skutečně, že we předwěckém swětě i taková hlacenj se navházela, kterýbžto nynějšj mineralogové a krystallografové aspoň geští se nedopjdili; a smýněli, což pravděwalice podobně gest, podsazowati, že w onom wěku něgew atmosferické poměry, ale i chemické směše od nynějšjch se dělily, tedyť ne-

mohlo gináče býti, než že i rozdílné formy hlatité se zplozowaly.

Kterak živočišné zbjrky naše skrze znamenitý dar p. státnjho ministra, hraběte Františka Libšteinského z Kolowrat, brasilskými ssawci, ptáky, chrausty a motýly rozmnoženy gsau, nemůžemeť geště zpráwy dáwati, dostawše ge teprw nedáwno, tak že geště nebylo lze gich ani určiti ani rozstawiti; pocházegjť z okolj Bahygského, odkudž geště mnohých neznámých plodin nadjti se slušj.

We zrostlinstwu nedostalo se nám nic pro nauku nowého, gelikož ty mnohé wzácne zrostliny, které Dr. Wallich z říše Nepálské a z hor Himalayských s sebou přinesl, od něho giž určeny gsau. Štědrým propůgčejm se Spolku východoindického zrostlinami těmi nabyła Europa zcela nowého ponětj o Floře indické, we kteréžto, mimo zrostliny tropické, po horách hogné zrostliny europeyské we družjch co do podoby málo rozdílných se předstawugj. O domácjch rostlinách našich p. kustos Dr. Presl některá swá pozorovánj přednášj,*) genž botanikům nebudau nemilá.

Mezi předměty, kteřj pro zbjrku starožitnostj došli, připomeneme gen tak nazwané srpečky bronzové. Giž před několika lety dostali sme byli podobných z panstw Kozenského w Plzensku, a však méně celých; tyto však gsau lépe zachowané, geště nebraušené, dobyté, gak se zdá, ze samé djlny, sklepu totiž podzemnjho, we kterémž geště některé kry železa surowého, pak polámanj šjpové a srpové leželi. Že tento srpů podobný řezák ke žni neslaužil, ukazuge maličkost geho; aniž za zbraň se hoditi mohl, tuze do wnitř nakřiwen

*) Viz geho „Vermischte botanische Aufsätze“ w letošujm swazku der Verhandlungen der Gesellschaft des vaterl. Museums in Böhmen, Prag 1832, str. 62—78.

gsa; prawdě podobněgšj gest, že gako nyněgšj žabky, k oklestěnj ratolestj potřebowán byl, zvláště kterýchž se při žertwách modloslužebných staroslowanských užjwalo. Z nordických powjdek známo gest nám, že k slawnostem garnjm druid pokaždé we bjlé řjze na swěcený dub wystaupiw, zlatým srpem to měj zřezal, kteréhož ke swěcenj wody potřebj bylo, a genž gj zázračné moci proti čárům a nemocem uděliti mělo. W Holšteinsku sprostý lid mjsty geště podnes měj nazjwá „die Gespensterruthe, den Geisterzweig.“ Djlnu ale, kde všěcky tyto věci nalezeny gsau, máme my za řjmskau; neboť na Cáhlow, genuž na bljzku se nacházela, gde neystaršj známá dráha solná, po kteréžto bezpochyby giž tehďáž gižnj Slowané češtj sůl od Řjmanů, gi w okolj Salcburském dobýwawšjch, gakožto od neybližšjch sausedů swých sobě donášeli. Kraužkové bron-zowj, hogné fibulae a giné ozdoby, genž w Čechách gako w Němcjch tak často se nalezagj, srownáwagj se tak dokonale s řjmskými, že ge wždy za nábytek tohoto národu powažowati můžeme, genž bezpochyby všudy, kamkoli se dostal, trhy pro swá zbožj sobě zgednati se snažil.

Utěšené prospjwánj nauk, a znamenitě hogné rozmnoženj zbjek našich w létě tak osudném, gakowé bylo nynj minulé, budiž nám za rukogmě, že podniknutj z lásky k vlasti předsewzaté, nižádnau časů nepřjznj rušeno býti nemá.

5.

Listdř historický.

Založil Josef Schůn, škol latinských na Pjaku představený.

We přehrozné oné bauři, na počátku 17tého stoletj, wlehl tak nerázne w libě kwetaucj strom národnosti české wíchr strašlivý, že wěru gest se čemu diwiti, že ho zauplna newyvrátil. I až sem tam mocné wětwe přelomil, odrazil a kwapně strhl, kořenowé předce ztřesenj gak takž poznenáhla se upewnili; a gmeno-witš onen, který ke wzniknutj řeči materské štáwu potřebnau podává, gsa mocně obnažen, pilným synůw vlasti i wládarstwj weleslawného přičiněnjm, zemj přikryt, owlažen a proti všeligakému aurazu opatřen, mjle zase se zotawil. — Když tehdy takowý přjwal wšecko tak řjkage owoce strášl a naděgi toliko bu-daucjho pozanechal: těžko we stromu takowém pa-běrkowati. Wšak neomrzela tato práce negenom žád-ného, ale každý takměř toho mjněnj gest, že títo pa-běrkowé lépe chutnagj, nežli ono owoce nowé, gežto se nám připowjďawá.

Ačkoliw nižádným způsobem gá negsem z počtu oněch, kteřj wšjm, co nowé, opowrhugj, to zlehčugj, zruštěné, zpolštěné a newjm gaké štěně to nazjwagj, předce raděgi objrati se mjnjm vyhledáwánjm starých zašlých slow a způsobů mluwenj (phrases), nežli two-řenjm nowých a málo kde slýchanych; w tom samém

službu gakaus proukazuge oněm, wjce než slušj, rozkřičeným nowáčkům, poněwadž i gá w tomto spisu swém poskytnu všeligaká slowa, kteráby se wyučenci chůwy w gazyku českém zdáti mohla nemotorná, snad i zněmčilá (germanismi), kdežto nepocházegj nežli od lidj, kteřj o Němci a Polanu málo, o Rusu sotwa gměno znali, tjm méně aby od nich něčjm natuchnuli.

W tom tedy předsewzetj widělo se mi wydati, aneb raděgi wymyslití wěc neobyčegnau, totiž list ář historický. — Byltě čas, kdež Němec podáwal, ba i podnes podává swým mnohonásobné příklady a ponaučenj, kterakby se psanj všelikeré wyhotowiti mělo (Briefsteller), kdež nám naproti tomu i wěc i gměno to tak neznámé, že zwláště w Thámowu slownjku ge wyhledati sem si obljbil, dřjwe než bych sám něgaké, snad dosti potworné, zplodil. Aníž gich wjce nenalezám nežli dwa w Jungmanowě historii literatury české, gak slušno, spoléhage se na nesmjrnau pilnost zpytowanj tak zaslaužilého vlastence, že gich wjce nenj.

Eyhle tady třetj! gemužto žádná pomluwa wyčjsti se neosmělj, že zněmčelá, zruštěná, zpolštěná řeč se w něm nagde, alebrž i každý wyznatí moci bude, že gen tau cestau možná poznati a zachowati wygádřenj čisté, české, w obchodu práwnjm, hospodárském, rolnickém, řemeslnickém, kdežto den ode dne tjm wjce slow se tratj, čjm gich méně při auřadě práwnjm, městském (politisch), a auřadnickém (Wirtschaftsamt) znagj a užjwagj, negsauce wyučeni, leč německým, tak že i nyněgšj posluchač technického ustawu, mnoho se ponaučiw w lowstwj, rybárstwj, mlynárstwj a tak dále, lépe gegich nástroge popsati i wymalowati, nežli po česku pogmenowati umj. *)

*) Gak mile sem toto předsewzetj své horliwému vlastenci p. Slámovi na Orljce oznámil, takto mi odpověděl:

Takové tedy rozličnosti řeči, w nižto staw se stawem, gak pracj tak gazykem se nesrownáwá, nelze se wyučiti, leč z prawých listů staročeských, o obchodu obyčejném gednagjcjch; neb i lid sprostý gich djlem giž zapomjnáwá a němčině obwykuge, a w kázanjch, zpěwjch, kronikách, gakožto we hlawnjm pokladu literatury našj, těžko lze gich dopadnauti, poněwadž gegich předmět málo kdy wěcj domácjch se týká.

I shledaw gá s přechoťným powolenjm panů purkmistrů a radnjch, sjlu starobylých listů a tak řečených kopiárů, manualů, regstřjků radnjch a protokolů, w kráľowských městech Pjsku a Wodňanech, w přjčině skau-mánj historického,*) Čech sice dosti tupý a neobratný, ale slohu gadrného we všech řečjch, které gsem seznaľ, milownjk, když sem zde onde zrněčko historické po přečtenj celých archůw, oči i hádánj dobře probáněgjcjch, zezobal, mimo nadánj i slowa česká sem tam čerpati sem si počjnaľ. Posledně pak sebraw 30 listů w rozličných důľežitostech, w dáwném času sepsaných, podávám la-skawému čtenáři wše to, co tak pod gménem Verträge (wiz 3. a 6. list) Hochzeits- und Leichenbitten (18, 19.) Dekrete, Privilegien (1. 2. 5. 7.), Bau- und Ehkontrakte (4. 17.), Umlaufschreiben (8.), Obligationen (9.), Pachtbriefe (10.), Empfehlungsschreiben (11), Vollmachten

„Zbjrka takowých listů měla by zwláště našim kancelá-řům whod přigiti, gežto, co se češtiny týká, žádného slohu neznagj; a přec byl náš kuriálnj sloh giž w šest-náctém stoletj tak skwěle wybraušen. Gá sám chystám a strany potreby wzdělávánj se w češtině u českých kan-celářů pagednánj do mus. časopisu.“

*) Pročbychom se styděli takowého půwodně řeckého a ge-mu podobných slow, kdežto i Řjman se nezdráhal gich užjwati, a dle něho ani Francouz a Wlach, ani Engličan, ba ani wtom dosti důtkliwý Němec?

(12), Bittschriften (15), Entschuldigungsschreiben (13. 14), Zeugnisse (16), gerichtliche, ämtl. Schriften (23. 25. 29), Kaufbriefe (26), Beschwerden (24), Quittungen (22), Glückwünschungs - und Kondolenzschreiben (20. 21), Pässe (30), a tak dále, listář německý swým ctitelům poskytuje, co Říman epistolas familiares gmenuge, s tjm welikým rozdjlém, že tam wymyšlené případnosti a takměř nechutnj příkladowé, z těžka komu ducha dodaj, aby gich z gednoho konce do druhého přečetl, tu ale že lidi slyšet, kteří wprawdě žili, to co se čte, psali aneb psáti dali, a z wětšjho djlu w dějinách vlastenských mjsto swé znamenité maj. Takowé osoby milownjk příběhů staročeských (a kdožby to nebyl?) čjm wjce tjm raděgi seznati žádosti w gsa, kdekoli přjstup, dychtiwau wšetečnostj gegich podpisy, pečeti, šaty, ano i byt rumem položený, (což teprw psanj, wjce nežli kroniky wyprawugj, zwěstugjej?) zhljdnauti si oblibuge.

Nepochybuge se tedy, že takowý listář nad obyčejným tuto přednost má, že w něm čtenář bedliwý negen příklad mnohonásobných pjsemnostj nalezá, ale i gazyka materského welebnost, a historie vlastenské, ne w pohádkách, ale w makawých důkazech záležegjej, podstatnost. W obogjm posledně dotknutém ohledu zaslauszilby rozmnožen býti od každého, kdo starožitných spisů se dopjditi příležitost má; a mohlby následowně tento listář toliko počátkem dosti užitečného předsewzetj býti, ku kterému zwláště ti přičiniti by se měli, kteří nad nowotau slow w nynějšjch spisech den co den replagj; neb naleznauce platná starobylá slowa, která že zauplna scházegj nám se zdá, swým nepřátelům přjlišné hlavy lámánj by přetrhli.

Gá, co bych tu přiložil, to toliko mám, že sem k každému psanj krátké wyswětlenj historické připogiti powinen byl; že sem s strany prawopjsemnosti a grammatiky ani toho neymenšjho nezginačil, než wše gak

sem nalezl, položil; že sem ku konci všech psaný zbírku slov a způsobů řeči (phrases) přidal; a posléz gakésí zdáný o werši a prosodii (cizá věc ať cizý gméno trpí) gazyka našeho českého pronesl.

Prawopjsemnost tak řkage w každém století se mění, ale neslušné potomkům, přemoditi slova psaná předkova. *) Přáliťby nám oni zagisté, kdyby žili, nálezy

*) Poznamenáný redakcj. My o věci této gináče sandjme. Kdyby starých pjsem owšem měniti neslušelo, gakož p. Spisowatel prawj, toľbychom všude gen samé snjmký (fac simile) gegich dáwati museli; neboť podáwagjce ge literami nynj obyčegnými, giž ge měnjme. Gsauc tedy owšem přinucený, „slova psaná předkůw našich“ we proměněné podobě vlastencům podáwati, gen o té otázce mezi sebou nesworní býti můžeme: gak daleko we proměňowáný takowém pokročiti sluší? My to za prawidlo máme: „we starých spisach nowě tištěných podáwati všechny staré formy a zwuky řeči, ale literami mezi námi obyčegnými.“ Tím aspoň starožitnosti skládáný takových w ničemž se neubliží; siceby z toho následowalo absurdum, že gedna i táže průpowěd, gsanc na papjře čtena, bylaby starožitnau, slyšena pak gsauc, giž starožitnost swau by tratila, a že tedy starožitnost tato gen we prawopisu (či raděgi neprawopisu), nikoli pak we wyslowowáný starožitném by záležela. Zdá se nám, že i slušný ohled bráti se musj na pohodlý nynějšjho čtenárstwa našeho, genž wětšjím djlem málo zastaralých forem řeči sobě libuge, a geště mnohem mrzutějšj býwá, když se mu w tak neobyčegném a newljdném oděwu podáwagj, gakowý staročeské psáný w sobě nese. Tohoto prawidla za našeho času giž i skutečně wětšj díl wydawatelů starých spisů německých šetřiti počjná. My sme tedy, proti wůli sice wzácného p. Spisowatele, a wšak s geho wědomjím, staré listiny tyto prawopisem nám obwyklým wytisknauti dali, ničeho dále w řeči nemějce.

našj prawopjsemnosti, asi galkž děd wnurowi krog ney-
nowěgšj přege. Wšak ale kdyby tento kmetu wážné-
mu týž kabátek, který sám nosj, nastrčiti usilowal,
kdožby mu za zlé neměl? Pročež Němec když starobylé
řeči přiwadj, ono spukřilé vmb a Ubel, a zu Fuess,
nezměnj w: um, Uibel, Fuss; ani Francauz přestaré
swé: je veois, escript newyprawj w je vois, écrit; ani
Latinář Salustowo maxume mjsto maxime, Virgilowo
naveis mjsto naves; aniž tedy Čech nepřewrať staričkau
praděda ruku; tjm méně, poněwadž, gsa právě sám na
rozpacjch a w gisté proti sobě bogugjej roztržitosti,
každá strana potěšiti se může, že pro sebe cosi w těch-
to spisech nalezla, neb — — žádná w nich stálost w pra-
wopisu se nepozoruge, buď že to chyba osobnj pjsaře,
buď že wěku onoho wesměs, an wjce dbal na wěc a
gádro, nežli na obálku a skořepku, wjce na řeč wážnau
a důstognau, nežli na prawidlo, kterými a kolikerymi
pjsmeny psána býti má? Necht následowně w tom chy-
bili; wšak i my zde nikdy nemjnili podati přjkladů
prawopjsemnosti, ale slohu.

To samé se rozumj i o grammaticce, proti které, ze
gména někdy w participijch, se prohřešili starečkowé;
což tak málo škodj wýtečnosti spisu celého, gak okra-
sám Horaciusowým, aneb slohu Petroniusowu, když
onen řekne: Difficilis pati, aneb ten: Juvit ei.

Že sem krátký wýtah rozličných slow a gich užj-
wánj připogil, stalo se tak řjkage ke cti a chwále oněch
let, kdežto sem se takowými in syntaxi ornata, z Manu-
tiusa, Mureta a giných slawných mužů na us, bedliwě
objral. Pročbychom to samé i w Češtině uwesti ne-
směli, bytby i wěšj djl tohoto wýtahu zbytečným se
býti zdál? Ale komu? — Owšemť že wzdělaným čte-
nářům tohoto časopisu, ale ne snad tisjcům obdiwugj-
cjm se snad gešle wjce nežli gá, každému slowjčku,
poněwadž obyčegně na ulici se neslyšj.

Že sem se posledně osmětil gednánj předpowěděné o wersjch a o prosodii české ku konci přiložiti, tuť owšem se mnohokterý ohlásiti může: „I což ty pošetilče tuto w našj zahrádce, an w šjré m dalekém poli Němčiny, gi obmezugjcm a z nj i často si přioragjcm, robotugeš?“ —

Gá pak ubohý paběrák s wršku onoho stromu bych takto: „I proč bych gá z onoho pole přes plot do zahrádky wašj podjwati se nesměl? Ljbjť se mi dosti co tu sázjte, ačkoli ginde nádenničjm; a gestliže kdesi paběrek uwidjm, gegž giný minul, proč bych na strom newlezl, a wám ho nedohodil? a když gedem hákem, druhý pluhem oře, gedem srpem, druhý kosau obilj sklizuge, pročby ten onomu (právě, poněwadž gen kaukage a nepracuge, co onen přehljdil, pozorowati může), neporadil? Wždyť pak prý i od dětj a od bláznů kus prawdy mudrec někdy kaupil, proč Čech gakkoli oswjcený, nečeského, ale dáwno a často w řemesle swém se objragjcmho wersowce zdánj, na chwjlku w uwážení, třebas ne w užjwánj by newzal?

Přigmiž tedy, laskawý čtenáři! listář historický a skrowný slownjka počátek. Když se ti tento nálezk zaljbj a k geho rozmnoženj přjležitost se ti dá, rozšiř ho; gednánj pak metrické ať ti aspoň slaužj ku přčtenj.

I.

Komu by prwnj mjsto patřilo w této zbjrce, ani neymenšj pochybnost býti nemůže, kdež mezi třidceti listy i gedno krále weleslawného Giřjka před rukama máme; neb kdykoliw vlastenec o wzdělánj gazyka českého gedná, vždy se wděčným podiwenjm ať si spomene, že týž wjtěz rekowský, u prostřed strašiwých půtek a nesmjrných starostj, i na wzniknutj gazyka materského ohled pozorliwý mage, latinu z auřadůw wětšjm djlem wypudiw, češtinu w nich počestně uwedl,

na stolici saadnj slawaš usadil, tak (kdyby při tom až po dnes bylo zůstalo) průchod k zvelebenj a rozšj-
řenj gegjmu makawš prorazil, a prwnj we wšem da-
lekém širokém okolj onu přednost gj wykázal, kterau
swému Polák a Uher a Němec, teprw některé stoletj
pozděgi, u weřegných listech, mjsto latiny popřáli.

Ať této přednosti i zde užijj slova toho, genuž
takowau, tak řjkage přirozeným právem přislušegjej, i
we vlasti, i mimo vlast, přegjej i nepřegjej, knjžata i
spisowatelé, ochotně postaupili.

Neostýchaliť se oni, gako cjsař Bedřich IV, krák
uherský Matěg, Ludwjk wýwoda baworaký, Abrech
knjže bramburské, Bedřich z Halsu u Reyna, ba i pa-
pež, w přjčině sporu mezi Poláky a řádem německých
rytjřůw w Prusjoh (1462), Giřjka, ne rozené knjže, za
ubrmána ai wyžádati; w řjši německo - řjmské za
neywyššjho wůdce (Oberster Reichshauptmann) wyhlá-
siti; posléz i o to rokowati, aby geg buďto německau,
buď po nepochybném dobytj Konstantinopole, řeckau
korunau cjsarskau ozdobili. Spisowatelé pak, byľby i
pro nesrownalost u wjře neb ze záštj gakéhosi cizo-
zemečů proti našincům, wlasteuce tak slawaého, sem
tam, gak za žiwa se stalo, tepali (což málo w historii
o giných wýtečných mužjch se nagde), w tom se předeo
posléz sgednocugj, že i w geho památku zamilowanému
Čechu, wjce geg wychwáliti nelze.*)

*) Wiz Schiracha Němce (Biographien der Deutschen, Wien
1788 bei Trattner, Vorrede des 4ten Theils): „Einer der
grössten unter den Sterblichen, die jemals lebten, ist
Georg Podiebrad.“ Pak tamž na stránce 102. „Ich verspre-
che nicht zu viel, wenn ich mich anheischig mache, den
grössten König seiner Zeit und einen König, der den
grössten der nachfolgenden Zeiten gleich war, an dem
Georg Podiebrad zu zeigen.“ — Wiz i Jezowity Cornova,

To vše, a kterak on právě jakýsi obraz a gádra (typus, Repräsentant) české národnosti, kterak on (než w neynowějšjch časech Francauz i Němec známého hrdinu sauwěka našeho tak gmenuge) právě: Der Mann des Jahrhunderts, byl; gak ničemně a lživě oklamán býwal: ginde djlem sem giž pronesl, djlem, dáli Búhl auplněgi pronesu.

Tu zatjm tolik, že w listu příležjcjm, we dwau mjstech zvlášť poznamenanych, scházegjcj slowjěko přejsti možná nebylo; pak že dwůr, o němž dole řeč, w pozdějšjch spisech Kratický, Pokratický, dle nástupkůw pana Bužka ze Smolotel,*) Cholaušowský, nynj s některými chalupami, Pulkratice řečený, w třidcetileté wogně panu Kauteckému z Minie, pak ale až podnes, královskému městu Pjsku patřjcj, nedaleko silnice pražské, ne dále než co by mjrná procházka wynášela, od téhož města ležj.

* * *

„My Giřj, z Božj milosti král Český etc., oznamu-
„gem tiemto listem našjm, že pro wěrné služby wěrného
„našeho milého, Petra Bužka z Smolotel, (kterěž) gest
„nám činil, činj, a potom aby tiem lépe činiti mohl, s do-
„brým rozmyslem a našjm gistým wědomjm, mocj krá-
„lowskú, tuto milost sme gemu a geho dědicóm učinili
„a činjme: gakož má a držj dwór Kračice, příležjcj mě-
„stu našemu Piesku, s kteréhožto dworu sumy a poplat-

Pubičku, Balbina, z nichž poslednj takto: Fuit Georgius princeps magnanimus, bellorum peritissimus, justus idem ac aequus omnibus, amans subditorum, commoda regni sagaciter procurans &c. —

*) W roku 1457 wyznal při auřadě města Pjsku Jan Neda-
mjr, manžel Alžběty Bužkové, že od bratra gegjho Pe-
tra, bez pochyby od téhož samého prw gmenowaného,
wyzdwihl 10 kop wěnných, dle smluw swatebných.

„kówe s městem našjm Pieskem do komory našj se dawa-
 „gj, těch sum a poplatków kterýchžkoli, kteréžby po-
 „dlé města Piesku nám týž Bužek z toho dworu dawatí
 „a platiti měl, my tiemto listem geg a gehó dědice zpro-
 „stili sme, a zprošťugeme a gim to spúšťieme i z nřeh
 „ge wynjmáme do wuole naše neb budúcjeh králów če-
 „ských; a to cožby na ře—Bužka se dostalo z sum neb
 „z úroków nebo z giných kterýchkoli poplatków podle
 „města Piesku nám do komory naše dawatí, to my Pie-
 „seckým na gich sumě sražugeme a sraženo býti chceme,
 „dotud, dokudž ten plat z toho dworu našjm neb bu-
 „dúcjeh králów českých rozkázanjm zase k města
 „Piesku placen a dáván nebude. Než proto giž řečený
 „Bužek z toho dwora Kračic má příslušetí k súdu a
 „práwu města Piesku, gakož z starodáwna gest příslušel.
 „Protož příkazugem všem úřednjkóm našim a zvlášť
 „purkrabjmu našemu Pieseckému a purkmistru a konše-
 „lóm města Piesku nynějšjm i budúcjm, aby řečeného
 „Petra Bužka i gehó dědice w této našj milosti w tom-
 „to listu položené drželi a zachowali tak a dotud, ga-
 „kož swrchu psáno gest, gakož hněwu našeho králow-
 „ského chtie se uwarowati. Tomu na swědomie etc. Dán
 „w Praze w úterý — — swatého Longina Anno Domini
 „MCCCCLXIII, králowstwí našeho léta pátého.“

II.

Gak mile učenj Husowo, aneb raděgi ne Husowo,
 ale pod gehó gménem od rozličných modrchalů smota-
 né učenj vzniklo, královské město Pjsek bylo mezi
 přednjmi, která, že se ho přidržj, gakýmsi spurným
 skutkem na gewo dala; neb zabiti gsau 17. neb 20. dne
 srpna 1419 pod večer řeholnjci Dominikánštj, spauze-
 gjej se pod obogj podávati přjwalu lidj do kostela
 wpadlých; wyhnáno asi 40 měšťanů, nowý pořádek ná-
 boženstwí neschwalugjejch; i hnedle wstaupeno w
 bratrstwo s Wodňanskými, s Tábořany a s Žižkau.

Ku podíwu gest, že i z toho času, po newyprávitedlné; zvláštnjm spisem odemne giž doložené záhubě města, *) gistý kopiář auřadných listů se zachoval, a náhodau odemne w domě radnjm nalezen byl; a geště wjce ku podíwu, že w tak roztržitém, vlast i weškerá okolo vlasti položená knížetstw, horem dolem přewracugjcjm čase, městské důležitosti tak pořádně, gako w neyliběgi kwetaucjm pokogi spravowány a wpisowány byly. Tento tedy kopiář, a list njže položený z něho wypsáný, patrně wygewuge, že i po oné smutnohře, mnozj potagmu strany odporné se přidrželi, a gak mile příležitost se wyskytla, weřegně k nj přistaupili.

Bogowaliť tenkrátě proti Wodňanům, Táboru a Pjsku: Woldřich z Rosenberka, Wáclaw z Dubé a Petr ze Šternberka, neywyššj wůdcowé lidu cjsarského w bechynském a prachenském kragi; dobyli Wodňan 1419; oblehli, ač na darmo, Tábor 1420; a tušjm, že na statech pjseckých dosti škod nadělali; pročěž owšem Pjsečtj, i k hágenj města, i k obraně poddaných swých, i ku pomoci bratrůw Prahu tenkrátě obleženau hágjcjch, pluku zbrogného hrubě potřebowali. Wymstili se tedy nad odpadlci swými, gak tuto po listu přjtomném se dočjtá, a nápodobných, až do roku 1425, giných patnácte se nalezá, z wětšjho djlu latinských; **) z nichžto poznáwáme, že tenkrátě domowé, negsaunce

*) Jahrbücher des vaterländ. Museums, 1831, 2ter Band, S. 409.

**) „Nos. magister civium, iudex et jurati consules notum facimus etc. considerantes qualiter Joannes Cubatko nullo impedimento necessitatis, nec per quempiam compulsus, sed clam et furtive, immemor honoris proprii etc. in contemptum legis Dei et linguagii nostri Boemiae, sinistre et devie infamati, ad potissimos inimicos et vastatores nostros aufugiendo recessit.“ — O dwau se prawj: „et vastatoribus, saepius nobis et inhabitatoribus nostris manus suas per prodicionem inferendo.“ —

spočítání, dle polohy se popsávali, následowně že gen domácj hned wěděl, o kterém domu se gedná, kdež na- proti tomu nynj i docela cizý dle čísla dům, o němž řeč, bez doptání sám nagde; pak že domy 19, 30, 21, 83 kop stály, totiž w neyvyšší ceně kop pražských (ana welmi často se měnila) za 380, 600, 420, 1600 zlatých rázu nynějšjho, následowně asi w těch penězch, gako nynj, když se pozoruge, že před wynalezenjm Ameriky stříbro we welmi wětší ceně bylo než nynj.

Nalezá se dále, že slowutný ponoše Chwal z Machowic (bez pochyby streyc gakýs Žižkůw) prodal swůg dům w Pjsku, w němž gest přebýwal; že i pole a luka takowých sausedů se prodávaly; že takowé ži- wnosti i darem o město zaslaužilým sausedům se po- staupily;*) že posléz, připomjnagjce sobě onen čas, kde i neywzdátenějšj kraginy Europy, uslyšjce toliko gmé- no Husitůw a Táborůw, užasly a trnuly, několik gich gmenowitě na swětlo z hrobu zapomnělosti wywe- dauce, řjci můžeme: eyhle, tu ge máte! — „Wences- laus dictus Strzielecz magister civium, Wacław Stupa, Mikulaš Barbath, Jan Colon, Wenczlinus Carpentarius, Johannes Hladicz, Johannes Cossa, Bartossius Carnifex

*) Ze gména gistému sládkowi Bohušowi: „pro dampnis do- mo braxateris hujus foris nostram civitatem pro conser- vanda ab inimicis nostris civitate;“ — gistému Mikulašo- wi: „Ob fidelia et accepta servitia nobis et Civitati no- strae tempore dissensionis, disturbii et guerrae exhibita et in futurum exhibenda;“ — Maršowi: „Pro quotidianis nobis exhibitis serviitiis ac dampnis ipsius perceptis“ — ; Kubowi koláři: „Pro conservanda et tuenda nostra civi- tate per nos exustae et crematae curiae ipsius“ — ; Miku- lášowi Satagkowi: „Pro dampnis ejus foris civitatem perceptis“ — ; Janowi sládkowi: „In relevamen et in re- fusionem dampnorum suorum pro civitate nostra conser- vanda,“ — a tak dále.

(to gest, w latině onoho času, řezník, ne kat), Johannes Had, Wenc. gener Sedlakonis, Hans Wolmut (také Němec tedy? giný geště: Pehm), Sigismundus pannifex, Nic. Malčiezky, Johannes Hawliconis, Martinus Silha, Stephanus Costienecz, Nic. de Wodniana, Joh. Suchomele, Hauska, Waniek, Kraisa“ a tak dále, — však ze všech těch gmen žádné gim podobné w Rjsku se wjce nenalezá.

* * *

„Anno Domini Millesimo Quadringentesimo vicesimo primo.

„My purkmistr, richtář a spolupřjsežnj konšelé, tiemto zápisem wyznáváme, že spatřiwše a skutečně, shledawše, kterak nehodný muž gmenem Mikuláš Cap, někdy spoluměštěnjn náš, proti swé vlastnie přjsaze, gjžto se nám byl a obci našj swobodně a dobrowolně, wedlé giných súsedów našich zawázal, aby wěren, byl a zlé i dobré s námi trpěl: i utekl gest od nás a z města našeho, od domu swého vlastnjho, w našj naypilněgšj potřebu a nůzi, a byl proti nám a městu našemu radú, mocj i statkem od nás uteklým, s našimi nepřáteli úhlawnjmi. Pro kteréhožto přjčiny duom geho odběžený, genž ležj mezi domy Janem Rakuským, s gedné a někdy kněze Řehořowým s strany druhé, spádl gest na nás a na obec naši sprawedliwě; a sám cti, wiery i hrdla wedlé práwa našeho městského gest odsúzen. Kterýžto duom swrchu psaný, na obec naši sprawedliwě připadený, koupili sú od nás opatrný Mikuláš, řečený Wyběračka, a panj Anna manželka geho, bez gedné, za dwadceť kop grošuow dobrých stříbrných rázu pražského, nám úplně a docela zaplacených, sobě, swým budúcjm a dědicuom; tak aby geg mohli i s městištěm geho prodati, nagati, zastawiti, směniti, aneb s njm, ućiniti gakožto se swým vlastnjm a dědičkým zbožjm, bez odpory a překážky všelikteraké. —“

III.

Gak pořádně a opatrně, i u prostřed bauře všeobecné w králowstwí Českém, důležitosti sausedské se wedly a w knihách městských se uwáděly, djlem i z předešlého listu se wyrozumělo. Podává se zde giný, to samé o králowském městě Wodňanech doswědčugij, přitom ale i to, kromě mnohých tam odemne zhljdnutých, že ne genom vše, co se ornjch a lučnjch dědin, co mezej, silnic, mostů a wodotoků dotýká, welmi rozumně zřizeno bylo: ale že obyčegně, geště rozumněgi, mjsto nákladné a dlauhé rozepře práwnj (Process), spor gakýkoliw na ubrmany (schiedarichterlicher Anspruch) wznešen býwal.

* * *

„Mnohé věci zapomenutjm často pomjgegij, gedně „leč zápisy ngištěné budú. Protož my purkmistr a „radda etc. známo činjme, že sme mocně přišli na tyto „ubrmany dole psané o tu při, kteráž gest byla mezi „námi a Ezechielem Přjbramem súsedem našjm, o všecky tyto věci dole psané: item od pánów konšel a „obce tito ubrmané: Waněk kowář, Kubjk z Rynka, „Dušek, Šondra, Řieha, Pawlice. Item od Ezechiele „Přjbrama: Jan Psotka, Dušek kowář, Wáclaw Helý, „Šimek šwec. I takto sú mezi námi wypowěděli. Item „což se té dědiny, kterúz panj Anna Perclikowa dala „dětem Přjbramowým, dotýče, tak gest nalezeno, aby „úřednjci na to wolenj týž o to smlówu učinili, gako „s ginými súsedy, shořegšjmi i s doleyšjmi, wedlé geho „dobré wuole. Item což se toho ģruntu dotýče, kterýž „Ezechiel Přjbram kúpil od Wáclawa Kredusa, ten „aby pustil k obecné potřebě w tom trhu a penězjch, „gakž sám kúpil; také litkup aneb náklad, kterýž gest „na to učinil, ten aby byl nawrácen. Item woda, kteráž „má wedena býti skrze ģrunty Ezechiele Přjbrama, aby

„gemu dán byl kus toho ěruntu kúpeného od Wáclawa Kredusa za odměnu, stiehnúc prowazkem od rohu „lúčky Morawowské až ku konci hráze na místo wy- „stawené, a tak aby meze byla. A ostatek což zuostává „hráze, checi gi Přjbram mieti, udělaj tolikéž kus obci; „pakli nechce, -ať má obec wuoli tu zemi na swé dielo „wzieti. Item což se struhy neb stoky, kterúz má woda „giti, dotýče, ta má udělána býti na obecnej ěroš znowa „i w budúcjch časiach, pokud spolu užjwati budú, on „i geho budúcj magj gi spolu prázdni. A týž Eze- „chiel Přjbram i geho budúcj tok wody užjwati má „bez nedostatku, a obec také. Item ta struha neb stoka, „kteráž má dělána býti, ta aby byla dělana bez škody „obce i Přjbramowy. Item co se platu dotýče, gakž gest „— — — gedne proti druhému, aby bylo w plat. Item „což se cest dotýče, tak sú stařj lidé wyznali, že sú „tudý cesty byly swobodné geti a giti. A Ezechiel Přj- „bram to neodepřel, ale k tomu se poddal, bylyli sú „kdy dobré, že ge chce naprawiti a zdělati — — — „Stalo se w neděli den S. Augustina, za purkmistrow- „stwj Wáclawa Slaniny, před plnú raddu a wšj obci, „téta páně 1491.“

(Budaucně dále.)

6.

P o s u d e k.

O českém gázyku spisowném. We prospěch mladým spiso-
watelóm (ais) i na výstrahu nádoználým řečením.
Sepsal Frant. Trnka. W Brně (a w Holomenci) 1831
(a 1832), 2 archy w 12.

Člowěk člowěkem gest, že po dokonalosti taužiti, k
mj se snažiti, gi we všech skutejch swých stjhati máže.
K tomu pohuzga a wede ho negen rozum, ale i cit ge-
ho, zřegně gewjo, že Bůh ku podobestwj swému geg
stwořil.

Náš wěk ale nade wšecku minulá stoletj wyznačuje
se zvláště tjm, že po čem někdy sworným cítě i rozu-
mu spolkem téměř bezwědomě a newůlěně tapžeso,
to my nynj samým rozumem a s plným wědomjim, ce-
stau wyměřenau stjháme. Nenjť giž úkazu we přirodě
ani w duchu, nenj ústawu, nařzenj, zpráwy neb oby-
čege, w cirkwi ani we státu, w obecném žiwotě ani w
naukách a w umách, ku kterémužby wěk náš nepři-
kládal mjry rozumu, o kterémžby zvláštnjch theorij
saustawných newymýšlel. Rozgjmati, co ráz tento cha-
rakterický wůbec do sebe prospěšného aneb škodného
má, bylaby wěc obšjrnějšj, nežli my zde předsebráti
můžeme; giným tedy a k-ginému ciji gi zůstawugeme.

Znagjce i wkořeněnost i rozšjřenost tohoto snaže-
nj rozumowého za našeho wěku, diwiti se nemůžeme,
že ono i mezi wzdělawateli zpustlé role řeči a litera-

tury české na gewo se dává. Aniž pak toho haniti budeme; wjmeť zagisté, gak slušná i potřebná wěc gest nám spisowatelům, chcemeli národnj řeč a literaturu swau k nowému žiwotu wzkrjjsiti, abychom rozumně sobě poějnali, a we všem, co před se běřeme, napřed s rozumem a se swědomjm swým náležitě se poradili. Ale kdekoli se rozumuge, tam i snadné býwá nedorozuměnj; a této pak plodně omylu matky se warowati, gi, i w lithém rozumu rauše, wypátrati a od sebe wybyti powinnost gest naše, wěrněli o prospěch swatě wěci národnj se staráme.

Takowé nedorozuměnj bohužel! giž dosti hustě rozplodilo se u vlastenců w Morawě, kdežto dwa spisowatelé naši, oba rodiň Čechowé, mjru rozumu swého na pjsemný gazyk český položiwše a tudjž nad njm mistrowati počawše, negednoho mláděho a gazyka sice, ale i nowoty milowného, následownjka sobě zjskali, a shtěgje řeč i literaturu naši zdokonaliti, giž pohřjchu! z malého zlého do mnohem horšjho gi wedau.

Posawad gedem toliko z těchto páků, p. Trnka w Olemauci, „pohnautky a důwody swé, týkagjcy se wad i nedostatků českého gazyka spisowného,“ we spisku nahoře gmenowaném, wůbec na swětlo wydal, — s gaku důkladnostj, njže mjstněgi se ukáže; — druhý pak, p. Ž. w Brně, wždy gen saukromým dūpisowanjm, na wětšjm djle se zatagenjm gměna swého, a ustnjm se gádřenjm w obcowánj se vlastenci, saud swůg, bystřegi wšak a smělegi nežli onen, o téže wěci wynášel. I poněwadž nám zde nikoli s osobami, ale s wěcj samau činiti gest: nebudeť dosti, wywrátiti gen p. Trnkowy důwody, ale slušjt nám i na takowé ohled bráti, které důmyslněgšj lěch wěcj skaumatel nawrhnautibý mohl.

Hlawnj a základnj omyl této nowé školy w tom táležj, že ona — ne slowem sice, ale skutkem — rozum a theorii za pramen pokládá, ze kteréhož prý nutně

gest gazyku čerpáti pravidla vzdělání svého; kdežto však gazyk a všechna vzdělanost jeho, ačkoli vzdělanost rozumu následuj, však přede z přírody své, čili samy vysohé, negau skutek a dílo rozumu čili theorie, alebrž dějinného podání (tradice). Že rozumem netvoří se gazyk, aniž v austruji svým se vzdělává, toho důkazem gest, všechna rozmanitost gazyků lidských na světě, z nichžto i ti nejvzdělanější vždy ještě nedokonalí bývají; jinaké zagiště, gakož geden gest rozum člověčí a kategorie jeho všudy stejné, tak i gedenby musel býti gazyk celého pokolení lidského, ve všech formách svých stejný a dokonalý. První, tvoříště gazyka, čili půda, ve kteréž on se původně rodí a roste, gest cit národu, při povzbuzení potřeb jeho duchovních; tento pak cit neplyne z důmyslu (a priori), ale ze stávu a z okolností, ve kterých se člověk por každé nachází. Gest tedy z přírody své ne rozumový, ale odginný podaný, faktický, tradiční; následowně i stwůra jeho, gazyk totižto lidský, giž od původu svého nahodilý, faktický, tradiční, a tudíž negináče než nedokonalý, nepravdivý, a všelgak nedostatečný býti musí. Gazyk powstává i roste právě tak, gako stromový a květí po horách i zahradách; i gakož tam člověk gen to, co příroda sama organickou mocí svou plodí, chová, pořádá a kliditi smí, tak i theorie zde gen to, co v lůně národu se pučí a kvete, v jeho přesnotě chrániti, tomu hověti, to k dalšímu pravému užívání chystati powinna gest. Rozum tedy není tvůrcem ani zákonodárcem, alebrž gen zprávcem v gazyku; sahá dále, osobugeli sobě i tam vládu konstitutivnou, kdež genu neginá než administrativná přinálež; tedy odporuge sobě sám, a vykročugje ze svých mezí přirozených, vstupuge do oboru šálenosti.

Druhý hlavní omyl těchto pánů gest, že tak sobě počínají, gako by literatorům českým teprv činiti bylo

„de re publica constituenda“, jakoby gazyk český písemný teprw tvořiti a ustanowiti se měl: my pak máme gazyk písemný již od několika století utvrzený, a nejen ode všech neyoswjcenějšich mužů národu našeho, ale i ode vlády zemské, od starodávna gednosworně přigatý a podnes užjwaný; tak že nám s ohledu tohoto nic nezbyvá, než aneb přistaupiti k němu a držeti se ho, gakýžkoli gest, aneb udělati sobě jiný, z brustu nový gazyk. I neníť pochyby, že kdokoli chce a umj, může sobě stwořiti gazyk krásný, bohatý, libozwučný a všemožně dokonalý: ale gazyk takový nebude wjce národnj, alebrž osobnjm gazykem toho, kdo geg sobě udělal.

Powážjme-li kteraukoli podnes kwetaučj řeč a literaturu, všudy poznáme, že to, co gedno nářečj před druhými na důstogenstwj gazyka písemného w gakémkoli národu powýšilo, nebyla geho wětšj dokonalost, čili cena wnitřnj, ale přjčina zewnitřnj, nahodilá, aneb řaděgi historická: prwějšj totiž oswěta krage, města neb spolku toho, kterémuž to nářečj wlastně náleželo. I poněwadž oswěta národů obyčegně we hlawnjch a sjdelnjch městách, na dworjch panownjků, w neywyššich auřadech zemských a t. d. počátek swůg mjwala, odkudž teprw pozděgi po celém národu se rozějšila: protože wětšjm djelem stalo se, gakož to w Anglii, we Francii, w Hispanii a ginde wjdjme, že gazyk auřadů a sjdelnjho města také za gazyk oswěty a wzdělanosti národnj wůbec přigat gest. Kdež pak, gako we Wlašjch a w Němejch, národ celý od starodávna we mnohé a malé obce neb vlády rozdělen byl, a kdež tedy žádné hlawnj sjdlo w gednotu ho nespogowalo: tam to nářečj přednosti té nabylo, které ponejprw we spisjch u celého národu dluho wážených a užjwaných wzdělawáno gest. Takž onde spisowatelé florentinšj wěku XIV., kde pak reformátoři sašj wěku XVI. nářečj swá kra-

ginné vzdělávše, gim. všeobecnau w národu wážnost a w literatuře wládu zptasobili. Důstogenstwj tedy gazyka pjsemného dostává se obyčegně na těm nářečjm, která toho snad nejwjce zasluhuj, ale těm, která se sobě nejprwé osobj (cedit primum occupanti). Žehrati proto na ně, bylaby wěc zpozditá a prawého vzdělance nehodná; chwály zagisté a djky zaslanžili, kdokoli uslechtilým úsiljm prwaj zdárné kwěty literatuře národu swého zjskali.

Národ náš, po Čechách, Morawě a hornjoh Ubřjeh rozlehlý, mluwj od starodáwna řečj w podstatě swé sice gedinau, ale, co do známek méně podstatných, na několikero nářečj rozdělenau. Nicméně to se při něm nacházj, že we spisjch a we wšech příležitostech wážněgšjch, od nejstaršjch časů až do let nedáwno minulých, wšude gednoho a téhož gazyka užjwal. To, zwlášť co do Čech a Morawy, giž poněkud i ze drahocenného rukopisu Kralodworského se gewj: zpěw zagisté, bezpochyby na Morawě básněný, genž potřenj Tatarů pod Hosteynowem a zproštěnj Hany slawj, co do forem gazykowých, ničjmž se nedělj od těch, kterj Zábogowa a Čestmjrowo wjtězstwj hlásagj. Nápodobně i nejstaršj listiny, které sandowé zemšj w Morawě (z konce XIV. wěku) nám w gazyku národajm pozustawili, w ničemž se nelišj od tehdegšjch listin českých. Gednota tedy gazyka pjsemného u Čechů a Morawanů negen předhusitská, alebrž mnohem staršj gest, nežli wšecky pozustalé památky našj literatury; Slowáci pak, gestli ne dřjwe, aspoň od časů husitských, kdežto po slowansku psáti počali, wždy také k téže gednotě stáli. Nenjť arci pochybnosti, že gazyk náš we přednjm a hlawnjm městě národu našeho, w Praze totiž, dřjwe vzděláwán byl, nežli kdekoli ginde, a že tedy řeč ta, kteréž my ode mnohých stoletj we spisjch swých užjwáme, půwodně česká gest, ne morawská, aniž slowan-

ská: ale bywši ona přigata giž za nepamětných časů od národu celého, a vzdělávána od té doby sworným národu celého usilowánjm, ztratilať giž dáwno kraginny charakter swůg, a stala se spogištěm národu i nástrohem vzdělanosti geho na Mořawě, Wahu a Hronu tak dobře a práwě, gako na Witawě a Labi. I gakož za našeho wěku každý Wlach ke swé florentinčině, každý Hišpan ke swé „lengua castellana“ se hlásj; gakožbychom každého Němce za newzdělaného a za zpozdlého pokládali, genžby se proti pjsemnému gazyku swému z té přjčiny zpjral, že půwodně hořnosaský, ne pak šwábský neb rakauský a t. d. gest: tak i u nás gen za newědstwj a za swéwolnost považowati se musj, kdykoli proti gazyku našemu se namjtá, že půwodně český gest, ne morawský aneb slowenský.

Dobře to wjme, že nářečj naše w Čechách, w Mořawě a w Uhřech asi před pěti stoletjmi sebe bližšj byla; nežli za našeho wěku býti se zdagj: ale proto žádati, aby čeština podobau a twárnostj šwau o pět set let do starožitnosti nazpět cauffa, za nerozumné a za zpozdlé pokládáme. Gako starec nadarmo usilowalby se zmladnanti, tak i gazyk náš nadarmo bralby na sebe dáwno odložené raucho swé; národby ho w té weteši ani nepoznal, ani za swého nepřiwjtal. Každému gazyku pokračowati nazpět; pudjť ho, pokudkoli žiw gest, gistý splyw okolnostj a přjčin newidomých, čili, což sjla u w čečj (la force des choses) se nazjwá. Nepřeme, že w tomto předodjwánj gazyk náš tytýž i wýborné, ba drahocenné raucho staré za nowý lehký klůcek proměnil: ale i tento rynnj giž náležj k celku a k gednotě geho kroge, pěknějšjho wždy geště a dokonalejšjho, nežli se pánům těmto zdáti chce.

Než kdykoli o vzděláwánj a zdokonałowánj gazyka řeč gest, dwognásobný ohled bráti se musj: na materi

totiž a na formu gazyka, čili na slowa, gakožto látku, a na zewnitřnj sklad neb wazbu gegich. Co do materie, každý gazyk žiwý gest nekonečně zdokonalitedlný, právě tak, gako weškeren obor poznánj našeho, gakožto on zrcadlem gest; pokračugeť tedy zároveň s myšlenjm lidským, a ukládati gemu meze, byloby tolik, gako řjci wůbec duchu skaumagjejm: „potud, a nic dále!“ Zásoba slow šjrj a měnj se nápodobně obyčegům, mrawům a vzdělanosti národnj; stará poněť a slowa padagj w zapomenutj, nowá nabýwagj wáznosti a lásky. Ale co do forem gazykowych gest to gináče. Tyto negsau nádoby poněť čili myšlének, ale gen wazadla i ljčidla těchto nádob, kterážto ne důmyslem, ale děginným podánjm, umluwitostj aneb obyčegem se ustanowugj; měnjwagj se pak gen potud, pokud geště gazyk a literatura národnj gistého znamenitého stupně vzdělanosti, čili tak nazwané klassičnosti, nedosáhly. Takto ku př. frančina měnila se we formách swých až do wěku krále Ludwika XIV; od té doby ale ustálila se we všem, co se grammatiky týče, postupugje a vzděláwagje se gen w lexikálnjm ohledu; tak wlašтина ode skladu swého grammatického, gakowéhož od tak nazwaných cinquecentistů na dvoře Mediceyském we XVI stoletj nabyła, od té doby wjce se neuchyluge; angličina setrwáwá w témže zewnitřnjm krogi, do kteréhož za králowny Anny oblečena byla; němčina w polowici XVIII stoletj, co do forem swých, poněkud se ustálila. W každé tedy vzdělaněgšj řeči a literatuře nastáwá dřjwe neb pozděgi epocha, která proměnáma gazykowych forem, dotud nestálých, konec ukládagje, stálé prawidlo čili k a n o n gegich twořj, gjmžto celé potomstwo bez odporu a bez rozpaku se řjdi.

K a n o n takowý, třebas i sebe nedokonalegšj, každému předce národu: vzdělanému welice důležitý gest. Gaho šetřj a pilnostj, kdokoli oswjceným aneb učeným

slauti chce; za surowého pak aneb za nedouka pokládá se, kdo se od něho uchyluge. Přehled forem gazykowých podlé kanonu takowého, (to gest grammatika), býwá všude mezi prwnjimi knihami, které se mládeži do rukau dáwagj; ona gi, neydéle, až do let dospělých, zanečatnáwá, gj neywjce práce a úsilj zawaluge. Ba kanonu takowému podrobuge se i neyhrděgšj republikán ochotě; a neywelebněgšj schůzka zákonodárců w parlamentu anglickém audům swým mnohé giné poklesky snáze přemine, nežli prokřešenj se proti pravidlům gazykowým. I ať si potom hlubšj zpytatelé sebe patrněgi ukazugj nedokonalost, ba často i nemotornost [pravidel těchto — což ukázati všude arci snadno gest: — národ předce theoretickými důwody gegich giž mylíti se nedá, nýbrž ani gich wjce neslyšj. Cit zagiště národnj s formami kanonem takowým předepsanými tak auzce se spoguge, že giž každé od něho uchylowánj geg urážj. Tak ku př. Voltaire sám neybystřegšj satyrau stjhal a třjbil nemotornost všelikých forem gazyka franského: ale proto gim we spisech swých wýhost dáti a giné rozumněgšj na gich mjsto postawiti, gakkoli drzý byl, předce se neopowážil. Cjtilť zagisté, že nešetřenjm zpráwnosti grammatické zawinilby se proti národnjmu citu slušnosti čili zdwořilosti; a gako zdwořilost zákony swé ne z rozumu, ale z podánj čili z umluwitosti čerpá, tak že i gazyk we formách swých nenásleduge pravidel rozumových, ale zwyku mezi wzdělanci přigatého a wúbec panugcjho. I mluwme my co mluwme proti této neoblomné gednostranných forem wládě: nakonec předce wyznati musjme, že ona, kdekoli zawedena gest, za štěstj gazyka i literatury pokládati se musj. Neboť gen skrze takowau wládu nabýwá gazyk swé powšehnosti a gednoty, kteréž obě k geho stálému a zdárnému prokwetánj newyhnutedlně potřebny gsau; gen ona mocna gest. národ,

rozdělený we všelike státy a obce, spagiti: opět wgednotu duchownj širokau, wešebnau, a co do národnj osvěty neyblahočinnějšj.

I gazyk český mēnil se posawad; co do materie swé, w každém wěku, a mēniti se bude, pokud národ náš z počtu národů nezmizj: ale co do forem grammatických, uložena gest proměňám geho na konci XVI. stoletj meze; kteréž od té doby překročiti neměl a nemá. Kdo a gak gemu ty meze uložil, na tom nemnoho záležj; dostiř gest, že w ten čas, když gazyk náš neyzdařilegi kwetl, když negen wláda zemská a neywyššj auřadowé, ale i všecko, co u nás oswjceným slulo, po česku gednali, mluwili a psali, že prawjm tehďáz meze tyto, a w nich napotomnj grammatický kanon řeči našj, gednosworným wzdělaných Čechů, Morawanů a Slowáků přičiněnjm ustanoweny a přigaty gsau. Kwět sice ten řeči a literatury, slibowawšj tak ušlechtilé owoce, zničen dřjwe nadánj wálkau třidcetiletau: ale národ, ačkoli w bytu swém národnjm ztenčený a znuzilý, nezahynul předce, anobřž po drahném času opět okřjwati počal. Pokladowé řeči a literatury, kterých záwistiwý čas nám dopřál, gsau gediné dědictwj národnosti našj; žeť nám gich tedy gako Palladium bytu swého národnjho chowati a šetřiti slušj, každému gest na gewě. I nepřestaliť od té doby nikdy k dědictwj tomu hlásiti se wěrnj synowé vlasti, na něm, gako na swaté kotwici, poslednj naděgi swau zakládajce; ano dāt bůh, že naděge ta konečně gich nezklame, gestliže gen upřjmně, wěrně a sworně sobě počjnati budau. —

W neynowějšjm čase teprw p. Trnka i druh geho p. Ž. tu radu dáwagj národu našemu, aby odřekna se onoho dědictwj a kanonu řeči w něm pozůstaweného, budťo nowý sobě kanon utwořil, aneb dokonce žádnému kandnu wjce zniku nedal. Dřwodowé všickni, kterékoli k obraně swé přednášegj, do těchto dwau sad

zahrnauti se dají: neyprvé, že dosawadnj kanon řeči české gest nedokonalý; druhé, že prý Morawanům a Slowákům se nelíbí. Nawrhujíť tedy, abychom nedokonalosti ony z gazyka i ze spisů wywrhnaue, formy řeči morawské a slowenské do češtiny přimísili, a tjm nowau, i Morawanům a Slowákům přigemnu mluwu sobě utwořili. J slušjť již mjetněgi uwažowati, gak wady a nehody od nich kásané, tak i léky, kterýniž ge zhogiti a naprawiti chtěj.

Prawj p. T. hned na počátku spisu swého: „Gistotně každý mně přiswědčj, že spisowný gazyk má býti všemožně dokonalým, a že určitost, rozeznaniwost i dobrozwučnost gedině gsou wěrné družky prawey dokonalosti geho; následowně (l) spisowná řeč buď obsahem wybornostj wyňatých zepomářeč (sic) sobě naybližšjch.“ — Gaká w těchto sadách logika, gaká důslednost (konsequencj) gest, to ať někdo maudřegšj, nežli gá gsem, wyskaumá; gá zagisté nic toho newidjm. Než deyme tomu, což aspoň ze spisu geho wůbec vyplýwati se zdá, že p. T. takto rozumowati chtěł:

„Cokoli w nářečjch morawském a slowenském napomáhá určitosti, rozeznaniwosti a dobrozwučnosti gazyka českého, gest obsahem wybornostj wyňatých z nářečj gemu neybližšjch;

„Morawsko - slowenské formy řeči gsau to, co w nich napomáhá určitosti, rozeznaniwosti a dobrozwučnosti gazyka českého:“

„Tedy formy ty gsau obsahem wybornostj a t. d.“

Dále :

„Kterýkoli gazyk má býti všemožně dokonalým, budiž obsahem wybornostj wyňatých z nářečj sobě neybližšjch;

„Český gazyk má býti všemožně dokonalým:“

„Tedy buď obsahem wybornostj wyňatých z nářečj sobě neybližšjch (t. morawských a slowenských).“

Odkudž gemu následující, rozvudek podsadný plyne:

„Přigmetli spisowný gazyk český morawsko-slo-wenské formy řeči, zyská sobě tjm obsah všech výborností z nářečj sobě nejbližšjch;

„Zyskáli pak sobě obsah všech těchto výborností, bude všemožně dokonalým:“

„Tedy přigmetli spisowný gazyk český morawsko-slo-wenské formy řeči, bude všemožně dokonalým.“ —

To tedy zdá se býti celé tagemstwj p. Trnkowy logiky; on wiziž, zdali sem ge práwě uhoďl. Aspoň, gestli sem co pochybil, má to wina nenj. Ale kolik tu lichých úsudků!

Předně, co gsau morawsko-slo-wenské formy řeči? P. Trnka nikdež se o tom zřetelně nepronesl, — gakož pak wůbec ani logická methoda, ani poněť zřetelná we spisu geho se negewj; — gá pak, ačkoli gsem rodilý Morawan, genž wjce nežli dwanácte let žiwota swého mezi Slowáky sem ztráwil, předce však ani vlastně morawských, ani slowenských forem řeči, alebrž tam gen ku př. walaské neb hanácké, tu trnawské, turčanské, šaryské, zemplinské, trpácké a t. d. znám. Nářečj morawského, genžby totiž po celé Morawě panowalo, tak málo tušjmi se nagde, gako i slowenského, u všech totižto Slowáků stěgně užjwaného. Které tedy z těch forem, od sebe rozdjlných, do spisowné češtiny přigjmati se magj? walaskéli, či hanácké? a gestli ku př. hanácké, proč ne raději turčanské neb šaryské? Řekne snad p. T., aby se přigaly ty, které gsau neyurđitěgšj a neylibozwačněgšj: ale kdo to rozsaudj, když kolik hlaw, tolik asi rozdjlných o tom smyslů wznikne? P. Trnkowi kupř. formy činió, myslió we třetj osobě počtu množného neylépe se ljbj (str. 6); giným činá, mysljá; giným zase činigou, myselegou, a opět giným činjga, mysljga lépe

líbiti se budou: kdo z těch sporů mezi námi rozhodne? Budeme-li šetřiti theorie, podle kteréž kn. př. e a o li- bozvučenější jsou, nežli y a u, nemůžeme než hanácké nářečí za neylibozvučenější, mezi všemi nářeči doče- nými pokládati, poněwadž buď y w e, a u w o měnj- vá: proč ale ani národ, ani vzdělanější Hanák sám, ba (podle str. 5) ani p. Trnka si ho neoblíbuge?

Dále, do asi mysli p. T. podle gmiénom „obsahá výbornosti vynatých z nářečí moravských a slowen- ských?“ zdali gen to, čeho na str. 4—7, pak zase na str. 30—31 dotýká, t. g. některé formy gedenlivých slov, pak deklinací a konjugací gegieh? Toť bezpochy- by tuze mjnř, ba mjzce o nářečích těchto smeyšij. Gát aspoň za to mám, že mezi Moravany i Slowáky mno- hem wjce výbornosti w řeči gegích kraginně a domácj, zwlášť co do ráznych slov a způsobů mluwenj, se chowá; kteréžto kyž bychom gen lépe znali, abychom gimi; kdež toho potřebj, gazyk swůg pjsenný okrásiti mohli! On gistě pomoe tu rád a wděčně přigme ke wzdlánj swému co do materie; we formách ale pomoe takowá nebude mu whodj, ledaby se uwolil, pro- měniti charakter a kanon swůg, čili, což gědno gest, nebyti wjce gazykem českým.

Že gazyk český we mnohém ohledu nedokonalý gest, kdož rozumný toho newěděl? Kde zapřel? Wždyť gest gazyk lidský, ne angelský; a powaha geho w tom o nic horšj něj, nežli giných wychwálených gazyků starých i nowých, kteřj také wady a nedostatky swé měli, magj a mjtj budau. Wšak třebasby gema i pp. T. a Ž. radau swau spomohli; a wšecky ty česko-moraw- sko-slowenské výbornosti w něm podle ljlosti swé zamalgamowali, onby proto gěstě wždy předce nedo- konalým zůstal. Ale zdá se, že my w Čechách nedokona- lost gazyka swého ginau mōrau měřjme, nežli tito páni; siceby p. Ž. gistě byl nepsal, že „škoda, nám odstaup-

njm od forem ulica, mliou, a. t. p. způsobená, nemůže
nižádným způsobem nahraděna býti,“ — a p. T. sám
by nade hroznými a newyhnuteľnými dwogsmysly,
gakový gest. ku př. we sadě „pošli dále, co ti pošli,“
(str. 6) tak hrubě nenářikal.

Druhý hlawnj důvod gegich gest, že přý pjsenný
gazyk náš ani Morawanům, ani Slovákům se neljbi.
Ale wždyť ljbil se jim po celá století, přeb bitwan bě-
lohorskau i po nj. Na Morawě od starodáwna negiálním
než českým gazykem směrowáno, týmaž gazykem u cudy
Olomucké i Brněnské řečňowáno, sauzeno i do deak
zemských psáno; zřizenj zemské, nálezowé, dopisowé
auřadaj w témže gazyku se konali; mezi wzdělanci gak
w obcowánj, tak i w dowětných psaných panowala či-
stá, prawá čeština; ba kanon řeči naší, o kterémž na-
hoře mluweno, ne w Čechách, ale w Morawě se utwořil,
neyprw grammatikau na Náměšti před třemi sty lety
tištěnau, potom wzorným slohem wýtečného Blahosla-
wa, pak newyrownanau biblij Kralickau, a posléze hla-
wnj okrasau tehdejšj literatury naší, spisy totižto Jana
Amosa Komenského. Prawj p. Ž., že stařj Morawané,
češtiny tak na mjstě domácích nářečj swých užjwagjce,
sami sebe zapjrali, že „w tom mnoho, až přjliš mnoho
Čechům obětowali“: ale kdo pak to tak přjlišné sebe
zapřenj od nich wyhledáwal? kdo jim tu obět ukládal?
Wždyť nehrozilo řeči ani literatuře naší w XVI. stoletj
nebezpečenstw nižádné; oni pak, co čipili, od nepaměti
wždy dobrowolně činili, ani newědauce, žeby tjm sami
sebe zapjrali neb obětowali. Aneb tedy stařj Morawa-
né, tak smýšlegjce, nerozumnj, a hlaupj byli, nynějšj
pak, od nich se uchylugjce, gsau maudřj, aneb naopak.
Ale nenj to prawda, že nynějšj oswjcenj Morawané ka-
non řeči české, nám w XVI. wěku podaný, zamjtagj:
geštěť nedáwno páni Stawowé slawného markrabstwj
tohoto na swé akademii zwlaštňj stolici učitelskau za-

božili, k učenj zprávnosti we formách gazykowých, ne morawských—nebo těch vlastně není;—ani w českých takových, gakowé na trhu Pražském aneb po silnicích slycháme;—ale we formách češtiny písemné, vzdělanému světu známé. Nýbrž ani aпростý lid Morawský proti formám písemného gazyka našeho se nezpaui; ano: gístá, gest, wěc, že kdyby kazatelé slova božího gánu ne po česku, ale ku př. Walachům po walasku, Hanákům po hanácku kázali, posluchači gegich sami tu neslušnostj by se uráželi. Tedyť gem některj hlaubátkowé w gazyku na Morawě, nikoli pak národ Morawský, proti užlechtilé češtině našj zanevěřeli.

Gsaui arci mužj na Morawě maudřj a ctihodnj, genž s „tan newau češtinan,“ kteráž totižto we mnohých plodech neynowěgšj literatury našj gich docházj, nigak spřizniti se nemohau; toť gaau milownjci řečj a spisů Komenského, Walešlawjny a giných starých spisowatelů našich. Žehragjt oni ne na grammatický charakter gazyka českého, ale na zanedbáwanj staré geho čistoty, na zatmělost slohu, na hognost nowěkutých nezdárných slow, na přjlišné germanisowanj, purisowanj a neologisowanj w nowých knihách českých. Gich s tauto „rizotulownostj“ w gazyku našem nikdy nešmjřjme, tšasbychom gi stokrát, gakž p. T. (str. 7) se ljbj, „uzamluwnostj“ překřtili. Než toho ani neřeba; wšak i my smimj se snášjme, rovně jako i oni željes a ljtost magjes nad nezprávným a nečeským slohem wětšjho djlu nowých spisowatelů našich, ačkoli proto wšeho, oo pjšj a wydáwagj, nazamjtáme, wědauce, že oni wětšjm djlem toho nečinj ze swéwole, ale z nauze a z newědomosti, z nedostatku lepšj známosti gazyka. Pročež wěrnj a upřjmj vlastenci neměliby gich, kde blaudj, hned odauzowati a zatracowati, ale radšgi všemožně se přičiniti, aby gim k lepšj gazyka známosti poslawženo bylo.

Co se pak české řeči a literatury u bratří Slováků týče, tu především dvě strany rozezhati musíme: Slováci totižto katolické a evangelické. Evangelický Slováci, genž nyní po celých Uhřích asi třista církví po-
*dytj**) již od neystarších časů vždy čisté biblické češtiny gak při službách božích, tak i ve knihách svých vůbec užívali a posavad užívají; u nich i tekdáž řeč naše zdárně se vzdělávala, když u Čechů málo kdo moudrý gj sobě všímal (t. po třicetileté válce), čemuž za důkaz i sama gména Trávnického, Masnjka, Pilaň-
ka, Krmana, Hruškové, Doležala a g. w. slaužití mo-
hau; oni r. 1803 zvláštnj ustau pro českoslowenskau řeč a literaturu w Prešpurce zřídili; mezi nimi i w ney-
nowějšjch časjch některé přednj světla této řeči a lite-
ratury se zjevíla. Kdyby kazatelé gegich, opowrhauce řečj našj biblickau, lidu swému sprostě po slowenskau kázati chtěli, nenj poslyby, žeby gemu samému tjm ne-
malé pohoršenj způsobili. Z ohledů těch tedy bůh nepravda gest, žeby proti našj starodáwnj biblické češtině gakau nechut ojtili. Co se ale Slováků katolických dotýče, tu až po Ant. Bernoláka (1787) žádné literatury národnj neměli, ani sobě newšjmali; potom pak, když přičiněnjm a náwodem tohoto muže ze swé lethargie probuzeni gsau, cestau swau bez ohledu na Čechy a na Morawany kráčetj počali. I gakož naše literatura, newšj od nich nikdy předtjm pomoci, odstaupenj gich vlastně ničeho neztratila; tak již nyní ani nadjeti se nelze, žeby gakýmkoli způsobem ge k sobě přiwinula, newládnauc kauzedlným, „compelle intrare.“ Neboť do-

*) Neyvětšj díl protestantů angšpurského wyznánj w Uhřích gsau rodilj Slováci, helvétského pak wyznánj gsau rodilj Maďari. Prečež také u sprostého lidu tamže oano často slowenským náboženstwjm (Tóth vallás), této maďarským (Magyar vallás), katolické pak latinským (deák) sluge.

majwáceli se páni, že budemeli my gen psáti „naša ulica,“ a t. d., Slowáci tito (t. lid slowenský neučený) hned naše knihy kupowati a čítati budau, toť wěru hrubě se mýljte. Co ten lid od češtiny odwodj, negsau gen formy gegj grammatické, (ty zagisté, gakožto zdwořilegšj a wybraušeněgšj, Slowákům wětšjm djlem se ljbj), ale mnohem wjce materie lexikalnj, słowa totiž a ponětj gim neznámá i neobyčegná. Mluwjmt gá ze mnohonásobného zkušenj swého; a protož těm, kdo gináče saudj, za prawdu dáti nemohu. Obalugjce my tedy snad słowa i ponětj pauze česká do raucha slowenského gakehokoli, nic tjm u Slowáků platného nezjskáme; odřeknemeli se pak nad to i slow českých za slowenské, nastaneť nám, za negistý zisk, odginud ztráta weliká i nenahraditelná, že tjm swé publikum české od sebe odwrátjme. Ale diwná wěc gest, že wy nám radjte, abychom my s Bernolákowci kapitulowali, oni pak nic owšem s námi činiti mjtj nechťegj. Aneb žádalli Bernolák i s následownjky swými od Čechů kdy něco toho, co wy nawrhugete? slibowalli kdy, zatakowau ochotnost a službu naši, přilnauti cele k literatuře české? a bytby i slibowal, bylli sám s to, aby celý národ po sobě k Čechům potáhl, — národ, genž i slowenských spisů a slow geho na mále sobě wšjmá?—Nám giž nic nezbywá, než nechati Bernolákowce, ať co počali dokonagj; však tašjm že i oni, dřjwe nežli wěk mine, sami škodau swau zmaudřegj.

Pan Ž. mnohými slowy do Čechů sobě stěžuge, že prý Morawanům a Slowákům w ničemž se propágčiti, ale kážjce swornost, sami gj wstřjc gjti, žádagjce oběti a zapřenj sebe, sami nic obětowati, w ničem se zapjratj nechťegj; však prý zginačiti několik prawopisných a mluwnických zwyků českých nenj od českého gazyka docela odcházeti, nenj nowý naprosto sobě gazyk pjacmný twořiti, ale „gest zbawiti ho pout, které ho k

gedineg kragině wážou,“ gest dáti mu oděw, we kterémžby široko daleko lásky a chwály nabył a t. d. Že slowa tato na omylu založena gsau, a žeby gazyk náš w oděwu tom nowém širšj lásky nenabył, giž tušjm z toho, co sem nahoře přednesl, patrně se gewj; aspoň gisté gest, že čjmby sobě u gedněch lásku zjskal, tjmby gi u druhých ztratil.

O nic lepšjho důkladu nemá to pogištěnj, že těmi několika proměnami gazyk český prý se nezměnj. Kdyby pp. T. a Ž. nežádali než oprawy několika gednotliwých slow, snad neprawidelně twořených, toma by se wždy něgak wyhowěti mohlo: ale gest wěc zgewná, že chtěgj zginačenj gistých zákonů grammatických, a tudjž revisj celého zewnitřnjho austrogj češtiny, ku přjčině radikalnj oprawy geho podle prawidel rozumowých. Neboť kdož tomu nerozumj, kdož toho newidj, že wezmeli se češtině dosawadnj kanon gegj, opustjli ona gednau pole zákonnosti swé positivné, že potom nawrhů k nowé zákonnosti gegj ani mjry a počtu, aniž konce neBude? Pan Ž. spokogj se arci snad gen několika reformami; pan T. ale, genž trochu gináce smeyšlj, přidá k nim několik giných; pan X*, aby za nimi nezůstal, pokusj se stegným právem zase o giné, na které Ž. a T. ani nemyslili; pan Y*, genuž myšlenky panů Ž. T. a X* méně se ljbiti budau, nežli geho vlastnj, powstane z týchže důležitých přjčin proti nim, a z brusu nowé reformacj gazyka i prawopisu českého učiti bude; a kdož potom zabránj panu Z*, aby se neohlásil a nedokazowal obšjrně, že to wšecko, co páni Ž. T. X* a Y* nawrhugj, nedostatečné a nedokonalé gest, alebrž že na giné důwtipněgšj ozdoby pro milau — ubohau češtinu pomysliti se musj? I poněwadž čáka gest, že každý z těchto pánu swé uředlnjky a posobnjky nagde, kterjž tyto až přjliš rozmanité krásy a nowými přjdawky do swých básnj, pagednánj, po-

wjdek a překladů wkládati budau, — neboť pohřchu! máme wždy wjce spisowatelů, kteří celé publikum, nežli kteří sami sebe češtině učiti chtějí, — nenijť pochyby, že se pak brzy dočkáme těch časů, kdežto již negen grammatiky, ale i giných sebe krásněgšjch a učeněgšjch knih českých, leda pro moly, potřebj nebude.

Žeby pak spisowatelé češtj z pauhé hrdosti a z gakési diktatorské panowitosti Morawanům a Slowákům w ničemž se propůgčiti nechtěli, w tom naprosto křiwda se jim činj. Wždyť ne ten, kdo zákonům zdáwna panujcjm wolně se podrobuge, alebrž kdo sám nowé zákony wymýšlj a giným ukládá, na diktatora sobě hrage. Pjsemná čeština gest společné gměnj národu našeho celého, záležegjoj negen z bohemismů, ale i z morawismů a slowakismů; myť nežádáme, aby se psalo, gak se u nás mluwj, (won, wopice, mljko, soud, dobrej, dobrýho a t. d.) nýbrž gak toho biblj Kralická, djlo Morawské, wzorný pjklad dala, a gak Slowáci sami posawad činiti weleli; takéť wždy se srdečnau radostj u sebe wjtáme a chwáljme, cokoli zdárného a národu wůbec prospěšného nám ode bratřj na Morawě a w Uhřjch se podává. Ale že žádostem panů Ž. a T. u sebe mjsta nedáwáme, tohoť máme, kromě nadepsaných, i giné welice důležité přjčiny. Nebo byťby i všickni známěgšj spisowatelé naši, proti přeswědčenj sice swému, ale z lásky k těmto pánům; aneb, gak oni prawj, z lásky k Morawanům a Slowákům, naučenj toto přigali: proto nahodiloby se wždy hogně giných, negen w Čechách, ale i w Morawě a we Slowensku, — o národu, quem penes arbitrium est et jus, ať nic nedjme, — kteříž tjm wětšjm úsiljm proti nimby se zasazowali, tak žabychom nikdy konce hádek a swárů těch dočkati se nemohli. Wjmeť již, co chatrná opráwka prawopisu českého z ohledu na i a y ode patnácti let nám nepřjzně, swád a různic způsobilá; zkusili sme, kterak neupřjmj

kragané a wášníwj nepřátelé o nás roznášeli a rozpiso-
wali, že nechtějce giž tolik ypsilonů gako předtjm
psáti, bůh wj gake nebezpečné auklady proti obci,
vládě, mrawům a náboženstwěj strogjme; widěli sme,
kterak obecné dobré literatury našj těmi rozbrogi ob-
meškáno gest, a vlastencowé gedni nad tjm mrzutost
neb zármutek, ginj dokonce oškliwost pojtili, takže
giž dalšjho aučastenstwěj s nj mjti nechťeli. A gakož
tam, proměniwše my gen dvě neb tři literky w pjsmě,
od ošemetnjků nařknuti sme byli, že kragany swé zpol-
štiti a zruštiti chceme: tak i owšem zde, mjsjce wůbec
formy rozličných nářečj dohromady, ač ne s wětšjm dů-
wodem, ale s wětšj prawděpodobnostj bylibychom ob-
wiňowáni, že národy slowanské netoliko w gazykowém
ohledu sgednotiti se usilugeme —

Konečně geště proto myšlenkám častopsaných pánu
howěti nemůžeme, poněwadž giž čas gest, požehnati na
zuby nekonečnému tomu mezi námi grammatikowánj, a
objrati se s předměty ku prawému oswjcenj národu
směřugjcjmi. Bohužel! zdědili sme ode praotců swých
gazyk hogný a spanilý, ale pole našj literatury ode
dwau set let zpustlé ladem ležj: my pak gako pítomj
a pošetilj wždy gen onen třjbjme a brausjme, nedba-
gjce, zdali mezitjm toto, zpustlé zůstawagje, i onoho
snad s sebau do záhuby newede. Národ náš taužj po-
čtenj mysl oswěcugjcjm a cily šlechtjcjm; sami wzde-
laněgšj urozenci oběho pohlawj počjnagj spomjnati na
wlastenskau řeč a literaturu a hledati gj: my pak ne-
máme gim hned ničeho podati, leda coby ge odstrašiti
mohlo; — grammatická i puristická exercitia — hádky o
literách a slabikách, — gen aby se dowršila radost ne-
přatel našich a skutkem se potwrdilo, wo tak důtkli-
wě hlásagj, že ušlechtilý, staroslawný gazyk náš giž
prý gen rádlm a — pedantstwjm páchne! —

Než vrátíme se od toho bolestného rozjímání, opět ke spisu p. Trakowu, ukrátíme již řeči. Horlil pan T. (str. 30 — 32) gak vůbec proti některým pravidlům prawopisu českého, tak zvláště proti dwoghlasce (?) *au*, domníwage se, že před bratřimi nikdež určitého prawopisu českého nebylo, a že to *au* na mjstě *ou* gen skrze knihtiskarstwí německé do češtiny se wlaudilo, an prý „německý gazyk welmi působil na český, a německé *au* we Sasku, Prusku, Slezku posawade co *ou* slýchati:“ ale newj ten dobrý muž, cž mluwj. Před Bratřimi již dáwno M. Jan z Husince prawopis náš nynějšj negen skůtkem a příkladem swým, ale i zvlášt-njm o té věci pagednánjm, důkladně a důsledně ustanowil; Bratřj pak sami nic než dáwnj naučenj předka swého w pjsmě, ač neauplně, obnowili. Co se pak zha-něného *au* dotýče, i to dřjwe w Čechách se zgewilo, nežli tiskarstwí, a sice w takowém wěku, kde Čechowé mnohem wětšj wplyw na Němce, nežli Němci na Čechy měli. We druhé totižto polowici XV. stoletj počali Čechowé dlauhě hlásky swé *y* a *u* rozváděti we dwau-hlásky *ay* a *au*, mluwjce od té doby a pšjje ku př. *mlayn*, *bayk* na mjstě *mlýn*, *býk*, a *saud*, *slau*p, na mjstě *súd*, *slúp* a t. d. Roku 1477 psal již Rátek z Kocowa, pán na Horažděgowicjch, „wo takowaych bezecnaych lidech, kteříž swau čest a swau wieru křesťanskau ru-kau dáním sljbili a tomu dosti neučinili;“ a Wáclaw Hágek z Libočan byl r. 1541 mezi poslednjmi, kteří ge-ště formy gako *waystraha*, *milay*, *day* a t. p. psali. Od té doby ale toto *ay*, gakožto hrubé, (snad že wplywem Morawanů), z pjsma dokonce wyhostěno bywši, we mluwě domácj české w *ey* se proměnilo; onno pak *au* zůstalo sice w pjsmě, ale w Čechách již gako *oa*, w Morawě pak a we Slowensku gako *u* čteno bylo i po-dnes býwá.

Že pak p. T., opowěděw wálkn dosawadnjm formám gazyka českého, předce w newwětšj částec spisu swého (str. 7—29 a 38—41) gen na spisowatele české se obořil, kárage chyby spisowatelů a ne gazyka: to gest také gědna z nedůslednostj geho, pošlých tak hogně z nedostatku zdrawé logiky. Pokud mně známo, žádný ze spisowatelů od něho stjhaných slohu swého geště za wzor neb za příklad dokonale češtiny nepokládal; wšickni znagj se k tomu, že k výbornosti staré češtiny, podle rozdjlných powah wěku našeho, gen wjce neb méně blížiti se lze. Chtělli tedy pan T. sprawedliwým a důsledným býti, mělť swé střely ku př. proti biblj Kralické a podobným spisům našim metati. Ale p. T. těchto drahých památek tušjm sobě nelibuge ani nečte: sice bylby, poučiw se w nich, tak často nehanil, čemu nerozuměl, a sady zlé tytýž i w horšj nezkorrigowal.

Gaké naproti tomu zpráwnosti w nowém tom způsobu psánj očekáwati slušj, gen někteřj příkladowé nahodau wybranj ať dokážj. Pan T. deklinuge w genit. plur. *nagbližšjch nářečj* (37), *přjbuzzněgšjch ponářeč* (7) a *přjbuzzných ponářečj* (42); - nom. plur. *dobrodiňa* (6), gen. plur. *skloňowan* (5), *časowdň* (6), a zase *twrděho zakončenj*, *měkkému zakončenj* (7), - proč ne *zakončená*, *zakončeňú*? — *posobjcého cuzumluwnost*, a *následugjcy* (proč ne *-jcé*) *cuzumluwy* (7); — *ponářečjch*, *přjslowách* (44); — řeč *moga* (33) a *náděge* (43); — *lepšěho* (5) a *lepšjho* (41); — *souslowcůw* (43), — tedy nom. singul. *souslowec*? — *usoučastni ho druhu dówěrnému* (44); — každému záleženo, žeby (aby) geho spisy četli (33) a t. d. a t. d.

Ostatně spisek ten dwanarchowý, tištěný we dwau městách a we dwau létech, také dwogj aučel má: oprawiti totiž pjsemný gazyk český, a potrestati spolu neznámého recensenta „porěkadel Slowáckých“ p. Trnkau

wydaných, genž w Časopisu tomto na r. 1831 (swaz. II. str. 234 a 235) opowázil se prawiti, že řeč, kteréž p. T. w té knize užjwal, nenj ani česká, ani morawská, ani slowenská, ale řeč p. Trnkowa, (což sice i pan Trnka str. 33 uznává), a že takowá směsice všech nářečj gen za strašáka se hodj. Tento, gak p. T. wykládá, nedozrálý (1), lžiwy (34), ošemetný (36), soběhrdý (37), a báh sám wj gak ohawný recensent, — gsem gá; i musjmť giž za tak hrozné hřjchy slušný trest swůg nésti. Gen co se toho strašáka dotýče, ať p. T. mi dowolj, wč tu aspeň příkladem wyswětliti. Co šatstwo a geho krog tělu lidskému, to gsau formy grammatické gazyku; oboge čerpagj zákony swé ne z rozumu a z theorij o dokonalosti, ale ze zwyku a z podánj. Kdyby giž kupř. pan Trnka, wzwaw na sebe širák a balenu slowenskau, šátek s okružjm podle módy, na ně staročeské smolnice, pak pantalony a krpce, aneb ginau směsici krogů, gažtoby dokonalejšj byla, wstaužil do slušné společnosti, — a české publikum gest gistě slušná společnost, — zač pak asi, by ho lidé hned na pohled měli?

Ale dosti giž té řeči, a wjce než dosti. Ať p. Trnka, za odpověď na posudek tento, na mne a na přátely mé budacně třebas dwacetiarchowým spisem uikne a dorazj; ať pan Ž, darů pěkných, od boha sobě propůgčených, opět třebas i ku parodii těchto slow mých užije: my giž k tomu ke všemu mlčeti, a znagjce i těžké nedostatky literatury našj, i swaté powinnosti swé k národu, čas swůg na platnějšj věci, nežli na grammatické, neologické i těm podobné okusy a hádky, wynakládati budeme.

W Praze, 16. zářj 1832.

F. Palacký.

7.

Nové knihy a umělecké díla české.

1) **P**řehled města Prahy s Petřínou. Gebo Oswje. pana Rudolfowi knížeti Kinskému ze Wokynic a z Tetowa etc. w uctiwé ponjženosti obětowáno od Josefa Šembery, reysownjka u c. k. wrchajho stawitelstwa, (w Praze 1832, rytina výborná, obsahujej čtyry listy w neywětšim folio s výklady w českém i německém gazyku).

2) Zpěwy duchownj k warhanám. Djlem také s použitim giných dechowych nástrogů hudebnjch pro swátečnj slawnosti. Wydané od Společnosti přátel hudby duchownj w Čechách. Swazek prwnj, w Praze 1832 u J. Spurného, 5 archů we fol. s obálkau, cena 45 kr. we strjbě.

3) Přehled saučasný neywyššjeh důstognjků a auřednjků zemských i dworských we králowstwj Českém, od neystaršjeh časů až do nynějška. Sepsal a G. Excell. wys. uroz. pánu, p. Karlowi hraběti Chotkowwi z Chotkowa i Wognjna a t. d. pokorně obětowal Frant. Palacký. Nákladem matice české č. 2. W Praze 1832, tisk a papjr rytjře z Schönfeldu, 5 archů we wel. folio s obálkau. (W kommissj u Kronbergu w Praze), cena 1 zl.

4) Čech. Sám. Zábawnj a poučugjej spis. Wydán od W. Franty a S. Tomjčka. W Praze 1832 u J. H. Pospjšila. Dwa dílky, každý po 5 aršjeh s obrázkem w 8. cena po 14 kr.

5) Wšecko na opak, aneb Těsnošilowa Anička se žení a Hönzík se wdává. Weselá hra wpěti gednáních. W Praze 1832, u M. B. Neutčtera (tiskána w Lewoči u Werthmüllera), 100 str. w 8. cena 24 kr.

6) Psavj stolek. Činohra we čtweru gednání od Aug. Kosebue, kterauž zčeštil Norb. Waněk. W Praze w arcib. knihtiskárně 1832, str. 165 w 12. za 14 kr.

7) Libušin snátek. Zpěwobrád we třech děstwjích od J. K. Chmelenského. W Praze u J. H. Pospjšila, 1832, 48 str. w 8. cena 12 kr.

8) Diwadlo od J. N. Štěpánka. Šestnáctý djl. Obsah: Co se wleče, neuteče. Nochrůzná w zámku Faluzzi. Žebrák. W Pr. 1832. u synů B. Háze. 240 str. w 8. za 30 kr.

9) Edmund a Bělluka, půwodní mravní powjodka. Od Ant. Alex. Šwihljka. W Praze u Pospjšila, 1832. 144 str. w 8. za 15 kr.

10) Serafka. Dárek dcerkám městským od Marie Antonie. Druhé wydání. W Pr. w arcib. knihtisk. 1832. 112 str. w 12. za 12 kr.

11) Atala, aneb láska dwau díwochů na paušti. Přeložená z francouzského gazyka. Druhé wydání. W Pr. w arcib. knihtisk. 1832. 130 str. w 12. za 12 kr.

12) Zbjrka powjdek zábavných C. F. van der Velde. Djl šestý: Djwčj bog (přel. Jar. Kamenický). Djl sedmý: Bitwa s Tatary. Gunima. W Praze w arcib. knihtisk. 1832. str. 222 a 160 w 12. každý djlek po 20 kr.

13) Některé spisy Luciana Samosatenského, w češtinu uwedené pracj Ignacia Hágka, prof. Částka prwnj. W Praze w arcib. knihtisk. 1832. str. 208 w 8. za 20 kr.

14) Sw. Augustina o městě božjím kněh dwamecjtma. Přeložil Fr. Lad. Čelakowský. Djl čtwrtý, kniha XV — XVIII. W Praze w arcib. kniht. 1832. str. 352 w 8.

15) Mravný Kalendář, s připogeným nawedenjm ke zpěwu. Od J. N. J. Fileýka. W Praze w arcib. knihtisk. (1832) w 12. za 10 kr.

16) Hystorye biblická pro odrostlejší mládež, ga-
kož y pro dospělé, kteří biblických příběhů k povčení
a vzdělání vžívati chtějí. Od Šimona Bernarda Wrány.
Druhé vydání. Dva díly. V Praze u Neureutra, str.
XXVI a 323, i 355. v 8. vázané za 1 zl. 36 kr.

17) Slovo útěchy, poslané Prachaticanům po ne-
šťastném ohni, genž w gegich městě 13. dubna 1832. za
hodinu sto a sedm a třicet domů w popel obrátil. Od
Frant. J. Slámy, zámeckého kaplana na Worlíku. V
Praze w arcib. knihtisk. 1832, str. 23 w 8. za 12 kr.

18) Homiletické řeči na neděle a svátky celého roku,
od Winc. Zahradníka, Mladoboleslawského faráře w
Křešicích. W Hradci Král. u Pospjšila, 1832. str. 370 w 8.

19) Sedmnáctero kázání, dílem postních, dílem
swátečních y příležitostných, od Ignácy Feiglerle, prof.
W Hr. Král. u Pospjšila, 1832. str. VI a 288. w 8. za 1 zl.

20) Řehoře Köhlera poučení pro pastýře duchowní
w zpovědnicích. Zčeštěné od J. Hýblá, nákladem Jana
Pospjšila. W Praze 1832. str. XVI a 332 w 8. za 1 zl.

21) Způsob posluhování swátosti stawu manžel-
ského, od J. Fr. Dewotýho, čestného kanovníka a
faráře. W Hr. Kr. u Pospjšila, 1832. str. 40 w 8. za 8 kr.

8.

Zprávy o vlastenském Museum.

R. 1832 w čerwenci, srpnu a zářj.

Do společnosti za činného auda wstoupil, uwoliw
se k vyměření ročnímu příspěwku, neydůstognější
pan Karel Hanl, biskup Královéhradecký.

W materialijch do Museum dodáno:

1) Pro knihownu: od p. Karla Brože, dra-
lékarstwí, spis o epidemické choleře; — od p. Ant. F.
M. Honsátka 3 swazky jeho historického kalendáře

českého; — od p. Jos. Bařkory, zkaušeného kandidáta k. učitelství, 10 swazků lipských nowin literárních; — od činného auda, p. kan. Dewotýho, česká kniha; — od p. Ign. Doktora, pražského obchodníka we wjně, Krügnerschw. hospod. kalendář na r. 1696; — od p. Hisingra, auda Stokholmské akademie nauk, geho Esquisse d'un tableau des petrifications de la Suède, w Stokholmě 1831; — od p. Jana Gregorího, c. k. protokollisty u pražského zástawního auřadu, 3 starší w Praze tištěné knihy; — od filosofické Fakulty na vysokých školách Pražských, Monumenta historica Universitatis Pragensis, druhý díl, w Praze 1832; — od čestného auda, G. Oswjca, kněžete Gindřicha Lubomířského, dvě nové knihy polské a dva kamenopisné portrety; — od čestného auda pana Adama Rosciszewského, 9 nowějších polských knih a 4 kamenopisy; — od p. Wacława Krolmusa, faráře Zwikowického, český řaltář; — od p. Jos. Akermannna, duchowního pastýře we všeobecné nemocnici Pražské, J. A. Comenii pansophiae diatypesis; — od c. k. heytmana we wogště, p. Jana rytíře z Ritterberka, geho „Biographische Skizzen berühmter Feldherren des k. k. österr. Heeres,“ w Praze 1831, s 60 portrety; — od p. Jana Kořjho, 4 pjesně pro geden hlas při pianoforte, od něho w hudbu složené; — od pana Jos. Chmely, c. k. profesora w Králově Hradci, 12 českých básní ku příležitostem; — od p. Karla Kratochvíle, jubil. faráře we Pšowce, olegem na plátně malovaný portret Matěge Burnacia, r. 1629 pro wjru w Libuni od sedláků zabitého.

2) Pro zbjrku rukopisů a listin: od činného auda, p. Jos. Dewotýho, čestn. kan. wyšehradského a faráře sedleckého, 6 nápisů na olowě z kostnice Sedlecké a 2 přepisy listin; — od c. k. wys. Präsidium zemského, přepis nápisů ze všech kragů králowství českého.

3) Pro zbjrku mincí: od činného auda p. kan. Dewotýho 3 malé střjbrné, a 2 měděné mince; — od hraběte Ignace Losa, c. k. zemského raddy we Lwowě, 13 polských střjbrných mincí a medalií; — od p. Frant. Wetešnjka, faráře Markwartického, 1 stará střjbrná, a 4 takowěže měděné mince; — od pana Wacł. Krolmusa, faráře Zwikowického, dvě staré malé střjbr. mince; — od pan. Aug. Herolda, lokalisty Řeřihlawského, 1 stará střjbr. mince; — od pana Čecha, justiciara Radnického, 4 střjbrné penjze krále

Wratislawa českého; od p. Geitlera, kupce w Praze; 1 starý stříb. peníz; — od p. Jana Kollara, sl. b. kazatele w Pešti, 15 malých stříbrných a 26 měděných mincí; — od p. Eduarda Erxleutna, lékárníka i fabrikanta w Landskrauně, 1 stará měděná medalie a 1 pražský groš krále Wáclawa II; — od paní Golarzewské, roz. Siarczyńské w Haliči, 1 stříb. křestní medalie.

4) Základu peněžního na vydávání českých knih dodali: p. Ludwjk Popel, posluchač theologie, 10 zl. — p. Jos. Arn. Ryba, doktor lékařství, 25 zl. — pan Jan Wusjn, c. k. praktikant u gubern. we Lwowě, 5 zl. — pan Wtelenský 15 zl. — p. Jan Körner, dokt. theol., prof. a rektor bisk. semináře w Buděgowiech, 25 zl. — Škola česká w Buděgowiech 5 zl. — pan Giř Rážička w Praze 5 zl. — pan Žitek, kaplan na Mšeci, 15 zl. — pan Radomil Dworák, obchodnický w Praze, 5 zl. — pan Jan Huláckowský, praktikant u c. k. gubern. archivu w Praze, 5 zl. — pan Jan Kudrna, prefekt c. k. gymnasia w Gičjně, 15 zl. — pan Ant. Knobloch, kněz řádu malteského, 10 zl. — G. Gasnost, pan Josef panugjej kníže ze Šwarcenberka, wévoda Krutnůvský, 150 zl. — p. Frant. Břet. Trojjan, studagjej, 6 zl. 15 kr. — p. Mart. Přibil, kněz cjekewnj w Břežanech, 6 zl. — pan Wácl. Mach, posluchač filosofie, 10 zl. — pan Tomáš Kust, kancelárský, 10 zl. — pan Jos. Wagenknecht, kaplan a katecheta w Berauně, 10 zl. — pan Julius Wiljm rytíř ze Šwabimowa, w Moravě, 5 zl. — pan Wiljm Brzoraď 50 zl. — pan Jos. Duda, měšťan Pražský, 10 zl. — pan Jan Ant. Rozkošný, dr. práv a zemský advokát w Praze, 15 zl. — školní mládež Hořická 5 zl. — pan Kastránek, knihlačitel w Gičjně, 5 zl. — p. Tadyáš Sattelain, knížeoj zámecký kaplan na Komornjm Hrádku, 43 zl. 23 kr. — pan Jan Mišák, kaplan budyňský staršj, 10 zl. — p. Wáclaw Rennert, kaplan budyňský mladšj, 10 zl. — pan Mathiáš Srb, kaplan wranský, 10 zl. — pan Josef Schwarz, měšťan pražský, 10 zl. — p. Wáclaw Hanka, bibliothekar českého Museum, 25 zl. — p. Wáclaw Neumann, kanc. u c. k. kragského auřadu w Slaném, 10 zl. — p. Prokop Ondrák, posluchač theologie, 4 zl.

Redaktor: František Palacký.

Tisk Jana Host. Pospjřila.

Č A S O P I S

ČESKÉHO MUSEUM.

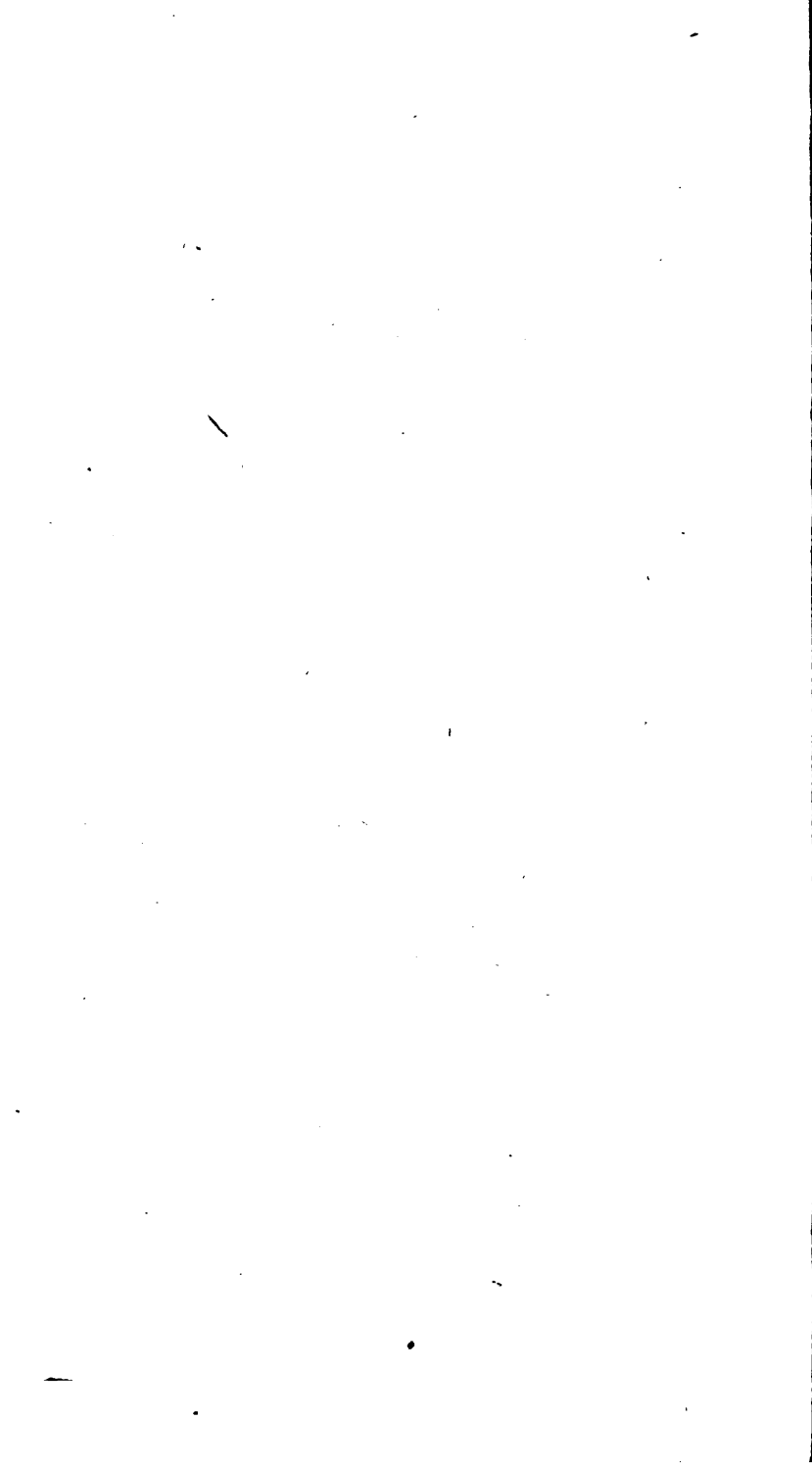
Š E S T Ý R O Č N Í B Ě H.

SWAZEK ČTVRTÝ.

W PRAZE, 1832.

N Á K L A D E M Č E S K É H O M U S E U M.

1.

Pjsně o české vlasti

w Polště zpjwané*)

od A. V.

I.

Gsau, gsau
Po Slowanech Čěšata,
Gsau, gsau
Hanba rodu swěho;
Stydnó gim ge Čěchy slauti,
Čěštinau gen zašpetnauti,
Srdce newděčného!

*) Pjsně tyto a giných podobných wjce, podlé dowěrné zpráwy nás od p. Spisowatele došlé, gsau plod čestného rozhorlenj nad nehodným sobě počjnanjm mnohých rodilých Čechů w Haliči, genž sotwa přiwoniwše ku polštině, giž za přirozený gazyk swůg se stydj, anobrž galowé tamnějšich Slowanů ausměšky na češtinu, (gešto wěru Haličanům a Polákům wůbec špatně slušegj), sami množiti pomáhagj. Zpjwagj se tyto pjsně podlé melodij známých, prstonárodnjch. (Pozn. Redakcj.)

Řeč, řeč
Potupugj materskau,
Řeč, řeč
Gako rannj rosu;
Cizoustně papauškugj,
Čkagj, šepcj, pokwakugj,
Mudrlanti z nosu!

Hle, hle,
Směgj se i Nečeši,
Hle, hle,
Mluwolomcům marným.
Polaučeská hařmatilka
Řeže uši, gako pilka,
Čechům w srdci šwarným.

Nám, nám
Bleptawé ty nerůdy,
Nám, nám
Gsau k politowánj;
Wlastnj řeč gen zohyždugj,
W cizj s weyry kulichugj,
Když se prau na báni.

II.

Bratřj! powšjmněte sobě,
Gak se Nečech w každé době
Našj řeči prostomilé,
Gádrné a přespanilé
Posmjwá —
Auška z těsta zakrýwá!

Tak i pěnice, když w hauštj
Směle do všeho se pauštj,

Slawjka, že swau gen zpjwá,
Za drsnaté pjskle mjwá;
Slawjka —
Krále zpěwců lesjka!

Gako slawjk w zboru letném,
Gako růže w sadu kwětném,
Čeština ge ze všech Sláwin
Gako záře wedlé tmawin,
Bezwadá —
Prabábička přemladá!

Pročež našincowé milj,
Genž gste gj wždy wěrní byli,
Neustaňte o ni dbáti,
S celau k nj se dušj znáti:
„Sláwa gj!“ —
Pěgte, tužbau po rági.

III.

Nuže, nuže, milj braši,
Zpjweyme!
Křiwyý hled nás neodstrašj,
Nedbeyme!
Nechť si huknau,
Kýwnau, ťuknau;
My se držme řeči našj,
Třebať puknau! —

Naše nenj fiflenice
Strakatá,
Nenj žádná taytrlice
Hubatá:

Našeť měrná,
Nenj zběrná;
Od wěků ge milownice
Sláwy wěrná.

Latinu a francauštinu
S wlaštinau,
Němčinu a židowinu
S turčinau
Neokrádá,
W swém ge ráda,
Ani pustau maďařinu
Nezapřádá.

Čeština má ljbeznosti
Zděděné,
Lepotau a spanilostj
Zplněné,
Neřjhawé,
Nehuhňawé,
Ani samau sladičkostj
Nešeplawé.

Proč se tedy osteycháme
Češtiny?
Proč swau mateř zapjráme
Gedinj?
Nenj zgewná?
Nenj zpěwná?
Proti hancům slowa máme
Hrdohněwná!

2.

Z p i e w a n k y

čili Pjsně swětské lidu slowenského w Uhřích.

1. Pjsně a gměna z mythologického ohledu pamatná.

1. Swatý Wid a Swatý Dinda.

Prigdže šuhag, prigd' k nám,
Sama komuorku mám,
Nikdo ťa nezbadá
A gá ťa mám ráda.
„Prigdem, diowča, prigdem,
Weru gistě prigdem:
Na Swatého Wida
Čo nebude nikda.
Prigdem diowča, prigdem
Ai si teba wezmem
Na Swatého Dindy
Čo nebude nikdy.“

2. Wily.

Tam okolo Strečna
Cesta nebezpečná,
Pod zámkom sa skryly
W bjelých plachtách Wily;
Na lúkách wo Wáhu
Často sa kúpagú;

Po poli širokom
Tancúwagú skokom;
Koho raz pochytia,
Tak ho dlho wrtia,
Až pokiaľ w ich hrsti
Dušu newypustj.

3. Rarášek.

Nechoď wjac šuhagko k tým susedkám starým,
Gá mám Rarášjka, weru ti počarjm;
A keď si i wezmeš gednu z tých boháčok,
Wer s ňou žjť nebudeš ani gedon ruočok.
Na pokon sa preca splnj wuola moga:
K druhým sa nachodjš, a gá budem twoga.

4. Pikuljk.

Dobrá woda na garku,
Kdo má bljzko fragerku;
Ešťe lepšia na žlebe,
Kdo má Milú pri sebe.
Gá mám w domě diowčatko,
Osiraluo ptáčatko,
Tenkuo ako topoljk,
Chytruo ako Pikuljk.
Otec, mať mu zemreli,
Ludja ho k nám dowiedli,
Keď sa u nás wychowá
Bude žena hotowá.

5. Z m o k.

W daždi, w plušti na ulici
Kura pištj, kura kričj,
Uslotenuo w blatě stálo,
Krk a nohy dlhé malo.

Gazdina otvorj oblok,
A newedúc, že ge to Zmok,
Wzala kura a wo wreci
Položj ho k tepley peci.
Keď ožilo, sem tam kráča,
Na wše strany pysk otáča.
Na peci nechala mati
Hrniec plny s repou státi,
Išlo k němu nebožiatko
To diwotwornuo kuriatko.
Gazdina se na to hněwá,
A ono si takto zpiewá:
„Žeriem repku! na nálepku!“
Parom zabiw takú sliepku!
Hospodarka zahrešila
A za krjdo ho lapila.
Keď ho hcela o zem hodiť
Začne plakat, začne prosit:
„Prosjm pekně, milá panj!
Prigměte ma do ochrany,
Prinesem wám co len chcete
Miluo, drahuo na tom swetě.“
Ta sa nad nim smilowala,
A nositi mu kázala:
Mast, sol, drewo, striebro, zlato,
Ona gedla, pila za to.
A wšak už potom zbadala
Co za hosta w domě mala,
Hladala sa ho zprostiti,
Ale on nechceu preč iti.
I wymyslela wtipný klam,
Že sa museu umoriť sám:
„Draho bude toho roku,
Nanos tedy milý Zmoku!
Pšenice mi na powalu,
Tak zaslúžjš eště chwálu!“

Sotwa reč ta z ust gei vyšla,
Už obluda nosit išla.
Keď sa plnila powala,
Žena djeru prewrtala
Ces powalu do izbice,
A z izbice do piwnice.

Zmok ten nosj, nosj, nosj,
Nikda celú nenanosj.
Naposledy dlhou mukou
Presiliu sa a rozpukou.
A tu baba rada bola
Že sa teg škraty zbawila.

6. Loida a Lalo. (Lada a Lel).

Sladké sa gablička na štěpenom strome,
Ešťe predca sladšj brat a sestra w dome:
Ale mne ich na žial zluo nešťestia dalo,
Moga sestra Loida a muog brat ge Lalo.

7. Wlkolak.

Mamka moga, mamka, newola ge taká,
Chcelas mi dať muža, dalas Wlkolaka:
Celý den nerobj, len dudle, harušj,
Ces noc w krčme žerie, rano mňa tantušj.

8. Tátoš.

Rákoš, tichý Rákoš,
Po ňom chodj Tátoš,
Tátoš hladá Jánoša,
Jánoš hladá Tátoša.

II. Pjsnè z historického ohledu pamatné.

Kuruc pri Dunagi.

Jde Kuruc pri Dunagi, šabla sa mu blýská,
Jde Němec ticho za ním, len plecima stjská,
Jde Maďar wedla něho, wytjerá si fúsy,
Jde Slowák proti němu, Kuruc utiect musj.

Kurucká wogna (1206.)

Keď gá puogdem na tu wognu,
Kuruckú, Kuruckú, Kuruckú,
Pripášem si na lawý bok
Šabličku, šabličku, šabličku.
Keď ma někde na teg wogně
Zabigú, zabigú, zabigú,
Potom plášťom čerweným ma
Prikrygú, prikrygú, prikrygú.

Cesta do Swaté Země.

Preleť ptáčku, preleť, horami, lesami,
Pozdraw mogu Milú temito slowami:
„Bud' zdráwa dušička, siwá holubička,
A odpusť že som ti bozkan twoge ljčka,
Už mám krjž i šablu, už sa rozideme,
Gá idem na wognu do teg Swateg Zeme!“
Nenj ti ge, Milý, wina odpustená,
Čoby si putowal do Jeruzalema:
Geruzalemský kňaz, ten ťa ozpowedá,
Ale ti beze mňa rozhřešenia nedá.

Kumani (1125).

Tudom chlapci, tudom,
Mezi cuzým ludom:
Mezi cuzozemci
Ako mezi Němci.

Dokial sem Kumani
Neprišli pohani: •
Nepočul si wady
W Uhriech ani zrady.
Priniesli Kumani
Pohánku do kragny,
A za nimi prišli
Psohlawci Tatari.

Talafus (1440)

Mala som fragera
I dneska i wčera,
Bielého ako hus,
Ale ge Talafus.

Wyhnanci (1620.)

Krásná ge ta řeka,
Řeka Wltawa,
Kde gsau naše domy
I vlast laskawá.
Hezké ge to město
To město Praha,
W kterém bydlj naše
Rodina drahá.
Co že nám do řeky,
Co nám do města:
Ach nám wykázána
K wyhnanstwj cesta.
Newzali sme s sebau
Nie, po všem weta!
Gen Biblj kralickau,
Labyrint swěta.
Tatry wy přigměte
Nás w té auzkosti,
U wás chceme žjti
I složit kosti.

Sobiesky a Turek (1683)

Počkagme šuhagci,
Kým prigde Sobiesky,
Kým prigde Sobiesky,
Tam ces ten wrch Slieský,
Tam ces ten wrch Slieský,
Zpoza Bieley Hory,
Z poza Bieley Hory,
Na červenom koni,
Na červenom koni,
So zlatým kantarom,
So zlatým kantarom
Na pomoc husarom:
Na pomoc husarom
Wiedni, cjsařowi:
Ten bude bo guvať
Naproti Turkowi.

Piwoda (1700.)

Idem, idem, newiem zkade,
Moge srdce ako wladě;
Lebo mogu vlast opušťám,
A w šjry swet nohy púšťám.
Idem, idem, lebo musjm,
Chudobney som matere syn,
Chudobná ma mati mala
Horko, těžko wychowala,
Potlkeň som bou a budem,
Pokial w ohni nezahyniem:
Radčeg w ohni než w špitáli,
Bodag sme ho nepoznali!
Ten Piwoda, náš kapitán,
Platiu by nás, ništ nemá sám,
Geho mundjer otrhaný,
A koňa mu šklbú wrany.

Pjesně Rákociho pluků (1701.)

Ljetali, ljetali dva orli nad nami,
Milý, mocný Bože! cože bude snami?
Sokolow, holubow všeckých rozplašili,
Krahulcom, gastrabom škrtit dowolili.
Pokial té sokoli po kragně lietali.
Potial i holubi smelo hrkútali.
Teraz ptáci škrtja a sowy húkagú,
Holubi po kútách smutně sa skrýwagú.
Ach milj sokoli, sem že sa sem magte,
Holuby, hrdličky vyplieniť nedagte.

Brandeburk. *)

Zle mamička, zle mamička, zle mamička, zle!
Brandeburk, Brandeburk, Brandeburk ide:
Magn čierne kabaty,
Poberú nám dukaty:
Zle mamička, zle!

III. Rozprávky (Ballady, Romance.)

1. Barbora.

Král na wognu werbuge,
Ženy, diowky slučuge,
Ženy, diowky po predku,
Samých chlapow do zadku.

*) Pjesň tato z sedmileté wogny w Čechách takto známa:
Zle matičko, zle matičko, zle matičko, zle!
Brandeburci, Brandeburci, Brandeburci zde:
Magj welké čepice,
Schytali nám slepice. Zle matičko, zle!
Půwod gegj nepochybně český; obě však tyto strofy do-
bře w gednu pjesň spogiti se dagj. (Pozn. R.)

Geden sa mu starý zdal
Že on syna sam nemal.
Má on doma tri dcerky
Pekné ako holúbky.
Ta naymladšja Barbora
Slowjčko mu mluwila:
„Nestarag sa, tatjčku!
Gá puogdem na wogničku.
Kup mi koňa wranného,
Nowuo sedlo na něho,
Zlatú šablu ku boku
A pár pistol do rukú.“
„Ei Barborko, dcero má,
Znášli že ge wogna zlá?
Nedáwag sa do predku,
Ale radčeg do zadku!“
Ked' na koňa sedala,
Otec i mať plakala,
Ona na to nedbala,
Do predku sa držala,
Weň zo dworu wybehla.
Trikrat tábor obehla.
Král sa na to čudował,
Potom k wogsku powedal:
„To ge wogák obratný,
To ge šuhag prekrásny,
Keby on bol panenka,
Hnedby bola má žienka.“
„Gasný králi! panna som,
Drž si slowo, twoga som!“

2. Laclaw (Wladislaw.)

Ei bola gedna mlynarka,
Ta mala syna Laclawka,
Nedala sa mu ženiti,
Umjeniu w šjrý swet iti.

„Powezte mogeg materi
Nech ma nečaká k večeri,
Powezte mogmu otcowi
Nech sa neufá synowi!
Odišiou Láclaw do sweta,
S njm gehó milá Alžbeta,
Tam tečie potok w dolině,
Osadili sa wo mlyně.
Tam oba spolu býwali,
Rodičia o nich neznali,
Zármutok magú rodičia,
Že ništ o djetkách neslyšia.
Zomreli deti wo žiali,
A rodičowia od hanby.
Ei nechže nikdy rodičia
Tak swoge djetky nemučia.

N e m o c.

Wyletěla lastowička
Z vysokého okenečka,
Preletela ces tri hory
A wletěla do komory,
W teg komore bjelá loža,
A w teg loži bielá ruža,
A w tej ruži šuhag ležj,
Diowčátko mu hlawku držj:
„Čo ťa šuhag, čo ťa bolj?“
„,,W tabore ma porúbali.““
„Kdo ťa rúbal, nech ťa hogj,
Nech ťa wede k lekarowi!“
„,,Nemá lekar takeg masti,
Čo zahogj moge kosti;
Máš ty, Milá, takowú mast
Čo zahogj mogu bolast.

Chod' len, Milá, do piwnice
Natoč wjnka do sklenice.““
Náhle wjnka natočila,
Hned mu srdce potěšila.
„Eště gedno, moga Milá,
Aby si ma wyhogila,
Eště gedno musjš dati :
Twoge ljčka pobožkati.“
Sotwy šuhag ljčka božkal,
Hned bol zdrowý a hore wstal.

K o n j k.

W šjrom poli hruška stogj,
Pod tou hruškou tábor ležj,
Wšeckým panom koně hráli,
Len Milého smutně stogj.
„Hore, hore konjk wranný,
Pod ten kaštjel malowaný,
Tam budeš mať stagen teplú,
Gá budem mať pannu peknú!“
„,,Netreba mne stagen teplá,
Ani tebe panna pekná :
Keď ty budeš gesti, pjti,
Mne nemá kdo dati žrati;
Keď ty budeš spať wo zlatě,
Gá budem stat w hnogi, blatě;
Keď ty budeš z tanjerjka,
A mne dagú do rebrijka;
Keď ty budeš z pohárjka,
A mne dagú do šafljka!““
„Ei konjčku siwowranný,
Čo si taký pahněwaný?
Či ti ťažj ta zbrog moga,
Či šablička ocelowá?“

„,,Neťažj mne ta zbrog twoga,
Ani šabla ocelowá:
Ale té twoge ostrožky,
Co pichagú moge bočky;
Kde ma kolwek popichagú,
Wšade krwou zaliewagú.
Tam ma wywed' na trawnjček,
Wezmi zo mňa kantarjček,
Nech ma straky, wrany zedja,
Wšem złým pánom na znamenja.“ „

IV. Pri žatwě čili žni.

Žatwa, mila žatwa, wjtag s nowým chlebom,
Už budeme zpjewať tam pod holým nebom.
Žnica som gá, žnica, dobrá robotnica,
Za druhou dvě kopy a za mnou dwa snopy.
Žnica som gá, žnica, zpjewám pekné nuoty,
Ach ale sa hanbjm zagtragšeg soboty:
Mezi nehty wuošta, prsty popichané,
Akože mi, Milý, dáš prstenček na ně?
Slncem ohoreli ljčka obidwoge:
Akože ich bozkáš, potěšenie moge?

P t á c i .

Mám gá gednu lastowičku, ona rano zpjwá:
Wstaň hore, wstaň hore moga rostomilá!
Mám gá gednu prepeličku, ona wo dne wolá:
Pod' pod' žať! pod' pod' žať diowčatko do pola!
Mám gá gednu holubičku, ona wečer kwjľj:
Id' domou, id' domou prigde k tebe Milý!

P o r e z a n i e .

Žalo diowča žalo raž, žalo šošowičku,
Kosák sa gei wyšmikou, porezau ručičku.

„Ach Bože muog, Bože muog! kde mi ztrábj ranu?“
Šuhag súsed pribehou těšit uplakanú:
Znám ga diowča zelinku na twogu ručičku,
Ale ti wer nepowjem, chyba za hubičku.

Laskawá nedbalost.

Ei žjtko, žjtko, zelenuo žjtko:
Podme má Milá, zožneme wšetko!
Ei hráštek, hráštek, zelený hráštek:
Podme má Milá tam na ten wrštek!
Ei gačmen, gačmen, zelený gačmen:
Za tebou Milá šialit sa začnem!
„Ei owes, owes, zelený owes:
Weru gá nedbam, trebas sa obes!“

N i w a.

Pan pater sa djwá, či sa dožne niwa,
Dožne ak dá žencom pirohow a piwa.
Dožne i powiaže, i snosj do krjžou,
Ak slúbj wíazačom wjnečka a sljžou.
Wšecko sa urobj, kým nepadne rosa,
Ak dá robotnjkom dnes wěčer žaydoša.

P o l e.

Pole šjré, pole, pokial že si moge?
Až po ten chodnjčok, kde žne muog Janjčok.
Od toho chodnjčka až po tú studničku,
Kde som ho widěla dnes piti wodičku:
A od teg studničky až tam k tomu krjčku,
Kde som ho widěla ces południa w snjčku.

V. P ř i O r b ě.

Ratag (oráč).

Orie ratag pod horou :
Hágže ! hágže šest wolou !
Doniesla mu mati gest :
„Podže syn muog, podže gest!“
A gá gesti nepuogdem
Kým brázdičku nezoriem.

Orie ratag pod horou :
Hágže ! hágže šest wolou !
Doniesol mu otec gest :
„Podže syn muog, podže gest!“
A gá gesti nepuogdem
Kým brázdičku nezoriem.

Orie ratag pod horou :
Hágže ! hágže šest wolou !
Doniesol mu bračok gest :
„Podže bratu, podže gest!“
A gá gesti nepuogdem
Kým brázdičku nezoriem.

Orie ratag pod horou :
Hágže ! hágže šest wolou !
Doniesla mu sestra gest :
„Podže bratu, podže gest!“
A gá gesti nepuogdem
Kým brázdičku nezoriem.

Orie ratag pod horou :
Hágže ! hágže šest wolou !
Doniesla mu Milá gest :
„Podže Milý, podže gest!“
A gá gesti hned puogdem,
Len si wolky wypriahnem.

Poznamenánj.

Poněwadž w nowém, k tisku již hotowém, Wydánj slowenských národnjch zpěwů při písňech z mythologického a historického ohledu pamatných obšírná vyswětlenj se nalezaj: proto zde předběžně jen krátce něco wyložjme.

Swatý Wid, Swatý Dinda, gsau pozůstatky z pohanstwj, tu tolik znamenagjic jako: že swátek Swatého Wida a Dindy nikdy se wjce slawiti nebude, proto že oni jakožto pohanští bohové a modly skrze křesťanské náboženstwj na wěky zničení gsau. Podobných zničenjm a zlehčenjm pohanstwj zplozených přjslowj i wjce se u Slawů nalezá, k. p. Zaplatj to na malé Letničky a w latinském ad Calendas Graecas a t. d. Swatý Wid giným Swatowjt a Dinda, Ďunda, giným Slawům Dida, Doda sluge, byl brat Lelůw, syn Ladin, to co u Řeků Anteros.

Wily gináče u Slowáků: Bjelé panje, Srow. Therese v. Artner im Taschenbuch v. Hormayr u. Medniansky 1822. S. 240. Der Wily-Tanz, eine Slavische Volkssage, im Trentschiner Comitát.

Rarášjk, Čechům Rarach, bůžek štěstj a neštěstj.

Pikuljk, giným Slawům Pikal, Pikolo, Pokollos, bůh pekelný, Slowákům i Pikulka - šwihlé, njzkorostlé, všetečné, hněwiwé děwče.

Zmok, Zmak, Čechům Zmek; srowney staroslowenské Smok, drak.

Loida, Laida - Lada, nestydatá, oplzlá osoba, smilnice.

Lalo, Lelo - Milek, Amor, nynj Slowákům tolik co maznawý, chlipný mládenec neb muž.

Wikolaķ, Wrkolák, u Serbů Wukodlak, Wampýr.

Tátoš, diwotworný kůň, to, co Serbům Šarac, a Čechům Šemjk. Tátoš pochodj od tat, tagný, tagemstwa plný, kradmo a skrytě činjej, odkud i tatušiti, tato wati aneb tantušiti, tanto wati, sužowati, trápiti, tlačiti někoho obzwlášťe tagně w noci, jako zloděg, mátoha, můra.

Kuruc, Kuruci gsau Slowákům půwodně Křižáci, miles cruciatus, cruciata expeditio, potom wůbec buřiči, ano i Turci a Tatarowé.

Talafús, Telafús, Čech s Giskrowým wogskem do Uher přišlý, w městě Jagru (Erlau) při neprozřetelném nawštíwenj Milenky žiwota pozbawený. Tato geho neopatrnost dal Slowákům příležitost ku přelawj: sprostý gako Talafús, ty Talafús.

Wyhnanci. Tato píseň nalezá se obyčejně na pergamenech a wazbách starých českých knih, gmenowitě šesti-djlných Biblj, Labyrintu Swěta a t. d. a má nepochybně Čecha za půwodce.

Sobieský, známý slawný král Polský, který r. 1683 Turky neyprwé u Wjdně porazil, pak až k Ostrihomu wjítězně hnál, kde ge opět porazil na hlawu, a pak přes slowenské krage zpátkem do Polska táhnul.

Piwoda, rozený z Liptowa, wůdce wogenské, otrhané, žádného platu nedostáwagjcj, gen z laupeže žigjcj rotý po smrti Karla II. we wogně rakausko-francauské r. 1700.

Wyswětlenj slow: ces - přes; harušj - hřešj, lage; zbadati - zpozorowati; Strečno, hrad w Trečanské stolici; pokial - pokud; šuhag - mládenec, milenec; čarjm čarugi; tenkuo - tenké; chytruo - chytré; uslotěný - umoklý we slotě; wrece - pytel; nálepok - mjesto k sezenj na peci z hljny nalepené; powala - strop; škrata - potwora sr. skřítek; Rákoš - potok u Peště; bozkati - poljbiti, srow. basiare; Tudom maďarsky - wjm, umjm, slowo od Maďarů často w řeči opakowané; nepočul - neslyšel; kým - až, pokud; kantár - uzda; zkađe - kudy; lad - led; potlkeň - tulák; mundjer - oděnj; hrkútati - wrkati; zpoza - zezadu; wuosša - ostj, bodlácj; raž - rež; hráštěk - hrašek; niwa - role; gaydoš - dudy hragjcj; gest - gjistí; zpěwan-ky, tak sám lid slowenský nazjwá swé swětské čili národnj zpěwy, k rozdjlu od duchownjch, které písňemi gmenuge.

3.

N á p i s y

1) od Kašpara Fejérpatakyho.

W slowenské řeči se zdokonalugjcjmu
mladjkowi.

Kráčegž mužně na té cestě dále,
Kteraus w mladém wěku nastaupil,
Byťbys něco na nj podstaupil,
Pracug předce wždycky neustále.
Slowanům a vlasti žj ke chwále,
Braň, by ze cti gích wjc nelaupil
Ten, genuž vlast Slowan postaupil,
A sefrwey w tom do konce stále.
Aučinliwým gsa wždy na swém mjstě
Audem přemilého národu,
Zdarný spatřjš prospěch práce gistě;
Potomků pak z Twého rozsjiwánj
Wděčný hauf, beraucj aurodu,
Pošle Ti i za hrob požehnánj.

Nestálé a newěrné milence.

Z srdce Twého budeli mé gméno vymazáno,
Na památku aspoň tuto stogiž napjsáno.

2) Od L.

Památnej tabulka.

Powolný osudu Pán geden wýhost dáwá
I lásce k gazyku, i sláwě otců swých;
Na čekán zawěsiw tu štjt a meč gegich,
Sám sednul na kozljk, a bičem pošleháwá.

Čehož my bychom neměli!

O Corneillu a Racinu
Chlubná we Francauzjch zmjnká:
A však my Čechové také
Máme — Wránu a Kořjnká.

Nowý Abderitismus.

Či ten měl prawdu, w oslowě kdo stjnu ležel?
Či onen, komu osel přináležel?
Tak spor druhdy Abderité wedli,
Až zlostj rděli se a bledli.
Či lépe v kozých brad psáti,
Než u kozjch? giž račte o to dbáti,
By newznikaly w obci rozbrog, zrady,
Pro stjň kozj brady!

4.

*P l i w n j k. *)*

U Myslibora ge pliwňk, milá kmoťřičko, swěřila pohlasně Soběna swé sausedě Nedělcě, když z kostela gdauce nowý pěkný dům Mysliborůw mjgely. Onehdy teta Zorka na swé oči widěla, kterak ohniwý drak letěw powěťřjm, rychle gako blesk na gehu dwůr se snesl.

To ge pliwňk, prawila Neděľka, poznamenagje se křžem na čele. Snadno stawěti domy, a zakládati zahřady; ale, odpustě pánbůh, nechtěla bych spáti pod tau střechau, nebo gjsti gablek z toho sadu.

Gde tu o duši a spasenj, řekla opěť kmotra Soběna. Wšeccko u něho gako z wody, a gako po ljhách. Gen se podjweyte na gehu dobytek, koně, kráwy, owce, wše to bugné, tučné; a s obiljm letos newj kam, stodola plnička, i přjstodolek, a gešťě wysoký stoh! Powjdagj, že ležj pořád w knihách, a wj napřed, co se

*) *P l i w n j k*, aneb *P l e w n j k*, slowe ohniwý drak w powěťřj letjčj, o němž powěřa bágj, že ku komu w stawenj wpadne, bohatstwj přinese. Pochodj to slowce od gměna *p l i w n j*, gináč *pljňj*, nebo *plěnný*, slowěnsky *plěnný* t. g. *hogný*, bohatý. Prawjme *pljwňé žito* t. *hogné na semeno*.

státi má. Milá kmotřičko, on wám řekne, bude dešť: a dešť gistý gako hodina; bude gasno: a gasno co rybji oko.

To negde dobrau cestau, doložila Nedělka, on má gisté pliwňjka.

Myslibor má pliwňjka! šlo gako po trubách w celém sausedstwu. Tam ge pokladu, pro pána krále! — přidávali mnozi ne bez tagné zázwisti. Gini hrozili se tak blizkého s duchem zlým sausedstwji, a kteří powěsti o pliwňjku prwe newěřili, nynj s podiwenjw w pochybnosti se wiklali. Kdo prwnjch osm dnj okolo domu Mysliborowa šel, do půl kola na deset kroků obcházel, djwage se plachým okem na zeleně barwená wrata, na čistá, weliká okna, a na krytau taškami střechu; mráz ale pocházel toho, kdo s samým Mysliborem se potkáwal; toliko tomu diwilise, že se twář geho nezměnila, a swan obyčejnau bodrost a přjwětjwau weselost na gewo dáwala. Zdálo se jim, že by ten, kdo se zlými duchy obcege, něco strašliwého, peklem páchnauceho giž w samém oblžcegi mjeti měl. — Čiliž dobrý to duch, ten pliwňjk? — tušil prwnj saused Náděg, že neškodě nikomu, wywolence swé poklady obseypá. I osměřil se k samičkému domu, a po krátkém rozmýšlenj i w dům kročiti. Ljbiť se sobě sám w swé srdnatosti, a pudila ho wšetečnost, gestliť ne samého ducha; aspoň poklady o kterých slyšel, očima swýma spatřiti; ano gakiási náděge, co blesk mysl geho progela, kdyby snad i on také — Ale nie nikdež; co wjdal gindy, widěl dnes: prostranný dwůr do čtyř uhlů, wůkol hospodárské stawenj, chlěwy, stodola, kůlna s sennjkem, a obydlj důkladně stawené, pohodlné a pro sedláka i pěkné; wšecko w pořádku. A domácj? Tiť, myslil on, dali wyhost wšem pracem, a sedj s založeným rukama u pokladů, magjee gen gednu péči, — gich hljdati. Ano pak wšickni gako gindy, hospodyně,

čeládka, děti w své obyčejné práci a činnosti. Nadějnz, když kýwánjm hlavy podiwenj své němé wygrywował, náhle ugat gsa za ruku, a gako ze spánj probuzen, widj před sebau státi — Myslibora. Wjtám wás sausede Naděgi ! Co tak ostýchawě, gako cizj ? Mezi sausedy důwěrně ! Musjmeť spolu dobré i zlé nésti. Saused s sausedem, řjkáwagj, plané hrušky gjsti powinea. Saused za přjtele stogj, ba lepšj bljzký saused, než daleký přjtel. Co byste rádi ? —

Gá — koktal pomatený Naděg, gá gsem — gá bych. — nehněweyte se — gá slyšel —

Něco o pliwnjku a pokladech, nenjli prawda ? nawrhl Myslibor.

Prawda, odpověděl Naděg.

Pozorný na všeccko Myslibor giž byl zwěděl, co se mluwilo we wsi, a wzaw o to radu s wýborným duchownjm zpráwcem té osady, ku kterémuž, gakožto maudrý k maudrému, neobmezenau měl důwěrnost, radowalse, že mu naskytla se tak dobrá příležitost osprawwedlniti se u swých powěrečných sausedů, a snad i některého z nich poučiti. Milý sausede Naděgi, prawil s přjwětiwým usmjwánjm, žádost waše bude také žádost některých giných sausedů našich ; pročež, aby to rázem všeccko se odbylo, sřekněte se s těmi, kterým w hod a w chut, a nawštěwte mne zeytra, gest božj neděle, od poledne, na sklenici čerstwého piwa. Gá se před swými sausedy a přátely ničjmž tagiti nechci, a swého pliwnjka rád všem ukáži. Zlé se neutagj, a s dobrým můžeme před boha i před lidi. —

S dobrým ? — Tedy gsem uhodl, a nenj se tu čeho báti ! — Tak sobě opakowal Naděg, odcházeg, a wrtě hlawau nad Mysliborem, gehož zdjlnosti a otewřenosti dosti nadiwiti se nemohl.

Druhého dne u Myslibora seděli za stolem sausedé Radislaw, Podiwa, Swatoch, Honěk, a ginj, které

přemluwiti událo se Naděgowi, aby, padni co padni, na ten diw se podjwali. Každému čjsti bylo něco giného na čele. Gedni pochybugjce o dobrotě ducha Naděgem twrzené, se strachem přemáhaným pohledu geho očekáwali; ginj s nedůwěrau hleděli na Myslibora, s prawdauli se wytasj, čili s klamem obegde; část záwiděla gemu tak náhlého štěstj, a lehkého zbohatnutj; část, a w této byl saused Naděg, tagně sobě lichotila, žeby snad podobné štěstj i na ně dogjti někdy mohlo. Darma chwálil Myslibor swé piwo: nebylo žjžně. Konečně wida gich všechněch neukrocenau žádost, a nestrpenj odtahu, počal mluwiti takto:

Milj přátelé a sausedé! Nenj mne tagno, co se o mém domě w obci od některého času rozprávj, že — ať djm bez okolku — duch gakýs, gehož pliwjnem gmenugj, zde obýwati má. Že gsem padl na lidské gazyky, nemnoho wážjm. Řjkáwagj: Čhcešli maudrým slauti, dey řečem mimo se plauti; aby pak všem usta zawázal a zašil, musilby mnoho nitj a plátna mjtí. Nezapjrám toho, gest u mne, bohu chwála, gakýsi dobrý duch; ale duch ten u každého rád obýwá, kdo mu přjstupu k sobě nebránj. On nehledj k osobám, gako nesprawedliwý saudec; netáhne se po bohatých, gako zisku hledatalé, ano rád činj bohaté z chudých; přinášj potrawu, šatstwo, pomáhá stawěti domy, wzděláwati role, štěpowati sady, a činj z pustin ráge. Gest to duch hospodárský, milj přátelé, wám všechněm známý, ač ne odewšech rownau poctu beraucj. Prawý gest on pliwjn, bohaté a pliwné obilj s pomocj božj plodjcj. Tomu duchu může každý z wás zapsati se bez ubljženj swědomj, ano to i bohu samému ljbezno bude. Slyšte wýmjnky a zákony, kteréž on tomu klade, u koho bydleti má.

Prwnj zákon gest bázeň božj, z čehož widjte, že sám z boha, a dobrý duch gest. Bázeň ta nesmj býti pauhá bázeň, anobrž plná wjra, naděge a láska k twůrci

nebes a země, odhodlanost na wše, a spokogenost se wšjm, coby koli člowěka potkalo, buďto dobré, nebo zlé; při wšem stegná, wešelá, bohu oddaná mysl. Což i platno protiwiti se bohu; moře newypigeš, boha nepřewáljš. Děgž se tedy wůle božj. Warug se hřjchu, za hřjchem pokuta w patách běžj. Dotud prey, až potud; dčbán wodu nosj, až se rozbige. — Nezwede se něco w hospodárstwj? pomysli sobě, že nenj wždycky auroda, ale také někdy škoda, a gak prawj přjslowj: Ne wždycky rak, také někdy žába. Gest, co tebe hněte? pomni na to, co tebe kdy těšilo. Kdo wypil wjno, wypj také droždj, a kdo užjwati chce sladkého, musj také okusiti kyselého. Trpěls ztrátu? myslí: Co tam, to tam, o to hlawy nelam; pánbůh dal, pánbůh wzal, buďgměno geho pochwáleno. Neraďug se přjliš z štěstj, aniž zarmucug se z nešťěstj. Maudrý blázen smáwal se gda k wrchu, plakáwal gda s wrchu. Řjkáwagj: Štěstj kďž chřestj, bog se nešťěstj. Nešťěstj ugde gako mrak, a bude i před twými wraty slunce. Wšelike řemeslo swau psotu nese, a w každém stawu mnoho dawu: máli gen twůg bez psoty býti? —

Druhý zákon gest důwěrnost k wrchnosti, duchownj i swětské. Dey, co gest cjsařowo, cjsaři, co božjho, bohu. Čiň dobře a práwě, nebog se cjsaře a krále. Nestýskey si na daně a powinnosti; bez nich obec weliká, w které žiweš, státi nemůže. Ona tebe ochraňuje, aby bezpečně orati a žiwiti se mohl; ty k zachowánj a wedenj gegjmu napomáhati powinen gsi. Nereptej na robotu a desátky: pomysli sobě že gsau to wýmjnky, pod kterými tobě statek swěřen byl, a náležj ku kaupi. Kdybys kaupil dům, a penje za něg placené okragowal, zdažby trestán nebyl co šantroka a zloděg? To samé činjš, kďž robotu necele a ke škodě wrchnosti odbýwáš, nebo desátku utrhuješ, špatněgšj dáwáš. — Máme, milj přátelé, my giné roboty a desá-

tky, které nám wjce ugjmagj, než panské a kněžské. Robotugeme zahálce, robotugeme hrám a rozkošem, robotugeme nowým krogům a nádhernému šatstwu, robotugeme starým škodliwým zwykům, neumělosti a hlauposti.

A protož třetj, čehož žádá pliwnejk, gest u měnj hospodárské. Myslj owšem mnohý, že, poněwadž hospodařj, také hospodařiti umj. Ale nenj každý mistr, kdo se řemeslem objrá, ne každý oráč, kdo se pluhu držj. Nikdo se newyučil. W každém řemesle a uměnj lidé postupugj: máli naše uměnj hospodárské gediné do skonánj swěta na gednom mjstě státi? Nestogj, milj přátelé! Tisjcowé výborných hospodářů přemýšlegj o tom stále, kterakby to neb ono lépe činiti a wěsti mohli; co den děgj se nálezowé we všech třjdách uměnj, kteréž promyslný hospodář k swému užitku obraceti se wynasnažuge. Wycházegj knihy k zlepšenj hospodárstwj polnjho wedaucj. Nelze owšem sedláku, aby každau četl, ale giné gest čjsti wšecker, giné s potřebu. Kde čte, dočte se. Dobrá kniha gest dobrá rada w potřebě, a kdo držj se maudré rady, nedogde brzo wady! O čem se nedočteš, ptey se u lidj, neboť přjslowj gest: kdo chce wěděti a znáti, musj se na to pilně ptáti. Čemus pak se naučil, zkušug sám. Cwičenj a zkušenj dáwá uměnj. Nerci, že gen bohatý zkušowati může: můžeť i chudý, toliko w swé mjře. Kdo má krátké nohy, drobné kroky děley, a gakau má duchnu, tak lehni, tak se pod nj obrať a stěhni. Kdo na zkaušenj mnoho nakládá, ten na zlatau udici ryby chytá, hledá gehly a pálj swjčku; kdož pak zprawuge se cizj zkušenostj, ten hrage gistého, a kaupage se neutone, neboť držj se břehu.

Dále předpisuge můg duch hospodárský pilnost. Pilný hospodář hledj k času, a negen co, ale kdy a gak konati má. Řjkáme: Kdo má k čemu přjhodný čas, nechť na giný nečeká zas. Kowati železo, dokud hor-

ké, a když se lyka drau, gji na ně i s dětmi. Střez se zahálky: zahálka gest všeho hřjchu počátek. Stogatá woda zesmradi se. Pročež Boha wzywey a ruku příkládey. Žádný bez práce negi koláče, a pečený holub nikomu do ust neletj. Kdo chce gádro gjsti, musj prwé skořepinu rozlauštit. Kdo nesege, ten newěge. Přigde čas, že se zeptá zima, co gsi dělal w létě. Prawj moge stará knjžka: Kdo Martinka často swětj, husy, kaury mu zaletj, dům, dwůr, lauku i dědinu přiwede wše na mizinu.

Bud' opatrný: opatrnosti nikdy nezbywá. Dobře z předu i z zadu oči mjt. Kdo neprohlédá očima, prohlédne měšcem. Dobře w čas giskru uhasiti, ale pozdě klec zawřiti, když ptáci wyletěli, a dělati zawory, když koně wywedli. Porad' se s rozumem, než co učinjš; po aučinku zlá rada.

Nechať děti twé zwykagj práci. Zwyk gest druhé přirozenj; čjm hrněček za nowa nawře, tjm, až se rozbige, páchne.

Čeládce dohljdey. Řjkáwagj: Gaký hospodář, takowá čeládka; gaký pastýř, takowé stádo; gak weliké hodiny ukazugj, tak malé se po nich zprawugj. Oko páně neylépe koně wyobročj, a kde pán sám do kautů nahlédá, tu hospodárstwj dobře stogj; kdo však chce we psj býti, spusť se na čeledě.

Nebud' marnotratný, ale šetrný. Kdo šetrj, ten má. Řjká se: Neutráceg wjc než zjskáš, sic se na hlawu potřjskáš. Gednjm zubem chléb gjsti, když gest potřeba.

Dluh ů warug se. Dluh s tebau z mjsy gjdá, a býwá čjm dál, vždy mladšj. Dluh, řjká moge stará knjžka, má nohy, wede tě do Nuzowic, a odtud na koráb, a koho koráb zachwátj, nebrzo se z něho wrátj.

Wěc pŭgčenau opatrug. S cizjho koně, řjkagj, i w středu bláta ssjsti.

Nehray! Prwnj wyhránj z kapsy vyhánj, a poslednj prohránj z kabátů.

Nestůg o cizj. Kdo o cizj stogj, přicházj o swé. Cokoli býwá zle nashromážděno, toho neužige třetj koleno. Gak přigde, tak odegde.

Nebud' lakomý, ale dobročinný. Lakomec žádnému dobře nečinj, leč, když umře, statek poberau ginj. Prawj opět moge stará knjžka, že lakomec maudrosti a bázně božj nemá, prawdy mu se nedostává, upřjmnost před lidmi zakopal, a sprovedlnosti oči wylaupal; wjru do pytle zašil, náděgi udusil, a lásku w komjně usušil; kostel mu daleko, pán bůh přjliš wysoko; modlitba ho mrzj, chudými pohrzj, pakliby kdy před lidmi komu pro hanbu penjz dal, hledj, aby ho prwé ugebal. Řjkáwagj: Kdo se bogj nauze, nerád pro bůh dáwá; a kdo rád z swého udělj, toho pán bůh nadělj. Neodkládey s dobrým skutkem. Za zdrawého žiwota dobré činiti, po smrti času nebude. Pomáhey sansedům, pomohau tobě. Když ruka ruku myge, obě bjlé budau.

Měg dobrau wůli w domě i se všemi. Dobrá wůle koláče gj, zlá hlavu tepe, a řjdké piwo pj. Nechoď mimo dům swůg po vyraženj. Kdo nemá radosti doma, ginde gj darmo hledá, a blázen, kdo ginam pro to gde, což doma nazbyt má. Každý gest swého štěstj strůgce. Gak kdo činj, tak odplatu běře. Gak sobě ustele, prawj přjslowj, tak lehne. —

Toto gsau tedy ty wýminky a zákony, milj přátelé, které vyplnjteli ochotně, duch hospodárský, gehož třeba pliwňkem nazowte, u wás se uhostj, a poklady, rozuměgte požehnánj božj, zdařilost obilj i dobytka, a gestli toho nenj, aspoň spokogenost a weselost mysli, chléb s solj s dobrau wolj, wám přinese hogně a bez nedostatku. Z těchto pokladů — giných u mne, sprostého gako wy, sedláka, nehledeyte, — gá bohu neustále dě-

kugi, a wám gich z toho srdce přegi a žádám. A nuže, sausedé! gešlě sklenici na zdrawj naše společné! —

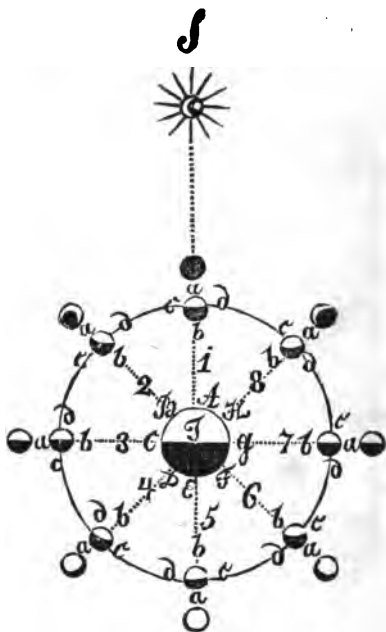
Posluchači gehu, kteřj se byli při této řeči mnoho-kráte w twáři změnili, nemohauce ginak, než zdwořilost a srdečnau přjwětíwost Mysliborowu zdwořile přigmauti, wljdně děkowali, prosjce, aby ničeho gim we zlé pokládáno nebylo, a odešli w tichosti, ačkoli s nestegnau myslj; někteřj smáli se swé vlastnj lehkowěrnosti, že k tak hlaupým klewetám wjru přiložili; ginj mrzeli se, že ge Myslibor zahanbil, a gakož prawili, rozumy z nich wláčel; saused Naděg téměř litowal, že ta celá wěc paubá bágka byla, a tudy gehu pěkná naděge w nic se obrátila; neymaudřegšj z nich Radislaw, rozcházege se s nimi, oslowil se s usmánjm: „Myslibor ukázal nám swého pliwnjka: ted' na nás gest starati se, abychom my genu swého co neydrjwe ukázati mohli.“

Druhau neděli zpráwce duchownj měl w kostele kázanj o powěřách, kdež zvláště úkaz létagjcejch ohniwých draků přirozeným a patrným způsobem wyswětlil, a přjhadně poučil swé posluchače, kterak lepšj gest prawé oswjcenj rozumu, genuž wěk náš radowati se počjná, nežli powěřciwá neumělost předešlých časů, kdež častokráte newinnj, bohabognj lidé z paubé powěry a nařčenj kauzlů stjháni, mučeni a páleni býwali; při čemž rodičům, aby djtky swé do školy pilně posjlali, pohnutedlně domlauwal. Od té doby gméno pliwnjka w osadě našj w žert pošlo, a když se na úrodu a zdařenj čeho gedni druhých ptali, řjkáwali: Co dělá plíwnjk? — Máteli letos u wás pliwnjka? — I my, čtenáři laskawý! gsmeli mezi nauzj a nadbytkem uprostřed, máme-li čisté swědomj, dobrau, spokogenau, ani štěstjm, ani nešťěstjm nezwiklanau mysl, řjci můžeme, že w domě našem pliwnjk obýwá.

5.

Zpráva o cestě do měsíce,

od J. J. Litrowa.

Páni čtenářové sami tuším nedomýšlejí se, že bych tu cestu, o kteréž mluviti chci, sám byl vykonal; aniž gá se osměluji dokládati, že bych rukopis, z něhož tyto zprávy sem čerpal, někde w staré klášternj knihowně byl našel; ačkoliw někdy Wieland a nedávno geště Walter Skott swé romány čtenářům co prawdiwé přjběhy vychwalowali, gá pak bych k tomu vždy lepšj důwod měl, nežli tito páni. Nebo předně nezameyšljm

wyprawowati román, ale naskrze prawý a prawdiwý děg, zanechage každému na vůli, buď aby důkazy prawdowivosti ode mne žádal, gežbych zewrubnau důkladnostj i hned udal; buď aby čtenář, nechtěge se pustiti w důkazy, zpráwy mé swau vlastnj cestau do měsjece skau-mal a zkusil, kdež ho na swé slovo ugišlugi, že buď tak neb onák ge potvrzené nalezne. Za druhé ale mohlybich wěru leckterau starau i nowau knjhu zté neb oné knihowny uwesti, kde se o gakési pauti do měsjece gedná, a nestáloby mnoho práce sebrati takowé zpráwy a ge s gakausi úprawau a s potřebným rozdělenjm swětla i stjnu znova wydati. Athanasia Kirchera Iter ecstaticum, známý Mundus subterraneus, Keplerowo Somnium de astronomia lunari, a mnoho giných spisů dosti by látky poskytli, kdybých ge obrati a olaupiti chtěl. Také starý Plutarch má zvláštnj nás došlý spis o twáři, gakau lidé w měsji widěti se domnjwagj, a Lucian, arci gen we swém lháři, celé popsánj cesty do měsjece nám zanechal. Gaké ceny ale ten cestopis gest, z připogené w něm powjdky giž sauditi lze; tu ten mudřec wyprawuge po swém návratu lagsku shromážděnému a naň zewlugjcjmu, že z měsjece widěná zem tak malinká byla, žeby gj byl ani nepoznal, kdyby na nj swjtilnu Alexandrinskau, wěži Fáros, byl nespatrił. Tohoto šprýmu zdá se pozděgi že použil také spisowatel Dona Quixota; nebo dobrodružný rytjř také do měsjece putowal, načež gehu přihlauplý slauha Sancho Pansa sběhlým se wesničánům wyprawuge, že naše zem z měsjece djwagjcjmu se gako gáhla přicházela, a lidé po nj chodjci že sotwa gako ljskové oříšky wyhlíželi.

Zanechaw ale všeho toho, raděgi se přiznám, že těch zpráv, které tu zdělití chci, ani z pjsemného ani z austnjho podánj nemám, a že to wšecko ne tak na wykonanau cestu, gako raděgi na takowau, co se teprwa wykonati má, se wztahuge; ostatně každému wolno, máli

chuť, wyprawovánj mé, za gehožto prawdu stogjm, samowidem si potwrditi. Komuby ale cestopis před cestovánjm snad gako žiwotopis člowěka před geho narozenjm, diwný se zdál, ten nechť powážj, že, abychom gen u našj země zůstali, o mnohém na nj mjstě, kamž geště lidská noha nekročila, předce zpráwu máme, a snad gistěgšj a bezpečněgšj, nežli mnohá zpráwa, kterau w cestopisech o Ewropě, ba o samých Čechách nalezáme. Tak geště k. p. nikdy, dle mého zdánj, nebyl nikdo pod pólem, čili na zemské ose, a hrdj Angličané bezpochyby geště dlauho marně se namáhati budau, aby, gako Parry a geho druzi, gen se tam přibljžiti mohli. A předce žádný poněkud gen wzdělaný člowěk nebude pochybowati, řekneli se, že tam polárnj hwězda zrowna nad pautcem pozorowatele stogj, že wšecky hwězdy, neměnjce, gako u nás, pořáde swap weyšku, w stegné výsosti okolo obzoru ustawičně běžj; tam že wcelém roku gen gedna noc a gediný den, oboge po půl létě trwagjcj, se nacházj a t. d. Takowé zpráwy tedy, a gak uwidjme, geště mnohem patrněgšj, inohau se také o měsijci dáti, a netřeba do něho putowati, ba, gemu k wůli, ani z pokoge wykročiti; a co při tom neylepšjho, že na prawdowitost wěcj těch wjce spoléhati se můžeme, než kdybychom tam sami byli a swýma očima to widěli. Nebo dobrj člowjčkowé magj také tu zwláštност, že často wěci widj, které negsau, a geště častěgi newidj, co práwě před nosem ležj; a proto se také, gak wůbec známo, na gegich děgopisy, nechť gsau powšechné anebo zwláštnej, méně bezpečiti můžeme, nežli na takowé nowé cestopisy, gakými gá tuhle aspoň na několik okamženj čtenářů swých pozornost zanjmati hodlám.

Abychom pak tuto pozorliwost před časem nezemdlili, a přehled celého cestopisu usnadnili, předně po zlomejch některé předměty, gak se nám naskytnau, zewrubně uwážjme.

I. Obtížnost cesty do měsíce.

Nemohauce, gako ginj pocestnjci z dalekých krajin se wracugjce, o wystálých na pauti obtížnostech wyprawowati, pohowořjme za to zde o těch, kteréby prawdě podobno přestáti museli ti, genžby se k takowému snad wýletu rozhodli, a kterým to nepochybně užitečno bude, aby překážky, gakéby se gim ku přemáhánj naskytaly, napřed giž něco bližegi poznali.

Prwnj překážka gest, že to trochu daleko, a kdo nemá zvláštnj trpěliwosti a wytrwánj, ať raděgi zůstane docela doma; nebo cesta až do měsíce obnášj 57,850 zeměpisných mil. Náš rychljk po zemi ugede w průměru za den (počjtage k tomu noc) 25 mil; a takowý rychlý wůz potřebowalby k wykonánj takowé cesty 2314 dnj, čili 6 let a 4 měsíce, a to, mysljm, leckterému z našich putownjků zdáti se bude přede trochu dlaho. Ale kde nenj silnice, tam nelze na wůz pomysliti, a tudy se musjme k lodjm a sice powětrným lodicem uchýliti; a bu deli nám přátí pohoda, a poplawjme-li se wždy gen prostřednjm wětrem čerstwým, gakým se obyčegně 15 střewjců za sekundu, a tudy 57 mil za den uplyne, stráwjme na té cestě 1015 dnj, čili 2 léta a 10 měsjců; a to gest tuze dlahá doba pro všechny, kteřj se, krom giných nehod, té neywětšj muky, co se člowěku přihoditi může, dlahé chwjle totiž, obáwagj. Arci žeby se takowá cesta wichrem nemálo uspěšnila. Naši burášowé neb wichrowé profukugj 100 střewjců za sekundu, nebo 380 mil za den, a na perutjch takowého wětřjku přiletělbychom za 152 dnj, nebo skoro za 5 měsjců k cji. Ale gak? Který smělec by se takowému wozkowi swěřil? Owšem žeby se také giných wypraw našlo k wykonánj té cesty geště w rychlegšjm čase. Swětlo ku př. potřebuge 493½ sekundy ze slunce k nám, to gest k proběhnutj dálky 20,665.000 mil; a

toby cestu od země do měsíce w malinké době za 1²/₅ sekund, tedy skoro w nerozdělitelném okamžiku vykonalo. Ale takowá gjzda očitě pro nás nenj zřijzena, gelikož negsme k tomu, abychom po paprscjch gezdili, a tudy musjme tento gjzdy způsob, ba celé to podniknutj zanechati bytostem giným.

Délka této cesty geště k tomu druhau má nehodu, která, obávám se, že dokonce každému kraganu chuti k takowému putowánj odegme. Na té celé dlauhé dráze negsau dobré, ba dokonce žádné hospody, gaké zde skoro na čtwrt hodiny dálky giž nalézáme; ba tam nenj ani Kjerwan - zaraja (ohrady pro karawanu) gako na východě, kdežtobychom, třeba nic k gjdlu nedostali, aspoň mohli odpočinauti. Ta okoličnost giž pocestnjky, a těch prý gest neywjce, kterým na dobré tabuli, měkém loži a weselé společnosti zvláště záležj, dogista odstrašj. Takowým pánům nebude to ani za práci státi, tak mnoho nesnázj a tak dlauhý čas snášeti, abychom konečně něco našli, bez čehož gisté žiwi býti můžeme, protože gsme posawáde bez toho žili, a na čemž si gen tak nazwanj učenj páni snad zakládagj; oni pak málo o takowé věci dbagj, celý ten cestopis ani snad nečtau, a nebo se giž tjm spokojj, našli we swém cestowodu gen takowá mjsta, kde chutné pečeně a dobré piwo k dostánj. —

Powážjmeli potom, že naši wětroplawci, bohužel! žádného geště prostředku neznagj, kterýmby wětrolod proti wětru řjdili a gistý běhu směr dáti mohli, tudy se gim tak snadno neswěřjme, abychom pod gegich wedenjm snad mjsto žádaného cjele, konečně někam do welikého neobmezeného swěta moře zapuzeni nebyli, a naši milau zem z oěj ztratiwše, snad nikdy wjce gj nespátřili. Ano, deyme tomu, žeby takowý směr i w gegich moci stál, kampak by měli zaměřiti, aby dogista k měsici se dostali? Mysljm, žeby ti páni na rozpa-

cjch byli, magjce na tu otázku odpověděti. Neb odgedu mjesto, zem totiž, gest právě tak w ustawičném pohybowánj, gako přjstawu mjesto, totiž měsje, an, krom otáčenj swého, geště dwognásobné má pohybowánj, gehožto určenj samým hwězdářům nemalau činj obtjžnost. Měsje se pohybuge předně za rok, gako země, okolo slunce, a sice tak spěšně, že za sekundu giž 4 mjle, nebo za den 355,400 mil wykoná; pak se pohybuge také we swé vlastnj dráze, gegjž okolek čili okruh 363,500 mil obnášj, za geden měsje okolo země, na kteréžto cestě 13,300 mil denně ubjhá, okolo té země, která sama zase s nesmjrnau rychlostj okolo slunce točj se. Tato druhá měsječná spěšnost gest asi 30tý djl spěšnosti prwnj, a měsje obě rychlosti měnj tak často, že pohybowánj geho tjm welice spleteno býwá. W době gednoho roku, we kteréž obě tělesa, zem i luna, w prostřednj oddálenosti 20'665,000 mil oběh kolem slunce wykonáwagj, oběhne měsje spolu we vzdálenosti 57,800 mil 12 $\frac{1}{2}$ krát zemi tak, že geho prawé kolesánj podobno gest šnúře do kola složené a do 12 až 13ti kliček zauzlené, ale tak podiwně zmotané, že w celém běhu wěčnosti do sebe nikdy newracj se, protože měsječnj uzlowé s tauto ročnj šnúrau žádné společné mjry nemagj, a tudy wždy na giná mjsta w nj padati musegj.

W takowých okoličnostech welmi těžko, ba téměř nemožno udati směr, w kterémž by se wětrolod' z přjstawu zemského wydati měla, a gegž by w celém letu zachowati musela, aby na konci tak daleké, bauřemi a nehodami wšelikého druhu obtjžené plawby, bezpečně k něgakému přjstawu w měsjci přistala, a ne snad několik tisjc mil mimo něj plugje zablaudila.

Wšak giž našj země tjž, gakož i měsjecowá, gest-ližebychom se k němu kdy zbljžili, do nemalé nesnáze by nás přiwedla. Zemby nechtěla dopustiti, abychom

se od nj vzdálili; neb ona wše, co k nj patřj, pěwně držj, a neznáme příkladu, žeby gj bylo něco kdy ušlo, co za své vlastnj držj. Tu nebude dosti, budemeli mjtj, gak ostatnj wětroplawci, balon lehkým wzduchem naplněný, poněwadž ne tak powětřjm, gako raděgi wzduchoprázdnuu prostorau za powětřným oborem plawiti se chceme. Tu bude potřebná něgaká moc neb sja, u př. prachu, nebo páry, anaby nás od země odrazila s takowau prudkostí, žebychom přitažliwost zemskau překonali a bez překážky do měsjece zaletěti mohli. Nalezáme počtem, žeby ta sja musela býti tak prudká, aby w prwnj sekundě odplutj našeho loďku s námi od půdy 41,000 střew. pařjzských odpudila. Tato hrozná rychlota gest ale 25krát wětšj, nežli kaule z kusu hnana w tom okamženj, gak z ustj wyljtla. Tak prudký strk, třebasby se i powedl, nepochybně celau loď by nám zruchal a nás w prwnjm okamžiku hned zadusil.

Abychom ale konečně i tu překážku gakýmkoli prostředkem odstranili, newjm, cobychom počali potom, kdybychom z okresu přitažliwosti zemské wystaupiwše, we přitažliwosti měsjcové nagednau octli se. Nebo i měsje má tu pěknau vlastnost, že cokoliw právem nebo neprávem držj, i wše, co se k němu přibljžj, s welikau silau si přitrhuge. Snad se tomu nezpůsobu od země, gegjžto trabantem gest, naučil; gakož pak sluhové rádi dle pánů se řjdj, a zdá se, že ten obyčeg giž i mezi dwaunohé twory neopeřené, co zem obýwagj a welmi skromně pány gegjnj se nazjwagj, se wlaudil a nemálo se rozšřřil. Tato chápowost či wládolibost, nebo, gak se řjká, přitažliwá moc u měsjece bylaby přjčinau, žeby naše wětroloď, kdyby se k němu dostala, teprwa hodně k němu trčila, ba s takowau prudkostí spadši naň wrazil, ažby rozdrtila se, a tudy, kdyby wše prwnj šťastně se odbylo a přestálo, celý aučel té výprawy zrušilby se.

Konečně pak, co se snad mělo nejdříve powěditi, co magj plawci činiti, aby hned we prwnjch swého dobrodružného wýletu dobách zalknutj se uwarowali? Neboť každý rád žige, a stogj psáno, že člověk, kdo-koliby on byl, nenj žiw gen masem a chlebem, ale mimo tělesnau i dušewnau potřebu, aspoň powěťřj, nemáli zahynauti, potřebuge. Odkud ale wzjti powěťřj, kde ho nenj? Giž asi dvě mjle nad zemj gest powěťřj mnohem tenčj, nežli pod wyprázdňným přigjmatelem čili zwonem sklenným u wýwěwy (Luftpumpe), kdežto každé zwjře okamžitě umjrá. A tu negsau 2 mjle, tu ge 57 tisjc mil! — Ba, nemáme ani naděge, že, kdybychom i všechnu nehodu w tom přewozu wystáli, tam to konečně lépe bude. Nebo prawdě podobno, že na měsjsi nenj powěťřj, aspoň ne takowé, coby lidským pljcem k duhu slaužilo.

Dle toho widjme, žeby naše wětroloď smutně si počjnala. Zkrátka, celé podniknutj naše zdá se, podlé všeho, nemožné; a proto nám budiž na tu chwjli dosti, djwati se klidně odsud z dola na ony krásné kraginy, do kterýchž nám putowati nelze, a na způsob zamilowaných, genž laskawě na měsjsček také se djwagj a s njm prý rozmlauwagj, žádosti swé přjme k němu zasjlati, ani tau naděgj, že kdy vyplněny budau, se nekogjce. —

II. Gaká se zdá měsjsčanům zem.

Nám se zdá měsjsce, pauhým okem widěn gsa, jako okrauhlý ploský terč, an nám swětlo, buď swé vlastnj neb od giného tělesa obdržené, jako zrcadlo, poskytuje. Ale střjdánj'geho swětlých podob, a záwislost gich od postawy měsjsce proti slunci, hnedle nás přeswědčugj, že měsjsce nenj ploský ale kulatý, a ta kaule že nemá vlastnj, ale od slunce pŕgčené swětlo. Pozorugeme také brzo, že powrch té kaule nenj gako u wypuklého zrcadla, genžby slunce obraz gen z gediného punktu (pichu) powrhnosti nám odrážel, a my pak měsjsce nikdy

celého, a tak, gako nynj, switjcijho bychom widěti nemohli. Powrchnost luny gest tedy drsnatá a množstwjm hrbolů, hor a dolů, pokryta, z nichžto každý za zrcadlo powažowati se musj, genž dohromady aučinkugj, že měsje celý gako terč oswjcený spatřugeme. Giž prostřednáj dalekohledy zauplna to potwrzugj, ukazugjce nám hory a doly w měsji tak gasně, že nikdo o tom pochybowati nemůže. Poněwadž ale naše zem, gak wůbec známo, také gest kaule, gegjžto powrch také křiwinami pokrytý, hory a doly, pahrbý a propasti poskytuje: pročěz musj zem naše měsječánům, gako měsje nám, co swětlý terč se ukazowati. Posawáde sme tehdy křiwe naši zem za drsnatau, nepatrnuu, hljnobarewnau a temnau kru drželi, oswjcené planety a giná tělesa nebeská pro gasnost a krásu gegich za docela giné a wznešeněgšj bytosti powažugjce. Usudkowé naši záwisj, gako w giných věcech, tak i zde, od okoličnostj a našeho stanoviska; a gak obyčegně mezi všemi lidmi sebe neyméně známe, gsauce sobě neybljže, tak i měsje za něco lepšjho držíme, nežli gest, poněwadž ge vzdáleněgšj, a zase země našj si newšjmáme, proto že nám tuze bljzká. Kdoby mezi lunau a zemj stál, mělby prawé stanovisko, z něhožby oboge těleso stegně posuzowati mohl.

Poněwadž tedy zem, gako luna, gest kaule tmawá, gen sluncem oswěcowaná: protož měsječánům to samé střjdánj a měněnj swětla na nj se ukazuge, které my na měsji pozorugeme, gen že w giném pořádku. Abychom si úkazy tyto gasně představili, ať dle nahoře položeného obrysu S gest slunce, T prostředek země A C G, okolo njž oběh luny wyznačen gest. Luna i zem do polowice wždy gsau oswjceny sluncem, druhá slunci protilehlá polowice gest obstjněna, to gest, má noc. Tmawá obau těles strana gest černá, dennj pak, čili k slunci obrácená polowice, bjlá. Stogjli měsje w č. 1 mezi sluncem a zemj, tu býwá geho zadnj strana *cad* sluncem oswětlena, geho pak k nám obrácená

strana *c b d* we swém vlastním stínu ležj. Měsíc w takowé postavě nazjwá se *n o w ý* (nowolunj), a gest nám newiditelný; poněwadž pak na nebi stogj w tom samém mjestě, kde slunce widjme, proto nám se sluncem také stegně vycházj a zapadá.

Gestliže mjesto luny mezi ginými hwězdami nebeskými gen něgaký čas pozorugeme, znamenáme, že krom swého dennjho s ostatními hwězdami společného běhu, od východu k západu, geště w giném pohybowánj k východu pokračuge, a že doba od gednoho nowoměsíce k druhému skoro $29\frac{1}{2}$ dnj obnášj. Z toho následuge, že ho za 3 a $\frac{3}{4}$ dnj po nowém měsíci o celau osminu gehu běhu wlewo od slunce událeného w č. 2 widjme. Poněwadž oswjčená strana wždy proti slunci S státi musj, tedy giž měsíc w této postavě neukáže nám docela tmawau stranu, gako w 1; ale zem spatřj giž na prawé straně luny u *d*, ačkoliw malau geště částečku oswjčené polowiny, ana se nám ukáže gako swětly srp, gehožto wydutost odvráčená od slunce, w lewo totiž k východu obrácena bude. Nebo část oswjčená bude mjti podobu obráceného *o*. Že pak měsíc nynj wlewo od slunce stogj, tudy wygde po něm w rannjch dobách a w pozdnjch hodinách wečernjch teprwa zapadne. Za 7 a $\frac{2}{5}$ dnj po nowolunj stogj we č. 3, kde čtvrtinu cesty okolo země giž vykonal. W tom stawu řjkáme, že gest prwnj čtvrt, a tu podle rysu widno, že zrowna polowici swětlé a polowici zatmělé strany proti nám obracj, a protož půlku oswjčenau co poloterč okrauhlý spatřugeme. Předěslý srp se pořáde šřil, vyplňugje wnitřnj dutinu swětlem, až se wnitřnj křiwost proměnila w rownau linii, kteráž ale wždy geště po lewé neb východnj straně stogj. Měsíc právě o čtvrtinu swé dráhy od slunce k východu vzdálen gsa, vycházj tu 6 hodin po slunce východu, skoro tedy w poledne, a rovně 6 hodin po slunce západu okolo půl-

noci zacházj. Opět po $7\frac{2}{5}$ dnj po čtvrti prwnj gest w č. 5. kde geho k slunci obrácená strana také k zemi obrátila se, a on w auplnku, co plně oswjcený okrauhlý terč, se nám ukazuge. Poněwadž nynj slunci zrowna protistogj, protož bude w auplnku vycházeti tenkrátě, když slunce zacházj, a zapadati, když slunce vycházj, tak že ho zde celau noc widjme, kdežto sme ho po nowém swětle gen w prwnjch hodinách večernjch, pozděgi ale vždy déle do noci wjdali, až nám teď skrze celau noc na obloze widitelný. Že pak se měsje na swé dráze od auplnku vždy wjce pozorowateli w lewo pohybuge, od nyněgška také vždy wětšj djl zatmělé swé polowice na prawé straně k nám obracuge, a proto za několik dnj po auplnku widj se dle čjsla 6. terč na prawé straně u d trochu zatmělý, a té zatmělosti přibýwá pořád až w č. 7 celá polowice widitelné kaule nám se ztratj, a měsje we poslednj čtvrti opět co swělý půlterč stogj, genže rowná průměrná linie w prawo neb západně se widj, kdežto při prwnj čtvrti w lewo neb východně stála; a poněwadž opět o čtvrtinu dráhy swé, a však západně od slunce, odstává, protož wůbec asi 6 hodin před sluncem, to gest okolo půlnoci, vycházj a okolo poledne zapadá. Po auplnku býwagj tedy prwnj hodiny w noci bez měsječnjho swětla, gakož naopak hned po nowém měsji gen w těchto prwnjch dobách nočnjch měsječno bylo; aneb po nowém měsji spatřugeme lunu vždy déle w hodinách večernjch, po auplnku pak gen w rannjch hodinách na obloze. Pokračugj dále měsje na dráze swé, od poslednj čtvrti w č. 7. k lewé straně, blížj se od auplni k slunci po západnj straně vždy wjce, a tjm geho částka oswjcená, w lewo čili východně stogj, vždy se menšj, tak že w č. 8 opět podobu srpů neb rohljka dostává, gen že teď geho wnitřnj dutost pozorowateli na prawo stogj, kdežto hned po nowém swětle

w č. 2 na lewé straně byla. Tento srp, magjcy podobu wzchůru obráceného C, pořáde se aužj, až měsje přibljžj se k slunci, kdežto gen co tenká nit střjbrná se zdá; pak konečně přišelli měsje proti slunci do č. 1, w nowém měsji docela zmizj, a tyto úkazy w tomže pořádku po druhé začjnagj.

Docela podobné úkazy, gen že w protiwných dobách, poskytuje zem naše měsji, gak giž prwnj pohled na obrys ukazuge. W nowolunj, kde měsje mezi sluncem a zemj stogj, a nám newiditelný gest, ukazuge se mu zem naše w auplném oswjcenj co plný swětlý terč, protože celá půlka země C A G sluncem osvětlená proti měsji stogj. Měsjčané w *b*, magjce půlnoc, widj zem práwě zcela oswjcenau, an zatjm gegich protinožci w *a* slunce w poledni magj. W auplnku zase, kde měsje w č. 5 gest, obracuge zem celau polowici zatmělau proti luně, a měsjčané w *b*, magjce práwě poledne, země newidj, protože gim nenj oswjcena, gako i gegich protinožci w *a*, magjce práwě půlnoc, náš země také newidj, protože stogj za měsjcem, čili, že lidem w *a* skrze měsje sám newiditelná. Když měsje w č. 3, to gest w prwnj čtvrti se nacházj, tu měsjčané spatřugj zrowna lewau polowici nášj země; a když měsje w poslednj čtvrti w č. 7 se nacházj, a my lewau polowici luny widjme, oni spatřugj prawau země polowinu oswjcenau. Když my tehdy máme nowolunj (t. g. nowý měsje,) oni magj, abych tak řekl země auplně k, a když my plnolunj neb auplněk měsječnj máme, oni magj nowozemj; nápodobně u nich prwnj země čtvrt, když u nás poslednj čtvrt měsječná, a na opak, u nich poslednj země čtvrt býwá, když u nás prwnj čtvrt měsje widná; a když nám swětla měsječného ubýwá, gim zeměswitu přibýwá, i na opak. —

Poznameneymež to giž zde, že měsje, gak wůbec známo, vždy ty samé skwrny (fleký), čili, gak řjkáme,

tu samau twář ukazuge, a tudy okolo země tak se točj, že punkt *b*, an ku př. w nowolunj u č. 1 gest obrácen k zemi, také w celém luny oběhu wždy k zemi obrácen zůstává; a proto tento zemi nejbližšj punkt na figuře wšude pjsmenau *b* naznačen gest. Tomuto konci *b* (w č. 7 na příklad) w našj poslednj čtvrti právě slunce zapadá, čili noc geho právě počjná. Gemu tedy ukazuge se nynj zem we swé prwnj čtvrti, protože prawá strana gegj proň oswjčena. Tento swětlý země kus proň pořád zrostá i wětšj se, až za $7\frac{2}{5}$ dnj w č. 1 zem, w době půlnoci swé, docela i zauplna widj oswjčenau. Opět o $7\frac{2}{5}$ dnj pozděgi, w č. 3, punktu *b* slunce právě vycházj, a geho noc, $14\frac{4}{5}$ našich dnů dlahá, skončila se, i widj zem naši w gegj poslednj čtvrti, protože gema lewá strana oswjčaná se ukazuge. Tato swětlá země strana proň pořád se tratj, až on w poledni swém, w č. 5, nic wjce newidj; ale hnedle na to w č. 6. w dobách wečernjch, zase gako srp auzký na prawé straně gemu swětle zabliskuge. Měsječau widj tehdy w dlahé noci swé, která asi 15 našich dnů trwá, swau lunu, to gest zem naši, pořáde téměř od hodiny k hodině přibýwá i ubýwáti, zatjm co my proměny luny gen od gedn noci k druhé znamenáme, proto že nám we dne býwá newiditelná.

Gestli ale, podle předešlého, měsječané z podobných swětle proměn u našj země se těšj, gako my zde na luně spatřugeme, dlužno připomenauti, že gim titu ukazowé mnohem wětšj a krásněgšj zdáti se musegj, nežli nám, proto že oni zem naši mnohem wětšj widj, nežli my lunu. Nebo průměr země skoro čtyrykrát, a powrchosť gegj, čili plocha, skoro 13krát wětšj, než u měsje, a proto když nám se zdá měsje gako taljř, gim ukáže se zem gako weliké woznj kolo; pročez i silné proměny swětle na tak znamenitém těle nebeském, genž ostatnj zdání wau welikostj swau daleko přewyšuge, owšem něco wážného a welebného mjtj musegj.

Dané těchto úkazů vysvětlenj, daufám, že tak gano, a s pozorovánjm, gake skoro každý sám učiniti může, shodno, že o gistotě geho ani pochybowati nelze. A kdyby zrowna někdo důkazů žádal, také se gich nedostává; ale pro krátkost genom geden tuto mjstněgi uwedu.

Každý, kdo widěl mėsje několik dnj před anebo po nowě, může wěděti, že té doby negen tenký srp swětly, ale i celá ostatnj strana mėsje we mdlém swětle se mjhá. Bystré, dalekohledné oko může tmawau tuto část mėsje i beze wšj pomoci dalekohledu spatřiti; ale dalekohledem, třeba gen prostřednjm, widj se hory, doly a wšecky fleky té zatmělé částky, gako čarodějným swětlem popelawošedým oswjcené. Dlauho se po přjčině toho úkazu pátralo, a nelze bylo se gj domakati. Neypodiwnějšj wěc přitom byla ta, že to gen w čas nowého mėsje se ukazuge, a že tjm wjce se tralj, čjm wjce ta doba minula; ačkoli dobrým dalekohledem i nějaký čas před a po čwtřtjch se to pozorowati může. Prawé vysvětlenj toho wýgewu obdrželi sme od Hüstljna, učitele slowůtného Keplera; zakládá se pak ono zcela na předešlém poznamenánj, čjmž toto nowého potwrzenj nabýwá, gestližeby kdo geště o gistotě geho pochybowati měl. Když totiž mėsje gest na nowě, k nám obrácená geho strana *c d d* w č. 1 docela w stjnu nočnjm ležj, a tudy by newiditelná býti měla, w é době gest sluncem oswjcená polowina země zcela proti mawému mėsji spolu obrácena; že ale, gakž powěljno, zem powrchnost tu mėsječnu 13kráté přewyge, tu ten celý weliký a naskrz oswjcený terč země šj geště takowau sjlu swětla na tmawau část luny háj, že nám tato geště widitelná býti musj. Toto lunu swěcgjci zemské swětlo dostáwáme giž tehdy z třech rukau a po dwogjm odrazu; protože paprsky, přilážegjce ze slunce a oswěcgjce naši zem, od nj, gako

od množství zrcadel, na měsíc padají, a od měsíce konečně, jakož od druhého zrcadla, opět do našich odrazegj se, a takto nám ten poslední předmět, od něhož přicházegj, tmawau stranu měsíce totiž, widitelnau činj.

III. Ročnj částky w měsíci.

Střídánj ročnjch počasů záwisj na planetě od uhlsklonitosti gegj dráhy proti gegjmu rownjku (aequatoru). Tato poslední plocha wztahuge se totiž na obtáčenj planety kolem své osy (hřídle), od čehož záwisj den gegj; onano pak, čili dráha gegj, wztahuge se na čas oběhu okolo slunce (neb u měsíce okolo své planety) a to činj rok gegj. Rozličnost směru toho dwogjho pohybówánj určuge rozličné počasj roku a rozličné klimaty. U země ku př. obnášj ten uhel dráhy (ekliptiky) se svým rownjkem skoro $23\frac{1}{2}$ stupňů, a proto naše tak nazwané horké podnebj (klíma) stegně daleko na obě strany rownjka se wztahuge, a oboge chladné podnebj, čili pásno, stegně daleko se od polu či stežege uchyluge. Kdyby onen uhel welmi skrowný byl, anebo kdyby dráha slunce s rownjkem se stýkaly, nemělibychom ani léta ani zimy; ale po celé zemi ustawičné garo. Kdyby onen uhel byl většj, u př. 45 stupňů, gižby pás teplý docela zmizel a powrch země by gen oba koncové pásy měl, z nichžby geden čili horký pás, slunce gednau za rok we svém nadhlawnjku (zenithu) wjdal, wedlejšj pak zase pás chladný mělby wjce dnj w roce, w nich by mu slunce w létě zapadati a w zimě vycházeti nemohlo. Kdyby konečně ten uhel přjmý byl, to gest kdyby rownjk padal na dráhu slunce prostopádať wšecky tři pásy mjchaly by se na zemi, a každé mjesto w gistých dnech roku mělo by slunce w nadhlawnjku ano zatjm giná mjeta ani východu slunce ani západ newiděla by. Měsječná ale dráha, která okolo země

táhne, gest ke swému rownjku gen o malý uhel 6 stupňů 36 minutin nakloněna, a mezi obogj rowinau ležj dráha slunce (ekliptika), která s měsječnou dražinau uhel 5 stupňů 8 minutin a s rownjkem měsjece uhel gen 1 stupně a 30 minutin činj. Že ale průměrná té dráhy se dráhou slunečnj, čili tak zwaná uzlowá linie welmi se měnj, a téměř we 19ti letech celý swůg okres okolo země wykonáwá, protož polowina dráhy býwá tedy 9½ roku nad a 9½ roku pod ekliptikau, tak že se prawdiwěgi řjoi může, že dráha měsječná zcela na slunečnou připadá, a s rownjkem měsjece genom onen malý uhel 1 stupně a 30 minutin působj.

Tento skrowný uhelek tedy gest přjčínau, že na luně žádného střídánj ročnjch dob se nenacházj. Rownjk měsječný téměř wždy běžj skrze slunce, kteréžto gen něco málo sewerně od rownjka se gewj, gako u nás w letě, nebo něco málo gižně od něho, gako w zimě u nás. Obywatele rownjka magj slunce, gako my w začátku gara i podzimu, ustawičně w nadhlawnjku, a obywatele stežegů (polů) počkde w dbzoru swém, tak že pod rownjkem wěčné lete a pod osami wěčná zima býti musj, když mezitjm wedlegšj pásy ustawičné garo magj. Také dnowé gsau w měsjei rowni nocem, a ne gako u nás w letě delšj, w zimě kratšj. Takowá mjsta, gako u našich stežegnjků, kdeby slunce w letě po celé dny ani nezácházelo, a w zimě ani newyšlo, na měsjei nemohau býti. Teplota konečně na powrchu onoho tělesa nebeského nenj tak stegně rozdčlena, gako na zemi, kde prostřednj a studené pásy we swém letě sluncem wjce býwagj zahřjwány, a sám horký pás w prostředku w čas sluncestánj skrze šikmé paprsků padánj opět ochladne j; kdežto na měsjei létó i zima na určité a nezměnitelné kraginy gsau wázány, a končiny okolo rownjka ustawičné létó, na stežegjch ale stálau zimu magj.

IV. Den na měsíci.

Gestliže podle obyčejného mluvení způsobu také tam nazýváme dnem gistý čas mezi dwogjm slunce východem, to gest, den a noc spolu: následuge z prwnjho giž čísla i z pauhého pohledu na obrys přidaný, že na měsíci dnové gsau mnohem delší, nežli na zemi. Den gest tam čas mezi dwogjm nowolunjm nebo plnolunjm uplynulý, aneb, měsíčný den obnáší 29 a $\frac{1}{2}$ dnů pozemských. Že ale, gak sme widěli právě, slunce od rowiny rownjka skoro ani neodehýl se, tudy každé mjesto na měsíci widj w poledni swém skrže celý rok slunce w téže výšce, a sice poledňan w nadhlawnjku a seweřan w obzoru, a na všech mjstech měsíce gest den rowen noci po celý rok. Dobroděgné aučinkowánj, gaké slunce u nás w létě, vyšší gsau, na zrůst a teplotu mjjwá, tam docela schází, za to ale i obtjžná zima, wětší mrazy a delší noci, tam se nehachážejj. Za tak dlouhého dne na měsíci, kde slunce wjee než 14 našich dnů pořade na obloze stojj, horko na powršku geho snad se hodně rozmáhá, zas ale potom w tak dlouhé noci nemálo nepochybně ochlazuge se.

Čtyřj zgewy čili čtvrtě zemské, o nichž sme swrchu mluwili, poskytuji měsíčanům welmi znamenitý a pohodlný způsob k rozdělení dnů dlouhých, protože prostředek strany měsícowy k zemi obráceně swé ráno, poledne, wečer i půlnoč má, když gj naše zem w tomže pořádku w poslednj čtvrti, w nowozemj, prwnj čtvrti a plnozemj zgewuge se. Giné drobnějšj rozdělejj dne poskytuji měsíčanům rozličné fleky naší země, které pro gegj otáčenj okolo osy střdawě před oči gegich sestawj. Tak oni widj, ku příkladu, když u nás poledne a nowý měsíc gest, Ewropu, Asii i Afriku gako spogenau hmotu swětla, na třech stra-

nách tmawěgšj rowinau, mořem, obkljčenau. Po dwa-
nácti našich hodinách, to gest, skoro giž po šedesátině
měsjčného dne, tu gim na welikém země terdi všechno
giž proměněno; nebo tak nazwaný starý swět gim zmi-
zel, a za to Amerika s mnohoostrowjm gižného moře
před nimi ležj. Měsjčané mohau, magjli ginak dobré
oči anebo dalekohledy, zem naši w gegjm obsahu ne-
pochybně lépe znáti, nežli my, gsauce tuze bljzej mj-
sta gak narozenj, tak i společného hrobu swého. Oni
snad giž na prwnj pohled spatřili to, o čemž se naši
učenci na šta let hádali, že naše zem gest u stezegů
připlosklá kaule; i Amerika dáwno před Columbem,
gako Australie dáwno před Cookem známá gim byla;
a nerozhodnutá geště otázka o sewerowýchodnjm prů-
plawu k Ostiadii, aneb o weliké kragině na gižném
polu, dáwno u nich rozhodnuta, protože každý, kdo
gen dobrý zrak má, w každém dni měsjčném všechny
ty věci skoro třicetkrát střjdati se widj. Na welí-
kau potopu, o které gen zatmělé powěsti máme, a
která skoro celé pokolenj lidské zahladila, oni snad
se djwali lhostegně, gakož nynj geště na weliká wog-
ska, zakrywagij celau kragionu a hubij w nj aurodu,
a gako se snad djwagj na bitwy, w kterých se bratřj
naši za hodinu na tisjce vraždj. Nebo skutečně naše
wětšj města, gako u př. Wjdeň, magij 3000 wjd. sáhů
w průměru, (gakž to z dálky měsjece od země snadno
nalezti se dá), měsjčanům témař pod uhlem $2\frac{1}{10}$ sekund
se zgewugj, a dalekohledem gen 25krát zwětšugijm giž
by se widěla Wjdeň w průměru 67 sekund, tehdy ga-
ko Wenuše čili Krasopanj, když se nám zdá nejwětšj.
Gestliže skla gegich 340krát zwětšugj, ukáže se gim
Wjdeň w uhlu 915ti sekund, anebo tak welká, gako nám
polewice průměru slunečnjho nebo měsječného, paubým
očjm se zdá; však giž sedmdesátým zwětšenjm při-
cházelaby gim Wjdeň tak weliká, gako nám moře Kry-

sické w luně, gež trochu dalekohledným zrakem pozorowati lze dobře. Nenj tedy pochyby, že měsčjané, magjli oči podobné našim, také města i řeky naše a t. d. widěti mohau, a že snad w celku mnohem určitějšj a gistéjšj mapy magj o našj zemi, nežli wšecky naše země - a mjstopisné spolky wesměs wydali, kterjštbody do nemalé nesuáze přišli, kdyby o kraginách wnitřnj Afriky anebo Nowohollandu gistau a bezpečnau zpráwu dáti měli.

V. Strana měsčje k nám obráčená.

Měsčj nám, gak wůbec známo, tytéž fleky, a neb což gedno, tu samau stranu wždy ukazuge. Polowinu k zemi obráčenau widjme wždy, kdykoliw gen měsčje spatřugeme; druhá čili zadnj strana wšak gest a zůstane nám newiditelná. Tento úkaz, sotwabychom wěřili, k urputnému a dlauhému rozporu mezi učenými dal přjčinu, a oboge hádagjcj se strany, měly neyznamenitějšj hwězdáře swého wěku w průčelj. Newton (Niutn) prawil w oblíbené krátkosti swé: „Měsčj nám ukazuge wždy tuže stranu, tedy okolo swé osy točj se.“ Kepler na proti a s njm také slowůtný Wallis a ginj dokládali, že se měsčj nemůže točiti okolo swé osy, zrowna proto, že nám tu samau stranu wždy ukazuge. — Gakž to býwá, když takowj mužowé gsau rozdjlného mjněnj, tak to i zde bylo; celá wěc záležela we hřicce slownj, kdežto každý měl prawdu, podlé toho w gakém smyslu se totiž slovo točiti se, o kteréž se tu gednalo, od obau stran bralo. Mybychom podobně na otázku: Pohybugeli se stůl, na kterémž pjši? — dle Lichtenberka stegně dobře odpověditi mohli: Pohybuge se — a nepohybuge se. Dále se pohybowati, a točiti se, owšem dwogj rozličná wěc gest. Woznj kolo může se spola točiti a dále se pohybowati, což se stává, když se wůz táhne; ono se ale může točiti a dále z mjsta se nehnaui,

gakož se to děje při mazánj kola; a konečně se může dál pohybowati a netočiti se, gako: když se kolo zawře čili šubkau zadržj. A kdyby člowěk něgaký na poli předemnou sem a tam w lewo a prawo se pohybowal a při tom twář swau pořáde k gedné straně, ku příkl. k polednj, obrácenau měl; tedy řekne každý, že ten člowěk se pohybowal sice, ale že se při tom netočil; a kdyby ten člowěk tu w lewo, tu w prawo, a brzo na před a brzo na zad pokognému djwáku stál, gen kdyžby při tom pořáde k polednjmu twář obracel, řeknau všickni, on se pohybowal okolo mne, ale netočil se, ačkoliwbych w tomhle pádu brzo twář gehu, brzo boky gehu, brzo i záda proti mně obrácená widěl *). Kdyby ale ten samý člowěk, buď giž předemnou aneb okolo mne semo tamo chodil, a nebo wždy na tomže mjestě zůstal, ale twáři swau brzo k polednjmu brzo k východu, půlnoci nebo západu obracel; tu řekne celý swět: On se točil, nechť giž na swém mjestě zůstal, čili nic.

Obraťme to nynj na měsíc. Poněwadž k nám, gakž ze zkušenosti wjme, wždy gednu a tutěž stranu obracuge, pozorugmež tedy punkt *b* na obrysu, který k zemi neybljže stogj, a gj tedy wždy neybližšjm zůstati má, do gakekoli polohy on při oběhu okolo země přicházej. W č. 1. w nowém měsjei, gest punkt *b* od slunce odvrácen, čili proti půlnoci. W prwnj čtwrti č. 3. stogj k západu, w auplnku č. 5. proti gjhu a w poslednj čtwrti č. 7. k východu obrácen, z čehož (dlé předešlého) nasleduge, že měsíc wěru okolo swé osy se točj, a sice poněwadž my pořáde tu samau stranu gehu widjme, že se w tomže času okolo swé osy otočj, w kterém naši zem

*) Tak může i někdo okolo mne choditi s obličegem pořád ke mně obráceným, tak že gehu záda nikdy nezocjm.

oběhne, čili že otáčení se luny okolo své osy rovnogest gegjmu oběhu okolo země.

Kdyby luna w pohybowánj se po dráze své brzo punkt *b* brzo *c* pak *a* a t. d. k zemi obracela, tak žeby, na př. poslednj tento punkt *a* vždy nezměnitelně ku polední, k slunci *S.* stál, tuby se již netočila, ale tubychom poznenáhla i všechny gegj fleky a konečně i celau zadnj stranu gegj spatřili. Že pak tuto zadnj stranu nikdy newidíme, a neb ginými slowy, že pořád tu samau stranu luny spatřugeme, proto právě nutnogest, že luna také okolo své osy se točj. Pozorowatel, kterýby zwen dráhy měsijné stál, na to diwadlo pokogně se djwage, zočilby pomalu všechny strany měsje a proto nepochybowalby ani na okamžik o gehu točenj; a gestliže některj zemčané geště pochybugj, pocházj to odtuď, že tu, gako w mnohých pádech giných, na prawém stanovisku negsau, a že, gak swrchu podotknuto, to lžiwéhledisko na usudek gegich aučinkuge a tjm samým i falešný usudek působj. Gestliže měsje při gehu nynějšjm pohybowánj we vzdálenosti 50,000 mil se netočj, takeby se (ostatnj wše nezměněné nechagje) netočil, kdyby na mjsto 50,000 gen 1000 a nebo gen 1 mjli od nás byl vzdálen, a nebo kdyby zcela powršku země se dotýkal. Ale tu již i ten pochybowatelby wyznati musel, že se točj. A čjm bljže prostředek luny ku prostředku země w mysli sobě postavjme, tjm wjce to wychwalowané netočenj zmizj, až konečně, když oba střednj punktjkowé na se dopadnau, i ten slepec uwidj, a wěc tu negen rozumem, ale tak řjkage rukama pochopj. Ale nezdržugje se u takowé rozepři, podjweyme se raděgi, gaké následky točenj to okolo osy na pozorowatele w měsji má, i gakau idei hwězdnatá obloha u nich působiti musj.

Poněwadž se měsje w tòm samém čase, w kterém se okolo sebe otáčj, také okolo země pohybuge, a nebo,

pohledůh gedon a tentýž punkt w měsíci k zemi wždy nejbližšjm zůstává, protož punkt tento, čili měsíčané w něm bydlíj, zem naši pořáde w nadhlawnjku swém magj; kterj ale po kragi toho terče bydlj, widj gj ustawičně na obzoru swém. Zase pak ti měsíčané, kterj mezi prostředkem a kragem měsíce žigj, spatřugj zem naši skrze celý rok pořáde w té samé, a sice tjm mienšj weyše, čjm dále ode středu přebýwagj. Slunce a wšechny ostatnj hwězdy na obloze měsíčanům za 14 našjch dnůh gednau vycházegj a gednau zapadagj; naše však zem měsíci ani newycházj ani nezapadá. Tato zem 13krát wětšj, nežli se nám měsíci zdá býti, stogj měsíčanům pewně a stále na obloze, když meztjm wšechny hwězdy ostatnj za tým terčem welikým za gedon náš den skoro o 13 gradůh od východu k západu dále postupowati se zdagj. Nepochybuj, že učenci na měsíčku, kterjžto, gako našinci, hned pro wšecko důkazy dáwati uměgj, podiwný ten wýgew, to ustawičné pokogné stáň tak welikého swětla, welmi důwtipně z jeho welikosti a pak z tíže a leniwosti gj přiměřené wywozugj, a že básnjci, zpjwagjce o chwále lenosti, náš swět za wzor tam wystawugj. A leckterá pobožná duše tam welebjenad welikau tu hwězdu, genž podiwné swětla střídánj na sobě ukazugj, gako oblesk a záře božstwa se gewj, založiwšjho tuto u wěčném pokogi pewný stolec swág, kdežto hwězdy ostatnj, slunce i planety uotiwě okolo nj zacházegj. Pohled ale na zem naši přán genp m těm měsíčanům, kterj na straně k nám obrácené bydlj. Obywatele druhé strany měsíce newědgj o zemi nic, lěda že slýchánj, a gestli že se od glých nedowj, ani zdánj o tom diwadle skwostném, gake se gegich sausedům wygewuge, nemagj. Můžeme si předstawiti, s gakým užasem oni wyprawowánj swých sausedůh o diwech druhé strany měsíčné poslauchagj, a s gakou chytřiwostí snad gegich pautě w celých křiwa-

nách do tak blažené palky se vykonáwagj, aby předsa také gednau w žiwobyťj swém pohledu takowé sláwy užili. A gisté užitek takowé palki, která pro měsčany pokragnj gen několik asi mil obnášj, daleko předčj užitek náš z tak nazwané plawby kolem swěta. Tu widjme na neyweyš několika hwězd a člověků wjce, kterj ale wždy předce známým giž hwězdám a lidem se podobagj; kdežto se tam posleďj krokem přes hranice docela nowý swět, plný diwu a sláwy, náhle před oči stawj. Wšak obywatelé přednj strany měsčné nergen tu přednost tak krásného i wznešeného pohledu, ale i giných výhod opravdowých w té pohodně poloze užjwagj. Noci totiž na této přednj straně od tak welikého a swětłego země terče gsau swětlegšj, a gestli powrchnost země wábec powrchnosti měsčné se podobá, tedy oswjcenj těch nocj ge skoro třináctkrát silpěgšj, nežli swětlo našich nocj auplnkem měsice. Toho swětla zadnjm luný bydlitelům docela nedostáwá se, a gegich nocj gsau tedy nad naše mnohem tmawěgšj a smutněgšj. Swrchu widěli sme, že měsčc nemá částek roku a že na všech mjstech powrchu geho celým rokem den a noc stegná, a že konečně oboge spolu 29 a 1/2krát náš čtyrměsčtmahodiinný den obnášj, a to wše gest následkem polohy, kterau dráha měsčná má, tak že s rownjkem měsčce skoro se scházj, potom pak následkem stegnosti oběžného času s kolísánjím neb otáčenjím tohoto tělesa. Proto magj zwratnické (tropické) kraginy na měsčci ustawičné léto, končiny polárnj pořádek zimu; anebo, poněwadž onyno slunce wždy magj w nadhlawnjku a tyto pořádk w obzoru, proto gest teplota nestegně po měsčci rozdělena, tak, že obywatelé rownjka nemohliby na bljzku pola snad ani žiti. Na opak zase, každé mjesto na měsčci, buďže bljzko nebo vzdáleno gest od rownjka, má slunce 15 našjch dnj nad a tolikéž i pod swým obzerem, a proto všechny dny měsčce gsau

sluncem stegně ozařené; anebo: světlo sluneční na luně velmi stegně rozděleno gest. Ale ne tak světlo od země pocházející; to, jak sme viděli, v jedné půli docela schází. Ostatně, že doba jednoho dne aneb jedné noci tak dlouho trvá, i teplota v jednom dni velmi rozdílná bude, a může se říci, že každé místo na měsíci za den, to gest, v době jednoho měsíce u nás, všechny své počasí progde, a že garo a podzim jeho v raných a večerních dobách, jeho léto pak a zima v hodinách poledních a půlnocních připadají; hodiny ale měsíčné skoro třicetkráté déle trvají, nežli u nás.

VI. Powětrnj obor měsíce.

Měsíc nemá žádný, a nebo gisté, jen tak nízký a řídký opar, že k parnému oboru zemskému ani přirównati se nedá. Měsíc také nemá vody. Ani Hevel ani Huyghens, ani Schröter, ani Heršel něco wodě podobného tam spozorowati nemohli. Prvé sice držány gsau tmawé jeho fleky za moře a gezera; Schröter ale všude w nich weliké množství prauhů a doljků widěl, gake se w moři mysliti nedají, tak že takowá místa teď za bažiny aneb lépe za lesiny a za newzdělané kraginy se považují, což, gako vody, světlo slaběji odráží, nežli pewná země nebo skaliny. Při tak tenkém oparu okolo měsíce dáwno již také woda, kdyby se gaká na něm nacházela, výparem by se byla ztratila. Kde však vody není, tam není deště ani rosy; a to již svědčí o weliké rozdílnosti mezi měsícem a zemí, a že zvířata naše a rostliny tam žiwy býti by nemohly. A gakž tam nelze widěti moře a řeky, tak i nelze znamenati oblaka aneb něco gím podobného: kde není woda a powětrj, tam oblaka powstati nemohau.

Mnohé fleky na něm spozorowane gsau všechny pewné a stále, a tudý, zřegmo, k powršině jeho nále-

žegj. Celý měsje zdá se proto býti wyschlé těleso, kdež někdy ohně a sopky zúřily a w nawretwenau, skalnatau draduse proměnily, která pro život a zrást našich wěej se nehodj. Když w běhu swém po obloze ke hwězdám se přiblížiw ge zakrýwá, nezuamená se před zakrytjím žádné oslabenj hwězdné záře, gakk se předce u mnohem vzdálenějšjch planet, Krasopanj a Smrtonoše, dobře pozorowati může. Zdá se tedy, že měsje, gakož nemá wody, také nemá powětrj, aneb aspoň tak neznatné, že snad gen w neyhlubšjch dolínách a slugjch dosti husté gest, aby zdržugjejm se tam zwjřatům neb rostlinám něgakau potravu poskytnauti mohlo. Nedostatek powětrj a vody bude přjčinau, že tam o dešti a rose ani o hromu a blesku nic se newj. Měsječané tráwj swé dny pod nebem gasným, pod sluncem nikdy nezastřeným, a swé noci pod ustawičně hwězdnatau oblohau. Neznagjť bauře ani duhy, a gegich půda gest gim kragem injru a wěčného pokoge. Nemagjce powětrj, neznagj také switánj ani saumraku; ale slunce nagednau gim i wcházj i zapadá, tak že z neyhlubšj noci okamžitě w neygasnějšjím dzu se ocitugj, a ze swětlá slunečnjho nagednau zase do tmawé noci přecházegj; tak rychlá změna našemu zraku by neslaužila. Konečně pak nemůže powětrj na měsji šikmo wpadlé slunečnj paprsky odrážeti, a tak gen neprostředecně sluncem oswjcené předměty gsau swětlé, ostatnj ale docela temné; ku př. pokog nebo geskyně i w poledne bude mjti tmu; gestliže slunce zrowna i neprostředecně do nich neswjť, ba i to, co slunci na obloze neybhže stogj, zůstane tmawo a černo. A snad i řjdké powětrj měsje, gest-li gaké, neodrážj, gako u nás, modré, ale červené anebo žlté paprsky, ikdež tedy celé nebe a vzdálené lesy a hory červené neb žlté se zdagj. Červená obloha zelenými hwězdami neb modrými posetá přicházela by nám gistě podiwná, gim

plě to něco bude obyčejného; gakože nepochybně každá planeta i každé těleso nebeské svůj vlastní smysl a pohled a gako svůj dalekohled má, kterým věci vůkol sebe pozoruje. Tato rozličnost neudívá nás, považjme, že i zde dole glž každý své brýle má, skrze kteréž se na zem a na své bratry dívá. Králům gest ona předmětem panování, wjtážka věcí k dobývání; ginoch gi považuge za weselou tančjtnu, starec za smutný hrob, a mudrlant konečně za obydlj bláznů, kteréž on nízko pod sebou býti mnj, an snad právě proto sám gest neywětšjm bláznem.

VII. Obywatelé na měsíci.

Prvé nežli se s měsčany oznámjme, pohlednauti musjme, zdali měsč wšec nějaké obywatelé má. Na tu otázku nejlépe odpowjme ginau: A pročby gich mjti neměl? — Že sme žádného měsčana geště newiděli? Ale nemnoho-li sme geště newiděli, co se zde předce nacházj? Tak sme ku př. lidj a zwjřat a wnitř Nowoholandska, kam geště noha ewropská newkročila, také newiděli, a proto předce, že se tam nacházegj, nepochybugeme. Známe zwjřata od slona až do mola, od welryby až k nálewnjcatům (Infusoria,) ale neznáme ostatnjch, které drobnohledem ani dostjhnauti nelze, a proti nimž asi mól zase slonem gest, a nálewnjče welrybou; neznáme žiwočichy na tisjce w gedné krůpěgi žiwauoj, nebo které se w okamžiku stádně auškem gehelajm prodjraj, anebo které po miliónech každým wdechěmpolykáme: a předce gsau tu všechny, tak dobře, gako my sami. Na zemi našj nenj mjstečka neobýwaného; každé pjsečné zrůko a každý listek nesj slasnyh ale newiditelnými žiwočičky naplněn; gimžto obydlj gegich nepochybně tak nesmjeným se zdá stwřtem, gako nám naše zem, a kde z gedné strany listu na druhou tak málo přicházegj a své samsady snad tak

málo znagj, gako my swé protinožce. A pročby mála příroda gen u nás býti tak bohatá na twory, na neyblížšjím pak tělesu giž chudá i mdlá, žeby gen tuhé a mrtvé hmoty mohla ploditi? Wždyť měsje we všech věcech gest zemi tak podoben; widjme na něm hory a doly, gako u nás, ty samé proměny swětla i stjnu, střídánj dne a noci, — pročbychom neměli si tam mysliti twory, co se, gako tu děti pozemské, i tam swému žiwobyťj radugj? Newiděli sme ge sice, ale oni gsau také trochu vzdáleni, nemůžeme sice gegich gsaučnost mathematickau gistotau dokázati; ale to nemůžeme někdy o tisjceru giných věcj, které se tu předce opravdu nacházegj; zkrátka, my nacházjme gsaučnost měsječánů welmi prawdě podobnau a srownáwagjcy se s tjm, co wůkol sebe spatřugeme, kdežto pro gegich nebytnost ani neymenšjho důvodu dostatečného nalezti nemůžeme.

Takowá zwjřáta a takowé byliny, gaké se na zemi našj nacházegj, tam arci sotwa nagdeme; giž powětřj a woda, kterých žiwlů se tam, gestli ne docela, aspoň z wětšjho djlu, nedostáwá, docela ginau žiwotichů přirozenost na měsji působiti musj. Ubozj měsječané žiwauce tam w neyčistšjím powětřj, gakému se ani powětřj pod zwoncem wýwěwý nepodobá, přišedše náhle na zem, zadusiti by se musili, gako my we wodě, w žiwlu ryb, wydržeti nemůžeme, a na opak, námby zas na měsji snad bylo tak chudo, gako rybám na suše. Nepochybně tehdy gsau tworowé na měsji zcela giné bytosti, nežli pozemšj, a pak ti, co se tam tjmže snad právem, gako my zde dole, člowěky nebo páný tworstwa nazjwagj, budau tak od nás rozdjlň, žebychom ge ani gen za přjbuzné nám twory nepoznali. Gaká rozličnost giž tady na zemi gest mezi lidmi: z Portuğalu do Čjny, z Laponska do předhořj dobré nádege, od Francauze k Maurénjuu, od Čerkesa k Ma-

Golu neb Hotentotu, gake náramně rozdily! Twáře,
 krást, obyčej, náboženstwí i rozumowánj, vše ginaké.
 Gak to musj tehdy být odsad až do měsjece? A k če-
 muby měla příroda, která právě, gak pozorujeme, w
 té rozličnosti, proměně a rozmanitosti gakeši zaljbenj
 má, k čemuby měla twrdošigně na tom státi, aby zro-
 wna tu ze všech neypodiwnějšj stwůru, člowěka, wšu-
 dy stegně opakowala? Nenjli dosti na tom, že ten po-
 diwný twor gednau giž zplodila? Tak obludné podi-
 wjny, genž tak přerozumně mluwj, a tak přehlaupě
 gednagj, w tak směšných se kochagj náružiwostech a
 přitom tak maudrá rozgjmánj počnagj, co tak krátkau
 dobu trwagj a dalekohledné záměry wystawugj, co tak
 mnoho ničemného wědj a toho neypotřebnějšjho zcela
 neznagj, co tak weliké puzenj ké swobodě, a předo
 tak porobné smýsly, a konečně wěčným tauženjm po
 bůdaucnosti, kteréž neznagj, a ustawičným chtjčem po
 blaženosti se mučj, kteréž užjwati, a kdyby gi i měli,
 ani gj poznati moci negsau. Ba i ta otázka, o kterau
 my tu gednáme, nenáležjli také ke zbytečným ba ni-
 čemným přepiatostem tohoto pokolenj odrodilého? Co
 nám do lidj na měsjece? Nemámeli tu nie giného, bliž-
 šjho? Wždyť pak se měsječané také o nás nestaragj,
 proč pak my tak o ně dbáme? Gestliže wás zwjdawost
 trápj, gděte do Afriky, do Ameriky, do Australie, tam
 máte, chcete-li, wěcj dost, gichžto známost wjce wám
 prospěge, nežli co tu snad o měsjece se dowjdate. Ba i
 we wašj vlasti bude geště nepowědomých a k waše-
 mu štěstj snad welmi důležitých a potřebných wěcj
 hognost, které wy tak málo znáte, gako toho člowěka
 w měsjece, do kterého wám, ať zrowna djm, právě nie
 nenj. Podiwný rode! Ty neznáš lidj, co tak dáwno giž
 a mnohá stoletj s tebau na gedné lodi se plawj, a k
 gichžto návštěwě od gednoho přjstawu lodnjho k dru-
 hému gen překročiti třeba; ale tu se saužjš a trápjš a

taužjš po cizjch ti lidech, wiða ge w odlehlé dalekosť před sebau, gak docela w gíné lodi, nadbagjce na tebe, po welikém swětomofi plawj se! —

.. Pokud w pkrutné dálce swé od toho korábu cizé-
ho wiðěti můžeme, ginák se tam docela nežli u nás,
děge. Že tam nedostatek powětrj a wody, že wždy
stegné dni a noci, wěčné léto na gedné a wěčná zima
na druhé straně, to nám gest giž powědomé; známe ta-
ké diwný pohled s měsíce na oblohu s náramnou kanj
swětlost swau wždy měnjoj, na kterau gedna strana
so welikánskau lampu před sebau wisjoj patřj, když
zatjm drahá swé tmawé noci w leniwé newědomosti
prospj. Měsíčný den našich 14 daj dlouhý mohlby snad
přispěti k působení parna welikého: ale řidké powětrj,
daleko řidšj než na horách našich, působj snad ubohým
měsijanám w dlouhém poledni zubůklepánj zimau, a
přinutilo by nás gistě k oblečení kožicku. Snad také
dlauhau slunce přjtomnostj zapuzugj se páry z měsíce
na geho temnou stranu, kde skrze 14 dennj noc se shro-
máždiwše, i dešť i bouři působiti mohau. Snad také
dobřj lidé tam, ne gako my na powrchu, ale w hlubo-
kých rokljch a slugjch přebýwagi, gichž tak mnoho w
luně pozorugeme, a kde před náhlau změnou powětr-
nosti se chránj a snad i trochem wody we hlubisách
se stýkagjoj obwlažugj se a žiwj gsau. Možná, že i z
toho, neb giného důvodu, nemohauce sněsti oslepugicj-
ho ge dennjho swětla, gako krtkové w městech a we-
snicjch pod hljnau žigj. Wždyť pak i podzemnj Řim a
Kiew se swými roztáhlými kryptami wěšj gest, nežli
mnohé naše město nad zemj. Tamť tedy sedj osaměj
w tmawé noci swých geskyň, anebo snad nauzj do wě-
šjch hromad spogeni gsauce, žigj společně a hostinaky.
Djla gegich pilnosti a umělosti gsau nám také neznámé,
nebo snad, gak oni sami, pod zemj se nacházegj. Před
ale wiðěl p. Gruithuise p, gemž wůbec za mnoho

welmi ostrowitných poznámenání o měsíci děkujeme, také na póvrchnosti giž mnoho mjest, z nichž na gisté vzdělení půdy, ba i na velké a na mjle dlouhé stavení saudití lze. Největší z těch slugj, které arci také u vysokých hor ležj, jako Tycho, Kopernik, Kepler a jiné, jsou téměř naskrz obtočeny prauhami na rozličné strany z těch mjest rovně běžejími, a podobají se silnicem našim a průplavům wedoucím do sousedních kragin. Také zhusta widěti neygasnějšj stopy těch šar spogajících se a běžících nazwjce zrowna od města jednoho k druhému, čímž se obchod obywatelů usnadňuje. Ti dobří lidé, co tam slunečního světla se štýtíce w gamách jako ušřice slizagj se, na krásu hwězd něho nebe snad málo dbagj, a tak také na nás, zanechávajíce pozorování těch věcí jiným na chlumu hor bydlějím, a to tím spíše, protože hwězdáři, jsou tam gacj, s většími obtížnostmi zápasiti magj, nežli my tady, aby z matenice tisjceera rozmanitých pohybowań práwa světa saustawa wymudrowali. Rozličné pohybowańj se luny okolo sebe, kolem země, a okolo slunce, a mnohé překazy toho běhu a točení, nemalau gim působj práci, gestli se s takowými věcmi objragj, a zdaluhawě otáčení se oblohy tomu pozorování také bude na wadě, protože prwnj a důležitý základ praktického hwězdárstwj, určení času, tímto wáhawým otáčením se nebes gen welmi nedokonale obdržeti mohau. Zaměstnání gegich a zábawy, když magj dlouhé chwjle, kteréžto gim při dlouhé noci scházeti nemůže, těžko lze uhodnauti. Wjme gen, že bály, gestli tam také w masopustě dáwagj, výborné tanečnjky mji musegj, berauce owšem zásadau, že měsíčané nám podobnau myšek a swalů pružnost magj. Tjže totiž, čili přitažliwost na měsíci gest téměř 5krátě slabší, nežli u nás; a nebo, nechámeli něco těžkého padnauti, padne to tam w prwnj sekundě gen 3 střewjce, kdežto u nás 15 střew. padá.

Ruda zlatá bude tam gen. tolik wážiti, anebo vlastně trutiti (tlačiti), jako podobně veliká hruda žuly (granitu), a kus olova gen. tolik, co takový kus soli neb sje u nás. Tato skrovná přitažlivost dowolne; gim také s týmže namáháním 5krát wejš od podlahy wyskočiti, nežli nám; a naši neywětšj skákači byliby gen. fušeři a hlupci proti hochům a djwkám selským na měsji, kdežto w sálech třikráte wejš, nežli u nás, do blechy wyskakuj. Někdy snad tam dobřj lidičky; také se škaredj, když gim sadby zeschnau, protože ga žádný neswlažuge dešť; zato ale neznagj ukrutnosti wichru, an domy naše bořj, ani ze spanj ge nebudj rachoceni hromů. Neznagjce úswitu a saumraku, ani krásy čotwánek a duhy, snadno ge pohřešj, magjce náhrada za to w ustawičně gasné obloze. A negsau tak ducho-wnjmi obdaření mocrnostimi, negsau zase trápeni náru-živostmi a wášněmi, a když my po stjnu marné slá-wy se honjme, w pohodlné pokognosti přjtomné blá-hy požjwati budau, a oplýwati dobrem, po kterém tak dáwno bažjme: po wěčném pokogi, po zlatém wěku, po newinnosti mrawů, která, dle báge Ariostowy, dá-wno giž opnstiwše zem, do luny ušla blažené, aby ni- kdy k lidem nenawrátila se wjce, genž. gj hledati, a kdyby gi přjzniwau náhodau i nagjti měli, aspoň užj- wati neznagj.

6.

Kraginská literatura.

Krajnfka Zhbeliza, t. g. Kraginská Wčelka, wydáwaná M. Kastelicem; w Lublani 1830 — 32. tři částky.

Chowage giž od mnoha let w srdci žádost, pokud možnc, seznámiti se s mluwau slowanskau po rozličných nářečjch gegjch, a podobně i s literijními plody gednoho každého, brzo počal gsem sháněti se též po knihách a spisech našich milých Slowanů přebýwagjcjch w Kragině, Korytanech a Štyrsku. Dostalo se mi z počátku několik populárnjch knížek do rukau, a však objrage se s nimi téměř za každým listem wětšj nelibost a zármutek gsem pociťowal, a giž i wšecku naděgi tratil, žeby kdy kraginský gazyk z tohoto kaliště wybřjsti a poněkud zotawiti se mohl.*) Pozděgi však někteřj za posledněgšjch našich časů wyšlj spisowé w přjgemněgšj způsobě se

*) Gakěž tu medle naděge, kde gazyk slowanský w takowýchto průpowjdkách se gewj, gako u př. gsan dvě nasledugcj: Koku hitro pak eno Smrasajne to Koschu objide, ta Put v' teh Putnihlukenzah zeglav postane inu se respufti; anebo: Ta prava Sposnost od Boga sna eniga Zhloveka nar shihrišhi pred Grimam inu Kumertijo owarwat — (am sichersten vor Gram und Kummer bewahren).

ukazowali, i nabýwal gsem brzo přesvědčenj, zvláště pak také obdržew některé z ust lidu prostého wzaté pjsně, že takowáto gazyka zpotwořenost a zeuchanost nikoliw ze samého národu nepřicházj, ale že gest skutkem některých nepowolaných odnárodněných čmarykářů, gimžto ne pero a kropáč, ale widle a kopáč lépe do rukau by se hodily.

Za úkaz tjm milegšj, gelikož neočekáwaněgšj, w literatuře slowenské pokládáme tyto posud vyšlé tři djlky Wčelky kraginské. Obsahuj w sobě weskrz plody básnické rozličného druhu, z wětšjho djlu práce půwodnj, a gak obsahem swým, tak i gazykem dosti zdařilé. Tjm wětšjho pak podiwenj a tjm srdečněgšj uznalosti zasluge sbor tento nazwjce mladých básnjků, gešto docela žádných předchůdců a wůdců k swému domácjmu Parnassu nenalezli, a tedy o swé vlastnj sje zpěwnau nastaupili dráhu; neboť kromě Wodnjkowych některých pjsnj w skrowných knjžečkách vyšlých r. 1806 — 8, kromě Dainkowych skoro weskrz welmi wodnatých swětských pjsnj (Pofwetne Pefmi 1827), kromě některých lepšjch zpěwů Jarnjkowych w Primicowě Čjtance (Slovenfke Branja 1813.) a nemnohých giných po různu vyšlých drobnůstek, ani sami ničeho neznáme, coby weršem psaného bylo vyšlo, aniž o čem sám p. Šafařjk we swé literatuře se zmjňuje. Gakož tedy na konec minulého stoletj u nás Ant. Puchmager s přátely swými prwnj rozžehnul giskru zdařilegšjho básnictwj českého: podobně gest se nadjti, že w krátkém čase Musa kraginská hognými a pěknými kwěty se owěncj, a že spolek tento prwnj slowenských tam zpěwců i mnohých nasledownjkůw nalezne, i sám geště negedněmi prácemi o sláwu swé vlasti se pričinj.

Do počtu neyplodněgšjch přispjwatelů ke Wčelce kraginské náležegj sám p. wydawatel, pak něgaký p. S. a Dr. Prešern (Prešérn). O tomto poslednjm tudjž

žijegi promawjme. Básnjm páně Kastelicowým lehkost ano i rozmanitost sice odepřiti se nemůže, leč pohřešugeme w nich zhusta gednoty myšlének, stručnosti a wyššjho letu. Mnohem méně chwalitebných vlastnostj lze nagjti we weršjch p. S. ano weskrz nic giného negsau, leč rýmowaná prosa. Zwlastě pak oblíbené gemu ano i giným tu básnjkům metrum o—o o—o, až příliš často se opétuge a w sluchu nepřjgemnost plodj. Tu bágky, epigrammy, weselé, popisné a wůbec všeho druhu básně po tomto kdákawém a s nechutnými rakauskými a německo - štyrskými pjsničkami sbratřeném rozměru až ke zhnusenj se přemjlagj, a giž to za dobré znamenaj wksu p. Prežernu wykládáme, že docela rozměru tohoto se warowal. Ostatně p. S. aspoň tjm chwały zasluhugé, že we mnohých básnjch bedliw gest oslawenaj krage swého.

Zesnulý giž w Pánu Valentjn Wodnjm a čtihodný kněz Urban Jarnjk též ač nemnohými a však pěknými pjsněmi ročnjčky tyto ozdobili. Také slušno připomenauti o několika ladných básnjch, pod nimiž pjsmeny Gr. a L—k se nacházegj, i přáli bychom sobě čjsti od obau wjce podobných gemajch a ušlechtilého ducha na gewo dáwagjejch pjsnj.

Giž tedy slowo o p. Prežernu, gehož wýtečné práce zwlastnj cenu a okrasu kraginské Wčelce dáwagj. Hodontě opravdu čestného uwjtánj w pořadj zpěwců slowanských tento hognými dary od přjrody nadaný mladý básnjk (počjtage let nynj okolo třidceti), a tjm pěknějš naděge pro hudaucnost wzbuzuge, gešto widěti odewšud, že o zmnožowánj zásob liternjch a o wzdělanost ducha swého upřjmě se zasazuge. Zkusiw swě sjly w básnjch rozličného druhu, w lyrických, elegických, satyrických, w romancjch, epigramech a sonettech, w gednom každém způsobu na gewo dáwá stegnau obratnost, stegnau žiwost a myšlének celkowitost. Mimo to —

pokud' nám o tom sauditi lze — řeč geho gest čistá, gá-
drná a práwě slowenská, werš hladký a plnozvučný.

Některé z geho básnj w překladu českém gako na
ukázkú tuto mjsto měgte:

K M l a d o s t i .

Mladosti léta, ó gak bystrým letem
Dnů lepšj půle s wámi uprechnula !
Ač nikdy hogně wonným wašjm kwětem
Žitj se mého dráha neposula ;
Ač slunce w mraku stálo nad djtětem,
I w mládcowu loď wichřice gen dula :
Předc roztaužené srdce wzdyhá dosti
Po temné zoři twé — s bohem, mladosti !

Poznánj náhle owoce negisté
Wás otráwilo, wy utěšnj dnowé !
Seznal gsem, ctnost a swědomj že čisté
Swět za nic wážj a sprostáctwjm zowe,
S úswitem gitra zmizeli i wy gste
O wěrné lásce ljchotiwj snowé !
Nadarmo prawda a maudrost bez wěnce
Chudá gak djwka si hledá snaubence.

Spatřil gsem, gak swé marně sjly krušj,
Čj hněwné štěstj člun po moři zmjtá ;
Gak od slzj swé ljce neosušj,
Žebrácká koho w swět kolébka wjtá ;
I gak šlechetnau nenadwážjš dušj,
Kde rod, bohatstwj stupně swé počjtá.
Slyšel gsem často zwáti zásluhami,
Co splétaly gsau chytrost, lež a klamy.

Ten pohled mrzký zpupné na zlosyny,
Genž teď ranjwá srdce přehluboko,
Gedno mladosti neznagcj winy
Se mysli netkne, nepokalj oko ;

Onať si kauzlj rág i do pustiny,
Stawj swé hrady nad zemj vysoko:
O wěku dětský, blahé šalby twoge
Gsau prázdny smutku, prosty nepokoge.

Nedbá, gegj-li skwostně wystrogené
Zámky rozchwátj wětrjk neyprwněgšj,
Nemn j na rány gedwa zacelené,
Ni na škody a žaloby wčeregšj,
Až gitro spudiw posléz upomene
Na práci Danaid čas dospělegšj;
Pak předeě nawzdychá se srdce dosti
Po temné zoři twé — s bohem, mladosti!

Rada dceřina.

Pod okénko krásné děwy,
Pod okénko swé milenky
Na rozprávku před úswitem
Přicházjwal druh milý.
O tom zwěděw otec starý,
Zwěděw o tagemstw j lásky,
Takto káral sljčnau dcerku
A pohrůžky gj činil:
„Při okně budeš-li stáwat,
Mimo kdy milý chodjwá,
S njm w rozprávky-li milostné
Se kdy geště zapustjš:
Wysokau zdj ohraditi
Dům náš dám, a každé noci
Mně wypuštěný štěkánjm
Sultán schůzky oznámj,
I staré přikáži wrátne,
Aby spáwala s tebaú.“

Gemu dberka k odpovědi

W tato promluwila slowa :

„Marná, otče neymilegšj !

Waše péče byla by ;

Žebřjk přistawil by ke zdi,

Psa ztišil by kusem chleba,

Wrátná od nás uplacená

Dáwno lřstky donášj.

Chcete-li, by můg pod okno

Wjce milý nepřicházel,

Za ženušku w dům drahého

Mne, tatjнку, wywdeyte !“

W o g e n s k á.

Střewjcá pět mám, caulá pět,

S bohem, otče, matičko,

I ty zlatá Haničko !

Dewatenáct prožil gsem let,

Střewjců pět mám, caulá pět,

Chlapjk gsem řádné postawy

Od pat do hlawy.

Nech zbabělý si kuroplach

Domácj: humna chwálj,

A za peej se wálj;

Kdo chce, polykey školnj prách,

Hrot, kaule nečinj mi strach :

Leč k weselému plesu zwau

Bubny za sebau.

Staw učený gest newdččen;

Nauze mořj chudáka

Měšťáka i sedláka :

Stegně bohat a wesel gen

Wogák žige na každý den;

Král se stará, co potřeba,
O šat, o chleba.

Wšude a nikde hospodau
Swět zreydj na wše strany,
O něg negednau panny
Saud mjawaj a půtku zlau,
A když do pole pluky gđau,
Mnohá okénko otwírá,
Ljčka utjrá.

Předc gedna wěrné pěstoty
U něho wždy nacházj,
Wšak ta i geg prowázj
Do žiwlů děsné pustoty,
Do bogů zhaubné mrákoty,
Kde smrt swatebnj wesele
Lůžko ustele.

Wjm, tu že skrownau hrstku let
Čas newidomky zkrade,
Do gedné gámy pade
Snjh starcůw i mládencůw kwěl!
Střewjců pět mám, caulů pět;
Buď sudba má w radosti žjt,
A hrdinsky mřjt!

S o n e t.

Po lesku vašem gak plawec taužjwá
Wy tam bratrské hwězdy Dioskurů!
Kdy bauře loď geho tu mece wzhůru,
Tu w strašném geku na propast porýwá;
Neb pohled-li se wáš znouu zaskwjwá,
Tudjž i nebe skládá mrak a chmůru,
Po moři, po rozgasněném azuru
Se hostj mjr, a wichrů wztek umdljwá:

Tak taužebně i gá a mnohem wjce,
 Drahá! na twýchto hwězd čekáwám zgewy,
 Tak zřiti prahnu ty nebeské swjce,
 Genž náhle paut mi ogasňugj temnau,
 Při nichžto krottau mých osudů hněwy,
 A rág swé krásy rozwjgj přede mnau.

Nasledugjcj sonet wtipně kraginských grammatiků a prawopisců se dotýká, a s maličkau proměňau hrawá gehu satyra i u nás snadno předmětů swých by nalezla.

Al' prav se pišhe kawa ali kafha,
 Se fhola novo-zherkarjov ferdíta
 S' moshmí prepira stariga kopita;
 Kdo njih pa pravo terdi, to se prafha.
 Po pameti je taka sodba nafha:
 Zhe je od kafhe kawa ból'ga shita,
 In ból'fh' obdélana in ból'j polita:
 Naj se ne pišhe kafha, ampak kawa.
 Zhe pa po zherki bol'jshi jéd ne bode,
 In savolj zherke ne terpi nizh fhkode;
 Obhaja taka mifel naf Slovenze,
 De pravdajo se ti moshje mor'biti,
 Sa kar so se nekdejni Abderiti
 V' flovezhi pravdi od oflove senze.

Smysl gest tento: „Či lépe se piše k a š e, čili kaše? Tak škola durdiwých kresličkářůw s muži dle starého kopyta se hádá. Gest otázka, na čj straně prawda? — Po rozumu gest takowýto náš úsudek: Geli k a š e z lepšj mauky nežli kaše, a geli lépe uwařena a lépe maštěna, nechže se nepiše kaše, ale k a š e. Gesliže wšak nowau literkau lepšj krmě se nestane, a

pro písma ku-li ostatně nic škodu netrpj: připadá nám Slowencům (neboli Čechům) na mysl, že tito muži se svým písmačářstvím o nic lepšího saudy newedau, nežli s oslowým stjném dělo se někdegšjm Abderitům.“— Výborně, milý Prešern! gsme gednoho s Wámi mjněnj!

Wyznatí třeba, že gazyk našich Slowencůw ku podiwu hogně grammatikami gest zaopatřen. Gaké to štěstj! — Byťby ostatně celá literatura gegich na prstech u gedné ruky wypočjsti se dala. — nic neškodj — Slowenci magj auplný ducet grammatik, a pročez dostatek utěšeného, dncha i srdce vzděláwagjcjho čtenj! — A krom toho gaká pánů těchto hlubokomyslnost a pečliwost až na samé lterky se wzťahujcj. O welicj reformatorowé — w abecedách! — Wšak miň nás, žebychom u věci této dále žertowati chtěli.

Wědomo wůbec, že písma latinské nepostačuje k wytknutj všech zwuků nalezajgcjch se w mluwě slowanské. Tomuto nedostatku tedy užjwagjcj latinského písma Slowané hleděli wyřowěti tjm, že buďto wjce pjmen k wyznačenj gednoho zwuku wzali, anebo čárkowanjm neb krauzkowanjm přjbuzné poněkud wespolek zwuky wygádríti se snažili. Prwnj způsob gjznjm Slowanům, druhý nám Čechům a z části také Polákům stal se oblíbeným. Za poslednjch pak let a gmenowitě w Štyrsku powstal Petr Dainko, muž ginák o gazyk slowenský welice zaslaužilý, a gak we swé grammatice, tak i w giných gjm wydáwaných spisech a spjsecjch onyno složenjm písma dříwe znamenáné zwuky gednoduchými tahy značiti usilowal. Brzo však i tu nalezl mistr mistra swého, a panu Metelkowi počjnánj Dainkowo zcela se neljbj, gakož sám w předmluwě swé grammatiky se bolestně prohlásil, řka: „Schon P. Markus versuchte es unserm orthographischen Mangel zum Theile abzuhelfen, aber — unglücklich! Eben so wenig ist diess dem H. P. Dainko gelungen.“ I stal se tedy

opět sám vynálezcem nových liter pro vygádřenj některých samohlásek i spoluzvuček. Leč gisto, že podobně tyto geho čary - mary tauže měraui zase giným libiti se nemohau, gakaui gemu Dainkowu nowoty nebyly po chuti. Což meďle počjti w tomto zmatku babylensském? Maudřegšj (gakož i wydawatel Wšelky kragínské) starého způsobu se přidržugj, a buď gim i za to chwála. Dle mjněnj našeho má latinská abeceda takowau ukončenost, která zvlášťe na gegj rozšjřenosti po wětšjm dje země našj se zakládá, že nestrpj snadně žádných nových tahů; a byť sebe přiměřeněgšj byly, wždy oko urážeti budau a průchodu nenagdaui. Toť ejtjli dobře prwnj stanowitelé našich latinsko-slowanských abeced, a byloby pošetilé, domnjwal-liby se kdo, že tolik hlavy a paty předkové naši neměli, coby k wymyšlenj několika literek bylo potřebj; leč ostýchali se a báli se, tušjm, aby w posměch neuběhli, čehož owšem naši nowěgšj a udatněgšj grammatikowé se nikoliw nestračugj. Gest to též znamenjm nemalé neskromnosti ledakde nasbjranými anebo we swé učené buďe w pota twáři nakreskowanými pjsmenkami buď swému národu, buď weškerému Slowanstwu se nabjzeti a po swé hlavě geg čtenj a psanj wyučowati chtjti. Na štěstj nalezagj hlubocj wýmyslowé gegich žádného posobnictwj, a nebudiž i gim diwno, že také ginde kolik hlav tolik smyslů se nalezá, gešto oni sami často se swau gedinaui hlawau porownati se neuměgj. Zůstáweyte tedy raděgi wždy, Slowenci milj! při swém obwyklém psanj způsobu, nedáwagje mjsta těmto a podobným pustým a neužitečným nowotám, a gestližeby kdy wám na mysl přišlo opravowati swůg prawopis a swau abecedu, činite to způsobem Čechůw a Polákůw, přigmauce za swé f, s, z, fh, sh, zh naše a, z, c, š, ž, č; tjm aspoň sobě i nám čtenj knih obapolně usnadnjte, tjm také k zwolbowánj swých i našich tiskáren nemálo přispěgete; ne-

boť za většim odbytem písma gednoho možnáé bude postarati se i o jeho ozdobnost. Neradil bych ale, aby takováto obnova někakým suchopárným grammatikem započítí se měla; nýbrž stá-ne-li se kdy, buď počátkem gegim některý dūmyslaý a oblíbený spisowatel — Prešerna někaký.

Mezi překlady zasluhuj připomenutj Mathissonowa Laura v' molitvi, Bürgerowa Lenora od D. Prešerna, Asan - Aganice a šestnácte národnjch srbských pjesnj. Přeloženj Lenory sice dobré, předce však přednost našemu českému ozdobnějšimu postaupiti musj. Přáli bychom, aby p. překladatel s tímto posledním se seznámil. Gakož i to bylaby věc žádancj, aby hustěgi překládánjm z ginoslowanských nářečj, nežli odginud, Slowenci se zanášeli, čjmž by ne tak snadno oetli se na bezcestj se swým gazykem. Na konec pak třetjho dílku přiložených někōliko prstonárodnjch balad a pjesnj ze sebránj páně Smoletowa zvláštnj nám způsobilo rádot; zůstawugeme však sobě ginde o nich promluwiti. Bodeýž wjece tak pěkných kwětů prstonárodnj Musy sebráno a brzo wůbec wydáno bylo.

Geště některá připomenutj. W dílku druhém na str. 41 a 42 pokusil se básnjk o slowenské distichy. Začátek znj takto:

Biti kaj tel bi volit' ne nehá od pravdanja pravdar;

Bodi krotek, mirán, davil te lakomnik bo.

Rateja trudi poljé, valovi gonjo mornarja a t. d.

Nám weršowanj toto nezdá se býti prawým a z ducha gazyka slowenského vyplýwagjcjm. Radjme, ljboli kdy zpěwcům kraginským sáhnauti po antičských rozměrech, aby nezprawowali se obyčegem germanským, ale na prosodii řeckau, latinskau, ano i českau ohled brali, a též posicj w časoměrných weršjch přede všjm šetřili, kde potom u př. l a k o m n i k

ne—oo, ale o — — do weršů padne; neboť že gegich rowně jako náš gazyk časomjry sehopen gest, není pochybnosti.

Přicházegj též welmi zhusta we weršjch Wč. kr. samohlásek výsuwky (elisio), gakowěž nikoli schwalowati nemůžeme, gešto mluwa slowanská wůbec cos takowého netrpj. Tak u př. snu mjsto finu, fina, froť m. siroti, bla m. bila, selenmu m. selenimu, h' post'li m. k' postelji; zhebelza, zhbelza, zhbelifa m. zhebela, bzhela; dwize m. divize, botanka m. botanika, pfhiza m. pufhiza a t. d., a t. d. Také žádáme, aby Slowenci mluwjce neb pjšjce o nás, ne přezděwem Pemz, pemfki, ale prawým gménem Zheh, zhefki nás nazýwali.

Nuže tedy, wy mladj, šlechtnej Slowenci! wy prwnj naděge vlasti swé! pokračugte giž dále na cestě, kterau gste nastaupili, wěrně se přičinugjce o zwellenij gazyka, tohoto wám neydražšjho pokladu; nedeyte se odstrašiti od počjnanj swého žádným surowým Aristarchem, aniž odrodilcem kterým; netužte pro maločetnost čtenárstwa a publikum swého; vaše publikum neybližšj budte wděčná srdce kraganů wasich, gichž přibýwati bude den ke dni s přibýwánjm zdařilých plodů rozumu a obraznosti wasj; vaše pak druhé publikum — pomněte na to s radostnau myslj! — gest šedesáte a wjce milionůw Slowanů, kterj s ljbstj na waši horliwost patřj, a zagisté wasich lepšjch spisů bez powšjmnutj nenechagj. Nerozptylugte, ale shromážďugte w gednotu, wám gakožto prwnjm w nowém tom sadu i vaše dobrá wůle vysoko bude počtena. S tjm se dobře měgte.

Čelakowský.

7.

Listář historický

od Jos. Schöna.

Pokračovánj.

IV.

Spis tento, gak sám na gewo dáwá, wztahuje se na kostel hlawnj královskeho města Wodňan. Založenj geho gest Panny Marie. Stáltě ten kostel giž od roku 1372, dřjwe snad ze dřewa, poněwadž wroku dole psaném ne genom zase, a to sice patrně z kamene stawěti se počjnal, ale mnohonásobné odkázánj naň, od léta 1406 a t. d. gsem nalezl, tau wýmjnkau, dokawad stawen nebude, aby se ty penjze obrátily na mosty a silnice. Tušjm že hned následugcj smutná roztrže mezi Čechy pro wjru, kdež i Wodňany mnoho trpěly, toto stawenj počaté, neb teprw zawedené, přetrhly, aneb snad že při dobytj města od Rosenberkůw, pak od Žižky, zhořel a se rozsul; neb gistá gest wěc, že roku 1584 se počaly zase grunty téhož kostela kopati a kruchty klenuté stawěti.

Zastaralého duálu a imperatiwu „ona máta udělati;“ pak z Němec tenkráte do Češtiny zběhlého slowa „krumfešt,“ a tomu podobných, krom toho každý sám si wšimne.

* * *

„Léta po narozenj božjm tisjceho čtyrstého patnácti;“ pak z Němec tenkráte do Češtiny zběhlého slowa „krumfešt,“ a tomu podobných, krom toho každý sám si wšimne.

„a gehu synem Wáclawem strany druhé: tak že ona
„společně a nerozdílně máta udělati kuor kostela Wod-
„ňanského; pakliby koho Buoh neuchowal, ale druhý
„má dokonati takýmto dokonánjm, aby byl uplně do-
„konán a sklenut; ale se střechau nemagj nic činiti.
„Nayprw magj zeď udělati od krumfeštu naywayše bez
„dwú třidceti loket; oken w kuoře sedm a osmé podle
warhan; dewět pileřuow; kuor sklenutjm gakž má býti;
„sgedné strany wěže wzchod k warhanóm; weliký oltář;
„okolo oltáře a před oltářem tesným kamenem udělati
„stupně; před kuorem udělati stupně tesným kamenem;
„kamene tesného nalámati. A od toho magj mieti puol
„druhého sta kop a dewět kop grošuow stříbrných rázu
„pražského. A ta umluwa nalezena gest podle giných
„umluw a w knihy tyto wepsána pro budúcj pamět.
„Léta MDXXXV po Sw. Martinu.“ —

V.

Dosti známo gest wůbec, kterak slawné paměti
král Giřj hrubě se oháněti musil proti nesmjrnému počtu
wenkowských i domácích nepřátel, což owšem až po
dnes k politowánj, poněwadž z toho, co wždy mečem
opásaný tento mocnář zakládati počjnal, lehce saudití se
může, gak mile w swatém pokogi celau vlast by byl
zwelebil; ačkoliw právě tyto půtky nesmrtně se
skwěgjcj udatnost českého hrdiny wygewily, půtky,
gaké po něm teprw w pozděgšich stoletjch zkusili Bed-
řich II. král Pruský, a za našeho času oněp, genž diw že
celým swětem wládanti nepočjnal, — totiž, aby weškera
tak řjkage Europa proti gednomu se zdwihla.

Wšak přewýšilš Giřjk i; toho, poněwadž we všech
wognách pro wjru wždy lid ljtěgšj a roznjceněgšj pozo-
rowati bylo, nežli w bogi politickém; poněwadž po
ztrátě Slezka, Morawy, Lužic, pro množstwj odpadlců
i w Čechách, gen djelem králowstwj, proti franské zemi
wělni skrowného, wálku wěsti mohl, a předce nepře-

možený, až do hrobů královských, s korunau neztracenau na hlavě, wedle Karla IV. i giných králů a cisařů, až podnea odpoejwage, se dohogowal.

Přidrželať se geho zwláště města česká, kromě dwau, všecka, taktěz i Wodňanštj, gimžto nadánj předešlých králůw českých negenom potwrdil, ale i rozmnožil (20. čerwna 1460.)

Oniř pak naproti tomu wěrnost a wděčnost swau náležitě, ač k welké škodě swé, dokázali; k škodě, neb Jan Ražumberský 1468 lsiwě wylandiw ge z města, až na 450 sausedů djlem pobil, djlem zehytal, kdežto pak draze wykaupiti se museli *) — k prospěchu pak někdy krále, když 1467 Mladěgowice páně Wrabského dobyli a rumem položili, ke Zwjkowu se přihrnuli, pana Malowce Liběgického na uzdě drželi, w roku 1470 proti Rožumberkowi pedlé giných královských táhli, i všemožně potřebowati se dali.

Umřelť sice mezi tjm král rekowský, však ale slawnj stawowé králowstwj, když onu znamenitau, paměti hodnau, ačkoliw nebezpečnau odpověď, mocnému králi uherskému Matěgowi dali: „že nikdy za Pána wywoliti se neosmělį toho, který prwé vlast milau tak zhubil a zarmautil,“ — w bedliwém uwáženj měli, aby nowý král Wladislaw II, pro poctu památky předchůdce hrdinského, dluhy, kdež nĕgaké byli, poplatil, služebnjky wěrné náležitě opatřil a gim odměnil.

Došlo tedy Wodňanských toto wýtečné psanj královské:

* * *

„Wladislaw z Božj milosti český král, morawský markrabě, lucemburský a slezký weywoda a lužický

*) Ba i dluho potom w pokogi 1496, kdežto za náhradu škod na Liběgicjch učiněných, kus řeky Blanice, synům Lwa Malowce postaupili.

„markrabě etc. Všem k věčné památce. Město naše
„Wodňany někdy naygasněgšjm římským a českým
„králuom předkóm našim tak daleko wěrné bylo gest,
„že od milostj králowských došlo mnohých privilegií,
„zápisů zwláštňjch, milosti a swobody w sobě zdrža-
„gjećjch, zagisté hodným práwem, poněwadž to i rozum
„ukazowáše i králowskému duostogenstwjslužné bieše,
„to město a gehu obywatele odplatú darowati, gichž-
„to dobrá zaslúženie nad giné činěná toho zaslaužily
„gsau. My také mezi ginými pečliwostmi králowský-
„mi o též pečugem, abychom také gako i předkowé
„naši poddaným našim wěrným za slušné služby a stá-
„lau wěrnost milost naši králowskau zwláště učinili.
„Z gichžto počtu měšťany a obywatele giž psaného
„města našeho Wodňan hodným swědectwjm býti spra-
„weni gsme. Oni nad giné zagisté nad wěr-
„nostj swau se nezapomjnagjce, tyto pře-
„běhlá časy slawného Giřj předka našeho
„ze wšie sjly swé we wšie nauzi přidrželi
„sau se, mnohé škody a záhuby pro obranu
„koruny králowstwjs našeho berauce proti
„protiwnjkóm a nepřátelóm našim gakožto
„muži dobřj swelikými škodami swými s
„pracj a snáklady udatně odpjrali gsau.
„Pro kterúžto wěc z práwa wšj milosti králowské ge
„hodny býti usuzugem a mezi ginými nadánjmi, gichž-
„to se hodni ukázali gsau, netoliko swobod, práw a
„zápisuow téhož města potwrditi, gako ge rozmnožití
„mijnjme, aby po časjch obtřených a bauřliwých milostj
„našj obweseleni k přikázanjm našim byli hotowěgšj.
„Zagisté w celosti s strany opatrných purgmistra, kon-
„šel, přjsežných a wšj obce giž powěděného města
„Wodňan, wěrných našich milých, snažně gsme prošení,
„abychom z štědrosti naše wšeliké i každé zwláště
„listy, milosti, swobody, obdaření, nadání, pogčenie

„Ihuot, chwałyhodné obyčege, zápisy i práwa všelikte-
 „rak gim a gich obci někdy od slavných řjmských a
 „českých kráľnow a oswjcených knjzat předkuow našich
 „daná a pogčená, schwáliti, upewniti, obnowiti a pogi-
 „stiti ráčili. My tedy, genž poddaných našich užitek
 „a všeligaký prospěch rádi widjme, poněwadž odtud
 „požitek a čest nám a koruně naše přicházj, prosbám
 „gich gakožto hodným milostiwě powolugem, a protož
 „ne omylně ani neopatrnostj, našich wěrných raddau, s
 „našjm gistým wědomjm, mocj kráľowskau, všech i
 „každých zwláště giž powěděných listuow, milostj, swo-
 „bod, obdarowanj, nadánj, pógčenj, lhuot chwalite-
 „bných i zápisů i práw všelikterakých, kterýmžto ně-
 „kdy neygasněgšj řjinštj a češtj kráľowé, znamenitě Jan,
 „Karel, Wáclaw, Sigmund, Ladislaw, Giřj a ginj králi
 „a oswjcená knjzata, předkové naši, giž powěděné mě-
 „sto Wodňany — — — hory, richtárstwie, lesy, řeky,
 „cla, silnice a giná zbožj a držepj, kteráž též město
 „právem držj, všelikterá témuž městu a gehu obywa-
 „telóm nyněgšjm i budúcjm obnowugem a milostiwě-
 „gi potwruzugem we všech pútjich, klausulách, arti-
 „kulech a rozumjeh gich, tak práwě, gakoby všickni
 „ti listowé a všech rozumowé w tomto listu hlasitě
 „slovo od slowa zplna byli wepsáni; chtjce a ustawu-
 „gje aby všecká privilegia, zápisowé nadepsanj we
 „wšech gich drženj a wýpisjeh na wěky drželi té ne-
 „přerušené moci pewnost. A aby giž powěděné město
 „Wodňany za swá hodná zaslauženj milost naši krá-
 „ľowskau, kteréž gest zaslaužilo, poznalo hogněgšj, z
 „milosti našj zwláštňj gemu a w něm obywigjejm ny-
 „něgšjm i budúcjm tauž mocj kráľowskau činjme mi-
 „losti dole psané.“

„Neyprwě totiž chceme, aby též město od toho
 času budaucně nižádné skrze nás anebo naše budúcj

„české krále komoře nášj kráľowské a našich budúcejh
„přislušetí bude mĵti na časy věčné budaucně. (sic)

„Item ustanowugem a tak chcem, aby wokolo u
„téhož města našeho Wodňan w mĵli žádný hrad anebo
„twrz skrz žádného stawena a dělána nebyla ani mohla.
„Pakliby kdo smělostj ktera ukoli wšetečnau, proti tomu-
„to ustawenĵ, kdežkoli w zdálj giž powěděném tohož mě-
„sta twrz stawěti se pokusil, tehdy měšťané nahoře psa-
„ného města s powolenĵm našĵm a našich budúcejh toho
„podlé možnosti své buda u moci brániti. *) Mimo to
„aby wždy město napřed powěděné u wěrnosti bylo
„wĵce stále, měšťanóm geho, zwláště kteřj toho času w
„konšelstwĵ buda u, práwo podacĵ kostela starého Bla-
„hoslawené panny Mariě w témž městě se wšĵm přislu-
„šenstwĵm, kteréž nám gako králi českému gest přislu-
„šelo, dáwáme a milostiwě darugeme, tak aby oni,
„kdežkoli by se gi u zdálo, swobodně uwesti a sobě
„mieti mohli bez odporu wšelikterakého.“

„I přikazugemĵ wšem i každému zwláště, podda-
„ným wěrným našim milým, kteréhož koli stawu, řá-
„du a duostogenstwĵ byliby, a znamenitě podkomořĵmu
„kráľowstwĵ našeho českého, kterýžby koli času toho
„byl, aby nadepsanému měst u našemu Wodňan a w
„něm obywgjcĵm, kteřjž gsau nebo potom buda u, při
„gich práwĵch, privilegĵch a milostech a při této naše
„potwrzenie milosti, i při těchto milostech od nás znowa
„nadaných nikteraky nepřekáželi, ale raděgi gich obha-
„gowali, bránili a w tom zachowali pod pokutau na-
„šeho rozhněwánĵ kráľowského i našich budúcejh, w
„kterěžto, kdožby koli proti tomu učinil, bez ulewěnĵ
„upadnau. Na potwrzenĵ toho tento list psáti a pečeti
„naše kráľowské přiwěšenĵm kázali sme potwrđiti.“

*) Hynulĵ obchod sausedský, kde twrze, za často lotrow-
ské, na blĵzku byly.

„Dáno w Praze, den dewatenáctý měsíce čerwence
„léta božjho 1472, králowstwj našeho léta prwnjho.“—

VI.

W mnohém stoletj rozličných rozepřj se dočjtáme w starých spisech, o silnice mezi Prachatici, Pjskem, Buděgowici a Wodňany. Od krále Jana obdrželi Pjsečštj to nadánj, že kdokoliw z Rakaus a od Buděgowic do Plzně neb ginam do wnitřnjch Čech geti mnj, neomylně přes Pjsek dáti se má, bez pochyby, poněwadž město negenom tuto hlawnj silnici, gak dlauho na swých statečch běžj, zprawowati muselo, ale i nákladný most kamenný (gak se zdá po pražském neywýstawnějšj, o němž se giž roku 1432 w kronikách zmjnká činj); k čemuž tedy cla a meyta w Pjsku wyměřená dopomáhala. Kratšj owšem gest cesta nynějšj od Buděgowic k Plzni, gak na prwnj pohled z wyobrazenj země české se wyrozumj, mimo Pjsek, hned od Wodňan w lewo se táhnaucj, ale bez ugmy meyta pjseckého tenkrát tu geti se nemohlo; owšemť pak nynj, kdež meyto, plať ho kde plať, w gednu trublici ojsařskau se scházj. Tenkrát ale, co w Strakoniecch se platilo, Pjseckým na škodu bylo, poněwadž nezprawowalo řjzenj zemské silnice gak nynj, aniž tedy z cest meyta newybjralo, každému městu, co nadánj králů wysadilo, ponecháwagjc.

Ted' owšem bližšj cesta z Prachatic do Kutné Hory nežli přes Pjsek, a tak řjkage směšný okolek z Wodňan do Teyna přes Pjsek, gak se w listu přjtomném sstrany zbožj kupeckého prikazuje; patrná však a platná se práwě čtenáři laskawému přjčina doručila. — Gednáno o té samé věci i w roku 1482, 1486, 1509 a t. d., však ale podiwnějšj gest, nežli takowé zacházky, že tehdáž města, když se zaljbilo, od meyta domácjho giné oswozowala. Tak ku př. Wodňanštj za powolenj kámen lámati, Čawinským, a giným za giné služby, meyto swé

na wždycky odpustili. Ginj pak, gako Bechynštj na 4 mjle w okolj, páni rozličnj a t. d. od samých králů oswobozeni byli. Nosjwali tedy, gak sem nedáwno našel, lidé přes swět pracugjey gisté doswědčenj a přjmluwu, aby swobodně propauštjni byli; u měst pak zřjzeni býwali pogezdny, gimžto poručeno bylo bedliwý na zprawowánj silnic pozor mjeti, kdoby meyto přegel, neb na cestách nepatřjcejch gemu se wyhnul, toho obstawiti, obrátiti, aneb při neybližšjm práwu tu wěc zanesti.

* * *

„Přjpis smlúwy listu Pjseckých o silnice gak se k sobě obec Wodňanská s obcj Pjseckú chowati magj.“

„My purgmistr a konšelé přjsežnj, richtář i wšěcka obec města Pjseckého wyznáwáme tiemto listem, obecně wšem, kdož geg uzřj anebo čtúce slyšeti bu-
„dau, že nayoswjceněgšjho knjžete a pána pana Wáclawa řjmského krále wždy rozmnožitele řjše a českého krále, pána našeho neymilostiwěgšjho přikázanjm, přišli gsme mocně a dobrowolně na slowútné uřednj-
„ky Kunše z Olbramowic purkrabj Karlštainského, Rak-
„ka z Drahenic purkrabj Hlubockého, Jana z Tachlowic
„purkrabj Hradeckého, a Jana z Leskowa, purkrabj
„Žebráckého, o wšecky wěci, kteréž gsau mezi námi z
„gedné strany, a mezi Wodňanskými z druhé strany
„zašlé, a zwláště o silnice, a dali gsme swau dobrau
„wuoli k tomu ke wšemu, coby ti ubrmané swrcha
„psanj mezi námi wypowieděli a wyřkli, kteráž wy-
„powěd a wyrčenj slowo od slowa takto záležj :

„Neyprwé wšickni wozatagi, kterjž magj z Budě-
„gowic do Prahy nebo do plzenského krage geti, buď
„to s kterými kupectwjmi koli, aby geli a šli silnicj
„prawau a starau na Wodňany a na Pjsek města a mi-
„kudy ginudy. Též také kterážkoli kupectwie z Pra-
„chatic do Prahy anebo do Hory gjti magj, aby šla na

„Pjsek město swrchu psané a nikudy ělnudy. Pakliby
 „s kterýmžkoli kupectwjm z Buděgowic do Prahy ne-
 „boli do plzenského krage geli ginudy nežli na Wod-
 „ňany a na Pjsek, anebo z Prachatic do Prahy nebo do
 „Hory gedauc geli ginudy nežli na Pjsek město dřjwe
 „psané, tehdy aby to vše zbožj ztratili a propadli do
 „králowy komory; a wozy s koňmi na města často
 „psaná, kteráž z nich powinau mimo práwo, magj
 „spadnauti. Wjce kterjžkoli wozatagi pogaau z Pjsku
 „do Buděgowic s čjmž koli, ti aby geli na Wodňany
 „a nikudy ginudy. Pakliby ginudy geli a Wodňanštj
 „ge stawili, tehdy kupectwj, kteréžby koli na wozjch
 „bylo, spadnauti má ěa Králowu Milost, a wozy s koň-
 „mi na Wodňanské, lečby byla takowá powodeň, žeby
 „pro welikú wodu na Wodňany geti nemohli, tehdy
 „budau moci zawinauti z Pjsku do Buděgowic aneb z
 „Buděgowic do Pjsku, s čjmž koli gedauc, aneb kudyž
 „koli bez škody budau moci, a tjm zawinutjm nemagj
 „proto Wodňanským ničjmž winni býti, gim gich clo
 „dadauce obyčegné. Wjce aby Wodňanštj s žádným
 „kupectwjm, než na Pjsek, takž gakž listowé pjsečtj od
 „starodáwna danj cjsařem i králem potvrzenj swědčj;
 „také tjš Wodňanštj do Týna na trh s nižádným ku-
 „pectwjm hostiuným aby negezdili, než s swými obcho-
 „dy a wěcmi domowitými, to gest s obiljm a ginau
 „hokynnau wěcj nehostinnú. A cožkoli gest giného mezi
 „Pjskem a Wodňany, městy často psanými, aby měli
 „dosti na swých s obau stranau listech, a zwlášť o cla
 „a sklad solnj. A to wšecko wyrčenj swrchu psané my
 „purgmistr, konšelé s obau stranau, richtář i wšecka
 „obec města Pjsku slibugeme zdrželi pod čtyrmi sty ko-
 „pami grošów rázu pražského takowě: gestlibychom
 „kdy tauto swrchu psanau smluwau hnuli, abychom pro-
 „padli dvě stě kop grošów do králowy komory a
 „dvě stě kop grošów měštěnjuom Wodňanským rázu

„swrchu psaného, we dwau neděljch odedne nezdrže-
 „nj těch smluw, abychme plnili Králowě Milosti i mě-
 „šťanóm Wodňanským. Paklibychom těch čtyř set
 „kop neplnili na ten rok uplně, totižto we dwau nedě-
 „ljch, gakž swrchu psáno stogj, tehdy aby nás i naše
 „zbožj stawowali tak dlauho, dokudžbychom těch
 swrchu psaných peněz nesplnili uplně a docela. A na
 „většj potwrzenj a věčné zdrženj pečeti ubrmanské
 „našj pečeti městskau, kteráž gest s našj dobrau wolj
 „i wědomjm k tomu listu přišla, gsau přiwěšeny. Kte-
 „rýžto list dán a psán w Praze léta Božjho narozenj
 „1409 w sobotu prwnj po středopostj.“—

VII.

List následugjcj téměř z té gediné přjčiny se tu předkládá, poněwadž wzácnj a zřjdka k nalezenj bez pochyby gsau listowé krále nešťastného Ludwjka *), u Moháče po překrátkém panowánj poslého, též poslednjho, který zem českau, před šťastným spogenjm uher-ské, české a cjsařské koruny w domě rakauském, spraw-
 wawal, dle známého nápadu:

Ante DieM natVs,

před časem narozený, před časem fausatý, před časem ženatý, před časem šediwý, před časem u wěku geště mládeneckém, 1526 zemřelý.

Rybnjk Dřemlinský, o němž tu řeč, založilo město w gruntech swých šosownjch, pro vzniknutj důchodu, k zaprawowánj berně, když která rozepsána byla, ana prý zwlášt ode wdow a sirotekú těžko se shledáwala, na wychowánj knězstwa žákú (bylyť i we Wodňanech tehďáž školy latinské), ku pomoci chudých sau-

*) Předce wšak wždy geště na sta může se gich počjtať w rozličných archivech českých i morawských pospolu.
 (Pozn. Red.)

sedů, opravovánj zdj městských a stawenj obecných, což owšem tenkráté daufati se mohlo, kdež mnohem wyje postu než nynj, odbyt na ryby zgastilo. Pročež také sausedé i peníze k tomu cili a konci skládali, i pole k potopenj potřebné postaupili, a podaným okolnjch statků dědiny potopené dobře odměnili, i ginák, byť toliko cestička gim byla postaupena, gako Augezdským gmenowitě, oswobozenjm od meyta, pořádně wynahradili, pro rybnjk sice weliký, ale přeweliký náklad tenkráté působcj.

„Powolenj na rybnjk Dřemlinský krále Ludwika „slawné paměti, w kwateru, kdež se relacj od krále „Geho Milosti, pánů a vládyk z plného saudu zemské- „ho zapisugj.“

„Ludwjk z Božj milosti Uherský, Český etc. král „a markrabě Morawský etc. ráčil dáti swé powolenj, „kdež purgmistr a konšelé i všeca obec města Wod- „ňan dělati chtj rybnjk a tjm rybnjkem žaby něco dě- „din k Hluboké lidu příslušegjcjch zatopeno býti mělo, „a tž Wodňanštj k tomu se podwolili, že za ty dědiny, „kteréžby tiem rybnjkem zatopeny byly, chtj těm li- „dem giežžby to dědiny byly, oddati tak dobrými neb lep- „šjmi dědinami podle práwa rybnického, že Geho Krá- „lowská Milost k tomu také na ten způsob powolo- „watj ráčj, aby ten rybnjk dělán býti mohl, poněwadž „také lidj těch k nadepsanému zbožj (Herrschaft) „Hluboké příslušegjcjch wuole gest, a Wogtšch z Per- „šteyna a na Pardubicjch, gakožto držitel zbožj nade- „psaného, k tomu také dal swé powolenj. Stalo se „léta Božjho MDXXIV, w uterý na den S. Jakuba Apo- „štola Božjho. Relator Adam z Hradce a na Hradci, ney- „vyššj kanclěř krále, z pánuow, gsa k tomu, zwláště od „pána krále wyslaný.“

„Tento wýpis dán gest od desk zemských z roz- „kázánj urozeného pána pána Jaroslawa z Šelnberka a

„z Kosti na Hrádku, nevyššího komorníka českého, „pod pečeti Buriana Medka z Waldeku místokomorníka a Mikuláše z Brucksteynu místosudího království českého, léta 1527, v sobotu po S. Matěgi Apoštola Božiem.“ —

VIII.

Stala se již v předešlých listech zmínka o oně truchlivé rozepři u výře, skrze kterou když ubohá vlast dosti k vydrancování přišla, poněkud sice oheň, an jí zžíral, ukrocen byl, ještě za císaře Sigmunda; však ale po druhé i po třetí vypukši, za krále Jiřího a Ferdinanda I, posléz za císaře Ferdinanda II, v krvi strany odporné, k umoření, k ututlání, ba až do poslední giskry k zahlázení přišel.

Tak krutého osudu, němž diw že Česká země i gméno své neztratila, dosti nepatrný počátek. Že služby Boží nekatolické v Hrobu a Braumově od vrchnosti těchto míst se zamezily, zle popudilo hagiote náboženství tak řečeného pod oboj, z vyšších stavů; pročť oni k lepšímu té věci uvažení, psaním přítomným do kráje prachenského jak i do všech jiných rozeslaným, města královská do Prahy wyzwali. Stalo se to, jak se tu dočítáme, dosti šetrným a mírným způsobem (též s strany slohu v jednání o věcech všeobecných jak se říká kancelářským, ovšem chvalitebným) jen že toliko, Bohu žel! na takové mírnosti nepřestáno.

Hnedle rok na to, na všeobecném sněmu všech korunau českau spolených zemí, všelíká prospěšné věci zřízeny jsou, zvláště k zvelebení řeči české měřicí, nic ale cožby nespokojeným hagitelům (defensores) k libosti bylo; ba císař a král Matěj i v tom ještě více je urazil, že Štátské knězem katolickým pohrdající potrestal, a v Mostě (Brüx) nadání krále Wla-

dislawe II, aby w kostele hlawnjm přigjmagjce pod ge-
dnau i pod obogj, služby Božj konati mohli, zcela
zdwihl.

Dautnalo tedy wjce a wjce po weškerych Čechách,
až plamen strašliwý proskočiw, oné smutnohře swjtil,
w které wládaři králowstwj z oken smetáni, Fer-
dinandowo wolenj zrušeno, král cizozemec neschopný
w Praze diwně sobě hodowánjm počjnal, a bitwau
(1620) a poprawau přehroznau (1621) wše skončeno,
čjmž pro zatjm oponu i my spauštjme.

* * *

„Pozdrawenj přátelské wzkazugeme, s winšowánjm
„od Pána Boha wšeho dobrého, slowutné opatrnosti
„páni přátelé naši milj! Před wámi toho tagiti nemů-
„žeme, že gsau těchto dnů na nás poddanj G. M. pana
„arcibiskupa Pražského z městečka Hrobu, ginak Klo-
„stergrabu řečeného, skrze wyslaného a pónjženau su-
„plikacj swau žalostiwě a taužebně wznesli, kterakby
„gin kostel gegich w nowě na vlastnj groš té obce
„(náboženstwj našeho křesťanského pod obogj přigj-
„magjce) wystawený, z poručenj téhož p. arcibiskupa
„(gakž toho heytman Osecký w swém psanj k Hrob-
„ským učiněném dokládá) zapečetjn a přitom i přjsně
„poručeno bylo, aby kněze swého pořádného od p. ad-
„ministratora a konsistoře našj schwáleného a potwr-
„zeného i hned wybyli. Pročež ubozj bez provozo-
„wánj služeb Božských nynj zůstawagjce k nám se s
„upěnjm w ochranu w tak těžké a wysoce zarmaucené
„wěci utjkagj, ano pro Božj smilowánj a ten poslednj
„saud Pána Boha pokorně prosj. Kteraužto wěc měwše
„my při shromážděnj našem (ač w skrowném počtu)
„w kollegi weliké, ginak cjsaře Karla čtwtého, w
„swém pilném a bedliwém uwáženj, mezi giným game
„sobě ku paměti přiwedli, že gsme každého času ob-

„zvláštnj pozor měli a všelgak toho s pilnostj šetřili,
„abychom gak wtéto tak i w giných tomu podobných
„přjčinách šetrně kráčeli, a k G. M. arcibiskupu a pá-
„nům duchownjm, pro zachowánj swatého pokoge, lá-
„sky a dobrého srozuměnj s Gich Milostj pány pod ge-
„dnau (gehož všickni neyvyššj p. auřednojci a saudco-
„wé zemštj a raddy G. M. C. sandu dworského a ko-
„mornjho a summau celá strana pod obogj žádostiwi býti
„ráčj a gest) zachowati hleděli, aby sobě do nás žádné
„neymenšj přjčiny slušného co stěžowati nemčli. O
„čemž gsme také nedáwno pomínulého času G. M. pá-
„nům mjstodržcjm w králowstwj tomto nářzeným pod
„gednau dostatečné a powolné psanj, s odeslánjm i ně-
„kterých měst stjžných supplikacij, mezi nimiž i Hrob-
„ských gedna byla, učinili a to při G. M. přátelsky a
„služebně vyhledáwali, aby takowé těžké a w prawdě
„nesnesitedlné k dokonalému přerušenj a zkaženj sla-
„wného majestátu našeho pod obogj od G. M. slawné
„paměti cjsaře Rudolfa druhého z milostiwe otcowské
„lásky daného a od G. M. C. krále a pána našeho mi-
„lostiwe stwrzeného, tudjž i sněmownjho snešenj a
„tak chwalitebného mezi oběma stranami pod gednau
„a pod obogj porownánj se wztahujcj věci, neprodleně
„zastaweny a při G. M. p. arcibiskupu to náležitě opa-
„třeno bylo, aby týmž městům a tak i Hrobským žá-
„dných překážek w prowozowánj swobodném nábo-
„ženstwj našeho křesťanského od osoby swé činiti, ani
„komu ginému pod gménem G. M. činiti dopauštěti
„neráčil, gakž též psanj naše to w sobě obšjrněgi obsa-
„huge a zawjrá. I poněwadž mezitjm giž gmenowa-
„ným Hrobským z strany chozenj do kostela swého a
„ne do toho w nowě wystaweného a spravowánjm k
„učenj od G. M. gjm předstaweným od p. arcibiskupa
„tuhé a přjsné poručenj gest prošlo; my pak wěde-
„mosti žádné nemagjce, na čemby ty věci od G. M.

„pánůw mjestodržcých postaweny a neb kterak při p.
 „arcibiskupu nařizeny a opatřeny byly, z té příčiny ne-
 „mohauce tak pokorných a slzawých proseb týchž
 „Hrobských (zwlášť že giný kostel gegich w nowě
 „wystaweny na vlastnj penjeze, což se gest w uwáženj
 „od G. M. neywyššjch p. auřednjkůw zemských a radd
 „G. M. C. sandu dworského a komornjho, za slušno a
 „za sprawedliwo uznalo, zapečetěn gest, a na wybytj
 „kněze gegich pořádného pod obogj se tuze tiskne,
 „služeb Božjch nyněgšjho času zbaweni býti musegj,)
 „oslyšetj; nýbrž magjce zhled na powinnost naši de-
 „fensorskau a revers, kterýž gsme od sebe G. M. p.
 „stawům králowstwí tohoto pod obogj přigjmagjcm
 „dali, po mnohém a širokém promlawánj, na tom gsme
 „se snesli, abychom G. M. pány mjestodržcj pod gednau
 „w kancelári skrze gisté osoby z prostředku našeho
 „přátelsky a služebně, za laskawé znamenj požádali,
 „gakby předešlá a weyš doložená žádost naše při G. M.
 „p. arcibiskupu od G. M. opatřena byla; s tjm přitom
 „oznámenj: pokudžbychom w tém dni pořád zběhlém
 „mjestné odpowědi nedostali, totiž žeby p. arcibiskup
 „G. M. neráčil se chjtj podlé předešlé milostiwe re-
 „solucj G. M. C. krále a pána našeho neymilostiwěg-
 „šjho tak powinně a poslušně zachowati a to bez me-
 „škánj dostatečně opatřiti, aby Hrobštj w swém wla-
 „stnjm kostele bez G. M. i gedneho každého překážek,
 „kněžem swým pořádným služby Božj konati dáti mo-
 „hli, žebychom tu wěc podlé powinnostj našich nemo-
 „hli než náležitě bez odtahůw tak opatřiti, aby se
 „majestátu našemu, eněmownjmu snešenj, a tak slawné-
 „mu mezi stranami pod gednau a pod obogj porownánj,
 „tudjž i té konfirmacj od G. M. nyněgšj našj neymi-
 „lostiwěgšj wrehnosti, žádné skrácenj nedálo, nýbrž ta-
 „kowým škodliwým předsewzetj w cestu wkráčeno
 „bylo. Načež gaká gest nám od G. M. odpowěd dána a

„přitom i dosti obšjrná G. M. panu arcibiskupowi psá-
 „na odpověď, na ten způsob však propůgčena; aby-
 „chom gi zase s některými při nj obsaženými spisy
 „G. M. nawrátili: to vše wám i giným G. M. P. P. ne-
 „pomíneme přátelsky a služebně w známost uvesti.“

„A protož k spomoženj takovým a giatě welice
 „potřebným a dalece hledjcjm věcem, žádného ginši-
 „ho a lepšjho prostředku game při sobě wynagjti ne-
 „mohli, nežli abyste dvě osoby z krage a stawu waše-
 „ho městského sem vyslali, kteřížby spolu s G. M.
 „neyvyššími auřednjky a saudci zemskými, též radda-
 „mi G. M. C. saudu dworského a komornjho, a ginými
 „osobami z stawů z kragůw králowstwj tohoto, dle
 „sněmownjho o tom snešenj, w kollegi weliké společ-
 „ně sobě všeecky ty věci přednesti dali, a potom s po-
 „mocj všemohaucjho P. Boha, po bedliwém a dosta-
 „tečném uwáženj, na něčem gistém, coby tak G. M.
 „panům mjstodržjcjm pod gednau, gako i G. M. panu
 „arcibiskupu za odpověď dáno, a gakby žalostiwým a
 „taužebným nařjkánjm Hrobských a giných měst, spra-
 „wedliwě a všeligakým náležitým a powolným způ-
 „sobem spomoženo býti mělo, snesli a zawřeli. Neb
 „můžete znáti, gak se s Hrobskými powede, že giným
 „klášterským poddaným a městům tolikěž se toho
 „dostane. Té naděje k wám gsauce, že pro fedrunck ci
 „Božj a zachowánj tak wzácného klenotu, tolikěž ma-
 „jestatu našeho G. M. C. nynějšjm králem a neymi-
 „lostiwějšjm pánem našjm potvrzeného, gako i sně-
 „mownjho snešenj a toho slawného mezi oběmi stra-
 „nami pod gednau a pod obogj porownánj, žádost na-
 „ši naplnjte. My z powinnosti našj defensorské dle do-
 „brého swědomj to činjme; nebbychom sice při bu-
 „daucjm sněmu generálnjm G. M. panům stawům krá-
 „lowstwj tohoto pod obogj nikoliw prawi býti nemo-
 „hli, nýbrž na sobě těžká nařjkánj od nbohých Hrob-

„ských a giných měst slyšeti, ano také nepochybně od
 „týchž G. M. panůw stawů sprawedliwé domluwy o-
 „čekáwati museli; a kdyby z toho co giného škodli-
 „wějšho pro newolnost naši pošlo, a budaucně našj
 „něgaké nepilnosti to přičítáno býti chtělo, můžete
 „znáti, žebychom my tjm winni býti nemohli. Čas
 „pak k takowému sgezdu a shledánj pokládáme ten
 „čtvrtek po památce S. třj Králůw léta nastáwagjcjho
 „1615, o čemž také G. M. neyvyšším pánům auřednj-
 „kům a saudcům etc. psánjm našjm oznamowati a na
 „G. M. přjgezd očekáwati budeme. S tjm milost Božj
 „s námi se všemi býti rač. Dat. w kollegi weliké ginak
 „cjsaře Karla IV. pátek po S. Kateřině, léta 1614.

„N. N. Deffensores odewšech třj sgednocených pá-
 „nůw stawůw králowstwj českého, pod obogj tělo a
 „krew pána našeho Ježše Krista přigjmagjcjch, nad
 „konsistořj a akademij Pražskou při sněmě obecném na-
 „řjzenj, a nynj w městech Pražských zůstáwagjcj.“

IX.

Gak dle ponawrženj předešlého listu celé králow-
 stwj, tak i gehu obywatelé *) každý pro sebe, a města
 téměř všecká, swůg djl z kalichu trpkosti zažili; však
 snad žádné tak hluboko z něho se nenapogilo, gako Pj-
 sek a Wodňany, zwlášť Wodňany, poněwadž gim, gak
 hnedle se zhljdne, i Pjsek zarmaucený truchliwé swě-
 domj skládá. A gak ginák? Co giná města w strašli-
 wém běhu třidcetileté wogny pozděgi zkusila, to tato
 dřjwe; co giná méně, to tato neyhruběgi, neb cestau

*) Rozuměgj se Stawowé, dle starých spisů, gak dále, na-
 sledowně Páni, Rytjři, každý zwlášť pro se tenkrátě od
 nešťěstj zachwácenj; ačkoliw od téhož w oné bauři i ten
 neyprostěj w zemi bydljcj uražen byl.

od Buděgowic k oné bitvě bělohorské táhlo se přes Wodňany a Pjsek. Dobyta obě, a sice Pjsek tak, že w dwogjm dobytj roku 1619 a 1620, gak tyto dni sem nalezl, 16000 lidu z města i z okolj, tu marně přichráněnj hledagjých, obogjho pohlawj, dětinského i zešlého wěku, až na 13 osob, poraženo, město i předměstj (ba i wsi k městu přináležjčj) prach docela spáleno, ukrutnjkowi gistému wogenskému zastaweno, pak při oswobozenj, po ztrátě statku heřmanského, božowického, humnianského, chyšského, dobešického, rychty wracowské, těšinské a t. d. owšem při nynějšjm dosti hezkém panstwíčku pozůstaweno, ale přeloženjm wogska, w onom času wšj kázně spustilého, i ginými břemeny wogenskými, posléz i oblehnutjm ač nepodařilým od Šwědů, tak usauženo, že we všech spisjch toho času každau chwjli toto se dosleýchá :

„Vnssere elende vnd ärmeste gemein. — Zarmau-
 „cené, zbědowané, a mnohými těžkostmi k zkáze na-
 „kloněné lidi. — Giž na poslednjm a neytenušjm wlásku
 „k ruině zawěšení. — W tomto tak přetěžkém na nás
 „giž zawěšeném i giž se uwalugjčjm losu a břeme-
 „nu. — Sauženj a kwjlenj bjdných spolu s námi sause-
 „důw, též wdow a sirotkůw našich, ginými mnohý-
 „mi obtjžnostmi strápených a umdlených uslyšeli. —
 „Kromě Wodňan gistě w celém kragi neyohudšj mě-
 „sto. — Wyhubenj sausedé (tak ge gmenuge sám cjsař
 „Ferdinand III. w listu gim přispěgčjm) skrz wystálé
 „těžkosti woganské a obtjžnosti. — In diesem schwe-
 „ren Labyrinth des Lebens und diesen so zu sagen letz-
 „ten Zeiten“ — a tak dále. —

W takowých tedy potřebách, na okamženj, pro obec sice, ne ale we gměnu obce aneb na zástawu obecných statků, (kdež rukogmowé gistj byli, že co swým gměnjm zaručj, w brzce se gim z obecného nahradj), Pjsečtj dluh dole poznamenaný na se wzali. — Že pak Če-

ština drahý čas po bělohorské bitvě i u nejvyšších pánů ještě v psaní se užívala, z gisté přjmluwy w roku 1667 raddě města Pjsku dodané se pozoruge, gegžto podpis, ana zcela rukau vlastnj sepsána, gest tento: „Wolný a dobrý přjtel Aleš Wratislaw“ — a byl tento pán presidentem komory české. —

* * *

Gistota P. Wratislawa.

„My Jan Ubrmesser, G. M. C. předstawený richtář,
„Lukáš Lucius Wodňanský, Martin Troger, Zachariáš
„Crocín, Bohuslaw Kraupa etc.“

„Známo činjme tjmto listem obecně před všemi,
„zwlášť tu kdež náležj, že gsme dlužni rukau společ-
„nau a nerozdjlnau G. M. wysoce urozenému pánu,
„p. Giřjmu Wratislawowi z Mitrowic na Protiwjně, dě-
„dicům a budúcjm G. M. Páně, i tomu každému, kdožby
„sobě tento list dobrau wůlj daný a postaupený měl,
„wěřitelům našim, dluhu prawého a sprawedlného
„gmenowitě pět set zlatých reyn: geden každý zlatý
„po 60 kr. počjtagj, dobrých střjbrných rázu pražského;
„a to těch takowých, které swrchu gmenowaným G. M.
„p. Giřj Wratislaw z Mitrowic k potřebě důležitě na
„snažnau žádost naši na hotowě groš na groš nám za-
„půgčiti a wyčjsti poručiti ráčil. Kteraužto summu my
„wěřitelům našim máme dáti a zaplatiti po datum listu
„tohoto w roce pořád zběhlém, to gest řa den S. Ha-
„wla opata léta 1647, i s aurokem na tuž summu wze-
„šlý. A paklibychom toho neučinili a summy nade-
„psané i uročné tak na ten způsob konečně, gakž se
„swrchu nadpisuge, wěřitelům našim nedali a nesplnili,
„tedy i hned gednomyslně my swrchu psanj giscowé
„dáváme týmž wěřitelům našim neb gednomu z nich
„tu moc a práwo, aby mohli w statky naše buď všech
„gistcaw společně, neb kterého koliw z nás, wedle wůle

„swé, na čemby tž statkové naši neb statek náš ko-
 „liwěk záležel neb gmenován býti mohl, se zwesti, gich
 „se ugjti se wšjm a wšeligakým k tomu přjslušenstwjm,
 „nic owšem newynmagjc, a toho w drženj a užjwánj
 „dotud a tak dlauho ostáwati, dokudby gim suma hla-
 „wnj i uročnj se všemi škodami a náklady proto wze-
 „šlými dána a zaplacena nebyla.“

„Pakliby sami toho užjwati nechtěli, tehdy aby
 „to zas ginému w té sumě pronagjti, postaupiti aneb
 „tolik swršku kterého koliw, gichž až do těch su —
 „sobě wzjti a odciziti mohli, s tau přitom znamenitau
 „weyminkau, že s dědici a budějmi swými žádnau
 „obranu, cožby opatrnostj lidskau wymyšleno bý-
 „ti mohlo, w zaplacenj hlawnj sumy ročnj i škod a ná-
 „kladu, pokudžby gaké proto wzešly, aneb ugjmánj se
 „tak všech statkuow na čemkoli, gak nahoře se pjše,
 „brániti nechceme, nemáme a moci mjti nebudeme. A
 „kdybychom z toho co učiniti chtěli, tehdy aby to po-
 „stačiti a žádné platnosti mjti nemohlo ani k auřadu
 „přigjmáno nebylo, neb se všech dobrodinj práwnjch
 „zbawugemě a odřjkáme. Na potwrzenj toho gsme
 „tento list pečeti našimi zwláště upečetili a rukama
 „wlastnjma podepsali, čehož gest datum w městě Pjsku
 „16. Oct. 1646.

X.

Po auplném wywrácenj města w předešlém listu
 podotknutém, shledaly se w spáleníštjch krvj skrope-
 ných smutné zbytky pozůstalých sausedů, z nichžto
 malý, však prozřetedlný počet, před poslednjm doby-
 tjm w roku 1620, po lesjch, gak makawé šlepěge w
 spisech radnjch prozrazugj, se roztaulaw, s 13 prw
 dotčenými, s sirotky a wdowami *) w městě zázrakem

*) Ne gednau se činj zmjinka w spisech onoho času o po-
 zůstalých 13 osobách mužského pohlawj, což gistiě

gakýms zachowanými, zase se sgednotili, a podiwné obydlj negenom w zimě, ana tenkrátě před rukama byla, ale i po letech, w sklepjch a lecgakých polaukrytých chatřjch měli.

Počali wšak, ač omráčenj, w brzce i swých i obecných wěcj pilně se ugjmati, a na wše, coby ke sprawowanj a k užitku města slaužilo, pozor mjti. Pročež we přjtomném listu i na lososy spomenuto, gimiž právě sem tam milost si zjskali, poněwadž cjsař Ferdinand III. sám w poslednjm tahu proti Šwédům, dworem byw poněkud w Strakonicjch a Horažďowicjch, lososůw si tak obljbil, že po čase až do Wjdně se zasjlati museli.

Z Labe oni do Wltawy, pak u Zwjkowa do Wotawy proti praudu se plawjce, u samého města chytáni až podnes býwagj, neb onen podskalský mleyn, o němž se tu gedná, pod zděmi městskými, kdež řeka k nim se lichotj, k západu slunce ležj, tak ze wšech stran opatřený, že tu právě, nynj wjce, než kde na giném mjestě, pewnost stará se wygewuge, bez pochyby z té samé přjčiny, pro kterauž i w neynowěgšj pewnosti české w Josefowě, mleyn i proti bořjcjm kauljm (bombenfrei) ugištěn gest.

„Léta Páně 1647 dne 24. aprile, to gest den sw. Giřj, pronagat gest od nás njže podepsaných mleyn, slowe Podskalský, při zdi městské ležjcej, do roka pořád zběhlého, a to Markowi Brzynskému řemesla mlynář-

ne bez přjčiny přiloženo; neb dětj a žen nedobitých předce, gak ze wšeho se pozoruge, něgaká částka pozůstala, nedobitých prawjm, neb purgmistr ložnj (der Amtirende, znám, že z 12 radnjch každau čtwrtau neděli giný ten auřad držel) pro Boha, neywyššjho wogenského prosil, aby se giž pro nemožnost obrany, cjsařským podal, a proto samé u wězenj dán, tam od wjtězů, kde co žilo tepagjcjch, zmordowan, manželka pak přetězce zraněna byla, z čehož potom zase okřála.

ského, tak že týž Marek nágmú z téhož mleyňa dáti má 100 str. žita mjry pražské, a za vykrmenj 4 weprů na peněžjch 30 zl. reynských. A gestližeby co nowého k mleyňu dělal, od toho má se gemu, totiž od palečnjho kola 1½ kop, na wodu 1 kopa, od nowého hřjdele 1 kopa, od krauženj kamene mleynského 1 kopa platiti a coby koliw při témž mleyňě opraviti zapotřebj bylo, to sám mlynář udělati a sprawowati bezewšeho placenj powinen gest. Co se pak mlenj sausedských sladůw dotýče, od těch se gemu po 18 kr. (s nalitjm saudku řjdkého piwa) platiti a od obecných však džbán piwa mjrný dáwati, též od řezánj špalkůw (kromě k obecnj potřebě 20 gich darmo zřezati a coby mimo ně wjcegi řezal, to se po 9 kr. z důchodu zaprawiti má) od gednoho každého po 18 kr. odwozowati, polowici mlynáři a polowici k obci z toho náležeti bude. W přjčině prostřednjho prkna od domácjch panůw sausedůw mlynář nic žádati nemá; od přespolnjch se mu powoluge. Strany tlučenj krup k obecnj potřebě gak pro čeládku též letnj dělnjky, coby se tlaucti dalo, žádného měřičného bráti nemá. Od chytánj lososůw, pokudž Pán Bůh co požechnati ráčj, tehdy od gednoho po 10 kr. gemu se platiti bude. A pokudžby gaké ložiruňky soldatůw (gichž dálegi Pán Bůh ochrániti ráčj) sem do města se daly a žeby gaký plat ze mleyňa žádán byl, tehdy tato weyminka se tuto činj, aby z důchodu obecnjho gedna polowice a druhá od mlynáře placena byla. Pro lepšj pamět toho tyto dvě cedula w gednostegná slowa zdělané a sepsané gsau, z nichž gedna za námi zůstává, a druhá tomuž mlynáři odewzdána gest. A tak co se koliw od téhož mlynáře na to odewzdá, do těchto cedulj se poznamenati má.

Stalo se za auřadu pana Wáclawa Macha. Actum w městě Pjsku léta swrchu psaného.

8.

Liternj zpráwy.

1) Od českého Museum.

GM. náš neymilostiwějšj cjsař a pán, František I, podané sobě „Hlasy vlastenců ke dni 1 března 1832 na památku čtyřicetiletého slawného panowánj G M.“ negen milostiwě přigmauti, ale podlé dopisu wys. zemského Präsidium we králowstwj Českém ode dne 17 listopadu b. r. (č. 5982) také nařjdiť ráčil, aby těm audům, kteřj tuto zbjrku patnácti básnj složili a G M. obětowali, G M. poděkowánj za to wzkázáno bylo. Což týmž vlastencům, k gegich zwláštjmu potěšenj, tudjž we známost se uwodj.

Přitom také se oznamuge, že třetj čjslo wydaných nákladem zwláštj pokladnice museynj knih českých, pod názwem: „Dra. G. F. Paulického Do-
mácj lékař, aneb kniha o šelřenj zdrawj, zwláště
pro lid wenkowský, w njž se ukazuge, gak obyčěgné
nemoci snadně a lehkými léky, předewšjm pak do-
brým chowánjm odwráceny a léčeny býti mohau-
zčeštěnjm A. Jungmanna“ — 41 archů siluý, giž se
dotiskuge, a od počátku přjštjho léta 1833 we knih-

kupectwj Kronbergra i Webra w Praze, (kdežto wúbec wšecky nákladem českého Museum wydané české knihy dostati gest), w obálce a swázaný za 1 zl. 36 kr. we střjb. prodáwán, pp. zakladatelům pak této pokladnice, na poukázanj gegich ljustků, wydáwán bude.

2) Literatura česká.

1. Přehled saučasný neyvyššjch důstojníků a auředníků zemských i dworských we králowstwj českém od neystaršjch časůw až do nyněgška. Sepsal Fr. Palacký. W Praze 1832. (w kommissj u Kronbergra a Webra.)

Milownjk děgů vlastenských rád se ptáwá po mužjch, kterým gakýkoli podjl na zprávě vlasti swěřowali knjžata a králowé naši: než gména gegich častěgi nadarmo hledá w domácjch ač dosti hogných, z wětšjho djlu ale hubených kronikách; k giným pak historickým pramenům, zwlášť k archivům starým, málo komu se přjstupu dopřjwá, á ku požitj gegich oka welmi zběhlého a saudného gest potřebj. We starých listinách nebýwá často udáno stoletj, w kterém byly wyhotoweny. Nezběhlý a méně opatrný snadno tedy položj shotowenj gegich a následowně i žiwobyty mužů, gegichžto gména w nich se nalezagj, o sto let dřjwe neb pozděgi. Tjm způsobem se do děgo - a rodopisů Hágka, Paprockého, Balbina, Hammerschmida a g. w. mnoho bludů wlaudilo. Za neystaršjch také časů, až do 13. stoletj, kdežto we wšech důležitěgšjch listinách neyvyššj auřednjci a páni češtj za swědky pokládáni býwali, přehled gegich, kritickau opatrnostj zhotowený, napomáhá k rozeznánj prawdiwosti listin samých, gichžto pohřjchu nemálo neprawých w zemi se počjtá. Za časů pak nowěgšjch leckde se zmjnká činj o vyššjch auřednjcjch, ale gména gegich se neuwozugj, což nezřjdká překážj dokonalému wyrozuměnj letopisůw. Aby se tedy blu-

dřím negednoho letopisce našeho vyhnauti, a wždy před očima mjeti mohlo, kteří mužowé a kdy zpráwu cirkwe neb vlasti wedli: ze všech bezpečných historie nášj pramenůw bedliwě shledáwal a zaznamenáwal sobě náš Palacký wyššj důstognjky a auřednjky w králowstwj českém od časů neyďáwněgšjch až po rok skonáwagjcy, a pak ge k užitku obecnému, gednák pro kritiku historickau, gednák pro snazšj wyrozuměnj letopisů vlastenských, zwlášťe spořádal, sestawil, a wydal na pěti tabuljch celoarchownjch, na kterých tedy zaznamenáni stogj od r. 627 panownjci, knjžata, wéwody a králowé češtj, wedlé nich wéwodkyně a králowny, pak biskupowé a arcibiskupowé pražštj a spolu neywyššj zemštj i dworštj auřednjci: neyw. purkrabj pražštj, n. hofmistři, n. maršalci, n. komornjci, n. sudj, n. kanceléři, n. sudj dworštj, n. truksasowé, n. češnjci, n. pjsaři, podkomořj, mincmistři, purkrabj krage hradeckého, neyw. lowčj, podkomořj králowé, králowštj prokurátoři a t. d. Po stranách uwedeni gsau: biskupowé Litomyšelsštj, Litoměřičtj, Králowé-hradečtj, Buděgowštj, welicj přeworowé řádu malteského a páni Strakoničtj; přednj wůdcowé w Čechách, dědičné auřady w králowstwj českém a g. w. Nacházjme zde wůbec do dwau tisjcgmen mužů znamenitých, i sudánjm času, kdy swůg auřad zastáwali, a častěgi také, kdy umřeli. Nenj šlechtického rodu w Čechách, který by nenašel zde předků swých, tak že přehled ten nazjwati můžeme zrcadlem urozenstwa českého; ba wůbec, wygmemeli učené a umělce české, gimžto zde mjsta nepopřáno, málo bude mužů w historii české gmenowaných, gežbychom we přehledu tomto nespatřowali. I nepochybugem, že djlo to každému prawému vlastenci spůsobj potěšenj, an zde spatřiti může, na kterých mužjch blaho i neblaho vlasti nášj po wšecky časy spočjwalo.

2. Bágky Vincencia Zahradnjka, faráře w Křešicjch. W Praze 1832. W arcib. tiskárně, wedenjm i nákladem Wácl. Špinky.

Předkové naši ode dáwna milowali bágky, uznáwagjce ge za welmi přjhodné ku poučowánj, aneb i k wyraženj. Giž w rukopisu hradeckém z počátku 14ho stoletj psaném nacházj se kratochwilná bágka „o lišce a džbánu.“ I we wětšjch starých spisech, gak u př. we Tkadlečku, we lži a prawdě p. Ctibora Towačowského z Cimburka, a ginde wjce, nalezáme wmjšených bágek. Aesopowy básně brzo po wynalezenj tisku okolo roku 1480 giž wydané, mnohokráte byly přetištěny. A kdož nezná w lidu našem obljbenu „radu zwjřat?“ Radu zwjřat!—Ku podiwu, že člověk smyslný od nerozumných zwjřat přigjmá rady! A předce nic nenj přirozeněgšjho. Člověk nadán gsa rozumem a swobodnau wůlj, neužjwá gich wždy maudře, ale častěgi bez rozmyslu slepě gedná, a wůli swau podrobuge pudům náruživosti, a tak na odpor swému wyššjmu určenj přestupuge meze swrchowaným zákonem mu wykázané. W ostatnj přjrodě na opak wšecko se pohybuge pořádně w mezech swých. Nablžegjce do té nezměnitelné zpráwy, poznáwáme, podobáli se počjnánj naše s wěčnými zákony tworstwa. Takové nahlednutj nám zwláště bágka poskytuje; pročež gi nenepřawě p. Z. nazjwá: „Zrcadlem, w kterémž se gedno z prawidel žiwota, gako tělem přioděné, oku předstawuge.“ Gak mocně bágka na mysl lidskau působj, widěti gest na gediném přjběhu z historie Řjmské. Na horu swatau wystěhowawše se z Řjma nespokogenj plebejowé, k nawrácenj do města bágkau přemluwili se dali. — O poučitelné moci bágek přeswědčen gsa, zhotowil gich kragan náš p. Z. mnoho set, z nichž pak 161 wybraw na swětlo wydal, Wygjmage málokteré připodobněné, gsau docela půwodnj, a dobrá polowice wy-

niká důmyslem podiwu hodným. P. skladatel wydává ge sice za „sprostě psané, neljčené a takměř nahaté:“ sprostotu však w nich nacházjme důstognau, šperků owšem prázdnu; umjť p. Z. několika málo tahy obrazy swé wytknauti, a bez nucenj wystawili w nich prawdu zamyšlenau; umj zde zanjmati wtip a rozum, tam zase tkliwě buditi cit mrawnj, ginde opět mocně zpružiti wůli ke skutkům snahy lidské důstogným, a vše to se mu dařj beze všeho násilj, pauhým, nehledaným slowem. Důstogná prostota, bohatá gádrnost, nenucený wtip, hluboký důmysl, a plynná, čistá řeč gsau hlawnj ctnosti bágek p. Zahradnjkowych, i daufáme, že nás brzy opět podobně zdařilau a rozmanitau sbjrkau obraduge.

3. Čech a 4. Sám o. Zábawný a poučgjcj spis. Wydán od W. Franty a S. Tomjčka. S obrazy. W Praze a Hradci Králowé u Jana Pospjšila. 1832.

Oba tyto spisy gsau poněkud pokračowánj zašlého Čechoslawu. Powěst o pauti Tomáše z Harrachu do swaté země r. 1147 podala p. Tomjčkowi přjhodnau látku k romancj, kterau také w čelo Čecha postavil. Předmět gegj gest asi tento: Slib knjžeti učiněný wytrhnul šťastného Harracha z náručj spanilé Milady, do boge proti Saracenům. Spěge k obraně země swaté. Zde w ljtě seči rozkolen býti mage ranau diwého pohana, zachráněna se widj neznámým rytjřem, který však djkům zachráněného se vyhýbage zmizj. Přehorliwý Harrach upadne do zagetj. W žaláři k zradě knjžete a ku pronevěřenj se panně swé wybjen gsa, všem lákawým wna dām krásné Turkyně mužně odepře. Welikomyslná Saracenka podiwiwši se gehu ctnosti, propustj geg na swobodu. Propuštěný Harrach nawracuge se do swé vlasti, bljž domowa dogede ochránce swého na bogišti, a pozná w něm krásnau Turkyni — a — swau Miladu. — Rozloženj děge toho dobré gest, i negedna strofa dosti

živě wyljčena; škoda však, že skladatel tak welmi zanedbává pravidel pjsemnjho gazyka. Leckde wměšuge doň formy sprosté: milugu, krygau, skačau, už a g. w. Skloňuge w Č. str. 8. mnohocitné nádra, str. 16 křesťanami, mečmi, str. 10 řjtěg a g. w. tušjm pro domnělau lepšj zřetelnost. Komu tady činj wděk? sprostý Čech mluwj: křesťanama, mečma, citliwý nádra. — Ginde ale p. T. sám swým zásadám se w odpor stawj, u př. w Č. st. 3. guž hory zlatj čerwánkové, str. 10. „wrazi se co wichrem kmeny kácj, str. 19. tito zde se krwj našj pá-gj a vyhánj duše z našich utrob“ a t. d. Nenj-li to swéwolné grammatických pravidel přewracowánj, prozrazuge to alespoň nedbanliwost nepochopitelnau. Také bez potřeby kuge sobě p. T. nowá slova; w Sámowi čteme str. 5. rew, na mjstě řwánj; ginde užjwá přjliš zastaralých, gak u př. str. 7. up, na mjstě úpěnj. I nepochopugem, proč p. T. práwě gen gedinau „Smert“ wloženjm e lahodněgšj učiniti hleděl; aniž bychom geg pochwálili, kdyby se byl gal toto domnělé olahodněnj wdechnauti českému srdci. České srdce posawáde přjmo rtoma splýwalo; i netřeba nám ljčiti ge cizau falšj. Chce-li ale p. T. swědomitě šetřiti libozwučnosti w řeči, proč se raděgi newyhnul w průpowědjch w Č. str. 9.: „Hněwy kлокotajj gako w warách;“ str. 12. „gdauc w wážném kroku; str. 13. budeš šťastným;“ w Sámu str. 3. Semyg neřest s sebe,“ a g. w. twrdému shonu dwau nesplýwagjcejch sauzwuček? Záwadám takowým naše wolná syntaxj snadno wyhowěti může. — Ostatně powěsti: Čech a Sámogsau mdlé a nepodobné ohlasy newyrownaného waryta Zábogowa. —

Prosaické oddělenj „Čecha“ počjná se rozgjmánjm p. Franty „o půwodu a gmenu Bogů, Morawanů a Čechů.“ K rozhodnutj této weliké otázky mnoho wjce přislušj než pauhé slowozpytné rozwinowánj, a sice předewšjm potřeby gest bedliwá, učenými Slowany wywedená rewisj historiků klassických latinských i řeckých, kritické

protřibenj písemných památek z věku prostřednjho a wůbec všestranné zpytowanj Germanských i Slowanských starobylostj. Wšecka powrchnj, stranná a s předpogatými důmjkami před sebe wzatá o té věci pogednánj rozmnožugj gen babylonský, w historii střednjho věku gewjej se zmatek. Spis p. Šafaříkůw: „Uiber die Abkunft der Slawen nach Lorenz Surowiecky,“ a pogednánj p. Palackého: „Uiber den Chronisten Fredegar und seine Nachrichten von Sámó, König von Böhmen,“ kteréhož i p. Franta užil, mohau nám slaužiti za wzor, gak powážliwě w podobném skaumánj sobě počjnati máme. — Zábawněgšj a lépe zwolená w Čechu gest powjdka: „Leokadia“ z Bulgarina Tomjčkem, a w Sámú „Warinka“ udalost ruská p. Frantau přeložená.

Několika drobnůstek we werši a prose pominauce, w Čechu nalezáme geště anthropologické pogednánj: „Letory“, a w Sámú přírodopisný pokus: „Polewnjci (infusoria)“ oboge od p. Amerlinga. S potěšenjm se rozpomjnáme na prwotinné práce tohoto naděge plného muže. Způsob, kterým nám „umělecké schopnosti některých hmyzů“ w Čechoslawu popsal, nám a tušjm také wětšjmu čtenárstwu djlú přjstupněgšj a chutněgšj byl, než přjsně wědecká forma práce geho neynowěgšj. W encyklopaedickém Kroku měla by swé mjsto; do spisu z á b a w n ě h o se však w obleku tom nehodj. Zde my laikowé přjrodozpytného uměnj bylibychom četli raděgi něco „z doby přjprawné děgopisu polewnjků“ k swému powyraženj, než abychom se pachtili přečjtánjm tak systematického, přečastými výrazy uměleckými naplněného wyšetřowanj. Wážjme sobě upřjmně všeho dosawádnjho wynasnaženj vlastenců oswjcených, kteří spisy swými nedostatek wyššjch národnjch škol Čechům paubým nahraditi a wšelikým duchownjm gegich potřebám wedlé možnosti swé wyhowěti wěrně usilowali a posud usilugj: než předce utagiti nemůžeme zde srdeč-

nau žádost, aby, chtějí-li opravdu prostředkem gazyka národnjho kraganům swým k vyššjmu stupni vzdělanosti pomoci, neoddělowali se od nich tak hustě nanešenými hromadami wědeckých výrazů, gakých užjwati toliko theorii systematické příslušj. —

Wydawatelé tohoto spisu zábawného hodlagj dále pokračowati po swazejch „dle poslaupnosti knjžat a králůw českých“ nazjwaných. Pokročjli opravdu w Kroku mladšjím w čistotě gazyka, a podagj-li nám w Libuši něco ljbého, a budau-li w Přemyslu o zdokonalenj podstaty swého djla zrale přemeyšleti, a w Nezamyslu odporných gazyku našemu forem nezamyšleti: přiwwjáme i gegich Hostiwjta za hosta wzácného w literatuře našj.

Karel Winařický.

9.

Zpráwy o vlastenském Museum.

(W řjgnu, listopadu a prosinci 1832)

Společnost.

Do třjdy činných audů wstaupil, uwoliw se k wyměřenímu ročnjmu přjspěwku 20 zl. we stř., pan Martin Wagner, pán na Žirci a Girné; do třjdy audů přjspjwagjejch p. Jan rytjř z Rittersberka, c. k. heytman we wogště, a p. Jan Goppold, hospod. sekretář hraběte z Waldsteina.

W materialijch dodáno:

1) Pro zbjrku kopanin a zkamenělin: od p. hraběte Leopolda ze Šternberka, auplný exemplář zkamenělé ryby w opuce, z Koldjna na panstwj

Častolowském; — od činného auda p. Adolfa z Pöttingu, řada kopaninných konchilij z Morawy; — od c. k. podplukownjka, p. Prokše rytjře z Osten, ukážky pjsku pauštj lybické, nubické i arabské; — od p. prof. Bonsdorfa we Stokholmě, několik nowě nalezených šwedských kopanin; — od swob. pána z Veltheimu, král. pruského hornjho heytmana w Dobrésoli, několik znamenitých kopanin z pohořj Hercynského; od pana Wehrle, c. k. hornjho raddy a prof. we Štáwnici, kus nowé wzácné kopaniny uherské; — od p. Aloysia Maiera, c. k. hornjho raddy w Příbrami, řada znamenitých mineralij ódtuďž.

2) Pro zbjrku žiwočišna u: od zběragicjho auda p. Rubše, děkana Haydského, 100 morských rakówic a hlemeyždů.

3) Pro knihownu: od p. Dominika Kinského, gubern. translatora w Brně, wzácná kniha česká, Musica, od Jana Blahoslawa r. 1569 podruhé wydaná; od p. Tadyáše Settelaina, zám. kaplana na Hrádku nad Sazawau, 1 nowá kniha česká; — od p. Karla Polana, posluchače filosofie, kniha od r. 1581; — od čestného auda p. Jos. Schöna, prefecta gymnas. w Pjsku, nowá kniha; — ode čtenárského spolku tamže, nowiny Wjdenské i všeobecné; — od p. Celestina Ausobského, guardianana františk. we Slaném, 1 staročeská kniha; — od výbora společnosti p. prof. Milaura, prwnj djl gehu historických spisů; — od p. Mart. Hamuljáka, auředujka u kr. mjst. raddy w Budjně, česká kniha; — od G. Oswje. p. Jana hraběte ze Šternberka i Manderscheidu w Paříži, 3 spisy Paraveyowy francauské o egyptských starožitnostech; — od p. Wácl. Beutlschmida, c. k. direktora hlawnj wzorné školy w Praze, 2 od něho wydané knihy; — od přisp. a zběr. auda p. děkana Rubše w Haydě, 5 knih španielských; — od p. Ant. Hanschla, kup-

ce tamže, kniha španielsko-hollandská od r. 1658; — od činného auda p. kanownjka Pešiny w Praze, 1 něm. kniha a 4 české přjhodité básně; — od p. Josefa Milowuka w Pešti, hogný počet srbských a giných knih, 11 rytin srbských hrdin a 14 giných rytin; — od p. Jana Kollara, sl. b. kazatele w Pešti, 10 obrazů slavných Slowanů, a 3 spisy Bartolomeidesowy o Uhřich; — od čestného auda, pana Adama Rosciszewského, 16 obrazů a 1 kniha polská.

4) Pro zbjrku rukopisů: od p. Tadyáše Settelaina, 2 rukopisy a 1 listina pergam. od r. 1628; — od p. Ant. Bočka, professora řeči a literatury české w Olomauci, český rkp. od r. 1538, a popisy listin archivů klášternjch někdy w Litomyšli, w Zabrdowicjch, Portacoeli a na Šternberce; — od p. Josefa Schöna, 2 listy pergam. od r. 1414; — od p. Jos. Kučery, purkrabjho na Krumlowě, wýpis z tamějšjch knih městských o někdejšj šlechtě tam osedlé; — od p. Celestina Ausobského, 1 český rkp. —

5) Pro zbjrku mincj: od p. Frant. Bezděky, gymnas. katechety w Pjsku, střjb. mince od r. 1542; od p. děkana Rubše w Haydě, 21 starých střjb. a 15 cizjch mēd. mincj; — od p. J. Hanschla tamž, pamatnj penjz stř. Annaberský; — od p. Frant. Kleina, faráře w Auboči, 9 střjb. penjzů a 6 mēd.; — od p. Ad. Rosciszewského, bronzová medalie na dobytj Prahy r. 1744 — od p. rytjře ze Schwabenau w Olomauci, 1 střjb. mince. —

6) Pro zbjrku otisků pečetnjch: od čestn. auda p. Jos. Schöna, 17 otisků. —

7) Pro zbjrku národnj: od wys. slavných panů Stawů králowstwj českého, 91 předmětů řemeslnjho djla i giných ethnografických wěcj; — od p. Jos. Neuhauera, bisk. vikaře w Čimelicjch, 2 dwogité obrazy na dřewě z 14 stoletj. —

8) Základu peněžného na vydávanj českých knih dodali: p. Ant. Strobach, studugjej, 10 zl. — p. Bogislav Pichl, studugjej, 12 zl. 30 kr. — p. Karel Winařický, sekretář a archivár knžete arcibiskupa Pražského, 20 zl. — p. Hawljk, studugjej, 5 zl. — p. Jos. Podlipský, studugjej, 10 zl. — p. Jan Kollár, ev. sl. b. kazatel w Pešti, 10 zl. — p. Aug. Beer, studugjej, 5 zl. — páni studougjej Pacwštj, 21 zl. 20 kr. — p. Frant. Jachim, posluchač theologie, 5 zl. — p. Wogt. Juhn, probošt w Hradci Gindřichowě, 10 zl. — p. Josef Černý, kaplan w Nimburce, 20 zl. — p. B'ačkora, zkaušený učitel, 6 zl. 36 kr. — p. Karel Spott, studugjej, 7 zl. 30 kr. — p. Fr. Stangler, posl. theol., 6 zl. — p. Jan Mataušek, posluchač theologie, 5 zl. — p. Jos. Schön, pref. c. k. gymn. w Pjsku, 20 zl. — p. Frant. Kurka, kaplan w Kladně, 5 zl. — p. Tomáš Kust, kancelárský, 20 zl. — p. Wácl. Pjcek, studugjej filosofie, 5 zl. — p. Jan Theobald Held, doktor w lékařstwj, 20 zl. — pan Mathiáš Kwasnička, sekretář u magistratu w Krumlově, 10 zl. — p. Josef Nymon, sedlák w Laukowě, 10 zl. — p. Jan Kudrna, pref. na c. k. gymn. gičjnském a notář biskupský, 20 zl. — p. Jan Hulakowský, prakt. u c. k. gub. archiwu, 5 zl. — p. Karel Bořiwog Presl, doktor w lék., c. k. professor, 10 zl. — p. Frant. Slawjček, kaplan w Hradci Gindřichowě, 5 zl. — p. Sergius Böhm, řádu milosrdných bratřj, 10 zl. — p. Jos. Schwarz, měšťan pražský, 10 zl. — p. Řehoř Zeithammer, dokt. filosofie, prof. humanitnj w Pjsku, 5 zl. — p. Giřj Ružička w Praze, 25 zl. — p. Karel Tomjček, studugjej na akad. gymn. 5 zl. — p. Ferdinand Pechar, kněz řádu kazatelského, 10 zl. — p. Josef Ronc, přjezný prakt. u c. k. beraunského kragského auřadu w Praze, 10 zl. — p. Frant. Klein, farář w Anboči, 5 zl. — pan Wáclaw Štulc, studugjej, 10 zl. — p. Ant. Hágek, duchownj zpráwce we Weliké Řetowě, 10 zl. — W.W. kněz

církvevní, 10 zl. — Vinc. Christ. Rubeš, děkan w Haydč, 13 zl. — p. Wáclaw Böhm, adjunkt na akademickém gymnasium, 25 zl. — p. Wtelenský, 15 zl. — p. Wácl. Beránek, farář we Wosenicích, 12 zl. 30 kr. — páni posluchačové práv IIho roku w Praze, 8 zl. — p. Frant. Hampays, posluchač theologie, 3 zl. — p. Ant. Nowák, posluchač theologie, 5 zl. — p. František Feyerfeil, studující práv, 4 zl. — p. Wáclaw Záruba, studující theologie, 10 zl. — p. Wlastislaw Wet, studující hum. 5 zl. — p. Fr. Aloys Wacek, děkan w Kopidlně, 15 zl. — p. Aloys Řečický, posluchač theologie, 5 zl. — p. Josef Zátka, posl. theologie, 5 zl. — p. Ant. Fähnrich, doktor filosofie, c. k. professor na gymnasium w Gičně, 50 zl. — p. Frant. Náhlowský, kaplan w českém Dubě, 10 zl. — p. Petr Pikart, posl. lékařství, 5 zl. — p. Jan Zimmermann, 10 zl. — p. František Daneš, posluchač theologie, 6 zl. — p. Kronberger, knihkupec w Praze, 30 zl. — p. Josef Frencl, exposit we Wšeborsku, 10 zl. — p. Frant. Fiškandl, kancelářský na Blatně, 5 zl. — p. Wáclaw Staněk, doktor w lékařství, 5 zl. — p. Wáclaw Mach, studující filosofie, 6 zl. — p. Dam. Šimunek, posl. theologie, 16 zl. 30 kr. — p. Julius Urban, rytíř ze Šwabjnowa w Kroměříži na Moravě, 10 zl. — G. Gasnost pan Karel Egon kníže z Fürstenberka, 150 zl. — p. Frant. Bezděka, gymn. katecheta w Pjsku, 5 zl. — p. Prokop Ondrák, posl. theol., 7 zl. —

10.

Pp. předplatitelé na Časopis

roku 1832 byli :

- České Museum, pro pp. zakladatele museynj pokladnice na vydáwanj českých knih, 190 expl.
Král. Česká Společnost nauk w Praze.
Pražská šlechtická Ressource.
Bibliotheka kněž. arcibisk. Semináře w Praze.
Bibliotheka bisk. vikarstwj Chrudimského.
C. k. universitnj bibliotheka w Olomauci.
Gednota čtenářská na Johanneum we Hradci Štyrském.
— — evang. kazatelů w Báčském Senioratu.
Českoslowenská společnost na ev. Lyceum w Prešpurce.
— — — — w Kežmarku.
— — — Collegium w Prešowě.
Wys. uroz. pan Jan swob. pán z Aehrenthal, vicepresident u c. k. appellačnjho saudu w Praze.
Pan Josef Artus, doktor práv a zemský advokat w Brně.
— Frant. Babánek, purkmistr w Gindřichowě Hradci.
— Jos. Bačkora, zkaušený učitel na hlawnj škole Pražské.
— Aloys Bachmann, farář we Přepichách a t. d.
— Ant. Beck, w Brně.
Wys. uroz. p. Jos. swob. p. Bechyně z Lažan, posluchač theologie we Hradci Králové.
Důst. pan Placidus Beneš, opat Břewnowský a Braumowský.
Pan Frant. Bezděka, gymnas. katecheta w Pjsku.
— Ignac Bogner, kand. úřadu saudnjho w Gaunersdorfu w Rakausjch.
— Wácl. Brandeis, kněz cirkewnj w Tyništi.
— Wácl. Branžowský, kaplan w Lužci.
— Braun, knihkupec we Klatowech, 4 ex.
— Frant. Brauner, praktikant u hrdelnjho práwa w Brně.

- Pan Ondřeg Braxatoris, sl. b. kazatel w Berženi w Uhřjch.
- Jan Budišinský, farář w Kostelci nad Wltawau.
 - Theobald Buljček, posluchač theologie we Hradci Králové.
 - Josef Buryanek, kaplan we Wšeně.
 - Frant. Lad. Čelakowský, spisowatel w Praze.
 - Frant. Černohauz, posluchač theologie w Praze.
 - Jan Černý w Praze.
 - Wáclaw Cerwinka, práwnj, w Praze.
 - Jos. Chalaupka, kaplan w Poličce.
- G. Excell. pan Karel hrabě Chotek z Chotkowa i Wognjna, neyvyššj purkrabj královstwj Českého.
- Pan Wogt. Chudoba, c. k. auřednj u státujho aučetnictwj w Praze.
- Wjt Danjček, c. k. gymnas. prefekt w Něm. Brodě.
- Wys. uroz. pan hrabě z Daun w Brně.
- Pan Josef Dlábek, kupec w Čáslawi.
- Jan Emin. Doležálek, umělec hudebnj we Wjdni, 3 ex.
 - Jan Eder, arciknjžecj wrchnj w Židlochowicjch.
 - Frant. Fährich, děkan we Zlonicjch.
 - Kašpar Fejérpataky z Kelečjna, w Liptowském Sw. Mikuláši w Uhřjch.
 - Ant. Feil, radda w Mirowicjch.
 - Frant. Feyerfeil, posluchač práw w Praze.
 - Josef Fiala, exposit we Hrušowanech.
 - Frant. Fikar, knjžecj zahradnj na Worljku.
 - Jan Findeys, conceptnj praktikant u c. k. gubernium w Brně.
 - Frant. Firbas, farář w Měčjně a bisk. vikar.
 - Jos. W. Franta, spisowatel w Praze.
- Knjžecj Fürstenberská bibliotheka w Praze.
- Pan Jan Gjcha, knjž. Šwarcenb. zpráwce na Rabjně.
- Gerold, knihkupec we Wjdni.
 - Mich. Godra, pěstaun u hrab. ze Steinleina, w Uhřjch.
 - Jonáš Bohumil Gvoth z Gvotovenoch, posluchač lékarstwj w Pešti.
 - K. Haas, knihkupec we Wjdni, 4 ex.
 - Karel Hadrawa, kaplan w Kacowě.
 - Samuel Hajnal, kupec w Pešti.
 - Wácl. Hala, magistratnj radda w Dobřanech.

Pan Martin Hamulják, účetnj úřednj u král. mjesto-
držej raddy w Budjně.

— Štěpan Hamulják, kaplan w Nězi w Uhřjch.

— Jan Hanausek, farář w Hoštce.

— Aloys Hanl, děkan w Hořicjch a bisk. vikar.

Pan z Haratic w Praze.

Oswjc. pan Frant. Arnošt hrabě Harrach, na Gi-
lemnici, Sádowě, Stěžerách a t. d.

Pan Jan Theobald Held, doktor lékařstwj w Praze.

— Jan Herkel, advokat w Pešti.

— Jan Hlowjk, sl. b. kazatel w Kladzanech w
Uhřjch.

— Šebestian Hněwowský, dokt. práv a purkmi-
str w Poličce.

— Frant. Hlušík, farář w Pohořelicjch w Morawě.

— Josef Holásek, farář we Blansku w Morawě.

— Ant. Homolka, posluchač theologie w Praze.

— Jos. Horecký, farář w Miroticjch.

— Antonjn Hořený, kaplan w Turnowě.

— Karel Hušek, pěstauu we Wolšowech, 2 ex.

— Jan Hýbl, spisowatel w Praze.

— Frant. Xav. Jedina, děkan a arcisk. vikar w
Swatémpoli.

— Jan Jodl, c. k. humanitnj professor w Brně.

— Frant. Johanneides, žalárnj u kriminálu w Brně.

— Jan Kalbáč, farář w Kowářowě.

— Jos. Kamarýt, lokalista we Klokotech.

— Frant. Wel. Kampeljk, posluchač theol. w Brně.

— Frant. Kastránek, knihkupec a knihtlačitel w Gi-
čjně, 2 ex.

— Jos. Kaun, kooperator w Lomnici.

— Wáclaw Kavalier, kaplan we Wysoké.

— Dominik Kinský, c. k. gubern. translator w Brně.

G. Gasn. pan Rudolf knže Kinský ze Wchynic a z
Tetowa.

Wys. uroz. slečna Anna hrabinka z Klam a Martinic
w Praze.

Pan Wácl. Klicpera, c. k. hum. prof. we Hradci
Králowě.

— Frant. Kočj, pjsař w Hostjmě na Morawě.

— Jos. Kodytek, kooperator w Oslowanech.

— Jos. Kohaut, auskultant u magistratu we Hradci
Král.

Důst. pan Jos. Ant. Köhler, weliký mistr řádu kři-
žownického a t. d. w Praze.

Pan Jan Koiš, akcessista u král. mjestodržci raddy w Budjné.

- Antonjn Kolarický, kaplan w Polně.
- Jan Kollar, sl. b. kazatel w Pešti.
- Hynek Komin, měšťan Pražský.
- Komrs, důchodenský pjsař w Opočně.
- A. P. Kopydlňanský, listownj we Slaupně.
- Jan Boh. Körner, rektor bisk. Semináře w Budě-gowicjch.
- Frant. Kozák, sládek w Marešowě.
- Jos. Mirowjt Král, farář w Branně.
- Wogtěch Kramerius, farář we Hrusicjch.
- Frant. Krátký, důchod. pjsař na Worljknu.
- Petr Kreyčj, děkan w Turnowě.
- Jan rytjř Krtička z Jadnu; c. k. dworský radda u zemské vlády w Linci.
- Jan Křiwánek, kaplan w Březnici.
- Ant. Kubát, cichornj fabrikant w Časlawi.
- Frant. Kubička, lokalista we Wošlowě.
- Karel Kuznani, sl. b. kazatel w B. Bystřici.
- M. Kwasnička, magistratnj sekret. w Krumlowě.
- Jos. Jar. Langer, spisowatel w Praze.
- Laudil, posluchač práw w Praze.
- Kristof Lenz, kancelárský we Smiřicjch.
- Wáclaw Lešanowský, posluchač lékařstwj w Praze.

— Ant. Liška, c. k. gymnas. prefekt w Bochně.
G. Gas. pan August Longin knjže z Lobkowic we Wjdni.

Pan Jak. Longer, maljř w Praze.

- Josef Loos, farář w Přistaupně a arcib. vikar.
 - Frant. Lukáš, praktikant na Worljknu.
 - Josef Machalek, kooperator w Podiwjně.
 - Frant. Machek, děkan Pelhřimowský, bisk. vik. a t. d. 2 ex.
 - Jan Gindr. Marek, kaplan w Plasjch.
 - Jan Měchura, doktor práw a zemský advokat w Praze.
 - Medau, knihkupec a knihtiskař w Litoměřicjch.
 - Karel Meergans, posluchač práw w Praze.
 - Jan Melcer, sl. b. kazatel w Rákoškeresturě w Uhřjch.
 - Melchior, kriminalnj aktuar we Hradci Král.
- Wys. uroz. pan Wladimjr hrabě Mitrowský z Nemyše, posluchač práw w Brně.

Pan Frant. Mošner, doktor a prof. lékařstwj na universitě Olomucké.

— Josef Mrniak, maljř w Praze.

Wys. uroz. pan Jan swob. pán z Mundi, na Račicjch w Morawě.

Pan Muttich, práwnj aktuar we Swiganech.

— Kajetan Nádherný, c. k. direktor gubern. registratury w Praze.

Důst. pan Cyrill Napp, prelát Augustinianský na starém Brně a t. d.

Pan Josef Neuhauser, farář w Čimelicjch a bisk. vikar.

GM. pan Josef Nowák, arcibiskup Zaderský w Dalmatsku.

Pan J. E. Nowák, kooperator u S. Mikuláše w Praze.

— Frant. Nykodým, kněžecj zemoměrec na Worljkú.

— Ant. Oliwa, farář a děkan we Wšeně.

— Kalasanc Orelský w Praze.

— Frant. Paul, děkan w Litomyšli a bisk. vikar.

— Wáclaw Pawłowic, kooperator w Petrowicjch.

— Frant. Pách, pěstauu u hrab. Serényiho w Brně.

— Wáclaw Pelikán, kaplan w Jaroměři.

— Josef Petrowec, posluchač práw w Praze.

— Frant. Plaček, posluchač práw w Praze.

— Jan Plecháček w Praze.

— Karel Procházka, syndikus w Gewičku w Morawě.

— Ant. Přidal, JUC. pěstauu u hr. Fr. Žerotjna w Brně.

— Frant. Rafflesberg, auřednjc c. k. komornjch důchodů w Brně.

— Jan Reutinger, pjsař na Březnici.

— Jakub Roehck, farář w Radobicjch.

— Roesler, knihkupec we Mladé Boleslawi.

— Jan Řepka, farář we Mřjčné a bisk. vikar.

— Wogt. Sedláček, c. k. professor a doktor filosofie w Plzni, 4 expl.

— Frant. Jos. Sláma, zámecký kaplan na Worljkú.

— Gij Lad. Sokoljček, pěstauu we Wjdni.

— Ant. Stránský, c. k. professor theologie we Hradci Králowě.

— Hynek Sýkora, posluchač theologie we Hradci Král.

— Martin Swoboda, protokollista u hrdehnjho práwa w Praze.

— Karel Šádek, prwnj učitel hlawnj školy we Hradci Králowě.

— Pawel Jos. Šafařjk, professor w Nowém Šadě w Uhřjch.

- Pan Jan Schederle, kaplan w Černém Kostelci.
— Aloys Šembera, kandidat auřadu soudnjho w Brně.
Důst. pan Viktor Šlosar, opat Rayhradský.
Pan Ant. Schmid, c. k. gubern. radda w Brně.
— Frant. Schmidinger, kaplan we Strakonicjeh.
— Jan Scholz, kaplan w Laukowě.
— Jan Scholz, kaplan w Libuni.
— Bernard Špaček, farář w Šeraticjeh w Morawě.
— Jan Štěpan, farář w Pohoří a tag. vikar. Mir.
G. Excell. pan Kašpar hrabě ze Šternberka, president
společnosti českého Museum.
Pan Josef Štětka, posluchač lékarstwj w Praze.
— Frant. Štolba, representant města Hradce Král.
— Josef Štulc, studugjey w Praze.
— Ondř. Schwaiger, knihkupec w Prešpurku, 2 expl.
Knjžecj Schwarzenberská knihowna na Worljkú.
Pan Jan Aug. Tiebl, děkan w Břeskowicjeh a bisk. vikar.
— Sam. Tomášek, professor w polnjm Berjně w Uhřjeh.
— Karel Tomjček, studugjey w Praze.
— Rudolf Uherek, prakt. u c. k. stawitelstwa w Brně.
— Jan Walenta, kaplan w Poděbradech.
— Jan Walka, sl. b. kazatel na Wadkertě w Uhřjeh.
— Martin Waněček, lokalista w Černisku.
— Jan Weitlof, pán na Skalsku a Neměřicjeh, w Praze.
— Moric Wernhardt, farář w Lašowicjeh.
— Frant. Wěšjn, studugjey w Praze.
— Frant. Wetešnj, farář w Markwarticjeh.
— Wáclaw Wewerka, kaplan w Auřeniowski.
— Otto Wigand, knihkupec w Pešti.
— Jan Wikner, exposit w Ranném.
— † Josef Winařický, auřednj we Břežanech.
— Frant. Wintika, radnj we Weselj.
— Šim. Wrána, farář w Mirowicjeh.
— Jan Wrba, konsist. rada a prof. theol. w Brně.
Wys. uroz. pan Eugen hrabě z Wrba we Wjdni.
Pan Wáclaw Wrzák, studugjey w Pjsku.
— Wáclaw Zahradnj, kaplan we Dwoře Králowé.
— K. Lad. Zapp, posluchač práv w Praze.
— Josef Zauhar, děkan a farář we Slaupě w Mor.
— Jos. Lib. Ziegler, dokt. theol. a děkan w Chrudjmi.
Wys. uroz. pan Zdeněk hrabě z Žerotjna, posluchač
práv, w Brně.
C. k. hlawnj poštowský auřad w Praze.
lt. 28 pololetnjch pp. Předplatitelů.
-

O b s a h

Časopisu českého Museum na r. 1832.

I. Staročeská literatura.

- 1) Swár vody s wjnem, ze starého rkp., we swazku II, na stránce 148.
- 2) Hrdelnj příběh český z XVI stoletj, od Mik. Dworského. III. 314.

II. Nowé básně.

a) Půwodnj.

F. L. Čelakowský: Gasně oswjcenému Rudolfowi knjžeti Kinskému ze Wchynic a Tetowa. I. 3.

A. V. Pjsně o české vlasti, w Polště zpjwané. IV. 381.

K. Fejérpataky: Nápis. IV. 401.

L. Nápis. IV. 402.

Zpiewanky, čili pjsně swětské lidu slow. w Uhřich. IV. 385.

b) Přeložené:

JJ.: Wyučenec Řekûw, a Kûň z hory. I. 11.

F. L. Čelakowský: Swatebnj srbské pjsně. II. 138.

S. D.: Z Albia Tibulla. II. 143.

III. Prosaická sepsánj.

a) Půwodnj:

J. Langer: Den w Kocaurkowě. I. 18. III. 283.

J. Jungmann: 1) O beánjch akademických. I. 54.

2) O různěnj českého pjsemnjho gazyka. II. 165.

3) Pliwjnk. IV. 403.

F. Palacký: 1) Popis staročeských osobnjch a křestných gmen, s poznamenánjmi. I. 60.

2) O rozličnosti národů, zvláště w Europě a w Asii. III. 257.

J. A. Ryba: O nemoci choleře orientalnj. I. 82.

J. K. Chmelenský: Manstw j česká. II. 182.

J. Schön, Listář historický. III. 337. IV. 455.

b) Přeložená.

Jsf. c. O stawu Bolharů, (podlé dennjka Odeského). I. 70.

A. Marek: 1) Wenkowák we společnosti s welikoměstskými, od Bulgarina. I. 75.

2) Propuštěný wogák, od téhož, II. 221.

Š.: Zpráva o cestě do měsějce, od J. J. Litrowa. IV. 412.

IV. Wlastenské ustawy.

Gednánj Společnosti wlastenského Museun w desátém všeobecném shromážděnj dne 26 máje 1832:

a) Přednešenj gednatele Jos. Steinmanna. II. 225.

b) Wýtah z protokolu posezenj. II. 234.

c) Řeč presidenta hraběte Kašpara ze Šternberka. III. 328.

V. Literatura a kritika.

F. L. Čelakowský: 1) Z básní latinských Alžběty Johanny Westonie. II. 131.

2) Kraginská literatura. (Posudek Včelky kraginské). IV. 443.

J. Jungmann: Posudek o Tatrance, spisu pokračujícím, od G. Palkoviče. II. 235.

F. Palacký: Posudek knihy p. Tenkowsy „O českém gazyku spisowném.“ III. 352.

Literární zprávy: 1) Z Prahy: a) od českého Museum. I. 115. IV. 477. — b) Česká literatura. IV. 478.

2) Z Haliče a z Polska: a) Časopis naukový Lwowský, I. 105.

b) Maciejowského práva Slowanská. I. 107.

3) Z Uher: a) Z poledních Uher (ze psaní p. Šafaříka) I. 109.

b) Z Pešti, od J. K. I. 113.

Nové knihy a umělecká díla česká: I. 123. III. 374.

Zprávy o vlastenském Museum: I. 120. II. 249. III. 376. IV. 485.

Gmēna pp. Předplatitelů na r. 1832. IV. 489.

Redaktor: František Palacký.

Tiskem Jana H. Pospjřila.

Náwěštj pp. Předplatitelům.

Časopis českého Museum, gakož léta 1832 vycházel, tak i roku 1833 wydáwán bude, totiž

nákladem českého Museum,

a sice čtwrtletně po swazcích, genž w Praze

we skladu kněh Pospjšilowých,

(na starém městě, w liliowé ulici, N. 946)

na konci měsjećů března, čerwna, zářj a prosince na swětlo wygdan. Předplacenj naň, a sice, gako posawad,

na celý ročnj běh 2 zl. we střjb.

na pololetnj běh 1 zl. we střjb.

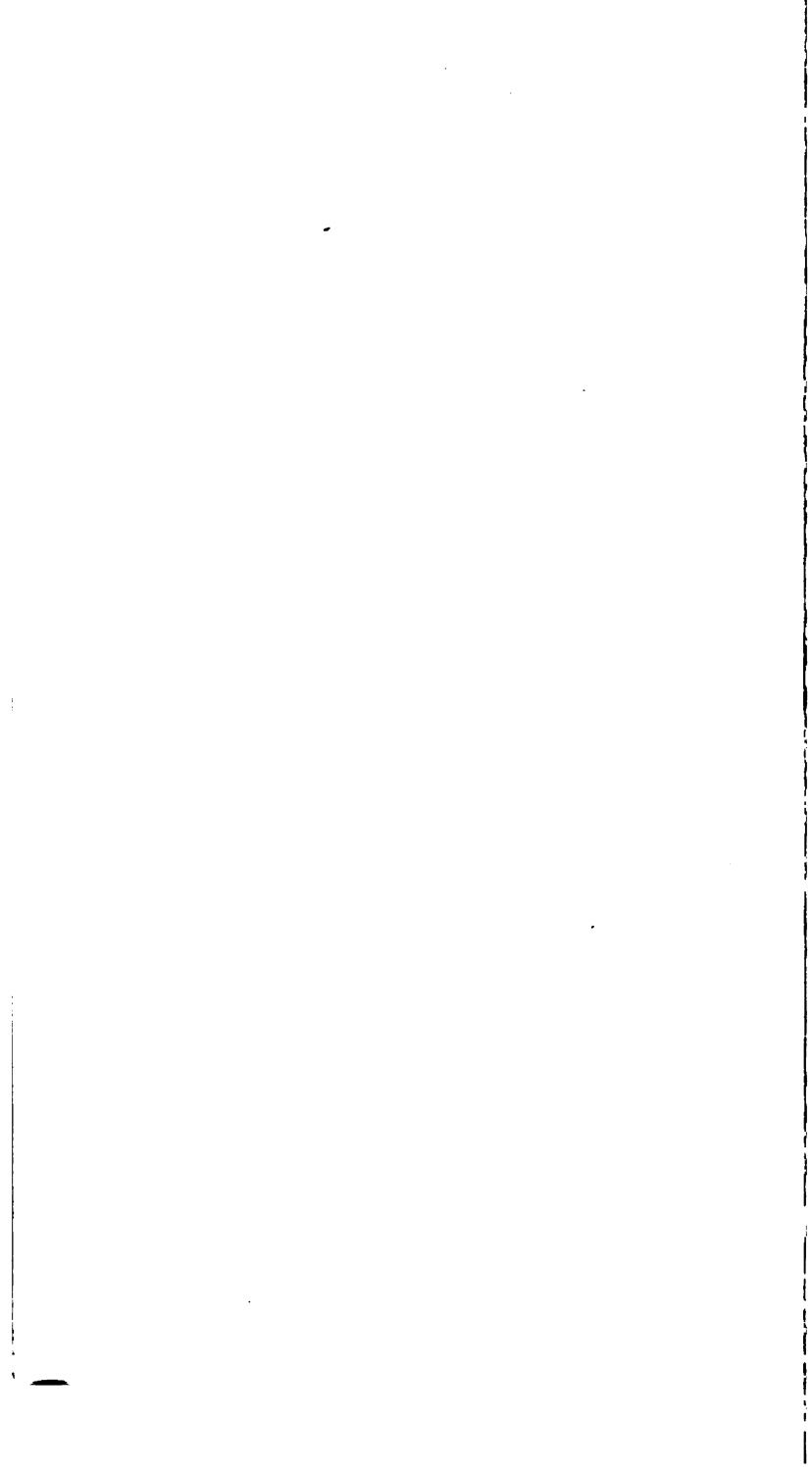
na týchže mjstech, gako léta 1832, a wůbec u všech knihkupců řjše Rakauské, přigjmati se bude. Sklad Pospjšilów postará se o pilné rozesjlánj swazků w určitém čase.

Že i létos nelze bylo gména všech pp. Předplatitelů na Časopis tento tisknauti dáti, stalo se neochotnostj několika knihkupectwj přespólnjch, genž neohledagjce se na opětowané prosby naše, nám gich neoznámili.

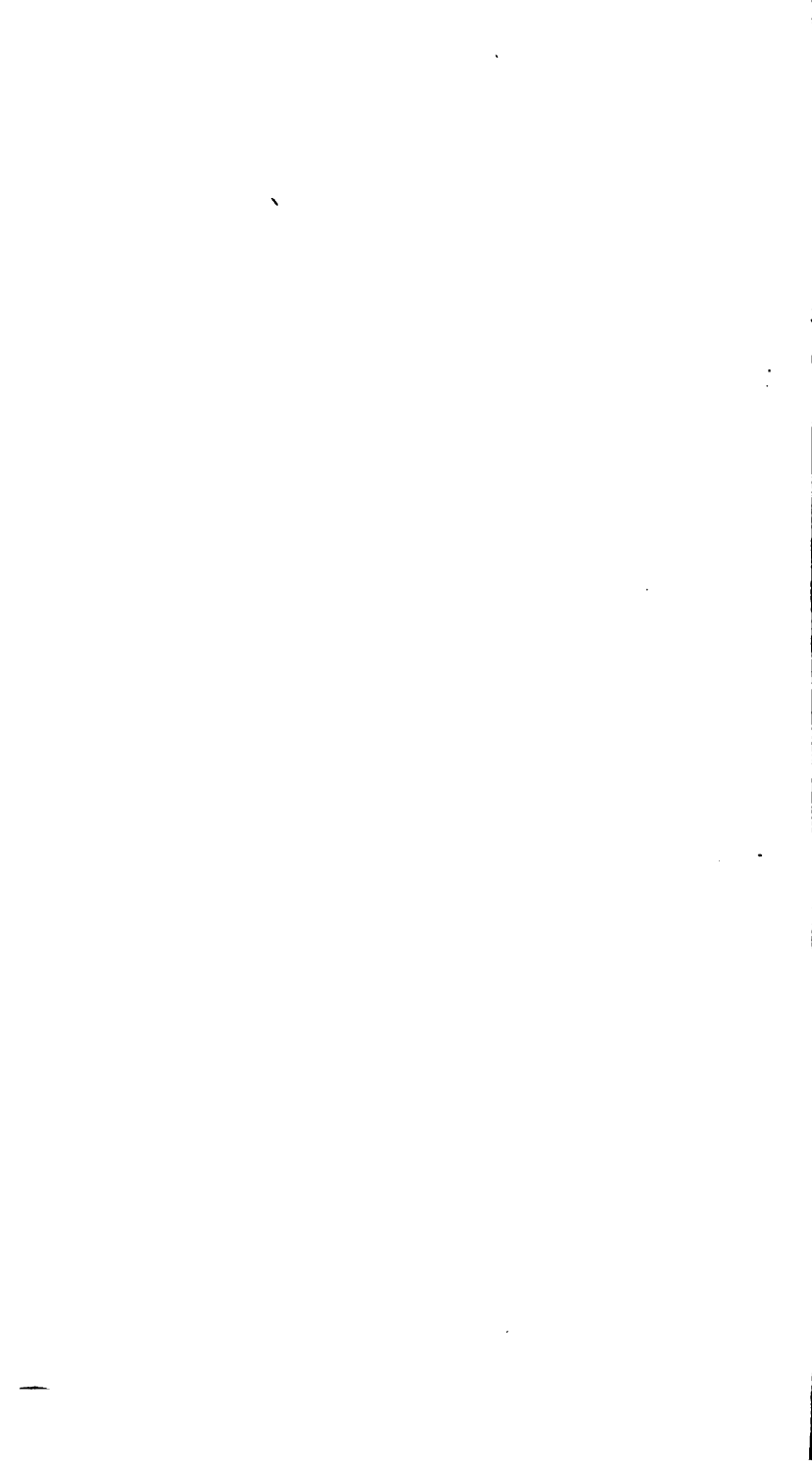
W Praze, 28 prosince 1832.

Redakcj.

This book should be returned to
the Library on or before the last date
stamped below.

A fine is incurred by retaining it
beyond the specified time.

Please return promptly.

